

การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชารัฐศาสตร์ ไม่สังกัดภาควิชา/เทียบเท่า

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2563

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

KING VAJIRAVUDH 'S POLITICAL CONCEPTUAL ADAPTATION FOR BUILDING THAI NATIO

N

Mr. Chatchapun Yim-orn

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy in Political Science

Common Course

FACULTY OF POLITICAL SCIENCE

Chulalongkorn University

Academic Year 2020

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
โดย	นายชัชพันธ์ ยิ้มอ่อน
สาขาวิชา	รัฐศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ศาสตราจารย์ ดร.ไชยันต์ ไชยพร

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับเป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต

.....	คณบดีคณะรัฐศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา)	
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	
.....	ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ จันทรวงศ์)	
.....	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ศาสตราจารย์ ดร.ไชยันต์ ไชยพร)	
.....	กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภมิตร ปิติพัฒน์)	
.....	กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ประภาส ปิ่นตบแต่ง)	
.....	กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.นครินทร์ เมฆไตรรัตน์)	

ชัชพันธ์ ยี่ม่ออ่อน : การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (

KING VAJIRAVUDH 'S POLITICAL CONCEPTUAL ADAPTATION FOR BUILDING THAI NATION) อ.ที่ปรึกษาหลัก : ศ. ดร.ไชยันต์ ไชยพร

งานวิจัยมีจุดประสงค์ในวิเคราะห์ “การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว” การวิจัยประยุกต์ใช้กรอบแนวคิด “ภาษาการเมือง” ซึ่งแสดงให้เห็นอิทธิพลของสภาพบริบทที่มีอิทธิพลต่อการนำเข้าความคิดทางการเมืองตะวันตกผ่านการทับศัพท์ แปรแปลง และการบัญญัติศัพท์ มโนทัศน์ระบอบการเมืองต่างประเทศจึงเป็นที่รับรู้และเข้าใจในประเทศสยามจนนำไปสู่การเกิดข้อเรียกร้องให้ผู้ปกครองมีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองตามประเทศตะวันตก ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกให้เกิดการเปลี่ยนความหมายเพื่อป้องกันพวกลัทธิเอาอย่าง และกำหนดกรอบพลเมืองให้รับรู้ว่ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” เป็นอุดมการณ์รัฐที่เป็นทางการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สาขาวิชา รัฐศาสตร์

ปีการศึกษา 2563

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

5881355224 : MAJOR POLITICAL SCIENCE

KEYWORD: Political Adaptation, King Vajiravudh, Nation Religion King

Chatchapun

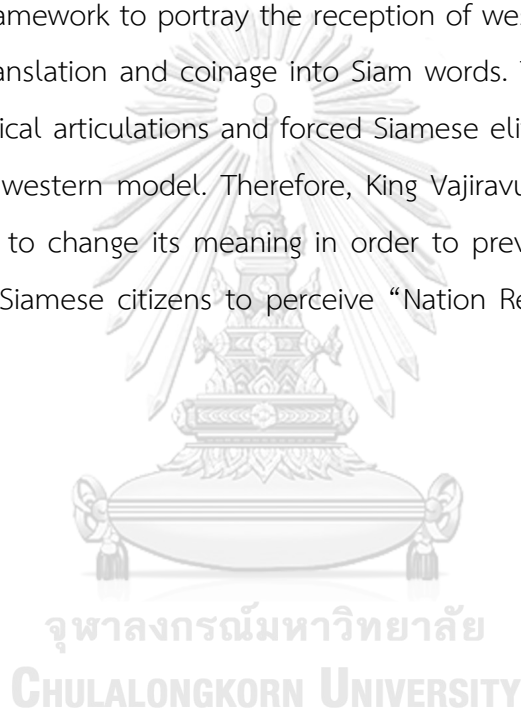
Yim-orn

:

KING VAJIRAVUDH 'S POLITICAL CONCEPTUAL ADAPTATION FOR BUILDING

THAI NATION. Advisor: Prof. Chaiyan Chaiyaporn, Ph.D.

This dissertation aims to analyze King Vajiravudh's conceptual political adaptation in building Thai nation. This research applies the political language to be conceptual framework to portray the reception of western political concept by transliteration, translation and coinage into Siam words. This import subsequently engendered political articulations and forced Siamese elites to adjust the political regime after the western model. Therefore, King Vajiravudh adapted the western political concept to change its meaning in order to prevent the cult of imitation and determined Siamese citizens to perceive "Nation Religion King" as an official state ideology.

Field of Study: Political Science

Student's Signature

Academic Year: 2020

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จได้เพราะการอบรมสั่งสอนของ “อาจารย์” ผู้เป็นต้นแบบทางความคิดของข้าพเจ้าทุกคน ความรู้ที่อาจารย์สั่งสอนข้าพเจ้าได้นำมาเสนอไว้โดยตรง หรือดัดแปลงบ้างให้เหมาะสมกับหัวข้อวิจัย และนำเสนอออกมาเป็นงานวิจัยเรื่อง “การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว”

เริ่มต้นที่ศาสตราจารย์ ดร.ไชยันต์ ไชยพร ข้าพเจ้าได้เรียนรู้และติดตามผลงานของอาจารย์ ตั้งแต่สมัยปริญญาตรีจนกระทั่งได้เข้ามาเรียนกับอาจารย์ในระดับปริญญาโท และเอก อาจารย์เมตตากับข้าพเจ้าเป็นอย่างมากในการให้คำปรึกษาในหลายๆ รูปแบบทั้งการส่งบทความ การส่งหลักฐานสำคัญ การให้คำปรึกษาผ่านช่องทางออนไลน์ วินัยในการคิดและทำงานประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมืองที่สอดแทรกวิธีการปรัชญาการเมืองมาประยุกต์ใช้ และให้กำลังใจข้าพเจ้าในการทำงานวิจัยเรื่องนี้จนเสร็จสิ้น ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณอาจารย์เป็นอย่างสูง ถัดมาคือศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ จันทรวงศ์ ข้าพเจ้าได้ติดตามผลงานของอาจารย์ตั้งแต่สมัยปริญญาตรีเช่นกัน และได้มาเรียนกับอาจารย์ในระดับปริญญาเอก ข้าพเจ้ายังจำคำพูดของอาจารย์ในครั้งรายงานความก้าวหน้าวิทยานิพนธ์ ซึ่งข้าพเจ้าถือว่าเป็นจุดเปลี่ยนในการทำวิจัยเรื่องนี้ อาจารย์วิจารณ์งานของข้าพเจ้าว่า “...ข้อมูลก็มีธรรมชาติ มีลักษณะ และคุณประโยชน์ที่คุณต้องรู้เพื่อเอามาใช้...” คำวิจารณ์ดังกล่าวทำให้ข้าพเจ้าเขียนใหม่และจัดวางเพื่อนำเสนอเนื้อหาตามโครงสร้าง-หน้าที่ และ “ธรรมชาติ” ของมัน ถัดมาคือ ศาสตราจารย์ ดร.นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ ข้าพเจ้าได้ประสบการณ์การเรียนรู้จากการค้นคว้าข้อมูลเอกสารชิ้นต้นจากอาจารย์ โดยเฉพาะการค้นข้อมูลให้ลึกที่สุด และที่สำคัญคือ กรอบแนวคิดในงานวิจัยเรื่องนี้ อาจารย์เป็นผู้สอนข้าพเจ้าให้รู้จักการทำงานตามกรอบแนวคิด “ภาษาการเมือง” ถัดต่อมา คือ รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภมิตร ปิติพัฒน์ แม้ว่าข้าพเจ้าไม่เคยได้เรียนกับอาจารย์โดยตรง แต่ข้าพเจ้าก็ได้รับคำแนะนำในทางตรงผ่านช่องทางการนำเสนอความก้าวหน้าวิทยานิพนธ์ และข้อความผ่านโทรศัพท์ ซึ่งข้าพเจ้าเปรียบด้วยศัพท์ร่วมสมัยว่าเป็นเสมือน “แพลตฟอร์ม” ที่ช่วยเหลือในการเขียนงานวิจัย และทางอ้อมจากการติดตามข้อเขียนของอาจารย์ทางระบบออนไลน์ ถัดมาคือ รองศาสตราจารย์ ดร.ประภาส ปิ่นตบแต่ง อาจารย์ที่ข้าพเจ้าได้เรียนด้วยในระดับปริญญาโท และติดตามผลงานวิจัยภาคประชาชนของอาจารย์ ซึ่งมีส่วนสำคัญให้ข้าพเจ้าประยุกต์ใช้ไปหาหลักฐานความคิดของภาคประชาชนเพื่อเติมเต็มงานวิจัยเรื่องนี้ให้สมบูรณ์ สุดท้ายคือ รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยยันต์ ประดิษฐ์ศิลป์ อาจารย์ที่สอนข้าพเจ้ามาในระดับปริญญาตรี และยังคงสอนข้าพเจ้าเสมอมาจนกระทั่งบัดนี้

ในด้านครอบครัวและมิตรสหาย ข้าพเจ้าขอกราบขอพระคุณประสิทธิ์ (บิดาผู้ล่วงลับ) มาณี (คุณป้า) ผู้ให้การสนับสนุน รัชณี ยิ้มอ่อน มารดาผู้ที่ไม่ยอมที่จะทิ้งภาระในการดูแลข้าพเจ้าเสมอมา นิธิ

พงษ์ ยิ้มอ่อน น้องชายที่ข้าพเจ้ารัก และวรรณลดา กันต์โณม ที่ข้าพเจ้ารัก ผู้อดทนรอข้าพเจ้าจนจบการศึกษาเสียที ข้าพเจ้าก็รู้สึกดีใจเป็นอย่างมากเช่นกัน

ส่วนมิตรสหายในทางวิชาการ ข้าพเจ้าเป็นคนแคระบนบ่าเพื่อนๆ ที่เริ่มต้นทำงานทางด้านประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมืองก่อนข้าพเจ้าไม่ว่าจะเป็นศุภชัย ศุภผล กานต์ บุญยะกาญจน พิเศษศักดิ์ จะเรียมพันธ์ และเอกลักษณ์ ไชยภูมิ ถัดมาคือ มิตรสหายร่วมรุ่นผู้ร่วมทุกข์ร่วมสุขเรียนกันมา “พี่เตียรุ คุณแม่ น้องสาว และนายๆ” และมิตรสหายในที่ทำงานที่เป็นเพื่อนกิน เทียว ทำงานด้วยกัน “ป่า หมู อาโก พี่วิรัช พี่จ๊อบ พี่ผึ้ง พี่อ่อน จุเลียบ ย้อย ส้ม นึก น้องบุส”

สุดท้ายข้าพเจ้าได้แปลงความรู้ที่อาจารย์สั่งสอน การสนับสนุนของครอบครัวและมิตรสหาย ออกมาเป็นงานวิจัยเรื่อง “การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว” ซึ่งข้าพเจ้าตั้งใจทำออกมาเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาความคิดทางการเมืองไทยในช่วงที่เกิดความนิยมในกระแสความคิดทางการเมืองตะวันตก และมีข้อเรียกร้องให้มีการเอาอย่างตะวันตกครั้งแรก แต่ข้าพเจ้ากลับพบว่า กระแสข้อเรียกร้องทางการเมืองในปัจจุบันยังคงเป็นกระแสข้อเรียกร้องในลักษณะเดียวกันในครั้งรัชกาลที่ 6 ดังนั้นข้าพเจ้าจึงหวังว่า งานวิจัยทางประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมืองไทยเรื่องนี้จะสามารถเป็นความรู้ที่ช่วยในการทำความเข้าใจความคิดทางการเมืองไทยในปัจจุบันได้

ชัชพันธ์ ยิ้มอ่อน

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	14
1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	14
2. จุดประสงค์ในการศึกษา	18
3. ระเบียบวิธีวิจัย	19
4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	20
6. ขอบเขตการวิจัย.....	20
7. ลำดับการนำเสนอ	21
บทที่ 2 การทบทวนองค์ความรู้การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและวิธีการศึกษา.....	24
2.1 ทบทวนสถานภาพความรู้ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.....	24
2.2 การเมืองวัฒนธรรม.....	35
2.3 วิธีการศึกษา.....	38
2.4 จุดตั้งต้นการศึกษาการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	45
บทที่ 3 การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองในสยาม	46
3.1 อิทธิพลของภาษาการเมืองต่างประเทศต่อสยาม	46

3.2 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ทางการเมืองต่างประเทศกับภาษาวัฒนธรรมไทย	50
3.3 ประสบการณ์การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองของสยาม	62
3.4 ข้อเท็จจริงและสถานการณ์ทางการเมืองในสมัยรัชกาลที่ 6	70
3.5 สรุปท้ายบท	77
บทที่ 4	78
การก่อรูปมโนทัศน์เพื่อสร้างชาติไทยและการแปลงมโนทัศน์ระบอบการเมืองต่างประเทศ.....	78
4.1 การรับรู้อิทธิพลของภาษาการเมือง ณ ประเทศอังกฤษ.....	79
4.2 การถ่ายศัพท์ภาษาการเมืองต่างประเทศเป็นศัพท์สยามของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า เจ้าอยู่หัว	87
4.2.1 “ล้อเลียน” จุดตั้งต้นการแปลงมโนทัศน์ทางการเมือง.....	87
4.2.2 การก่อรูปมโนทัศน์เพื่อสร้างชาติไทยและการแปลงมโนทัศน์ระบอบการเมือง ต่างประเทศ	91
4.2.3 การก่อรูปมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทย.....	96
4.2.4 การแปลงมโนทัศน์ระบอบการเมืองต่างประเทศ.....	103
4.3 เจริญรอดความเป็นไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.....	116
4.4 สรุปท้ายบท	118
บทที่ 5	120
การ “แปล” และ “แปลง” มโนทัศน์ “ธรรมะ” เพื่อส่งสยามเข้ามหาสงคราม.....	120
5.1 ลัทธิเอาอย่าง: ข้อวิจารณ์เพื่อสร้าง “ความเป็นไทย”.....	122
5.2 “ยิวแห่งบูรพทิศ” กับจุดเริ่มต้นการปลุกความรู้สึก “พวกจีน” กับ “พวกไทย”	128
5.3 การแปลแปลงมโนทัศน์ “ธรรมะ” เพื่อส่งสยามเข้าสงคราม	134
5.4 การรักษาความเป็นกลางอย่างเคร่งครัด	138
5.5 การรับรู้ความฝันของเยอรมัน: การเขียนแผนที่มหาเยอรมันในยุโรป	140
5.6 การ “แปล” และ “แปลง” เพื่อเข้าร่วมมหาสงครามของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า เจ้าอยู่หัว	142

5.7 การควบคุมฉันทามติเข้าร่วมสงคราม	155
5.8 ภารกิจหลังประกาศสงครามจนถึงการประกาศ “โซโย”	162
5.9 สรุปท้ายบท	166
บทที่ 6	167
คู่มือ: การจัดการปกครองตนเองในระบอบราชาธิปไตย	167
6.1 การรับรู้มโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกผ่านการเล่นบทบาทในเมืองจำลอง.....	168
6.2 การทดลองจัดการปกครองท้องถิ่นในคู่มือ	171
6.3 เมืองทดลองรูปแบบระบอบประชาธิปไตย.....	178
6.5 สรุปท้ายบท	183
บทที่ 7	185
บทวิเคราะห์การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า เจ้าอยู่หัว	185
บทนำ	185
7.1 บทวิเคราะห์การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎ เกล้าเจ้าอยู่หัว	186
7.1.1 รีบลิคเก้ คือ ระบอบราชวงศ์กระษัตริย์ใหม่	187
7.1.2 โซเซียลิสต์ คือ สาสนาพระศรีอารีย์.....	190
7.1.3 การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้าง “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์”	193
7.1.4 รูปแบบวาทศิลป์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า.....	203
7.2 ประเมินการตอบรับมโนทัศน์ทางการเมืองที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรง แปลง.....	204
7.3 วิเคราะห์อิทธิพลของการถ่ายศัพท์ภาษาต่างประเทศเป็นศัพท์สยาม	237
บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	241
8.1 บทสรุปและอภิปรายผล	241
8.2 ข้อเสนอแนะ	244

8.3 ข้อจำกัดของการวิจัย.....	246
บรรณานุกรม.....	249
ประวัติผู้เขียน.....	263

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 กรอบแนวคิด: การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	44
ตารางที่ 2 การจำแนกอิทธิพลของภาษาการเมืองต่างประเทศต่อภาษาไทย	47
ตารางที่ 3 แสดงวิธีการทับศัพท์จากภาษาต่างประเทศเป็นศัพท์สยามตามสำเนียง	53
ตารางที่ 4 การใช้คำศัพท์ภาษาการเมืองต่างประเทศของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ	82
ตารางที่ 5 สรุปการเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการปกครองในต่างประเทศ	207
ตารางที่ 6 การบัญญัติศัพท์เพื่อเรียกการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	212

สารบัญภาพ

หน้า

รูปที่ 1 ภาพหนังสือ “การลูกเสือสำหรับเด็กชาย” โดยนายอภัย จันทวิมล.....	101
รูปที่ 2 ภาพ Peoples of Europe, Guard your Dearest Goods," 1895 ของเฮอรั่มัน เน็คฟิส	131
รูปที่ 3 ภาพล้อฝีพระหัตถ์จางวางโท พระยาสุจริตธำรง (ไถ สุจริตกุล).....	176

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทที่ 1

บทนำ

“...หากไม่ได้ล่วงรู้ถึงธรรมชาติของมันเสียก่อนว่ามีลักษณะและคุณประโยชน์อย่างไร ด้วยเหตุนี้เทพเจ้าจึงเป็นผู้สามารถรู้ในทุกเรื่อง ไม่ใช่เพราะเทพเจ้ารอบรู้ในทุกสิ่ง แต่เป็นเพราะเทพเจ้าเป็นผู้รู้ธรรมชาติของสิ่งต่างๆ ที่แม้เทพเจ้าเองก็ไม่ได้สร้าง “ธรรมชาติ” ในที่นี้หมายถึงคุณลักษณะของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือคุณลักษณะของชนิดของสิ่งนั้นๆ...”¹

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การสร้างให้ผู้คนมีวัฒนธรรมร่วมกันในพื้นที่บริเวณประเทศไทยในปัจจุบันมีการกระทำผ่าน “มโนทัศน์ทางการเมือง” วิวัฒนาการเรื่องดังกล่าวมีจุดเน้นและข้อแตกต่างกันตรงที่ตัวอุดมการณ์ที่ผู้ปกครองต้องการผลักดัน และส่งต่อไปยังผู้ใต้ปกครองเห็นร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมายในการควบคุมทรัพยากร และกำลังคน ซึ่งมีการแย่งชิงไปตามเงื่อนไขของระบบการเกณฑ์แรงงานภายใน หรือการทำสงครามกับอาณาจักรภายนอก อาณาจักรที่กลายเป็นศูนย์กลางในบริเวณนี้ อาทิ อาณาจักรสุโขทัย หรืออยุธยาได้นำเข้ามาโน้มน้าวจากจากชมพูทวีปโดยเฉพาะแนวคิดในศาสนาพุทธ และพราหมณ์ฮินดู มาใช้ประโยชน์ในทางการเมืองการปกครอง²

อย่างไรก็ดีการเข้ามาของชาติตะวันตกในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเพื่อการเจริญสัมพันธไมตรีได้เปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจภายในของสยามรวมถึงวิธีการระดมทรัพยากรจากการค้าผูกขาด ผลของการทำสนธิสัญญาเบาริ่ง เงื่อนไข “สิทธิสภาพนอกอาณาเขต” ได้เปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอำนาจให้คนหลายชาติภาษาเข้าไปเป็นคนในบังคับชาติตะวันตก ทรัพยากรและแรงงานคนได้รับการดึงออกไปจากอำนาจของพระมหากษัตริย์ ยิ่งไปกว่านั้นมโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตก อาทิ “Constitution” หรือ “Republic” ได้เผยแพร่เข้ามาในหมู่ผู้มีการศึกษา และมี

¹ ลีโอ สเตร่า และโจเซฟ คีรอปซีย์ บรรณาธิการ. สมบัติ จันทรวงศ์ แปล. **ประวัติปรัชญาการเมือง**. (กรุงเทพฯ: คบไฟ, 2552), หน้า 3

² กุลลดา เกษบุญชู มีดี. **ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ วิวัฒนาการรัฐไทย**. (กรุงเทพฯ: ฟ้าเดียวกัน, 2562) หน้า 21 - 33.

อิทธิพลต่อพวกเขาให้ใช้เป็นวิธีคิดไปพร้อมๆ กับการใช้สถานการณ์การล่าอาณานิคมของชาติตะวันตก บีบบังคับให้เกิดมีข้อเรียกร้องให้เปลี่ยนแปลงระบอบราชาธิปไตย

มโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกที่เข้ามาในสยามก่อนปี พ.ศ. 2475 ได้ก่อให้เกิดการเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงระบอบราชาธิปไตย 2 ครั้ง ครั้งแรกเป็นคำกราบบังคมทูลต่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่ครั้งที่ 2 เป็นเหตุการณ์ก่อกบฏ ร.ศ. 130 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งคณะผู้ก่อการมีการรวมตัวกันวางแผนและเตรียมตัวก่อการ แต่กลแตกเสียก่อนที่จะได้ลงมือ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชนิพนธ์ถึงเหตุการณ์ดังกล่าว และตีพิมพ์ลงในหนังสือพิมพ์ Siam Observer ในช่วงระหว่างวันที่ 5 สิงหาคม – 31 ตุลาคม พ.ศ. 2455 (ค.ศ. 1912) พระองค์ได้แปลเป็นภาษาไทยและนำมาเรียบเรียงในชื่อเรื่องว่า ปกิณณกะคติของอัสควาหุ และอุตตรกฐ พ.ศ. 2455 (ค.ศ. 1912) ซึ่งมีการแปลเป็นภาษาไทยโดยพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร ผู้วิจัยพบปัญหาในพระราชนิพนธ์ดังกล่าว คือ คำนิยามที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวให้กับระบอบการเมืองต่างประเทศ “Republic” ว่า “ราชวงศ์กระษัตริย์ใหม่”³ หรือ “Socialist” คือ “ศาสนาพระศรีอารีย์”⁴ คำนิยามดังกล่าวของพระองค์ถือว่าเป็นนิยามที่ชวนให้เกิดความสงสัยเนื่องจากความหมายของคำที่พระองค์ให้นั้นคลาดเคลื่อนและผิดไปจากความหมายต้นทางของศัพท์ทั้งคำว่า “Republic” และ “Socialist”⁵

“...ข้าพเจ้าเชื่อว่าจีนโดยมากไม่อาจอธิบายได้ว่า รัฐบาลนี้คืออะไร หรือคือใคร ถ้าจะถามราษฎรจีนก็คงจะได้รับตอบว่า รัฐบาลใหม่ และถ้าจะซักไซ้ไล่เลียงให้ทราบความละเอียดต่อไปอีก ก็คงจะได้รับตอบว่า รัฐบาลนั้น คือ “ยวนซีไก” นอกจากนี้จีนผู้นั้นก็คงไม่สามารถอธิบายอะไรได้ต่อไปอีก ถ้าจะพูดกันตามความจริงแล้ว

³ อัสควาหุ. ปกิณณกะคติ. แปลจากภาษาอังกฤษ ซึ่งออกในหนังสือพิมพ์สยามออบเซอร์เวอร์. (ม.ป.ท.: หนังสือพิมพ์ไทย, 2455), หน้า 38 - 39.

⁴ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. อุตตรกฐ. พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร ทรงแปล. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ตีรณสาร, 2516), หน้า 3.

⁵ ศัพท์คำว่า Republic ตามสารานุกรม Britannica ให้ความหมายว่า form of government in which a state is ruled by representatives of the citizen body. โปรดดู <https://www.britannica.com/topic/republic-government> ส่วน Socialist ตามพจนานุกรม Cambridge ให้ความหมายว่า a supporter of socialism or member of a socialist political party. โปรดดู <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/socialist>

ข้าพเจ้าเชื่อว่า พลเมืองจีนเข้าใจว่า ธิปไตยนั้นก็คือพระราชวงศ์กระษัตริย์ใหม่...”⁶
(เน้นข้อความโดยผู้เขียน)

และ

“...ข้าพเจ้าก็ออกเสียดายว่า ตัวเองไกลจากความฉลาดมากมาย ทั้งๆ ที่ในขั้นต้นว่า ตนฉลาดเหลือทน นอกจากนั้นยังเสียดายอีกว่า แทนที่จะได้อ่านรู้จักลัทธิสังคมนิยมอันใหม่ถอดด้ามกลับไปเรียนเรื่องสังคมนิยมที่ว่านี้จากหนังสือที่เก่าแก่จนจะผุผังอยู่แล้ว ใครเลยจะคิดว่าบทความเรื่องสังคมนิยมอันเป็นลัทธิที่เรานึกว่าเป็นของใหม่เอี่ยมนั้นได้อยู่ในหนังสือที่แต่งขึ้นสมัยพระมหากษัตริย์โบราณพระองค์หนึ่งที่คนไทยปัจจุบันก็เกือบจะไม่รู้จักพระนามอยู่แล้วนั้น...”⁷

มโนทัศน์ข้างต้นพระองค์นำเสนอเป็นปฏิกริยาตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองในประเทศไทย หรือ “ปฏิวัติซินไฮ่” ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่มีอิทธิพลส่งผลมาถึงสยามจนนำไปสู่การเกิดเหตุการณ์กบฏ ร.ศ. 130 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชบัญญัติกรายวันเรื่อง “พระราชบัญญัติคอนสติตูชัน” พ.ศ. 2454 (ค.ศ. 1911) ถึงเหตุการณ์นี้ว่า

“...เรื่องราวของผู้อื่นก็จะเห็นชั้นอยู่บ้าง คือ จะเห็นว่าชั้นคนยังมีความคิดศุภยาหุยมหิมอยู่ฉะนั้นจะเป็นผู้ที่จัดการปกครองชาติบ้านเมืองอย่างธิปไตยได้ อย่าวว่าแต่ธิปไตยเลย ถึงแม้จะปกครองลักษณะเจ้าแผ่นดินมีคอนสติตูชันก็ไม่น่าจะทำไปได้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

⁶ อัครพาทู. 2455. ปกิณณกะคดี. แปลจากภาษาอังกฤษ ซึ่งออกในหนังสือพิมพ์สยามออบเซอร์เวอร์. (ม.ป.ท.: หนังสือพิมพ์ไทย), หน้า 17 - 18.

⁷ เหตุผลที่ผู้เขียนยกข้อความข้างต้นจากพระราชนิพนธ์ “อุตตรกฤษฎ์” มิได้เลือกเอาข้อความที่ปรากฏการแปลมโนทัศน์ “โซเซียลิสต์” เป็น “ศาสนาพระศรีอารีย์” ในพระราชบัญญัติกรายวันโซเซียลิสต์มาเนื่องจากพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ลงหนังสือพิมพ์สยามออบเซอร์เวอร์ภาคภาษาอังกฤษ แต่การยกเอาข้อความดังกล่าวมามีได้ลดความน่าเชื่อถือของหลักฐานลงไปเพราะเมื่อพิจารณาจากเงื่อนไขเวลาในการเขียนจะพบว่าพระราชบัญญัติเรื่องโซเซียลิสต์ ซึ่งพระองค์ทรงบัญญัติไว้ในปี พ.ศ. 2455 นับได้ว่าเป็นร่างความคิดที่นำเอาความเชื่อในเรื่องพระศรีอารีย์มาเปรียบเทียบกับมโนทัศน์ทางการเมืองโซเซียลิสต์ ซึ่งตีพิมพ์ออกมาเป็นพระราชนิพนธ์เรื่อง “อุตตรกฤษฎ์” ในปี พ.ศ. 2456

ยังไม่รู้จักเอาความรักชาติเข้าข่มความศุขยาในใจตนเองแล้ว จะทำการให้เป็นประโยชน์แก่ชาติฝ่ายเดียวอย่างไร...”⁸ (เน้นข้อความโดยผู้วิจัย)

พระราชบันทึกเรื่องนี้ที่แสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์กบฏ ร.ศ. 130 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงวิเคราะห์ว่า แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการปกครอง แต่อำนาจก็ไม่ได้อยู่ในมือของประชาชนอย่างแท้จริงเพราะประชาชนมีข้อจำกัดที่จะถือและใช้อำนาจ พวกเขาจึงมอบอำนาจให้ผู้แทนถืออำนาจและใช้อำนาจแทนพวกเขาในรัฐสภา อำนาจการปกครองจึงไปอยู่ในมือของคนส่วนน้อยแห่งชาติ โรคภัยไข้เจ็บซึ่งกันและกันในส่วนตัวและพวกพ้องก็ไม่หายกำเริบอยู่ดีเพราะจะมีคนรู้สึกภัยจากคนส่วนน้อยที่เป็นผู้แทนของประชาชน⁹ ดังนั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีวิธีการแก้ไขเรื่องนี้ด้วยการเสนอโน้ตสั่งทางการเมืองเพื่อปลุกจิตสำนึกให้พลเมืองเกิด “ความรักชาติ”

การปลุกจิตสำนึกให้พลเมืองเกิด “ความรักชาติ” ผู้วิจัยพบปัญหาที่สำคัญอีกประการ คือ บรรดางานวิชาการได้เสนอว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นผู้ปลุกจิตสำนึกให้คนในสยามมีความรู้สึก “ชาตินิยม” (Nationalism) เป็นคนแรก และมีการตีความความหมายคำว่า “ชาติ” ที่พระองค์นำเสนอเพื่อให้คนในชาติเกิดความสามัคคีในอุดมการณ์ที่แตกต่างกันไป ได้แก่ ชาติ คือ “ชาตินิยม” (Nationalism) หรือ ชาติ คือ “ความรักชาติบ้านเมือง” (Patriotism) และ ชาติ คือ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” อย่างไรก็ตามข้อเสนอในเรื่องนี้ที่ผ่านมา ผู้วิจัยพบว่ายังมีปัญหาบางประการ อาทิ ขาดการแสดงให้เห็นอิทธิพลทางความคิดทางการเมือง ขาดหลักฐานอ้างอิงสนับสนุนเพื่อยืนยันการตีความ¹⁰

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

⁸ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระราชบันทึกของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง "คอนสติติวชัน" และเรื่อง "โซเชี่ยลลิสม์". (กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558), หน้า 17.

⁹ เรื่องเดียวกัน., หน้า 17 - 21.

¹⁰ ตัวอย่างงานวิจัยของบทความของสตีฟ กรีน (Stephen Green) ได้นำเสนอว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนำคำขวัญ “God King and Country” นี้มาจากประเทศอังกฤษ และนำมาสร้างอุดมการณ์ชาตินิยมที่หมายถึง ความรักชาติ ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และความยึดมั่นในพระพุทธศาสนา แต่ผู้วิจัยกลับไม่พบหลักฐานการอ้างอิงเพื่อสนับสนุนการตีความในประเด็นนี้ของกรีน หรือในกรณีของเบนดิคส์ แอนเดอร์สัน (Benedict Anderson) เสนอว่าอุดมการณ์หลักของไทย รัชกาลที่ 6 ทรงได้รับอิทธิพล มาจาก Orthodoxy Autocracy Nationalism ของรัสเซีย โปรตุเกส เบน แอนเดอร์สัน. **ชุมชนจินตกรรม : บทสะท้อนว่าด้วยกำเนิดและการแพร่ขยายของชาตินิยม**. ชาลววิทย เกษตรศิริ, บรรณาธิการแปล, (กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2560), หน้า 187.

จากที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีสมมติฐานว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว นำเอามโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกมาใช้เพราะกระบวนการสร้างชาติเป็นระบบและกลไกที่สยามรับมาจากประเทศตะวันตก เพื่อรับมือกับการล่าอาณานิคม และความนิยมในความคิดทางการเมืองตะวันตกที่เผยแพร่เข้ามา แต่พระองค์มีความแตกต่างใน “วิธีการ” (Means) ที่ใช้ในการรับมือ และการสร้างชาติไทยอย่างมีเอกลักษณ์เป็นเป้าหมาย (End) คือ “การแปลงมโนทัศน์ทางการเมือง”¹¹

ดังนั้นการวิจัยเพื่อค้นหาองค์ความรู้ในเรื่องนี้จึงมีความสำคัญเพื่อค้นหาที่มาและการก่อรูปของอุดมการณ์หลักของชาติไทย กล่าวคือ ในสมัยรัชกาลที่ 6 สยามมีความจำเป็นที่จะต้องรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง และมีความสำคัญในการที่จะบำรุงให้ผู้คนในสยามเกิดจินตนาการร่วมกันว่าทุกคนเป็นเพื่อนร่วมชาติกันเนื่องจากก่อนหน้าการติดต่อกับชาติตะวันตกในสมัยรัชกาลที่ 4 สยามมีความเข้าใจการเป็นอาณาจักรที่เจริญรุ่งเรือง คือ การมีคนหลายชาติภาษาเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารพระมหากษัตริย์ การสร้างชาตินั้นยังไม่มี ความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาให้คนทุกคนเห็นว่าเป็นคน “ชาติไทย” แต่หลังจากที่สยามได้มีการเจริญสัมพันธไมตรีกับชาติตะวันตก ผลของการทำสนธิสัญญาเบาริ่งโดยเฉพาะเรื่อง “สิทธิสภาพนอกอาณาเขต” ได้เปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอำนาจให้คนหลายชาติภาษาเข้าไปเป็นคนในบังคับชาติตะวันตก ชนชั้นปกครองสยามจึงเห็นความจำเป็นที่ต้องดำเนินการสร้างสำนึกความเป็น “ชาติ” ให้เกิดขึ้นในสยาม แต่ความหมายเดิมของคำว่า “ชาติ” ในสยาม หมายถึง “การเกิด” ซึ่งมีได้เป็นความหมายที่ชนชั้นปกครองสยามจะนำไปใช้เพื่อตอบสนองความจำเป็นของสถานการณ์ การสร้างความหมายใหม่ให้กับคำว่า “ชาติ” เพื่อใช้เป็นความหมายหลักที่จะกำหนดกรอบคิดให้ผู้คนในสยามเกิดความรู้สึกร่วมกันจึงเป็นความจำเป็นที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวต้องแปลงมโนทัศน์เพื่อสร้างชาติไทย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

2. จุดประสงค์ในการศึกษา

2.1 วิเคราะห์การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

2.2 ประเมินการตอบรับการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

¹¹ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ จันทรวงศ์ที่ได้สรุปเรื่อง “วิธีการ” ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในเรื่องการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองให้เกิดความชัดเจนต่อผู้วิจัยว่า การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองของรัชกาลที่ 6 มิได้มีการมุ่งวิพากษ์ที่เป้าหมาย แต่พระองค์เน้นไปที่วิธีการในการเสียดสี ล้อเลียนถึงวิธีการต่างๆ ที่ฝายนิยมมโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกเรียกร้องให้มี

2.3 วิเคราะห์อิทธิพลของการถ่ายศัพท์ภาษาต่างประเทศเป็นศัพท์สยามต่อมโนทัศน์ทางการเมืองต่างประเทศที่รับเข้ามา และอิทธิพลต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า พระองค์ทรงมีปฏิกิริยาต่อสภาพบริบทภาษาการเมืองต่างประเทศอย่างไร รวมไปถึงข้อจำกัดของการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

3.ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยเน้นวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลัก

ขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นการเก็บข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ¹² และเอกสารชั้นทุติยภูมิจะนำมาใช้เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสภาพบริบททางการเมืองที่มีอิทธิพลต่อพระองค์ และเป็นความรู้พื้นฐานสำหรับการตีความการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองของพระองค์

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยชิ้นนี้เป็นการวิเคราะห์ด้วยกรอบ “ภาษาทางการเมือง” ซึ่งเป็นแนวทางการศึกษาที่มุ่งวิเคราะห์อิทธิพลของภาษาการเมืองต่อความคิด ในขั้นตอนการวิเคราะห์จะเริ่มต้นจากการวิเคราะห์การตอบรับ (Reception) มโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกผ่าน “การถ่ายศัพท์ภาษาต่างประเทศเป็นศัพท์สยาม” ได้แก่ การทับศัพท์ แปลแปลง และการบัญญัติศัพท์ ขั้นตอนนี้จะแสดงให้เห็นการเปิดรับวัฒนธรรมต่างชาติ ซึ่งจะมีการหยิบยืมภาษาที่มีอยู่ในสังคมหนึ่งไปใช้ในอีกสังคมหนึ่งที่ไม่มีศัพท์ใช้อยู่เดิม ต่อจากนั้นจะเป็นการวิเคราะห์ให้เห็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างมโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกที่เผยแพร่เข้ามา กับ “ภาษาวัฒนธรรมไทย” ในแบบที่ต่างฝ่ายต่างถูกเปลี่ยนแปลงมโนทัศน์ตนเองให้บิดเบือนไป แต่การบิดเบือนที่เกิดขึ้นนั้นมีความสำคัญที่ทำให้

¹² เอกสารปฐมภูมิ คือ พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นเอกสารที่ไม่มีมีการอ้างอิงที่มา แต่เอกสารนั้นจะปรากฏการถ่ายศัพท์ภาษาต่างประเทศเป็นศัพท์สยาม ได้แก่ การทับศัพท์ การแปล และการบัญญัติศัพท์เป็น “เบาแส” ที่จะนำไปสู่เอกสารต้นฉบับที่มีอิทธิพล หรือเป็น “ชุดคำศัพท์” ซึ่งเป็นปัจจัยกำหนดความคิดทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

เห็นว่า มโนทัศน์ที่ได้รับการแปลงไปนั้นนำเสนอเกณฑ์ตัดสินว่าอะไรที่มีคุณค่า หรือเป็นสิ่งที่คู่ควรพัฒนาให้เกิดขึ้นในสังคมการเมืองของสยาม

4.ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 เข้าใจเจตนาการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

5.2 กระบวนการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างมโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกที่เผยแพร่เข้ามา กับ “ภาษาวัฒนธรรมไทย” ในแบบที่ต่างฝ่ายต่างถูกเปลี่ยนแปลงมโนทัศน์ตนเองให้บิดเบือนไป การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นนั้นมีความสำคัญที่ทำให้เห็นว่า มโนทัศน์ที่ได้รับการแปลงไปนั้นนำเสนอเกณฑ์ตัดสินว่าอะไรที่มีคุณค่าในสังคมไทย

5.3 กระบวนการสร้างให้คนทุกคนเกิดจินตนาการร่วมกันว่า ทุกคนเป็น “ชาติไทย” ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

6.ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่องการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นการศึกษาความคิดทางการเมืองของบุคคล ซึ่งเป็นการศึกษาที่อรูปทางความคิดและอิทธิพลที่ได้รับจากสภาพบริบททางการเมืองในช่วงที่สยามเผชิญกับการล่าอาณานิคม ในช่วงที่พระองค์ทรงศึกษาต่อต่างประเทศ และที่สำคัญที่สุดคือ ช่วงที่พระองค์เสด็จขึ้นครองราชย์ หรือในช่วงปี พ.ศ. 2453 – 2468 รวมระยะเวลาทรงครองราชย์ 15 ปี ซึ่งมีเหตุการณ์สำคัญที่มีอิทธิพลต่อพระองค์ 2 เหตุการณ์ ได้แก่ การปฏิวัติในประเทศจีน และสงครามโลกครั้งที่ 1 ดังนั้นการศึกษาเรื่องการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงเป็นการวิจัยถึง “วิธีการ” ที่พระองค์ใช้เป็นเครื่องมือในการวิพากษ์มโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกที่นำเสนอเป้าหมายหรืออุดมคติที่ดี แต่วิธีการปกครองกลับไม่สามารถนำมาปฏิบัติใช้จริงได้

7.ลำดับการนำเสนอ

บทที่ 1 บทนำ

นำเสนอที่มาและความสำคัญของปัญหา ซึ่งมาจากคำนิยามระบอบการเมืองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่เปลี่ยนแปลงไปจากความหมายดั้งเดิม ความสำคัญของมโนทัศน์ทางการเมืองที่พระองค์ทรงแปลงนั้นเป็นการแปลงเพื่อตอบสนองต่ออิทธิพลของการเปลี่ยนระบอบการปกครองที่นิยมไปในทางที่ให้อำนาจกับประชาชน ดังนั้นพระองค์จึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องนำเสนอมโนทัศน์เพื่อให้คนเกิดจินตนาการร่วมกันว่าเป็นบุคคลชาติเดียวกัน แต่กลับมีประเด็นปัญหาเรื่องความหมายและแหล่งอ้างอิงที่ไม่ชัดเจน

บทที่ 2 การทบทวนองค์ความรู้การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและวิธีการศึกษา

ทบทวนสถานภาพความรู้ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (King Vajiravudh's profile) เพื่อระบุปัญหาในการทบทวนที่ผ่านมา และทบทวนองค์ความรู้ที่ได้ทำวิจัยเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พร้อมกับสร้างเครื่องมือเป็นกรอบแนวคิดในการทบทวนในเรื่องการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สุดท้ายคือการสรุปจุดตั้งต้นการศึกษาการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

บทที่ 3 การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองในสยาม

สืบค้นที่มา แรงผลักดัน หรืออิทธิพลของ “ภาษาการเมืองต่างประเทศ” ต่อการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองในสยาม และปฏิสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ทางการเมืองต่างประเทศกับภาษาวัฒนธรรมไทย ซึ่งผลที่ปรากฏชัดประการหนึ่งคือ สยามมีประสบการณ์ทางการเมืองของสยามเองที่ได้แปลงมโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกมาปรับใช้ในการสร้างชาติไทย และเป็นบริบทที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

บทที่ 4 การก่อรูปมโนทัศน์เพื่อสร้างชาติไทยและการแปลงมโนทัศน์ระบอบการเมืองต่างประเทศ

สืบค้นการแปลงมโนทัศน์ระบอบการเมืองต่างประเทศเพื่อเข้าใจเจตนาของพระองค์ และสืบค้นการใช้มโนทัศน์ “ชาติ” สร้างให้คนในชาติเห็นว่าเป็นคนที่อยู่ในประเทศเดียวกันของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พร้อมทั้งหลักฐานอ้างอิงเพื่อชี้ให้เห็นว่า พระองค์เข้าใจความหมายคำว่า “ชาติ” ในความหมายใด และที่มาของอุดมการณ์ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์”

บทที่ 5 การ “แปล” และ “แปลง” มโนทัศน์ “ธรรมะ” เพื่อส่งสยามเข้ามหาสงคราม

สืบค้นและนำเสนอ “รับหรือนำเข้า” จากข่าว และบทความที่นำเสนอเหตุการณ์ในมหาสงคราม ด้วยวิธีการ “แปล” และการแปลงมโนทัศน์ทางการเมือง “ธรรมะ” ส่งความรู้แบบไทย “ออกนอก” ให้นานาประเทศรับรู้ และสร้างความชอบธรรมในการเข้าร่วมมหาสงคราม

บทที่ 6 ดุลิตธานี: การจัดตั้งการปกครองตนเองในระบอบราชาธิปไตย

สืบค้นและนำเสนอการรับหรือนำเข้ามโนทัศน์ที่ให้อำนาจในการปกครองตนเอง ที่มาของการจัดตั้งดุลิตธานี และ “เจตนาธรรม” ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในการจัดตั้งเมืองทดลองประชาธิปไตย

บทที่ 7 บทวิเคราะห์การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

วิเคราะห์การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ประเมินการตอบรับการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและวิเคราะห์อิทธิพลของการถ่ายศัพท์ภาษาต่างประเทศเป็นศัพท์สยามต่อมโนทัศน์ทางการเมืองต่างประเทศที่รับเข้ามา และอิทธิพลต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่าพระองค์ทรงมีปฏิริยาต่อสภาพบริบททางการเมืองต่างประเทศอย่างไร รวมไปถึงข้อจำกัดของการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

บทที่ 8 บทสรุป อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ ข้อจำกัดงานวิจัย

สรุปผลการวิจัยเรื่องการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเพื่อสร้างชาติไทย อภิปรายผลการวิจัย ให้ข้อเสนอแนะและข้อจำกัดงานวิจัย

บทที่ 2

การทบทวนองค์ความรู้การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทย ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและวิธีการศึกษา

จุดประสงค์ย่อยของบทนี้มี 3 ประการ ได้แก่ 2.1 ทบทวนสถานภาพความรู้ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (King Vajiravudh's profile) 2.2 การทบทวนองค์ความรู้ที่ได้ทำวิจัยเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และ 2.3 การนำเสนอวิธีการศึกษาเพื่อเป็นเครื่องมือในการทำวิจัยในเรื่องการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และนำเสนอ 2.4 จุดตั้งต้นการศึกษาการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

2.1 ทบทวนสถานภาพความรู้ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นการวิจัยที่เกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของพระองค์ ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนและจัดประเภท และเรียงตามเวลาที่พระองค์เริ่มต้นดำเนินพระราชกรณียกิจตั้งแต่พระราชกรณียกิจช่วง ก.ต้นรัชกาล ข.การสงครามโลก ค.การดำเนินการปกครองตนเอง และ ง.สภาพปัญหาของสถานภาพความรู้ ซึ่งพบจากการทบทวนการดำเนินงานวิจัยที่ผ่านมา

ก.ต้นรัชกาล

เหตุการณ์ในช่วงต้นรัชกาลที่ 6 สภาพบริบททางการเมืองที่มีอิทธิพลต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวอย่างมาก คือ การเปลี่ยนรัชกาล ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงที่บริบททางการเมืองต่างประเทศมีความนิยมในระบอบการปกครองที่ให้อำนาจกับประชาชนโดยเฉพาะการเปลี่ยนระบอบการเมืองราชาธิปไตยเป็นสาธารณรัฐในประเทศจีน อิทธิพลการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองดังกล่าวทำให้คนในสยามทั้งชาวไทยและชาวต่างภาษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวชาวจีน เกิดการตื่นตัวในทางการเมืองและติดตามสถานการณ์ในประเทศจีนผ่านหนังสือพิมพ์

พระราชกรณียกิจในช่วงต้นรัชกาลของพระองค์จึงมีตั้งแต่การก่อตั้งกิจการเสือป่า พระราชดำริแก้ไขปัญหาชาวจีน และกิจการหนังสือพิมพ์

ในช่วงต้นรัชกาล บริบททางการเมืองที่สำคัญคือ การเปลี่ยนผ่านรัชกาล พระราชกรณียกิจลำดับแรกของพระองค์ คือ การก่อตั้งกองเสือป่าและลูกเสือในวันที่ 1 พฤษภาคม 2454 ผู้วิจัยพบงาน

วิชาการที่ศึกษาพระราชกรณียกิจนี้ ได้แก่ วิทยานิพนธ์เรื่อง “เสือป่า: โครงสร้างองค์กรและบทบาททางการเมือง” โดยยูภาพร เจือจินดา กับวิทยานิพนธ์เรื่อง “ลูกเสือ การกล่อมเกล่าและการสร้างอัตลักษณ์ชายในประวัติศาสตร์การเมืองไทย” โดยวสุรีย์ จันทร์ทรัพย์

การจัดตั้งกองเสือป่าและลูกเสือ ยูภาพรเน้นการวิจัยถึง มูลเหตุผลักดัน พระบรมราโชบายในการจัดตั้ง การจัดรูปโครงสร้างขององค์กร บทบาททางการเมือง ตลอดจนผลกระทบจากการจัดตั้งองค์กรเสือป่า ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ยูภาพรใช้มนทัศน์ “กองทัพประจำการ” จากวิทยานิพนธ์เรื่อง “*The Military, Government and Society in Siam, 1868-1910: Politics and Military Reform during the Reign of King Chulalongkorn*” โดย Noel Affred Battye¹³ เป็นแนวทางในการศึกษา ยูภาพรได้ข้อสรุปพระราชประสงค์การจัดตั้งกองเสือป่าและลูกเสือของรัชกาลที่ 6 เพื่อให้เป็นกลุ่มฐานพระราชอำนาจทางการเมือง และเพื่อสร้างความมั่นคงแห่งพระองค์เอง ในฐานะพระมหากษัตริย์ผู้ทรงพระราชอำนาจ ตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นสำคัญ ส่วนวิทยานิพนธ์ของวสุรีย์ จันทร์ทรัพย์ใช้มนทัศน์เรื่อง “การกล่อมเกล่าทางการเมือง” (Political Socialization) เป็นแนวทางในการศึกษา วสุรีย์จึงเข้าใจพระราชกรณียกิจการเสือป่าและลูกเสือว่าเป็น “เครื่องมือ” ในการกล่อมเกล่าให้สมาชิกเกิดความเป็น “ลูกผู้ชาย” และมีจิตสำนึกที่จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ เป็นผู้มีเกียรติและศักดิ์ศรี¹⁴ ดังนั้นพระราชประสงค์การก่อตั้งกองเสือป่าและลูกเสือของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ การสร้างฐานพระราชอำนาจทางการเมืองของพระองค์ และการกล่อมเกล่าให้สมาชิกเกิดความรักในเกียรติยศ มีจิตใจที่มั่นคง จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์

ลำดับต่อมา คือ เรื่องปัญหาชาวจีน ชาวจีนได้อพยพเข้ามาประกอบอาชีพแทบทุกชนิดในสยามนับตั้งแต่การรับจ้างเป็นกุลีสั่งทางรถไฟ ขุดคลอง กรรมกรในโรงสี คนงานในเหมืองแร่ หรือชาวจีนที่มีทักษะจะประกอบอาชีพตัดเสื้อ ทำเพชรพลอย ช่างตัดผม ชาวจีนที่มีทุนก็จะตั้งโรงรับจำนำหรือเปิดบริการเดินเรือกลไฟระหว่างประเทศ ตลอดจนเข้ารับการประมุขเป็นเจ้าของภาชีนายอาคาร

¹³ กองทัพประจำการ หมายถึง การระดมกำลังชายฉกรรจ์โดยการเกณฑ์เข้ารับราชการเป็นทหารโดยมีระเบียบการควบคุมบังคับบัญชาภายใต้ศูนย์กลางที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน คือ สถาบันพระมหากษัตริย์ โปรดดู ยูภาพร เจือจินดา. เสือป่า : โครงสร้างขององค์กรและบทบาททางการเมือง. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528, หน้า 18

¹⁴ วสุรีย์ จันทร์ทรัพย์ และคณะ. “ลูกเสือ” การกล่อมเกล่าและการสร้างอัตลักษณ์ชายในประวัติศาสตร์การเมืองไทย (พ.ศ. 2454-2468 และยุคปัจจุบัน). วารสารรัชภาคย์ ฉบับที่ 12 (27) กันยายน – ธันวาคม 2561.

ผูกขาดเป็นเจ้าของอาชีพและการพนัน ชาวจีนจึงมีบทบาทอย่างมากต่อระบบเศรษฐกิจในระดับชุมชนและภูมิภาค¹⁵

เมื่อมีเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองในประเทศจีน สยามจึงได้รับผลกระทบจากการแสวงหาการสนับสนุนทางการเมืองจากชาวจีนโพ้นทะเลผ่านการตีพิมพ์การรายงานข่าว และการแสดงทัศนะผ่านหนังสือพิมพ์การเมืองทั้งภาคภาษาจีนและไทยในสยาม พระราชดำริแก้ไขปัญหาชาวจีนมีงานวิจัย 3 เรื่อง ซึ่งให้ความเข้าใจเรื่องการแก้ไขปัญหาคอนจีนในสยามได้ 2 แนวทางได้แก่

1. ผสมผสานคนจีนให้กลมกลืนกับสยาม

วิทยานิพนธ์ของพวก ร้อย กล่อมเอี้ยง เรื่อง “พระบรมราโชบายเกี่ยวกับปัญหาชาวจีนในพระราชอาณาเขตรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว” ตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2516 พวก ร้อยมองว่าพระราชกรณียกิจการแก้ไขปัญหาคอนจีนเป็นพระบรมราโชบายผสมกลมกลืน หรือ “Assimilate Policy”¹⁶ การปรากฏพระราชนิพนธ์เสียดสีชาวจีน การออกกฎหมายข้อบังคับต่างๆ เป็นการออกนโยบายเพื่อโน้มน้าวในคนจีนที่มาพึ่งพระบรมธิสมภารเกิดความจงรักภักดี และตระหนักว่าตนเป็นพลเมืองของประเทศสยาม¹⁷

¹⁵ การอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของคนจีนในสยามได้สร้างปัญหาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ได้แก่ ปัญหาการรวมตัวกันเป็นสมาคมลับอั้งยี่ การเข้าเป็นคนในบังคับต่างประเทศเพื่อหวังประโยชน์ทางการค้าและไม่ต้องขึ้นศาลของสยาม การตั้งสโมสรทางการค้าเพื่อรักษาผลประโยชน์ของชาวจีน และการนัดหยุดงานเนื่องจากไม่พอใจที่รัฐบาลสยามจะขึ้นภาษี

¹⁶ การใช้คำว่า “Assimilation” ในบริบทโลกวิชาการตะวันตกจะใช้ในบริบทของการสร้างชาติ หรือเขียนเป็นศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Nation-building และใช้ร่วมกับศัพท์อีก 2 คำ ได้แก่คำว่า “Accommodation” และ “Exclusion” ดังนั้นการใช้ศัพท์ ในโลกวิชาการตะวันตกที่ได้ทำวิจัยเรื่องการสร้างชาติ นักวิชาการจะพิจารณานโยบายการสร้างชาติของชนชั้นนำ (Elite) ว่าเป็นนโยบายการสร้างชาติในลักษณะ “Assimilation” หรือแปลเป็นภาษาไทยว่า “นโยบายผสมกลมกลืน” การพิจารณาว่านโยบายการสร้างชาติของชนชั้นนำเป็นแบบใดนั้นให้พิจารณาตามจุดประสงค์ของนโยบาย เช่น ถ้าทำนโยบายการศึกษาหรือสร้างอาชีพจะเป็นนโยบายผสมกลมกลืน และถ้าเป็นนโยบายให้ความเคารพแก่สิทธิแก่คนกลุ่มน้อยจะเป็นนโยบาย “Accommodation” แต่ถ้าเป็นนโยบายที่มุ่งทำลายชนกลุ่มน้อยจะเป็นนโยบาย “Exclusion” โปรดดู พวก ร้อย กล่อมเอี้ยง. พระบรมราโชบายเกี่ยวกับปัญหาชาวจีนในพระราชอาณาเขตรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2524).

¹⁷ พวก ร้อย กล่อมเอี้ยง. พระบรมราโชบายเกี่ยวกับปัญหาชาวจีนในพระราชอาณาเขตรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2524), หน้า 351

นอกจากนี้ยังมีบทความของเทพ บุญตานนท์ ซึ่งสรุปว่า พระราชกรณียกิจของชาวจีนของพระองค์เป็นการสร้างภาพลักษณ์ชาวจีนอันพึงประสงค์เพื่อให้ชาวจีนที่มาพึ่งพระบรมธิสมภารไม่ก่อความวุ่นวายจนเป็นที่เดือดร้อน อีกทั้งบทบาทของชาวจีนในสยามคือตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระราชนิพนธ์ และออกกฎหมายเพื่อให้ชาวจีนเกิดความรักชาติบ้านเมืองและความจงรักภักดีต่อพระองค์¹⁸

2. ปลุกความรู้สึก “ชาตินิยม” ในสยามให้ต่อต้านชาวจีน

สายชล สัตยานุรักษ์มองว่า พระราชกรณียกิจเรื่องคนจีนของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นการทำให้จีนเป็นคนอื่น หรือ “The other” สายชลอธิบายว่า “...โดยทั่วไปแล้วความต้องการที่จะทำให้อุดมการณ์ชาตินิยมมีพลังสูงขึ้น ทำให้เกิดการปลุกเร้าให้ชาติอื่นต่อต้านชาติอื่น ซึ่งจะส่งผลให้คนในชาติมีเอกภาพทางความรู้สึกนึกคิดและสามัคคีกันมากขึ้นเพราะรู้สึกมีศัตรูร่วมกัน...”¹⁹ ในกรณีที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงออกกฎหมายสัญชาติ จุดหมายคือ การทำให้คนจีนเป็นคนไทย แต่พระองค์ได้มีพระบรมราโชบายบริหารความเสี่ยงด้วยพระราชนิพนธ์เสียดสีชาวจีนที่ไม่ยอมกลายเป็นไทยให้กลายเป็นคนอื่น ทั้งนี้เพื่อลดอิทธิพลทางอุดมการณ์ที่ชาวจีนนำมาเผยแพร่ในสยามเพราะหากชาวสยามเห็นว่าจีนเป็นคนอื่นแล้ว ชาวสยามก็จะไม่เชื่อความคิด หรืออุดมการณ์ทางการเมืองที่ชาวจีนนำมาเผยแพร่²⁰

ดังนั้น ในเรื่อง “ชาวจีน” มีงานวิจัยสรุปเจตนาของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวออกเป็น 2 แนวทาง ทางแรก คือ การผสมกลมกลืน ถ้าสรุปเช่นนี้ เจตนาของพระองค์คงจะมีได้ต้องการสร้างความรู้สึก “ชาตินิยม” แต่ต้องการให้ชาวจีนที่เข้ามาอยู่ในสยามเห็นและคำนึงถึงประเทศที่ตนเข้ามาอยู่อาศัย อย่างไรก็ตาม ถ้าสรุปตามทางที่สอง คือ สร้างความรู้สึก “ชาตินิยม” เพื่อต่อต้านชาวจีน

สุดท้ายคือ การดำเนินกิจการหนังสือพิมพ์ในสมัยรัชกาลที่ 6 กิจการหนังสือพิมพ์มีจุดเริ่มต้นตั้งแต่รัชกาลที่ 3 ในช่วงแรก การทำหนังสือพิมพ์ได้รับอิทธิพลจากนักหนังสือพิมพ์ชาวต่างประเทศ อาทิ หมอ บรัดเลย์ ต่อมาทางรัฐบาลสยามเห็นว่า การปล่อยให้กิจการหนังสือพิมพ์อยู่ในอิทธิพลของฝรั่งเพียงอย่างเดียวจะเป็นปัญหาเรื่องความมั่นคงของสยามหากปล่อยให้ฝรั่งเขียนเรื่องสยามให้ผู้คนในสยามรับรู้ช่องทางเดียว รัฐบาลสยามจึงจำเป็นต้องจัดทำหนังสือพิมพ์ออกมา ในช่วงระยะนี้จึง

¹⁸ เทพ บุญตานนท์. พวงยิวแห่งบูรพาทิศ: ประวัติศาสตร์ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับชาวจีนโพ้นทะเล. วารสารมนุษยศาสตร์ ปีที่ 24 (1) 2560, หน้า 76.

¹⁹ สายชล สัตยานุรักษ์. 10 ปัญญาชนสยาม เล่ม 1 ปัญญาชนแห่งรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์. (กรุงเทพฯ: โอเพนโซไซตี้, 2557), หน้า 269.

²⁰ เรื่องเดียวกัน.. หน้า 283

เรียกว่าสมัย “ราชสำนัก” ต่อมาคือ “ช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ” การดำเนินกิจการหนังสือพิมพ์ได้ขยายตัวออกไปเป็นอาชีพให้กับคนในบังคับสยามอย่าง ก.ศ.ร.กุหลาบ กับเทียนวรรณ และคนในบังคับชาติตะวันตก เสียวยุดแสง สุดท้ายคือ สมัยรัชกาลที่ 6 เป็นช่วงเฟื่องฟูของหนังสือพิมพ์ในรัชกาลที่ 6²¹

หลักฐานที่แสดงให้เห็นความเฟื่องฟูของหนังสือพิมพ์ในรัชกาลที่ 6 คือ จำนวนหนังสือพิมพ์ที่ออกมาใหม่เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับการออกหนังสือพิมพ์ในช่วงระยะแรกจะพบว่า ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 – 5 มีจำนวนหนังสือพิมพ์ที่ออกมารวมหนังสือพิมพ์ทั้งหมดจำนวน 78 ฉบับ แต่เมื่อถึงสมัยรัชกาลที่ 6 มีหนังสือพิมพ์มีจำนวน 166 ฉบับ²²

มีรายงานการวิจัยเรื่อง “พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการหนังสือพิมพ์” โดย สุกัญญา ติระวนิช จุดประสงค์หลักในการวิจัยมี 2 ข้อ ได้แก่ การวิจัยบทบาทของรัชกาลที่ 6 ในเรื่อง การดำเนินกิจการหนังสือพิมพ์ และการวิเคราะห์ขอบเขตการใช้เสรีภาพของกิจการหนังสือพิมพ์ในสยาม สุกัญญาสรุปว่า บทบาทการดำเนินกิจการหนังสือพิมพ์ของรัชกาลที่ 6 มี 3 ประการ ได้แก่ 1. ตรวจแก้หนังสือพิมพ์ 2. ให้ความรู้ และกำหนดวัฒนธรรมการทำหนังสือพิมพ์ 3. ใช้หนังสือพิมพ์เน้นย้ำอุดมการณ์ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์”

ในเรื่องการวิเคราะห์ของขอบเขตเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ สุกัญญาสรุปว่า การใช้เสรีภาพของกิจการหนังสือพิมพ์มีข้อจำกัด เนื่องจากกิจการหนังสือพิมพ์ในสยามเป็นการใช้เสรีภาพเพื่อกล่าวโจมตีกัน และยังขาดความรู้ในการทำหนังสือพิมพ์ ทำให้รัฐบาลสยามจำต้องกำหนดขอบเขตการใช้เสรีภาพตามพระราชบัญญัติสมุดเอกสารและหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2468²³

ข. การสงครามโลก

งานวิจัยที่ศึกษาพระราชกรณียกิจในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้วิจัยพบว่า จุดประสงค์การวิจัยจะเน้นไปที่ การสร้างคำอธิบายการตัดสินใจของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 ว่ามีอะไรเป็นสาเหตุแรงผลักดัน และผลที่เกิดขึ้นตามมา

²¹ สุกัญญา ติระวนิช. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการหนังสือพิมพ์: รายงานผลการวิจัย. (กรุงเทพฯ : มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในพระบรมราชูปถัมภ์ , 2532)

²² คณะทำงานประวัติการพิมพ์ในประเทศไทย. ภาคผนวก. ใน สยามพิมพ์การ. (กรุงเทพฯ: มติชน, 2549), หน้า 484 - 490

²³ สุกัญญา ติระวนิช. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการหนังสือพิมพ์: รายงานผลการวิจัย. (กรุงเทพฯ : มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในพระบรมราชูปถัมภ์ , 2532)

ผลการศึกษา สาเหตุการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 สมพล ศิลปะวุฒิได้รับอิทธิพลจาก “ทฤษฎีมหาบุรุษ”²⁴ เขาจึงคิดว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมี “พระปรีชาญาณ” มองเห็นการณ์ไกลว่าเยอรมันจะเป็นฝ่ายแพ้จากการเสียเปรียบการส่งกำลังบำรุงจากภายนอก และถูกฝ่ายสัมพันธมิตรปิดล้อม พระองค์จึงตัดสินใจเข้าสู่สงคราม²⁵ ส่วนฉลอง สุทรวาณิชญ์ได้รับอิทธิพลจากมโนทัศน์ “New Order” หรือแปลว่า “ระบบใหม่” ฉลองจึงคิดว่าการที่สยามเข้าร่วมสงคราม เพราะรัชกาลที่ 6 ต้องการการรักษาผลประโยชน์ของสยาม และร่วมสร้าง “ระบบใหม่” ที่กำลังจะเกิดขึ้น²⁶ และโรจน์ จินตมาศมาจากพระราชประสงค์ของรัชกาลที่ 6 คือ การสร้างฐานะอำนาจของกลุ่มผู้นำ หรือพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ให้เป็นที่ยอมรับจากประชาชนในประเทศ และสังคมโลก²⁷

ค.การดำเนินการปกครองตนเอง

งานวิชาการที่ศึกษาพระราชกรณียกิจการปกครองท้องถิ่นของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ วิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวพระราชดำริทางการเมืองในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว : ศึกษาเฉพาะกรณีการพัฒนาการเมืองโดยกระบวนการปกครองท้องถิ่น (พ.ศ.2453-2468)” โดยสนธิ เตชานันท์ ในปี พ.ศ. 2527 วิทยานิพนธ์เรื่องนี้สนธิยกข้อถกเถียงทางวิชาการในเรื่องความคิดทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า พระองค์ทรงนิยมความคิดทางการเมือง “ประชาธิปไตย” หรือ “อนุรักษนิยม”

สนธิให้ความเห็นว่า การสรุปว่าความคิดทางการเมืองของพระองค์ว่าทรงนิยม “ประชาธิปไตย” จะเกิดความขัดแย้งกับพระราชกรณียกิจต่างๆ ของพระองค์ที่มุ่งรักษาพระราชอำนาจ ส่วนการสรุปว่าพระองค์นิยม “อนุรักษนิยม” จะเกิดความขัดแย้งกับพระราชกรณียกิจให้

²⁴ ประวัติความเป็นมาของศัพท์คำนี้มีจุดเริ่มต้นในศตวรรษที่ 19 นักคิดทางการเมืองคนแรกที่น่าเสนอศัพท์คำนี้ คือ โทมัส คาร์ไลน์ (Thomas Carlyles) Great man theory คือ ความคิดทางประวัติศาสตร์ที่พบว่าประวัติศาสตร์ของโลกคือชีวประวัติของมหาบุรุษ เขาตีพิมพ์ความคิดเรื่องนี้ในหนังสือเรื่อง On Hero, Hero Worship, and the Heroic History ในปี ค.ศ. 1840 โปรดดู Carlyle, Thomas. *On Heroes, Hero-Worship and the Heroic in History*. Velhagen & Klasing, 1934. และ สมพล ศิลปะวุฒิ. “บทบาทของประเทศไทยในการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1” ปี พ.ศ. 2514.

²⁵ โรจน์ จินตมาศ. *แนวความคิดของผู้นำไทยเรื่อง "ชาติ" กับการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 ของไทย*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531), หน้า 94 - 102

²⁶ ฉลอง สุทรวาณิชญ์. *ประเทศไทยกับการเมืองโลก: การเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ 1*. วารสารมนุษยศาสตร์ (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่). ปีที่ 14 ฉบับที่ 1-2 (2530) หน้า 29-45.

²⁷ โรจน์ จินตมาศ. *แนวความคิดของผู้นำไทยเรื่อง "ชาติ" กับการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 ของไทย*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531), หน้า 13

ราษฎรรู้จักการปกครองตนเอง สนธิสรุปผลการวิจัยของเขาในเรื่องพระราชกรณียกิจนี้ว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงยอมรับว่า ความนิยมของมหาชนของโลกในขณะนั้น กำลังเดินไปในทางประชาธิปไตย และทรงเห็นว่าประเทศไทยก็จะต้องเป็นเช่นนั้นในอนาคต แต่การที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยทันทีเป็นเรื่องที่ไม่อาจทำได้ เพราะประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่พร้อม พระองค์จึงได้มีพระราชดำริจะทำการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยใช้กระบวนการปกครอง ท้องถิ่น ได้ทรงเตรียมการในด้านต่าง ๆ เพื่อการนี้เป็นเวลาหลายปี อย่างไรก็ตาม สุดท้ายสนธิได้สรุปว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนิยมระบอบการปกครองใด แต่เสนอความคิดเห็น ว่า พระองค์มิได้ทรงมีพระบรมราโชบายมุ่งที่จะรักษาพระราชอำนาจตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ให้คงอยู่เพราะพระองค์ทรงเตรียมความพร้อมที่ให้ประชาชนรับกับความเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองประชาธิปไตยที่จะเกิดขึ้น²⁸

ง.สภาพปัญหาของสถานภาพความรู้

- รัชกาลที่ 6 เป็นผู้ปลุก “ชาตินิยม” คนแรกในสยาม²⁹

สภาพปัญหาของสถานภาพความรู้เกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวประการแรก คือ การสรุปว่า พระองค์เป็นผู้ริเริ่มความคิด “ชาตินิยม” ในสยาม³⁰ ทั้งๆ ที่การใช้คำว่า

²⁸ สนธิ เตชานันท์. แนวพระราชดำริทางการเมืองในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว : ศึกษาเฉพาะกรณีการพัฒนาการเมืองโดยกระบวนการปกครองท้องถิ่น (พ.ศ.2453-2468). (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527).

²⁹ สภาพปัญหาเรื่องการสรุปว่า รัชกาลที่ 6 เป็นผู้ปลุก “ชาตินิยม” คนแรกในสยาม และเรื่องปัญหาการตีความความหมาย “ชาติ” ของพระองค์ ผู้เขียนกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ที่ได้จุดประกายประเด็นนี้ให้ผู้เขียนไปค้นคว้าต่อในเรื่องนี้ โปรตดู นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. ชาติ-ชาตินิยมกับการเมืองไทยสมัยใหม่ พ.ศ.2411-2500. เอกสารไม่ตีพิมพ์, 2539.

³⁰ นักวิชาการคนแรกตั้งคำถามและชี้ให้เห็นถึงปัญหาเรื่องความรู้มาตรฐานที่เผยแพร่อยู่ในวงวิชาการของประเทศไทย คือ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ เขาได้ให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่า “...การตั้งคำถามต่อเนื้อหา การรับรู้ และความเป็นไปของแนวคิดชาติและชาตินิยมกับการเมืองไทยในหนังสือเล่มนี้ เกิดจากปัญหาขัดข้อง ซึ่งผู้เขียนได้รับจาก 2 ทางเป็นอย่างน้อย ทางหนึ่งมาจากความรู้มาตรฐาน ซึ่งผู้เขียนพิจารณาแล้วว่าไม่ควรให้ความเชื่อถือมากนักเนื่องด้วยเป็นความรู้ที่เน้นอุดมการณ์ทางการเมือง มากกว่าจะมีข้อมูลและข้อเท็จจริงรองรับ ในอีกทางหนึ่ง เกิดจากบรรยากาศของยุคสมัย ซึ่งมีความตื่นตัวในเรื่องอัตลักษณ์ (Identity) ความเป็นชาติ ชาตินิยมและความเป็นไทยมากเป็นพิเศษ ความตื่นตัวนี้ในทางหนึ่งเป็นแรงผลักดันจากภายนอก ภายหลังจากการล่มสลายของระบอบคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันออก และการปรับตัวของประเทศสังคมนิยมในเอเชีย รวมทั้งการทะลักเข้ามาของกระแสโลกาภิวัตน์...” โปรตดู นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. ชาติ-ชาตินิยมกับการเมืองไทยสมัยใหม่ พ.ศ.2411-2500. เอกสารไม่ตีพิมพ์, 2539. หน้า 3.

“ชาตินิยม” ในความหมาย “Nationalism” เริ่มใช้ครั้งแรกและมีการแปลว่า “ลัทธิชูชาติ” ในทศวรรษที่ 2470³¹

ข้อสรุปทางวิชาการในประเด็นนี้เริ่มต้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 ซึ่งปรากฏในบทความวิชาการเรื่อง *King Wachirawut's policy of nationalism* โดยสตีฟ กรีน (Stephen Green) กรีนเสนอว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็น “นักโฆษณา” (Propagandist) เรื่อง “Nationalism” ผ่านพระราชนิพนธ์ทั้งบทความ กลอนต่างๆ³² ต่อมาคือ วอลเตอร์ เวลล่า งานสำคัญชิ้นนี้ตีพิมพ์เรื่อง *Chaiyo! King Vajiravudh the Development of Thai Nationalism* ในปี พ.ศ. 2521 เวลล่าอธิบายขยายความการสร้างชาติไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า เป็นการสนับสนุนชาตินิยมบนฐานความเข้าใจเรื่องสัญชาติ (Nationality) ความสำคัญของการใช้คำๆ นี้ของเขานั้นคงจะเกิดจากการเห็นหลักฐานที่เขาได้เริ่มต้นกล่าวถึงก่อนเป็นลำดับแรกว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้ความคิดตะวันตกอย่างระมัดระวัง ซึ่งทำให้เวลล่าเห็นสมควรที่จะให้นิยามความหมายคำว่า “ชาติ” ลงบนฐานความเป็นไทยให้มากที่สุด เขาจึงอธิบายที่มาคำว่า “ชาติ” มาจากภาษาสันสกฤตที่หมายถึงการเกิด แต่จำเป็นที่จะต้องขยายความเป็นประเทศ แต่เขาเห็นว่าการใช้คำว่าประเทศนี้ควรใช้ในสำนึกของ “Races” หรือที่แปลว่า “ชนชาติ” ที่ได้สิทธิเกิดมาในสยาม (Birthright)³³ ต่อมาอีกปี พ.ศ. 2526 นักวิชาการอย่างเบนดิคส์ แอนเดอร์สันได้อ้างอิงงานของเวลล่า แต่เขาใช้คำที่แตกต่างกันนั่นคือคำว่า “Official Nationalism” ซึ่งหนังสือเรื่องนี้มีการแปลเป็นภาษาไทยว่า “ลัทธิชาตินิยมทางการ” และ “ลัทธิชาตินิยมของเจ้านาย”³⁴ แอนเดอร์สันเห็นว่า การใช้คำๆ นี้ของเขานั้นเป็นการสร้างชาตินิยมของรัชกาลที่ 6 เพื่อต่อต้านคนจีน

- ปัญหาการตีความความหมาย “ชาติ” ของรัชกาลที่ 6

นอกจากข้อสรุปในเรื่องที่ว่า รัชกาลที่ 6 เป็นผู้เริ่มต้นแนวคิด “ชาตินิยม” ในสยามแล้ว ปัญหาที่เกิดขึ้นลำดับต่อมา คือ การตีความ “ความหมาย” คำว่า “ชาติ” ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวตามความเข้าใจของผู้ศึกษาโดยไม่คำนึงว่า พระองค์เข้าใจและใช้ในความหมายว่า

³¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 10

³² Green. Stephen. *King Wachirawut's policy of nationalism*. In Tej Bunnag and Michael Smithies. *In memoriam Phya Anuman Rajadhon : contributions in memory of the late president of the Siam Society*. (Bangkok : The Siam Society, 1970).

³³ Vella. Walter. *Chaiyo! King Vajiravudh the Development of Thai Nationalism*. (Honolulu: The University Press of Hawaii, 1978), p 177.

³⁴ เบน แอนเดอร์สัน. *ชุมชนจินตกรรม : บทสะท้อนว่าด้วยกำเนิดและการแพร่ขยายของชาตินิยม*. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, บรรณาธิการแปล, (กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2560), หน้า 82.

อย่างไร การตีความและเสนอความหมาย “ชาติ” ของรัชกาลที่ 6 ดังกล่าวเริ่มต้นในปี พ.ศ. 2527 สนธิ เตชานันท์ตีความว่า รัชกาลที่ 6 ใช้คำว่า “ชาตินิยม” ในความหมาย ความรักและความห่วงหาพัน ความปรารถนาเพื่อเตรียมการรับมือความคิดเห็นของมหาชนที่มีความโน้มเอียงไปในทางประชาธิปไตย ปี พ.ศ. 2528 สุริย์ ทรัพย์สุนทรอ้างว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสนอความคิดทางการเมืองชาตินิยม ซึ่งใช้เป็นสองรูปแบบ หนึ่ง ทางตรงหมายถึง ปลุกความรู้สึกร่วมเพื่อป้องกันประเทศ และทางอ้อมหมายถึง การปลุกความรู้สึกให้มีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจอยู่ที่ชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์³⁵ ปี 2538 จิระพันธ์ ชาติชินเชาวน์ เสนอความหมาย “ชาตินิยม” ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสนอความคิดทางการเมืองชาตินิยม ว่าหมายถึง ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในภาษาพูด และต้องเป็นผู้มีความรักชาติ เชื่อฟังและจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์³⁶

หลังจากนั้นเป็นเวลา 10 ปี ผู้วิจัยพบปัญหาอีกประการหนึ่งขององค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับรัชกาลที่ 6 คือ ปัญหาเรื่องการใช้คำ “ชาตินิยม” ซึ่งเป็นการใช้คำที่ผิดสภาพบริบทในการเมืองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว อาทิ ในปีพ.ศ. 2557 เทพ บุญตานนท์ ใช้คำว่า “ชาตินิยม” เพื่อเป็นนโยบายสำหรับสนับสนุนการปกครองประเทศให้ประชาชนมีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์³⁷ และปี พ.ศ. 2560 ดาวราย ลิมสายหัวใช้คำว่า “ชาตินิยม” เรียกการดำเนินนโยบายสร้างชาติเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของนานาชาติ และเพื่อให้สยามมีความเจริญทัดเทียมกับอารยประเทศตามลำดับ³⁸ ดังนั้นการวิจัยเพื่อหา “ความหมาย” และการใช้ “คำศัพท์” คำว่า “ชาติ” ตามเจตนาของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงมีความสำคัญในการรู้ผลการศึกษาที่ดีความความหมายตามเจตนาของผู้ศึกษา มิใช่ความความเข้าใจของพระองค์ รวมไปถึงการใช้คำศัพท์ที่ผิดบริบท

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

³⁵ สุริย์ ทรัพย์สุนทร. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับแนวพระราชดำริทางด้านพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อการดำเนินการปกครองประเทศ (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), หน้า 51, 56.

³⁶ จิระพันธ์ ชาติชินเชาวน์. การดำเนินนโยบายชาตินิยมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2537), หน้า 4

³⁷ เทพ บุญตานนท์. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการสร้างภาพลักษณ์ทางการเมือง. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556), หน้า 275.

³⁸ ดาวราย ลิมสายหัว. ชาตินิยมไทยกับข้อพิพาทเรื่องดินแดน: ศึกษาเปรียบเทียบรัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงคราม และรัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตร์ดุสิตบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2560) หน้า 53.

- ปัญหาเรื่องการอ้างอิงความหมายคำว่า “ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์” ของรัชกาลที่ 6

“ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์” ถือเป็นอุดมการณ์หลักของประเทศไทยในปัจจุบัน และมีสมมติฐานว่ามีจุดเริ่มต้นในสมัยรัชกาลที่ 6 แต่เมื่อได้มีการทบทวนองค์ความรู้ในเรื่องนี้ ผู้วิจัยพบมีการอ้างอิงที่มาจากความหมาย 3 แหล่งได้แก่

1. มัทนา เกษกมล³⁹ วอลเตอร์ เวลล่า (Walter Vella)⁴⁰ และโรจน์ จินตมาศ⁴¹ นำเสนอว่า “ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์” มาจากคำขวัญ “God King and Country” ของประเทศอังกฤษ ต้นตอข้อเสนอนี้ทั้งหมดอ้างอิงบทความของสตีเฟน กรีน (Stephen Green) ซึ่งกรีนมีได้มีหลักฐานมาสนับสนุนการตีความของเขา⁴²

สตีเฟน กรีน เขาตีพิมพ์บทความเรื่อง *King Wachirawut's policy of nationalism* ในปี พ.ศ. 2513 และตีพิมพ์วิทยานิพนธ์ปริญญาโทในปี พ.ศ. 2514 เรื่อง *Thai Government and administration in the reign of Rama VI* ข้อเสนอรื่องที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแปลง “ชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์” จากคำขวัญของประเทศอังกฤษ “God King Country” การตีความของเขาได้รับการอ้างอิงและส่งต่อมาจากงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ในปัจจุบัน นักวิชาการที่อ้างอิงงานของกรีน อาทิ มัทนา เกษกมล⁴³ และโรจน์ จินตมาศ⁴⁴ รวมไปถึงวอลเตอร์

³⁹ มัทนา เกษกมล. การวิเคราะห์ในเชิงประวัติศาสตร์เรื่องการเมืองและการปกครอง ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2453-2463). วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 69 2517.

⁴⁰ Vella. Walter. *Chaiyo! King Vajiravudh the Development of Thai Nationalism*. (Honolulu: The University Press of Hawaii, 1978), p

⁴¹ โรจน์ จินตมาศ. แนวความคิดของผู้นำไทยเรื่อง "ชาติ" กับการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 ของไทย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531), หน้า 29.

⁴² Green. Stephen. King Wachirawut's policy of nationalism. In Tej Bunnag and Michael Smithies. In memoriam Phya Anuman Rajadhon : contributions in memory of the late president of the Siam Society. (Bangkok : The Siam Society, 1970).

⁴³ มัทนา เกษกมล. การวิเคราะห์ในเชิงประวัติศาสตร์เรื่องการเมืองและการปกครอง ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2453-2463). วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 69 2517

⁴⁴ โรจน์ จินตมาศ. แนวความคิดของผู้นำไทยเรื่อง "ชาติ" กับการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 ของไทย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531), หน้า 29.

เวลล่า⁴⁵ และส่งมาถึงปัจจุบันดังปรากฏในข้อเขียนของนิธิ เอียวศรีวงศ์⁴⁶ ทั้งๆ ที่เมื่อผู้วิจัยไปค้นหาหลักฐานจากงานเรื่องนี้ว่า กรีนมีการอ้างอิงจากหลักฐานใด ผู้วิจัยกลับไม่พบหลักฐานที่กรีนใช้อ้างอิงในวิทยานิพนธ์เขา

“...Nation, King, and Religion – were obvious borrowing from the British God, King, and Country. Wachirawut was not lax in explaining these concept to the people. In doing so, he tailored their meaning to fit his desired ends...”⁴⁷

2.อีจิ มูราชิม่า (Eiji Murashima) เสนอว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้รับอิทธิพลจาก พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว “ชาติ ศาสนา บ้านเมือง” และรัชกาลที่ 6 ได้ดัดแปลงและเปลี่ยนเป็น “พระมหากษัตริย์ ชาติ ศาสนา”⁴⁸

3.เบเนดิก แอนเดอร์สัน (Benedict Anderson) เสนอว่า “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวตรงกับหลักการ 3 ประการของยูวาร์อฟ (Sergey Semyonovich, Count Uvarov) ของประเทศรัสเซียที่ว่าด้วย “เอกราธิปไตย (Autocracy) ยึดมั่นในศาสนา (Orthodoxy) ความเป็นชาติ (Nationality)”⁴⁹

ดังนั้น การวิจัยเพื่อแสวงหาคำความรู้เพื่อแก้โจทย์ปัญหาในเรื่องนี้จึงมีความสำคัญต่อการพิสูจน์ความรู้เดิมที่ว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นคนแรกที่เสนออุดมการณ์หลักของประเทศ และพบหลักฐานเชิงประจักษ์โดยเฉพาะ “ที่มา” ของอุดมการณ์ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” ที่พระองค์เสนอให้กับประเทศไทยว่ามาจากแหล่งอ้างอิงใด

⁴⁵ Vella. Walter. **Chaiyo! King Vajiravudh the Development of Thai Nationalism.** (Honolulu: The University Press of Hawaii, 1978), Xii

⁴⁶ นิธิ เอียวศรีวงศ์. **รักชาติ.** วันพุธที่ 19 สิงหาคม พ.ศ.2563 มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับวันที่ 14 - 20 สิงหาคม 2563 เข้าถึงได้จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_337360

⁴⁷ Green. Stephen. **Thai Government and Administration in the Reign of Rama VI (1910 - 1925).** (Phd Thesis University of London, 1971) p 176.

⁴⁸ Murashima, Eiji. **The Origin of Modern Official State Ideology in Thailand.** *Journal of Southeast Asian Studies*, vol. 19, no. 1, 1988, pp. 80–96.,

⁴⁹ เบน แอนเดอร์สัน. **ชุมชนจินตกรรม : บทสะท้อนว่าด้วยกำเนิดและการแพร่ขยายของชาตินิยม.** ชาลววิทย์ เกษตรศิริ, บรรณาธิการแปล, (กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2560), หน้า 187

2.2 การเมืองวัฒนธรรม

ผู้วิจัยได้ทบทวนองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และพบบทความวิชาการที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องนี้ 2 ชิ้น ได้แก่ 1.บทความของ สายชล สัตยานุรักษ์เรื่อง “ประวัติศาสตร์การบัญญัติศัพท์: การเมืองวัฒนธรรมก่อนและหลังการปฏิวัติ พ.ศ.2475” กับ 2.บทความเรื่อง “การเมืองวัฒนธรรมว่าด้วยประชาธิปไตย: บทนำเปรียบเทียบเชิงทฤษฎี” พ.ศ. 2550 โดยเกษียร เตชะพีระ บทความทั้งสองเรื่องนี้ช่วยชี้ให้เห็นบทบาทของ “คำศัพท์” ว่ามีพลังในการสร้างสำนึกและเปลี่ยนความคิดให้เห็นว่าอะไรคือ ความจริง ความดี ความงามและสิ่งที่ถูกต้องในสังคม อาทิ สายชล สัตยานุรักษ์ได้ชี้ให้เห็นถึงบทบาทในการแปลงมโนทัศน์ทางการเมือง “โซเซียมลิสต์” เป็น “พระศรีอารีย์” ว่า

“...ขอยกตัวอย่างคำว่า "โซเซียมลิสต์" แต่เดิมก่อน พ.ศ. 2475 คำว่า "โซเซียมลิสต์" เป็นคำที่ถูกต่อต้านมาก มีความพยายามทำให้ความหมายของศัพท์ดังกล่าวหมดพลัง เช่น ในรัชกาลที่ 6 ทรงแสดงให้เห็นว่า สังคมแบบโซเซียมลิสต์ก็ไม่ต่างไปจากยุคพระศรีอารีย์ ซึ่งทุกอย่างดีมาก แต่ก็ยังเป็นเพียงอุดมคติที่ไม่มีทางเป็นไปได้ในโลกของความเป็นจริง...”⁵⁰

ตัวอย่างข้างต้นสายชลได้ใช้แนวทางการศึกษา (Approach) “การเมืองวัฒนธรรม” ศึกษา “การบัญญัติศัพท์” สายชลพบว่า แนวทางการศึกษานี้ช่วยให้เข้าใจถึงอำนาจของภาษา และตระหนักว่าภาษาถูกกำหนดโดยบริบททางการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ภาษาไทย” ซึ่งทำหน้าที่ให้คนตกอยู่ภายใต้โลกทัศน์ อุดมการณ์ ค่านิยม ภายใต้ความหมายที่ “ภาษาไทยมาตรฐาน” กำหนดเอาไว้วันนั้นเอง

51

⁵⁰ สายชล สัตยานุรักษ์. ประวัติศาสตร์การบัญญัติศัพท์: การเมืองวัฒนธรรมก่อนและหลังการปฏิวัติ พ.ศ.2475. เข้าถึงได้จาก <https://prachatai.com/journal/2008/08/17794>

⁵¹ ภาษาไทยมีความสำคัญทางการเมืองอย่างน้อยตั้งแต่ปลายพุทธศตวรรษที่ 19 จนถึงสมัยที่เกิดรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มีการปลูกฝังให้คนทั่วประเทศใช้ภาษาไทยไม่เพียงแต่เพื่อประโยชน์ในการสื่อสารเท่านั้น การใช้ภาษาไทยยังเป็นส่วนหนึ่งของการควบคุมกำหนดความรู้สึกนึกคิดกำหนด เพราะการทำให้คนชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศใช้ภาษาไทย หมายถึงการทำให้คนเหล่านั้นตกอยู่ภายใต้โลกทัศน์ อุดมการณ์ ค่านิยม ภายใต้ความหมายที่ “ภาษาไทยมาตรฐาน” กำหนดเอาไว้วันนั้นเอง เพราะฉะนั้นในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์จึงมีการสร้างภาษาไทยมาตรฐานอย่างมาก โปรดดู สายชล สัตยานุรักษ์. ประวัติศาสตร์การบัญญัติศัพท์: การเมืองวัฒนธรรมก่อนและหลังการปฏิวัติ พ.ศ.2475. เข้าถึงได้จาก <https://prachatai.com/journal/2008/08/17794>

สายชล สัตยานุรักษ์ได้เสนอนิยามความหมายคำว่า “การเมืองวัฒนธรรม”⁵² คือ “...การต่อสู้เพื่อรักษาหรือปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เป็นการต่อสู้ในมิติทางวัฒนธรรมการสร้างความรู้ การบัญญัติศัพท์ การสร้างสรรค์ศิลปะแขนงต่างๆ เช่น ทัศนศิลป์ นาฏศิลป์ วรรณศิลป์ ฯลฯ กิจกรรมทางวัฒนธรรมดังกล่าวลึกลงไปเป็นการนิยามความหมาย ว่าอะไรคือ ความจริง ความดี ความงาม ความถูกต้อง อะไรที่มีคุณค่า...”⁵³

แนวทางการศึกษา “การเมืองวัฒนธรรม” หรือ “Cultural Politics” เริ่มเป็นที่นิยมและแพร่หลายในโลกวิชาการภาษาอังกฤษ และภาษาสเปนในแถบลาตินอเมริกาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 – 2540 แนวทางการศึกษามุ่งเน้นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ชนชั้นนำกับชนชั้นล่างในประเด็นเกี่ยวกับการต่อสู้กันทางความคิด การชี้แนะและการควบคุมทางความคิด ซึ่งเกิดขึ้นในบริบทการใช้ชีวิตประจำวัน ทั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อการนำเสนอการสร้างวัฒนธรรมความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกับการดิ้นรนต่อสู้เพื่อปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจ⁵⁴

แนวทางการศึกษานี้มีการนำมาใช้ครั้งแรกในบทความเรื่อง “การเมืองวัฒนธรรมว่าด้วยประชาธิปไตย: บทนำเปรียบเทียบเชิงทฤษฎี” พ.ศ. 2550 โดยเกษียร เตชะพีระ เขาพบว่าทฤษฎีการเมืองวัฒนธรรมรับอิทธิพลจากความล้มเหลวของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยในต้นทศวรรษที่ 1980 การล่มสลายของค่ายคอมมิวนิสต์สากลในช่วงเวลาเดียวกัน และการได้รับอิทธิพลจากนักทฤษฎีสายมาร์กซิส วอลเตอร์ เบนจามิน (Walter Benjamin) เขาจึงได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง *Commodify Marxism: The Formation of Modern Thai Radical Culture 1927 – 1958* และได้ข้อสรุปในทางทฤษฎีว่า 1.วาทกรรมลัทธิมาร์กซิสกับ “ภาษาวัฒนธรรมไทย” มีปฏิสัมพันธ์กันใน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

⁵² ประจักษ์ ก้องกีรติได้สรุปแนวทางการศึกษาการเมืองวัฒนธรรมหรือ “Cultural Politics” ว่า แนวทางการศึกษาการเมืองนี้ เป็นแนวทางการศึกษาที่วิเคราะห์การต่อสู้ทางการเมืองของมนุษย์ ซึ่งใช้ระบบความหมายในการมองโลก พวกเขาต่อสู้กันด้วยการช่วงชิงอำนาจนำ (Hegemony) เพื่อดำรงไว้ซึ่งผลประโยชน์ของอำนาจของกลุ่มตน ตัวอย่างเช่น มโนทัศน์ประชาธิปไตยที่ถูกแปลงเป็น “ประชาธิปไตยแบบไทยๆ”⁵² มโนทัศน์ทางการเมืองนี้เป็นมโนทัศน์ที่ทำให้เกิดผลประโยชน์กับกลุ่มชนชั้นปกครอง โปรตดู ประจักษ์ ก้องกีรติ. **การเมืองวัฒนธรรมไทย: ว่าด้วยความทรงจำ/วาทกรรม/อำนาจ.** (นนทบุรี : ฟาเดียวกัน, 2558). หน้า 13 – 14. ประจักษ์ ก้องกีรติ, **การเมืองวัฒนธรรมไทย: ว่าด้วยความทรงจำ/วาทกรรม/อำนาจ.** (นนทบุรี ฟาเดียวกัน, 2558).

⁵³ สายชล สัตยานุรักษ์. **ประวัติศาสตร์การบัญญัติศัพท์: การเมืองวัฒนธรรมก่อนและหลังการปฏิวัติ พ.ศ.2475.** เข้าถึงได้จาก <https://prachatai.com/journal/2008/08/17794>

⁵⁴ Schiller, Nina Glick. “Cultural Politics and the Politics of Culture.” *Identities*, vol. 4, no. 1, 1997, pp. 1–7., doi:10.1080/1070289x.1997.9962580.

แบบที่ต่างฝ่ายต่างถูกเปลี่ยนแปลงมโนทัศน์ตนเองให้บิดเบือนไป 2.ลัทธิมาร์กซเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมในสังคมทุนนิยมที่แพร่หลายเป็นไปตามกฎอุปสงค์อุปทาน⁵⁵

มโนทัศน์ทางการเมืองที่เกษียรศึกษา คือ “ประชาธิปไตย” เกษียรชี้ให้เห็นว่า มโนทัศน์เรื่องนี้มีปฏิสัมพันธ์กันกับ “ภาษาวัฒนธรรมไทย” ในแบบที่ต่างฝ่ายต่างถูกเปลี่ยนแปลงมโนทัศน์ตนเองให้บิดเบือนไป จนทำให้มโนทัศน์ประชาธิปไตยเปลี่ยนแปลงเป็น “ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” การใช้คำนี้เป็นกระบวนการการเมืองวัฒนธรรมที่ดลบันดาลให้ศัพท์การเมืองจากต่างชาติต่างภาษามีนัยยะเปลี่ยนแปลงแบบซุดรากลอนโคน กลับเชิงหรือหมดเคี้ยวเล็กลงด้วยเดชานูภาพแห่งอำนาจนา” หรือในกรณีรัชกาลที่ 6 เกษียรพบว่า พระองค์ใช้ศัพท์คำว่า “ประชาธิปไตย” ในความหมาย “Republic” ซึ่งเขาได้อ้างอิงความหมายตามดิคชันนารีภาษาอังกฤษแปลไทยของหลวงรัตนานุปัติว่า “ซึ่งไม่มีพระเจ้าแผ่นดิน มีแต่ผู้ซึ่งราษฎรเลือกขึ้นให้บังคับบัญชาเมือง”⁵⁶

ดังนั้นแนวทางการศึกษาการเมืองวัฒนธรรมได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของ “ภาษา” ที่มาในรูปแบบของการควบคุมความรู้สึกนึกคิดของผู้คน และภาษายังทำหน้าที่อีกประการที่สำคัญนอกเหนือไปจากการสื่อสาร คือ การใช้ภาษาเพื่อต่อสู้ รักษาหรือปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เป็นการต่อสู้ในมิติทางวัฒนธรรมการสร้างความรู้ การบัญญัติศัพท์ ทั้งนี้มีเป้าหมายคือ การมีเกณฑ์ตัดสินว่าอะไรคือ ความจริง ความดี ความงาม ความถูกต้อง อะไรที่มีคุณค่าในสังคม แนวทางการศึกษา “การเมืองวัฒนธรรม” ทำให้ผู้วิจัยเห็นปฏิสัมพันธ์กันระหว่างมโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกที่เผยแพร่เข้ามา กับภาษาวัฒนธรรมไทยในแบบที่ต่างฝ่ายต่างถูกเปลี่ยนแปลงมโนทัศน์ตนเองให้บิดเบือนไป แต่การบิดเบือนที่เกิดขึ้นนั้นมีความสำคัญเนื่องจากทำให้เราเห็นว่า มโนทัศน์ที่ได้รับการแปลงไปนั้นนำเสนอเกณฑ์ตัดสินว่าอะไรที่มีคุณค่าในสังคมไทย

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยมีข้อสังเกตในข้อค้นพบเรื่องนี้ของเกษียร 2 ประการ 1.การได้รับการศึกษาจากประเทศอังกฤษทำให้พระองค์ใช้ศัพท์คำว่า “ประชาธิปไตย” ในความหมาย “Republic” แทนกันได้อย่างไร 2.การใช้หลักฐานจากดิคชันนารีภาษาอังกฤษแปลไทยของหลวง

⁵⁵ เกษียร เตชะพีระ. การเมืองวัฒนธรรมว่าด้วยประชาธิปไตย: บทนำเปรียบเทียบกับเชิงทฤษฎี. **สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ)** ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (17) (ก.ค. - ธ.ค. 2550) หน้า 18-28.

⁵⁶ การนำเสนอความเข้าใจว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้คำว่า “ประชาธิปไตย” ในความหมาย “Republic” ผู้วิจัยพบว่าเกษียรเข้าใจผิดเพราะผู้วิจัยพบหลักฐานว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเข้าใจความหมาย “ประชาธิปไตย” กับ “รีพับลิค” ต่างกันดังจะเห็นได้จากในเอกสารความกระจัดกระจายของเมืองจีน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงวิเคราะห์ศัพท์ทั้ง 2 คำและแยกให้เห็นความแตกต่างกันอย่างชัดเจน โปรตดู เกษียร เตชะพีระ. การเมืองวัฒนธรรมว่าด้วยประชาธิปไตย: บทนำเปรียบเทียบกับเชิงทฤษฎี. **วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.** (ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 กรกฎาคม - ธันวาคม, 2550), หน้า 21. และโปรดดูหลักฐานบทที่ 4 ของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ในหัวข้อเรื่อง “การแปล Republic”

รัตนานัญปติมีความเชื่อมโยงกับความเข้าใจของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเรื่อง “ประชาธิปไตย” อย่างไร ประเด็นปัญหานี้ผู้วิจัยจะอภิปรายโดยละเอียดในบทต่อไปในบทที่ 4

2.3 วิธีการศึกษา

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้จะดำเนินการวิจัยด้วยกรอบแนวคิด “ภาษาการเมือง” (Political Language) เนื่องจากการสร้างชาติไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีการรับ (Reception) เอมโนทัศน์ทางการเมืองต่างประเทศเข้ามาเพื่อทำให้พลเมืองมีจินตนาการร่วมกัน ทั้งนี้พระองค์ได้แปลงมโนทัศน์ให้เหมาะสมกับสภาพบริบทของประเทศสยาม ด้วยกรอบแนวคิด “ภาษาการเมือง” จึงเป็นกรอบในการวิจัยอิทธิพลของ “ภาษา” และชี้ให้เห็นกระบวนการแปลงของ คำศัพท์ และความหมายผ่านการถ่ายศัพท์ภาษาต่างประเทศเป็นภาษาสยาม กระบวนการที่เกิดขึ้นดังกล่าวจึงเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในประเทศไทยการวิจัยเรื่องอิทธิพลของ “ภาษาการเมือง” ต่อความคิดทางการเมือง เริ่มปรากฏในงานของช้อยนันต์ สมุทรวนิช และกนก วงษ์ตระหง่าน เรื่อง “ภาษากับการเมือง” ปี พ.ศ. 2526⁵⁷ ช้อยนันต์กับกนกมุ่งสนใจวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับการเมืองและให้ความคิดเห็นจากการศึกษาการทับศัพท์ว่า นับตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีการแพร่หลายของความคิดทางการเมืองสมัยใหม่ในหมู่ข้าราชการ ปัญญาชน ความคิดเหล่านี้เป็นของใหม่ คำหลายคำผู้คนไม่เคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับความหมายเหล่านี้มาก่อน ผู้คนจึงนิยมใช้คำทับศัพท์ ช้อยนันต์กับกนกวิเคราะห์ลักษณะการใช้คำทับศัพท์ว่ามีอยู่ 2 ลักษณะ 1.การใช้ในลักษณะทางเทคนิค (Technical Terms) ซึ่งเป็นการใช้โดยไม่นำเอาคุณค่ามาเกี่ยวข้อง เช่น เคาเวอร์เมนต์ คาปิเนต 2.การใช้โดยเอาคุณค่าที่พึงปรารถนาเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น ศิวีไลซ์ คอนสตีติวชัน

ต่อมาในงานของสมบัติ จันทรวงศ์ เรื่อง “ภาษาทางการเมือง: พัฒนาการของแนวอธิบายการเมืองและศัพท์การเมืองในงานเขียนประเภทสารคดีทางการเมืองของไทย พ.ศ.2475 – 2525” ปี พ.ศ. 2533⁵⁸ สมบัติเสนอว่า เมื่อมีการเปิดรับวัฒนธรรม การหยิบยืมภาษาที่มีอยู่ในสังคมหนึ่งไปใช้ในอีกสังคมหนึ่งที่ไม่มีศัพท์ใช้อยู่เดิมเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นเป็นธรรมดา เช่น ในภาษาฮิลีไม่มีศัพท์คำว่า “การเมือง” ชาวฮิลีจึงยืมคำว่า “SIYASA” ในภาษาอาหรับมาใช้ แต่ความหมายที่นำเข้ามา

⁵⁷ ช้อยนันต์ สมุทรวนิช และกนก วงษ์ตระหง่าน. *ภาษากับการเมือง*. (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า 19 – 22.

⁵⁸ สมบัติ จันทรวงศ์. *ภาษาทางการเมือง: พัฒนาการของแนวอธิบายการเมืองและศัพท์การเมืองในงานเขียนประเภทสารคดีทางการเมืองของไทย พ.ศ.2475 – 2525*. (กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533) หน้า 56 - 57.

ความหมายที่แคบกว่าเนื่องจากความหมายของคำๆ นี้หมายถึงเฉพาะการบริหารความยุติธรรมโดยผู้ปกครอง แต่ต้องไม่ใช่เรื่องในทางศาสนาอิสลาม การหยิบยืมภาษามาใช้ในกรณีดังกล่าวได้บิดเบือนความหมายดั้งเดิมของคำว่า “การเมือง” เนื่องจากได้รับอิทธิพลจาก “วัฒนธรรม” ที่ดำรงอยู่ในภาษาดังนั้นสมบัติได้สรุปจุดประสงค์ของการยืมคำมาเพื่อให้ความรู้ในทางการเมืองดังเช่นกรณีการยืมคำศัพท์ในภาษาอาหรับมาใช้ของชาวฮิลี และเพื่อให้เห็นการดัดแปลงให้เข้ากับวัฒนธรรมหรือประสบการณ์ทางการเมืองของสังคม เช่น คำว่า “SIYASA” หมายถึง การบริหารความยุติธรรมในเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลาม หรือในประเทศแทนซาเนีย ซึ่งรับรู้ศัพท์ว่า “Socialism” แต่ใช้คำว่า “UJAMAS” เป็นคำแปล แต่ความหมายของคำที่ใช้เป็นคำแปลทดแทนนั้นมีความหมายว่า “แนวคิดเรื่องครอบครัว”⁵⁹

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์นำเสนอประเด็นเรื่องการดัดแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกให้เข้ากับวัฒนธรรมหรือประสบการณ์ทางการเมืองของสยาม เขาได้ตีพิมพ์บทความเรื่อง “วาทกรรมการเมืองว่าด้วยประชาธิปไตย” ในงานของนครินทร์ได้มีการนำเสนอประเด็นเรื่องนักคิดทางการเมืองของไทยที่ได้รับอิทธิพลจากภาษาการเมืองคำว่า “ประชาธิปไตย” ซึ่งนครินทร์พบการแปลงมโนทัศน์ “ประชาธิปไตย” ในประเทศไทยออกเป็น 2 สำนัก ได้แก่ สำนักคิดประเพณีกับสำนักคิดตะวันตก สำนักคิดประเพณีได้รับอิทธิพลจากคำศัพท์ของแนวคิดทางพุทธศาสนา นั่นคือ “อเนกชนนิกรสโมสรสมมติ” ว่าหมายถึง พระมหากษัตริย์ทรงขึ้นครองราชย์โดยความเห็นชอบของชุมชนการเมือง นครินทร์ได้นำเสนอว่าแนวคิดดังกล่าวได้รับการตีความใหม่เพื่อสร้างความชอบธรรมของระบอบกษัตริย์ อาทิ หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช สุกฤษณ์ ศิวรักษ์ นักคิดเหล่านี้ต่างยืนยันว่า อเนกชนนิกรสโมสรสมมติเป็นหลักการประชาธิปไตย ส่วนสำนักคิดตะวันตกเป็นกลุ่มคนที่เห็นความเป็นเหตุผลและความเจริญของสังคมตะวันตก แต่เป็นกลุ่มที่ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับการบริหารราชการแผ่นดินของรัชกาลที่ 5 ได้ พวกเขาจึงรับความคิดตะวันตกมาโดยตัดขาดจากจารีตประเพณีและแนวปฏิบัติที่เคยมีมาทั้งหมด⁶⁰

สุดท้ายคืองานของไชยันต์ ไชยพรเรื่อง “นิธิ เอียวศรีวงศ์ ใน/กับวิกฤตการเมืองไทย” การวิจัยเรื่องนี้มีความโดดเด่นในแง่ของวิธีการศึกษา ซึ่งสะท้อนให้เห็นวิธีการค้นหารับรู้คำศัพท์ทางวิชาการต่างประเทศ ที่มีอิทธิพลต่อความคิดทางการเมืองของนิธิ เอียวศรีวงศ์ วิธีการนี้เกิดขึ้นมาจากการที่ไชยันต์พบว่า งานเขียนของนิธิในหนังสือพิมพ์ ซึ่งวิเคราะห์วิกฤตทางการเมืองไทยไม่มีเชิงอรรถหรือการอ้างอิงทฤษฎี ไชยันต์แสดงความคิดเห็นต่อบทความทางหนังสือพิมพ์ของนิธิว่า

⁵⁹ เรื่องเดียวกัน., หน้า 10 - 11

⁶⁰ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. *ความคิด ความรู้และอำนาจการเมืองในการปฏิวัติสยาม 2475*. สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2533, หน้า 5, 10.

“...เนื่องจากความคิดทางการเมืองของนิธิต่อวิกฤตการเมืองไทยดังกล่าวไม่ได้ปรากฏในรูปแบบของบทความทางวิชาการ แต่ล้วนปรากฏในข้อเขียนที่เป็นบทความทางหนังสือพิมพ์หรือบทสัมภาษณ์ตามสื่อสิ่งพิมพ์ ทรรศนะความคิดทางการเมืองที่นิธิต่างออกมาจึงมักจะไม่มีเชิงอรรถหรือการอ้างอิงทฤษฎีแนวคิดทางวิชาการที่เป็นกรอบหรืออยู่เบื้องหลังการเขียนของนิธิต่อผู้อ่านได้รับทราบ...แต่กระนั้นการไม่มีเชิงอรรถอ้างอิงอาจทำให้ผู้อ่านเข้าใจว่า ความคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในข้อเขียนและบทสัมภาษณ์ดังกล่าวนั้นเป็นกรอบคิดที่เป็นของตัวเองทั้งหมด ขณะเดียวกันก็ไม่ว่าจะไม่ได้อ้างอิงความคิดของนักวิชาการตะวันตกให้เห็นเลย ในบทความหนังสือพิมพ์ของเขา เพียงแต่น้อยมากหรือแทบจะไม่มีเลยก็ได้ และผู้เขียนก็ไม่เข้าใจว่าทำไมเขาถึงต้องอ้างในการอ้างเพียงไม่กี่ครั้งนั้น ทั้งๆ ที่มีอีกหลายๆ ครั้งที่เขาคควรจะอ้างอิงหากเขาเห็นว่าเขากำลังใช้แนวคิดทฤษฎีของนักวิชาการคนอื่นๆ โดยเฉพาะนักวิชาการตะวันตกในการวิเคราะห์การเมืองไทยของเขา...”⁶¹

ดังนั้นไซยนต์จึงใส่ “เชิงอรรถ” ให้กับงานเขียนของนิธิ เช่น การค้นพบทฤษฎีในเรื่องพรรคการเมือง ของซามูเอล ฮันติงตัน (Samuel Huntington) ว่า “...ผมใช้คำว่าพรรคเพื่อไทยตามเขา แต่ที่จริงแล้วถามว่าอะไรคือพรรคเพื่อไทย คงตอบไม่ได้ง่ายๆ ที่แน่นอนก็คือ พรรคไม่ได้เป็นองค์กรที่พัฒนาถึงระดับสถาบัน คือ ขาดความสามารถในการปรับตัว วินัย มีเครือข่ายองค์กรลงลึก และเป็นอิสระจากกลุ่มผลประโยชน์...”⁶²

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบงานวิจัยที่ศึกษาอิทธิพลของ “ภาษาการเมือง” ต่อความคิดทางการเมืองจำนวน 3 เล่ม ได้แก่

วิทยานิพนธ์เรื่อง “การสร้างควมนิยมและปัญหาเกี่ยวกับการตีความทฤษฎีการเมืองของมอง ฌากส์ รุสโซ ในบริบทการเมืองไทย” โดยศุภชัย ศุภผล เขาวิจัยและพบว่ามีการแปลตัวบทของรุสโซในเมืองไทยครั้งแรกเรื่อง “Discourse on Political Economy” ว่า “หลักเศรษฐศาสตร์ของรุสโซโว” โดยคณะยุทธศาสตร์ในปี พ.ศ. 2478 แต่การแปลตัวบทนี้ของคณะยุทธศาสตร์มิได้แปลเพื่อเก็บคำและความหมายตามตัวอักษร แต่เป็นการแปลเพื่อสอดแทรกอุดมการณ์ทางการเมืองของคณะราษฎร

⁶¹ ไซยนต์ ไชยพร. นิธิ เอียวศรีวงศ์ใน/กับวิกฤตการเมืองไทย. (กรุงเทพฯ: คบไฟ, 2557), หน้า 37.

⁶² เรื่องเดียวกัน., หน้า 38.

โดยเฉพาะการแปลมโนทัศน์เรื่อง “General Will” เป็น “จิตใจรวมใหญ่” ซึ่งเป็นการใช้คำแปลคำๆ เดียวกันกับที่อยู่ในหนังสือคู่มือพลเมืองของคณะราษฎร⁶³

วิทยานิพนธ์เรื่อง “การสร้างควมนิยมและการตีความเจ้าผู้ปกครองของมาคิอาเวลลีใน บริบทการเมืองไทย” วิธีการสืบค้นของกานต์ คือ การเทียบเคียงลักษณะการบรรยายระหว่างข้อเขียน กับมาคิอาเวลลีกับชนชั้นปกครอง หรือข้าราชการที่นำเอา “สำนวน” การใช้ภาษาแบบ “มาคิอาเวลลีเลียน” มาใช้⁶⁴ กานต์จึงพบว่าลักษณะการบรรยายของพระสารสาสน์พลชั้น์ (เจอร์ลาโม อีมิลิโอ เย รินี) ได้รับอิทธิพลจากสำนวนการเขียนของมาคิอาเวลลี เช่น การบรรยายการกำเนิดรัฐสยามมีการใช้ คำศัพท์คำว่า “โชคชะตา” ของมาคิอาเวลลี พระสารสาสน์พลชั้น์เขียนว่า

“...ชาติ (สยาม) เรื่องอำนาจขึ้นมาจากการเป็นเพียงรัฐที่มีสถานะทาสจน กลายเป็นรัฐที่มีอิสระโดยสมบูรณ์และด้วยโชคชะตาอันดีอย่างไม่อาจคาดฝันได้ สยามได้ตระหนักถึงความคิดและความปรารถนาอันยิ่งใหญ่ของตน อีกทั้งด้วยความ บังเอิญที่กัมพูชาเจ้านายเก่าแก่ของตนก็แหลกละเอียดลงเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อยจนไม่ อาจกลับมามีอำนาจได้ดังเดิมตลอดกาล ส่วนศัตรูอื่นนั้นก็ล้วนถูกล่วงดุลอำนาจไว้ อย่างเหมาะสม ทุกสิ่งทุกอย่างอันยืนยงถึงสถานะที่ถูกครอบงำตั้งแต่อดีตและ ปัจจุบันจึงถูกปลดปล่อยออกทั้ง ภาษา การเขียน วรรณกรรมเพื่อขจัดร่องรอย ความสัมพันธ์ของประวัติศาสตร์การเมืองอันไม่พึงปรารถนา...”⁶⁵

นอกจากนี้กานต์ยังพบข้อค้นพบเช่นเดียวกับศุภชัยในเรื่องการแปลตัวบท เนื่องจากได้รับ อิทธิพลจากสภาพบริบททางการเมือง กล่าวคือ การแปลตัวบท “The Prince” ครั้งแรกโดยพิชิต จง สติวัฒนา ซึ่งเป็นช่วงที่มีเหตุการณ์เดือนตุลาคม พ.ศ. 2516 พิชิตจึงได้แปลชื่อหนังสือ “The Prince” ว่า “เผด็จการ เจ้า แมคเคียเวลลี” และตีพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2524

สุดท้ายคือ วิทยานิพนธ์เรื่อง “ความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยในประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2475: การก่อรูป การประชันความหมาย และการผสมผสาน” โดยเพิ่มศักดิ์ จะเรียมพันธ์ เขาได้วิจัย เรื่องการใช้คำศัพท์และภาษาการเมืองคำว่า “Democracy” หรือ “ประชาธิปไตย” อย่างเคร่งครัด เขาพบว่าการใช้ศัพท์คำว่าประชาธิปไตยครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 5 แต่มีการใช้ในรูปแบบการ “ทับ

⁶³ ศุภชัย ศุภผล. การสร้างควมนิยมและปัญหาเกี่ยวกับการตีความทฤษฎีการเมืองของ ฌอง ฌาคส์ รูสโซ ในบริบทการเมืองไทย. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554), หน้า 117.

⁶⁴ กานต์ บุญยะกาญจน. มาคิอาเวลลี การเมืองไทยของเจ้าผู้ปกครอง. (กรุงเทพฯ: มติชน, 2562) หน้า 76.

⁶⁵ เรื่องเดียวกัน.. หน้า 74

ศัพท์” ว่า “เดโมแครติก” ส่วนการบัญญัติศัพท์เพื่อใช้แทนศัพท์ภาษาอังกฤษครั้งแรกนั้นมีการบัญญัติขึ้นโดยนาย ก.ศ.ร.กุหลาบ เขาบัญญัติว่า “ประชาธิปไตย”⁶⁶

ในต่างประเทศผู้วิจัยพบแนวทางการศึกษา (Approach) ความสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายศัพท์ภาษาต่างประเทศกับการศึกษาความคิดทางการเมืองในปี พ.ศ. 2555 แนวทางการศึกษานี้ให้ความสัมพันธ์กับปัจจัยเรื่อง “การแปล” (Translation) เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลสำคัญต่อการศึกษาความคิดทางการเมือง การศึกษาเรื่องนี้มีที่มาจากกลุ่มนักวิชาการที่มีความสนใจร่วมกันเรื่องประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมือง พวกเขาพร้อมตัวกันจัดงานสัมมนาทางวิชาการชื่อว่า “*Annual Meeting of the History of Political and Social Concepts*” ที่มหาวิทยาลัย New York ระหว่างวันที่ 29 กันยายน – 1 ตุลาคม พ.ศ. 2548

บทความที่น่าสนใจในดังกล่าวได้รับการรวบรวมและตีพิมพ์โดยบรรณาธิการเมลวิน ริชเตอร์ (Melvin Richter) กับมาร์ติน เจ.เบิร์ก (Martin J. Burke) ริชเตอร์ได้เขียนบทความเพื่อแนะนำเนื้อหาสาระบทความที่จัดทำรวมขึ้นและเขียนให้เกียรติกับอังเดร์ เลอร์เฟอว์แวร์ (Andre Lefevre) เป็นนักวิชาการคนแรกที่ยกประเด็นเรื่องการแปลตัวบทในโลกตะวันตกสู่โลกที่มีใช้ตะวันตก การทำวิจัยการแปลกับความคิดทางการเมือง เจเรมี มุนเดย์ (Jeremy Munday) ได้บอกแนวทางการศึกษากับนักวิชาการที่สนใจการทำวิจัยการแปลกับความคิดทางการเมืองว่า การแปลตัวบทที่น่าสนใจความคิดทางการเมืองมักจะถูกกำหนดโดยอุดมการณ์ทางการเมือง และปัจจัยทางการเมือง ดังนั้นเขาจึงมีข้อสรุปว่า ไม่มีนักแปลคนใดที่จะแปลงานและนำพาความหมายได้ตรงตามต้นฉบับ นักแปลงานมักจะโดยกำหนดด้วยปัจจัยต่างๆ อาทิ กำหนดการส่งงาน สำนักพิมพ์และสภาพบริบทภายนอก มุนเดย์ได้ยกกรณีศึกษาการแปลงานของโจเซ่ เอ็นริเก้ เรโด้ (Jose Enrique Redo) มุนเดย์ได้ยกตัวอย่างวิธีการทำวิจัยการแปลกับความคิดทางการเมืองเพื่อให้เห็นแนวทางการศึกษาด้วยการเริ่มต้นจากการค้นคว้างานที่แปลตัวบทของเรโด้เรื่อง “Ariel” ซึ่งเขาพบว่า มี 4 ฉบับที่มีการแปลงานเรื่องนี้สู่โลกภาษาอังกฤษ และภาษาสเปน มุนเดย์พบว่า นักแปลที่แปลงานเรื่องนี้แปลจากมุมมองของนักทองเทียวกที่มาจากทวีปอเมริกา และมีนัยแปลผลงานออกมาเป็นบันทึกการเดินทางของมานุษยวิทยา ซึ่งได้เดินทางมายังประเทศอุรุกวัย และเมื่อเรโด้เจ้าของต้นฉบับได้มาอ่านผลงานแปลสู่

⁶⁶ เพิ่มศักดิ์ จะเรียมพันธ์. *ความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยในประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2475: การก่อรูป การประชันความหมาย และการผสมผสาน*. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554), หน้า .

โลกภาษาอังกฤษและสเปน เขาพบว่าผลงานแปลดังกล่าวทำให้ส่งสารรากศัพท์และวัฒนธรรมทางลาตินอเมริกาไปไม่ถึงผู้อ่าน⁶⁷

วิธีการศึกษาที่ผู้วิจัยได้ทบทวนมาข้างต้นสามารถนำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิด “ภาษาการเมือง” สำหรับวิจัย “การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว” ได้ดังต่อไปนี้

1. กรอบแนวคิดภาษาการเมือง คือ แนวทางการศึกษาที่มุ่งวิเคราะห์อิทธิพลของภาษาการเมืองต่อความคิดทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

2. เมื่อมีการเปิดรับวัฒนธรรมต่างชาติ จะมีการหยิบยืมภาษาที่มีอยู่ในสังคมหนึ่งไปใช้ในอีกสังคมหนึ่งที่ไม่มีความคุ้นเคยหรือเคยชิน อิทธิพลของภาษาทางการเมืองที่มีต่อความคิดนั้น นักคิดจะรับรู้ (Reception) ผ่าน “การถ่ายศัพท์ภาษาต่างประเทศเป็นศัพท์สยาม” ได้แก่ การทับศัพท์ แปลแปลง และการบัญญัติศัพท์

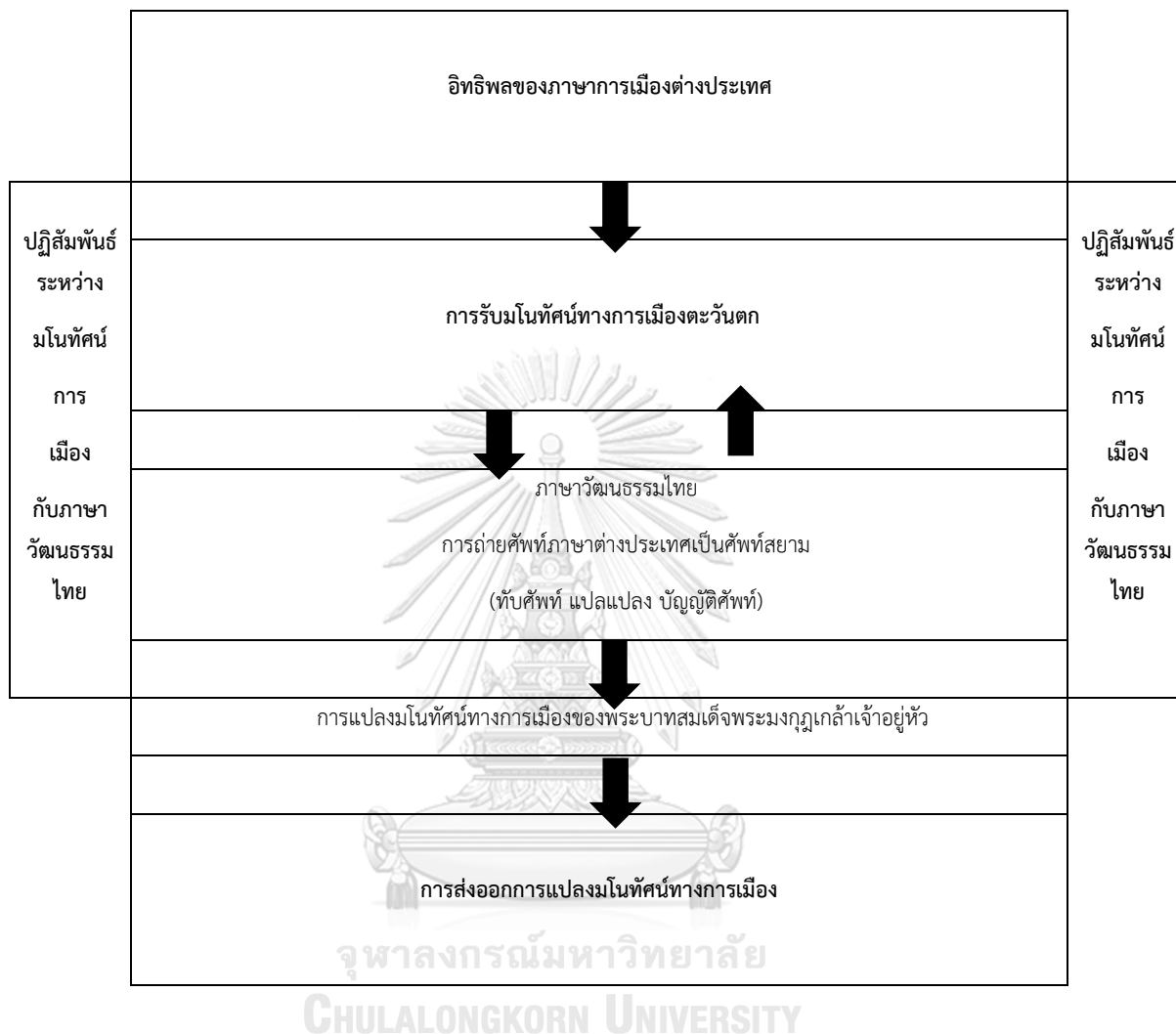
3. การรับรู้ผ่าน “การถ่ายศัพท์ภาษาต่างประเทศเป็นศัพท์สยาม” เป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างมโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกที่เผยแพร่เข้ามากับภาษาวัฒนธรรมไทยในแบบที่ต่างฝ่ายต่างถูกเปลี่ยนแปลงมโนทัศน์ตนเองให้บิดเบือนไป แต่การบิดเบือนที่เกิดขึ้นนั้นมีความสำคัญที่ทำให้เห็นว่า มโนทัศน์ที่ได้รับการแปลงไปนั้นนำเสนอเกณฑ์ตัดสินว่าอะไรที่มีคุณค่าในสังคมไทย

4. ในขั้นตอนวิเคราะห์ “การแปลงมโนทัศน์ทางการเมือง” นั้นมีเกณฑ์ในการพิจารณา ได้แก่ 1. การวิเคราะห์จินตกรรมผ่านการแสดงออกทางพฤติกรรมทางการเมือง 2. มีการปรับเนื้อหาที่ต้องการสื่อสารให้สอดคล้องกับจินตนาการของผู้รับสารหรือไม่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

⁶⁷ Burke, Martin J., and Melvin Richter. *Why Concepts Matter Translating Social and Political Thought*. (Brill, 2012), pp Acknowledgement, 3, 47 - 49.

ตารางที่ 1 กรอบแนวคิด: การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

กรอบแนวคิดข้างต้นเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ให้เห็นกระบวนการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่มาของกรอบการวิจัยข้างต้นมาจากประเด็นปัญหาในการวิจัย ซึ่งหมายถึง “มโนทัศน์ทางการเมืองที่พระองค์ทรงแปลง” ผวนกับแนวคิดเรื่องภาษาทางการเมือง และวิธีการศึกษาความคิดทางการเมืองทำให้เกิดกรอบแนวคิดในการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์เพื่อแสดงให้เห็นกระบวนการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองของรัชกาลที่ 6

กระบวนการดังกล่าวกำหนดให้เก็บข้อมูลการรับรู้มโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกของรัชกาลที่ 6 จากนั้นเป็นการพิจารณาการผสมผสานมโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกกับความเป็นไทยที่

พระองค์เลือกนำมา ประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทของสยามด้วยมโนทัศน์เดิมที่มีอยู่ คำศัพท์ภาษาบาลี สันสกฤต หรือเรื่องเล่าตำนาน ประวัติศาสตร์ของชาติไทย และนำเสนอในพื้นที่สาธารณะในช่องทางของพระราชดำรัส หนังสือพิมพ์ทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษรวมไปถึงการดำเนินพระราชกรณียกิจ เพื่อสร้างการรับรู้ในมโนทัศน์ที่พระองค์ทรงแปลง

2.4 จุดตั้งต้นการศึกษาการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยของ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

จากการที่ผู้วิจัยได้ทบทวนสถานภาพความรู้ที่เกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และพบปัญหา 3 ประการ ได้แก่

1. การสรุปว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นผู้ริเริ่มความคิด “ชาตินิยม” ในสยามทั้งที่พระองค์ไม่เคยใช้ศัพท์คำนี้ในพระราชดำรัส หรือพระราชนิพนธ์ของพระองค์

2. การตีความ “ความหมาย” คำว่า “ชาติ” ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวตามความเข้าใจของผู้ศึกษาโดยไม่คำนึงว่า พระองค์เข้าใจและใช้ในความหมายว่าอย่างไร และมีการใช้คำศัพท์ที่ผิดบริบท

3. ขาดการอ้างอิงที่มาของอุดมการณ์ “ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์” ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสถาปนาเป็นอุดมการณ์ของชาติ

การทบทวนสถานภาพความรู้ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นจากงานวิจัยที่ผ่านมาจะเป็นปัญหาเรื่องมโนทัศน์ “ชาติ” ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังนั้นภารกิจประการหนึ่งที่เพิ่มขึ้นจากการได้ทบทวนสถานภาพองค์ความรู้ คือ การสืบค้นเพื่อพบบองค์ความรู้และหลักฐานเชิงประจักษ์เพื่อแก้ไขปัญหาที่พบจากงานวิจัยที่ผ่านมา

วิธีการในการสืบค้นจะเริ่มต้นจากการรับรู้มโนทัศน์ทางการเมืองต่างประเทศของสยามผ่านการถ่ายศัพท์ภาษาการเมืองต่างประเทศเป็นศัพท์สยามทั้งนี้เพื่อให้เห็นกระบวนการตั้งแต่ “การรับ” “กระบวนการแปลง” “ผลการแปลง” เป็นประสบการณ์ทางการเมืองของสยาม ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอในบทที่ 3 ต่อจากนั้นผู้วิจัยจะเริ่มต้นสืบค้นเพื่อแก้ไขปัญหาในมโนทัศน์ทางการเมือง “ชาติ” ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและนำเสนอตามลำดับ

บทที่ 3

การแปลมโนทัศน์ทางการเมืองในสยาม

การเข้ามาของชาติตะวันตกในภูมิภาคนี้ส่งผลต่อสยามให้มีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาประเทศให้มีความเจริญ วิทยาการต่างๆ ที่สยามรับเข้าจากประเทศตะวันตกทั้งในด้านเทคโนโลยีและองค์ความรู้เป็นสิ่งที่ไม่เคยมีในสยาม ดังนั้นสยามจึงมีความจำเป็นที่จะต้องหาเครื่องมือในการสื่อสารเพื่อเรียกวิทยาการที่นำเข้ามา และทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกันในหมู่คนไทย สยามจึงได้คิดค้นวิธีการถ่ายทอดภาษาต่างประเทศเป็นศัพท์สยาม ได้แก่ การทับศัพท์ บัญญัติศัพท์ และแปลแปลง ด้วยวิธีการดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อคำศัพท์ต้นทางที่สยามรับเข้ามาให้เกิด “การแปลมโนทัศน์” หรือเปลี่ยนความหมายของคำ และเนื้อหาทั้งในรูปลักษณะและความหมาย

การรับเข้ามโนทัศน์ทางการเมืองต่างประเทศเข้ามาในสยามได้เกิดผลต่อสยามในด้านหนึ่งคือ สยามได้รับผลกระทบจากมโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตก ซึ่งสร้างผลกระทบต่อโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง กับอีกด้านหนึ่งคือ สยามจำเป็นต้องปรับตัว และคิดค้นหาทางในการพัฒนาประเทศให้รอดพ้นจากการล่าอาณานิคมของชาติตะวันตก ดังนั้นการนำเสนอในบทนี้จึงเริ่มต้นจาก 3.1 อิทธิพลของภาษาการเมืองต่างประเทศต่อสยาม ซึ่งเป็นการนำเสนอให้เห็นผลกระทบที่สยามได้รับจากคำศัพท์ต่างประเทศให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจ 3.2 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ทางการเมืองต่างประเทศกับภาษาวัฒนธรรมไทย เป็นการนำเสนอให้เห็นเครื่องมือที่สยามใช้ในการรับเอาวิทยาการต่างๆ ของชาติตะวันตก และ 3.3 ประสบการณ์ทางการเมืองของสยาม เป็นการนำเสนอให้เห็นวิธีการปรับตัวของผู้ปกครองในการรับมือต่อชาติตะวันตก และการเมืองภายในที่เกิดจากการความนิยมในระบอบการเมืองต่างประเทศ 3.4 เป็นการเรียบเรียงข้อเท็จจริง และสถานการณ์ทางการเมืองของสยามในสมัยรัชกาลที่ 6 เพื่อแสดงให้เห็นสถานการณ์และความจำเป็น ซึ่งมีอิทธิพลต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในการแปลมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทย 3.5 สรุปท้ายบท

3.1 อิทธิพลของภาษาการเมืองต่างประเทศต่อสยาม

เมื่อสยามมีการติดต่อกับชาติตะวันตก สยามมีการเปิดรับเอาความเจริญของประเทศตะวันตกเข้ามาในหลายๆ ด้าน ความเจริญที่สยามรับเข้ามา บางครั้งไม่มี “ศัพท์” ที่เพียงพอในการใช้เพื่อการสื่อสารเนื่องจากข้อจำกัดของภาษาไทย ซึ่งเป็นภาษาที่มีเสียงวรรณยุกต์สูงต่ำ ใช้คำพยางค์เดี่ยวโดดๆ ไม่มีอักษรควบ หรืออักษรนำ และเปล่งเสียงออกมาได้เป็นคำหรือทีเดี่ยว สยามจึงจำเป็นต้องยืมศัพท์ภาษาต่างประเทศเพื่อใช้สื่อความหมาย

ก่อนหน้าการเข้ามาของชาติตะวันตก สยามมักยืมคำศัพท์จากภาษาของชาติ สยามได้รับอิทธิพลจากอินเดียและอาณาจักรขอม ภาษาเขมรและภาษาบาลีสันสกฤตจึงเข้ามามีบทบาททำให้ภาษาไทยมีพยางค์มากขึ้น⁶⁸ ต่อมาเมื่อสยามติดต่อกับชาวตะวันตก สยามมีการยืมศัพท์จากภาษาของชาติตะวันตกเข้ามาใช้ในภาษาไทย โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ

ผู้วิจัยพบงานวิจัยที่ศึกษาอิทธิพลของภาษาต่างประเทศต่อภาษาไทยเริ่มมีพบว่ามีภาษาต่างประเทศเริ่มมีอิทธิพลต่อภาษาไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2387⁶⁹ งานวิจัยเรื่องนี้วิเคราะห์ลักษณะการยืมภาษาอังกฤษมาใช้ในภาษาไทย วิเคราะห์โครงสร้างของการบัญญัติศัพท์ งานวิจัยดังกล่าวมีการจำแนกอิทธิพลของภาษาต่างประเทศที่นำมาใช้ในภาษาไทยในด้านต่างๆ โดยเฉพาะศัพท์ทางการเมืองการปกครองที่สยามได้รับอิทธิพลจากตะวันตก⁷⁰ ผลการศึกษาพบศัพท์ทางการเมืองการปกครองที่สยามยืมมาจากภาษาต่างประเทศได้ ดังนี้

ตารางที่ 2 การจำแนกอิทธิพลของภาษาการเมืองต่างประเทศต่อภาษาไทย

ลักษณะของศัพท์	รัชกาลที่ 4	รัชกาลที่ 5	รัชกาลที่ 6	รัชกาลที่ 7
ทับศัพท์	5 (8)	19	10	1
แปล	-	5	10	25
กำหนดขึ้นตามความหมายที่ยืมมา ⁷¹	1	37	46	47

⁶⁸ จากหนังสือ “สยามพากษ์” ของพลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิพงศประพันธ์ ผู้วิจัยพบการถ่ายศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤตเป็นภาษาสยาม นักปราชญ์ด้านนี้ใช้วิธีการ “แผลง” พระองค์วรรณแสดงความคิดเห็นประเด็นนี้ว่า “...ไทยเป็นชาติที่สันหัดในการดัดแปลง เพราะฉะนั้นในการที่ถ่ายคำบาลีสันสกฤตมาใช้ นั้น หาได้ถอดมาโดยตรงไม่ แต่หากดัดแปลงหรือที่เรียกกันว่า แผลง ให้เข้ารูปภาษาไทยของเรา...” ดังนั้นการนำเข้าภาษาบาลีและสันสกฤต นักปราชญ์ใช้วิธีการ “แผลง” เป็นภาษาไทย ดังนั้นผู้วิจัยจึงเข้าใจได้ว่า เหตุใดสยามจึงมีการเรียนศัพท์และทำตำราบาลีแผลง ทั้งนี้เพื่อสร้างคำศัพท์ใช้ในภาษาไทย **โปรดดู กรมหมื่นนคราธิพงศประพันธ์. ภาษา วรรณคดี และวิทยาการ.** (พระนคร: ก้าวหน้า, 2504), หน้า 39.

⁶⁹ การวิจัยอิทธิพลของภาษาต่างประเทศที่มีต่อภาษาไทยในประเทศไทยส่วนใหญ่จะดำเนินการอยู่ในคณะอักษรศาสตร์ของมหาวิทยาลัยต่างๆ อาทิ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ในภาควิชาภาษาไทยหรือภาษาศาสตร์ **โปรดดู** เกื้อกมล พฤษภประมุข. **ศัพท์บัญญัติที่เกิดก่อนการตั้งคณะกรรมการบัญญัติศัพท์ภาษาไทยของราชบัณฑิตยสถาน.** วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2532.

⁷⁰ นิธิวดี มะปะวงค์. **วิวัฒนาการศัพท์การเมืองการปกครองไทย ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ถึงรัชกาลที่ 7.** วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533

⁷¹ กำหนดขึ้นตามความหมายที่ยืมมา (Semantic Borrowing) คือ การยืมความหมายแล้วกำหนดศัพท์ใช้แทนความหมายที่รับมาใหม่ เช่น กำนัน ยืมความหมายจากภาษาอังกฤษคำว่า “Village Headman” **โปรดดู** นิธิ

จากตารางการจำแนกอิทธิพลของภาษาการเมืองต่างประเทศต่อภาษาไทยจะเห็นได้ว่า คำศัพท์ภาษาต่างประเทศที่มีอิทธิพลต่อภาษาสยามในช่วงที่สยามมีการติดต่อกับชาติตะวันตก และ นำเอา “ภาษาการเมือง” มาใช้มีจำนวน 5 คำ แต่เมื่อผู้วิจัยไปสืบค้นในหัวข้อ “ลักษณะของศัพท์ที่ แสดงแนวคิดทางการเมืองการปกครองที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตก” และ หัวข้อ “ศัพท์การเมืองการ ปกครองในสมัยรัชกาลที่ 4” ผู้วิจัยกลับพบคำทับศัพท์ที่มีอิทธิพลต่อภาษาไทยจำนวน 8 คำ ได้แก่ คำทับศัพท์คำว่า 1.“กงสุล” 2.“กวีนิ” 3.“คอเวอรัมเมนต์” 4.“คอเวอรัมเนอร์ เยเนรอล” 5.“มินิสเตอร์” 6.“ปรีไซเดนต์” 7.“เซเนต”⁷² 8. “เอกราช” และเมื่อผู้วิจัยได้สืบค้นที่มาของคำทับศัพท์ทั้ง 8 คำ และพบว่าการใช้คำทับศัพท์ดังกล่าวอยู่ในบริบทของพระราชหัตถเลขาที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีหนังสือแสดงพระราชไมตรีไปถึงนานาประเทศ และเสนาบดีคนสำคัญในสยาม คำ ทับศัพท์แรกสุดที่งานวิจัยเล่มนี้สืบค้นมา คือคำว่า “กงสุล” ซึ่งอยู่ใน “พระราชสาส์นถึงพระราชาธิบดี เดนมาร์ก” ปี พ.ศ. 2402⁷³

ความสำคัญของคำทับศัพท์คำว่า “กงสุล” มีอิทธิพลต่อสยามนั้นมาจากข้อผูกมัดที่สยามต้อง ทำสนธิสัญญาเบาริง เมื่อวันที่ 18 เมษายน พ.ศ. 2398 โดยมีข้อตกลงสำคัญในสนธิสัญญาที่เกี่ยวข้อง กับคำทับศัพท์ “กงสุล” คือ การอนุญาตให้คนในบังคับหรือส่วยอังกฤษอยู่ภายใต้การควบคุมของ กงสุลอังกฤษ ตัวอย่างการทำสัญญาลักษณะนี้ได้เป็นแบบอย่างให้กับประเทศอื่นๆ ต่อมาที่ทำ สนธิสัญญากับสยามต่อจากอังกฤษ อาทิ สหรัฐอเมริกา พ.ศ. 2399 ฝรั่งเศส พ.ศ. 2399 และ เดนมาร์ก พ.ศ. 2401 ตามลำดับ

การอนุญาตให้คนในบังคับหรือส่วยอังกฤษอยู่ภายใต้การควบคุมของกงสุล หรือกล่าวอีก นัยหนึ่งคือ สยามยอมรับเงื่อนไขเรื่อง “สิทธิสภาพนอกอาณาเขต” หรือ “Extraterritoriality” การใช้

วดี มะปะวงค์. วิวัฒนาการศัพท์การเมืองการปกครองไทย ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ถึงรัชกาลที่ 7. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533, หน้า 164 ด้วยลักษณะการยืม ดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยพบว่า ศัพท์คำว่า “ชาติ” ความหมายเดิมแปลว่า “เกิด” แต่เมื่อสยามมีการติดต่อกับชาติ ตะวันตก ศัพท์คำว่า “ชาติ” ที่มีวิวัฒนาการความหมายเป็น “ประเทศ” เป็นการยืมคำศัพท์และนำความหมายคำว่า “Nation” มาใช้แทนตามหลักการ Semantic Borrowing

⁷² นิธิวดี มะปะวงค์. วิวัฒนาการศัพท์การเมืองการปกครองไทย ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ถึงรัชกาลที่ 7. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533, หน้า 39 - 41.

⁷³ เรียงลำดับตามปีพุทธศักราช 1.“กงสุล” (2402) 2.เซเนต (พ.ศ. 2402) 3.คอเวอรัมเนอร์ เยเนรอล (พ.ศ. 2404) 4.กวีนิ (พ.ศ. 2405) 5.คอเวอรัมเมนต์ (พ.ศ. 2407) 6.มินิสเตอร์ (พ.ศ. 2410) 7.ปรีไซเดนต์ (พ.ศ. 2408) 8. โปรดดู พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รวมครั้งที่ 6. พระนคร : (โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2470), หน้า 93.

คำภาษาต่างประเทศนั้นคำว่า “Extraterritoriality” เป็นคำที่ใช้ในบริบทของกฎหมายระหว่างประเทศ (International Law) ซึ่งหมายถึง สิทธิพิเศษทางกฎหมายที่ประเทศหนึ่งสามารถใช้กฎหมายของประเทศตนในดินแดนของประเทศอื่นได้⁷⁴ ก่อนที่คำๆ นี้จะถูกใช้และมีความหมายตามที่เข้าใจในปัจจุบัน คำว่า “Extraterritoriality” เป็นคำที่เริ่มมีการใช้ในศตวรรษที่ 18 โดยนักกฎหมายชาวฝรั่งเศสปีแอร์ แอร์เลาร์ (Pierre Ayrault)⁷⁵ ได้นำเสนอหลักการเรื่อง “Diplomatic Immunity” แปลเป็นภาษาไทยว่า “ความคุ้มกันทางการทูต” ที่มีให้แก่ตัวแทนที่จะอยู่พ้นไปจากกฎหมายและอำนาจศาลของประเทศผู้ให้ความคุ้มกัน ซึ่งภายหลังต่อมาหลักการนี้มีอิทธิพลต่อ (Hugo Grotius) ในการตีพิมพ์ผลงานด้านกฎหมายระหว่างประเทศ หรือในชื่อเรียกเดิมว่า “The law of Nation” จนกระทั่งยอช ฟรีดิช วอน มาร์เทนส์ (George Friedrich von Martens) นักกฎหมายชาวเยอรมันได้ศึกษาเรื่องนี้และตีพิมพ์ผลงานจนได้รับความนิยมและได้รับการแปลออกเป็นหลายภาษา

ดังนั้นก่อนที่คำๆ นี้จะมีความหมายและใช้ในบริบทของสยามนั้น คำๆ นี้พัฒนามาจากหลักการความคุ้มกันทางการทูต แต่เมื่อเกิดการล่าอาณานิคมในทศวรรษเรื่องความคุ้มกันทางการทูตได้เปลี่ยนความหมายขยายออกไปและมีการใช้คำใหม่แทนคำเดิม คือ คำว่า “Extraterritoriality” ซึ่งให้สิทธิพิเศษทางกฎหมายที่ประเทศหนึ่งสามารถใช้กฎหมายของประเทศตนในดินแดนของประเทศอื่นแก่คนในบังคับของประเทศตนได้

ในบริบทการล่าอาณานิคม คำว่า “Extraterritoriality” เป็นคำศัพท์ มีการแปลว่า “สภาพนอกอาณาเขต” ในบันทึกของนายยอร์ช ปาดู (Georges Padoux) หนึ่งในคณะกรรมการร่างประมวลกฎหมายอาญาได้แสดงความเข้าใจปัญหาเรื่อง “สภาพนอกอาณาเขต” กับ “คนในบังคับ” ว่า สภาพนอกอาณาเขตเป็นเงื่อนไขสำคัญที่มีส่วนให้รัฐบาลสยามเร่งรีบในการจัดทำประมวลกฎหมายขึ้น กล่าวคือ ภายหลังจากสยามมีการลงนามในสนธิสัญญาเบาริ่ง การมีศาลกงสุลเพื่อพิจารณาคดีเกี่ยวกับชาวยุโรปไม่เป็นปัญหาเพราะชาวยุโรปมีจำนวนน้อย แต่ปัญหาเกิดเมื่อมีการตีความคำว่า “Extraterritoriality” ให้เป็นประโยชน์ต่อคำว่า “Subject” แต่เดิมนั้นสภาพนอกอาณาเขตหมายถึง ชาวต่างประเทศ คือ “ชาวยุโรป” แทนที่จะอยู่ภายใต้กฎหมายและขึ้นแก่ศาลประเทศสยาม

⁷⁴ Encyclopedia Britannica. (10 February 2017) **Extraterritoriality**. เข้าถึงได้จาก <https://www.britannica.com/print/article/199129>

⁷⁵ ปีแอร์ แอร์เลาร์เกิดในปี ค.ศ. 1536 ที่เมืองแองเจอร์ส (Angers) ประเทศฝรั่งเศส เขาศึกษามนุษยศาสตร์และปรัชญาที่มหาวิทยาลัยปารีสต่อจากนั้นเขาได้หันเหความสนใจมาเรียนกฎหมายและได้เข้าไปทำงานที่รัฐสภา โปรดดู Dante Fedele. The Renewal of Early-Modern Scholarship on the Ambassador: Pierre Ayrault on Diplomatic Immunity. *Journal of the History of International Law* 18(4):449-468.

กลับไปขึ้นอยู่กับศาลกงสุลแห่งประเทศไทยของตน⁷⁶ เมื่อมีการตีความใหม่ สภาพนอกอาณาเขตนี้ หมายถึง “คนในบังคับ” หมายถึง คนที่อยู่ในอาณาเขตของประเทศมหาอำนาจยุโรปด้วย ได้แก่ ชาวฮินดู พม่า ฉาน มลายู เขมร ญวน ชาว และชาวจีน⁷⁷

คำศัพท์คำว่า “Extraterritoriality” ที่ได้แปลออกมาเป็นศัพท์สยามว่า “สภาพนอกอาณาเขต” ภาคปฏิบัติของศัพท์คำนี้มีผลกระทบถึงขนาดเปลี่ยนธรรมเนียมปฏิบัติของผู้ปกครองในสยาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผูกขาดกำลังทรัพยากรด้านแรงงานคนขององค์พระมหากษัตริย์ และขุนนางที่ได้หมดสภาพบังคับคนในพื้นที่บริเวณที่เรียกว่าสยามในทางการศาล ศัพท์คำๆ นี้ได้ทำให้เครือข่ายของอำนาจองค์พระมหากษัตริย์กระจายตัวอำนาจออกไปยังกงสุลของชาวต่างชาติ หรืออีกนัยหนึ่งคือ คนชาติพันธุ์ต่างๆ นอกเหนือไปจากคนผิวขาว อาทิ คนเอเชียได้ขึ้นทะเบียนเป็นคนในบังคับตะวันตก

ดังนั้นอิทธิพลของภาษาการเมืองต่างประเทศที่มีอิทธิพลต่อสยามจึงมาพร้อมกับลัทธิล่าอาณานิคม ซึ่งมีการระบุงู้อใจในสัญญาที่ให้เกิดการแทรกแซงการเมืองภายในสยามในเรื่องการปกครองคน เงื่อนไขนี้บีบบังคับให้สยามต้องปรับตัวรับเอาศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ส่วนกลางในสมัยรัชกาลที่ 5 และแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยในสมัยรัชกาลที่ 6 ในการณ์ต่อมา

3.2 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ทางการเมืองต่างประเทศกับภาษาวัฒนธรรมไทย

ผลที่เกิดขึ้นมาจากการเมื่อมีการเปิดรับชาติตะวันตก สยามจะมีการหยิบยืมภาษาที่มีอยู่ในสังคมหนึ่งไปใช้ในอีกสังคมหนึ่งที่มีศัพท์ใช้อยู่เดิม อิทธิพลของภาษาทางการเมืองที่มีต่อความคิดนั้น นักคิดจะรับรู้ (Reception) ผ่าน “การถ่ายศัพท์ภาษาต่างประเทศเป็นศัพท์สยาม” ได้แก่ การทับศัพท์ แปลแปลง และการบัญญัติศัพท์ การรับรู้ผ่าน “การถ่ายศัพท์ภาษาต่างประเทศเป็นศัพท์สยาม” เป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างมโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกที่เผยแพร่เข้ามากับภาษาวัฒนธรรมไทยในแบบที่ต่างฝ่ายต่างถูกเปลี่ยนแปลงรูปแบบ และความหมายไป อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงของมโนทัศน์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นนั้นมีความสำคัญที่ทำให้เห็นว่า มโนทัศน์ที่ได้รับการแปลงไปนั้นนำเสนอเกณฑ์ตัดสินว่าอะไรที่มีคุณค่าในสังคมไทย ดังนั้น จุดเริ่มต้นของการเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ทางการเมืองต่างประเทศกับภาษาวัฒนธรรมไทยดำรงและรับรู้ผ่าน “การถ่ายศัพท์ภาษาต่างประเทศเป็นศัพท์สยาม” ดังต่อไปนี้

⁷⁶ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. บันทึกของนายยอร์ซ ปาดูซ์ (Georges Padoux) ที่ปรึกษาการร่างกฎหมายของรัฐบาลสยามเกี่ยวกับการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127. วารสารนิติศาสตร์. (ปีที่ 18 ฉบับที่ 2, 1-38), หน้า 12.

⁷⁷ เรื่องเดียวกัน., หน้า 13

3.2.1 การทับศัพท์

การทับศัพท์ คือ การถอดอักษร หรือเสียงเพื่อแปลงข้อความจากระบบการเขียนหรือภาษาหนึ่งไปสู่อีกระบบหนึ่งอย่างมีหลักการ ทั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อให้บุคคลที่ใช้ภาษาสามารถออกเสียงได้อย่างถูกต้อง หรืออย่างน้อยใกล้เคียงกับภาษาเดิม การทับศัพท์ถือเป็นจุดเริ่มต้นของปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้โน้ตศัพท์ทางการเมืองต่างประเทศกับภาษาวัดนธรรมไทยเนื่องจากเมื่อสยามมีการติดต่อกับชาวต่างภาษานั้น ทั้งสยามและชาวต่างประเทศมีการเรียนรู้ด้วยวิธีการทับศัพท์ที่แตกต่างกัน ในกรณีของชาวต่างประเทศที่เรียนรู้ภาษาสยามจะใช้วิธีการถอดอักษรไทยเป็นอักษรโรมัน เช่น คำว่า “ภรรยา” สามารถทับศัพท์เป็นคำว่า “p’anraya” ส่วนสยามจะใช้วิธีการถอดอักษรต่างประเทศเป็นอักษรไทย เช่น Bradley ปลัดเล Colony กะละนี Government กัดฟันมัน

การทับศัพท์ในสยามมีจุดเริ่มต้นตั้งแต่ศตวรรษที่ 17 โดยคณะผู้สอนศาสนาจากฝรั่งเศส⁷⁸ ต่อมาผู้วิจัยพบเอกสารงานทางวิชาการที่ศึกษาและเสนอวิธีการทับศัพท์ และแสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้ระหว่างพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับนักวิชาการชาวต่างประเทศ ซึ่งมีการตีพิมพ์ลงในวารสาร *Journal of the Siam Society* ดังจะเห็นได้จากงานเรื่อง “*Method for Romanizing Siamese*” ของนายเปอตีอูกแน็ง (Petithuguenin) ในปี พ.ศ. 2455 และพระราชนิพนธ์เรื่อง “*The Romanization of Siamese Words*” ในปีเดียวกัน และ “*On the proposed system for the Transliteration of Siamese words into Roman Characters*” ในปี พ.ศ. 2466

ประเด็นหลักที่ทั้งบทความของนายเปอตีอูกแน็ง คือ การแสวงหาและการนำเสนอการทับศัพท์ด้วยการถอดอักษร (Transliteration) และถอดเสียง (Transcription) อย่างเป็นระบบ เขาได้นำเสนอวิธีการทับศัพท์ภาษาไทยด้วยอักษรเทวนาครี (Devanagari) กับการถอดอักษรไทยเป็นอักษรโรมันด้วยระบบ “Hunterian Transliteration” ข้อเสนอดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงไม่เห็นด้วยเนื่องจากผลจากการถ่ายศัพท์จาก วิธีการดังกล่าวสร้างความบิดเบือนให้กับความหมาย เช่น ถ้าใช้วิธีการทับศัพท์ด้วยอักษรเทวนาครีกับคำว่า “ตัน” จะทับศัพท์ว่า “dan” ซึ่งจะออกเสียงในภาษาไทยว่า “ตัน” และบิดเบือนความหมายเป็นอื่น ดังนั้นพระองค์ทรงเสนอว่า ถ้าต้องการทับศัพท์ภาษาไทยเป็นภาษาโรมันขอให้คำนึงว่าคำที่ต้องการทับศัพท์นั้นเป็นคำใด ถ้าคำที่ต้องการทับศัพท์เป็นภาษาบาลีสันสกฤต ก็ขอให้ใช้วิธีการทับศัพท์ด้วยระบบเทวนาครี แต่ถ้าศัพท์นั้นเป็นคำไทย ก็ขอให้ใช้วิธีการทับศัพท์ไทยที่พระองค์ทรงเสนอและเรียกระบบนี้ว่า “Purely Siamese”

⁷⁸ Aroonmanakun, W. (2004). A Unified Model of Thai Romanization and Word Segmentation. *the 18th Pacific Asia Conference on Language, Information and Computation* (pp. 205-214). Waseda University, Tokyo, Japan: Logico-Linguistic Society of Japan, p 205.

ซึ่งจะทำให้ความหมายที่ได้จากการทับศัพท์ไม่บิดเบือน เช่น ถ้าจะทับศัพท์คำว่า “ชาติ” ซึ่งเป็นศัพท์บาลีสันสกฤตก็สามารถใช้อักษรเทวนาครีทับศัพท์เป็น “Ja^ti” ในกรณีคำไทยแท้ “กู” ทับศัพท์ตามที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสนอได้ว่า “Ku^”

ต่อมาทางคณะผู้เขียนได้เสนอให้นำเอาระบบ “Phonetic Transliteration” หรือวิธีการทับศัพท์ภาษาไทยเป็นภาษาโรมันด้วยการทับศัพท์ตามหลักหนึ่งอักษรต่อหนึ่งตัวอักษร เนื่องจากทางคณะผู้เขียนบทความได้ทราบถึงปัญหาจากคำแนะนำของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระองค์ได้เคยให้คำวิจารณ์ไว้ว่า การถ่ายศัพท์ด้วยการใช้ระบบอักษรเทวนาครี (Devanagari) ไม่สามารถถ่ายศัพท์สยามได้ตรงความหมายและสำเนียงการออกเสียง ครั้นนี้ทางคณะผู้เขียนบทความจึงใช้วิธีการทับศัพท์หนึ่งอักษรต่อหนึ่งตัวอักษรเป็นวิธีการถ่ายศัพท์ภาษาไทยเป็นภาษาโรมัน เช่น คำว่า “ภรรยา” สามารถทับศัพท์เป็นคำว่า “p'anraya” อย่างไรก็ตามพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงวิจารณ์ว่า การทับศัพท์แบบนี้มีจุดบกพร่อง คือ เมื่อถอดอักษรโรมันกลับเป็นภาษาไทย จะพบการบิดเบือนทั้งการออกเสียงและการเขียนเป็น “พันระยา” ⁷⁹ ดังนั้นการถ่ายศัพท์ภาษาต่างประเทศเป็นศัพท์สยามด้วยวิธีการทับศัพท์ก็มีส่วนสำคัญในการทำให้เกิดความคลื่อนของความหมาย

ต่อมาในปี พ.ศ. 2476 ผู้วิจัยพบหลักฐานการทับศัพท์ด้วยวิธีการถอดอักษรต่างประเทศเป็นอักษรไทยอย่างเป็นระบบครั้งแรกจากบทความซึ่งตีพิมพ์ลงใน วารสาร Journal of Siam Society ชื่อว่า “Transcription from Siamese into Roman Character” ⁸⁰ แต่ไม่ปรากฏว่าใครเป็นผู้เขียน บทความนี้ได้เสนอวิธีการทับศัพท์จากภาษาต่างประเทศเป็นศัพท์สยามว่า ถ้าเอาคำมาจากภาษาใดก็ให้เขียนตามสำเนียงภาษานั้น ส่วนการถอดอักษรที่เป็นสระ ให้ถอดตามสำเนียง บทความเรื่องนี้ได้นำเสนอตารางสำหรับการถอดคำภาษาต่างประเทศเป็นศัพท์สยามจำนวน 6 ภาษา ได้แก่ ภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน สเปน อิตาลี และลาติน ตัวอย่างเช่น หากต้องการเขียนทับศัพท์คำว่า “Republic” สามารถถอดอักษรและเขียนทับศัพท์ได้เป็น “รีพับลิก”

⁷⁹ Vajiravudh, King. 1931. Notes on the Proposed System for the Transliteration of Siamese Words into Roman Characters. In *Journal of the Siam Society*, Vol.10, Part 4, 24-33. p 25.

⁸⁰ Siam Ministry of Public Instruction. *Transcription from Siamese into Roman Character*. *Journal of Siam Society*. 26, หน้า 231 – 232.

ตารางที่ 3 แสดงวิธีการทับศัพท์จากภาษาต่างประเทศเป็นศัพท์สยามตามสำเนียง

230 TRANSCRIPTION FROM SIAMESE INTO ROMAN CHARACTERS.							TRANSCRIPTION FROM SIAMESE INTO ROMAN CHARACTERS. 231							
วิธีทับศัพท์														
คำเขามาจากภาษาใดก็ให้เขียนตามสำเนียงภาษานั้น														
สรุ. แลว่คำจำเนียง														
พยัญชนะ	อังกฤษ	ฝรั่งเศส	เยอรมัน	สเปน	อิตาลี	ละติน	n	น	น—	ง	น	น	น	น
b	บ	บ	บ	บ	บ	บ	n	น	น—	ง	น	น	น	น
c (hard)	ค	ก	—	ก	ก	ก	ñ	—	—	—	ญ	—	—	—
c (soft)	ช	ช	ช	ช	ช	—	p	พ	ป	พ	ป	ป	ป	ป
ch (hard)	ค	ก	ค	—	ก	ก	ph	ฟ	ฟ	ฟ	—	—	ฟ	ฟ
ch (soft)	ช	ช	ช	ช	—	—	q	ค	ก	ค	ก	ก	ก	ก
d	ด	ด	ด	ด	ด	ด	r	ร	ร	ร	ร	ร	ร	ร
f	ฟ	ฟ	ฟ	ฟ	ฟ	ฟ	s	ซ.ส.	ซ.ส.	ซ.ส.	ซ.ส.	ซ.ส.	ซ.ส.	ซ.ส.
g (hard)	ก	ก	ก	ก	ก	ก	sc (soft)	ช	ช	—	ช	ช	—	—
g (soft)	จ	จ	ช	ช	จ	—	sch (soft)	—	—	ช	—	—	—	—
gh	ก	ก	—	—	ก	—	sh	ช	—	—	—	—	—	—
gl	—	—	—	—	ลย	—	ss	ดซ.ส.ด.ช	—	—	—	—	—	—
gn (final)	น	ญ	—	—	ญ	—	t	ท	ค	ท	ค	ค	ค	ค
h (asp.)	ฮ—	—	—	—	—	—	t (soft)	จ.ช.	ช	ช	ช	ช	—	—
j	จ	จ	ย	ช	—	ย	th	ท	ค	ท	—	—	ค	ค
k	ค	ก	ค	—	—	—	v	ว.ฟ.	ว.ฟ.	ฟ	ว.ฟ.	ว.ฟ.	ว	ว
l	ล	ล	ล	ล	ล	ล	w	ว	ว	ว	ว	ว	ว	ว
ll	ลล	ลล	ลล	ลล	ลล	ลล	wh	ว.ช.	—	—	—	—	—	—
m	ม	ม	ม	ม	ม	ม	x	คช.ค.ช.คช.	กช.ก.ช.	คช.ค.ช.	กช.	—	กช.ก.ช.	—
							y	ย	ย	ย	ย	ย	ย	ย
							z	ซ	ซ	ซ	ซ	ซ	ซ	ซ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ดังนั้นก่อนหน้าที่จะมีการสร้างหลักเกณฑ์การทับศัพท์สำหรับใช้ถอดอักษรจากภาษาต่างประเทศเป็นศัพท์สยาม วิธีการทับศัพท์จึงเป็นการถอดอักษรจากภาษาต่างประเทศตามสำเนียงที่แต่ละคนใช้ การเขียนทับศัพท์ที่แตกต่างกัน เช่น การเขียนทับศัพท์ “Civilize” จึงมีการเขียนทับศัพท์ตามสำเนียงที่ออกแตกต่างกันเป็น “ศิริไลซ์” “ศรีวิลัย” “สิวิไลซ์” เป็นต้น

การรวบรวมหลักเกณฑ์การทับศัพท์ที่เป็นทางการในประเทศไทยนั้นเกิดขึ้นครั้งแรกเป็นประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องบัญญัติศัพท์ ฉบับที่ 1 ปี พ.ศ.2482 ซึ่งนำเสนอหลักการทับศัพท์ด้วยการ “ให้ถอดอักษรในภาษาเดิมพอควรแก่การแสดงที่มาของศัพท์โดยตัดตัวพยัญชนะที่ไม่จำเป็นออกเสียก็ได้ และให้เขียนในรูปที่จะอ่านได้สะดวกและสนิทในภาษาไทย” แต่หลักเกณฑ์ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีดังกล่าวไม่เป็นที่แพร่หลายและไม่ครอบคลุมเพียงพอจึงทำให้นักวิชาการด้านภาษาได้เพิ่มหลักเกณฑ์การทับศัพท์ของตนเองเพิ่มเติมเข้าไป จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2532 มีประกาศให้

ยกเลิกประกาศฉบับที่ 1 และให้ใช้ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง “หลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาอังกฤษ” ซึ่งราชบัณฑิตยสภาเป็นผู้กำหนด⁸¹

3.2.2 การแปล

การแปล คือ การถ่ายความหมายจากภาษาหนึ่งมาเป็นอีกภาษาหนึ่ง แต่ความหมายของการแปลในอดีตนั้นมิได้หมายความว่า การแปลความหมายตามตัวอักษรตามความเข้าใจในปัจจุบัน แต่การแปลตามความเข้าใจของคนในอดีตจะมีการตัด ใส่ความคิดของตนเองลงไป การถ่ายศัพท์ในความหมายของการแปลให้ได้ความหมายที่ใกล้เคียงภาษาและโวหารตามต้นฉบับเดิมให้มากที่สุดจึงยังไม่เกิดขึ้น ดังนั้น คนสมัยก่อนไม่ได้มองตัวเองเป็นนักแปล แต่มองว่าตนเองสามารถถ่ายทอดความคิดและตัวตนลงไปในงานของตนเองได้ การแปลในความหมายของการถ่ายความหมายจากภาษา A ไปสู่ภาษา B ให้ได้เที่ยงตรงมากที่สุดจึงยังไม่เกิดขึ้น⁸² การแปลของคนในอดีตจึงเรียกว่าเป็น “การแปลแปลง” ซึ่งเป็นการรับเอาความหมายและความเข้าใจที่เปลี่ยนแปลงและบิดเบือนไปจากเดิม

ประวัติความเป็นมาของการแปลในสยามเริ่มตั้งแต่สมัยสุโขทัย นั่นคือ ไตรภูมิพระร่วง ต่อมาคือการแปลมหาชาติคำหลวง ซึ่งมีการแปลด้วยการยกประโยคภาษาบาลีขึ้นนำแล้วแปลความหมายในเชิงขยายความเป็นภาษาไทย วิธีการถ่ายศัพท์ในลักษณะนี้ยังปรากฏใน “นันทโศภนัทสูตรคำหลวง” “พระมาลัยคำหลวง” ต่อมาเมื่อถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีการแปล “สามก๊ก” และ “ไซฮัน” เพื่อเป็นตำราพิชัยสงคราม⁸³

การแปลในช่วงแรกจะเป็นการถ่ายศัพท์จากต้นฉบับภาษาตะวันตก เช่น ภาษาฮอลันดา จีน และอินเดียเนื่องจากเป็นประเทศที่มีอิทธิพลต่อสยามอย่างมากดังจะเห็นได้จากการแปลรามเกียรติ์ อิเหนา ราชาธิราช และสามก๊ก การแปลเรื่อง “สามก๊ก” ฉบับเจ้าพระยาพระคลังหนมีวิธีการแปล คือ การให้ผู้เชี่ยวชาญภาษาจีนแปลเนื้อความเป็นภาษาไทย ต่อจากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญภาษาไทยเรียบเรียงเป็นภาษาไทย แต่ความน่าสนใจของการถ่ายศัพท์ในตอนที่มีการยกกองทัพไปรบ

⁸¹ วิโรจน์ อรุณมานะกุล. *อักษรวิธีไทยและการถอดอักษร*. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551), หน้า 117 – 118.

⁸² สุชาติ สวัสดิ์ศรี และแพรว จิตติพิลังศรี. *จากการแปล(ง) สู่อารยธรรม: ประวัติศาสตร์การสร้างและลบตัวตนของนักแปลไทย จากยุคอาณานิคมถึงยุคสมัยใหม่*. เรียกใช้เมื่อ 11 มิถุนายน 2561 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=p2iwKu8jFEo>.

⁸³ วัชรพงษ์ แจ่มประจักษ์. *ประวัติการแปลในประเทศไทย*. (28 ตุลาคม 2546). เข้าถึงได้จาก http://www.uniserv.buu.ac.th/forum2/topic.asp?TOPIC_ID=88,

ในหน้าหนาว เจ้าพระยาพระคลังหนคำเนิง คำว่า “หิมะ” ซึ่งเป็นคำศัพท์ที่ไม่มีในสยาม พระองค์ก็เลือกที่จะแปลว่า “หนาวนี้ แล้งนัก หนาวนัก เห็นที่หญาจะไม่พอกปากม้า อย่าเพิ่งไปเลย”⁸⁴

ต่อมาเมื่อสยามมีการติดต่อกับประเทศตะวันตก ชนชั้นนำในสยามก็เริ่มที่จะให้ความสนใจที่จะแปลภาษาตะวันตก อาทิ ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส และเป็นที่ยอมรับอย่างมากในสมัยรัชกาลที่ 6 คำศัพท์ภาษาอังกฤษคำว่า “Novel” ถูกถ่ายทอดเข้ามาอยู่ในบริบทการแปลโดยครูเหลียมว่า หมายถึง “ประโลมโลกยความเรียง”⁸⁵ งานแปลประโลมโลกยความเรียงเริ่มปรากฏมีขึ้นในรัชกาลที่ 5 จากการแปลนิยายลงหนังสือพิมพ์ “วชิรญาณวิเศษ” อาทิ *นิทานอีสปปรกรณ์* ต่อมา มีการจัดทำหนังสือพิมพ์ชื่อว่า “ลักวิททยา” ในปี พ.ศ. 2443 ซึ่งได้อธิบายคำศัพท์คำว่า “ลัก” หมายถึง “แปล” ว่า “...เรื่องที่จะลงในหนังสือพิมพ์ฉบับนี้จะเป็นเรื่องแปล หรือ ลัก เอามาจากภาษาอื่นโดยมาก เพราะฉะนั้น หนังสือ ลักวิททยา จะเป็นล้ามในส่วนชาวต่างประเทศ และเรื่องอ่านเล่นเอาจริงต่างๆ มากกว่าจะเป็นผู้แต่งเอง...”⁸⁶

ต่อมา มีการแปลนวนิยายเรื่อง “ความพยาบาท” จากเรื่อง “Vendetta” ของมารี คอเรียลลี (Marie Corelli) โดยพระยาสุรินทราชา อย่างไรก็ตาม การแปลนวนิยายเรื่องดังกล่าวยังมีลักษณะของการ “แปลและเรียบเรียง” มีการดัดแปลงเนื้อหาบางตอนเพื่อความเข้าใจของผู้อ่าน เช่น การตั้งตัวละครตัวหนึ่งให้เป็นชื่อสยามว่า “ดารา” เป็นตัวละครที่เดินทางเข้ามาอยู่ในสยาม และในตอนจบของเรื่องมีการตัดทิ้งเรื่องราวในประเทศอเมริกาใต้ และการวิพากษ์วิจารณ์สังคมอังกฤษทิ้งไปเพราะเกินความเข้าใจของคนในสยาม⁸⁷

ยิ่งไปกว่านั้นสยามยังมีการ “แปลแปล” เพื่อสอดแทรกอุดมการณ์และความหมายเพื่อเป็นประโยชน์ในทางการปกครอง อาทิ ผลงานการแปลของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีส่วนในการเสริมสร้าง หรือเป็นประโยชน์ต่อการปลูกฝังความรักชาติบ้านเมืองและความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ดังจะเห็นได้จากผลงานการแปลของพระองค์นั้นมีการแปลงานต้นฉบับทั้งตัวออก

⁸⁴ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. รายงานการสัมมนาเชิงวิชาการ เรื่อง การแปลหนังสือวิชาการกับการพัฒนาประเทศ. (กรุงเทพฯ: กองแปลและวิเทศสัมพันธ์ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2540), หน้า 17.

⁸⁵ สรณัฐ ไตลังคะ. ความไม่พยาบาทของนาย “สำราญ” กับอุดมการณ์ชนชั้นกลาง. ใน เอกสารประกอบการประชุมวิชาการระดับชาติ พิพิธพรรณวรรณ: ความทรงจำและสยาม-ไทยศึกษาในบริบทสากล. (กรุงเทพฯ: สยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์, 2556) หน้า 127.

⁸⁶ วิไลลักษณ์ เรื่องมานะ. การศึกษาเปรียบเทียบนวนิยายแปลเรื่อง “ความพยาบาท” สำนวน “แม่วัน” กับสำนวน “ว.วินิจฉัยกุล”. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยมหิดล, 2546), หน้า 2.

⁸⁷ ยุริฉัตร บุญสนิท. ผู้หญิงและสังคมใน “ความพยาบาท”. *ปารีชาติ*. (ฉบับที่ 8 No 1 (1994): เมษายน - กันยายน 2537) หน้า 30.

อาทิ งานแปลเรื่อง “*ปรียทรรคิกา*” เป็นผลงานแปลของพระองค์อีกชิ้นหนึ่งที่อาศัยงานฉบับภาษาอังกฤษของคหบดีชาวสกอตแลนด์ ไกรโซร นริมันร่วมกับวิลเลียม แจ็คสัน (William Jackson) และชาร์ลส์ ออกเดน (Charles Ocdent) การแปลงานเรื่องนี้ของพระองค์มีส่วนส่งเสริมและสร้างภาพลักษณ์ให้พระมหากษัตริย์มีพระปรีชาสามารถเป็นนักกวี และผู้อุปถัมภ์กวี⁸⁸ พระองค์มีพระราชดำรัสว่า “..ตั้งแต่โบราณสมัยมาจนทุกวันนี้ ชาวภารตวรรษย่อมนิยมกันว่า พระราชาธิบดีต้องทรงมีอภินิหารในกิจการทุกอย่าง และการประพันธ์เป็นอภินิหารอย่างหนึ่ง อันพึงปรารถนา จึงมักมีข้อความเช่นนั้นอยู่ในคำขอพระเกียรติพระราชาธิบดี ความนิยมในข้อนี้ก็แผ่ไปทั่วถึงเมืองไทยเราบ้างเหมือนกัน จึงมีผู้นิยมยกยอพระเกียรติแห่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงเป็นกวีเอง หรือทรงอุปถัมภ์กวีและนักปราชญ์เสมอมา...”⁸⁹

นอกจากนี้ยังมีผลงานของวิลเลียม เชกสเปียร์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงมีการแปลแปลให้ต้นฉบับมีการดำเนินเรื่องในฉากไทย เช่น งานแปลเรื่อง *พญาราชวงศ์* เป็นการแปลแปลจากบทประพันธ์ของเชกสเปียร์เรื่อง “*Othello*” ตัวละครเอกต้นฉบับเป็นแขกมัวร์ ส่วนพระองค์ได้แปลแปลเป็นชาติแขกที่มารับราชการในไทยและถูกส่งตัวไปจัดการโจรสลัดที่เมืองมะละกาด้วยความรักชาติบ้านเมืองไทย “...เมื่อนั้น พญาราชวงศ์กลับกล่า...แต่เดิมเป็นแขกแปลกเพศ เข้ามาสู่เขตรกรุงใหญ่ มีจิตรสามภักดิ์รักไทย น้ำใจซื่อตรงจงรัก...”⁹⁰

ดังนั้น ผู้วิจัยพบว่า การแปลในสยามนั้นก่อนที่จะมีการแปลตามความเข้าใจในปัจจุบัน คือ การแปลความหมายจากภาษาหนึ่งไปอีกภาษาหนึ่งให้เกิดความเที่ยงตรงนั้น วิธีการแปลในสยามจะใช้วิธีการ “แปลแปล” คือ การใส่ความคิดของผู้แปลผสมลงไป ซึ่งจอห์น ไดรเดน (John Dryden) ให้คำอธิบายว่า การแปลมีอยู่ด้วยกัน 3 ลักษณะ ได้แก่ 1.การแปลคำต่อคำ 2.การแปลที่แท้จริง และ 3. การแปลแปล ปราบกฎการณ์ “การแปลแปล” เป็นการถ่ายทอดศัพท์ที่เป็นประโยชน์และเกิดขึ้นเมื่อคน 2 ชาติยังไม่มียศความรู้ของอีกชาติกันเลย การแปลคำต่อคำ หรือการแปลเพื่อรักษาต้นฉบับเอาไว้จะทำให้ไม่เกิดความเข้าใจหรือการเรียนรู้กันระหว่างทั้ง 2 ชาติ ดังนั้นการแปลแปลจึงเป็นวิธีการที่จะเตรียมให้คนทั้ง 2 ชาติทำความคุ้นเคยกับภาษา วัฒนธรรมที่ไม่เคยพบหรือรู้จักกันมาก่อน⁹¹

⁸⁸ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. *ปรียทรรคิกา*. (กรุงเทพฯ: ศุภสภา, 2505), หน้า คำนำ.

⁸⁹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 17 – 18.

⁹⁰ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. *บทละครเรื่องพญาราชวงศ์*. (กรุงเทพฯ: ศุภสภา, 2505), หน้า 1.

⁹¹ ภัควดี วีระภาสพงษ์. *พูดเรื่องทฤษฎีการแปล (ตอนที่ 1)*. (ม.ป.ป.). เข้าถึงได้จาก <http://www.happyreading.in.th/article/detail.php?id=1058>

3.2.3 บัญญัติศัพท์

การบัญญัติศัพท์ คือ การสร้างหรือผูกศัพท์ขึ้นใช้เพื่อเรียกสิ่งต่างๆ ที่ยังไม่เคยมีมาก่อน หรือเป็นศัพท์ที่คิดขึ้นจากการยืมคำศัพท์จากภาษาอื่น⁹² การสร้างหรือผูกคำศัพท์ก่อนมีการติดต่อกับชาติตะวันตก สยามจะยืมคำมาจากภาษาบาลีสันสกฤต เขมร จีน ต่อมาในภายหลังที่คำศัพท์จากชาติตะวันตกเผยแพร่เข้ามา สยามสร้างศัพท์จากคำยืมจากภาษาข้างต้น เช่น การบัญญัติศัพท์คำว่า “ประชาธิปไตย” เพื่อใช้แทนภาษาอังกฤษคำว่า “Democracy” แต่ความสำคัญอีกประการของงานบัญญัติศัพท์ที่มีอิทธิพลต่อมโนทัศน์ทางการเมืองต่างประเทศที่เผยแพร่เข้ามา คือ การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับ “ภาษาวัฒนธรรมไทย” เช่น “ประชาธิปไตยไทยๆ” “ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข”

ปัจจุบันองค์กรที่ทำหน้าที่การบัญญัติศัพท์ คือ ราชบัณฑิตยสถาน แต่ก่อนหน้านั้นงานบัญญัติศัพท์ยังไม่มี การนำเสนอเกณฑ์อย่างเป็นระบบ งานบัญญัติศัพท์เป็นงานของผู้รู้ หรือ “นักปราชญ์”⁹³ ในทางภาษา นักปราชญ์ที่ได้รับยกย่องและกล่าวถึงจากคนรุ่นหลังโดยบิดาการบัญญัติศัพท์ในช่วงเวลาที่มีการตั้งราชบัณฑิตยสถานแล้วอย่างพลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์⁹⁴ พระองค์ได้รับบุ “นักปราชญ์” ด้านการบัญญัติศัพท์ไว้ 2 คน ได้แก่ สมเด็จ

⁹² เกื้อกมล พุกกะพินิจ. ศัพท์บัญญัติที่เกิดก่อนการตั้งคณะกรรมการบัญญัติศัพท์ภาษาไทยของราชบัณฑิตยสถาน. (อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2532), หน้า 1

⁹³ กรมตำรา. ปทานุกรมสำหรับโรงเรียน. (พระนคร : กรมตำรา กระทรวงศึกษาธิการ, 2463), หน้า .

⁹⁴ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์มีพระนามเดิมว่า “หม่อมเจ้าไวยากร” หม่อมเจ้าไวยากรเริ่มเข้าเรียนที่โรงเรียนสวนกุหลาบและมัธยมราชนิกวิทยาลัยจนสามารถสอบชิงทุนเล่าเรียนหลวงได้เป็นที่หนึ่ง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงพระราชทานนามให้ใหม่ว่า “วรวงศ์ไวยากร” ซึ่งแปลว่า หมอหนังสือ ด้วยบริบทตัวเองได้มีอิทธิพลต่อเสด็จในกรมฯ ที่แสดงบทบาทเป็นนักวิชาการที่รอบรู้เสมอมา ดังที่เสด็จในกรมฯ ได้กล่าวว่า “...ตั้งแต่นั้น ฉันก็พยายามที่จะบำเพ็ญตนให้สมแก่ชื่อที่ได้พระราชทานนั้น” เมื่อเสด็จในกรมฯ ได้ไปเล่าเรียนต่างประเทศ พระองค์ได้เรียนวิชา Modern Side ซึ่งหมายถึงวิชาภาษาปัจจุบัน รวมไปถึง Classical Side ซึ่งหมายถึงวิทยาการของกรีกกับโรมัน เมื่อจบการศึกษาท่านได้ไปศึกษาต่อด้านการทูตและการเมืองที่วิทยาลัยรัฐศาสตร์ Ecole Libre des Sciences Politiques ที่ฝรั่งเศส ต่อจากนั้นเสด็จในกรมฯ ได้ไปศึกษาต่อระดับปริญญาโทที่คณะบูรพคดีศึกษา (Oriental Studies) ในสาขาบาลีและสันสกฤตที่มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด บริบทดังกล่าวส่งเสริมให้เสด็จในกรมฯ บัญญัติศัพท์วิชาการใหม่ๆ และเป็นนักการทูตที่โดดเด่นเสมอมาจนได้เป็นหัวหน้าคณะผู้แทนไทยในการประชุมที่เมืองบันดุง ประเทศอินโดนีเซีย และเป็นประธานสมัชชาใหญ่ขององค์การสหประชาชาติ นอกจากนี้อีกบทบาทหนึ่งที่สำคัญของเสด็จในกรมฯ คือ บทบาทการเป็นปัญญาชน พระองค์ทรงได้รับเชิญไปแสดงปาฐกถาทั้งในและต่างประเทศในเรื่องเกี่ยวกับคอมมิวนิสต์ ประชาธิปไตยแบบไทย และความรู้เกี่ยวกับการต่างประเทศ และชีวิตรับราชการของเสด็จในกรมฯ ก่อนเกษียณ คือ การดำรงตำแหน่งนายกในราชบัณฑิตยสถาน พระองค์ได้บัญญัติศัพท์ภาษาไทยที่ยังคงใช้มาจนถึงปัจจุบัน อาทิ ปฏิวัติ รัฐธรรมนูญ ประชาชาติ

พระมหาสมณะเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังจะเห็นได้จากกรณียกเถียงกันเรื่องการแปลศัพท์คำว่า “เสรี” ว่า

“...พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ ได้ทรงเบิกทางไว้ให้แล้วในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๑ ได้ทรงแปล Freedom of the Seas ว่า เสรีภาพแห่งทะเล มีผู้แย้งว่า เสรีในภาษาบาลีหมายความว่า เสเพล แต่สมเด็จพระยาเทวะวงศ์โรปกการรับส่งว่า ในคถาพระราชทานพรแก่พระราชโอรส พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ ได้ทรงใช้คำว่า เสรี ในพรที่พระราชทานเสด็จพ่อข้าพเจ้า (พระบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์) ซึ่งมีความหมายแน่ชัดว่าให้เป็นอิสระ สมเด็จพระมหาสมณะเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ก็ทรงเห็นว่า เสรีภาพเป็นอันใช้ได้ ในปี ๒๔๗๕ ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง คำ “เสรีภาพ” จึงใช้กันแพร่หลายถือว่าคิดเป็นคำไทยแล้ว...”⁹⁵

สมเด็จพระมหาสมณะเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสเป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและเจ้าจอมมารดาแพ พระองค์ได้สั่งสมความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการบัญญัติศัพท์ตั้งแต่พระองค์ยังเป็นพระกุมาร โดยเฉพาะการสะสมความรู้ด้านภาษาตะวันออก ดังจะเห็นได้จากเมื่อพระองค์อายุได้ 8 ปี ทรงเริ่มศึกษาหนังสือขอม ภาษามคธกับพระยาปริยัติธรรมธาดา (เปี่ยม) ปลัดกรมราชบัณฑิตจนสามารถแปลธรรมบทได้ก่อนผนวชเป็นสามเณร ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตั้งโรงเรียนภาษาอังกฤษขึ้น สมเด็จพระมหาสมณะเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสได้เรียนภาษาอังกฤษกับนาย ฟรานซิสซอกซ์ แพตเตอร์สันภายใต้การดูแลของเจ้าพระยาภาสกรวงศ์⁹⁶

หลังจากผนวชได้ 3 พรรษา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสถาปนาพระอิสริยยศเป็น พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส และเป็นพระราชอาคันตุกะเจ้าคณะรองในธรรมยุติกนิกาย ต่อมาในปี พ.ศ. 2424 พระองค์ได้ครองวัดบวรนิเวศวิหาร และเมื่อปี พ.ศ. 2453 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติ พระองค์ได้ทรงมีลายพระหัตถ์ถึงเสนาบดีกระทรวงธรรมการ มีความว่า ควรถวายอำนาจในการปกครองคณะสงฆ์แก่พระองค์ ในฐานะที่ทรงเป็นสมเด็จพระสังฆราชให้เด็ดขาด เพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์เรียบร้อยในปี พ.ศ. 2454

⁹⁵ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์. *งานบัญญัติศัพท์*. (กรุงเทพฯ: พิษเนศ, 2519), หน้า 1.

⁹⁶ สมเด็จพระมหาสมณะเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. *พระประวัติตรัสเล่า*. (กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2544) หน้า 11.

แม้ว่าพระองค์ทรงรอบรู้ภาษาต่าง ๆ หลายภาษา อาทิ ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ภาษาอังกฤษ แต่พระองค์ทรงคำนึงถึงการใช้ศัพท์ภาษาไทยเป็นลำดับแรก และที่สำคัญคือพระองค์มีความละเอียดลอออย่างมากในการที่จะบัญญัติศัพท์ กล่าวคือ พระองค์คำนึงถึงความหมายแคบ ความหมายกว้างของศัพท์ที่จะนำมาใช้แทนภาษาต่างประเทศ ถ้าศัพท์ที่จะนำมาแทนคำศัพท์ภาษาต่างประเทศนั้นแคบเกินไป พระองค์แนะนำว่า ไม่ควรยึดใจความให้กว้าง หรือในกรณีที่ความหมายกว้างเกินไปก็ไม่ควรจำกัดให้แคบ แต่ถ้าไม่มีศัพท์ที่จะถ่ายคำภาษาต่างประเทศแล้วจริงๆ พระองค์ได้กำหนดวิธีการถ่ายศัพท์เอาไว้ว่า 1. ให้ผูกศัพท์ขึ้นทำนองสมาส คือ ย่อนามศัพท์ตั้งแต่ 2 คำขึ้นไปให้เข้าเป็นบทเดียวกัน เช่น “พฤติแห่งการ” ย่อเป็น “พฤติการ” 2. ถ้าไม่มีศัพท์ไทยก็สามารถใช้คำบาลีหรือสันสกฤตแทนได้ แต่ถ้าไม่มีก็สามารถใช้ลาติน ฝรั่งเศสหรืออังกฤษแทนได้ตามลำดับ ซึ่งความสำคัญที่จะถ่ายศัพท์นั้นอยู่ที่ต้องตรงตามสภาพและตามธาตุเดิม

งานบัญญัติศัพท์ที่มีการนำศัพท์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสไปใช้ อาทิ งานร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสได้เสนอ “ระเบียบการตั้งศัพท์ใช้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์” เช่น คำศัพท์คำว่า “สัญญา” พระองค์ทรงเสนอแนวทางว่า ขอให้ใช้ศัพท์กฎหมายไทยที่มีอยู่เดิมก่อน แต่ถ้าไม่มีพระองค์อนุญาตให้ตั้งศัพท์ใหม่ แต่ต้องคำนึงถึงใจความที่ต้องแนบสนิทกันไม่แคบหรือไม่กว้างเกินไป เว้นแต่ศัพท์เฉพาะ ซึ่งเขียนแบบเดียวกับศัพท์สามัญ นั่นคือ คำว่า “สัญญา” ที่ศัพท์สามัญแปลว่า เครื่องหมาย ความตกลงยินยอม พระองค์เสนอให้นิยามความหมายเป็นการเฉพาะสำหรับใช้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 40 ว่า “ความตกลงกัน ซึ่งก่อให้เกิดพันธะ”⁹⁷

คุณูปการของเกี่ยวกับการบัญญัติศัพท์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสนั้นเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินกิจการต่างๆ ของประเทศโดยเฉพะอย่างยิ่งการบัญญัติศัพท์คำว่า “ปฏิรูปการ” พระองค์ได้ใช้คำศัพท์คำนี้เป็นคำหลักในการปฏิรูปพุทธศาสนาควบคู่ไปกับการสร้างชาติไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่มาของการบัญญัติศัพท์คำๆ นี้มาจาก “พระไตรปิฎก” เล่มที่ ๗ พระวินัยปิฎก เล่มที่ ๗ จุลวรรค ภาค ๒ เรื่องเรื่อง “สิกขาบทเล็กน้อย” พระองค์ทรงเห็นว่า พระพุทธเจ้าเป็น “ปฏิรูปการ” เพราะพระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนพระพุทธศาสนาด้วยการดัดแปลงให้เหมาะสมตามกาลสมัยเพื่อให้สำเร็จประโยชน์เป็นที่ตั้งโดยเฉพาะในส่วนพระวินัย

⁹⁷ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. พระนิพนธ์ต่างเรื่อง. (พระนคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2514) หน้า 387.

พระพุทธเจ้าได้ประทานพระบรมพุทธานุญาตไว้ว่า เมื่อสงฆ์ประสงค์จะถอนสิกขาบทเล็กน้อยเสียบ้างก็ได้⁹⁸

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสได้ใช้คำว่า “ปฏิรูปการี” สนับสนุนการสร้างชาติของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวด้วยการถวาย “พระมงกุฎวิเสสกา” ให้กับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในช่วงที่สยามกำลังจะประกาศสงครามกับฝ่ายมหาอำนาจกลางว่า พระองค์เป็นนัก “ปฏิรูปการี” หรือ “ความเป็นผู้ทำการสมควร” ในการเข้าร่วมสงคราม คำเทศานี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้นำทรงนำไปอ่านให้นายทหารบกกรมทหารราชวัลลภและกองพลทหารบกที่ 2 รับฟัง ณ พระราชวังสยามจันทร์ด้วย⁹⁹

สำหรับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ได้สรุปบทเรียนการบัญญัติศัพท์ที่พระองค์ได้รับจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวครั้งสมัยสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ซึ่งเป็นช่วงที่เกิดความขัดแย้งในทางทะเล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 มีพระราชดำริให้พลเมืองสยามเกิดความรู้และความเข้าใจสถานการณ์ความเป็นไปของสงคราม และสถานะของประเทศสยาม พระองค์จึงบัญญัติศัพท์คำว่า “เสรีภาพแห่งทะเล” พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ทรงวิเคราะห์และพบว่า การบัญญัติศัพท์สามารถคิดค้นเพื่อบัญญัติได้ 3 ประการ 1. คิดบัญญัติจากธาตุของศัพท์ (Denotation) 2. คิดบัญญัติจากความหมายที่ใช้ (Connotation) และ 3. จังหวะเสียง ซึ่งจะเป็นปัจจัยที่ทำให้ศัพท์ที่บัญญัติขึ้นเป็นที่นิยมในการใช้

“...ข้าพเจ้าได้รับบทเรียนอีกอย่างหนึ่งจากการทรงคิดศัพท์ของรัชกาลที่ ๖ ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๑ ได้ทรงเรียก United State of America ว่า สหกรณ์รัฐอเมริกา สหกรณ์เป็นคำที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ ได้ทรงคิดขึ้นสำหรับแปลคำว่า Cooperative ถ้าจะอ่านให้ถูกต้อง ก็ยอมอ่านว่า สะ หะ กะ ระ ณะ รัต อะ เม ริ กา ซึ่งมีเสียงอะมากไปสำหรับคนไทย สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ จึงทรงใช้ว่า สหการีรัฐอเมริกา เพื่อให้เหมาะแก่เสียงในภาษาไทย และรัชกาลที่ ๖ ทรงแปลเป็นสหปาลีรัฐอเมริกา เพื่อให้ได้ความชัดว่าปกครองร่วมกัน...หลักการอันเป็นบทเรียนที่พระราชทานไว้นี้ก็คือ ความสำคัญของทำนองเสียง หรือลำน้่าจังหวะ rhythm ซึ่ง

⁹⁸ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระบรมราชาธิบาย. (ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2462) หน้า 119.

⁹⁹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 123 - 124

จะต้องเหมาะแก่อัจฉริยลักษณ์ genius ของภาษา กาลเวลาเท่านั้นจึงจะบอกได้ว่าคำใดจะติด คำใดจะไม่ติด...”¹⁰⁰

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นนักปราชญ์คนสำคัญที่ทำหน้าที่ในการบัญญัติศัพท์ ทั้งนี้เห็นได้จากประวัติชีวิตของพระองค์นั้นทรงมีภูมิหลังทางความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการถ่ายศัพท์ต่างประเทศ พระองค์ได้รับการถ่ายทอดความรู้ทางภาษาทั้งตะวันออกและตะวันตกจากพระอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญ อาทิ พระยาศรีสุนทรโวหารเป็นพระอาจารย์ผู้ให้ความรู้ทางด้านภาษาไทย ภาษาบาลีและสันสกฤต กับนายโรเบิร์ต มอร์แรนผู้ให้ความรู้ทางด้านภาษาอังกฤษ¹⁰¹ และยังฝึกฝนหาความรู้เพิ่มเติมความรู้ทางภาษาจนเกิดความเชี่ยวชาญดังจะเห็นได้จากประวัติชีวิตสมัยที่พระองค์ยังดำรงตำแหน่งเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร ณ ประเทศอังกฤษ พระองค์เริ่มทรงพระราชนิพนธ์ภาษาอังกฤษอย่างจริงจังตั้งแต่เรื่องสั้น นวนิยาย บทละคร ซึ่งม.ล.ปิ่น มาลากุลสันนิษฐานว่า พระองค์ทรงพระองค์ทรงพระราชนิพนธ์เพื่อฝึกภาษาอังกฤษ มิได้ต้องการจะตีพิมพ์เผยแพร่แต่อย่างใดเนื่องจากสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธทรงให้ “การบ้าน” แก่พระองค์เองเพื่อให้พระองค์เป็นผู้ที่มีความสามารถทางด้านภาษาอังกฤษและด้านการประพันธ์¹⁰²

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีวิธีการถ่ายศัพท์ภาษาต่างประเทศ ได้แก่ 1.การค้นหาคำจากภาษามคธ หรือภาษาสันสกฤตมาใช้แทนคำภาษาอังกฤษ ดังจะเห็นได้จากกรณีที่พระองค์ได้อ่านบทความหนังสือพิมพ์ไทย พระองค์พบมีความพยายามที่จะแปลศัพท์ภาษาอังกฤษคำ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁰⁰ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์. งานบัญญัติศัพท์. (กรุงเทพฯ: พิมพ์, 2519), หน้า 1 – 3.

¹⁰¹ พระยาศรีสุนทรโวหารเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษาไทยจนได้รับฉายาว่า “ศาลฎีกาภาษาไทย” มีความรู้ทางภาษาอย่างแตกฉานในภาษาไทย บาลีและสันสกฤตจากการได้บวชเรียนและศึกษาพระปริยัติธรรมในสมัยรัชกาลที่ 4 ผลงานที่สำคัญในทางภาษาจึงเป็นการแต่งตำราแบบเรียนหลวงในตำหนักสวนกุหลาบ และแต่งแบบสอนอ่านหนังสือไทย รวม 6 เล่ม ได้แก่ มูลบทบรรพกิจ วาหนิตินิกร อักษรประโยค สังโยคพิธาน พิศาลการ์นต์ ไวยาจน์พิจารณ์ ส่วนนายโรเบิร์ต มอร์แรนเป็นนักศึกษาที่เพิ่งจบจากมหาวิทยาลัยออกฟอร์ด เข้ามาในสยามเพื่อสอนภาษาอังกฤษให้กับพระโอรสและเชื้อพระวงศ์ เขาผู้นี้มีบทบาทสำคัญในสมัยรัชกาลที่ 5 คือ เป็นผู้จัดการโรงเรียนราชกุมาร และได้สอนภาษาอังกฤษให้กับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่เป้าหมายสำคัญในตอนนั้น คือ การสอนภาษาอังกฤษเพื่อไปศึกษาต่อต่างประเทศ

¹⁰² คณะกรรมการรวบรวมและค้นคว้าเกี่ยวกับพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. รายงานการค้นคว้าเรื่องราวเกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ประเทศอังกฤษ ฯลฯ ของคณะเจริญรอยพระยุคลบาท พ.ศ.2524. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2525).

ว่า “Editor” เพื่อใช้ในกิจการหนังสือพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์วิทยากรย์บัญญัติศัพท์คำว่า “สารานุกรม” ขึ้นเพื่อใช้แทนคำทับศัพท์ “เอดิเตอร์” พระองค์ได้บัญญัติศัพท์โดยอาศัยคำจากภาษาสันสกฤตคำว่า “ปรณัม” หมายถึง หนังสือ แต่เขียนแผลงเป็น “บรร” รวมกับคำว่า “อธิการ” แผลงว่า “ผู้กระทำ” แผลรวมคำเป็นว่า “ผู้กระทำการหนังสือ” ¹⁰³ 2.การค้นหาคำ “มูลเดิม” ของคำศัพท์เพื่อเข้าใจความหมาย อาทิ การสันนิษฐานที่มาของคนในสยามเข้าใจคำว่า “พินิจ” ว่า “ดู” นั้น พระองค์กล่าวว่าเป็นความเข้าใจผิดจากการยืมคำศัพท์ พระองค์อธิบายว่า เมื่อมีการยืมคำศัพท์จากภาษาหนึ่งไปอีกภาษาหนึ่ง คำที่ถูกยืมนั้นจะถูกใช้และแปลความหมายไปตามภาษาของผู้ยืมดังเช่นกรณีคำว่า “พินิจ” พระองค์ชี้ให้เห็นว่าคำๆ นี้เป็นคำที่แผลงมาจากคำว่า “วินิคม์” ซึ่งพระองค์ได้ค้นหาคำ “มูลเดิม” ของคำๆ นี้จากพจนานุกรมภาษาสันสกฤตกับภาษาอังกฤษโมเนียร์ วิลเลียมส์ แผลงว่า “to hear” “to learn” ซึ่งความหมายจะเน้นไปที่ “โสตวิญญาน” แต่ผู้ใช้ศัพท์ในประเทศไทยกลับใช้ในความหมาย “ดู” ¹⁰⁴

คุณูปการของเกี่ยวกับการถ่ายศัพท์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้วิจัยได้จำแนกไว้เป็นด้านต่างๆ ดังนี้ 1.ด้านกิจการทางกฎหมาย เช่น การบัญญัติศัพท์คำว่า “เสรีภาพแห่งทะเล” “นามสกุล” เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัตินามสกุล ¹⁰⁵ 2.กิจการด้านการศึกษา เช่น “วิทยาศาสตร์” “ยंत्रศาสตร์” “เศรษฐศาสตร์” เป็นศัพท์ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานให้ใช้เมื่อตั้งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ¹⁰⁶ 3.กิจการด้านหนังสือพิมพ์ เช่น การบัญญัติศัพท์คำว่า “บรรณาธิการ” ¹⁰⁷

3.3 ประสพการณ์การแปลมโนทัศน์ทางการเมืองของสยาม

การทับศัพท์ แปลงและการบัญญัติศัพท์เป็นวิธีการถ่ายศัพท์ภาษาต่างประเทศเป็นศัพท์สยามที่มีอิทธิพลสำคัญอย่างมากในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของ ความหมาย อย่างไรก็ตามเมื่อมีการยืมภาษาต่างประเทศไปใช้ในการสื่อสาร ความหมายต้นทางจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงไปตาม

¹⁰³ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. ลัทธิเอาอย่าง. (กรุงเทพฯ : ธรรมบรรณาการ, 2516), หน้า 214.

¹⁰⁴ เรื่องเดียวกัน., หน้า 225

¹⁰⁵ เกื้อกมล พุกกะประมุข. ศัพท์บัญญัติที่เกิดก่อนการตั้งคณะกรรมการบัญญัติศัพท์ภาษาไทยของราชบัณฑิตยสถาน. (อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2532), หน้า 196.

¹⁰⁶ เรื่องเดียวกัน., หน้า 187 - 188.

¹⁰⁷ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. ลัทธิเอาอย่าง. (กรุงเทพฯ : ธรรมบรรณาการ, 2516), หน้า 214.

ประสบการณ์ของผู้ใช้ ในกรณีของสยาม ผู้วิจัยพบว่า สยามมีประสบการณ์ในการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองตามประสบการณ์ของผู้ใช้ ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากต่อการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 5 นั่นคือ มโนทัศน์เรื่อง “คอเวอนเมนต์รีฟอม” พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้แปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเรื่องนี้ตอบสนองต่อข้อเรียกร้องการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองของกลุ่มการเมือง ร.ศ. 103 และชี้ให้เห็นว่า สถานการณ์ที่สยามเผชิญอยู่ตอนนี้มีความจำเป็นที่ต้องทำในเรื่องใดเมื่อเผชิญกับภัยคุกคามจากต่างชาติ และข้อเรียกร้องทางการเมืองภายในประเทศ ดังต่อไปนี้

“...เพราะฉะนั้น การต้องการในเมืองเราเวลานี้ ที่เป็นการต้องการสำคัญ คือ คอเวอนเมนต์ รีฟอม จำเป็นที่จะให้พนักงานของราชการแผ่นดินทุกๆ กรมทำการให้ได้ เนื้อเต็มหน้าที่ แลให้ได้ประชุมปรึกษาหารือกัน ทำการเดินให้ถึงกันโดยง่ายโดยเร็ว ทำการรับผิดชอบในหน้าที่ของตัว หลีกหนีไม่ได้ นี่เป็นความต้องการอย่างหนึ่ง ความต้องการอีกอย่างหนึ่งนั้น คือ ผู้ทำกฎหมายให้เป็นผู้สำหรับที่จะตรึงตรองตรวจการทุกสิ่งทุกอย่างในพวกที่เข้ามาแล้วนั้นจะทำเอาตัดสินการขัดข้อง...”¹⁰⁸

ข้อความที่ผู้วิจัยได้ยกมาข้างต้นนั้นมาจากพระราชดำรัสตอบของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อคณะ ร.ศ. 103 ที่ได้ถวายความคิดเห็นเรื่องการเปลี่ยนระบอบการปกครองเป็น “คอนสตีติวชันแนลโมนากี” ว่า สถานการณ์ในขณะนี้ยังไม่มีเวลาจำเป็น ความจำเป็นในตอนนี้ คือ การปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดินให้ข้าราชการรับผิดชอบและทำหน้าที่ของตนเองให้เต็มศักยภาพ¹⁰⁹ กับการจัดหานักกฎหมายเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้พิจารณาคดีต่างๆ ในบ้านเมือง

ดังนั้นพระราชดำรัสตอบความคิดเห็นดังกล่าวของพระองค์จึงนับเป็นปฏิริยาตอบโต้ต่อมโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกที่เผยแพร่เข้ามา และเป็นจุดเริ่มต้นของ “ประสบการณ์ทางการเมืองของ

¹⁰⁸ เรื่องเดียวกัน., หน้า 79.

¹⁰⁹ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2417 ถึง พ.ศ. 2428 นับเป็นระยะเวลา 11 ปีที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปฏิรูประบบบริหารราชการแผ่นดิน พระองค์เริ่มต้นจากการเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับกลุ่มสยามเก่า และกลุ่มอนุรักษนิยม วิธีการที่พระองค์ใช้นั้นรับมาจากตะวันตกจากได้ทอดพระเนตรการปกครองอินเดียของอังกฤษ พระองค์ได้จัดตั้งหอรัษฎากรพิพัฒน์ ทำหน้าที่รวบรวมบัญชีเงินต่างๆ และเก็บภาษีอากรที่เป็นผลประโยชน์ของแผ่นดิน และจัดตั้ง “เคาน์ซิลออฟสเตต” ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาในกิจการบ้านเมือง และปริวิคาน์ซิลเพื่อทำหน้าที่สอดส่องความเดือดร้อนของราษฎรในปี พ.ศ. 2417 และทำหนังสือพิมพ์ตรุณวาท ซึ่งตีพิมพ์สนับสนุนพระราชกรณียกิจต่างๆ รวมไปถึงการเสียดสีกลุ่มการเมืองต่างๆ โดยเฉพาะสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ โปรตดู โกวิทช์ วงศ์สุวช. การปฏิรูปการปกครองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว : ประสบการณ์จากสิงคโปร์ชวาและอินเดีย พ.ศ. 2413 – 2415. วารสารการบริหารปกครอง. ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2560), หน้า 23. และ ความฝัน ตรุณวาท 1: 186 กันยายน 2417

สยาม” ที่มีต่อการเข้ามาของมโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตก และนำเสนอมนทัศน์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ทางการเมืองของสยามเอง นั่นคือ คำทับศัพท์คำว่า “คอเวนเมนต์รีฟอม”¹¹⁰ ซึ่งมีเอกสารที่เกี่ยวข้องเป็นหลักฐานในการเข้าใจประสบการณ์ทางการเมืองของสยามที่เกิดขึ้นจากการเข้ามาของมโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตก ได้แก่ 1. “ความเห็นจัดการเปลี่ยนแปลงระเบียบราชการแผ่นดิน ร.ศ. 103” 2. “พระราชดำรัสตอบความเห็นของผู้จะให้เปลี่ยนการปกครอง จ.ศ. 1247” และ 3. “ทำไต่สำหรับเมืองไทย”

1. “ความเห็นจัดการเปลี่ยนแปลงระเบียบราชการแผ่นดิน ร.ศ. 103”

ตามเอกสารคำกราบบังคมทูลความเห็นการเปลี่ยนแปลงระเบียบราชการแผ่นดินของคณะ ร.ศ. 103 มีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการรับเอามนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกเข้ามา และแสดงให้เห็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนทัศน์ทางการเมืองตะวันตก กับประสบการณ์ทางการเมืองของกลุ่มผู้แสดงความคิดเห็นให้มีการเจริญรอยตามความเจริญของประเทศตะวันตกเช่นเดียวกับประเทศญี่ปุ่นได้ทำ และเปลี่ยนระบอบการปกครองจาก “แอบโซลูติสมอนาธิ” เป็น “คอนสติติวชันแนลโมนาธิ”¹¹¹ เพื่อ

¹¹⁰ มโนทัศน์ “คอเวนเมนต์รีฟอม” เป็นการถ่ายศัพท์ภาษาต่างประเทศเป็นศัพท์สยามด้วยวิธีการทับศัพท์จากภาษาอังกฤษคำว่า “Government Reform” มโนทัศน์เรื่องนี้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวใช้สำหรับเรียก “ความต้องการของสยาม” ในช่วงเวลาที่สยามเผชิญกับการล่าอาณานิคมจากชาติตะวันตก การเมืองภายในของสยามให้จำเป็นต้องปฏิรูปอำนาจเข้าสู่พระมหากษัตริย์ และการพัฒนากำลังคนเพื่อตอบสนองงานทางราชการและด้านกฎหมาย ดังนั้น “คอเวนเมนต์รีฟอม” จึงเป็นมโนทัศน์ที่มาจากประสบการณ์ทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในการสร้างชาติไทย มโนทัศน์ดังกล่าวเป็นมโนทัศน์ที่พระองค์ใช้กินความถึงพระราชกรณียกิจการสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสยาม 3 ประการ ก.การรวมอำนาจเข้าสู่พระมหากษัตริย์ ข. การสร้างระบบราชการผ่านการศึกษา และ ค.การพัฒนากำลังคนเพื่อตอบสนองงานทางด้านกฎหมาย

¹¹¹ สิ่งที่น่าวิเคราะห์มโนทัศน์ทางการเมืองที่กลุ่มเจ้านายและข้าราชการแปลมาจากชาวยุโรป ซึ่งเปรียบคอนสติติวชันเปรียบเหมือน “เครื่องจักร” และเครื่องจักรที่กลุ่มเจ้านายและข้าราชการนี้หมายถึง เจ้าพนักงานหัวหน้ากรมที่ได้รับการถ่ายงานจากพระมหากษัตริย์ ซึ่งเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอำนาจในลักษณะถ่ายเทภาระหน้าที่ของพระมหากษัตริย์ 2 ประการ ได้แก่ 1.เปลี่ยนพระมหากษัตริย์ไม่ต้องทรงงานเองให้เหลือเพียงอำนาจวินิจฉัย และมีพระบรมราชโองการเป็นสิทธิ์ขาด 2. ให้ “คาบิเนต” หรือข้าราชการทำงานด้านป้องกัน รักษา และทำนุบำรุงบ้านเมืองแทน ที่มีแต่ข้าราชการหัวหน้ากรม “ชาวยุโรปได้แปลคำจัดแจงบ้านเมืองของเขา คือ คอนสติติวชันว่าเป็นเหมือนเครื่องจักรที่เมื่อเวลาติดไฟเข้าแล้ว ก็อาจสามารถที่จะเดินไปได้เอง ไม่ต้องไปช่วยหมุนจักรโน้นจักรนี้ที่จะให้เดินสะดวกรขึ้นอีก การที่จะคิดจัดบ้านเมืองก็เหมือนกันต้องจัดให้เจ้าพนักงานหัวหน้าของกรมนั้นๆ ได้รับผิดชอบดีชั่วในกรมของตัวเองทุกอย่างจึงจะเป็นเครื่องจักรที่ไม่ต้องให้เป็นที่ขุ่นเคืองในใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ในกิจการของกรมนั้นๆ อีกต่อไป” โปรตตุ ชัยอนันต์ สมุทรวณิช และชัตติยา กรรณสูต, เอกสารการเมืองการปกครอง

แสดงให้เห็นชาติตะวันตกที่เข้ามาล่าอาณานิคมเห็นว่าสยามมีการปกครองรักษาแผ่นดินให้พลเมืองมีความสุขเสมอทั้ง คนละ ร.ศ. 103 ได้เชื่อมโยงประสบการณ์ทางการเมืองของสยามเข้ากับการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองประเทศตามแบบตะวันตกว่า

“...ข้าพระพุทธเจ้าได้กราบบังคมทูลพระกรุณามานี้ ต้องมารวมอยู่ในข้อเดียวว่า ทางให้ความสุขแก่มนุษย์เสมอกันก็ดี อ้างความเจริญของประเทศยุโรปก็ดี ทางระงับโจรผู้ร้ายฤาเปิดทางค้าขายก็ดี ต้องประกอบไปด้วยการปกครองรักษาแผ่นดินของเมืองนั้นๆ ทั้งสิ้น เมื่อเมืองใดมีแผ่นดิน มีทรัพย์ในแผ่นดิน และมีราษฎรอยู่ในแผ่นดินนั้นตามสมควร แต่เมืองนั้นไม่มีอำนาจแลความคิดที่จะจัดแจงปกครองบ้านเมืองของตนให้เป็นประโยชน์แก่ตนแลท่านได้แล้ว ก็ไม่ควรที่จะยึดเหนี่ยวเอาแผ่นดิน แลทรัพย์ ซึ่งเป็นของสำหรับให้มนุษย์ทั้งโลกได้ประโยชน์แลความสุขในนั้นด้วยให้ไปเสียๆ เปล่าๆ ความซึ่งยุโรปคิดตั้งนี้ เป็นการถูกโดยทางยุติธรรมโลก อันยิ่งเหมือนกฎหมายไทย ซึ่งมีอยู่ข้อ ๑ ว่า ถ้าจับจองไร่นาไว้มีอาจสามารถที่จะทำให้เป็นผลประโยชน์ได้ เมื่อพันพระราชกำหนดแล้วผู้หนึ่งผู้ใดจะมาจับจองไปทำให้เป็นประโยชน์ ผู้ที่เป็นเจ้าของเดิมก็ไม่มีอำนาจที่จะขัดขืนได้ ฉนใด การที่ประเทศยุโรปได้เที่ยวครอบครองบ้านเมืองน้อยใหญ่ในประเทศเอเชียมีโกลีของอังกฤษ แลฝรั่งเศส เป็นต้น...แต่ความประสงค์ของยุโรปนั้นมีอยู่อย่างเดียวแต่ที่จะบำรุงความเจริญ “คิวิไลเซชัน” ของโลกให้มนุษย์มีความสุขเสมอทั่วกัน...”¹¹² (เน้นข้อความโดยผู้วิจัย)

จากข้อมูลที่เสนอให้สยามเจริญรอยตามตะวันตกแบบเดียวกับที่ประเทศญี่ปุ่น และการเปลี่ยนระบอบการปกครอง “คอนสตีติวชันแนลโมนากี” เชื่อมโยงกับประสบการณ์ทางการเมืองของคณะผู้ถวายความเห็นการเปลี่ยนแปลงระเบียบบริหารราชการแผ่นดินที่ได้ยกเรื่องการจับจองที่ไร่นาที่มีการเขียนไว้ในกฎหมายไทย ดังนั้น จากหลักฐานพอที่จะยืนยันได้ว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนทัศน์ทางการเมืองตะวันตก “คอนสตีติวชันแนลโมนากี” กับ “กฎหมายไทย” แสดงให้เห็นว่า คณะผู้ถวายความคิดเห็นได้เลือกที่จะเปลี่ยนระบอบการปกครอง “แอมโซลิตูโมนากี” เพราะเป็นระบอบปกครอง

ไทย (พ.ศ. 2417-2477). (กรุงเทพฯ: สถาบันสยามศึกษา สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2532), หน้า 50 - 51.

¹¹² ชัยอนันต์ สมุทวณิช และชัตติยา กรรณสูต. เอกสารการเมือง-การปกครองของไทย พ.ศ. 2417-2477. (กรุงเทพฯ : โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2518), หน้า 41.

ที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ให้พลเมืองมีความสุขเสมอเท่าเทียมกัน ซึ่งการรับเอาโมทัศน์ทางการเมืองตะวันตกดังกล่าวมีความแตกต่างกันจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งจะได้นำเสนอเป็นลำดับต่อไป

2. “พระราชดำรัสตอบความเห็นของผู้จะให้เปลี่ยนการปกครอง จ.ศ. 1247”

“คอเวนเมนต์รีฟอม” เป็นโมทัศน์ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรับเอามาศัพท์ภาษาอังกฤษคำว่า “Government” และ “Reform” กับประสบการณ์ทางการเมืองที่พระองค์ได้รับจากการเสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติจนกระทั่งพระองค์ได้รับอำนาจเต็ม ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากพระราชดำรัสตอบที่แสดงให้เห็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างโมทัศน์ทางการเมืองตะวันตกกับประสบการณ์ทางการเมืองของพระองค์ ซึ่งเป็นอิทธิพลสำคัญให้พระองค์ตัดสินใจนำเสนอโมทัศน์ “คอเวนเมนต์รีฟอม” เป็นโมทัศน์หลักในการตอบความคิดเห็นของคณะ ร.ศ. 103 ให้เห็นความจำเป็นในสยามในช่วงเวลานี้ คือ การปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดินให้ข้าราชการรับผิดชอบและทำหน้าที่ของตนเองให้เต็มศักยภาพ กับการจัดหานักกฎหมายเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้พิจารณาคดีต่างๆ ในบ้านเมือง ดังต่อไปนี้

“...ต้องขอชี้แจงให้เข้าใจอีก ว่าการที่เราทำอยู่ในตำแหน่งเอกเสกคิวตีฟคอเวนเมนต์นี้ ถ้าจะเปรียบกับการคอเวนเมนต์อังกฤษ ก็เหมือนหนึ่งเป็นปรีเมียเองในตัว แต่ได้เปรียบกว่ากันคนละอย่าง คือ ปรีเมียอังกฤษต้องรู้การคิดการที่สำคัญทุกสิ่งทุกอย่าง เว้นไว้แต่การเล็กน้อย คนอื่นทำไปได้ตามตำแหน่งมินิสตรีของตัวเอง แต่ส่วนเราต้องรู้ตั้งแต่ใหญ่ลงไปจนเล็กทุกสิ่งทุกอย่าง ต้องทำเองสิ่งเองทุกสิ่งตลอดจนถ้อยความเล็กน้อย ไม่ใครจะได้อาศัยฤาไม่ได้อาศัยเสนาบดีตามตำแหน่งนั้นๆ เลย เราต้องรับตำแหน่งนี้หนักยิ่งกว่าปรีเมียอังกฤษ แต่ปรีเมียอังกฤษต้องนั่งในเฮาออฟพาลีเมนต์ คอยแก้ความ ส่วนเราไม่ต้องนั่ง เป็นได้เปรียบ ปรีเมียอังกฤษ ...”¹¹³ (เน้นข้อความโดยผู้วิจัย)

การรับรู้โมทัศน์ทางการเมืองต่างประเทศของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจากพระราชดำรัสตอบข้างต้นมาจากการบริหารราชการของรัฐบาลประเทศอังกฤษ หรือ “คอเวนเมนต์อังกฤษ” ซึ่งพระองค์ได้อธิบายว่า การบริหารราชการในตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (ปรีเมีย) ของอังกฤษต้องคิดการสำคัญทุกอย่างยกเว้นเรื่องเล็กน้อยที่จะให้รัฐมนตรี (มินิสตรี) ทำหน้าที่

¹¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 64.

รับผิดชอบ รวมไปถึงการเข้าร่วมประชุมในรัฐสภา (ปาลิเมนต์) พระองค์ได้เชื่อมโยงการบริหารงานของประเทศอังกฤษเข้ากับประสบการณ์ทางการเมืองของพระองค์ที่มีความแตกต่างกัน คือ ตำแหน่งของพระองค์ต้องทำทุกสิ่งทุกอย่างไม่เว้นแม้แต่เรื่องเล็กน้อยเนื่องจากอาศัยเสนาบดีตามตำแหน่งนั้นๆ ไม่ได้ ดังนั้นจากหลักฐานข้างต้นทำให้พออนุมานได้ว่า ความรับผิดชอบทุกเรื่องในสยามต้องตกในความรับผิดชอบของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทั้งสิ้น และที่เป็นเช่นนั้นเพราะเสนาบดีและอาจารย์ข้าราชการในกระทรวงต่างๆ ยังทำหน้าที่ได้ไม่เต็มศักยภาพ การปฏิสัมพันธ์กันระหว่างการบริหารงานที่พระองค์รับรู้จากประเทศอังกฤษกับประสบการณ์ทางการเมืองในสยามของพระองค์ ทำให้พระองค์ตัดสินใจนำเสนอมโนทัศน์ “คอเวอนเมนต์รีฟอม” เพื่ออธิบายให้เห็นสถานการณ์และความจำเป็นของสยามในขณะนั้น

3. “ทำได้ดีสำหรับเมืองไทย”

เอกสารเรื่อง “ทำได้ดีสำหรับเมืองไทย” ผู้วิจัยพบว่าเป็นเอกสารสำคัญชิ้นหนึ่งที่ทำให้เกิดความเข้าใจมโนทัศน์ “คอเวอนเมนต์รีฟอม” ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเนื่องจากความจำเป็น 2 ประการตามเอกสารพระราชดำรัสตอบคณะ ร.ศ. 103 ของพระองค์ ได้แก่ การปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดินให้ข้าราชการรับผิดชอบและทำหน้าที่ของตนเองให้เต็มศักยภาพ กับการจัดหนักกฎหมายเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้พิจารณาคดีต่างๆ ในบ้านเมืองเริ่มต้นจากการถกเถียงว่า สยามจะมีการใช้ระบบกฎหมายใดดีระหว่างกฎหมายจารีตประเพณี หรือกฎหมายลายลักษณ์อักษร ซึ่งในเอกสารเรื่องนี้มีการแสดงให้เห็นข้อถกเถียง และเจตนาของการเลือกใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร คือ การตรึงข้าราชการให้ทำตามหน้าที่ตามตัวอักษรที่ได้เขียนระบุไว้

ที่มาของการเลือกใช้ระบบกฎหมายได้นั้นมาจากเงื่อนไขที่ระบุถึงสิทธิพิเศษในทางการศาลของสัญญาเบาริ่งว่า ประเทศอังกฤษสามารถบังคับใช้กฎหมายของประเทศตนต่อบุคคลในดินแดนของสยามได้ ดังนั้นหากสยามต้องการเปลี่ยนอำนาจศาล สยามจะต้องจัดทำ “กฎหมายลักษณะอาญาโทษกฎหมายลักษณะแพ่งและการค้าขาย กฎหมายลักษณะวิธีพิจารณาคดี และกฎหมายลักษณะจัดตั้งศาล”¹¹⁴

การจัดทำร่างกฎหมายเพื่อแก้ไขสนธิสัญญา สยามจำเป็นต้องเลือกว่า สยามจะดำเนินการใช้ “ระบบกฎหมาย” ไต ดังนั้นคำศัพท์ที่สยามรับมาจากตะวันตกและต้องเรียนรู้ทำความเข้าใจ คือ คำ

¹¹⁴ หนังสือสัญญาระหว่างกรุงสยามกับกรุงฝรั่งเศส ลงวันที่ 23 มีนาคม รัตนโกสินทรศก 125 ประชุมกฎหมายประจำศก 21 (ร.ศ. 125 - 126): หน้า 180

ว่า “Common Law” แปลว่า “กฎหมายธรรมดา”¹¹⁵ กับ “Civil Law” มีการเรียกเป็นคำทับศัพท์สั้นๆ ว่า “โค๊ด” หรือ “...มีกฎหมายทั้งสิ้นเขียนลงเปนอักษร” ซึ่งต่อมาภายหลังพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้แปลคำว่า “โค๊ด” ว่า “ประมวล”¹¹⁶

การตัดสินใจเลือกว่าสยามจะใช้ระบบ “กฎหมายธรรมดา” หรือ “ประมวล” ผู้วิจัยพบความเห็นแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย ได้แก่ ความเห็นของพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์กับความเห็นของกรมพระพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ และนายยอช ปาดู

พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์มีความคิดเห็นว่า การที่สยามจะใช้ระบบกฎหมาย “โค๊ด” 2 ประเด็น 1.การใช้โค๊ดเป็นการเสียเวลาและใช้เงินมาก “...ความเห็นของข้าพทูลเจ้านั้นออกจะรักโค๊ด แต่ก็ทราบอยู่ว่าในสมัยนี้โค๊ดเป็นอันสำเร็จไปไม่ได้ ประการหนึ่งการนั้นยากกว่าทำรถไฟสายเมืองเพชรบุรีถาบน้ำสำหรับกรุงเทพฯ ...โค๊ดอาญาอย่างเดียวกับเมืองอินเดียกินเงินถึง 25,000 ปอนด์ ในเมืองไทยถ้าจะทำแล้วค่าจ้างที่จะต้องให้แต่ละหมวดต้องนับเป็นร้อยๆ ชั่ง 2. พระองค์ใช้คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “อีลาสติค” เพื่ออธิบายว่า ในระหว่าง 3 ปี พระองค์สังเกตเห็นว่านโยบายการปกครองกับนโยบายของโค๊ดมีความขัดแย้งกัน การเขียนโค๊ดให้ยืดหยุ่นอย่างไร ก็จะมีกระทบต่องานที่ทำอยู่ดี เพราะการเขียนโค๊ดแม้ว่าจะมีประโยชน์แก่ราษฎร แต่เป็นการตรึงตัวข้าราชการเจ้าน้ำที่ทุกกระทรวงทบวงการลงเป็นแนวเส้นบรรทัด...”¹¹⁷ แต่กรมพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงเห็นแย้งกับพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ว่า การมีโค๊ดเป็นการทำให้ข้าราชการทำงานตามระเบียบ เนื่องจากข้าราชการในสมัยนั้นยังไม่มีวุฒิภาวะและประสิทธิภาพ

“...ข้าพทูลเจ้าได้อ่านและได้ตรองดูตลอดแล้ว ความเห็นของข้าพทูลเจ้าในเรื่องนี้ก็เห็นด้วยเกล้าฯ พ้องกับความเห็นมิตเตอร์แบลคที่ว่า กฎหมายที่มีอยู่บัดนี้ยึดได้สมกับกาลสมัยที่เป็นอยู่ และพ้องกับความเห็นผู้แนะนำกฎหมายในข้อที่ว่า ถ้ามีโค๊ดแล้ว เป็นการตรึงตัวข้าราชการเจ้าน้ำที่ทุกกระทรวงทบวงการลงเป็นแนวเส้นบรรทัด สงสัยว่าราชการยังดำเนินไปยังไม่ถึงกาลสมัยนั้น ที่ว่าข้าพทูลเจ้าเห็นจริงด้วย เพราะ

¹¹⁵ กรมหลวงพระเจ้าฟ้าง่างราชบุรีดิเรกฤทธิ์. เล็กเซอร์. (พระนคร: โสภณพิพิธธรรมานการ, 2468) หน้า 5.

¹¹⁶ เกื้อกมล พุกษประมุข. ศัพท์บัญญัติที่เกิดก่อนการตั้งคณะกรรมการบัญญัติศัพท์ภาษาไทยของราชบัณฑิตยสถาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร ,2532), หน้า 181.

¹¹⁷ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ร.6 ย. มร 54/22 เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 6 กระทรวงยุติธรรม เรื่องทำโค๊ดสำหรับเมืองไทย (24 ธันวาคม 122-12 พฤษภาคม 124), หน้า 3-4

**ข้าราชการบัดนี้ยังไม่มีคุณวุฒิ และความสามารถไม่เพียงพอโดยมาก แต่กระนั้น
ความเห็นของข้าพพรเจ้าก็อยากมีไค้ด”¹¹⁸**

นายปาคูมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันกับกรมพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพว่า การมี “ไค้ด” นั้นเป็นเครื่องมืออำนวยความสะดวกให้กับศาลในการตัดสินพิจารณาคดีได้ง่ายขึ้น อีกทั้งยังทำให้ใครก็ตามที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรมตระหนักถึงเรื่อง สิทธิและหน้าที่ และมีความมั่นใจในกระบวนการยุติธรรม ดังนั้นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นตามมา คือ การได้มาซึ่งการปราบปรามและลดการเกิดการกระทำผิด¹¹⁹

เมื่อมีการตกลงกันได้แล้วว่าสยามเลือกใช้ระบบกฎหมายแบบ “ประมวล” การเริ่มต้นร่างเพื่อจัดทำร่างประมวลกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 (พ.ศ. 2451) หรือ “ปีแนลไค้ด” ได้เริ่มต้นขึ้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้แต่งตั้งคณะกรรมการร่างประมวลกฎหมายโดยมีพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นราชบุรีดิเรกฤทธิ์ เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมเป็นประธานกรรมการร่างคณะกรรมการร่างฯ ได้นำประมวลกฎหมายอิตาลี ญี่ปุ่น อินเดีย เบลเยียมมาพิจารณา และคณะกรรมการร่างฯ ลงความเห็นว่าจะใช้แนวทางในการร่างตามประมวลกฎหมายอาญาของอินเดีย เนื่องจากมีความใกล้เคียงทางด้านเชื้อชาติและสถานการณ์ที่เผชิญอยู่เหมือนกับสยาม

อย่างไรก็ตามการดำเนินงานดังกล่าวให้ประสบผลสำเร็จจำเป็นต้องใช้กำลังคนที่มีความรู้ความสามารถในการจัดทำร่างประมวลกฎหมาย นอกจากนี้คณะกรรมการจัดทำร่างประมวลกฎหมายและข้าราชการในกระทรวงยุติธรรมส่วนใหญ่เป็นชาวต่างประเทศทำให้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเกิดความไม่ไว้วางใจกับชาวต่างประเทศ “...แต่การใช้ฝรั่งนั้นไม่ใช่เป็นการง่ายและก็รู้จัดเจนในใจด้วยว่า เขาเป็นคนต่างชาติต่างภาษา จะซื้อตรงจงรักภักดีอะไรนักรหนา...”¹²⁰ ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์จัดตั้งโรงเรียนกฎหมายหรือ “ลอสกุล” ขึ้นใน พ.ศ. 2440

ตำรากฎหมายในสมัยการจัดการเรียนการสอนกฎหมายสมัยพระองค์เจ้ารพีได้ใช้ประมวลกฎหมายอาญาอินเดีย กฎหมายวิธีพิจารณาความ กฎหมายแพ่ง กฎหมายละเมิดใช้ตำรากฎหมายของอังกฤษ ส่วนการเรียนการสอนกฎหมายไทย คือ กฎหมายตราสามดวงที่พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ทรง

¹¹⁸ เรื่องเดียวกัน. หน้า 8.

¹¹⁹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 10 - 11.

¹²⁰ ดุษฎี หัสละเมียว. การศึกษากฎหมายในประเทศไทยตั้งแต่การปฏิรูปกฎหมายและการศาลในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. ใน 100 ปี โรงเรียนกฎหมาย (กรุงเทพฯ : เนติบัณฑิตยสภา ,2540), หน้า 60.

จัดพิมพ์ขึ้นในปี พ.ศ. 2444 และกฎหมายลิลิตและกรมศักดิ์ เป็นคู่มือศาล แต่ที่สำคัญที่สุด คือ เลคเซอร์ว่าด้วยกฎหมาย ซึ่งมีการถ่ายศัพท์ต่างประเทศและให้คำอธิบายประเด็นเรื่อง “กฎหมายคืออะไร”¹²¹

ต่อมาในปี พ.ศ. 2454 พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นราชบุรีดิเรกฤทธิ์ทรงลาออกจากราชการตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม หม่อมเจ้าจรูญศักดิ์กฤดากร เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมคนใหม่ได้กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า อำนาจของกระทรวงยุติธรรมที่จะเข้าจัดการโรงเรียนกฎหมายยัง “ครึ่งๆ กลางๆ ไม่แน่ลงได้” ดังนั้นจึงขอพระบรมราชานุญาตให้โรงเรียนกฎหมายเป็นโรงเรียนหลวงสังกัดกระทรวงยุติธรรม นอกจากนี้ นายออร์ซ ปาตูได้แสดงความคิดเห็นสำคัญเกี่ยวกับการเรียนการสอนกฎหมายในสยามที่ผ่านมาว่า การร่างกฎหมายแพ่งและการขายไถ่จะเสร็จสิ้นแล้ว แต่การเรียนการสอนกฎหมายตั้งแต่อดีตที่ผ่านมาเป็นการเรียนการสอนตามระบบกฎหมายธรรมดา ผู้พิพากษาสยามได้รับการฝึกฝนมาจากโรงเรียนกฎหมายที่กรุงเทพฯ กฎหมายทั่วไปได้รับการศึกษาจากอาจารย์จากประเทศอังกฤษ ผู้ที่รู้ภาษาอังกฤษก็อ่านตำรากฎหมายอังกฤษ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนวิธีการสอนใหม่ให้สอดคล้องกับ “วิธีกฎหมายประมวลธรรม” (Codification) ซึ่งมีความแตกต่างกันในหลัก วิธีการแปล และการใช้กฎหมาย¹²²

3.4 ข้อเท็จจริงและสถานการณ์ทางการเมืองในสมัยรัชกาลที่ 6

ข้อเท็จจริงและสถานการณ์ทางการเมืองในสมัยรัชกาลที่ 6 เป็นการเรียงเรียงขึ้นเพื่อนำเสนอเป็นสภาพบริบททางการเมืองที่มีอิทธิพลต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในการแปลงมโนทัศน์เพื่อสร้างชาติไทย ตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏ ผู้วิจัยพบหลักฐานที่สามารถประกอบกันเพื่อเชื่อมโยงกับสถานการณ์ทางการเมืองก่อนที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจะเสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติจนกระทั่งการดำรงตำแหน่งเป็นพระมหากษัตริย์เพื่อสร้างชาติไทย หลักฐานที่มีการรวบรวมมาสามารถสรุปให้เห็นปัญหาทางการเมืองของพระองค์ว่ามาจากปัญหาทางการเมืองภายใน และการเมืองจากภายนอกประเทศ

ก่อนที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจะเสด็จขึ้นครองราชย์ สถานะของพระองค์นั้นเป็นดำรงตำแหน่งรัชทายาทลำดับที่สองรองจากสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ

¹²¹ กรมหลวงพระเจ้าฟ้าง่างราชบุรีดิเรกฤทธิ์. เล็กเซอร์. (พระนคร: ไสภณพิพรรธนาการ, 2468)

¹²² ดุษฎี ทัศนะเมียม. การศึกษากฎหมายในประเทศไทยตั้งแต่การปฏิรูปกฎหมายและการศาลในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. ใน 100 ปี โรงเรียนกฎหมาย (กรุงเทพฯ : เนติบัณฑิตยสภา ,2540), หน้า 106.

สยามมกุฎราชกุมาร แต่การเสด็จสวรรคตด้วยพระโรคไข้รากสาดน้อย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงได้ขึ้นมาดำรงตำแหน่งพระบรมโอรสาธิราชแทน¹²³ ยิ่งไปกว่านั้นมัลคอล์ม สมิธ (Malcolm Smith) แพทย์ในพระราชวังได้กล่าวอีกว่า พระโอรสคนโปรดที่มาแทนสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร คือ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ¹²⁴

ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเสด็จขึ้นครองราชย์ ผู้วิจัยพบหลักฐานที่แสดงให้เห็นความขัดแย้งกับบรรดาเสนาบดีที่ดำรงตำแหน่งสืบทอดมาจากรัชกาลที่ 5 และมีความขัดแย้งกับกลุ่มทหารหนุ่มที่ได้รับการศึกษาสมัยใหม่ และรับรู้มนทัศน์ทางการเมืองต่างประเทศ ซึ่งเกิดความคิดเปรียบเทียบวิธีการปกครองในประเทศตะวันตกกับราชาธิปไตยของสยาม พวกเขาจึงแสดงความไม่พอใจด้วยการก่อกบฏภายใต้ชื่อกลุ่มว่า “กบฏเก๊กเหม็ง” หรือ “ขบวนการยั้งเติร์ก” ปัญหาความขัดแย้งกับสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพพบหลักฐานจากสถานทูตอังกฤษในเรื่องการรวบรวมเงินบริจาคเพื่อซื้อเรือรบ¹²⁵ ความขัดแย้งนี้นำไปสู่การลาออกจากราชการของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เดช บุญนาคได้วิเคราะห์สาเหตุการลาออกของกรมพระยาดำรงราชานุภาพมาจาก 1.ช่องว่างระหว่างวัย 2.การรับช่วงต่อการปกครองผ่านเสนาบดีของรัชกาลที่ 5 ซึ่งสร้างความอึดอัดพระทัยให้กับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

การเกิดเหตุการณ์กบฏ ร.ศ. 130 มีหลักฐานต่างๆ ที่ระบุถึงเหตุการณ์ความขัดแย้ง อาทิ เอกสารของกรมราชเลขาธิการได้ระบุความไม่พอใจของทหารชั้นผู้น้อยต่อการก่อตั้งเสือป่า¹²⁶ หรือการอ้างถึงเหตุการณ์ในครั้งที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวลดเกียรติยศของทหารด้วยการลงอาญาเข็ญนหลัง ภายหลังจากการทะเลาะวิวาทระหว่างทหารกับมหาดเล็กข้าราชการในพระองค์¹²⁷ ซึ่งเป็นคดีอีกเรื่องหนึ่งที่คณะนายทหารหนุ่มคิดก่อการไม่สงบ

¹²³ Vella. Walter. **Chaiyo! King Vajiravudh the Development of Thai Nationalism.**

(Honolulu: The University Press of Hawaii, 1978), p 12.

¹²⁴ Smith, Malcolm Arthur. **A physician at the court of Siam.** (London: Country Life, 1947). p 115 – 116.

¹²⁵ เดช บุญนาค. **การปกครองระบบเทศบาลของประเทศสยาม พ.ศ. 2435 – 2458.** (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์). หน้า 332.

¹²⁶ หจข. ร.6 บ. 17/7 เอกสารกรมราชเลขาธิการรัชกาลที่ 6 เบ็ดเตล็ด เรื่อง คำพยานชั้นใต้สวน (1-8 มีนาคม 2454)

¹²⁷ เจริญ ศรีจันทร์ และเนตรพูนวิวัฒน์. **เหรียญรำลึก, อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ร.ต.เจริญ ศรีจันทร์ ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม วันเสาร์ที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514** กรุงเทพฯ: อักษรไทย, 2514), หน้า 1-3.

ข้อเท็จจริงที่นำไปสู่การลงโทษเกิดจากมหาดเล็กกับทหารเข้าไปหยอกล้อกันกับผู้หญิงขายหมากแฉาบบริเวณสะพานม้ฆวานฯ แต่เกิดขัดใจกัน พวกมหาดเล็กจึงนำไม้มารุมตีนายทหารในเวลาค่ำวันนั้น นายทหารที่ถูกทำร้ายจึงนำความไปบอกกับผู้บังคับกองร้อย ผู้บังคับกองร้อยรู้สึกไม่พอใจจึงพานายทหารเพื่อไปแก้แค้นให้ลูกน้องของตน เหตุการณ์ทะเลาะวิวาทเกิดขึ้นอีกครั้งหน้าวังปารุสก์ ครั้งนี้มหาดเล็กสู้ไม่ได้จึงหลบหนีเข้าวัง ต่อมาเมื่อสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธทราบเรื่องจึงรับสั่ง สอบสวนทันที วันรุ่งขึ้นพระองค์ได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลที่ 5 ขอให้ลงพระราชอาญาเขียนหลังทหารเหล่านั้นตามประเพณีจารีตนครบาลในฐานะทำการอกอาจถึงหน้าประตูวังของพระราชทายาท บทลงโทษดังกล่าวได้ทำให้เกิดข้อขัดแย้งขึ้นในหมู่ทหารเนื่องจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงไม่เห็นด้วย และพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ทรงชี้แจงว่าควรจะได้จัดการไปตามประมวลกฎหมายอาญาเถียง อารยประเทศพร้อมมูลแล้ว ไม่ควรจะนำจารีตนครบาลมาใช้ แต่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธทรงยืนยัน มิเช่นนั้นพระองค์จะทรงลาออกจากตำแหน่งพระราชทายาททันที ประเด็นข้อถกเถียงในหมู่พระบรมราชวงศ์รวมไปถึงหมู่ทหารจากเหตุการณ์ข้างต้น คือ การลงโทษด้วยการโบย ซึ่งเป็นจารีตนครบาลนั้นเหมาะสมกับความพยายามเป็นอารยประเทศของสยามหรือไม่

ผู้วิจัยพบพระราชบันทึกถึงเหตุการณ์ดังกล่าวของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวใน “ประวัติต้นรัชกาลที่ 6” ซึ่งพระองค์ได้กล่าวถึงข้อเท็จจริงที่ตรงกันข้ามกับนายเหรียญ ศรีจันทร์ ระบุว่า พระองค์มิได้มีพระราชประสงค์ที่จะขอให้ลงโทษด้วยการโบย แต่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดชเป็นบุคคลที่ยืนยันในเรื่องดังกล่าวเพื่อเป็นเยี่ยงอย่าง “...เมื่อเกิดชำระกันขึ้นได้ความว่าตัวการมีนายร้อยเอกสม, นายร้อยตรีจัน, กับนายดาบบาง, ได้พาพลทหารออกจากโรงไปตีเขา. กรมนครชัยศรีเอาตัวพวกทหารขึ้นศาลทหารชำระได้ความจริงว่าได้ออกจากโรงทหารผิดเวลาและยกพวกไปตีเขาเช่นนั้น, เห็นว่าเป็นโทษหนัก, จำเป็นต้องลงอาญาให้เป็นเยี่ยงอย่าง, กรมนครชัยศรีจึงได้กราบบังคมทูลพระเจ้าหลวงขอให้ลงพระราชอาญาเขียนหลัง คนละ 30 ทีและถอดจากยศ. การลงอาญานั้นไม่ใช่โดยความขอร้องของฉันเลย, ตรงกันข้ามฉันเป็นผู้ท้วงว่าแรงเกินไป, แต่กรมนครชัยศรีว่าจะต้องลงโทษให้เป็นเยี่ยงอย่าง, หาไม่จะทำราบปรามทหารที่เกะกะไม่ได้, และนายทหารจะถือตนเป็นคนมีพวกมากเที่ยวรังแกข่มเหงเขารำไปให้เสียชื่อทหาร...”¹²⁸

¹²⁸ วรชาติ มีชูบท. (25 มีนาคม 2564). การเมืองเรื่องโอบยหลังทหารที่วิวาทมหาดเล็ก ชนวน ร.ศ. 130 ประวัติศาสตร์ที่ถูกบิดเบือน ใน *ศิลปวัฒนธรรม*. https://www.silpa-mag.com/history/article_28595

นอกจากนี้ในเรื่องโทษการโยกย้ายนั้นยังคงเป็นบทลงโทษที่กำหนดไว้ใน “กฎว่าด้วยอำนาจลงอาญาทหารบก”¹²⁹ ซึ่งออกตามความในประมวลกฎหมายอาญาทหาร มาตรา 7 ที่ให้อำนาจ “นายทหารผู้มีอำนาจบังคับบัญชาได้นั้น ท่านให้อำนาจลงอาญาแก่ผู้ที่กระทำผิดต่อวินัยทหาร ดังนั้นการลงอาญาโยกย้ายและพลทหารที่สนามในศาลายุทธนาธิการเมื่อเดือนมิถุนายน ร.ศ. 128 (พ.ศ. 2452) เป็นการลงอาญาฐานละเมิดยุทธวินัย หาใช่การลงโทษตามจารีตนครบาล ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนมาเป็นโทษ “มัดมือ” และมีการประกาศใช้ “กฎว่าด้วยยุทธวินัยและการลงอาญาทหารบก ฐานละเมิดยุทธวินัย” เมื่อวันที่ 23 กันยายน พ.ศ. 2464 แทน¹³⁰

เอกสารสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ ร.ศ. 130 อีกประการ คือ บันทึกความคิดเห็นต่อระบอบราชาธิปไตยสยามใน “เอกสารว่าด้วยความเสื่อมชามและความเจริญของประเทศ” โดยเหล็งศรีจันทร์¹³¹ เขาได้จำแนกรูปแบบการปกครองออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1.วิธีการปกครองโดยมีกษัตริย์อยู่เหนือกฎหมาย 2.วิธีการปกครองแบบลิมิตเต้คมอนากี้ และ 3.วิธีการปกครองประเทศตามแบบบริบบลิก เกณฑ์ที่เหล็งใช้ในการจำแนกรูปแบบการปกครอง คือ วิธีการจัดการปกครองที่มีความศรีวิสัย คือ การใช้กฎหมายและแบบธรรมเนียมที่ยุติธรรม ดังนั้นวิธีการปกครองที่ศรีวิสัยของเหล็ง คือ ลิมิตเต้คมอนากี้กับบริบบลิก ส่วนแอ็บโซลูติคมอนากี้ นั้น เหล็งวิจารณ์ว่าเป็นวิธีการปกครองประเทศที่ร้ายแรงมากเพราะกษัตริย์มีอำนาจเต็มที่อยู่เหนือกฎหมาย กษัตริย์ทำการชั่วร้ายหรือจะเบียดเบียนราษฎรอย่างไรก็ได้ ในกรณีประเทศสยามนั้น เหล็งวิจารณ์ว่า ทั้งกษัตริย์และพระญาติพระ

¹²⁹ ตามลักษณะกฎหรือข้อบังคับทหารบกทหารเรือ” โดยความผิดต่อวินัยทหารตามกฎว่าด้วยการลงอาญาทหารบกซึ่งตราขึ้นเมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 130 นั้น กำหนดอาญาที่จะลงต่อผู้กระทำผิดต่อวินัยทหารไว้เป็น 7 สถาน ดังนี้ (1) โยบ (2) จำขัง (3) กักขัง (4) ย้งมัด (5) กักยาม (6) ทัดชกรรม (7) ภาคทัณฑ์

¹³⁰ วรชาติ มีชูบท. (25 มีนาคม 2564). การเมืองเรื่องนโยบายหลังทหารที่วิวาทมหาดเล็ก ขนวน ร.ศ. 130 ประวัติศาสตร์ที่ถูกบิดเบือน. *ศิลปวัฒนธรรม*. https://www.silpa-mag.com/history/article_28595

¹³¹ ร้อยเอก นายแพทย์ขุนทวยหาญพิทักษ์ หรือมีชื่อจริงว่า นายแพทย์เหล็ง ศรีจันทร์ เขาเป็นนายทหารแพทย์ประจำโรงเรียนนายร้อยทหารบก และเป็นแพทย์ประจำพระองค์สมเด็จพระเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถฯ และหม่อมคัทรีน พระชายา เหล็ง ศรีจันทร์เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2425 ที่ตำบลบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ฝั่งธนบุรี สำเร็จการศึกษาเบื้องต้นที่วัดประยุรวงศาวาส เมื่ออายุ 15 ปี ได้เข้าศึกษาวิชาแพทย์ที่โรงเรียนแพทยาลัยในสังกัดโรงพยาบาลศิริราช หลังสำเร็จการศึกษาไปเป็นแพทย์ฝึกหัดที่โรงเรียนฝึกหัดครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ก่อนไปเป็นนายแพทย์ตรีประจำโรงเรียนนายร้อยทหารบก ระหว่างนี้ได้เข้าศึกษาวิชาทหาร เป็นนักเรียนนายร้อยสำรอง จนสอบได้เป็นนายร้อยตรี สังกัดพลรบทหารราบ เป็นแพทย์ทหาร และได้เลื่อนยศมาเป็นลำดับจน พ.ศ. 2453 ได้รับยศและบรรดาศักดิ์เป็น ร้อยเอก ขุนทวยหาญพิทักษ์ และเป็นผู้บังคับกองพยาบาลโรงเรียนนายทหารบก ร.อ.ขุนทวยหาญพิทักษ์ มีความมุ่งหมายจะให้เปลี่ยนแปลงการปกครอง แต่การก่อการครั้งนั้นล้มเหลว คณะผู้ก่อการถูกรวบตัวหมด โปรดดู เจริญ ศรีจันทร์ และ เนตร พูนวิวัฒน์. *กบฏ ร.ศ. 130 (การปฏิวัติครั้งแรกของไทย)*. (กรุงเทพฯ : ฝ่ายเอกสารและสิ่งพิมพ์ โครงการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย, 2517).

วงศ์เป็นพวกที่คอยทำลายและล้างผลาญ และยังเป็นพวกสอพลอกอีกเป็นอันมาก ต่างคนต่างกัดกินเลือดเนื้อของประเทศ ราษฎรไม่เป็นอันทำมาหาเลี้ยงชีพเพราะทำได้มาก็ถูกบีบคั้นเอาไปหมด การปกครองตามแบบวิธีนี้มีแต่ทำให้ประเทศทรุดโทรมลงโดยเร็ว¹³²

อย่างไรก็ดีหากจะสรุปความตั้งแต่ต้นให้เห็นพัฒนาการของการก่อตัวของการเกิดกฎ ร.ศ. 130 แรงผลักดันที่ทำให้คณะทหารหนุ่มคิดการปฏิวัติ คือ การเผยแพร่ของมโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตก ที่สยามมีการรับเข้ามาผ่านช่องทางของหนังสือพิมพ์ และเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครองในต่างประเทศ อาทิ ประเทศจีน และช่องทางการเผยแพร่ความรู้วิชาทหารที่มีสมเด็จพระเชษฐาธิราช เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถบุคคลสำคัญในการรับเข้าความคิดทางการเมืองตะวันตก การแปลความรู้ทางการทหารเป็นหนังสือเรียน และหนังสือ “ยุทธโภษ” ซึ่งมีการแปลเนื้อหาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงกองทัพให้เหมือนประเทศอื่นๆ¹³³ และรวมไปถึงเหตุการณ์ทางการเมืองในต่างประเทศให้คณะทหารหนุ่มเกิดความคิดเปรียบเทียบระบอบการเมืองสยามกับระบอบการเมืองในต่างประเทศ

อิทธิพลทางความคิดที่กล่อมเกลาคณะทหารหนุ่มคิดการปฏิวัติ และวางแผนการณั้ ประชุมผ่านการก่อตั้งสโมสร ซึ่งมีข้อบังคับระบุคุณสมบัติ แนวทางการชักชวนทหารคนอื่นๆ เข้ามาร่วมการสนับสนุนทางการเงิน และการบริหารงานในสโมสร แต่แผนการที่วางไว้หลุดไปถึงรัฐบาล ทำให้พวกคณะทหารหนุ่มถูกจับกุมเสียก่อนที่จะได้ดำเนินการ¹³⁴

คณะ ร.ศ. 130 ได้รับการไต่สวนและตัดสินลงโทษจำนวน 92 คน มีโทษตั้งแต่ประหารชีวิต แกนนำ 3 คน ได้แก่ ร้อยเอกขุนทวยหารพิทักษ์ ร้อยโทจรูญ ณ บางช้าง และนายร้อยตรีเจือ ศิลาอาสน์ จำคุกตลอดชีวิต หรือมีการระบุเป็นจำนวนตั้งแต่ 15 – 20 ปี¹³⁵ อย่างไรก็ตาม นักโทษประหาร

¹³² อึ้งอร่าม พิเศษ เลิศอนันต์. "ข้ออ้าง" การปฏิวัติ-รัฐประหาร: กบฏในการเมืองไทยปัจจุบัน บทวิเคราะห์และเอกสาร. (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2550), หน้า 88.

¹³³ ปวีณา มุซอเฮด. "ยุทธ โภษ: ภาพสะท้อนความคิดของทหารระหว่าง พ. ศ. 2435-2500." วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า 5 (2018): 131-58. , หน้า 12-13.

¹³⁴ อัจฉราพร กมฺพพิสมัยได้ประเมินการวางแผนเพื่อการปฏิวัติของคณะ ร.ศ. 130 ว่า แผนการของพวกเขาขึ้นอยู่กับขั้นตอนของการขยายความคิดเรื่องการปฏิวัติตั้งจะเห็นได้จากการก่อตั้งสโมสรเพื่อเผยแพร่ความคิด และใช้เอกสารเรื่องความเสื่อมชามและความเจริญของประเทศเป็นอุดมการณ์โปรดดู กฎข้อบังคับสโมสร. ใน ภาคผนวก ค อัจฉราพร กมฺพพิสมัย . กบฏ ร.ศ. 130 : ศึกษากรณีการปฏิรูปทางการเมืองและการปกครอง และกลุ่ม "ทหารใหม่". กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2524, หน้า 185 - 186.

¹³⁵ แฉมสุข นุ่มนนท์. การจับกุมทหารก่อการกำเริบ ร.ศ. 130. วารสารสังคมศาสตร์ 16 (1) มกราคม - มีนาคม 2522. หน้า 1 - 25.

ได้รับการลดโทษเป็นจำคุกตลอดชีวิต ส่วนคณะผู้ก่อการที่เป็นแกนนำทั้งหมด ได้รับพระราชทานอภัยโทษในพระราชพิธีฉัตรมงคล เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2467 ครบรอบปีที่ 15 ของการครองราชย์

การลดโทษประหารเป็นอีกตัวชี้วัดหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นความไม่แน่นอนของสถานะทางการเมืองในช่วงต้นรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้วิจัยพบหลักฐานที่แสดงให้เห็นทัศนคติของพระองค์ภายหลังเกิดเหตุการณ์ ร.ศ. 130 ว่า ไม่มีผู้ใดแสดงความเดือนร้อนหรือเอื้อเฟื้อต่อพระองค์เลย อีกทั้งหากจะลงอาญาประหารนายทหารแกนนำผู้ก่อการอาจเกิดความขัดแย้งในหมู่พี่น้อง และข้าราชการในราชสำนักเพราะนายทหารผู้ก่อการล้วนแต่เป็นลูกศิษย์ของสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ ซึ่งพระองค์ได้รับหน้าที่เป็นประธานอำนวยการพิจารณาโทษ ตำแหน่งดังกล่าวได้สร้างภาวะและความลำบากใจให้กับพระองค์¹³⁶

เหตุการณ์กบฏ ร.ศ. 130 แสดงให้เห็นความเปราะบาง ซึ่งพร้อมที่จะนำไปสู่ความขัดแย้งทางการเมืองของชนชั้นปกครองที่สะสมอย่างมีนัยสำคัญเพราะเหตุการณ์ดังกล่าวย้อนรอยได้ไปถึงการลงโทษทหารที่มีการวิวาทกับมหาดเล็ก ซึ่งน่าจะสร้างความรู้สึกเสื่อมเสียศักดิ์ศรีของทหาร ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติ การก่อตั้งเสือป่าและลูกเสือเพื่อสร้างสายสัมพันธ์ในหมู่ข้าราชการฝ่ายพลเรือน แต่กลับกลายเป็นที่เข้าใจว่า กิจการของพระองค์ทับซ้อนกับกิจการของกองทัพ อีกทั้งทหารที่คิดก่อการนั้นสังกัดในกรมทหารมหาดเล็กที่ 1 รักษาพระองค์ของสมเด็จพระเชษฐาธิราช เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ ซึ่งพระองค์เคยกราบบังคมทูลรัชกาลที่ 6 เมื่อเดือนมีนาคม ร.ศ. 130 ถึงข้อบกพร่องของกิจการเสือป่า¹³⁷ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชกระแสวินิจฉัยตอบโต้อย่างยืดเยื้อเป็นเชิงน้อยพระทัยที่บรรดานายทหารไม่เข้าใจพระองค์ รวมทั้งชี้แจงปัญหาต่าง ๆ พร้อมกับบอกพระองค์ว่า

¹³⁶ เรื่องเดียวกัน., หน้า 21 – 22.

¹³⁷ คำกราบบังคมทูลรัชกาลที่ 6 เมื่อเดือนมีนาคม ร.ศ. 130 ถึงข้อบกพร่องของกิจการเสือป่า 1.มีการบังคับให้เป็นเสือป่า มีคำกล่าวว่าถ้าใครไม่เป็นเสือป่า แปลว่าไม่จงรักภักดีต่อองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 2. การเสือป่าเป็นใหญ่กว่าราชการ ถ้าจะให้ได้ดีแล้ว แม้ราชการจะบกพร่องหากทางเสือป่าคือผู้ที่ไม่เป็นไร 3.ส่วนใหญ่จะโปรดแต่งตั้งเฉพาะข้าราชการให้มีตำแหน่งในกองเสือป่า 4.เดิมเข้าใจว่าการเข้าเป็นเสือป่าจะมีโอกาสใกล้ชิดพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั่วหน้ากัน หากในทางปฏิบัติมีการแบ่งชนชั้นกันในบรรดาสมาชิกเสือป่า สมาชิกเสือป่าบางพวกไม่ได้เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเลย 5.สมาชิกเสือป่าต้องฝึกทุกวัน และการฝึกก็เป็นเพียงเดินไปมา ไม่เกิดประโยชน์ เหน็ดเหนื่อยเสียเปล่า 6.ต้องเสียเงินจุกจิก ค่าเครื่องแต่งตัว เครื่องใช้ ค่าเรียไร และค่าปรับต่าง ๆ 7. จะต้องออกไปซ้อมรบไกล การซ้อมไม่จริงจัง เหน็ดเหนื่อยเปล่า กลับมาก็รับราชการไม่ใคร่ได้ โปรดดู ศิลปวัฒนธรรม. (24 เมษายน 2563) พระตำริชัตแย้งระหว่างรัชกาลที่ 6 กับเจ้าฟ้าจักรพงษ์ฯ อันเนื่องจากเหตุการณ์กบฏ ร.ศ. 130. เข้าถึงได้จาก https://www.silpa-mag.com/history/article_45047

“ขออย่าให้สำคัญไปกว่าฉันคือฉันไม่ยอมรับผิด”¹³⁸ และในครั้งที่สมเด็จพระเชษฐาธิราช เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถได้เสนอความคิดเรื่อง “รัฐมนตรีสภา” พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริไม่เห็นด้วย¹³⁹

ดังนั้นทางออกที่ดีที่สุดจึงเป็นการยอมผ่อนผันลดโทษเพื่อประนีประนอมหาทางออกให้กับทุกฝ่ายเพราะเหตุการณ์กบฏ ร.ศ. 130 มาจากความขัดแย้งที่สะสมมา และปรากฏให้เห็นความขัดแย้งในพระราชดำริระหว่างพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กับสมเด็จพระเชษฐาธิราช เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ การลงโทษผู้ก่อการอย่างเด็ดขาดจึงไม่เป็นการเหมาะสมกับบริบท และสถานะทางการเมืองที่ยังไม่มั่นคงในต้นรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

นอกจากปัญหาการเมืองในระบบราชการแล้ว ปัญหาการเมืองนอกระบบราชการมาจากกลุ่มคนจีน ที่ขาดการตระหนักรู้ในฐานะเป็นผู้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร รวมไปถึงกลุ่มคนสยามที่นิยมมโนทัศน์ระบอบการเมืองต่างประเทศ และเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองตามแบบตะวันตก พวกคนกลุ่มนี้ได้แสดงความคิดเห็นและเคลื่อนไหวผ่านช่องทางหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นช่องทางที่ได้รับการยกเว้นจากเงื่อนไขคนในบังคับชาติตะวันตก อาทิ การรายงานข่าวการปฏิวัติในประเทศจีนของหนังสือพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์ ซึ่งบรรณาธิการเป็นคนในบังคับของประเทศอังกฤษ หรือการเขียนแสดงความคิดเห็นทางการเมืองของนาคราชนามปากกาที่ได้ตีพิมพ์บทความอธิบายระบอบการเมืองเพื่อวิจารณ์ระบอบราชาธิปไตยสยาม เขาได้จำแนกรูปแบบการปกครองด้วยหลักเกณฑ์ “การเอาใจผู้ปกครองเป็นใหญ่” กับ “การเอาใจพลเมืองเป็นใหญ่” เขาเขียนวิจารณ์ระบอบแอบโซลูติสมอนาธิของสยามว่า วิธีการจัดการปกครองของสยามเป็นการปกครองที่เอาใจผู้ปกครองเป็นใหญ่ ต่างกับคอนสตีติวชันแนลมอนาธิที่มีอยู่ในอังกฤษ ซึ่งเป็นการปกครองที่เอาใจพลเมืองเป็นใหญ่ และประชาชนมีอำนาจที่จะถอดถอนรัฐบาลที่เปรียบเสมือนเป็นลูกจ้างไว้สำหรับเลี้ยงอันมีหน้าที่ต้องเอาใจใส่เด็กที่ตนเลี้ยง¹⁴⁰

ส่วนปัญหาการเมืองจากภายนอกประเทศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการเมืองภายใน มีหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่า เหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในประเทศจีน ซึ่งมีการรายงานข่าว กับแปลหนังสือโดยสำนักพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์ และที่สำคัญคือ การเกิดมหาสงครามในทวีปยุโรป ซึ่ง

¹³⁸ เรื่องเดียวกัน

¹³⁹ โปรดดู เรื่อง “การตั้งรัฐมนตรีสภา” ที่หัวข้อ 4.2.2 การก่อรูปมโนทัศน์เพื่อสร้างชาติไทยและการแปลงมโนทัศน์ระบอบการเมืองต่างประเทศตั้งแต่หน้า 92 - 93

¹⁴⁰ สายชล สัตยานุรักษ์, 10 ปัญญาชนสยาม เล่ม 1 ปัญญาชนแห่งรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์. (กรุงเทพฯ: โอเพนโซไซตี้, 2557), หน้า 147 - 148.

นำไปสู่ข้อเท็จจริงที่มีการแตกแยกทางความคิดในสยามในการเลือกเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ทั้งสองเหตุการณ์มีความเชื่อมโยงกับการเมืองภายในให้เกิดความแตกแยก และแบ่งฝ่าย ซึ่งมโนทัศน์ทางการเมืองที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแปลงได้ทำหน้าที่แก้ไขความเข้าใจผิด เปลี่ยนความคิดของผู้คนให้เกิดความสามัคคี

จากหลักฐานข้างต้นสามารถประมวลสถานการณ์ทางการเมืองในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้ว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวต้องพิสูจน์พระองค์เองให้บรรดาญาติพี่น้องและเสนาบดีเห็นในพระปรีชาสามารถของพระองค์ และพิสูจน์ตนเองในฐานะผู้ปกครองที่ถูกเปรียบเทียบกับรัชกาลที่ 5 ในบริบทที่สยามได้รับแรงกดดันจากชาติตะวันตก แม้ว่าจะไม่มีความรุนแรงมากเท่า แต่ด้วยเงื่อนไขที่สยามได้ลงนามในสนธิสัญญาเบาริ่ง ผลของสัญญาได้เปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง ประชาชนรวมถึงชาวเอเชียได้เข้าไปอยู่ในคนในบังคับของต่างชาติ อีกทั้งการพัฒนาประเทศให้เกิดความเจริญได้เปลี่ยนความคิดของผู้คนโดยเฉพาะข้าราชการให้คิดเอาความเจริญของชาติตะวันตกเป็นแบบอย่าง

3.5 สรุปท้ายบท

การสืบค้นเรื่องการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองในสยามได้ข้อสรุปสำคัญในบทนี้ คือ วิธีการถ่ายทอดภาษาต่างประเทศเป็นศัพท์สยามมีอิทธิพลในการเปลี่ยนรูปคำไปด้วยการทับศัพท์ตามสำเนียงการออกเสียง ส่วนการแปลแปล การบัญญัติศัพท์เป็นวิธีการถ่ายทอดที่ใช้ประสบการณ์และการตีความของผู้แปล กับผู้บัญญัติศัพท์ ซึ่งมีผลในการเปลี่ยนความหมายของมโนทัศน์ทางการเมืองต่างประเทศที่เผยแพร่เข้ามาในสยามดังนั้นผู้วิจัยมีข้อสมมติฐานจากการสืบค้นในบทนี้ว่า ในกระบวนการถ่ายทอดศัพท์ภาษาต่างประเทศเป็นศัพท์สยาม ชนชั้นปกครองได้เรียนรู้ และใช้การเมืองทางวัฒนธรรมในการที่จะแปลแปลด้วยความตั้งใจที่จะกำหนดกรอบคิดให้พลเมืองสยามในบริบทที่มโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกเผยแพร่และเกิดความนิยมให้คิดเปลี่ยนระบอบการปกครอง ชนชั้นปกครองได้นำเสนอการแปลงมโนทัศน์ “คอเวอนเมนต์ รีฟอร์ม” เพื่อแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการปฏิรูปการปกครองมากกว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

อย่างไรก็ดีการเปลี่ยนรัชกาลได้สร้างแรงกดดันให้กับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโดยเฉพาะในเชิงเปรียบเทียบกับรัชกาลที่ก่อน ซึ่งพระองค์จำเป็นต้องพิสูจน์พระองค์และแสดงให้เห็นพระปรีชาสามารถกับบรรดาญาติพี่น้อง และเสนาบดี ข้าราชการ รวมไปถึงบรรดาพลเมืองสยาม และคนต่างชาติที่เข้ามาพึ่งพระบรมธิสมภาร ซึ่งการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเป็นหนึ่งในวิธีการสำคัญในการกำหนดกรอบคิด ชี้นำ และจัดการกับข้อเรียกร้องต่างๆ ในทางการเมืองที่เข้ามาตลอดรัชกาลของพระองค์

บทที่ 4

การก่อรูปมโนทัศน์เพื่อสร้างชาติไทยและการแปลงมโนทัศน์ระบอบการเมือง ต่างประเทศ

บทนำ

จุดประสงค์ของบทนี้ คือ นำเสนอการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผลจากการสืบค้นตามจุดประสงค์นี้จะสามารถเข้าใจการ แปลงมโนทัศน์ระบอบการเมือง “รีพับลิค” กับ “โซเชี่ยลิสต์” ของพระองค์ และค้นพบองค์ความรู้ และหลักฐานสนับสนุนความหมายของศัพท์คำว่า “ชาติ” ตามที่พระองค์เข้าใจ และอิทธิพลทาง ความคิดของพระองค์ที่ว่ามาจากแหล่งอ้างอิงใด

การสืบค้นข้อมูลเริ่มต้นจากการรับรู้คำศัพท์ภาษาต่างประเทศของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎ เกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งผู้วิจัยจะเริ่มต้นสืบค้นตั้งแต่สมัยที่พระองค์เสด็จไปศึกษา ณ ประเทศอังกฤษเพื่อหา หลักฐานการรับรู้มโนทัศน์ทางการเมืองต่างประเทศว่าพระองค์รับรู้ได้อย่างไร ต่อจากนั้นเมื่อพระองค์ เสด็จกลับจากการศึกษาในต่างประเทศจนถึงการเสด็จขึ้นครองราชย์ในช่วงต้นรัชกาลนั้น พระองค์ ได้รับอิทธิพลจากภาษาการเมืองต่างประเทศใดบ้าง และทรงรับรู้ผ่านกระบวนการปฏิสัมพันธ์กัน ระหว่างมโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกที่เผยแพร่เข้ามาเกี่ยวกับภาษาวัฒนธรรมไทยในแบบใด พระองค์จึง เลือกที่จะแปลงมโนทัศน์ระบอบการเมือง “รีพับลิค” กับ “โซเชี่ยลิสต์” และนำเสนอคำศัพท์คำว่า “ชาติ” เป็นมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทย ข้อค้นพบที่สำคัญ ได้แก่

1. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรับรู้มโนทัศน์ทางการเมืองต่างประเทศทั้ง ระบอบการเมือง “Republic” “Socialist” “Democratic” และ “Nation” ขณะที่ทรงศึกษา ณ ประเทศอังกฤษ ซึ่งหลักฐานที่สนับสนุนนั้นพบจากต้นฉบับลายพระหัตถ์ที่พระองค์ทรงเขียนเป็นบท ละคร และบันทึกการเดินทางสำหรับฝึกฝนทักษะภาษาอังกฤษ

2. เมื่อพระองค์เสด็จกลับจากการศึกษาต่างประเทศจนกระทั่งเสด็จขึ้นครองราชย์ มโนทัศน์ ระบอบการเมืองต่างประเทศมีการเผยแพร่ในสยาม อาทิ ข้อเรียกร้องการมี “ปาลีเมนต์” ในสยาม แต่ มโนทัศน์ที่ได้รับความนิยมอย่างมาก คือ มโนทัศน์ “Republic” เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวมีการ ปฏิวัติในประเทศจีน พระองค์ทรงรับรู้มโนทัศน์ทางการเมืองและเริ่มต้นการเขียนนิทานล้อเลียน การ แปลหนังสือที่รายงานข่าวการปฏิวัติในประเทศจีน และการบัญญัติศัพท์ระบอบการเมืองลง หนังสือพิมพ์

3. พระองค์ทรงพบว่า การเปลี่ยนแปลงเป็น “Republic” ในประเทศจีน มิใช่ระบอบที่ให้ราษฎรเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองอย่างแท้จริง พระองค์จึงได้แปลงมโนทัศน์ทางการเมือง “Republic” เป็นชื่อที่เหมาะสมกับระบอบการปกครองในประเทศจีน นั่นคือ “ราชวงศ์กระษัตริย์ใหม่” และโครงการพัฒนาประเทศในยุโรปและจีนสู่สังคม “Socialist” พระองค์ทรงพบว่า สังคมแบบโซเซียลลิสต์ก็ไม่ต่างไปจากยุคพระศรีอารีย์ ซึ่งทุกอย่างดีมาก แต่ก็ยังเป็นเพียงอุดมคติที่ไม่มีทางเป็นไปได้ในโลกของความเป็นจริง

4. การเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองในต่างประเทศทำให้พระองค์ทรงก่อรูปมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อให้เกิดความรักชาติบ้านเมือง “Patriotism” และสร้างให้คนเกิดจินตนาการร่วมกันเป็นคนในชาติที่ยึดอุดมการณ์ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” ซึ่งพระองค์ได้รับอิทธิพลมาจากพลโทเซอร์โรเบิร์ตบาเดลเปาเวลล์ (Baden Powell)

ดังนั้นลำดับการนำเสนอในบทนี้จึงเริ่มต้นจาก 4.1 การรับรู้อิทธิพลของภาษาการเมือง ณ ประเทศอังกฤษ 4.2 การถ่ายศัพท์ภาษาการเมืองต่างประเทศเป็นศัพท์สยามของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 4.3 การแปลงมโนทัศน์ระบอบการเมืองต่างประเทศของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 4.4 สรุปท้ายบท

4.1 การรับรู้อิทธิพลของภาษาการเมือง ณ ประเทศอังกฤษ

การศึกษาของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเริ่มต้นจากการได้รับการถ่ายทอดความรู้จากโดยอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญ อาทิ พระยาศรีสุนทรโวหารเป็นพระอาจารย์ผู้ให้ความรู้ทางด้านภาษาไทย ภาษาบาลีและสันสกฤต กับนายโรเบิร์ต มอร์แรนผู้ให้ความรู้ทางด้านภาษาอังกฤษ¹⁴¹ ต่อมาเมื่อพระองค์ได้ไปศึกษาต่อ ณ ประเทศอังกฤษ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยาม

¹⁴¹ พระยาศรีสุนทรโวหารเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษาไทยจนได้รับฉายาว่า “ศาลฎีกาภาษาไทย” มีความรู้ทางภาษาอย่างแตกฉานในภาษาเขมร ไทย บาลีและสันสกฤตจากการได้บวชเรียนและศึกษาพระปริยัติธรรมในสมัยรัชกาลที่ 4 ผลงานที่สำคัญในทางภาษาจึงเป็นการแต่งตำราแบบเรียนหลวงในตำหนักสวนกุหลาบ และแต่งแบบสอนอ่านหนังสือไทย รวม 6 เล่ม ได้แก่ มูลบทบรรพกิจ วาหนิตินิกร อักษรประโยค สังโยคพิธาน พิศาลการ์ณต์ ไวยากรณ์พิจารณา ส่วนนายโรเบิร์ต มอร์แรนเป็นนักศึกษาที่เพิ่งจบจากมหาวิทยาลัยออกฟอร์ด เข้ามาในสยามเพื่อสอนภาษาอังกฤษให้กับพระโอรสและเชื้อพระวงศ์ เขาผู้นี้มีบทบาทสำคัญในสมัยรัชกาลที่ 5 คือ เป็นผู้จัดการโรงเรียนราชกุมาร และได้สอนภาษาอังกฤษให้กับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่เป้าหมายสำคัญในตอนนั้น คือ การสอนภาษาอังกฤษเพื่อไปศึกษาต่อต่างประเทศ

มกุฎราชกุมาร ทรงพระราชนิพนธ์ภาษาอังกฤษอย่างจริงจังตั้งแต่เรื่องสั้น นวนิยาย บทละคร ¹⁴² พระตำหนักนอร์ลลอธเป็นตำหนักแรกที่โอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธมาประทับตั้งแต่วันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2436 ผู้ที่ได้ตามเสด็จมาด้วยระยะแรกคือ พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าอาภากรเกียรติวงศ์ และ ม.ร.ว.สิทธิ และมิ้นายและนางทอมสัน (Thomson) เป็นพ่อบ้านและแม่บ้าน พระอาจารย์ผู้ถวายการศึกษาเบื้องต้น คือ เซอร์ เบซิล ทอมป์สัน และนายฮาโรลด์ เมย์ล พระราชกิจประจำวันจะเริ่มต้นตั้งแต่เวลา 7.00 น. ถึง 22.00 น. อาทิ การศึกษาด้วยพระองค์เอง พระอาจารย์ถวายอักษร การกีฬา แต่เมื่อพระองค์เริ่มต้นศึกษาวิชาการที่โรงเรียนนายร้อยแซนด์เฮิร์ตภายใต้การควบคุมดูแลของ พันโท ซี.วี.ฮูม (C.V.Hume) พระองค์ต้องย้ายตำหนักไปที่พระตำหนักเกรตนียวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2439 เนื่องจากพระตำหนักนอร์ลลอธอยู่ไกลเกินไปที่นายทหารจะมาถวายพระอักษร อย่างไรก็ตามเมื่อหมดสัญญาเช่าในวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2441 พระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงย้ายพระราชตำหนักไปที่พระตำหนักฟริมลีย์พาร์ค

ที่โรงเรียนนายร้อยแซนด์เฮิร์ต (Sandhurst) วิชาที่พระองค์ทรงศึกษา ได้แก่ การปกครอง ของทหาร กฎหมาย ยุทธวิธี วิชาป้อมค่าย การสำรวจ ภาษาฝรั่งเศส ห้อยโหน การพลศึกษา ซี่ม้า เมื่อพระองค์ทรงจบการศึกษาจากโรงเรียนแห่งนี้แล้ว พระองค์ได้เข้าประจำการในกรมทหารราบเบา เดอรัม ณ นอร์ธแคมป์ ในช่วงเวลาที่พระองค์เข้าประจำการ ประเทศอังกฤษได้เตรียมทำสงครามกับพวกคัทซ์ที่ไปตั้งถิ่นฐานอยู่ในแอฟริกาใต้ สงครามดังกล่าวเรียกว่า “สงครามบัวร์ ครั้งที่ 2” ปี พ.ศ. 2441 ซึ่งพระองค์ต้องการเข้าร่วมสงครามในครั้งนี้ แต่ไม่มีใครยินยอม พระองค์จึงพระราชนิพนธ์สะท้อนเหตุการณ์ดังกล่าวในบทละครเรื่อง “A Turn of fortune's wheel : a dramatic sketch in six scenes” หรือชื่อในภาษาไทยว่า “โชคหมุนเวียนเปลี่ยนไปได้ทุกวัน” และเรื่อง “Ramsden's honourable exit” หรือในชื่อภาษาไทยว่า “ทางออกอันทรงเกียรติของแรมสเด็น”

ดังนั้นตามตามพระตำหนักต่างๆ ที่พระองค์ทรงประทับนั้นเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธเริ่มทรงพระราชนิพนธ์ภาษาอังกฤษอย่างจริงจังตั้งแต่เรื่องสั้น นวนิยาย บทละคร ซึ่ง ม.ล.ปิ่น มาลากุลสันนิษฐานว่า พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์ระหว่างที่ประทับอยู่ ณ พระตำหนักเกรตนีย (Graitney) ที่เมืองแคมเบอร์ลี (Camberley) และพระตำหนักฟริมลีย์พาร์ค (Frimley) และพระองค์ทรงพระราชนิพนธ์เพื่อฝึกภาษาอังกฤษ มิได้ต้องการจะตีพิมพ์เผยแพร่แต่

¹⁴² สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงประทับขณะที่พระองค์ทรงศึกษาที่ประเทศอังกฤษ มี 3 ตำหนัก ได้แก่ พระตำหนักนอร์ลลอธ (North Lodge) พระตำหนักเกรตนีย (Graitney) พระตำหนักฟริมลีย์พาร์ค (Frimley)

อย่างไรก็ดี เนื้อเรื่องที่พระองค์ทรงพระนิพนธ์นั้นสามารถจัดประเภทออกเป็นเรื่องการท่องเที่ยว บทกวี นิพนธ์ บทละคร เรื่องสั้นและนวนิยาย ซึ่งมีปริมาณเป็นสมุดปกแข็งและปกอ่อนจำนวน 50 เล่ม¹⁴³

การค้นพบต้นฉบับลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ คณะกรรมการรวบรวมและค้นคว้าเกี่ยวกับพระราชนิพนธ์ของโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ (กรว.) ได้ให้ข้อสังเกต 3 ประการ ได้แก่ 1. การได้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าพระราชนิพนธ์ส่วนใหญ่เป็นนวนิยาย 2. ต้นฉบับลายพระหัตถ์นี้เป็นต้นฉบับที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ทรงให้ “การบ้าน” แก่พระองค์เองเพื่อให้พระองค์เป็นผู้ที่มีความสามารถทางด้านภาษาอังกฤษและด้านการประพันธ์ 3. ลักษณะของพระราชนิพนธ์ของพระองค์เป็นการพัฒนาเรื่องของนักเขียนท่านอื่นและของพระองค์เองภายหลังจากที่พระองค์ได้ทอดพระเนตรหนังสือ นวนิยาย บทละครของนักเขียนท่านอื่น ทำให้งานเขียนของพระองค์มีหลายสำนวน¹⁴⁴

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยไม่เห็นด้วยกับข้อสังเกตดังกล่าวที่ว่า สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธจะทรงพระราชนิพนธ์เพื่อฝึกภาษาอังกฤษแต่เพียงอย่างเดียวเนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่าในต้นฉบับลายพระหัตถ์นั้นมีร่องรอยของภาษาการเมือง ซึ่งจะ เป็นบริบทที่มีอิทธิพลต่อความคิดทางการเมืองของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ในระยะเวลาต่อมา บรรดาศัพท์ทางการเมืองที่พระองค์ทรงใช้นั้นมีนัยทางการเมืองที่แสดงให้เห็นมุมมองของพระองค์ต่อมโนทัศน์ทางการเมืองจากศัพท์ที่พระองค์ทรงใช้ว่า อะไรคือคุณค่าที่พระองค์ทรงให้ความสำคัญ

ผู้วิจัยได้จัดประเภทพระราชนิพนธ์ที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ได้ 5 ประเภทเพื่อสืบค้นภาษาทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับมโนทัศน์ “ชาติไทย” ของพระองค์ ได้แก่ 1. พระราชนิพนธ์ประเภทท่องเที่ยว จดหมายจากผีเสื้อ จดหมายจากเยอรมัน 2. พระราชนิพนธ์ประเภทบทละคร เรื่องสั้นและนวนิยาย 3. พระราชนิพนธ์เกี่ยวกับประเทศสยาม 4. พระราชนิพนธ์ประเภทกวีนิพนธ์ 5. พระราชนิพนธ์ประเภทวิชาการ จากการศึกษางานเขียนที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยพบการใช้ศัพท์ระบอบการเมืองต่างประเทศ “Republic” “Socialist” “Democratic” และศัพท์คำว่า “Nation” ในบทละครพระราชนิพนธ์ดังต่อไปนี้

¹⁴³ คณะกรรมการรวบรวมและค้นคว้าเกี่ยวกับพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. รายงานการค้นคว้าของคณะกรรมการรวบรวมและค้นคว้าเกี่ยวกับ พระราชนิพนธ์ ฯลฯ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ.2527. (กรุงเทพฯ : มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2528), หน้า 72.

¹⁴⁴ เรื่องเดียวกัน., หน้า 72.

ตารางที่ 4 การใช้คำศัพท์ภาษาการเมืองต่างประเทศของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหา
วชิราวุธ

คำศัพท์ทางการเมือง	ต้นฉบับลายพระหัตถ์	หนังสือแปล
Republic	- Isabell	- อีซาเบล
Socialist	- The Germany Series	- จดหมายจากเยอรมัน
Democratic	- The Germany Series	- จดหมายจากเยอรมัน
Nation	- A Turn of fortune's wheel: a dramatic sketch in six scenes - Ramsden's honorable exit - Only a brief moment	- โชคหมุนเวียนเปลี่ยนไปได้ทุกๆ วัน - ทางออกอันทรงเกียรติของแรมสเด็น - ชั่วเวลาแสนสั้น

ศัพท์คำว่า “Republic” พบในพระราชนิพนธ์นวนิยายเรื่อง “Isabel” ซึ่งหม่อมหลวงปิ่น มาลากุลแปลเป็นภาษาไทยว่า “อีซาเบล” นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของหญิงสาวชาวอเมริกัน ชื่ออีซาเบล ซึ่งต้องการส่งเสริมและสนับสนุนสิทธิเสรีภาพของผู้หญิงให้เกิดขึ้นเหมือนในประเทศ สหรัฐอเมริกา เธอเห็นชีวิตของผู้หญิงในประเทศอังกฤษที่ต้องทำงานบ้านและเลี้ยงลูก เธอจึงมีความ ต้องการที่จะทำโครงการเพื่อสอนลัทธิอิสรภาพให้กับผู้หญิงในสังคมอังกฤษ

การพบการใช้คำว่า “Republic” ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในนวนิยาย เรื่องนี้ พระองค์ได้เขียนว่า “เบ็บซี่: ...คิดว่า คุณจะหมายความว่า ดิฉันเห่ยศศักดิ์ จึงยอมให้คว่ำเอา ไป ถ้าคุณคิดอย่างนั้น ดิฉันคงบำแน่ ดิฉันเป็นผู้นิยมสาธารณรัฐ (Republic) นะคะ โปรดทราบไว้ด้วย ...”¹⁴⁵ การใช้คำ “Republic” อยู่ในบริบทที่นวนิยาย ซึ่งกำลังให้ข้อมูลเรื่องของอีซาเบลที่กำลังถู กลอร์ดเบ็กสฟอร์ด ชุนางจากประเทศอังกฤษให้ความสนใจ แฟรงค์เพื่อนชายของเบ็บซี่จึงพูดกับเธอ ว่า เธอเองก็น่าจะชอบท่านลอร์ดเบ็กสฟอร์ดนี้ เบ็บซี่จึงกล่าวปฏิเสธว่า เธอเป็นผู้ที่นิยมสาธารณรัฐ และไม่คิดจะเปลี่ยนใจเพราะเห็นแก่ยศศักดิ์ ดังนั้น การแต่งเรื่องราวดังกล่าวของพระบาทสมเด็จพระ มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวแสดงให้เห็นถึงการอธิบายจุดยืนเรื่องของฝ่ายที่นิยมระบอบการเมืองสาธารณรัฐ ต่อชุนนางที่ได้รับบรรดาศักดิ์จากระบอบราชาธิปไตย

¹⁴⁵ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. นาฏนวนิยายของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า เจ้าอยู่หัว เรื่อง อีซาเบล และความคิดของอีซาเบล. (กรุงเทพฯ : มุลินีพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระ มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2527), หน้า 6.

ต่อมาศัพท์คำว่า “Socialist” กับ “Democratic” ปรากฏในพระราชนิพนธ์เรื่อง “*The Germany Series*” บันทึกการเดินทางเรื่องนี้เกิดขึ้นภายหลังจากที่พระองค์จบการศึกษาจากประเทศอังกฤษ แต่ก่อนที่พระองค์จะเสด็จกลับประเทศสยาม พระองค์มีแผนการเสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมเยียนพระมหากษัตริย์แห่งประเทศต่างๆ บันทึกการเดินทางเรื่องนี้จึงเป็นบันทึกเรื่องราวการเสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมราชสำนักของพระเจ้าไกเซอร์แห่งเยอรมันระหว่างเดือนพฤษภาคม – มิถุนายน พ.ศ. 2445 และพระราชทานไปยังพระสหายที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้วิจัยพบการใช้ศัพท์ “Socialist” กับ “Democratic” พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวของพระองค์ในขณะที่กำลังเสด็จพระราชดำเนินกลับจากพิธีสวนสนาม พระองค์ได้บรรยายถึงคนเข้ามาเข้าเฝ้าการรับเสด็จของพระองค์ว่า

“...ผู้ชายชาวเบอร์ลินนั้น กระตือรือร้นทางสังคมนิยมเสียตั้งค่อนตัว เว้นเสียแต่ว่าเขาจะบังเอิญรู้จักมักคุ้นกับเจ้านายบางองค์เข้า ไม่ว่าจะเจ้านายย่อยๆ แต่ไหนในกรณีเช่นนี้เขาอาจเป็นคนที่สามีกัดต่อเจ้าอย่างแน่วแน่เด็ดขาดอย่างที่เคยพบเห็นกันที่อื่นๆ ก็ได้ ! “โลก” ก็เป็นอย่างนี้แหละ ! โปรดอย่าคิดว่าฉันพูดอย่างนี้เพราะฉันเป็นคนเจ้ายศเจ้าอย่างและคิดถึงตัวเองที่เกินไปเพราะบังเอิญเกิดมาเป็นเจ้า พี่และน้องก็ทราบดีอยู่แล้วว่า ฉันชอบอยู่อย่างง่าย ๆ อย่างคนธรรมดาสามัญ และทราบดีว่าฉันเคืองนักเมื่อกลแตกเวลาที่ฉันต้องการเดินทางไปไหนมาไหนโดยไม่ให้ใครทราบว่าเป็นใคร ฉันไม่รู้สึกรู้ใจหรือเวลาที่คนไม่คำนับเมื่อฉันเดินผ่านไป ฉันไม่ขัดคนที่ประธาธิปไตย หากเขาคงเส้นคงวาเช่นนั้น ไม่แปรเปลี่ยนกลายเป็นคนนิยมเจ้าอย่างรุนแรงขึ้นมาทันทีทันควัน เพราะเจ้านายบังเอิญสำคัญผิดแถมยังมีไปทางเขาเข้า พูดอีกอย่างหนึ่งก็คือว่า ฉันชอบแต่คนที่มีความจริงใจเท่านั้น และสุดท้ายจะทนคนเห่อและทำที่ว่าตนสูงศักดิ์ได้ ถ้าฉันไม่ชอบคนที่นิยมระบอบประชาธิปไตย หรือสาธารณรัฐแล้วละก็ ฉันจะมีเพื่อนอเมริกันตั้งหลายคน ซึ่งล้วนแต่เป็นคนดีจริงๆ ทั้งนั้นอย่างที่ผมมีอยู่นี้ละหรือ...”¹⁴⁶ (เน้นข้อความโดยผู้วิจัย)

จากพระราชบันทึกการเดินทางเสด็จเยือนประเทศเยอรมันแสดงให้เห็นทัศนคติของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อประชาชนที่มาดูการสวนสนามจะเห็นได้ว่า พระองค์มิได้สนใจว่าใครจะนิยมมนโหนัสน์ทางการเมืองใด แต่ที่พระองค์มีพระราชวิจารณ์ คือ คนที่หลงคิดว่าตนนับถือมนโหนัสน์

¹⁴⁶ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์เป็นภาษาอังกฤษ ละม้ายมาศ ศรทตต์ แปลเป็นภาษาไทย. *จดหมายจากเยอรมนี*. (กรุงเทพฯ : มุลินีพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2525), หน้า 12 – 13.

ทางการเมือง “Socialist” “Democratic” “Republic” จนทำตนเหนือกว่าคนอื่น แต่แท้จริงแล้ว เขากลับเป็นคนทีโลเล ไม่ถือตนตามมโนทัศน์ที่ตนเองนิยมตั้งที่ได้กล่าว

สุดท้าย คือ ศัพท์คำว่า “Nation” ปรากฏในพระราชนิพนธ์เรื่องสั้น ได้แก่ 1. โขกหมุนเวียน เปลี่ยนไปได้ทุกๆ วัน 2. ทางออกอันทรงเกียรติของแรมสเด็น และ 3. ชั่วโมงแสนสั้น นอกจากนี้ ผู้เขียนยังบรรยายรอยอิทธิพลทางความคิดของพระองค์จากพระราชนิพนธ์ประเภทวิชาการอีกด้วย ซึ่ง ผู้วิจัยนำเสนอตามลำดับ ดังต่อไปนี้

เค้าโครงเรื่อง “โขกหมุนเวียนเปลี่ยนไปได้ทุกๆวัน” ร.ท.เมธีกับดวงตารักกันแต่พ่อแม่ของ ดวงตาก็ติดกันเนื่องจากฐานะของ ร.ท.เมธี พ่อกับแม่ของดวงตาต้องการให้เธอแต่งงานกับ ม.จ.โอสตา กร แต่โชคชะตาหมุนเวียนพลิกผันให้ ร.ท.เมธีต้องไปรบในสงครามที่ประเทศเกาหลี ซึ่ง ม.จ.โอสตา กร ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิต ส่วนพ่อกับแม่ของดวงตาก็ประสบปัญหาทางการเงิน ส่วน ร.ท.เมธี ได้รับ บาดเจ็บจากสงครามแต่รอดชีวิตกลับมาได้ และเขาก็ได้รับมรดกจากลุง ทำให้ ร.ท.เมธีมีฐานะที่ดีขึ้น และได้รับการยอมรับจากพ่อแม่ของดวงตาให้แต่งงานกัน ¹⁴⁷

เค้าโครงเรื่อง “Ramsden’s honourable exit” หรือในชื่อภาษาไทยว่า “ทางออกอันทรง เกียรติของแรมสเด็น” ก่อนที่นางดัดลีย์ เอแวนส์จะเสียชีวิตลง หล่อนได้ฝากมิวเรียล มากาเร็ต ฮาร์ดี เอาไว้กับนางแรมสเด็นช่วยเลี้ยงดูบุตรสาวอายุสิบเอ็ดปี นางแรมสเด็นมีบุตรชายคนหนึ่งชื่อ เจมส์ แรมสเด็น หล่อนเลี้ยงดูให้บุตรของเธอและมิวเรียลเหมือนพี่น้องกัน แต่ในใจก็คิดว่า อยากจะให้ทั้งคู่ เป็นสามีภริยาในอนาคต เจ็ดปีต่อมา แพรงค์ ฮาร์ดีสนใจในตัวมิวเรียล และขอเธอแต่งงาน ซึ่งเธอก็ตกลง แต่แพรงค์ ฮาร์ดีได้รับคำสั่งให้ย้ายไปที่ฐานะทัพประเทศจีนเป็นเวลา 3 ปี แพรงค์ ฮาร์ดีจึงขอให้ เจมส์ แรมสเด็นช่วยดูแลมิวเรียลในช่วงเวลาที่เขาไม่อยู่ แต่ด้วยความใกล้ชิดของทั้งคู่ทำให้ความรัก ระหว่างพี่น้องเปลี่ยนไปเป็นความรักระหว่างชายหญิง กระทั่งวันหนึ่งทั้งคู่ได้ข่าวว่าแพรงค์ ฮาร์ดีกำลัง จะกลับจากเมืองจีน เจมส์ แรมสเด็นรู้สึกอึดอัดใจมากจึงอาสาไปรบที่แอฟริกาใต้และเสียชีวิต ข่าวการ เสียชีวิตนี้ทำให้มิวเรียลรู้สึกเสียใจเป็นอย่างมากจนตรอมใจตายในที่สุด ¹⁴⁸

ผู้วิจัยมีข้อสังเกตต่อพระราชนิพนธ์เรื่องโขกหมุนเวียนเปลี่ยนไปได้ทุกๆวันกับทางออกอัน ทรงเกียรติของแรมสเด็นเป็นพระราชนิพนธ์ที่โอรสธิดาฯ เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธทรงแต่งขึ้นในบริบทที่ พระองค์มีพระประสงค์ที่จะเข้าร่วมรบในสงครามบัวร์ ดังนั้นเค้าโครงเรื่องจึงมีลักษณะคล้ายกันตรงที่

¹⁴⁷ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. โขกหมุนเวียนเปลี่ยนไปได้ทุกๆวัน. (ปิ่น มาลากุล ผู้แปล). (กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2524).

¹⁴⁸ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระราชนิพนธ์นวนิยายของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎ เกล้า เจ้าอยู่หัว เรื่องบิซ็อฟ ลาสสิก และ เรื่องทางออกอันทรงเกียรติของแรมสเด็น. (ละม้ายมาศ ศรีทัตต์ ผู้แปล). (กรุงเทพฯ : มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2527).

ฉากหลังของเรื่อง คือ สงครามแต่ในเรื่องโชคหมุนเวียนเปลี่ยนไปได้ทุกทุกวันนี้ โอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ตัดแปลงเปลี่ยนฉากสงครามเป็นสงครามเกาหลี

เค้าโครงเรื่องช่วงเวลาอันแสนสั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับเจ้าชายรูดอล์ฟกับพระสหายแมเรียล กิลเบิร์ตที่เป็นนางละคร ทั้งคู่มีความรักต่อกัน แต่เจ้าชายรูดอล์ฟต้องเสด็จกลับประเทศบ้านเกิดของพระองค์เพื่อเป็นพระมหากษัตริย์ทำให้แมเรียล กิลเบิร์ตรู้สึกเสียใจอย่างมากจนไม่มีจิตใจที่จะแสดงละครต่อไป¹⁴⁹

จากพระราชนิพนธ์ทั้ง 3 เรื่องผู้วิจัยพบคำภาษาอังกฤษที่เป็นคำสำหรับอ้างอิงมโนทัศน์ทางการเมืองเรื่องชาติไทย คือ คำว่า “National” กับคำว่า “Nation” ในบทละครเรื่องช่วงเวลาอันแสนสั้น “...It is national..., and I must see it so as to give as much benefit as possible to the nation...”¹⁵⁰ แต่ในพระราชนิพนธ์ที่เหลืออีก 2 เรื่อง ผู้วิจัยพบความหมายที่โอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธใช้ในความหมายของการเสียสละตนเองเพื่อชาติ เรื่องโชคหมุนเวียนเปลี่ยนไปได้ทุกทุกวันนี้ ในฉากบนดาดฟ้าเรือที่กรมทหารราบกำลังจะส่งทหารไปยุทธภูมิที่ประเทศเกาหลี ดวงตามาส่ง ร.ท. เมธี ก่อนที่จะไปสงครามที่เกาหลี ดวงตาให้กำลังใจ ร.ท.เมธีหลังจากที่ ร.ท.เมธีติดพันกับเธอว่าเขาไม่สามารถแต่งงานกับใครได้นอกจากเธอและเขาเลือกที่จะไปรบในสงครามเกาหลีว่า “...I could not bear the thought of letting you go and risk your life without having been you...”¹⁵¹ และเรื่องทางออกอันตรงเกียรติของแรมสตันในตอนที่เจมส์ แรมสตันคิดหาทางออกจากความรู้สึกอึดอัดใจจากการได้ข่าวว่าแฟรงค์ ฮาดี้กำลังจะกลับจากเมืองจีนและจะรู้เรื่องความรักระหว่างตนกับมิวเรียล ดังนั้นเจมส์ แรมสตันจึงเลือกทางออกอันตรงเกียรติ คือ ไปรบที่แอฟริกาใต้ เขาให้เหตุผลไปรบทั้งที่รู้ว่าเสี่ยงอันตรายมากกว่า “...I am only be of service to my country...”

นอกจากการพบร่องรอยคำศัพท์มโนทัศน์เรื่อง “Nation” ซึ่งใช้ในความหมายการเสียสละตนเองให้กับชาติบ้านเมืองในเรื่องสั้นของพระองค์แล้ว ผู้วิจัยยังพบร่องรอยการรับรู้มโนทัศน์เรื่อง “Patriotism” จากงานวิชาการที่พระองค์ทรงศึกษาเพื่อใช้จบการศึกษา นั่นคือ งานวิชาการเรื่อง “The war of the Polish” ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1901 (2444) ซึ่งต่อมามีการแปลเป็นภาษาฝรั่งเศสและมีการแปลเป็นภาษาไทยในชื่อว่า “สงครามสี่ประชาสมบัติโปแลนด์” โดยพระยาบุรุษรัตนราชพัทธ์ (ชวนสิงห์เสนี) ในปี พ.ศ. 2468 พระราชนิพนธ์เรื่องนี้เป็นงานทางประวัติศาสตร์ความขัดแย้งในกรณีศึกษา

¹⁴⁹ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. *ช่วงเวลาอันแสนสั้น*. (วัฒนา จันทรอินทร์, ละเอียด มาศศรีทนต์ และ ม.ล. ปิ่น มาลากุล ผู้แปล). (กรุงเทพฯ : มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2527).

¹⁵⁰ Verginius. M. Only a brief moment. (n.d.), p 17.

¹⁵¹ Marsh, D. A Turn of fortune's wheel: a dramatic sketch in six scenes, 1899. (unpagged)

การสืบทอดสมบัติโปแลนด์หลังจากที่กษัตริย์ออกุสตุสสิ้นพระชนม์ คู่ขัดแย้งคือ ฝ่ายออสเตรียกับรัสเซีย ให้การสนับสนุนลูกชายของออกุสตุสที่ 2 คือ เฟเดอริค ออกุสตุสที่ 2 กับฝ่ายฝรั่งเศสกับสเปน สนับสนุนสแตนนิสเลส เลซินสกี (Stanislaus Leszezynski) ผลของสงครามคือ ฝ่ายสเปนกับฝรั่งเศส เป็นฝ่ายแพ้และต้องลงนามในสนธิสัญญาเวียนนา¹⁵²

ในพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ผู้วิจัยพบร่องรอยภาษาทางการเมืองที่มีอิทธิพลต่อสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ในการก่อรูปทางความคิดทางการเมืองเรื่องชาติไทยจากคำนำ ผู้วิจัย พบบุคคลสำคัญที่มีส่วนช่วยโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธตั้งแต่การเตรียมการ การค้นคว้าและความช่วยเหลืออื่นๆ จนพระองค์สามารถเขียนงานชิ้นนี้สำเร็จ คือ พระอาจารย์ของพระองค์ นายอาเทอร์ แฮสส์ล (Arthur Hassall) บาทหลวงแห่งวิทยาลัยไครสเชิร์ช (Christ Church) บาทหลวงผู้นี้ เป็นคนแต่งหนังสือเล่มหนึ่งที่โอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธทรงอ้างอิง คือ หนังสือเรื่อง “*The Balance of Power*” ปี ค.ศ. 1896 (2439) และที่สำคัญคือ ในหนังสือเล่มนี้มีงานเขียนที่ชื่อเรื่องเดียวกับงานของโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ชื่อว่า “*The war of the Polish 1733 - 1735*”¹⁵³ ดังนั้นผู้วิจัยได้ค้นพบว่า แรغبันดาลใจหัวข้อในการพระราชนิพนธ์เรื่อง “*The war of the Polish*” ของพระบาทสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ มาจากหนังสือเรื่อง “*The Balance of Power*” ของนายแฮสส์ล ในหนังสือเรื่องนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ยุโรปในศตวรรษที่ 18 แฮสส์ลได้บรรยายเหตุการณ์ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1715 ถึง ค.ศ. 1789 ด้วยมโนทัศน์ดุลแห่งอำนาจ (Balance of Power) ว่า สภาวะดุลแห่งอำนาจนั้นเกิดขึ้นภายหลังสนธิสัญญาสันติภาพเวสต์ฟาเลียที่เกิดรัฐอิสระต่างๆ ขึ้นและต่างพยายามที่จะหาความตกลงชั่วคราว (modus vivendi) และความอยู่รอดปลอดภัย¹⁵⁴

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้สืบค้นผลงานของนายแฮสส์ล ผู้วิจัยพบผลงานชิ้นสำคัญที่เป็นบริบทที่มีอิทธิพลต่อความคิดทางการเมืองเรื่องชาติไทยของพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ คือ “*Life of Viscount Bolingbroke*” ซึ่งตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1883 (พ.ศ. 2426) ความสำคัญของโบริ

¹⁵² พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. *สงครามสืบทอดสมบัติโปแลนด์*. (พระยาบุรุษรัตนราชพัสดุ ผู้แปล) (พระนคร : กรมศิลปากร, 2496).

¹⁵³ เจตนาที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงทำเขียนสงครามสืบทอดสมบัติโปแลนด์มี นักวิชาการอันเดรียส สตุรม (Andres Sturm) ตีความว่า เหตุการณ์ทางการเมืองของโปแลนด์ในช่วงนั้นเหมือนกับประเทศสยามที่กำลังเผชิญกับการล่าอาณานิคมจากอังกฤษและฝรั่งเศส **โปรดดู** Sturm, Andreas. *King's nation: a study of the emergence and development of nation and nationalism in Thailand*. PhD thesis, London School of Economics and Political Science (United Kingdom). p 137.

¹⁵⁴ Hassall, A. *The Balance of Power*. (New York, Macmillan, 1896), p .87

งบริ๊ค คือ การเสนอความคิดทางการเมืองเรื่อง “ราชารักชาติบ้านเมือง” (Patriot King) และผู้วิจัยพบหลักฐานสำคัญว่าสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธต้องรู้จักโบริงบริ๊คอย่างแน่นอนเพราะว่าชื่อโบริงบริ๊คปรากฏอยู่บนหน้าปกหนังสือเรื่อง *The Balance of Power* ของนายแฮสส์สล์ว่า “AUTHOR OF BOLINGBROKE” ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1898 ซึ่งเป็นการตีพิมพ์ครั้งที่ 2¹⁵⁵

จากการสืบค้นพระราชนิพนธ์ของพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ผู้วิจัยพบว่า พระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธใช้คำว่า “Nation” ในความหมายของการเสียสละและรับใช้ประเทศ และอิทธิพลทางความคิดทางการเมืองที่มีต่อพระองค์ ผู้วิจัยเห็นว่า พระองค์ได้รับอิทธิพลจากนายอาเธอร์ แฮสส์สล์ แต่ในเรื่องความคิดทางการเมือง “Patriot King” ผู้วิจัยยังไม่พบการใช้คำๆ นี้ของพระองค์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีสมมติฐานจากการศึกษาพระราชนิพนธ์ในสมัยที่พระองค์ประทับ ณ ประเทศอังกฤษว่า พระองค์ใช้คำว่า “Nation” ในความหมายของการเสียสละตนเองเพื่อรับใช้บ้านเมืองแล้ว

4.2 การถ่ายทอดภาษาการเมืองต่างประเทศเป็นศัพท์สยามของพระบาทสมเด็จพระ

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

เมื่อพระองค์เสด็จกลับจากการศึกษาต่างประเทศ และเสด็จขึ้นครองราชย์ มโนทัศน์ระบอบการเมืองต่างประเทศมีการเผยแพร่ในสยาม อาทิ ข้อเรียกร้องการมี “ปาลีเมนต์” ในสยาม ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ทางการเมืองต่างประเทศกับภาษาวัฒนธรรมไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น พระองค์ทรงรับรู้และถ่ายทอดด้วยวิธีการทับศัพท์ และที่เพิ่มเติมขึ้นมาคือการเขียนนิทานพระราชนิพนธ์ในเชิง “ล้อเลียน” แต่จุดเปลี่ยนสำคัญที่กระตุ้นให้เกิดความนิยมมโนทัศน์ทางการเมืองอย่างมากในสยาม คือ การปฏิวัติในประเทศจีน ซึ่งมีอิทธิพลให้สยามมีเหตุการณ์กบฏ ร.ศ. 130 พระองค์ทรงรับรู้ และมีปฏิสัมพันธ์กับมโนทัศน์ทางการเมืองที่เผยแพร่เข้ามาด้วยการแปลหนังสือที่รายงานข่าวการปฏิวัติในประเทศจีน แปลงมโนทัศน์ระบอบการเมือง “Republic” และก่อรูปมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อให้คนในสยามเกิดความรักชาติบ้านเมือง และสร้างให้คนเกิดจินตนาการร่วมกันเป็นคนในชาติที่ยึดอุดมการณ์ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” ดังต่อไปนี้

4.2.1 “ล้อเลียน” จุดตั้งต้นการแปลงมโนทัศน์ทางการเมือง

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จกลับจากการศึกษา ณ ประเทศอังกฤษ และนิวัติพระนครใน พ.ศ. 2444 พระองค์ทรงพบว่า กระแสความนิยมในมโนทัศน์ทางการเมือง

¹⁵⁵ Hassall, A. *Life of Viscount Bolingbroke*. (London, Waterloo, 1889)

ต่างประเทศได้เผยแพร่เข้าสู่สยามเป็นที่เรียบบร้อยแล้วโดยเฉพาะการเรียกร้องให้มี “ปาลิเมนต์” ในสยาม ข้อเรียกร้องดังกล่าวปรากฏในบทความเรื่อง “เมื่อไรหนอ” โดยนาย ก.ศ.ร. กุหลาบ¹⁵⁶ เขาได้เขียนการรำพึงรำพันต่อปัญหาการบริหารราชการ อาชญากรรม กระบวนการยุติธรรม การให้บริการ สาธารณะ การเกษตร การศึกษา การทหาร และในข้อที่ 20 ของนาย ก.ศ.ร. กุหลาบว่า “...๒๐ เมื่อไรหนอ จะมีปาลิเมนต์ในกรุงสยาม...” ข้อเขียนเรื่องนี้เมื่อได้มีการตีพิมพ์เผยแพร่ออกไปได้เป็นที่นิยม จากผู้อ่านโดยเฉพาะอย่างยิ่งการก่อให้เกิดการแสดงความคิดเห็นของผู้อ่าน

นอกจากนี้ยังมีงานเขียนในลักษณะเดียวกัน คือ บทความเรื่อง “ว่าด้วยความฝันละเมอแต่มีใช้นอนหลับ” พ.ศ. 2448 โดยนายเทียนวรรณ เขาได้รับสิทธิพลจากงานเขียนในลักษณะดังกล่าวของนาย ก.ศ.ร. กุหลาบ เขาได้เปลี่ยนสำนวนการเขียนเพื่อนำเสนอความต้องการของเขาเป็น “...ความฝันที่...” เทียนวรรณได้เขียนความฝันที่ 28 ฝันว่า “...จะตั้งปาลิเมนต์อนุญาตให้มีหัวหน้าราษฎร มาพูดธุระชี้แจงของตนแก่รัฐบาลได้ ในข้อที่มีคุณและโทษทางความเจริญและไม่เจริญนั้นๆ ได้ตามเวลาที่กำหนดอนุญาตไว้ ในความฝันที่เราฝันมานี้ ในขั้นต้นจะโหวตเลือกผู้มีสติปัญญาเป็นขั้นแรก คราวแรกที่เริ่ม จักให้ประจำการในกระทรวงทุกอย่างไปก่อนกว่าจะดำเนินให้เป็นปกติเรียบบร้อยได้...”¹⁵⁷

เมื่องานเขียนลักษณะดังกล่าวของนาย ก.ศ.ร. กุหลาบและนายเทียนวรรณได้เผยแพร่ออกไป พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเห็นว่า งานเขียนในลักษณะดังกล่าวมีการแพร่หลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการก่อให้เกิดการแสดงความคิดเห็นของผู้อ่าน และงานเขียนในลักษณะเดียวกันก็ได้รับการตีพิมพ์จากสำนักพิมพ์ต่างๆ เพิ่มขึ้น พระองค์จึงแตงนิทานตัดแปลงจากเรื่อง “เมื่อไรหนอ”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁵⁶ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า นาย ก.ศ.ร.เป็นผู้มีความรู้ภาษาต่างประเทศในระดับที่ดีพอสมควรเนื่องจากเขาเป็นศิษย์ของบาทหลวง ฌอง แบปติส ปาเลอกัวซ์ ซึ่งเขาได้เรียนวิชาอักษรโรมันเบื้องต้น วิชาภาษาลาติน ภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศส นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังเห็นว่าความรู้ที่เขายังได้มาอีกด้วยนั่นคือ การบัญญัติศัพท์ ดังจะเห็นได้จาก เขามีวิธีการคิดที่จะแปลคำศัพท์จากต่างประเทศด้วยการใช้ภาษาเก่าที่มีอยู่ในสยามนั่นคือ ภาษาบาลี มาช่วยในการถ่ายศัพท์ทางการเมืองจากต่างประเทศ เช่น การถ่ายศัพท์ทางการเมืองคำว่า “Government” นาย ก.ศ.ร. ใช้คำทับศัพท์ว่า “คอเวอนเมนต์” และแปลเทียบเคียงเป็นบาลีว่า “ราชาธิปไตย” และให้คำอธิบายว่า “...ถ้าจะพูดเป็นสยามแท้ๆ ก็พึงสันนิษฐานได้ว่าเปนอธิปไตยที่ตั้งแห่งราชการ ก็ธรรมดากออธิบดีแห่งราชกิจงน้อยใหญ่แล้วก็ยอมเปนที่พึงที่กำกับก็แห่งเนกชนนิกร ชาวราษฎรหวังใจได้ว่าเป็นผู้ปกครอง...” ส่วนคำว่า “ปาลิเมนต์” นั้น นาย ก.ศ.ร. กุหลาบนั้นบัญญัติว่า “สภาคารสฐาน” คือ “ที่ประชุมปลุกษาการของหัวหน้าราษฎร” โปรตุตุ ศรีหงส์ บุญพิสิฐ . งานนิพนธ์ของ ก.ศ.ร. กุหลาบ: *ชนชั้นนำและการสร้างองค์ความรู้ในสยามต้นยุคใหม่*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต: สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556), หน้า 42, 157.

¹⁵⁷ เทียนวรรณ. *งานของ ต.ว.ส. วัฒนโก*. (เชียงใหม่: มิ่งเมือง, 2543), หน้า 6.

กับ “ว่าด้วยความฝืนละเมอแต่มีไข่นอนหลับ” และให้ชื่อว่า “รายงานการประชุมปาลิเมนต์สยาม”¹⁵⁸

¹⁵⁹ พระองค์ทรงเขียนถึงแรงบันดาลใจในการแต่งนิทานเรื่องนี้ว่า

“เมื่อเร็ว ๆ นี้ข้าพเจ้าอ่านหนังสือพิมพ์รายวันฉบับหนึ่งพบ “เมื่อไรหนอ” ต่างๆ...
ข้อที่จับใจข้าพเจ้าที่สุด คือ ข้อที่ถามว่า “เมื่อไรหนอจะมีปาลิเมนต์” จริงทีเดียว
ทำไม เราก็คิวไลซ์แล้วจะมีปาลิเมนต์บ้างไม่ได้ทีเดียวหรือ แต่ยี่ปุ่นยังมีได้...”¹⁶⁰

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้แปลงตัวละครโดยอาศัยชื่อนาย ก.ศ.ร. กุหลาบ กับนายเทียนวรรณเป็นหัวหน้าราษฎรด้วยการใส่สระ “เ” และตัว “การันต์” ไปที่ชื่อ ก.ศ.ร. เป็น นาย “เกศร์” ส่วนกรณีนายเทียนวรรณก็แปลงเป็นนาย “ทวน” พระองค์ได้แต่งให้นายเกศร์ได้มีโอกาสเข้าไปแสดงความคิดเห็นในปาลิเมนต์ เมื่ออรรถมหาเสนาบดีเสนอเรื่องในที่ประชุมเพื่อขอปรึกษาเรื่องขออนุญาตให้รัฐบาลใช้เงินแผ่นดินสำหรับการทหาร ปรากฏว่านายเกศร์กลับชี้แจงเหตุผลด้วยการเล่าเรื่องราวของสมเด็จพระนารายณ์จนประธานในที่ประชุมกล่าวว่า “ข้าพเจ้าฟังท่านสมาชิกรมานานแล้ว ก็ยังไม่เห็นกล่าวข้อความอะไรที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่กำลังปรึกษากันอยู่เลย” ส่วนการล้อเลียนนายทวนไม่ได้พูดหรือแสดงความคิดเห็นอะไรที่เกี่ยวข้องในที่ประชุมเหมือนกันแต่กลับแสดงสุนทรภว่า เราต้องการที่สุด “ข้อ ๑ เราต้องการที่สุด ขอให้เจ้านายของเราทรงพระราชดำริถึงตัวข้าพเจ้าผู้มีอายุมาก...” พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวแต่งให้นายทวน

¹⁵⁸ เรื่องย่อของ “รายงานการประชุมปาลิเมนต์สยาม” เป็นเรื่องที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้รับคำสั่งให้ไปประชุมในปาลิเมนต์เรื่องงบประมาณทหาร ในที่ประชุมมีการอภิปรายพูดคุยจากอรรถมหาเสนาบดี หัวหน้าราษฎร ได้แก่ นายเกศร์ นายทวน พวกฝ่ายซ้ายกับฝ่ายขวา และพวกจีน เนื้อเรื่องดำเนินไปโดยที่หัวหน้าราษฎรพูดผิดประเด็น ไม่รักษาเวลาจนกระทั่งเกิดการโต้เถียงจนไม่มีใครฟังใคร แต่ในท้ายที่สุดเนื้อเรื่องหักมุมว่าทั้งหมดเป็นความฝืนของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

¹⁵⁹ นิทานเรื่องนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ทวีปัญญา โดยพระองค์ทรงรับเป็นบรรณาธิการและทรงพระราชนิพนธ์บทความต่างๆ ไปลงพิมพ์เป็นประจำพร้อมด้วยบทความจากสมาชิกอื่นๆ ของสโมสรเป็นลำดับมาจนเสด็จขึ้นครองราชย์ ใน พ.ศ. 2453 หนังสือพิมพ์ฉบับนี้เป็นหนังสือพิมพ์ประจำทวีปัญญาสโมสรขึ้นเป็นสโมสรในพระราชสำนัก มีสมาชิกประกอบไปด้วยพระราชวงศ์และข้าราชการบริพารทั้งรุ่นใหญ่และรุ่นเยาว์ ทวีปัญญาสโมสรนี้นอกจากจะจัดให้มีห้องหนังสือให้บริการแก่สมาชิกของสโมสร สุกัญญา ตีระวนิชได้ให้ความเห็นไว้ว่า ทวีปัญญาสโมสรมีลักษณะคล้ายสโมสร หรือ คลับของอังกฤษที่สมาชิกจะมาพักผ่อน อ่านหนังสือพิมพ์ทั้งของไทยและต่างประเทศ เล่นหมากรุก เล่นไพ่ เล่นละคร โปรตตุ สุกัญญา ตีระวนิช. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการหนังสือพิมพ์: รายงานผลการวิจัย. (กรุงเทพฯ : มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในพระบรมราชูปถัมภ์, 2532), หน้า 90.

¹⁶⁰ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. รายงานการประชุมปาลิเมนต์สยาม. ใน ประชุมนิทานพระราชนิพนธ์ รัชกาลที่ 6. (ม.ป.ท.: รุ่งเรืองธรรม, 2505) หน้า 42 – 43.

กล่าวไปจนถึงข้อที่ 23 แล้วให้ประธานในที่ประชุมพูดว่า “ยังมีอีกกี่ข้อ” และแต่งให้มีเสียงจากด้านหลังของประธานว่า “เราต้องการที่สุดที่จะฟังคนอื่นพูด”¹⁶¹ สุดท้ายพระองค์จับนิทานเรื่องนี้ด้วยการเขียนว่า “...แล้วข้าพเจ้าก็ตกใจตื่น หัวเราะเสียพักใหญ่”¹⁶²

การแต่งเรื่องราวเพื่อ “ล้อเลียน” เป็นวัฒนธรรมที่ที่สยามได้รับอิทธิพลจากตะวันตก การแต่งเรื่องเพื่อล้อเลียน เสียตสี และวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของผู้ปกครอง หรือผู้มีอำนาจในทางการเมือง และมีการใช้ในทางการเมืองอย่างจริงจังในสมัยรัชกาลที่ 5 เพื่อล้อเลียนเสียตสีสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ผ่านนิทาน ซึ่งตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ตรุณโณวาท ยกตัวอย่างนิทานเรื่อง “ความฝัน” ตีพิมพ์ในเดือนกันยายน 2417 ในช่วงเวลาดังกล่าวกำลังมีการดำเนินคดีพระยาอาหารบริรักษ์ที่ยักยอกเงินแผ่นดิน และเงินพระคลังข้างที่ ข้อความที่เสียดสีพฤติกรรมของคนในตระกูลขุนนางมีอยู่ว่า

“...ข้าพเจ้าฝันไปว่าเดินเข้าไปในบ้านแห่งหนึ่งใหญ่โต มีเรือนอันงาม ข้าพเจ้าขึ้นไปบนเรือน เจ้าของเรือนก็เดินออกมาจากห้องพบข้าพเจ้า จึงถามว่ามาทำไม ข้าพเจ้าจึงตอบว่า เหนร้อนท่านงามก็แวะเข้ามาชมปัญญาท่าน ข้าพเจ้าเดินดูที่อื่นๆ ต่อไป จึงเห็นที่ตู้หนังสือเข้าอีก ข้าพเจ้าจึงหยิบหนังสือขึ้นอ่านดู เห็นแปลนบาญชียทั้งนั้น จึงถามว่าท่านทำการอย่างไรดูยังเถียงกันอยู่ห้องหนึ่ง แปลนตำราภิไชยสงคราม ห้องหนึ่งแปลนบาญชีย ก็การบาญชียนั้นสำหรับพ่อค้า ๆ จะเป็นแม่ทัพอย่างไรได้ เขาจึงตอบว่า เองให้รู้จักไว้บ้าง เมื่อหนุ่มๆ มีกำลังมากๆ ก็หัดการทัพศึก เมื่อแก่แล้วจึงคิดทำการค้นหาเงินไว้ใช้ต่อไป ข้าพเจ้าก็ค้ำันว่าเขาถูกแล้ว ข้าพเจ้าจึงถามว่า บ้านเรือนของท่านใหญ่โตมีเงินทองเป็นอันมาก เดี๋ยวนี้ท่านยังคิดทำการสิ่งไรบ้าง เขาจึงตอบว่า ยังค้าอยู่ตามเดิม ข้าพเจ้าจึงตอบว่า ก็มั่งมีมากแล้ว เหตุใดจึงโลภไม่หยุดบ้างเลย เขาจึงตอบว่า ควรทำก็เร่งเสีย ข้าพเจ้าจึงตอบว่า ถ้าท่านนึกคิดหนักอย่างนี้ อายุศม์จะมีสันถาเพราะเป็นกังวลรำไป ถ้าบริบูรณ์อยู่ดังนี้แล้ว หยุดทำการเสียบ้างของเก่ากินจนตายก็ไม่หมดอายุศม์มียืนยาวไว้ดูการเล่นต่างๆ เล่นบ้างจะมีดีถา เขาก็ยังมีทันตอบ ภาตตกใจตื่นขึ้น...”¹⁶³

¹⁶¹ เรื่องเดียวกัน., หน้า 51

¹⁶² เรื่องเดียวกัน., หน้า 52.

¹⁶³ ประภา สังข์บุญลือ. *วิเคราะห์หนังสือตรุณโณวาท*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2522), หน้า 74.

นิทานเรื่องนี้เป็นภาพสะท้อนสังคมได้อย่างดีในช่วงที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะปฏิรูปรวมอำนาจเข้าสู่พระองค์ ทั้งนี้ตัวเลือกลำดับแรกที่พระองค์ให้ความสำคัญ คือ การปฏิรูปการคลังด้วยการจัดตั้งสถาบันทางเศรษฐกิจการเมืองในนามว่า “หอรัษฎากรพิพัฒน์” ตามต้นแบบกระทรวงการคลังตะวันตก ผลเชิงประจักษ์ที่ตามมาคือ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวสามารถเข้ามาควบคุมทรัพยากรของแผ่นดินได้เป็นส่วนใหญ่ และดึงทรัพยากรที่หลุดรอดจากการตรวจสอบตกหล่นไปอยู่ในมือขุนนางเพื่อเพิ่มอำนาจให้กับพระองค์และลดทอนพลังของกลุ่มขุนนางเก่าอย่างตระกูลขุนนางได้สำเร็จ นิทานเรื่องความฝันตามที่ถูกวิพากษ์มาจึงเป็นภาพสะท้อนความกระหายอำนาจของขุนนางตระกูลขุนนางที่ได้รับผลประโยชน์จากภาษีเงินที่ฉ้อราษฎร์บังหลวงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2414 ซึ่งพระองค์กับสภาที่ปรึกษาได้ดำเนินการตรวจสอบและทำการสำเร็จจนสร้างความเสื่อมเสียให้กับตระกูลขุนนางเป็นอย่างมาก¹⁶⁴

ดังนั้นการแต่งเรื่องเพื่อ “ล้อเลียน” ผู้มีอำนาจในทางการเมือง หรือในกรณีการแต่งเรื่องเพื่อล้อเลียนผู้ต้องการ “ปาลิเมนต์” อย่างนาย ก.ศ.ร.กุหลาบกับนายเทียนวรรณจึงจำเป็นต้องอาศัยทักษะการแปลง การแต่งเรื่องราวที่อาศัยทั้งข้อมูลที่เป็นจริงและเรื่องที่ตั้งขึ้นมาสมกันเพื่อนำเสนอเรื่องราวให้ผู้อ่านรับรู้ และเข้าใจว่าผู้แต่งหมายถึงหรือต้องการจะ “ล้อเลียน” ใคร

4.2.2 การก่อรูปมโนทัศน์เพื่อสร้างชาติไทยและการแปลงมโนทัศน์ระบอบการเมือง

ต่างประเทศ

ปลายสมัยรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้บรรยายฐานะของพระองค์ก่อนที่จะเสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติว่า พระองค์ได้รับความไว้วางพระราชหฤทัยโดยบริบูรณ์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้แสดงให้เห็นด้วยการแต่งตั้งพระองค์เป็นผู้สำเร็จราชการการแต่งตั้งให้เป็นผู้แทนพระองค์เพื่อกำกับดูแลราชการต่างๆ อย่างไรก็ตาม ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นในช่วงปลายรัชกาลที่ 5 จนถึงต้นรัชกาลที่ 6 คือ เจ้านายผู้ใหญ่บางคนกระด้างกระเดื่องและตั้งใจทำพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวคลายความไว้วางใจในตัวรัชทายาท และดัดแปลงพระองค์เป็น “เครื่องมือ” เพื่อประโยชน์ของตน อีกทั้งยังมองว่าพระองค์เป็นผู้บกพร่องในคุณสมบัติว่า

“...ทั้งเจ้านายและข้าราชการโดยมากจึงอ่อนน้อมต่อฉันโดยทั่วไป, แต่ยังมีผู้ใหญ่อยู่บางคนที่กระด้างกระเดื่องและตั้งใจทำความพยายามที่จะให้ฉันต้องถูกกริ้ว หรือให้คลายความทรงไว้วางพระราชหฤทัย (หมายถึง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า

¹⁶⁴ กุลลดา เกษบุญชู มีดี. ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ วิวัฒนาการรัฐไทย. (กรุงเทพฯ: ฟาเดียวกัน, 2562) หน้า 116.

เจ้าอยู่หัว) โดยแสวงหาความต่างๆ เพื่อนำความเสียหายมาสู่ฉัน, อีกทั้งพยายามเพาะความแตกร้าวระหว่างฉันกับพี่น้องด้วยอุบายต่างๆ ซึ่งจะนำมาแสดงในที่นี้ก็พ่นเพื่อเหลือปัญญา การที่มุ่งร้ายหมายทำการเพราะความแตกร้าวเช่นนั้น ก็เพราะผู้ที่ควรจะเล็งเห็นว่า ประโยชน์ของตน คือ ประโยชน์ของฉันนั้น หาได้เล็งเช่นนั้นไม่...ฉันนั้นความมุ่งหมายจึงมีอยู่เพียงแต่ว่า จะต้องตัดแปลง “*เครื่องมือ*” นั้นไว้ล่วงหน้า, หากนี้ไม่ว่าฉันเป็นมนุษย์ไม่ใช่เครื่องมืออันทำด้วยโลหะหรือไม่โลอะไร เมื่อแนะนำหรือสอนให้ฉันคิดหรือเตรียมการใดๆ แล้วฉันไม่ยอมตามก็โกรธ และนินทาฉันให้ผู้น้อยฟัง ดังนี้ในปลายรัชกาลที่ 5 จึงเป็นอันกล่าวได้ว่า คนอื่นๆ (คือ ผู้ที่ไม่ใช่ญาติสนิทหรือเสวกของฉัน) นับถือฉันว่าเป็นคนสุจริตและกอบด้วยยุติธรรม, แต่คนที่เรียกว่า “พวกเรา” เห็นฉันเป็นผู้ที่บกพร่องในคุณสมบัติ เช่นว่า อ่อนไป บ้าง ตื้อไปบ้าง โง่ไปบ้าง เชื่อคนยุ่งบ้าง รวมความว่าไม่ได้อย่างใจเขานั้นแหละ...”¹⁶⁵ (เน้นข้อความโดยผู้วิจัย)

บันทึกคำบรรยายฐานะของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก่อนเสด็จขึ้นครองราชย์ แสดงให้เห็นถึงฐานะทางการเมืองของพระองค์ที่ทรงเผชิญว่าเกิดมาจากการแทรกแซงของเจ้านายและข้าราชการผู้ใหญ่พร้อมๆ ไปกับการมีความคิดเห็นว่าพระองค์เป็นผู้ขาดคุณสมบัติในการเป็นผู้สืบสันตติวงศ์ ดังนั้นโจทย์ทางการเมืองของพระองค์ในช่วงต้นรัชกาล ผู้วิจัยเห็นว่า พระองค์ต้องดำเนินพระราชกรณียกิจเพื่อสร้างผลงานของพระองค์เองเพราะผลงานจะทำให้พระองค์หลุดพ้นจากการถูกตัดแปลงเป็น “*เครื่องมือ*” และไม่เป็นผู้ที่บกพร่องในคุณสมบัติตามที่บรรดาญาติสนิท เจ้านายและข้าราชการผู้ใหญ่มีมุมมองต่อพระองค์ ที่สำคัญคือ การเริ่มสร้างผลงานจำต้องอาศัยคนช่วยเหลือ ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มบุคคลที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเลือกใช้เพื่อสนับสนุนฐานะทางการเมืองของพระองค์ คือ “ผู้ที่ไม่ใช่ญาติสนิทหรือเสวกของฉัน” เพราะกลุ่มคนเหล่านี้เห็นว่าพระองค์เป็น “คนสุจริตและกอบด้วยยุติธรรม”

ภายหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต กล่าวคือ การเกิดข้อถกเถียงในเรื่องที่ว่า ควรจะเรียกสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ ว่า “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้หรือไม่?” ฝ่ายผู้ใหญ่อย่างตามธรรมเนียมเก่าว่า ต้องรอให้มีพิธีบรมราชาภิเษกเสียก่อน กรมนครชัยศรีจึงได้กล่าวขึ้นว่า “...ธรรมเนียมเก่าจะเป็นอย่างไรไม่ทราบ แต่ในสมัยนี้จะปล่อยลั้งไว้เช่นนั้นไม่ได้ ชาวต่างประเทศเขาเห็นจะแปลกนัก เพราะเป็นธรรมเนียมที่รู้ที่อยู่ทั่วกันในยุโรปว่า ในประเทศที่มีลักษณะปกครองแบบราชาธิปไตย พระราชาต้องมีอยู่เสมอ จนถึงแก่อนิจกรรมในราชสำนัก เมื่อพระเจ้าแผ่นดินสวรรคตลงเมื่อใด ก็เป็นหน้าที่เสนาบดีกระทรวงวัง หรือผู้ที่เปนหัวหน้าราชเสวก ออกมาร้อง

¹⁶⁵ งาม วชิราวุธ. *ประวัติต้นรัชกาลที่ 6*. (กรุงเทพฯ: มติชน, 2545), หน้า 12.

ประกาศแก่เสนาบดีและข้าราชการผู้ใหญ่ว่า Messieur et Messieurs le Roi et Mort Vive le Roi...”¹⁶⁶

ปัญหาเรื่องนี้มีการนำเข้าสู่ที่ประชุมในวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2453 กรมหลวงเทววงศ์ได้ไปค้นใน “หนังสือแสดงกิจจานุกิจ” ของเจ้าพระยาทิพารวงศ์ได้ความว่า เมื่อครั้งรัชกาลที่ 1 เสด็จสวรรคตก็ได้มีการเรียกรัชกาลที่ 2 ว่า “สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กรมพระราชวังบวร” ทันทิ อยากรู้ก็ตีมีเหตุการณ์ที่รอไว้ไม่เรียก คือ รัชกาลที่ 3 ดังนั้นกรมหลวงเทววงศ์จึงสรุปว่า เมื่อปรากฏว่าได้มีธรรมเนียมเรียก “สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” 1 ครั้งแล้ว ในครั้งนี้จึงไม่จำเป็นต้องรอราชภิเสก แต่ให้รอใช้คำว่า “พระบรมราชาโองการ” และใช้ว่า “มีพระราชดำรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อม” แทนไปก่อน

ปัญหาเรื่องนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเลือกที่จะนั่งฟังเจ้านายและข้าราชการถกเถียงกันจนพวกเขาสามารถตกลงกันได้เนื่องจากปัญหาข้อนี้ ถ้าพระองค์จะวินิจฉัยจะเข้าแก่ตัวพระองค์เอง พระองค์ได้บันทึกความคิดเห็นของพระองค์ลงใน “ประวัติต้นรัชกาลที่ 6” ไว้ว่า

“...การที่มีได้ออกพระนามว่า “สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” จนได้บรมราชาภิเสกแล้วนั้นก็พอจะเข้าใจได้อยู่ แต่ในครั้งฉันทองนี้ไม่ได้มีเหตุการณ์อย่างใดๆ เลยที่จะทำให้เปนที่สงสัยหรือไม่แน่ใจ จึงไม่ควรเลยที่จะต้องมีปัญหา และไม่ควรที่จะได้พลาดไปเลย ส่วนตัวฉันทองนั้นเธอคงจะต้องเห็นใจว่าฉันทองอยู่ในที่ลำบาก ถ้าหากว่าปัญหานั้นเนื่องด้วยผู้อื่น ฉันทองจะได้อยู่ในพวกที่เห็นว่าควรเรียกว่า “สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” ที่เดียว แต่ฉันทองจะวินิจฉัยเข้าแก่ตัวเองเช่นนั้นได้อย่างไร ก็ได้แต่นั่งฟังเขาเถียงกันไปเท่านั้น...”¹⁶⁷

การที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวตัดสินใจที่จะนั่งฟังไม่แสดงความคิดเห็นในที่ประชุมเพราะพระองค์ตระหนักพระทัยดีว่า ในรัชสมัยของพระองค์ไม่มีเหตุการณ์เป็นที่สงสัยหรือไม่แน่ใจในการเรียกพระองค์เป็น “สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว”¹⁶⁸ ซึ่งแตกต่างจากสมัยรัชกาลก่อนๆ ดังนั้นถ้า

¹⁶⁶ Messieur et Messieurs le Roi et Mort Vive le Roi แปลเป็นภาษาไทยว่า ไต่เท้าทั้งหลาย และท่านทั้งหลาย สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสวรรคตแล้ว ขอให้สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินทรงพระเจริญยิ่งๆ

¹⁶⁷ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. *ประวัติต้นรัชกาลที่ 6*. (กรุงเทพฯ: มติชน, 2559), หน้า 65.

¹⁶⁸ เหตุการณ์ที่เป็นที่สงสัยหรือไม่แน่ใจที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกล่าวถึง หมายความว่าถึงครั้งรัชกาลที่ 2 ทรงประชวรหนัก แต่มีได้รับสั่งไว้ให้ผู้ใดเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ตอนนั้นรัชกาลที่ 4 ทรงผนวชอยู่ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าก็กำกับการราชการสำคัญอยู่หลายตำแหน่ง ท่านก็ทรงฉวยอำนาจไว้หมด ดังนั้นรัชกาลที่ 3 จึงมิได้ผู้ใดเรียกพระองค์ว่า “สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” จนกว่าจะได้บรมราชาภิเสก คราวรัชกาลต่อมา รัชกาลที่ 3 ก็มิได้มีพระราชดำรัสชัดเจน แต่ปรากฏว่ามีขุนนางตระกูลขุนนาคที่พร้อมเพรียงจึงสนับสนุนให้พระบาทสมเด็จพระ

ขึ้นพระองค์แสดงความคิดเห็นออกไปจะเป็นที่ลำบากแก่พระองค์ พระองค์จึงคอยจนกระทั่งกรมหลวงเทววงศ์สืบค้นพบธรรมเนียมที่เคยปฏิบัติกันมา

ต่อมาสมเด็จพระเชษฐาธิราช เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถได้นำเสนอความคิดเรื่องการตั้งรัฐมนตรีสภาเพื่อหาเครื่องเฉลิมพระเกียรติให้กับรัชกาลที่ 6 เพื่อแทนการเลิกทาสของรัชกาลที่ 5 ดังนั้นพระองค์จึงเข้าเฝ้าและแสดงความคิดเรื่องการตั้งรัฐมนตรีสภา ซึ่งสามารถสรุปความได้ดังนี้ “...1.ต้องหาอะไรเป็นข้อเฉลิมพระเกียรติยศ สู้กับการเลิกทาสของทูลกระหม่อม 2.ของนั้นต้องหาให้ได้และประกาศให้ทันวันบรมราชาภิเษก 3.เวลามีน้อยนึกเตรียมอะไรที่ใหม่ที่เดียวไม่ทัน จึงหันไปนึกหาของเข่าที่อาจจะแปลงรูปขึ้นได้ง่ายและเร็ว 4.สมัยนี้ฝรั่งกำลังนิยมปาร์ลีย์เมนต์ แต่ในเมืองเรายังไม่ถึงเวลาที่ควรจะต้องตั้งปาร์ลีย์เมนต์ขึ้น จึงเห็นว่าควรตั้งสภาอะไรขึ้น ตบตาแทนไปทีหนึ่ง...คือ รัฐมนตรีสภา...”¹⁶⁹

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงไม่รู้สึกรู้สึกลงในความคิดเรื่องนี้เพราะในสมัยรัชกาลที่ 5 มีการตั้งรัฐมนตรีสภามาแล้ว แต่ไม่สู้จะมีความสำคัญในทางราชการใด รัฐมนตรีสภาจึงไม่มีบทบาทใดๆ ในการบริหารราชการแผ่นดิน พระองค์จึงแสดงความคิดเห็นต่อการฟื้นฟูรัฐมนตรีสภาขึ้นมาไม่สามารถเป็นการเฉลิมพระเกียรติที่จะสู้กับการเลิกทาสของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ อีกทั้งการฟื้นฟูรัฐมนตรีสภาเพื่อ “ตบตา” ชาวต่างประเทศอาจเป็นที่เสียภาพลักษณ์ของประเทศ แต่พระองค์ก็ได้ปฏิเสธความคิดเรื่องนี้ของเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ พระองค์ได้ยกเรื่องนี้ขึ้นปรึกษาในที่ประชุม และได้ติดต่อกรมราชบุรีเป็นสภานายก ซึ่งสุดท้ายพระองค์ก็ปฏิเสธ ความคิดเรื่องนี้จึงระงับไป แต่เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถยังคงอยากให้เกิดขึ้นจนเป็นเหตุให้เกิดความเข้าใจผิดว่า เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถเป็นผู้ต้องการ “ปาร์ลีย์เมนต์” แต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นผู้ขัดขวาง ซึ่งเหตุการณ์นี้เป็นเหตุนำไปสู่ข้ออ้างหนึ่งในการกำเริบของนายทหารหนุ่มนอกเหนือไปจากเหตุการณ์วิวาทระหว่างนายทหารกับมหาดเล็กของรัชกาลที่ 6 สมัยดำรงตำแหน่งสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช

ก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์กบฏ ร.ศ. 130 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมิได้มีความรู้สึกระแคะระคายจนกระทั่งมีบัตรสนเท่ห์ ซึ่งจงใจขู่อาฆาตส่งมาถึงพระองค์ในสมัยที่พระองค์ยังทรงดำรงตำแหน่งพระบรมโอรสาธิราชฯ ในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2453 ใจความสำคัญมีอยู่

จอมเกล้าเจ้าพระบรมมหาราชวังทั้งๆ ที่ยังผนวชอยู่ ครั้นรัชกาลที่ 5 อำนาจอยู่ที่สมเด็จพระบรมมหาศรีสุริยวงศ์ถึงขั้นที่มีการถือนำพิพัฒนสัตยาแล้วก็มีให้เรียกรัชกาลที่ 5 ว่า “สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” เพราะคิดว่ารัชกาลที่ 5 ทรงประชวรหนักและจะสวรรคตก่อนที่จะมีพิธีราชาภิเษก โปรดดู พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. ประวัติต้นรัชกาลที่ 6. (กรุงเทพฯ: มติชน, 2559), หน้า 58 - 65

¹⁶⁹ เรื่องเดียวกัน., หน้า 68.

ประการหนึ่งคือ การกล่าวหาพระองค์ว่าเป็นผู้ไม่ยุติธรรมในเรื่องนายทหารถูกเขียนเพราะวิวาทกับมหาดเล็ก และการไม่ยอมปล่อยนักโทษที่ติดคุกมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงวิเคราะห์จดหมายสนเท่ห์ฉบับนั้นว่า

“...สำนวนโวหารที่ใช้มาในหนังสือนั้นเป็นอย่างไซ้ดๆ ห้ามๆ ที่เรียกกันภายหลังว่าสำนวน “รักชาติ” สำนวนชนิดนี้ได้เกิดขึ้นในหนังสือพิมพ์ “จีนโนสยามวารศัพท์” ของนายเสียวฮุดเสง สิบญูเรื่อง ซึ่งแสดงตนเป็นพรรคพวกของหมอซุนยัดเซน หัวหน้าพวกเก๊กเหม็งในประเทศจีน และตั้งแต่พวกเก๊กเหม็งได้ทำการสำเร็จใจขึ้นต้น คือ เอาพระเจ้าแผ่นดินจีนออกจากตำแหน่งได้แล้ว พวกเก๊กเหม็งในกรุงเทพออกจะฟุ้งสร้านมาก พูดอิงไปถึงเรื่อง “รักชาติ” “ราษฎรเป็นใหญ่” ฯลฯ ซึ่งเกิดเป็นซี่ปากของพวก...” คนไทยเชื้อจีนขึ้นก่อน แล้วคนไทยหนุ่มๆ ที่ชอบคบเจ๊กพลอยเก็บซี่ปากของมันมาพูดกันบ้าง ซึ่งนี้ได้เกิดขึ้นในปลายรัชกาลที่ 5 และเฟื่องกันมากขึ้นในต้นรัชกาลของฉัน...”¹⁷⁰

อย่างไรก็ตามพระองค์มิได้ทรงตระหนักตกใจกับข้อความที่อยู่ในบัตรสนเท่ห์ แต่พระองค์ได้เลือกที่จะรอให้ถึงโอกาสที่เหมาะสมพอที่จะกระทำการ กล่าวคือ นับตั้งแต่วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2453 คือ วันที่ได้รับจดหมายสนเท่ห์ถึงวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2454 นับเป็นเวลาเกือบ 1 ปี พระองค์ได้รอโอกาสที่เหมาะสม คือ รอวันที่ได้ครองราชย์สมบัติในวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2453 ซึ่งก่อนหน้านั้นพระองค์จึงได้ริเริ่มมีพระราชดำริที่จะสร้างผลงาน นั่นคือ การก่อตั้งกองกำลังของพระองค์เองเมื่อครั้งไปเที่ยวมณฑลปักซีไต้ คือ ตั้งแต่เดือนเมษายนถึงพฤษภาคม 2453¹⁷¹ พระองค์ได้บันทึกเป็นจดหมายเหตุรายวันในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ว่า

“...การที่คิดตั้งกองเช่นนี้ขึ้นไม่ใช่จะพึงริคิดขึ้น มีมานานแล้ว เกิดจากเล่นซ้อมรบที่สนามจันทน์ และเห็นว่าผู้ที่ได้เข้าซ้อมเช่นนั้นแล้ว เป็นคนที่ใช้คล่องแคล่วดีขึ้น จึงได้เกิดมีความคิดจะตั้งกองอย่างเช่นกองเสือป่านี้ เมื่อไปเที่ยวมณฑลปักซีไต้ ปี ร.ศ. 128 นั้นได้พูดกันเรื่องตั้งกองเสือป่านี้อยู่มาก แต่เราเห็นว่าในเวลานั้นยังไม่เป็นเวลาอันเหมาะที่จะตั้งขึ้น เพราะคนที่จะไม่เข้าใจความมุ่งหมายที่จะแก่งัดทำไม่เข้าใจมีอยู่หลายคน ผู้ที่พอใจจะหาว่าเราจะเปนขบถนั้นมีอยู่...เราจึงได้พักการตั้งกองเสือป่าไว้ เพื่อรอหาโอกาสให้เหมาะสมก่อน ก็รอมาจนเที่ยว ทลเดือนก่อนนี้ จึงได้ลองพูด

¹⁷⁰ เรื่องเดียวกัน., หน้า 248

¹⁷¹ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. จดหมายเหตุประภาสหรั้วเมืองปักซีไต้. (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2558)

ชวนๆ กันขึ้นในหมู่เจ้านาย ข้าราชการที่ไปในเรือมหาจักรีด้วยกัน และเห็นท่าทางว่าแป้นที่ถูกต้องกันโดยมา จึงได้เรียกประชุมเป็นครั้งแรกที่ในเรือมหาจักรี เมื่อวันที่ 26 เมษายน เพื่อชี้แจงความประสงค์ในการตั้งกองเสือป่า...”¹⁷²

ดังนั้น เมื่อถึงเวลาที่เหมาะสม คือ ในช่วงเสด็จไปหัวเมืองปักข์ใต้ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่พระองค์อยู่ร่วมกับคณะเจ้านายและข้าราชการที่รู้สึกเป็นพวกเดียวกัน และในช่วงที่พระองค์ได้ครองราชย์สมบัติต่อจากพระราชมารดา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้แสดงให้เห็นศิลปะทางการสงครามทั้งโดยพฤตินัย และทางสติปัญญา ได้แก่ การซ้อมรบที่พระราชอุทยานสราญรมย์ นครปฐม และราชบุรี¹⁷³ และการศึกษาค้นคว้าตำราทางประวัติศาสตร์สงครามของสยาม¹⁷⁴ ทั้งนี้เพื่อเตรียมพร้อมรบกับเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันว่าจะเกิดขึ้น

4.2.3 การก่อรูปมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทย

การก่อตั้ง “เสือป่า” เป็นการสร้างฐานกองกำลังคนของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่การมีกองกำลังเพียงอย่างเดียวไม่สามารถสร้างความรู้สึกร่วมให้เกิดในหมู่คณะได้ การมีอุดมการณ์ทางการเมืองร่วมกันจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการสร้างกองกำลังให้เกิดความสามัคคีและความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสนอแนะมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทย นั่นคือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ซึ่งในปัจจุบันมโนทัศน์ทางการเมืองนี้ได้กลายเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองของชาติไทย

ก่อนที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจะนำเสนอ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” ร่องรอยมโนทัศน์ทางการเมืองดังกล่าวปรากฏร่องรอยมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ในคราวที่

¹⁷² พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. จดหมายเหตุรายวัน ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2517) หน้า 32.

¹⁷³ จมื่นอมรรตฤณารักษ์. เสือป่าและลูกเสือในประวัติศาสตร์รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (พระนคร : องค์การค้าของคุรุสภา, 2514), หน้า 14.

¹⁷⁴ ผู้วิจัยพบว่า ในช่วงเวลาที่สยามอยู่ในความสงบ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงฝึกฝนศิลปะทางการสงครามทั้งทางพฤตินัย คือ การซ้อมรบ และทางสติปัญญา ดังจะเห็นได้จากพระองค์ได้ศึกษาบุคคลสำคัญที่มีความสามารถในการสงคราม อาทิ สมเด็จพระนเรศวร และพระองค์ได้วินิจฉัยว่า บุคคลเช่นนี้มีจิตใจเสือป่าได้ทำการสงครามเพื่อช่วยเหลือบ้านเมือง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงค้นคว้าข้อมูลดังกล่าวอย่างลึกซึ้งจนสามารถนำมาประยุกต์จัดแสดงเป็นละครเรื่องราวตำนานชาติไทย โปรดดู พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (คำนำ) ใน ตำนานเสือป่า (คือตำนานของชาติไทย). (กรุงเทพฯ: สหประชาพานิชย์, 2522).

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าสวัสดิโสภณเสด็จสมเด็จเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าฯ กรมขุนเทพทวารวดี และพระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าอาภากรเกียรติวงศ์ ไปศึกษา ณ ประเทศอังกฤษ และทรงโปรดเกล้าฯ ให้ทรงประกาศพระองค์เป็นพุทธมามกะในท่ามกลางที่ประชุมสงฆ์ ณ พระอุโบสถวัดนิเวศน์ธรรมประวัติ เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2436 แล้ว “...โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเฉพาะหน้าพระที่นั่ง ทรงสรวมสร้อยทองคำลงยาราชาวดีบรรจพระไชยวัฒน์องค์เล็ก¹⁷⁵ พระองค์ทรงมีพระบรมราโชวาทสำหรับการพระราชทานพระไชยวัฒน์ทองคำองค์เล็ก 3 มีใจความสำคัญ ดังนี้ 1. ผู้ที่จะได้รับพระราชทานต้องเป็นผู้มีความเชื่อถือน้อมใสในพระพุทธศาสนา โดยมั่นคง 2. เป็นผู้มีความรักใคร่ต่อบ้านเมืองและวงศ์ตระกูลของตน และ 3. เป็นผู้มีความกตัญญูซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

อย่างไรก็ดี ผู้วิจัยเสนอว่า อุดมการณ์ของชาติไทยในปัจจุบันก่อรูปมโนทัศน์ครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 6 ในบริบทของการก่อตั้งกองเสือป่า ซึ่งในประเด็นนี้มีนักวิชาการที่ศึกษาในเรื่องนี้ต่างเสนอว่า “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” มาจากคำขวัญของประเทศอังกฤษ “God King Country” หรือมาจากมรดกทางความคิดที่สืบทอดมาจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และมาจากมโนทัศน์ทางการเมือง “ชาตินิยม” (Nationalism) แต่ในงานวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยเสนอว่าการก่อรูปมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมาจากความคิดเรื่อง “Boy scout” จากหนังสือเรื่อง “Scouting for Boys” ของนายพลโท เซอร์โรเบิร์ตบาเดลเปาเวลล์ (Baden Powell)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

¹⁷⁵ “ชาวพระราชทานพระไชยวัฒน์ทองคำองค์เล็ก” มีการประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่เสาร์ เดือนสิบ แรมแปดค่ำ ปีกุนนพศก จุลศักราช 1249 ว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเมื่อปีระกา จ.ศ. 1247 (พ.ศ. 2428) เนื่องในการที่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าลูกยาเธอ 4 พระองค์ คือ พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้ากิติยกรวรลักษณ พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าประวิตรวิวัฒนอม และพระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าจิริประวัติวรเดช เสด็จออกไปทรงศึกษาวิชา ณ ประเทศยุโรปซึ่งเป็นหนทางไกล แต่จะโปรดเกล้าฯ พระราชทานสิ่งสำคัญอันใดอันหนึ่งเนื่องในพระพุทธศาสนาให้ทรงไว้เป็นเครื่องระลึกบูชา พระองค์จึงทรงพระราชดำริให้หล่อพระพุทธรูปอย่างที่เราเรียกว่า พระไชยวัฒน์องค์หนึ่งเพราะการที่จะโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระพุทธรูปหรือสิ่งที่มีอยู่แล้วในหอหลวง ก็ล้วนแต่เป็นของโตใหญ่ พระองค์จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้สร้างตลับสำหรับทรงพระไชยวัฒน์ด้วยทองคำลงยา ตลับนั้นทำเป็นรูปและลวดลายคล้ายกับดวงตรารูปปทุมอุณาโลมประจำแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก **โปรดดู** ราชชาติ มี ชู บ ท . **พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (๑)**. เข้าถึงได้จาก https://vajiravudh.ac.th/OVtoVC/OVtoVC_129.htm#16

ผู้วิจัยพบหลักฐานที่เชื่อมโยงอิทธิพลทางความคิดของนายพลโทเปาเวลส์ที่มีต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวตั้งแต่สมัยที่พระองค์ทรงศึกษาวิชาทหารอยู่ที่โรงเรียนนายร้อยแซนด์เฮิร์ต ซึ่งมีศิษย์เก่าคนสำคัญ คือ นายพลโทเปาเวลส์ ซึ่งแม้ว่าเขาจะเรียนไม่จบโรงเรียนแห่งนี้เพราะต้องไปรับใช้ชาติในการสงครามที่ทวีปแอฟริกาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่เกิดสงครามบัวร์ครั้งที่ 2 นายพลโทเปาเวลส์เป็นที่รับรู้และมีชื่อเสียงในการสงครามอย่างมากในเรื่องที่เขาฝึกฝนเด็กหนุ่มเป็นกองสอดแนมหรือ “Boy scout” เพื่อช่วยการรบ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีความประสงค์เข้าร่วมสงครามในครั้งนี้ แต่ไม่มีใครยินยอม พระองค์จึงพระราชนิพนธ์สะท้อนเหตุการณ์ดังกล่าวในบทละครเรื่อง “A Turn of fortune's wheel : a dramatic sketch in six scenes” และเรื่อง “Ramsden's honourable exit” ดังนั้นผู้วิจัยมีสมมติฐานว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวน่าจะทรงรับรู้เรื่องราวของนายพลโทเปาเวลส์เป็นอย่างดี

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติ พระองค์ทรงจัดตั้งกองเสือป่าขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2454 และมีหลักฐานที่ผู้วิจัยเห็นว่า พระองค์ได้รับอิทธิพลการก่อตั้งกองเสือป่าและลูกเสือจากพลโทเปาเวลส์¹⁷⁶ นั่นคือ

“...ยกตัวอย่างการตั้งคณะเสือป่าเป็นต้น ในขณะที่เริ่มตั้งขึ้นนั้น มีคนอยู่เป็นอันมากที่สิ้นศรัทธากล่าวว่า หาประโยชน์ไม่ได้เลย ทั้งประเทศอื่นทั้งหลายก็ไม่เห็นมีใครเขาเหมือน จำเนียรกาลต่อมาอีก ๓ ปี นายพลโทเซอร์ โรเบิร์ตบาเดลเปาเวลส์ ผู้เริ่มคิดตั้งคณะลูกเสือ (บอยสคาต) ขึ้น รู้สึกความจำเป็นที่จะต้องขยายการใหม่ ซึ่งต่อมามีผลที่เกิดคณะขึ้นอีกคณะหนึ่งเรียกว่า สมาคมผู้สืบชาวป้องกัน (The Scouts Defense League) สมาคมนี้มีความมุ่งหมายที่จะจัดให้มีกำลังหนุนขึ้นในประเทศบ้านเมืองเพื่อป้องกันเกาะอังกฤษ อีกนัยหนึ่งคณะ ซึ่งบาเดนเปาเวลส์ได้คิดตั้งขึ้นนั้น ก็คือคณะเสือป่าของประเทศอังกฤษนั่นเอง...”¹⁷⁷

¹⁷⁶ ผู้วิจัยพบว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเขียนตำราเรื่อง “แบบสั่งสอนเสือป่าและลูกเสือ” ตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2460 โดยอาศัยข้อมูลและเค้าโครงจากหนังสือเรื่อง Scouting for Boys ซึ่งตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2451 เนื่องจากผู้วิจัยพบหลักฐานในตำราของพระองค์เขียนว่า “...นายพลโทบาเดนเปาเวลส์ไว้ในหนังสือ “สคาตดิ้งฟอว์บอยส์” ว่าพวกแซกซูลู (ชาวอาฟริกาใต้) เป็นผู้สอดแนมตัวอย่างยิ่ง และในเวลาที่สูงขึ้นไปดุซ้าศึกบนยอดเนินนั้น เปนของนำดูมากเวลาจะขึ้นเขามันค่อยคลานขึ้นไป เพื่อจะได้แลเห็นด้วยากๆ และมักเลือกขึ้นที่มีหญ้ารกๆ ...” โปรดดู พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. แบบสั่งสอนเสือป่าและลูกเสือ. (ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2454) หน้า 26. เข้าถึงได้จาก <http://dl.kids-d.org/handle/123456789/2803>

¹⁷⁷ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. ลัทธิเอาอย่าง. (กรุงเทพฯ: ธรรมบรรณาการ, 2516), ลัทธิเอาอย่าง หน้า 10 – 11

ที่มาของการใช้ศัพท์คำว่า “เสือป่า” เป็นศัพท์ที่มาคู่กันกับคำว่า “แมวมอง” ปัจจุบันศัพท์ “เสือป่า” เป็นศัพท์ที่ใช้เรียกทหารที่ทำหน้าที่เป็นผู้สืบข่าวข้าศึกมาแจ้งให้กับแม่ทัพ ซึ่งจะใช้คำว่า “ผู้สอดแนม” หรือ “กองสอดแนม” ส่วน “แมวมอง” ปัจจุบันเป็นชื่อที่กองทัพเรียกว่า “กองระวางด่าน” ดังนั้นพวกแมวมองทำหน้าที่เป็นผู้คอยเหตุ แต่ไม่มีหน้าที่ไปสอดแนมในระยะไกล ซึ่งแตกต่างจากเสือป่าที่ต้องเดินทางไปสืบหาข่าวเพื่อจะได้ทราบเหตุการณ์ฝ่ายศัตรู¹⁷⁸

กรณีคำว่า “ลูกเสือ” มาจากคำว่า “Scout” เบอร์ตบาเดลเปาเวลส์ ใช้วิธีการคิดชื่อจากศัพท์ที่เขาต้องการให้ลูกเสือมีเป็นคุณธรรมประจำใจ¹⁷⁹ อย่างไรก็ตามพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่า วิธีการประกอบคำตามเบอร์ตบาเดลเปาเวลส์สำหรับใช้เรียกการฝึกเยาวชนให้เกิดความรู้สึกรักชาติบ้านเมืองเป็นวิธีการที่ไม่เหมาะสมเพราะอาจจะได้ศัพท์สำหรับเรียกกิจการสร้างสร้างชาติไทยที่พิกลพิการ พระองค์จึงบัญญัติศัพท์คำว่า “ลูกเสือ” เพื่อใช้เรียกกองอาสาสมัครรุ่นเด็กควบคู่ไปกับ “เสือป่า” กองอาสาสมัครรุ่นใหญ่

การทำหน้าที่ของกองอาสาสมัครทั้งเสือป่า และลูกเสือแสดงให้เห็นถึงจุดมุ่งหมายของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่ามีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน หลักฐานที่บ่งชี้ความแตกต่างข้างต้นพบในพระราชดำรัสของพระองค์ที่พระราชทานแก่คณะลูกเสือว่าต้องการให้ลูกเสือเป็นกำลังของประเทศในภายภาคหน้า กิจการลูกเสือที่พระองค์ได้ก่อตั้งขึ้นนั้นเป็นกิจกรรมสำหรับกลุ่มเยาวชนทางการเมืองให้เด็กชายเป็นพลเมืองที่ดีของรัฐในอนาคต

“...ข้ามีความพอใจรักใคร่เจ้ามาก หรือเหมือนกับเพื่อนกันก็ได้ ข้าหวังใจว่า เจ้าทั้งหลายจะเป็นผู้ที่บันดาลให้ชาติไทยถึงซึ่งความเจริญ ทำให้ผู้อื่นว่าเป็นไทยให้เขาเปิดหมวกให้เราจะได้ได้รับความนับถือเช่นกัน ก็เพราะพวกเจ้าทั้งหลายรู้จักรักษาชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เจ้าต้องรู้สึกรู้ว่า การที่เจ้าเป็นลูกเสือย่อมมีความประพฤติแปลกกว่าเด็กกลางถนน เจ้าจะประพฤติอย่างเด็กกลางถนนไม่ได้เพราะเจ้าเป็นคน

¹⁷⁸ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. **ปลุกใจเสือป่า**. (ม.ป.ท. : ม.ป.พ), 2454) หน้า 1 – 2.

¹⁷⁹ คำว่า “Scout” เบอร์ตบาเดลเปาเวลส์ ใช้วิธีการคิดชื่อจากศัพท์ที่เขาต้องการให้ลูกเสือมีเป็นคุณธรรมประจำใจ ตัวอักษร S มาจาก Smartness แปลว่าความสง่าผ่าเผย C มาจาก Courtesy แปลว่า ความสุภาพอ่อนโยน O มาจากObedience แปลว่าความเชื่อฟัง U มาจาก Usefulness แปลว่าความเป็นผู้มีประโยชน์ T มาจากแปลว่า Trustความเป็นผู้ไว้วางใจได้ **โปรดดู** จมื่นอมรรตวรณารักษ์. เสือป่าและลูกเสือในประวัติศาสตร์รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (พระนคร : องค์การค้ำของคุรุสภา, 2514), หน้า 215 - 216.

ที่พระเจ้าแผ่นดินรู้จักเสียแล้ว ทรงหวังใจว่าจะเป็นกำลังของชาติ และเชิดชูให้ชาติถึงซึ่งความเจริญในภายหน้า...”¹⁸⁰ (เน้นข้อความโดยผู้วิจัย)

พระราชประสงค์ในการก่อตั้งกิจการลูกเสือเพื่อปลูกฝังให้เยาวชนเป็นพลเมืองที่รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ในระยะยาว แม้ว่าจะมีการสะดุดหยุดลงในช่วงการเปลี่ยนรัชกาล และในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองในปี พ.ศ. 2475 แต่กิจการลูกเสือได้รับการฟื้นฟูอีกครั้งในช่วงทศวรรษที่ 2490 เนื่องจากได้รับการอุปถัมภ์จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 และมีการขยายกิจการออกเป็นลูกเสือชาวบ้านในปี พ.ศ. 2514

ในช่วงนี้ตำราหลักของเบอร์ตบาเดลเปาเวลส์เรื่อง Scouting for Boys¹⁸¹ ได้รับการแปลครั้งแรกในประเทศไทยโดยนายอภัย จันทวิมล¹⁸² ในชื่อภาษาไทยว่า “การลูกเสือสำหรับเด็กชาย”

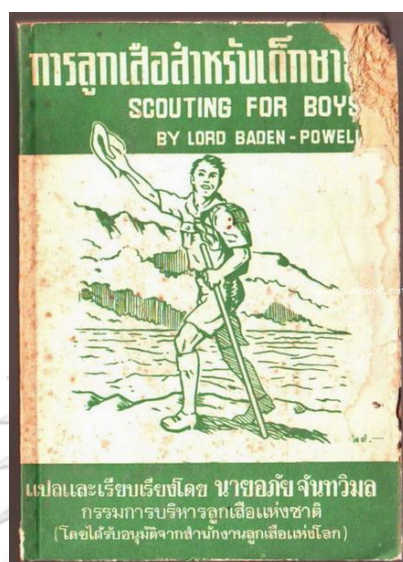
¹⁸⁰ วสุรีย์ จันททรัพย์. “ลูกเสือ” การกล่อมเกลตาและการสร้างอัตลักษณ์ชายในประวัติศาสตร์การเมืองไทย (พ.ศ. 2454 – 2468 และยุคปัจจุบัน) ปรัชญาดุสิตบัณฑิต (การเมือง) มหาวิทยาลัยรามคำแหง, หน้า 50 – 51.

¹⁸¹ หนังสือเรื่อง Scouting for Boys เป็นหนังสือที่ปรับปรุงจากหนังสือ Aid to Scouting ในปี ค.ศ. 1903 (พ.ศ. 2446) ได้ร่วมมือกับสมาคมเด็กชาย (Boys' Brigade) เพื่อพัฒนาหลักสูตร การฝึกอบรมเยาวชนชายให้เป็นพลเมืองดี และเป็นที่มาของค่ายทดลองของ บี – พี (Experimental Camp) ระหว่างวันที่ 1 – 8 สิงหาคม ในปี ค.ศ. 1907 (พ.ศ. 2450) ณ เกาะบราวน์ซี (Brown sea Island) จากนั้น เบอร์ตบาเดลเปาเวลส์จึงได้เขียนหนังสือ Scouting for Boy ในปี ค.ศ. 1908 (พ.ศ. 2451) ซึ่งในตอนแรกแบ่งออกเป็นรายปี 6 ตอน และมีการรวมเล่มเป็นคู่มือภายหลัง และสามารถจำหน่ายได้มากกว่า 100 ล้านเล่มทั่วโลก ซึ่งทำให้เยาวชนชายทั้งหลายจัดกลุ่มทดลองทำกิจกรรมลูกเสือ กิจการลูกเสือถูกเริ่มต้นและขยายวง ทั้งในประเทศอังกฤษ และทั่วโลกอย่างรวดเร็ว และมีบทบาทในฐานะเป็นหน่วยสอดแนมหาข่าวในสงครามโลกครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 กิจการลูกเสือ กิจการลูกเสืออาสาเข้าช่วยเหลือกิจการสงครามรับหน้าที่บริการที่หลากหลาย เช่น การส่งข่าว พลเปลหาม อาสากู้ภัย โปรตุเกตุ บวรพัฒน์ ญาณวุฒิ. การปรับตัวของกิจการลูกเสือในฐานะกลไกรัฐ. รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต (การเมืองการปกครอง) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560, หน้า 1-3.

¹⁸² อภัย จันทวิมล เกิดวันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2450 ที่อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี เข้าศึกษาที่โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดจันทบุรี และเข้าศึกษาต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 8 ที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ต่อมาได้เดินทางไปศึกษาวิชากฎหมายที่ประเทศอังกฤษ และสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ พ.ศ. 2459 เขาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนส่งเสริมคณะลูกเสือแห่งชาติในคณะกรรมการลูกเสือโลกขององค์การลูกเสือโลก ตั้งแต่ พ.ศ. 2508 ถึง 2514 และในปีพ.ศ. 2514 เขาได้รับรางวัลบรอนซ์วูลฟ์ ซึ่งเป็นรางวัลที่ได้รับจากองค์การลูกเสือโลก และมอบโดยคณะกรรมการลูกเสือโลกในฐานะที่มีการสนับสนุนส่งเสริมกิจการลูกเสือโลก ในการประชุมลูกเสือโลกครั้งที่ 22 โปรตุเกตุ อภัย จันทวิมล. การลูกเสือสำหรับเด็กชาย. (วารสารมิตรครู กระทรวงศึกษาธิการ, 2518).

ก่อนหน้าที่ตำราสำหรับการศึกษาลูกเสือจะได้รับการแปล และเก็บความจากหนังสือ อาทิ “แบบปลุกใจเสือป่า” ของรัชกาลที่ 6 และกรมเสนาธิการเสือป่า¹⁸³ มีหน้าที่รับผิดชอบงานด้านตำราและแผนที่ อาทิ แบบฝึกหัดเสือป่า (ราบ) เล่ม 1¹⁸⁴

รูปที่ 1 ภาพหนังสือ “การลูกเสือสำหรับเด็กชาย” โดยนายอภัย จันทวิมล

ยิ่งไปกว่านั้นข้อสำคัญคือ การปลุกฝัง “ธรรมะ” หรือ “นิติธรรม” ปลุกใจคนไทย¹⁸⁵ ให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ และรู้จักหน้าที่ของตนว่าควรจะรู้สึกรู้สียงอย่างไร ประพฤติอย่างไร ได้แก่ การปลุกฝังมโนทัศน์ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

“...รู้จักความภักดีต่อพระเจ้าแผ่นดิน รู้จักรักชาติและบ้านเกิดเมืองนอนของตน รู้จักเคารพนับถือและเลื่อมใสในพระศาสนา เราก็จะไม่ต้องร้อนใจต่อไป เพราะจะเป็นที่ไว้เนื้อเชื่อใจมอบให้เป็นผู้รักษาความเป็นไทยของชาติไว้ได้ เพราะฉะนั้นเป้าหมายที่สำคัญอัน ๑ ซึ่งข้าพเจ้าขอฝากเตือนเสือป่าทุกคนและขอให้ช่วยกันพูดให้เข้าหูคนไทยทุกคนทั้งชายและหญิง...”¹⁸⁶

¹⁸³ วรชาติ มีชูบท. กรมกองเสือป่า (๓). เข้าถึงได้จาก https://www.vajiravudh.ac.th/OVtoVC/OVtoVC_78.htm

¹⁸⁴ กรมเสนาธิการเสือป่า. แบบฝึกหัดเสือป่าราบ. (ม.ป.ท. : ม.ป.พ.), 2458.

¹⁸⁵ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. คำนำ ใน ปลุกใจเสือป่า. (ม.ป.ท. : ม.ป.พ), 2454).

¹⁸⁶ เรื่องเดียวกัน., หน้า 42.

การก่อรูปมโนทัศน์ “พระเจ้าแผ่นดิน รักชาติ พระศาสนา” ผู้วิจัยพบว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้รับอิทธิพลจากหนังสือที่นายพลโทเปาเวลส์เรื่อง “*Scouting for Boys*” ซึ่งตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2451 (ค.ศ. 1908) หนังสือเล่มนี้เป็นคู่มือสำหรับการฝึกฝนเยาวชนเพื่อเป็นหน่วยสอดแนมในการสงคราม ซึ่งผู้วิจัยพบสำนวนการใช้คำศัพท์เพื่อเขียนของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่าได้รับอิทธิพลจากนายพลโทเปาเวลส์โดยเฉพาะสำนวนการใช้ศัพท์คำว่า “scout’s oath” ซึ่งนายพลโทเปาเวลส์ใช้เพื่อเป็นคำสาบานที่บอยสเคาต์ทุกคนควรจะรักษาสัญญาด้วยเกียรติยศของตน ได้แก่ จงรักภักดีต่อพระเจ้า และกษัตริย์และประเทศ (To be loyal to God and the King)¹⁸⁷ ต่อจากนั้นนายพลโทเปาเวลส์ได้สืบค้นต่อไปและพบว่า อัครวิญญูก็มีคุณลักษณะของการเป็นบอยสเคาต์อยู่ พวกเขาสงวนศักดิ์ (Honor) และพร้อมจะเสียสละตนเองเพื่อจงรักภักดีต่อพระเจ้า กษัตริย์และประเทศ (loyal to God and their King and to their country)¹⁸⁸

ผู้วิจัยพบสำนวนการใช้ศัพท์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในลักษณะเดียวกันกับนายพลโทเปาเวลส์ กล่าวคือ สำนวนการใช้ศัพท์คำว่า “scout’s oath” พระองค์เขียนว่า “...เสื่อป่าทุกคนที่มีอายุบริบูรณ์แล้ว และจะเจ้าประจำกองก็มีข้อกำหนดไว้ในข้อบังคับว่า ต้องกระทำสัตย์สาบานในท่ามกลางที่ชุมนุมกองเสื่อป่า มีข้อที่สาบานเปน ๓ ข้อ คือ ข้อ ๑ จะจงรักภักดีต่อพระเจ้าแผ่นดิน ข้อ ๒ เมื่อมีเหตุจำเป็น จะรับอาสาต่อสู้ข้าศึกศัตรูที่มาย่ำยีกรุงสยาม ฤาปราบปรามคนทุจริตที่ก่อการจลาจลเพื่อรักษาความเป็นไทยและชาติ และป้องกันพระพุทธศาสนา ข้อ ๓ จะยอมฟังบังคับบัญชาแห่งผู้เปนนายเหนือตนในกองเสื่อป่า...”¹⁸⁹

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบสำนวนการใช้คำว่า “รักชาติ” ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่ามีได้หมายถึง “ชาตินิยม” แต่หมายถึง ความรักชาติ หรือ “Patriotism” ซึ่งพระองค์ใช้ตามความหมายตามภาษาอังกฤษของนายพลโทเปาเวลส์ “Our Duties as Citizens”¹⁹⁰

¹⁸⁷ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ดร.เดช บุญนาคเป็นอย่างสูงเนื่องจากในขณะผู้วิจัยกำลังสงสัยที่มาของอุดมการณ์ทางการเมือง “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” คุณเดช บุญนาคได้เสนอว่ามาจากนายพลโทเปาเวลส์ทำให้ผู้วิจัยได้ไปค้นหาและพบหลักฐานเป็นสำนวนการใช้คำของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในลักษณะเดียวกัน **โปรดดู** Baden-Powell of Gilwell, Robert Stephenson Smyth Baden-Powell. **Scouting for Boys.** (Pearson, 1908). p 32.

¹⁸⁸ Ibid. 37.

¹⁸⁹ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. คำนำ ใน **ปลุกใจเสื่อป่า.** (ม.ป.ท. : ม.ป.พ, 2454). ปลุกใจเสื่อป่า. หน้า 44.

¹⁹⁰ Baden-Powell of Gilwell, Robert Stephenson Smyth Baden-Powell. **Scouting for Boys.** (Pearson, 1908). p 44.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแปลว่า “หน้าที่ประจำตัวคนทุกคน”¹⁹¹ หรือ “หน้าที่แห่งพลเมือง”¹⁹² คือ การแสดงให้ปรากฏว่า รักชาติมากกว่ารักตน¹⁹³ ดังนั้น อุดมการณ์ของชาติไทย “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” ก่อรูปมาจากการก่อตั้ง “บอยสเคดท์” ของพลโทเปาเวลส์ ซึ่งพระองค์แปลงมโนทัศน์เรื่องความจงรักภักดีต่อพระเจ้า กษัตริย์เป็น “ศาสนา” กับ “กษัตริย์” นอกจากนี้พระองค์ยังใช้มโนทัศน์ “Patriotism” ในความหมาย “หน้าที่พลเมือง” มาใช้ในบริบทของการให้กำเนิดเสือป่าและลูกเสือจนกลายเป็นอุดมการณ์หลักของชาติไทย

4.2.4 การแปลงมโนทัศน์ระบอบการเมืองต่างประเทศ

นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์ พระองค์ทรงสร้างฐานพระราชอำนาจของพระองค์อย่างค่อยเป็นค่อยไปทั้งการรักษาระเบียบแบบแผนตามราชประเพณี การสร้างกองกำลังของตนเอง การแสวงหาความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อส่งเสริมพระราชอำนาจและการปกครองประเทศเพื่อหลุดพ้นจากข้อกล่าวหาบรรดามีต่อพระองค์ว่าเป็นเพียงเครื่องมือในทางการเมือง และเป็นผู้บกพร่องในคุณสมบัติ อย่างไรก็ตามก็ตื่นอกเหนียวไปจากปัญหาทางการเมืองภายใน ปัญหาทางการเมืองที่มาจากภายนอกประเทศในช่วงต้นรัชกาลที่ 6 คือ กระแสการเผยแพร่มโนทัศน์ระบอบการเมืองต่างประเทศโดยเฉพาะมโนทัศน์ “รีพับลิค” ซึ่งมีอิทธิพลจนถึงขนาดก่อให้เกิดการเปลี่ยนระบอบการเมืองในประเทศจีน และผลของการปฏิวัติในประเทศจีนสร้างผลกระทบให้เกิดในสยาม นั่นคือ เหตุการณ์กบฏ ร.ศ. 130

จุดเริ่มต้นการเผยแพร่เหตุการณ์ทางการเมืองในประเทศจีนเกิดขึ้นเมื่อ ดร.ซุนยัตเซนได้เดินทางเข้ามาในสยาม¹⁹⁴ วันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2451 เพื่อแสวงหาการสนับสนุนทางการเงินจาก

¹⁹¹ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. คำนำ ใน **ปลุกใจเสือป่า**. (ม.ป.ท. : ม.ป.พ, 2454).

ปลุกใจเสือป่า. หน้า 28

¹⁹² เรื่องเดียวกัน,. หน้า 30.

¹⁹³ ตามสำนวนของนายพลโทเปาเวลส์เขียนว่า “...Country first, Self second...” **โปรตุ** Baden-Powell of Gilwell, Robert Stephenson Smyth Baden-Powell. **Scouting for Boys**. (Pearson, 1908). หน้า 46.

¹⁹⁴ มีข้อเท็จจริงระบุว่า ดร.ซุนยัตเซนได้เดินทางเข้ามาในสยาม 2 ครั้ง การเข้ามาครั้งแรกเกิดขึ้นในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2446 เขาได้เดินทางเข้ามาในกรุงเทพฯ โดยใช้ชื่อปลอมว่า “ทาคาโน” และเข้าพักที่โรงแรมโอเทลเดอลา เป ย่านบางรัก ในครั้งนั้น ซุนยัตเซนได้พบปะกับชาวจีนระดับสูงที่มีอิทธิพลต่อชาวจีนในกรุงเทพฯ อาทิ หลวงอุดรภัณฑพาณิชย์ นายโหวงเซียมจ้วน อย่างไรก็ตามการเดินทางเข้ามาสยามในครั้งแรกนี้ไม่ประสบผลสำเร็จเพราะชาวจีนระดับสูงเกรงว่า ดร.ซุนยัตเซนจะเข้ามาหลอกลวงเงิน พร้อมกับความแตกต่างทางด้านชนเผ่าที่ ดร.ซุนยัตเซนเป็นชาวจีนแคะ แต่ชาวจีนระดับสูงในสยามเป็นชาวจีนแต้จิ๋ว **โปรตุ** ภูวดล ทรงประเสริฐ. **ท่าทีของไทยที่มี**

ชาวจีนโพ้นทะเล เขาได้เดินทางเข้ามาเปิดอภิปรายในชอยแห่งหนึ่งในย่านเยาวราช ซึ่งต่อมาชอยนี้ได้รับการเรียกขานชื่อว่า “ชอยปาฐกถา” พร้อมกันนั้นเขาก็ได้ก่อตั้งสาขาของเหมิงฮู่ประจำสยามขึ้น¹⁹⁵ การเดินทางเข้ามาในครั้งนี้ขุนยัดเซนมีจุดมุ่งหมายไปที่กลุ่มชาวจีนแคะ และชาวจีนฮกเกี้ยน¹⁹⁶

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบข้อมูลอีกว่า การเดินทางเข้ามาในสยามของขุนยัดเซนนั้น เขาได้ขอเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่พระองค์เกรงว่าจะเป็นการไม่เหมาะสม พระองค์จึงมอบหมายให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระยศในขณะนั้น คือ พระบรมเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธเป็นผู้ทำหน้าที่แทน หลังจากที่ขุนยัดเซนเข้าเฝ้าพระองค์ พระบาทสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธทรงมีพระราชดำรัสสั่งว่า “เขาทำของเขาสำเร็จแน่นอน”¹⁹⁷

ช่องทางในการนำเข้าข่าวสารจากเมืองจีนที่สำคัญ คือ หนังสือพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์¹⁹⁸ ซึ่งมีนายเซียวฮุดเสงเป็นบรรณาธิการ¹⁹⁹ ข้อเขียนบทความต่างๆ ที่นำเสนอเผยแพร่ในหนังสือพิมพ์

ต่อการลี้ภัยเข้ามาของ ดร.ขุนยัดเซน. จุลสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. (กันยายน – ธันวาคม, 2521). หน้า 54 – 55.

¹⁹⁵ เออิจิ มูราซึมา. โฆษิต ทิพย์เทียมพงษ์, แปล. กำเนิดพรรคคอมมิวนิสต์สยาม (พ.ศ. 2473-2479). (กรุงเทพฯ : มติชน, 2555), หน้า 1.

¹⁹⁶ ภูวดล ทรงประเสริฐ. ท่าทีของไทยที่มีต่อการลี้ภัยเข้ามาของ ดร.ขุนยัดเซน. จุลสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. (กันยายน – ธันวาคม, 2521). หน้า 56 – 57.

¹⁹⁷ ศิลปวัฒนธรรม. (11 ตุลาคม 2562). เมื่อ “ดร.ขุนยัดเซน” เข้าเฝ้า รัชกาลที่ 6. เข้าถึงได้จาก https://www.silpa-mag.com/history/article_21636

¹⁹⁸ หนังสือพิมพ์การเมืองจีนโนสยามวารศัพท์เป็นหนังสือพิมพ์ที่มีภาษาจีน 8 หน้า และภาษาไทย 4 หน้า นายเซียวฮุดเสง สิบญูเรื่องกล่าวถึงจุดประสงค์การจัดทำหนังสือพิมพ์ว่าต้องการรายงานข่าวสารการปฏิวัติในประเทศจีน และแสดงความโน้มเอียงที่จะต่อต้านราชวงศ์แมนจู อาทิ เกิดขบถใหญ่ในเมืองจีน รีบปลิกจีน ดอกเตอร์ซุน ยัน เส็ง ที่สำคัญคือผู้วิจัยพบวิธีการถ่ายศัพท์ด้วยการทับศัพท์เพื่อแสดงความคิดเห็นต่อสถานการณ์ในเมืองจีน และความคิดเห็นเรื่องผู้ปกครองบ้านเมืองที่ควรจะเป็นในหัวข้อข่าวเรื่อง “การประชุมเพื่อปรองดองกัน” ผู้วิจัยพบการใช้คำทับศัพท์คำว่า “รีบปลิก” กับ “คอนสตูดิวชันแนล” ในบริบทของการปรึกษาหารือของลี้ชิวอี้ตัวแทนฝ่ายรัฐบาลเซง กับโงห่งฮองตัวแทนฝ่ายประชาธิปไตย ลี้ชิวอี้ได้ถามโงห่งฮองว่า “ความเห็นของท่านเป็นอย่างไร” โงห่งฮองตอบว่า พลเมืองประเทศจีนหันมาข้างราชการ “รีบปลิก” และและถึงแม้จะมีคนกล่าวว่า ความรู้ของพลเมืองยังไม่เพียงพอจึงควรตั้งเป็นรัฐบาล “คอนสตูดิวชันแนล” โงห่งฮองได้แสดงความคิดเห็นว่า “เมื่อเป็นคนคอนสตูดิวชันแนลได้ ก็เป็นรีบปลิกได้เหมือนกัน เดียวนี้คำที่กล่าวนั้นก็ผิดกันเพียงประธานาธิบดีกับเจ้าแผ่นดินเท่านั้นเอง...” โปรตตุ หจช. ร.6 บ.17 / 23 เรื่องสมุดของกลาง 2 เล่ม

¹⁹⁹ เซียวฮุดเสงเกิดในเมืองไทยในปี พ.ศ. 2406 และเป็นบุตรของนายเซียวเสียงอัน และนางหยิว ซึ่งในสมัยนั้นมีศัพท์เรียกว่า “จีนบาบ๋า” ซึ่งหมายถึง ชาวจีนที่อาศัยอยู่ในมะละกา และได้มีการแต่งงานกับผู้หญิงพื้นเมือง เขาจึงเป็นคนในบังคับตะวันตก แต่สิ่งสำคัญที่ชาวจีนเหล่านี้ต้องคำนึงคือ การรักษาธรรมเนียมประเพณีจีนเอาไว้

เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญให้กับเหลียง ศรีจันทร์เขียนเอกสารทางการเมืองเรื่อง “บันทึกว่าด้วยความเสื่อมชามและความเจริญของประเทศ”²⁰⁰ และนายพันตรีหลวงวิฆเนศร์ตัดข้าวเฉพาะการรายงานข่าวปฏิวัติในประเทศจีนของหนังสือพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์เป็น “สมุดของกลาง”²⁰¹ นอกจากนี้เขายังแสดงความคิดเห็นทางการเมืองต่อเหตุการณ์ในประเทศจีนตอบโต้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว การนำเสนอข่าวการเมืองในประเทศจีนนำไปสู่การแพร่หลายของมโนทัศน์ระบอบการเมืองต่างประเทศ “รีพับลิค” การนำเสนอข่าวทำในเงื่อนไขของ “สิทธิสภาพนอกอาณาเขต”²⁰² ซึ่งคุ้มครองคนในบังคับต่างชาตรวมไปถึงคนตะวันออกที่ได้เข้าไปจดทะเบียนกับชาติตะวันตก

ด้วยเงื่อนไขทางการเมืองข้างต้น ผู้วิจัยเปรียบเทียบว่า การแก้ปัญหาทางการเมืองภายในราชอาณาจักร พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเลือกใช้วิธีการรักษาระเบียบแบบแผนและสร้างกองกำลังของพระองค์เอง แต่เมื่อพระองค์เผชิญกับปัญหาการเมืองภายนอก ซึ่งมาจากความนิยมในมโนทัศน์ระบอบการเมืองต่างประเทศ “รีพับลิค” ในประเทศจีน ความความต้องการของทหารหนุ่มในประเทศสยามคิดจะเปลี่ยนแปลงการปกครองจึงเกิดขึ้นตามมา พระองค์ได้ใช้วิธีการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองต่างประเทศ และนำเสนอเป็นบทความผ่านนามปากกา “อัศวกาหุ” ในพื้นที่สาธารณะทั้งในภาคภาษาอังกฤษและภาษาไทย อาทิ “Siam Miscellany” ซึ่งตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ Siam

การรักษารัฐธรรมนูญประเพณีจีนเอาไว้เป็นปมปัญหาในชีวิตของเสี้ยวสุดแสงที่น่าสนใจมาก กล่าวคือ เสี้ยวสุดแสงต้องพบกับข้อกล่าวหาจากรัฐบาลไทยเสมอโดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายต่อชาวจีนของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังนั้น เกือบตลอดชีวิตของเสี้ยวสุดแสงนั้น เขาต้องนำเสนอความคิดเห็นทางการเมือง และแสดงความคิดเห็นในประเด็นเรื่องความเป็นไทยของเขาเสมอ โปรดดู เพ็ญพิสุทธิ์ อินทรภิมย์. **เสี้ยวสุดแสง สิบญูเรื่อง : ทักษะและบทบาทของจีนสยามในสังคมไทย.** (กรุงเทพฯ : ศูนย์ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทยกับประเทศในเอเชีย ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547).

²⁰⁰ อารังศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์. "ข้ออ้าง" การปฏิวัติ-รัฐประหาร: กบฏในเมืองไทยปัจจุบัน บทวิเคราะห์และเอกสาร. (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2550), หน้า 85, 87.

²⁰¹ หจข. ร.6 บ.17 / 23 เรื่องสมุดของกลาง 2 เล่ม

²⁰² คำศัพท์คำว่า “Extraterritoriality” กับ “Subject” คำศัพท์ทั้งสองคำนี้มีการแปลเป็นภาษาไทยว่า “สภาพนอกอาณาเขต” กับ “คนในบังคับ” นายยอร์ช ปาดู (Georges Padoux) หนึ่งในคณะกรรมการร่างประมวลกฎหมายอาญาได้แสดงความเข้าใจปัญหาเรื่อง “สภาพนอกอาณาเขต” กับ “คนในบังคับ” ว่า สภาพนอกอาณาเขตเป็นเงื่อนไขสำคัญที่มีส่วนให้รัฐบาลสยามเร่งรีบในการจัดทำประมวลกฎหมายขึ้น กล่าวคือ ภายหลังจากสยามมีการลงนามในสนธิสัญญาเบาริ่ง การมีศาลกงสุลเพื่อพิจารณาคดีเกี่ยวกับชาวยุโรปไม่เป็นปัญหาเพราะชาวยุโรปมีจำนวนน้อย แต่ปัญหาเกิดเมื่อมีการตีความคำว่า “Extraterritoriality” ให้เป็นประโยชน์ต่อคำว่า “Subject” แต่เดิมนั้นสภาพนอกอาณาเขต หมายถึง ชาวต่างประเทศ คือ “ชาวยุโรป” แทนที่จะอยู่ภายใต้กฎหมายและขึ้นแก่ศาลประเทศสยาม กลับไปขึ้นอยู่กับศาลกงสุลแห่งประเทศของตน เมื่อมีการตีความใหม่ สภาพนอกอาณาเขตนี้หมายถึง “คนในบังคับ” หมายถึง คนที่อยู่ในอาณานิคมของประเทศมหาอำนาจยุโรปด้วย ได้แก่ ชาวอินดู พม่า ฉาน มลายู เขมร ญวน ชาว และชาวจีน

Observer²⁰³ ในช่วงระหว่างวันที่ 5 สิงหาคม – 31 ตุลาคม 2455 ต่อมามีการแปลเป็นภาษาไทยชื่อว่า “ปกิณณกะคดีของอัครพาทู” และบทความที่แปลจากหนังสือพิมพ์ต่างประเทศ เช่น การแปลบทความในหนังสือพิมพ์แม็กกะซีนชื่อไอน์สไตน์เซนเจอร์แอนด์อาร์ทอร์ ฉบับที่ 428 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2555 เรื่อง “The Dismemberment of China” ของโจเซฟ ดิลลอน (Joseph Dillon) และพระราชนิพนธ์เรื่อง “อัครพาทู” ซึ่งตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2455

พระราชนิพนธ์ข้างต้นมีการแปลงมโนทัศน์ทางการเมือง ซึ่งเป็นจุดประสงค์หนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้คือ การเข้าใจเจตนาของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า พระองค์ให้ความหมายมโนทัศน์ระบอบการเมืองต่างประเทศ “Republic” หมายถึง “ราชวงศ์กระษัตริย์ใหม่” (Republic as a new dynasty) และ “Socialist” หมายถึง “ศาสนาพระศรีอารีย์” ด้วยเหตุผลใด?

การเข้าใจการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้วิจัยเริ่มต้นจากการศึกษาบริบทการแปลงาน “The Dismemberment of China” ของโจเซฟ ดิลลอน²⁰⁴ เพื่อเข้าใจการนำเข้ของค้ความรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ทางการเมืองในประเทศจีนของพระองค์ เป็นลำดับแรก งานแปลเรื่องนี้ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมี ผู้วิจัยพบว่า พระองค์

²⁰³ หนังสือพิมพ์ Siam Observer มีพระยาวรรณการประสิทธิ์ (วิลเลียม แอลเฟรด คูเน-ติเลกิ) เป็นผู้ก่อตั้งหนังสือพิมพ์ร่วมกับจี.ดับเบิลยู. วอร์ด ในปี พ.ศ. 2433 ก่อนที่จะก่อตั้งสำนักพิมพ์ เขาเริ่มต้นจากการรับว่าความคดีย่างต่างๆ ในประเทศจนถึงปี พ.ศ. 2437 และเข้าทำงานร่วมกับหลวงดำรงธรรมสาร (มี ธรรมมาชีวะ) นักกฎหมายชาวสยาม จากความสำเร็จในการว่าความให้แก่พระยอดเมืองขวาง (ข้า ยอดเพชร) ซึ่งตกเป็นจำเลยในคดีสังหารนายทหารชาวฝรั่งเศสระหว่างเกิดวิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 ต่อมาในปี พ.ศ. 2439 เขาจึงเข้ารับราชการในกรมอัยการของสยาม และในช่วงเวลาเดียวกันนั้น ติเลกิได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสยามผ่านการลงทุนในบริษัทธรรางบริษัทยางพารา และบริษัทอุตสาหกรรม เขายังเป็นเจ้าของบริษัทยางชื่อ Bagan Rubber Company ดำเนินการอยู่ในรัฐกลันตัน ซึ่งเป็นหัวเมืองประเทศราชของสยามจนถึงปี พ.ศ. 2452 ติเลกิได้รับความไว้วางพระทัยจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวให้เป็นที่ปรึกษาทางกฎหมายชาวต่างประเทศอีกด้วย และยังได้มีส่วนร่วมในการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ซึ่งเป็นประมวลกฎหมายอาญาฉบับแรกของประเทศไทย ติเลกิได้สละสัญชาติบริเตนเพื่อถือสัญชาติสยามเมื่อ พ.ศ. 2453

²⁰⁴ โจเซฟ ดิลลอนเป็นผู้ส่งข่าวของหนังสือพิมพ์เดลิเตเลกราฟของประเทศอังกฤษ เขาประจำอยู่ที่กรุงเซนต์ปีเตอร์สเบิร์ก เขาเกิดที่ไอร์แลนด์ ศึกษาที่วิทยาลัยฝรั่งเศส กรุงปารีส มหาวิทยาลัยอินสbruck (Innsbruck) ไลป์ซิก (Leipzig) และติบิงเงิน (Tubingen) ประเทศเยอรมัน แล้วไปศึกษาที่มหาวิทยาลัยเซนต์ปีเตอร์สเบิร์กทางด้านบูรพเทศภาษา และได้จบเป็นหมอภาษาอักษรบูรพเทศ ที่มหาวิทยาลัยลูแวง (Louvain) เบลเยียม เขาทำงานและเริ่มส่งข่าวเรื่องประเทศจีนในปี พ.ศ. 2443 ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศจีนเกิดกบฏบ็อกเซอร์ เขาตีพิมพ์ผลงานไว้หลายภาษาทั้งอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมันและรัสเซีย ที่สำคัญเขาอ่านภาษาจีนเป็น โปรตดู เอมีล โยเซฟ ดิลลอน. อัครพาทู (นามแฝง) แปล, ความกระจัดกระจายแห่งเมืองจีน. (พระนคร : โรงพิมพ์หนังสือพิมพ์ไทย, 2455) หน้า 143 – 144.

ไม่ได้นำบทแปลของดิลลอนมารวมเล่มเพียงตอนเดียว แต่พระองค์ได้เพิ่ม “ตอนแถม” ซึ่งเป็นการแปลบทความจากหนังสือพิมพ์ไทม์ เรื่อง “จดหมายมอร์ริสัน” และ “รีปบลิกจีนเมื่อตั้งขึ้นขวบปี” และบทความเรื่อง “เทียบประวัติหมอดิลลอนกับหมอมอร์ริสัน” “เทียบศัพท์จีนบางศัพท์” “มณฑลในเมืองจีน” เป็นข้อมูลประกอบสำหรับการแปลหนังสือเรื่องนี้อีกด้วย

นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวยังได้ใส่เชิงอรรถเพื่ออธิบายขยายความงานแปลของพระองค์เพื่อให้เกิดความเข้าใจกับผู้อ่านมากยิ่งขึ้น ข้อความในเชิงอรรถที่พระองค์ใส่ไว้ นั้น ผู้วิจัยพบว่ามีความสำคัญเนื่องข้อความในเชิงอรรถของพระองค์สะท้อนมุมมองในการแปลงานของดิลลอนของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในการแปลเรื่องความเชี่ยวชาญในเรื่องการเมืองจีนของหมอมอร์ริสัน พระองค์ใส่เชิงอรรถขยายความว่า

“...ตรงนี้ดอกเตอร์ดิลลอนคงตั้งใจจะกล่าวถึงตนเอง ซึ่งเป็นผู้รู้ภาษาจีนแล้วอ่านหนังสือจีนเปน เปรียบกับหมอมอร์ริสัน ซึ่งถึงแม้จะรู้ภาษาจีนพอพูดได้ก็คงจะไม่รู้จักซึ่งพอถึงอ่านหนังสือได้อย่างหมอดิลลอน หมอมอร์ริสันนั้นดีในทางการ เพราะอยู่ในเมืองจีนนานนับว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญ แต่หมอดิลลอนนั้นถือตนว่าเป็นนักปราชญ์รอบรู้ในวิชาทางภาษาและหนังสือต่างๆ ถ้าเทียบประวัติกันก็แลเห็นได้ว่าทั้ง ๒ นี้เป็นคนละลักษณะ - อ.พ....”²⁰⁵

ดังนั้นการแปลผลงานของหมอดิลลอนกับหมอมอร์ริสันของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้วิจัยจึงเข้าใจพระองค์ว่า ในประเทศอังกฤษมีความคิดเห็นอยู่ 2 กระแสเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการปกครองในประเทศจีน กระแสที่หนึ่ง คือ กระแสที่เห็นดีเห็นงามด้วยกับกระแสที่เห็นว่าการเมืองจีนเกิดความซุลมุน²⁰⁶ การที่พระองค์เทียบความคิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองในเมืองจีนทั้ง 2 กระแสเป็นเพราะเจตนาของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระองค์แสดงความคิดเห็นในเรื่องการแปลงานของบุคคลผู้มีความรู้ในเหตุการณ์การเมืองจีนทั้ง 2 คนว่า

²⁰⁵ เรื่องเดียวกัน., หน้า 35 – 36.

²⁰⁶ การใช้คำว่า “ซุลมุน” พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวอธิบายการแปลคำๆ นี้ว่า “...ภาษาอังกฤษตรงนี้ใช้คำว่า “Chaos” ซึ่งข้าพเจ้ามีความเสียใจที่นักทาคำไทยเทียบยังไม่ได้เหมาะใจ คำว่า “ซุลมุน” นั้นยังอ่อนไป ยังไม่ยุ่งเหยิงวุ่นวายกระจายระจายเท่า “Chaos” ยังมีอีกทำ ๑ ก็แต่ “ทุรยุค” (คือ เวลาอันชั่วร้าย) ซึ่งมีใช้อยู่ในพงษาวดารไทยเรา เมื่อกล่าวถึงเวลาที่เปนขบถแย่งแผ่นดินกันยุ่งๆ อยู่ เช่นครั้งแม้อยู่หัวศรีสุดาจันทร์กับขุนวรวงษาธิราช เป็นต้น แต่ข้าพเจ้าไม่ยอมใช้ เพราะเห็นว่าจะรุนแรงเกินเหตุไปจึงใช้ว่า “ซุลมุน” เป็นการขอไปที...” โปรตตุ เอมีล โยเซฟ ดิลลอน. อัสวพาหุ (นามแฝง) แปล, ความกระจัดกระจายแห่งเมืองจีน. (พระนคร : โรงพิมพ์หนังสือพิมพ์ไทย, 2455) หน้า 32 – 33.

“...นอกจากความเห็นของหมอดิลลอน ยังมีความเห็นที่ผู้อื่นได้แสดงและลงในหนังสือพิมพ์ไทมส์ ซึ่งข้าพเจ้าได้แปลมาไว้ในนิตานี้ด้วย เพื่อท่านผู้อ่านจะได้มีโอกาสเปรียบเทียบกับความเห็นของหมอมอร์ริสัน และหมอดิลลอนทั้งสองฝ่าย ข้าพเจ้าถือเอาเป็นหน้าที่จะเก็บรวบรวมข้อความมาไว้ในที่แห่งเดียวกันให้หลายทาง เพื่อให้ท่านผู้อ่านได้มีโอกาสฟังความเห็นหลายๆ คน แล้วก็จะได้มีโอกาสใช้วิจารณ์ญาณของท่านไตร่ตรองต่อไปก่อนที่จะวินิจฉัยลงเนื้อเห็น...”²⁰⁷

ดังนั้นแนวทางในการแปลของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้แปลงานอื่นๆ ประกอบงานแปลของดิลลอน และเพิ่มบทความอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง จึงแสดงให้เห็นเจตนาของพระองค์อย่างชัดเจน คือ การแปลด้วย “จิตคิดเป็นกลาง”²⁰⁸ คือ การแสวงหาความรู้ฟังความคิดเห็นทางตรงกันข้ามเสียก่อนและปล่อยให้ผู้อ่านเป็นผู้ใช้วิจารณ์ญาณในการตัดสินใจเอง

ลำดับต่อมาผู้วิจัยมีความเห็นว่า มโนทัศน์ระบอบทางการเมืองที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนิยามขึ้นมาใหม่ พระองค์คงใจที่จะแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเนื่องจากผู้วิจัยพบหลักฐานที่ยืนยันว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีความรู้ในการแปลและบัญญัติศัพท์เป็นอย่างดีดังจะเห็นได้จากพระองค์มีการอธิบายและขยายความศัพท์ระบอบการเมืองจากรากศัพท์เป็นอย่างดี เช่น ศัพท์คำว่า “Democracy” (เดมาคระซี) เป็นศัพท์โยนภสม คือ “Demos” (เดมส) แปลว่า ประชา กับ “Krateo” (กระเตโอ) แปลว่า เบนใหญ่ รวมศัพท์จึงได้ “Demokratia” (เดโมกระตี) และแปลงเขียนเป็นภาษาอังกฤษ “Democracy”²⁰⁹ ส่วนคำศัพท์ “Republic” พระองค์อธิบายว่า “Republic” เป็นศัพท์ละตินที่ผสมจากคำว่า “Res” (รีส) ซึ่งแปลว่า สมบัติ หรือประโยชน์ ส่วนคำว่า “Public” มาจาก “Pudlica” (ปับลิกะ) แปลว่า สาธารณ รวมทั้งสองคำจะแปลได้ว่า “สาธารณสมบัติ” “สาธารณประโยชน์” “สาธารณกรณ”²¹⁰ ดังนั้นการพิจารณาว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเข้าใจผิดสืบสนว่า พระองค์ทรงใช้คำว่า “ประชาธิปไตย” ในความหมาย “Republic” จึงเป็นความเข้าใจผิด²¹¹

²⁰⁷ เรื่องเดียวกัน., หน้า 191.

²⁰⁸ อัครพาทู. จดหมายหมอมอร์ริสัน. ใน เอมีล โยเซฟ ดิลลอน, อัครพาทู (นามแฝง), แปล. **ความกระจ่างกระจายแห่งเมืองจีน.** (พระนคร : โรงพิมพ์หนังสือพิมพ์ไทย, 2455), หน้า 192.

²⁰⁹ เรื่องเดียวกัน., หน้า 159.

²¹⁰ เรื่องเดียวกัน., หน้า 148

²¹¹ เกษียร เตชะพีระนำเสนอความเข้าใจว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้คำว่า “ประชาธิปไตย” ในความหมาย “Republic” ผู้วิจัยพบว่าเกษียรเข้าใจผิดเพราะผู้วิจัยพบหลักฐานว่า

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมิได้เข้าใจหรือสับสนระหว่างมโนทัศน์ “Democracy” กับ “Republic” แล้วพระองค์ทรงเข้าใจมโนทัศน์ทางการเมืองดังกล่าวอย่างไร

ผู้วิจัยพบนิยามประชาธิปไตยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า “ความเป็นใหญ่ของน้ำใจราษฎร” พระองค์ทรงได้รับอิทธิพลมาจากเฮอร์เบิร์ต เอ. ไยลส์ (Herbert A. Giles) อาจารย์สอนภาษาจีนในมหาวิทยาลัยเคมบริจ (Cambridge University) นิยามดังกล่าวมีที่มาจากราษฎรในประเทศจีนมีอิสระที่จะเดินทางไปไหนก็ได้โดยไม่ต้องขออนุญาต ไม่ต้องถูกเกณฑ์เป็นทหาร ไม่มีกฎหมายแพ่งหรือกฎหมายอาญาใดๆ จะมาบังคับราษฎรจีน²¹² ดังนั้นพระองค์จึงได้กล่าวว่า ประเทศจีนเป็นประชาธิปไตยมาตั้งแต่สมัยที่ยังปกครองด้วยระบอบกษัตริย์

“...ข้อความซึ่งได้กล่าวมาทั้งนี้ส่อให้เห็นได้ว่าประเทศจีนเมื่อก่อนการจลาจลก๊กเหิม้งเกิดขึ้น แลยังมีระบอบกษัตริย์เม่งจูกอบครองอยู่ แท้จริงเป็นประชาธิปไตยอันหนึ่งด้วยเหตุที่ข้อสำคัญของประชาธิปไตยนั้น คือ ความเป็นใหญ่ของน้ำใจราษฎร ซึ่งมีอยู่แล้วแต่ครั้งนั้น เพราะฉะนั้น ท่านผู้อ่านทั้งหลายย่อมเห็นได้ว่า พวกจีนได้เป็นราษฎรมีอิสระมาแล้วโดยไม่รู้ตัว...”²¹³

การอ้างอิงความคิดทางการเมืองเรื่องประชาธิปไตยของนายเฮอร์เบิร์ต เอ. ไยลส์ อาจารย์สอนภาษาจีนที่มหาวิทยาลัยเคมบริจ ซึ่งนายไยลส์ได้ให้ความหมายมโนทัศน์ประชาธิปไตยว่า “ความเป็นใหญ่ของน้ำใจราษฎร” ผู้วิจัยได้สืบค้นบริบทการอ้างอิงความคิดเรื่องประชาธิปไตยเรื่องนี้ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพบว่า ไยลส์เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านจีนศึกษา หรือในภาษาต่างประเทศเรียกสาขาวิชานี้ว่า “Sinology” คำๆ นี้บัญญัติขึ้นในปี พ.ศ. 2381 (ค.ศ. 1838) อุปสรรคคำว่า “Sino-” มาจากภาษาละตินแปลว่า จีน ไยลส์เกิดที่เมืองออกซ์ฟอร์ดวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2388 (ค.ศ. 1845) ความสนใจทางด้านจีนศึกษาเริ่มขึ้นเมื่อเขาสอบแข่งขันและผ่านการคัดเลือกด้านภาษาจีนและได้รับการส่งตัวไปเป็นที่ปรึกษาที่ทำเรือหนิงโป (Ningpo) ในปี พ.ศ. 2451 (ค.ศ.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเข้าใจความหมาย “ประชาธิปไตย” กับ “รีพับลิค” ต่างกันดังจะเห็นได้จากในเอกสารความกระจัดกระจายของเมืองจีน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงวิเคราะห์ศัพท์ทั้ง 2 คำและแยกให้เห็นความแตกต่างกันอย่างชัดเจน โปรตตุ เกเชียร เตชะพีระ. การเมืองวัฒนธรรมว่าด้วยประชาธิปไตย: บทนำเปรียบเทียบกับเชิงทฤษฎี. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 กรกฎาคม – ธันวาคม, 2550), หน้า 21.

²¹² อัศวพาหุ. 2455. ปกิณณกะคดี. แปลจากภาษาอังกฤษ ซึ่งออกในหนังสือพิมพ์สยามออบเซอร์เวอร์. (ม.ป.ท.: หนังสือพิมพ์ไทย), หน้า 94 – 95.

²¹³ เรื่องเดียวกัน., หน้า 101

1872)²¹⁴ ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศจีนต้องพ่ายแพ้ในสงครามและต้องยินยอมในข้อตกลงรับสิทธิสภาพนอกอาณาเขตใน ‘สนธิสัญญานานกิง’ (Treaty of Nanking)

ไยลส์ศึกษาค้นคว้าด้านจีนศึกษาและตีพิมพ์ผลงานออกมามากมาย อาทิ ทำพจนานุกรม A Chinese-English Dictionary รวมไปถึงผลงานแปลตัวบทปรัชญาจีน อาทิ Record of the Buddhistic Kingdoms ของฟาเหียน (Fa Hsien) ผลงานของเขาเป็นที่ยอมรับจนได้รับเชิญไปสอนที่มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย (Columbia University) การตอบรับคำเชิญไปสอนดังกล่าวในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2455 ไยลส์ได้เขียนงานชิ้นสำคัญที่มีอิทธิพลต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ China and the Chinese เป็นหนังสือที่รวมคำบรรยายที่ไยลส์ตั้งใจเขียนขึ้นสำหรับการค้นคว้าตะวันออกศึกษา (Oriental Studies)²¹⁵

ผู้วิจัยพบหลักฐานสำคัญที่เชื่อมโยงคำบรรยายเรื่องนี้ของไยลส์กับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ ภายหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวศึกษาวิชาทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนครบถ้วนแล้ว ก่อนที่จะเสด็จพระราชดำเนินนิวัติพระนคร พระองค์ใช้เวลาว่างจากการทรงศึกษา เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศต่างๆ ในยุโรปและอาฟริกา รวมถึงเสด็จประทับอยู่ที่สหรัฐอเมริกาด้วยในวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2445²¹⁶ นอกจากจะได้ทรงพบกับประธานาธิบดีธีโอดอร์ รูสเวลต์ (Theodore Roosevelt) และพระสหายชาวสหรัฐ เช่น นายวิลเลียม พอตเตอร์ (William Potter) และพลเอก เจมส์ เอช. วิลสัน (General James H. Wilson) แล้ว ยังได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมสถาบันการศึกษาชั้นนำของสหรัฐอเมริกา อาทิ โรงเรียนนายเรือที่แอนนาโปลิส (U.S. Naval Academy, Annapolis) โรงเรียนนายร้อยทหารบกที่เวสต์พอยท์ (U.S. Military Academy, West

²¹⁴ สงครามฝิ่นครั้งที่ 1 ดำเนินไปเรื่อยๆ พร้อมกับที่จีนพ่ายแพ้มากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ จนในที่สุดจีนต้องยอมลงนามใน ‘สนธิสัญญานานกิง’ (Treaty of Nanking) ค.ศ. 1842 ซึ่งฝ่ายจีนเรียกว่า ‘สนธิสัญญาอันไม่เป็นธรรม’ (Unequal Treaties) สนธิสัญญานี้บังคับให้จีนต้องยกเลิกระบบกวางโจว หรือระบบการค้าผูกขาดที่อนุญาตให้ต่างชาติซื้อขายสินค้าได้เฉพาะกับทางการจีนที่เมืองกวางตุ้ง (Canton) เท่านั้น จีนถูกบังคับให้เปิดเมืองท่า เซี่ยงไฮ้ (Shanghai), กวางโจว (Guangzhou หรือ Canton), Ningbo หรือ Ningpo), Fuzhou หรือ Fuchow), เซี่ยเหมิน (Xiamen หรือ Amoy) เสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ทำให้ฝรั่งไม่ต้องเกรงกลัวและเคารพกฎหมายจีน รวมทั้งเสียเกาะฮ่องกงให้กับอังกฤษ และนี่คือจุดเริ่มต้นของศตวรรษแห่งความอับยศอดสูที่มีการสูญเสียอำนาจอธิปไตยของจีนบนเกาะฮ่องกงเป็นสัญลักษณ์สำคัญ **โปรดดู** ปิติ ศรีแสงนาม. **ฮ่องกง: จากจุดเริ่มต้นศตวรรษแห่งความอับยศอดสู สู่มหาอำนาจของจีน** (1). เข้าถึงได้จาก <https://www.the101.world/china-hongkong-1/>.

²¹⁵ Giles, Herbert Allen. Preface. In *China and the Chinese*. (Herbert Allen Giles: Columbia University Press, 1902).

²¹⁶ วรชาติ มีชูบท. **พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (๔)**. เข้าถึงได้จาก <https://vajiravudh.ac.th/OVtoVC/OVtoVC132.htm>

Point) มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard University) มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (Stanford University) และมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย (Columbia University) ที่มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีสมมติฐานว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวน่าจะได้พบคำบรรยายของโยลส์ ซึ่งได้เคยมาบรรยายที่มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย

ดังนั้นถ้านำหลักฐานทั้งหมดมาพิจารณาด้วยการเริ่มต้นจากเรียบเรียงตัวบทของโยลส์ พระราชนิพนธ์ภาษาอังกฤษของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระราชนิพนธ์แปลสามารถเรียบเรียงได้ ดังนี้ 1.China and the Chinese เรื่อง Democratic China 2.Siam Miscellany 3. ปกิณกะคดีของอัครพาทูเพื่อวิเคราะห์ความหมาย “ประชาธิปไตย” ในบริบทประเทศจีน ผู้วิจัยพบการใช้ความหมายนี้ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์องค์นิยาม “ประชาธิปไตย” ว่า “ความเป็นใหญ่ของน้ำใจราษฎร” ซึ่งแปลมาจากภาษาอังกฤษที่พระองค์ใช้ในบทความภาษาอังกฤษว่า “democracy is the supremacy of the people’s will” ผู้วิจัยพบว่าการใช้ความหมายประชาธิปไตยนี้ของพระองค์มิได้เป็นการใช้เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับระบอบการปกครองประชาธิปไตยเพราะเมื่อผู้วิจัยได้สืบค้น ร่องรอยจากหลักฐานคำบรรยายเรื่อง Democratic China ของโยลส์แล้ว ผู้วิจัยพบว่า ตัวอย่างที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ยกตัวอย่างพฤติกรรมของชาวจีนในระบอบประชาธิปไตยมาใช้ในบทความภาษาอังกฤษไม่ว่าจะเป็นเรื่องราษฎรเก็บส่วยกันเอง อิศราภาพของชาวจีนที่เดินทางไปไหนก็ได้โดยไม่ต้องขออนุญาต และการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมืองของชาวจีนทำให้ผู้วิจัยเข้าใจความคิดทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเรื่องประชาธิปไตยในประเทศจีนว่า “ความเป็นใหญ่ของน้ำใจราษฎร” คือ การปกครองโดยกฎหมายที่ไม่มีกฎหมายบ้านเมืองคอยเข้ามาควบคุม ซึ่งมุมมองนี้ผู้วิจัยเข้าใจว่า พระองค์ได้รับอิทธิพลมาจากโยลส์ ซึ่งมีมุมมองต่อชาวจีนแบบคนผิวขาวที่มีความเจริญแล้ว และได้เข้าไปศึกษาบ้านเมืองของคนป่าเถื่อนดังที่โยลส์ได้ยกตัวอย่างเพื่อสรุปการตามรอยการปกครองแบบประชาธิปไตยในประเทศจีนว่า เช้าวันหนึ่งมีเจ้าหน้าที่มาตามตัวเขาให้ไปเป็นผู้สังเกตการณ์กรณีเจ้าหน้าที่ทางการของจีนทำร้ายร่างกายเด็กอายุ 17 ปีจนถึงแก่ความตาย แม่ของเด็กและกลุ่มฝูงชนรอเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจมาตัดสิน และเมื่อเจ้าหน้าที่ทางการมาถึง เขาได้ระบุข้อหา คือ การฆาตกรรมโดยประมาท หลังจากนั้นเป็นเวลาไม่นาน มีการเตรียมการเพื่อลงโทษฆาตกร ฝูงชนเข้ามารอเพื่อรอดูการลงโทษ และเมื่อถึงเวลา 5 ทุ่มของวันนั้น ฆาตกรถูกประหารชีวิต²¹⁷

²¹⁷ โยลส์ระบุสาเหตุการตายว่า เจ้าหน้าที่ทางการจีนได้เตะเข้าไปที่ท้องแต่พลาดไปโดนอวัยวะเพศ โปรดดู Giles, Herbert Allen. Democratic China In **China and the Chinese**. (Herbert Allen Giles: Columbia University Press, 1902).

ส่วนมโนทัศน์ “Republic” พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีความรู้ในศัพท์คำๆ นี้เป็นอย่างดี แต่กลับปรากฏการแปลมโนทัศน์ทางการเมือง “รีพับลิก” คือ ราชนวงศ์กระษัตริย์ใหม่ ผู้วิจัยเข้าใจว่าพระองค์ทรงต้องการชี้ให้เห็นว่า พื้นที่สาธารณะมีการนำเสนอข่าวเหตุการณ์ทางการเมืองในประเทศจีนเป็นเหตุให้พระองค์จำต้องใช้วิธีการแปลมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อแก้ความเข้าใจผิดเนื่องจากการนำเสนอเหตุการณ์การเมืองในประเทศจีนมีการเผยแพร่จนทำให้คนในประเทศสยามรวมไปถึงชาวต่างประเทศที่อยู่ในสยามเข้าใจว่าประเทศจีนมีการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองเป็น “รีพับลิก” อย่างแท้จริง

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงอธิบายเหตุผลที่นิยาม “Republic” ว่า “ราชนวงศ์กระษัตริย์ใหม่” เพราะราษฎรจีนไม่เข้าใจวิธีการจัดการปกครองรีพับลิก ซึ่งรวมถึงคนในสยามด้วย อีกทั้งการแปลมโนทัศน์ดังกล่าวของพระองค์เป็นการใช้คำเพื่อชี้ให้เห็นว่า สุดท้ายแล้วขุนยัดเซนไม่ได้คิดจะตั้งรีพับลิกตามอย่างตะวันตก แต่ตั้งรีพับลิกตามธรรมเนียมจีนเพื่อให้คนจีนเข้าใจว่า รีพับลิกเป็นทายาทของราชาธิปไตยเนื่องจากพระองค์เห็นพฤติกรรมของขุนยัดเซนหลังจากที่ตั้งรีพับลิก คือ การตั้งขบวนแห่ไปทำพิธีอ่านประกาศกราบทูล ณ ที่ฝั่งพระศพระมหาราชกระษัตริย์ต้นพระราชนวงศ์เหม็งว่า บัดนี้ได้ขับไล่พวกต่างชาติที่มาแย่งชิงราชสมบัติให้พ้นไปจากราชบัลลังก์จีนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว²¹⁸ และภายหลังจากการตั้ง “รีพับลิก” ขึ้นมา อำนาจกลับรวมไว้ที่คนเพียงคนเดียว คือ หยวนไฮไซ ผู้ก่อตั้งราชนวงศ์กระษัตริย์ใหม่

สุดท้ายคือ มโนทัศน์ “Socialist” พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนำเสนอการแปลมโนทัศน์และตีพิมพ์บทความเป็นภาษาอังกฤษชื่อว่า “Uttarakuru” ต่อมามีการแปลเป็นภาษาไทยโดยพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร กับพระยาบุรุษวิราชรัฐ (ชวน สิงหเสนี) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรับรู้ความนิยมของมโนทัศน์ทางการเมืองลัทธิสังคมนิยมที่กำลังเป็นกระแสในประเทศตะวันตกและมีการเผยแพร่เข้ามาในประเทศจีน ตูร์กี อิหร่าน²¹⁹ การรับรู้มโนทัศน์เรื่องนี้พระองค์เข้าใจวิธีการจัดการปกครองตามลัทธินี้จากนักคิดนักเขียนผู้ทรงภูมิปัญญาในยุโรป อาทิ หนังสือเรื่อง “ยูโทเปีย” ของโทมัส มอร์ (Thomas More) นักเขียนบทละครจอร์จ เบอร์นาร์ด ชอว์ (George Bernard Shaw)²²⁰ เมื่อพระองค์ทรงได้ศึกษาผลงานและรับรู้ความเชื่อตาม

²¹⁸ เรื่องเดียวกัน., หน้า 40

²¹⁹ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. **อุตตรกुरु**. พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร ทรงแปล. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศิริธรรมสาร, 2516), หน้า 3.

²²⁰ กระแสโซเซียลิสต์ในยุโรปก่อนที่ซอว์จะนำเสนอความคิดเรื่องครอบครัว ผู้วิจัยได้สืบค้นจากร่องรอยที่ได้จากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นเริ่มต้นในปี พ.ศ. 2425 อิทธิพลทางความคิดของซอว์ในช่วงเวลา ก่อนที่เขาจะเสนอความคิดเรื่องการเมืองต่างงาน ช่วงนั้นเป็นปีที่ยุโรปจัดประชุมวิชาการ ซึ่งมีนักวิชาการด้านเศรษฐกิจการเมืองชาวอเมริกันเฮนรี ยอร์จ (Henry George) มาบรรยายที่หอประชุม Memorial Hall ที่ Farringdon

ลัทธินี้ พระองค์ทรงมีพระราชดำรัสว่า ดินแดนอัศจรรย์ของยุโรปที่มอร์เขียนเอาไว้นั้นกลับมาปรากฏอยู่ในหนังสือไทยโบราณของพระยาสิทธิไทยที่ได้เขียนถึงดินแดนลักษณะเดียวกันนี้มานานกว่า 600 ปีมาแล้วว่า

“...คงจะเป็นเรื่องประหลาดใจ สำหรับผู้อ่านที่เป็นชาวยุโรป และบางทีที่เป็นชาวไทยด้วยเหมือนกัน ที่จะทราบว่า ก่อนที่เซอร์ทอมัส มอร์ เขียนเรื่อง ยูโทเปีย ขึ้นนั้น ในทวีปเอเชียของเราได้มีผู้เขียนเรื่องเกี่ยวกับดินแดนที่น่าพิศวงอันมีชื่อว่าแดน อุตตรกुरु ฌ แดนนี้มีลักษณะที่เจ้าของเรื่องยกย่องไม่น้อยไปกว่ายูโทเปียของมอร์ ข้าพเจ้าได้อ่านเรื่องของดินแดนน่าพิศวงนี้ในหนังสือไทยโบราณที่มีชื่อว่า ไตรภูมิพระร่วง...”

221

ส่วนการรับรู้แนวคิดเรื่องดินแดน “อุตตรกुरु” พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรับรู้เรื่องราวของหนังสือเล่มนี้ในสมัยที่พระองค์ดำรงตำแหน่งสถานายกหอสมุดสำหรับพระนคร ซึ่งมีกรมพระดำรงราชานุภาพดำรงตำแหน่งกรรมการหอพระสมุดในปี พ.ศ. 2449 ต่อจากนั้นพระองค์ยังได้สะสมและเพิ่มพูนความรู้ในการค้นคว้าเรื่องนี้ตามหลักฐานโบราณคดีและตีพิมพ์ออกมาเป็นพระราชนิพนธ์เรื่อง “เที่ยวเมืองพระร่วง” ซึ่งปรากฏหลักฐานว่าพระองค์ทรงเขียนถึงจารึกหลักที่ 1 และ 2 พงศาวดารเหนือ และพงศาวดารกรุงเทพฯ ทวารดีศรีอยุธยา พระราชนิพนธ์เรื่องนี้ผู้วิจัยพบหลักฐานที่นำไปสู่การสันนิษฐานได้ว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงศึกษาและมีความรู้เรื่องพระศรีอารีย์ กล่าวคือ ผู้วิจัยพบข้อมูลที่พระองค์กล่าวถึงสถานที่สร้างพระพุทธรูปพระศรีอารีย์ในสมัยพระเจ้ากมรเตยอัครีธรรมราชที่ตำบลปามะม่วง²²²

นอกเหนือไปจากการรับรู้กระแสสมโนทัศน์ “โซเซียลิสต์” ในยุโรปแล้ว กระแสความนิยมในเรื่องนี้ได้ปรากฏในประเทศจีนมาเป็นเวลานานแล้วในพงศาวดารของจีน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกล่าวถึงประเทศจีนว่ามีวิธีการปกครองตามลัทธิโซเซียลิสต์ว่า

เจ้าของหนังสือเรื่องชาติเรื่อง “Progress and Poverty” ซึ่งเป็นหนังสือเกี่ยวกับการสำรวจปริทรรศน์ (Paradox) ของช่องว่างความไม่เท่าเทียม ความยากจนที่เพิ่มมากขึ้นจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โปรดดู wikipedia.org . George Bernard Shaw. Available from: https://en.wikipedia.org/wiki/George_Bernard_Shaw

²²¹ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. อุตตรกुरु. พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร ทรงแปล. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศิรินสาร, 2516), หน้า 1

²²² พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. เที่ยวเมืองพระร่วง. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยเชชม, 2520), หน้า 72.

“...จีนได้ใช้วิธีปกครองตามลัทธิโซเซียลิสต์ (คือลัทธิที่ว่าคนทุกคนควรได้รับส่วนแบ่งแห่งทรัพย์สินในโลกนี้เท่าๆ กัน) และได้เห็นความไม่สำเร็จแห่งลัทธิโซเซียลิสต์ในส่วนที่จะใช้จริงจังกสำหรับการปกครองบ้านเมืองนั้นแล้ว ตั้งแต่ก่อนที่คนจำพวกโซเซียลิสต์ได้เกิดขึ้นในประเทศยุโรปตั้งหลายร้อยปี...”²²³

ตามพงศาวดารจีน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงอ้างอิงในหนังสือ “เวลด์” เรื่อง “ลัทธิโซเซียลิสต์ฝ่ายจีน” ของมิสซิส ลูอิส ยอร์ดัน มิลล์²²⁴ ในหนังสือเล่มนี้มีลิลล์อธิบายการใช้มโนทัศน์โซเซียลิสต์ฝ่ายจีนว่า การให้ทุกคนได้รับส่วนแบ่งแห่งทรัพย์สินในโลกนี้เท่าๆ กันนั้นเคยเกิดขึ้นในเมืองจีนในแผ่นดินพระเจ้าจิ้นซุงที่สองไม่น้อยกว่า 700 ปีมาแล้ว และคนที่เป็นผู้ออกความคิดนี้คืออำมาตย์จวงจันจิ เขาได้สั่งให้ข้าราชการสำนักดูแลปกครองราษฎรในรัฐระทั่งปวงไม่ว่าจะเป็นทางสาธารณกิจหรือเป็นส่วนบุคคลโดยมีเป้าหมายไม่ให้มีใครจนหรือรวย²²⁵ แต่ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นตามมาของวิธีการจัดการปกครองโซเซียลิสต์ คือ ราษฎรจีนสิ้นมานะ สิ่งใดเคยเป็นธุระของคนทุกๆ คนกลายเป็นไม่ใช่ธุระของผู้ใด เมื่อไม่มีความฝืดเคืองกดดัน ประชาชนทั้งปวงก็ไม่ออกแรงทำงานใดๆ²²⁶

ส่วนแนวคิดเรื่องการยกลูกให้รัฐบาลเลี้ยงมาจากคังยูเว่ย (Kang Yu Wei) เขาเป็นผู้ให้คำแนะนำกับพระเจ้าแผ่นดินจีนว่า พ่อแม่ไม่ต้องเลี้ยงลูกเพราะพ่อแม่ไม่มีความโลภน่าทรัพย์สินสมบัติมาให้ลูก ส่วนทารกนั้นให้เป็นของบ้านเมือง ซึ่งรัฐบาลมีหน้าที่จะต้องเลี้ยงให้เป็นพลเมืองที่ดีต่อไปโดยที่ไม่ต้องให้รู้จักพ่อแม่ และเมื่อพลเมืองไม่มีพันธหน้าที่ต่อครอบครัว พวกเขาจะได้อยู่ที่ศตุนช่วยบ้านเมืองได้เต็มที่²²⁷ อย่างไรก็ตามพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้แสดงความคิดเห็นเห็นเรื่องการแพร่หลายของความคิดทางการเมืองโซเซียลิสต์ในประเทศจีน ซึ่งพลเมืองจีนกำลังตื่นตื่นและตื่นตัวกับภูมิของชาวยุโรปว่า พลเมืองจีนตื่นตื่นในมโนทัศน์ทางการเมือง “โซเซียลิสต์” จนลืมนึกถึงพงศาวดารจีน ซึ่งปรากฏอย่างแพร่หลายในอดีตว่าได้มีนักปราชญ์ใช้มโนทัศน์โซเซียลิสต์เป็นวิธีการปกครองมาแล้ว แต่ลืมหลวในทางปฏิบัติ ดังนั้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรับรู้มโนทัศน์โซเซียลิสต์จากยุโรป และมีการเผยแพร่แนวคิดนี้เข้าสู่ประเทศจีน พระองค์ได้เทียบเคียงวิธีการ

²²³ อัครพาท. วิเคราะห์เรื่องการเมืองของจีน. ใน อัจฉราพร กมฺทพิสมัย. ปัญหาภายในสังคมไทยก่อนการปฏิวัติ 2475: ภาพสะท้อนจากงานเขียนทางหนังสือพิมพ์. (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532), หน้า 336.

²²⁴ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. ปกิณณกคดี. (พระนคร: ไทยเชชม, 2482), หน้า 32.

²²⁵ เรื่องเดียวกัน., หน้า 35.

²²⁶ เรื่องเดียวกัน., หน้า 39.

²²⁷ เรื่องเดียวกัน., หน้า 13

จัดการปกครองตามลัทธิโซเซียลิสต์กับการดำเนินชีวิตใน “อูตตรกรูทวิป” และพบว่ามีความเหมือนกันกับความคิดที่เกิดขึ้นในยุโรป ดังต่อไปนี้

หลักการจัดทรัพย์สินสมบัติเป็นของกลาง พระองค์ได้เทียบเคียงกับเรื่องต้นกัลปพฤกษ์ที่ปรากฏอยู่ในอูตตรกรูทวิปว่า ผู้ใดจะต้องการทรัพย์สินอย่างไร ก็มาถือเอาไปจากต้นกัลปพฤกษ์ ผู้ใดจะต้องการเงินทอง แก้วแหวน อัญมณีเพื่อประดับร่างกายสิ่งของเหล่านั้นก็ออกมาจากต้นกัลปพฤกษ์สมความปรารถนาของมนุษย์เหล่านั้น²²⁸ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเทียบเคียงว่าหลักการจัดทรัพย์สินสมบัติกลางในยุโรป คือ ต้นกัลปพฤกษ์เพราะผู้รจนารื่องอูตตรกรูทวิปคงมุ่งหมายที่จะจัดทรัพย์สินทั้งหมดเป็นของกลางสำหรับชาติเพื่อพลเมืองทุกคนจะได้สิทธิร่วม

ต่อจากนั้นพระองค์ได้แสดงความคิดเห็นเรื่องครอบครัวของลัทธิโซเซียลิสต์ ซึ่งพระองค์ได้อ้างเจ้าของความคิดนี้ คือ จอร์จ เบอ์นาร์ต ชอว์ (George Bernard Shaw) ผู้ได้กล่าวว่า “...ชายหญิงจะเป็นผู้เมียกันก็ด้วยความยินยอมของแต่ละฝ่าย แต่หากเมื่อใดไม่พอใจซึ่งกันและกัน ก็ควรจะให้เลิกกันไปได้...”²²⁹ ข้อเสนอเรื่องนี้พระองค์พบข้อความที่มีเนื้อหาสาระเดียวกันในวิถีชีวิตของชาวอูตตรกรูทวิปที่รจนารว่า “...เขาอยู่ด้วยกันเป็นผู้เมียเพียง 7 วันเท่านั้น ต่อจากนั้นต่างก็แยกกันไปคนละทาง...”²³⁰ พระองค์ทรงตีความว่า การสมรสคงมีอายุเพียง 7 วัน ซึ่งเป็นความคิดที่เหมือนกับจอร์จ เบอ์นาร์ต ชอว์

ดังนั้นข้อค้นพบเรื่องมโนทัศน์ “โซเซียลิสต์” ซึ่งเป็นกระแสนิยมในยุโรปและผู้คนต่างตื่นว่าเป็นของใหม่ แต่กลับมาปรากฏใน “ไตรภูมิพระร่วง” พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงแปลมโนทัศน์ทางการเมือง “Socialist” ว่า “ศาสนาพระศรีอารีย์” ซึ่งการเลือกใช้คำๆ นี้มีนัยในการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²²⁸ เรื่องเดียวกัน., หน้า 11

²²⁹ กระแสโซเซียลิสต์ในยุโรปก่อนที่ชอว์จะนำเสนอความคิดเรื่องครอบครัว ผู้วิจัยได้สืบค้นจากร่องรอยที่ได้จากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นเริ่มต้นในปี พ.ศ. 2425 อิทธิพลทางความคิดของชอว์ในช่วงเวลา ก่อนที่เขาจะเสนอความคิดเรื่องการแต่งงาน ช่วงนั้นเป็นปีที่ยุโรปจัดประชุมวิชาการ ซึ่งมีนักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์การเมืองชาวอเมริกันเฮนรี่ ยอร์จ (Henry George) มาบรรยายที่หอประชุม Memorial Hall ที่ Farringdon เจ้าของหนังสือเรื่องชายดีเรื่อง “Progress and Poverty” ซึ่งเป็นหนังสือเกี่ยวกับการสำรวจปริทรรศน์ (Paradox) ของช่องว่างความไม่เท่าเทียม ความยากจนที่เพิ่มมากขึ้นจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ชอว์จึงตีพิมพ์หนังสือเรื่อง “Getting Married” หนังสือเรื่องนี้ของชอว์ได้รับแรงบันดาลใจจากเด็กผู้หญิงคนหนึ่งเข้ามาถามชอว์ว่า “...สมควรไหมที่เธอควรจะได้รับ การยอมรับให้ตัดสินใจด้วยตนเองว่าจะแต่งงานกับผู้ชายที่เธอจะอยู่ด้วยกันตลอดชีวิต...” โปรดดู George Bernard Shaw. Preface. In *Getting Married*. เข้าถึงได้จาก <https://www.gutenberg.org/files/5604/5604-h/5604-h.htm>

²³⁰ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. อูตตรกรู. พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร ทรงแปล. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศิรินสาร, 2516), หน้า 12.

เล่นการเมืองทางวัฒนธรรมเนื่องจากการใช้คำว่า “พระศรีอารีย์” สื่อถึงความเชื่อว่าจะมีบุคคลตรัสรู้ เป็น “พระเมตไตรยพุทธเจ้า” ต่อเมื่อโลกจะล่วงเข้าสู่ยุคแห่งความเสื่อมถอย อายุขัยของมนุษย์ลดลง จนเหลือ 10 ปีจนเกิดผู้สลดใจกับความชั่วก็หันมารวมกลุ่มกันทำความดีจนอายุขัยเพิ่มขึ้นถึง 1 อสงไขยปี แล้วจึงลดลงอีกจนเหลือ 80,000 ปี ในยุคนี้จะมีพระโพธิสัตว์ที่บำเพ็ญบารมีครบ 80 อสงไขยแสนมหากัปปลงมาตรัสรู้เป็น “พระเมตไตรยพุทธเจ้า” ดังนั้นการแปลงมโนทัศน์ทางการเมือง ด้วยการใช้คำว่า “ศาสนาพระศรีอารีย์” จึงสร้างภาพลักษณ์ใหม่โน้ตชน “Socialist” เป็นลัทธิการปกครองที่ดี แต่จะเกิดขึ้นหรือนำมาใช้ได้จริงหรือไม่นั้นเป็นเรื่องในอนาคตที่ยังไม่เกิดขึ้น

4.3 เชิงอรรถความเป็นไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

บุคคลสำคัญอีกคนที่จำเป็นต้องกล่าวถึง คือ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เนื่องจากพระองค์นอกจากจะทรงมีพระปรีชาสามารถด้านการบัญญัติศัพท์ ซึ่งผู้วิจัยได้กล่าวถึง ในบทที่ 3 แล้ว พระองค์ยังทำหน้าที่เป็นเชิงอรรถความรู้ทางพุทธศาสนาที่ชนชั้นปกครองนำไปใช้ในการอธิบายการดำรงอยู่และความจำเป็นของพระมหากษัตริย์ การให้แนวทางในการนำเอาองค์ความรู้ทางพุทธศาสนาไปปรับใช้ รวมไปถึงบทบาทของพระองค์ในฐานะที่เป็นประกาศกคนสำคัญของระบอบราชาธิปไตยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 และสมัยรัชกาลที่ 6 ในการเผชิญกับการล่าอาณานิคม และการเผยแพร่โน้ตชนทางการเมืองของชาติตะวันตก²³¹

บทบาทของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสในฐานะประกาศก คือ การเทศนาเพื่อกล่าวอาเศียรวาทเฉลิมพระเกียรติแก่พระมหากษัตริย์ คำเทศนานั้นพระองค์ได้รับการเก็บรวบรวมและจัดระเบียบเป็นหัวข้อเพื่อแสดงให้เห็นบทบาทและความสำคัญของพระมหากษัตริย์ที่ชนชั้นปกครองพร้อมรับนำไปอ้างอิง และอธิบายความชอบธรรมของระบอบการปกครองราชาธิปไตย และส่งเสริมสนับสนุนพระราโชบายของพระมหากษัตริย์ อาทิ บทพระธรรมเทศนาเรื่อง “*บุพเพกตปุญญตา*” กล่าวถึงลักษณะความเป็นพระมหากษัตริย์ไว้ว่า พระมหากษัตริย์คือบุคคลมีบุญได้บำเพ็ญมาในปางก่อน คุณชื่อนี้ส่งต่อบุคคลผู้มีบูรพาธิการให้พิเศษกว่าสามัญ คำเทศนาบทนี้เป็นการแสดงธรรมที่สนับสนุนให้มีการยกเลิกรตำแหน่งวังหน้า และให้ความชอบธรรมในการสืบทอดราชสมบัติด้วยการสถาปนาตำแหน่งมกุฎราชกุมาร²³²

²³¹ ปฐม ตาคะนานันท์. สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสกับการสถาปนาอุดมการณ์แห่งรัฐของสยาม. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549), หน้า 20.

²³² พระมวงคฺวิเสสภานในรัชกาลที่ 6 พ.ศ. 2453 ใน พระมวงคฺวิเสสภานในรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 9 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2546), หน้า 74.

คำเทศนาของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสรวมไปถึงแหล่งความรู้ทางพุทธศาสนามีการจัดพิมพ์เผยแพร่ตามเทคโนโลยีการพิมพ์ในสมัยนั้นโดยมีพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นผู้อุปถัมภ์ การจัดตั้งองค์กรเพื่อการศึกษาและแปลคัมภีร์ทางพุทธศาสนา คือ การจัดตั้งบาลีวิทยาลัย ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์สำหรับพระภิกษุและสามเณรจะได้ศึกษาปริยัติและวิชาชั้นสูงในปี พ.ศ. 2432 จึงเกิดขึ้น ผลลัพธ์ของการจัดตั้งสถานศึกษาทางพุทธศาสนา ดังกล่าวทำให้มีการแต่งตำรา การเรียบเรียง และแปลหนังสือพุทธศาสนาสำหรับประชาชนทั่วไป และแบบเรียนสำหรับพระภิกษุสามเณรรวม เช่น หนังสือสวดมนต์ หนังสืออธิบายหลักธรรม เช่น เบญจศีล เบญจธรรม ธรรมวิภาคคิหิปฏิบัติ อรรถศาสน์ และธรรมวิจารณ์ ส่วนการจัดตั้งหอสมุดวชิรญาณในปี พ.ศ. 2427 นอกจากจะใช้เป็นที่รวบรวมหนังสือสำหรับค้นคว้าแล้ว คณะกรรมการฯ ยังได้ออกหนังสือพิมพ์วชิรญาณ พ.ศ. 2427 และวชิรญาณพิเศษ พ.ศ. 2429 ซึ่งเนื้อหาจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับพุทธศาสนาสุภาพิต บทพระราชนิพนธ์ วรรณคดี และเรื่องแปล รวมไปถึงการจัดพิมพ์หนังสือหนังสือเกี่ยวกับพุทธศาสนา เช่น ไตรภูมิพระร่วง อีกด้วย ดังนั้นทั้งคำเทศนา คำสอนที่ให้ความชอบธรรมต่อระบอบราชาธิปไตยจึงมีการเผยแพร่และมีการศึกษาจากประชาชนในทางโลกและพระสงฆ์ในทางธรรม

ในเรื่องของการเผชิญหน้ากับการล่าอาณานิคม และการเผยแพร่เข้ามาของความคิดทางการเมืองตะวันตก มโนทัศน์ทางการเมืองที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงเสนอ และมีอิทธิพลต่อพระมหากษัตริย์ทั้งสองรัชกาล คือ “ปฏิรูปเทศะ” กับ “ปฏิรูปการ” พระองค์ทรงเขียนถึงมโนทัศน์ดังกล่าวว่า

“...เช่นที่อื่นเป็นทะเลดีกว่า มหาชนพากันอพยพไปตั้งเสียที่นั่น ถิ่นเดิมร่วงโรยลง เจ้าของถิ่นปรารถนาจะรักษาความเป็นปฏิรูปเทศแห่งถิ่นของตนเองให้คงไว้ จำจะต้องเอาใจใส่ป้องกันแก้ไขให้ทันความเปลี่ยนแปลงแห่งคติธรรมดา และทำนุบำรุงให้มีกำลังเทียมถิ่นใกล้เคียง...”²³³

และ

²³³ เรื่องเดียวกัน., หน้า 111.

“แม้อยู่ในปฏิรูปเทศแล้ว แต่หาปฏิรูปการไม่ ย่อมไม่ให้เกิดผลแห่งการอยู่ในถิ่นนั้น เช่น ตั้งอยู่ในประเทศมีพื้นที่เป็นทำเลแก่การเพาะปลูกมีการทำนา แต่ไม่ตั้งหน้าทำ เป็นต้นย่อมหาเกิดไม่”²³⁴

จากการใช้คำศัพท์ทั้งคำว่า “ปฏิรูปเทศ” กับ “ปฏิรูปการ” ทำให้ผู้วิจัยเห็นอิทธิพลของคำสอนจากมโนทัศน์ทางการเมืองในบริบทที่สยามเผชิญกับการล่าอาณานิคม และการเผยแพร่ความคิดทางการเมืองตะวันตกเข้ามาในสยามว่า ชนชั้นปกครองสยามจำเป็นต้องปฏิรูปเทศ หรือ ปรับเปลี่ยนแนวทางการบริหารราชการแผ่นดินเพื่อให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง และเสริมกำลังของชาติให้เท่ากับประเทศใกล้เคียง และการนำเอาการระบอบบริหารงานของตะวันตก หรือความคิดของตะวันตกมาใช้จำเป็นต้องเป็นนัก “ปฏิรูปการ” คือ ดัดแปลงและปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับท้องถิ่น ดังนั้นคำสอนดังกล่าวผู้วิจัยเห็นความสอดคล้องกันของมโนทัศน์ “คอเวอนเมนต์รีฟอร์ม” “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” และ “ปฏิรูปการ” ว่าเป็นการดัดแปลงหรือปรับเปลี่ยนตนเองให้เท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลง และยังเป็นการดัดแปลงความรู้ที่ได้รับให้เหมาะกับตนเอง

หลักธรรมทางพุทธศาสนาที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสหยิบยกมาใช้ในมีการดัดแปลงให้เหมาะสมเพื่อเป็นการเทศนาปลุกใจเพื่อให้เกิดความรักชาติบ้านเมือง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมักจะกล่าวถึงคำเทศนาของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสในพระราชดำรัสที่กล่าวต่อข้าราชการ คณะเสื่อปาและลูกเสื่ออย่างสม่ำเสมอไปถึงใช้เป็นหลักธรรมที่ชี้้นำการตัดสินใจเข้าร่วมสงคราม และมีอิทธิพลต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในการพระราชนิพนธ์เรื่อง “ธรรมาธรรมะสงคราม”²³⁵ ซึ่งพระองค์ใช้เป็นมโนทัศน์ทางการเมืองหลักในการตัดสินใจเข้าสู่สงคราม และเป็นมโนทัศน์ที่พระองค์ใช้สื่อสารเพื่อสร้างฉันทามติในหมู่พลเมือง

4.4 สรุปท้ายบท

ในบทนี้ผู้วิจัยสืบค้นการแปลงมโนทัศน์ระบอบการเมือง “รีพับลิค” กับ “โซเชี่ยลิสต์” ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และค้นพบองค์ความรู้และหลักฐานสนับสนุนความหมาย

²³⁴ เรื่องเดียวกัน., 112.

²³⁵ พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. คำนำ. ใน **ธรรมาธรรมะสงคราม : ตามเค้าเรื่องในธรรมะชาดก, เอกาทศนิบาต.** (กรุงเทพฯ : คณะกรรมการฉลองพระบรมราชสมภพครบ 100 ปีของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2524), หน้า 1.

ของศัพท์คำว่า “ชาติ” ตามที่พระองค์เข้าใจ และอิทธิพลทางความคิดของพระองค์ที่ว่ามาจากแหล่งอ้างอิงใด ผู้วิจัยสามารถสรุปท้ายบทได้ว่า

ก.อิทธิพลทางความคิดที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรับมาใช้ในการสร้างชาติไทยเพื่อให้ผู้คนในสยามมีจินตนาการร่วมกัน และเกิดความรักชาติบ้านเมืองนั้นมาจากพลโท เซอร์โรเบิร์ตบาเดลเปาเวลส์จากหนังสือเรื่อง “Scouting for Boys” ซึ่งพระองค์รับมาและดัดแปลงเป็นอุดมการณ์ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” ความสำคัญของข้อสรุปนี้จึงยืนยันว่า บรรดาเอกสารทุติยภูมิที่นำเสนอว่า อุดมการณ์ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเสนอ คือ “ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์” มาจากคำขวัญ “God King Country” ของประเทศอังกฤษจริง แต่ผู้วิจัยพบหลักฐานยืนยันสำเร็จว่ามาจากบาเดลเปาเวลส์ และข้อเสนอที่ว่า อุดมการณ์ของชาติไทยมาจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หรือมาจากอุดมการณ์ของรัสเซีย จึงไม่เป็นความจริง และขาดหลักฐานการสนับสนุน

ข.การแปลงมโนทัศน์ระบอบการเมืองต่างประเทศ “Republic” พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีความรู้ในศัพท์คำๆ นี้เป็นอย่างดี แต่กลับปรากฏการแปลงมโนทัศน์ทางการเมือง “รีพับลิค” คือ ราชนวงศ์ระบอบใหม่ ผู้วิจัยเข้าใจว่าพระองค์ทรงต้องการชี้ให้เห็นว่า พื้นที่สาธารณะมีการนำเสนอข่าวเหตุการณ์ทางการเมืองในประเทศจีนเป็นเหตุให้พระองค์จำต้องใช้วิธีการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อแก้ความเข้าใจผิดเนื่องจากการนำเสนอเหตุการณ์การเมืองในประเทศจีนมีการเผยแพร่จนทำให้คนในประเทศสยามรวมถึงชาวต่างประเทศที่อยู่ในสยามเข้าใจว่าประเทศจีนมีการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองเป็น “รีพับลิค” อย่างแท้จริง

ค.การแปลงมโนทัศน์ทางการเมือง “Socialist” เป็นการเล่นการเมืองวัฒนธรรมของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อแสดงให้เห็นว่า สังคมแบบโซเซียลลิสต์ก็ไม่ต่างไปจากยุคพระศรีอารีย์ ซึ่งทุกอย่างดีมาก แต่ก็ยังเป็นเพียงอุดมคติที่ไม่มีทางเป็นไปได้ในโลกของความเป็นจริง

ง.จากหลักฐานต่างๆ รวมไปถึงสภาพบริบทที่มีอิทธิพลต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทำให้ผู้วิจัยได้ข้อสรุปที่เชื่อมต่อกับบทที่ 3 การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองในสยามว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เรียนรู้ และใช้การเมืองทางวัฒนธรรมในการที่จะเปลี่ยนแปลงด้วยความตั้งใจที่จะกำหนดกรอบคิดให้พลเมืองสยาม

บทที่ 5

การ “แปล” และ “แปลง” มโนทัศน์ “ธรรมะ” เพื่อส่งสยามเข้ามหาสงคราม

- ลงท้ายฝ่ายธรรมะ จะชานะตั้งใจปอง
- อะธรรมคงต้อง ประราชัยเปนแน่นอน
- อันว่ามนุษย์โลก ยังโง่คืดไม่ย่อหย่อน
- อะธรรมะราญรอน ก็ชานักแต่ชั่วพิก
- ภายหลังข้างฝ่ายธรรม จะชานะประสิทธิ์ศักดิ์
- เพราะธรรมะยอมรักรัษ ผู้ประพฤติกองธรรม

ธรรมาธรรมะสงคราม พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว²³⁶

บทนำ

ในบทที่ผ่านมาเป็นการสืบค้นเพื่อทำความเข้าใจการแปลงมโนทัศน์ระบอบการเมืองของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และความหมายเรื่อง “ชาติ” พร้อมกับหลักฐานที่แสดงให้เห็นที่มาของอุดมการณ์ของประเทศไทย “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์”

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนำอุดมการณ์ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” ไปใช้ในการก่อตั้งกองเสือป่าและลูกเสือให้ผู้คนเกิดจินตนาการความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน ผลที่เกิดขึ้นประการหนึ่ง คือ พระองค์สามารถยึดหยัดได้ด้วยตนเองด้วยกองกำลังของพระองค์ นั่นคือ กองกำลังเสือป่าที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นจากรุ่นแรกที่มีเพียง 141 คนต่อมาภายหลังอีก 6 เดือนจำนวนคนได้เพิ่มขึ้นเป็น 4,230 คนจนกระทั่งในปี พ.ศ. 2460 มีกำลังพลมากถึง 8,566 คน²³⁷ อย่างไรก็ตามเมื่อ

²³⁶ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. *ธรรมาธรรมะสงคราม; บทละคอนเรื่อง พระเกียรติตรึง ; บทละคอนร้องเรื่อง พระเกียรติตรึง ; และ, บทละคอนเรื่อง ขุนช้างขุนแผน (ชุดแต่งงานพระไวย)*. (กรุงเทพฯ: แพร่การช่าง), หน้า 25.

²³⁷ ยูภาพร เจือจินดาไม่อาจสรุปได้ว่า การจัดตั้งกรเสือป่าของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวตามพระราชประสงค์ดังกล่าว ประสบความสำเร็จอย่างเต็มที่หรือประสบความสำเร็จล้มเหลวโดยสิ้นเชิงเพราะการดำเนินงานเกี่ยวกับเสือป่าทำให้ประชาชนมีทัศนคติต่อองค์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งในลักษณะที่ศรัทธาในพระองค์มากยิ่งขึ้น ในขณะที่เดียวกันประชาชนบางกลุ่มโดยเฉพาะปัญญาชนหัวก้าวหน้าในยุคนั้นได้มองการ

พระองค์ได้แก้ไขปัญหาการเมืองในราชสำนักเป็นที่เรียบร้อย แต่อิทธิพลของมนโฑทัศน์ทางการเมืองต่างประเทศในช่วงต้นรัชกาลยังคงมีอยู่ ซึ่งแปลงรูปและความหมายเป็นวัฒนธรรมทางการเมือง หรือพฤติกรรมที่เลียนแบบฝรั่งว่า “ลัทธิเอาอย่าง” ยิ่งไปกว่านั้น การเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 ในวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2457 ทำให้เกิดโจทย์ในการวิจัย ในทางการเมืองระหว่างประเทศว่า สยามจะวางตัวเป็นกลาง หรือเข้าข้างฝ่ายใด

งานวิชาการที่ศึกษาบทบาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีการวิเคราะห์การตัดสินใจของพระองค์ว่ามีอะไรเป็นสาเหตุ แรงผลักดัน และผลที่ได้จากการเป็นผู้ชนะในสงคราม²³⁸ แต่จุดเน้นของการวิจัยเรื่องการแปลงมนโฑทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว คือการมุ่งสืบค้นการรับรู้มนโฑทัศน์ทางการเมืองต่างประเทศ และปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนโฑทัศน์ทางการเมืองต่างประเทศกับภาษาวัฒนธรรมไทย จึงมีความสำคัญต่อการชี้ให้เห็นแรงผลักดันที่มีต่อพระองค์จากผลงานแปลข่าว บทความจากหนังสือพิมพ์ต่างประเทศเป็นหลักฐาน และพบเกณฑ์การตัดสินใจการเข้าร่วมสงครามโลกจากการแปลงมนโฑทัศน์ทางการเมืองของพระองค์

บทนี้จึงมีจุดประสงค์ในการนำเสนอการแปลงแปลงของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในบริบทการเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 รวมไปถึงปัญหาที่ตกค้างมาในช่วงต้นรัชกาล นั่นคือความนิยมใหม่มนโฑทัศน์ การเมืองตะวันตก ลำดับการนำเสนอในบทนี้ คือ 5.1 ลัทธิเอาอย่างข้อวิจารณ์เพื่อสร้าง “ความเป็นไทย” 5.2 “ยิวแห่งบูรทิส” กับจุดเริ่มต้นการปลุกความรู้สึก “พวกจีน” กับ “พวกไทย” 5.3 การแปลงแปลงมนโฑทัศน์ “ธรรมะ” เพื่อส่งสยามเข้าสงคราม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ดำเนินงานเกี่ยวกับเสื่อป่าว่านำผลเสียมาสู่การพัฒนากระบวนการเมือง การปกครอง สังคมและ ภาวะเศรษฐกิจของประเทศ มีส่วนทำให้เสื่อป่ากลายเป็นสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งให้สถาบันพระมหากษัตริย์ถูกท้าทายพระราชอำนาจ และกระแสดวงความคิดประชาธิปไตยแพร่หลายในสังคมไทยยิ่งขึ้น โดยเหตุที่ว่า การจัดตั้งองค์กรเสื่อป่าเป็นไปเพื่อสร้างฐานะพระราชอำนาจ อันนับเป็นพระบรมราโชบายทางการเมือง เฉพาะพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นสำคัญ ประกอบกับพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวผู้สืบราชสมบัติต่อมาไม่ทรงเห็นด้วยกับพระบรมราโชบายเกี่ยวกับเสื่อป่า จึงไม่ทรงสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรนี้ อันมีผลทำให้องค์กรเสื่อป่าสลายตัวไปโดยปริยายพร้อมกับการสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ยุภาพร เจือจินดา. **เสื่อป่า : โครงสร้างขององค์กรและบทบาททางการเมือง.** วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.หน้า 56, 62

²³⁸ ศุภมิตร ปิติพัฒน์. **อำนาจพระราชานิพนธ์รัชกาลที่ 6 เกี่ยวกับมหาสงคราม.** เข้าถึงได้จาก <https://www.the101.world/read-rama-vi-great-war/>

5.1 ลัทธิเอาอย่าง: ข้อวิจารณ์เพื่อสร้าง “ความเป็นไทย”

พระราชนิพนธ์บทความเรื่อง “ลัทธิเอาอย่าง” เป็นบทวิเคราะห์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงวัฒนธรรมทางการเมือง ซึ่งสั่งสมและดำรงอยู่ในสยามมาเป็นช่วงระยะเวลาหนึ่งนับแต่สยามมีการติดต่อกับชาติตะวันตก ยิ่งไปกว่านั้นพฤติกรรมเลียนแบบฝรั่งนี้ได้แพร่หลายและเป็นที่นิยมในประเทศในเอเชียไม่ว่าจะเป็นญี่ปุ่น จีน อินเดีย การเอาอย่างนี้มีตั้งแต่การเลียนแบบการแต่งกายรวมไปถึงความประพฤตรวมไปถึงการเลียนแบบระบอบการเมืองตามอย่างประเทศตะวันตก อาทิ ชาวจีนเอาอย่างตะวันตกด้วยการเปลี่ยนระบอบการเมืองเป็น “รีพับลิค” ซึ่งคณะทหารหนุ่มก็ได้เอาอย่างชาวจีนคิดการจะเปลี่ยนระบอบการปกครองราชาธิปไตยด้วยเหมือนกัน ดังนั้นผู้วิจัยพบว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพบปัญหาในเชิงวัฒนธรรมทางการเมืองเรื่องการเอาอย่างฝรั่งในสยาม ปัญหานี้เป็นสิ่งที่สั่งสมในสยามเป็นระยะเวลายาวนาน และได้ก่อตัวขึ้นจนกลายเป็นเครื่องขัดขวางการสร้างชาติไทยของพระองค์ทั้งในช่วงต้นรัชกาล และในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1

การเลียนหรือเอาอย่างฝรั่งตามความเข้าใจของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวผู้วิจัยมีสมมติฐานว่ามาจากการรับเอามโนทัศน์ “Civilize” เข้ามาในสยาม ผู้วิจัยพบหลักฐานซึ่งสามารถใช้เป็นข้อยืนยันได้ว่า มโนทัศน์นี้ได้แพร่หลายเข้ามาในสยาม แต่กลับปรากฏให้เห็นโทษของการเลียนแบบ ซึ่งพระองค์จำเป็นต้องแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองนี้ให้เกิดประโยชน์ของสุดแก่ชาติไทยว่า

“...สิ่งใดเล่าซึ่งคนทั้งหลายเรียกตนเองว่า “ศิวิไลซ์” หรือรุ่งเรืองนั้นกระสันแสวงหา ก็คือ ความเป็นไทยและความไม่ต้องพึ่งใครมิใช่หรือ? แต่เมื่อเราไม่สามารถจะคิดทำอะไร และถ้าเราไม่สามารถจะทำอะไรสิ่งใดซึ่งประเทศอื่นเขายังมิได้คิด ความไม่ต้องพึ่งผู้อื่นนั้นมีราคาอะไรแก่เรา? การพูดแสดงความเห็นต่างๆ นานา ก็จะหาสาระมิได้เลย เมื่อเป็นแต่เพียงทาสของเจ้าพ่อเอาอย่าง ซึ่งบีบคั้นกดขี่เราทั้งหลายอยู่ทุกวันนี้...”²³⁹

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ประเมิน “คุณ” กับ “โทษ” ของคนที่นับถือลัทธิเอาอย่างว่า การเอาอย่างมีคุณ 2 ประการ ได้แก่ การเอาอย่างทำให้ผู้เอาอย่างและผู้ถูกเอาอย่างลงรอยกันได้ เช่น แต่งกายและเลียนแบบกริยาฝรั่งทำให้คนไทยกับฝรั่งคบกันได้ และ การเอาอย่างปลด

²³⁹ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. โคลนติดล้อ. ใน ลัทธิเอาอย่าง. (กรุงเทพฯ: ธรรมบรรณาการ, 2516), หน้า 9.

เปลี่ยนผู้ที่เอาอย่างจากความรับผิดชอบได้บางส่วน เช่น ผู้ที่ริเริ่มคิดทำอะไรโดยไม่เอาอย่างย่อมต้องรับผลแห่งการกระทำนั้นไว้ทั้งหมด แต่ผู้ที่เอาอย่างคนอื่นสามารถอ้างได้ว่า ผลแห่งการกระทำนั้นต้องตกอยู่กับผู้ริเริ่มบางส่วน ลำดับต่อมา การเอาอย่างมีโทษ 3 ประการ ได้แก่ ผู้เอาอย่างตัดรอนความคิดเห็นของตนเอง ผู้เอาอย่างตกเป็นทาส คือ คิดดำเนินการสิ่งใดผู้เอาอย่างจำต้องรอให้ผู้อื่นนำทางไปเสียก่อนจึงกล้าที่จะลงมือทำ ผลของการตกเป็นทาสที่ตามมา คือ โทษจากการที่ต้อง “เสียเวลา”

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ยกตัวอย่างเรื่องการซื้อเรือรบเพื่อป้องกันประเทศในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ว่า พระองค์ทรงรู้จักคนๆ หนึ่ง ซึ่งเป็นผู้แสดงความจงรักภักดีต่อบ้านเมืองอย่างมาก แต่เมื่อมีการตั้งราชनावีสมาคม และมีประกาศชักชวนให้ประชาชนเข้าเรียเงินสร้างเรือรบ ท่านผู้นี้กลับตัดสินใจว่าจะรอดูไปก่อน ต่อมาเมื่อสมาคมชาวอังกฤษได้เข้ามาตั้งสาขาที่กรุงเทพฯ และมีความมุ่งหมายที่จะเรียเงินสร้างเรือรบ ท่านผู้นี้จึงตกลงใจว่า เป็นการสมควรที่จะเรียเงินสร้างเรือรบ²⁴⁰ ดังนั้นการแก้ไขหรือปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมทางการเมืองดังกล่าว พระองค์จึงได้แปลงมโนทัศน์ทางการเมือง “ศิริไลซ์” เป็น “ความเป็นไทยและไม่ต้องพึ่งใคร” และตีพิมพ์บทความออกมามากหลายตอนในหัวข้อเรื่อง “โคลนติดล้อ” เพื่อแก้ไขพฤติกรรมเอาอย่างฝรั่งของชาวยุโรป

การนำเสนอมนทัศน์ “ศิริไลซ์” หมายถึง “ความเป็นไทยและไม่ต้องพึ่งใคร” พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวแปลงมาจากอะไร? ผู้วิจัยมีสมมติฐานว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวแปลงมาจากคำศัพท์ภาษาอังกฤษคำว่า “Independent” ซึ่งพระองค์ได้แปลว่า “อิสระภาพส่วนบุคคล”²⁴¹ และขยายความว่า “การคิดริเริ่มขึ้นเองโดยไม่ต้องอาศัยการเอาอย่างคนอื่น”²⁴² ต่อจากนั้นพระองค์ได้วิจารณ์วิจารณ์บุคคลที่แปลคำว่า “ศิริไลซ์” ว่า “การเอาอย่างฝรั่ง” รวมไปถึงคนที่ไม่ยอมทำอะไรเลยหากไม่เคยมีฝรั่งทำมาก่อนเพราะกลัวเป็นคน “อันศิริไลซ์” ในพระราชนิพนธ์เปรียบเทียบกับคนประเภทนี้ว่าเป็น “ก๊อโนโคลน” ว่า

“...ธรรมดารถซึ่งขับเร็วไปในถนนซึ่งจะมีโคลน โคลนนั้นก็ย่อมกระเด็นเประอะเปื้อนรถเป็นธรรมดา และบางทีก็เป็นอันตรายได้ โดยเหตุที่ม้าพลาดหรือล้มลงแต่ล้อแห่งรถนั้น ในเวลาที่ถึงที่หยุดแล้วจะมีโคลนก้อนใหญ่ๆ ติดอยู่ที่ทำไม่ เพราะว่ามีโคลนซึ่งติดล้อในระหว่างที่เดินทางนั้น ได้หลุดกระเด็นไปเสียแล้วด้วยอำนาจความเร็วแห่งรถนั้น ส่วนรถที่ขับช้าๆ ไปในถนนซึ่งมีโคลนทางเดียวกัน ย่อมไม่สู้จะเประอะเปื้อนหรือเป็นอันตรายด้วยเหตุที่ม้าพลาดหรือล้มนั้นจริง แต่ล้อแห่งรถนั้นย่อมจะเต็มไปด้วย

²⁴⁰ เรื่องเดียวกัน., หน้า 8.

²⁴¹ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. *เทศนาเสือป่า*. (กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2541), หน้า 105 – 106.

²⁴² เรื่องเดียวกัน, ., หน้า 11-12.

ด้วยโคลนอันใหญ่เหนียวเกรอะกรัง ซึ่งนอกจากแลดูไม่จำเริญตาแล้ว ยังสามารถเป็นเครื่องกีดขวางและทำให้ล้อเคลื่อนช้าลงได้...”²⁴³

“โคลนติดล้อ” เป็นวาทศิลป์ในทางการเมืองที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดัดแปลงขึ้นมาเพื่อเปรียบเทียบกระบวนการสร้างความเจริญให้กับประเทศสยามเหมือนรถม้าที่กำลังวิ่งไป²⁴⁴ ขณะที่รถกำลังวิ่งไปนั้นก็จะมีก้อนโคลนกระเด็นติดรถมา พระราชนิพนธ์เรื่องนี้จึงเป็นบทความที่พระองค์ได้อธิบายขยายความเพิ่มเติมจากบทความเรื่อง “ลัทธิเอาอย่าง” พระองค์ทรงวิเคราะห์ “ก้อนโคลน” ที่เห็นว่าติดล้ออยู่นั้นนอกเหนือไปจากการเอาอย่างฝรั่ง ประกอบไปด้วย 1. การเลียนและเอาอย่างชาวตะวันตก (เอาอย่างฝรั่ง) 2. เลียนแบบชาวเอเชียโดยเฉพาะชาวจีนที่เอาอย่างตะวันตกและทำการเปลี่ยนระบอบการการเมือง “รีปบลิก” และ 3. ค่านิยมที่ยังเป็นเรื่องที่ล้าหลังอยู่ในประเทศสยาม อาทิ แต่งงานชั่วคราว²⁴⁵ ความไม่รับผิดชอบของบิดามารดา และการค้าหญิงสาว

²⁴³ เรื่องเดียวกัน ,. หน้า 17

²⁴⁴ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวประเมินว่า “...ล้อของเรานั้นหรือมีก้อนโคลนติดกรังไปทั้งล้อ ! รถของเรายังเคลื่อนไปได้จริง แต่ก้อนโคลนเหล่านั้นข้างกีดขวางเสียจริงๆ เพราะฉะนั้นวันจะมาถึงเข้าวันหนึ่ง ซึ่งเราจะรู้สึก ว่า ถึงแม้เราจะต้องเดินเร็วจริงๆ เพื่อให้รอดอันตรายเราก็จะไม่สามารถไปเร็วได้เสียแล้ว...” **โปรดดู** พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. โคลนติดล้อ. ใน **ลัทธิเอาอย่าง**. (กรุงเทพฯ: ธรรมบรรณาการ, 2516), หน้า 18.

²⁴⁵ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงอธิบายว่า การแต่งงานโดยธรรมดาโลกดังกล่าวเป็นการแต่งงานชั่วคราวเพราะการแต่งงานเช่นนี้เปิดโอกาสให้ฝ่ายชายเลือกทำตามอำเภอใจได้ทุกอย่าง เมื่อฝ่ายชายรู้สึกเบื่อก็ขับไล่อีกโดยไม่ต้องถามความคิดเห็นฝ่ายหญิง หรือฝ่ายชายอยากมีเมียใหม่ก็ทำได้ และมอบข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ ของเมียเก่าให้เป็นสมบัติกับเมียใหม่ พฤติกรรมแบบนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงเรียกว่าเป็น “การแต่งงานชั่วคราว” เพราะการแต่งงานแบบนี้เปิดโอกาสให้ฝ่ายชายและหญิงเลิกเมื่อไหร่ก็ได้ ผลที่เกิดขึ้นตามมาของพฤติกรรมที่ล้าหลังในสยามดังกล่าว คือ ความไม่รับผิดชอบของบิดามารดา คือ เมื่อฝ่ายชายและฝ่ายหญิงตกลงกันแต่งงานตามความสมัครใจ พวกเขาทั้งคู่คงมิได้คำนึงถึงความรับผิดชอบในฐานะบิดามารดา เงื่อนไขการตกลงแต่งงานชั่วคราวจึงมาจากจุดประสงค์ที่มุ่งที่การมีเพศสัมพันธ์เพียงเท่านั้น ต่อมาเมื่อเกิดมีบุตร ฝ่ายพ่อที่รู้สึกเบื่อหน่ายที่ทารกยังไม่หยุดหย่อน เขาก็เที่ยวไปหาเมียใหม่ ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงเสนอว่า “...แต่ถ้าเรายังยอมให้มีการแต่งงานกันโดยธรรมดาโลก และทิ้งความชั่วร้ายซึ่งเกิดจากความประพฤติเช่นนี้มีอยู่ตราบใด เราจะหวังให้ความรับผิดชอบของบิดามารดาในส่วนบุตรดิฉันไม่ได้ตราบนั้น เพราะฉะนั้นวิธีที่จะแก้ไขก็มีอยู่อย่างเดียว แต่จะต้องตัดรากเหง้าแห่งความชั่วนี้เสีย ในขั้นต้นเราจะต้องให้ทั้งหญิงและชายเข้าใจในความรับผิดชอบของการแต่งงานเสียก่อน คือ เราต้องให้เขาเข้าใจ การแต่งงานเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในชีวิตของเขาอย่างหนึ่ง และไม่ควรแต่งงานกันโดยปราศจากความไตร่ตรองถึงเหตุผล...” พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงอธิบายการ

เมื่อพระราชนิพนธ์ “โคลนติดล้อ” เผยแพร่ออกสู่สาธารณะ พระยาวิწყยนสุนทร หรือนามปากกา “โคนนทวิศาล” ได้แปลงพระราชนิพนธ์เรื่องโคลนติดล้อเป็นบทความชื่อว่า “ล้อติดโคลน” โดยทำการแปลงว่า “...ถ้าสารถิคนขับริมมีฝีมือไม่ขับริมไปลงโคลน โคลนจะติดล้อได้อย่างไร”²⁴⁶ เรื่องที่พระยาวิწყยนสุนทรแสดงความคิดเห็นตอบโต้กับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว หรือ “อศวพาหุ” คือ เรื่องชายหาหญิง²⁴⁷ ภริยาน้อยหรือมีเมียลับ²⁴⁸ และเรื่องบิดามารดาไม่อุปถัมภ์บุตรสาว²⁴⁹

พระยาวิწყยนสุนทรวิจารณ์ข้อเรียกร้องการสร้างการยอมรับแก่นานาประเทศว่า คำสอนของอศวพาหุเป็นคำสอนอันประเสริฐ คำสอนนี้มีมนุษย์ทุกคนก็ต่างรู้ว่าเป็นของชั่ว แต่ความชั่วทุกอย่างใช้ว่ามนุษย์จะละเว้นได้หมดทุกอย่าง ถ้าละเว้นได้หมดทุกอย่าง มนุษย์คงไม่มาเป็นทาสของพระมหากษัตริย์ หรือเป็นพระอรหันต์ไปแล้ว ที่สำคัญเรื่องนี้จะโทษแต่ผู้ชายอย่างเดียวไม่ได้เพราะเป็นเรื่องความยากจนของผู้หญิง กล่าวคือ ครั้นชายจะหาเมียที่มีหลักฐานก็หาไม่ได้เพราะมีแต่หญิงที่ไม่ดี เมื่อเป็นหญิงไม่ดีจะเอามาเลี้ยงออกหน้าออกตาก็อายสังคม ส่วนในกรณีของบิดามารดา เมื่อหญิง

แต่งงานอย่างมีเหตุผล คือ การแต่งงานด้วยความรู้สึกรักชาติบ้านเมือง กล่าวคือ การเพาะหน้าที่แก่บิดาและมารดาให้ต้องอุปถัมภ์บำรุงบุตรของตนให้เป็นประโยชน์ต่อคณะและเป็นพลเมืองที่ซื่อตรงต่อชาติ บุตรชายของตนต้องเป็นผู้จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ส่วนบุตรหญิงต้องถูกปลูกฝังให้เป็นภรรยาและมารดาที่รู้จักหน้าที่ของตน **โปรดดู** พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, โคลนติดล้อ, ใน **ลัทธิเอาอย่าง**, (กรุงเทพฯ: ธรรมบรรณาการ, 2516), หน้าหน้า 90 – 91.

²⁴⁶ สุภัญญา ติระวนิช, **ประวัติการหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช**, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 72.

²⁴⁷ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีคำวิจารณ์เรื่องการแต่งงานชั่วคราว หรือการหญิงชายได้ตกลงกันที่จะอยู่กินโดยเวลากำหนด จะเลิกกันก็โดยความยินยอมพร้อมใจทั้งสองฝ่าย ว่าเป็นความบกพร่องในทางจรรยาที่ทั้งชายและหญิงเนื่องจากการแต่งงานอย่างสั่ว กล่าวคือ ทั้งชายและหญิงมิได้คำนึงถึงความรับผิดชอบในฐานะที่เป็นบิดามารดา ความปรารถนาของเขามืออย่างเดียว คือ การสมัครสังวาร์ มุ่งความสนุกสบายสำหรับตัว

²⁴⁸ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชวิจารณ์เรื่องการมีเมียลับมาจากการที่ชายหนุ่มชาวสยามที่เอาอย่างฝรั่งด้วยการมีภริยาเอาไว้ออกหน้าออกตาเพียงคนเดียว แต่แทนที่พวกเขาหนุ่มชาวสยามจะเอาอย่างฝรั่ง คือ มีภริยาคนเดียว ชายหนุ่มชาวสยามกลับติดแหงวอนวัฒนธรรมตนเองเรื่องการมีเมียลับมาแปลงเป็นการมี "เมียลับ" แทนเพราะตามธรรมเนียมฝรั่ง ภริยาที่จะออกหน้าออกตาได้ ต้องมีเพียงคนเดียว ผู้วิจัยจึงตีความตามเนื้อนี้ว่า ชาวสยามจะเอาอย่างฝรั่งก็เอาอย่างไม่สุด ชาวสยามยังคงรักษาความเป็นไทยที่ไม่ได้รับการยอมรับจากนานาประเทศแบบนี้เอาไว้

²⁴⁹ **โปรดดู** **เชิงอรรถที่ 8**

นั้นยากจนไม่มีใครมาสู่ขอ บิดามารดาจำต้องเที่ยวหาผ้าที่มีเงินทอง และลาภยศให้แก่ลูก ส่วนผู้มียศศักดิ์ก็ต้องการหญิงที่คู่ควร²⁵⁰

ผลที่เกิดขึ้นตามมาประการแรก คือ บทความที่ได้เขียนตอบโต้กันกลายเป็นกระแสสังคมในสมัยนั้นจน เสนาบดีต้นสังกัดทำเอกสารราชการขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตปลดพระยาวิเชียรสุนทร แต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่า พระยาวิเชียรสุนทรแตกต่างจากพวกประจบสอพลอ พระองค์ทรงมีพระราชวินิจฉัยว่า บุคคลลักษณะนี้สมควรเลี้ยงไว้ใช้ ทรงตรัสว่า ดีกว่าคนจำพวกที่เมื่อเห็นเจ้านายทำอะไรก็ชมว่าดีไปหมด การณ์ภายหลังยังพบว่าพระยาวิเชียรสุนทรยังได้รับพระราชทานตราหุติยจุลจอมเกล้า พร้อมด้วยพานทองเป็นเกียรติยศ²⁵¹ ผลที่ตามมาประการที่สอง คือ การเกิดการแสดงความคิดเห็นต่อบทความของทั้งอัครพาทู และโคนันท วิศาลในลักษณะของการเถียงแทนอัครพาทู และวิจารณ์บทความของโคนันทวิศาล ทั้งการเถียงแทน และการวิจารณ์โคนันทวิศาลทวีความรุนแรงมากขึ้นจนกระทั่ง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ตีพิมพ์บทความเรื่อง “ขอความเมตตา” ลงในหนังสือพิมพ์ไทยวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2458 ว่า

“...ด้วยเหตุฉะนี้ ข้าพเจ้าจึงมีความเสียใจ ที่มีผู้มุ่งดีต่อข้าพเจ้าบางท่านได้เขียนจดหมายไปโต้ตอบเรื่อง ล้อติดโคลน ซึ่งแม้แต่ชื่อเรื่องก็บอกชัดเจนแล้วว่า เขา “ล้อ” การที่มีผู้ไปโต้เถียงจึงเป็นการเปิดโอกาสซึ่งตกลงผู้นั้นแสวงอยู่ที่เดียว คือจะได้ล้อข้าพเจ้า...”²⁵²

จากบทความข้างต้นเห็นได้ชัดเจนว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจะไม่ทรงตอบโต้ความคิดเห็นเรื่อง “ล้อติดโคลน” ของโคนันทวิศาลเนื่องจากพระองค์ทรงเห็นว่า โคนันทวิศาลเป็นคนประเภท “จำอวด” คือ เป็นบุคคลที่เขียนหนังสือด้วยการใช้ถ้อยคำที่ชวนให้ตกลงขบขัน บทความเรื่อง “ล้อติดโคลน” เป็นบทความที่โคนันทวิศาลมิได้เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มด้วยตนเอง แต่เป็นบทความที่เขียนขึ้นจากความคิดริเริ่มของพระองค์ และเมื่อได้ตีพิมพ์เสร็จเรียบร้อยแล้ว นายโคนันทวิศาลจึงได้เก็บเอาไปล้อ หรือบิดเบือนจาก “โคลนติดล้อ” เป็น “ล้อติดโคลน”

ดังนั้นในบทความเรื่อง “ขอความเมตตา” ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตีพิมพ์นั้น พระองค์จึงขอความเมตตาจากนักหนังสือพิมพ์คนอื่นๆ ที่ได้เถียงแทนพระองค์ให้หยุด

²⁵⁰ โคนันทวิศาล. (22 พฤษภาคม พ.ศ. 2458) ล้อติดโคลน. กรุงเทพฯ: เดลิแมร์.

²⁵¹ ศิลปวัฒนธรรม. (13 กันยายน 2562). "วิถีของพระยาวิเชียรสุนทร (วิม พลกุล) นายทหารผู้กล้าวีรภาพ" https://www.silpa-mag.com/history/article_38754.

²⁵² พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. ลัทธิเอาอย่าง. (กรุงเทพฯ : ธรรมบรรณาคาร, 2516), หน้า

เพราะยังมีผู้เถียงแทนพระองค์ยิ่งเป็นการยุให้โคนันทวิศาลวิจารณ์บทความเรื่องโคลนติดล้อของพระองค์มากยิ่งขึ้นไปอีก “...เพราะฉะนั้น ถ้าท่านผู้ใดเมตตาแก่ข้าพเจ้า ขออย่าได้เถียงแทนข้าพเจ้าเลย เพราะการเถียงแทนข้าพเจ้าเช่นนั้น ก็เหมือนยิ่งยุให้โคสุขาภิบาลมาไล่ชีวิตข้าพเจ้า ซึ่งถึงแม้จะเป็นโคเขาคุดที่ทำความรำคาญให้ข้าพเจ้าได้เป็นอันมาก...”²⁵³

หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้วิจารณ์พวกลัทธิเอาอย่าง พระองค์ยังได้ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างความเป็นไทยผ่านการก่อตั้งวรรณคดีสโมสร พ.ศ. 2457 พระราชดำริของพระองค์เกิดจากความต้องการอุดหนุนวิชาแต่งหนังสือภาษาไทยให้ดีขึ้น และต้องการให้ประชาชนของพระองค์พ้นจากความเข้าใจผิดทั้งผู้อ่านและผู้แต่ง กล่าวคือ ฝ่ายผู้แต่งไม่ใครจะเอาใจใส่ทางภาษา มีการแต่งเรื่องเอาอย่างผู้อื่น ส่วนการแปลหนังสือนั้นก็แปลเรื่องอย่างเหลว และเปลี่ยนวิธีการเรียบเรียงภาษาไทย ด้านฝ่ายผู้อ่านก็หลงนิยมนำ ภาษาและวิธีแต่งหนังสือเช่นนั้นเป็นวิชาหนังสือสมัยใหม่เป็นพวกลัทธิเอาอย่าง²⁵⁴ นอกจากนี้พระองค์ยังชี้ให้เห็นปัญหาที่พระองค์ทรงพบจากหนังสือแปลที่เข้ามาในสยาม นั่นคือ การเป็นหนังสือทุกภาษา หรือเป็นเรื่องที่ชักจูงความคิดผู้อ่านไปในทางอันไม่เป็นแก่นสาร หรือชวนให้คิดวุ่นวายไปในทางการเมือง อันเป็นเครื่องรำคาญแก่รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว²⁵⁵

การก่อตั้งวรรณคดีสโมสรถือเป็นการสร้างความเป็นไทยผ่านการวางเงื่อนไข (Precription) หนังสือดี (Good books) ครั้งแรกของสยาม พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวยังทรงสร้างเกณฑ์มาตรฐานของหนังสือที่มีลักษณะ “คุณวิเศษ” หรือ “หนังสือดี” 2 ประการ²⁵⁶ ซึ่งในข้อ 1 ได้ขีดเส้นแบ่งหนังสือที่แสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ นั่นคือ 1.ต้องเป็นเรื่องที่สาธารณชนอ่านได้โดยไม่เสียประโยชน์ ไม่เป็นเรื่องทุกภาษา หรือไม่เป็นเรื่องที่ชักจูงความคิดผู้อ่านไปในทางไม่เป็นแก่นสาร หรือชวนให้คิดวุ่นวายในทางการเมือง อันจะเป็นเครื่องรำคาญแก่รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

พระองค์ได้จัดแบ่งประเภทของหนังสือในมาตรา 7 ไว้ 5 ประเภท ได้แก่ 1.กวีนิพนธ์ คือ เบนโคลง ฉันท กาพย์ กลอน 2.ละครไทย คือ แต่งแปลกลอน 8 มีกำหนดนำพาทย 3.นิทาน คือ

²⁵³ เรื่องเดียวกัน., หน้า 138

²⁵⁴ รื่นฤทัย สัจจพันธุ์. วรรณศิลป์ในวรรณคดีที่ได้รับยกย่องจากวรรณคดีสโมสร. *วารสารศรีนครินทร์ ไรต์วิจยและพัฒนา*. Vol 2, No 4 (2010) หน้า 2. และ หน้า 646

²⁵⁵ เรื่องเดียวกัน., หน้า 647

²⁵⁶ อาทิตย์ ศรีจันทร์. วรรณคดีสโมสรกับองค์ความรู้เรื่องวรรณกรรมในสังคมไทย: ข้อวิพากษ์ในบริบทของสังคมการเมืองของการทำให้เป็นทันสมัย. *สงขลานครินทร์*. Vol 22 No 1: ปีที่ 22 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน 2559) หน้า 176.

เรื่องราวอันผูกพันแลแต่งปนร้อยแก้ว 4.ละครพูด 5.อธิบาย คือ (เอ็ดสเชย์ ฤา เปมเฟลต) แสดงด้วย ศิลปวิทยาการกิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง (แต่ไม่ใช่ตำราฤาแบบเรียนฤาความเรียงเรื่องโบราณคดี มี พงชาวดาร เป็นต้น) ให้นับว่าเป็นหนังสือซึ่งควรพิจารณาในวรรณคดีสโมสรตามพระราชกฤษฎีกานี้²⁵⁷ ดังนั้น การก่อตั้งวรรณคดีสโมสรสำหรับการสร้างความเป็นไทยด้วยการนิยามหนังสือดีจึงเป็นการ วางเงื่อนไขเพื่อสร้างการรับรู้ให้พลเมือง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวดำเนินพระราช ธิบายในเรื่องนี้ตอบสนองต่อการแพร่ขยายของวรรณคดีตะวันตกที่เผยแพร่เข้ามาในสยาม²⁵⁸

5.2 “ยิวแห่งบูรพทิศ” กับจุดเริ่มต้นการปลุกความรู้สึก “พวกจีน” กับ “พวก ไทย”

จากที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ข้างต้นว่า ความนิยมในมโนทัศน์การเมืองตะวันตกเป็นปัญหาที่ตกค้าง มาจากในช่วงต้นรัชกาลและยังคงมีต่อมาจนถึงในช่วงต้นของสงครามโลกครั้งที่ 1 กลุ่มคนที่ ขับเคลื่อนและเผยแพร่ คือ กลุ่มชาวจีนโพ้นทะเล²⁵⁹ ที่มีความกระตือรือร้นทางการเมือง แต่ในความคิดของพวกเขา นั้น พวกเขา รู้สึกว่าตนเองเป็นชาวจีน และจงรักภักดีต่อแผ่นดินจีน

²⁵⁷ ในพระราชกฤษฎีกานี้มีวรรณคดีที่ได้รับการยกย่องจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นหนังสือที่ปลุกฝังมโนทัศน์ “ชาติไทย” นั่นคือ พระราชนิพนธ์บทละครพูดเรื่อง “หัวใจนักรบ” ซึ่งเป็นบทละคร พูดเรื่องราวของครอบครัวพระภริมย์วรารกร บุตรมี 4 คน ผู้หญิงชื่ออุไร และอีกสามคนเป็นผู้ชายชื่อ สวิง สวย และ สวัสดิ์ พระภริมย์วรารกรมีอคติต่อการถูกเกณฑ์ทหารของลูกชายคนโต และไม่ต้องการให้ลูกชายคนเล็กเข้าร่วม กิจการเสื่อป่าเพราะเห็นว่าเป็นกิจการที่ไม่ก่อเกิดประโยชน์ใดๆ แต่สวัสดิ์ก็ขัดคำสั่ง อย่างไรก็ตาม เมื่อทหารเข้าศึก บุกเข้ามาในชาติ และจับพระภริมย์วรารกรและคนในครอบครัวบังคับให้บอกจำนวนของกองกำลังของเสื่อป่า สถานการณ์ดังกล่าวทำให้พระภริมย์วรารกรตระหนักถึงความสำคัญของกิจการเสื่อป่า และที่สำคัญคือการเห็นหัวใจ นักรบของตนว่าจะยอมสละชีวิตเพื่อชาติ ศาสนา และมีความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้ทรงชุบ เลี้ยงมา ภายหลังจากที่กองกำลังเสื่อป่าเข้ามาช่วงเหลือ พระภริมย์วรารกรจึงสมัครเข้ากองเสื่อป่าเพื่อทำหน้าที่ ปกป้องรักษาชาติบ้านเมือง นอกจากนี้ข้อมูลนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ส่งไปในพระราชนิพนธ์ยัง เป็นข้อมูลที่ชี้แจงเรื่องความไม่ทับซ้อนกันระหว่างกิจการเสื่อป่ากับกิจการของทหาร ช้อชี้แจงเรื่องการไม่บังคับให้เข้า เสื่อป่า และการชี้ให้เห็นความสำคัญของกิจการป้องกันรักษาบ้านเมืองว่ามีใช้หน้าที่ของทหาร แต่เป็นของพลเรือน ด้วย รื่นฤทัย สัจจพันธุ์. วรรณศิลป์ในวรรณคดีที่ได้รับการยกย่องจากวรรณคดีสโมสร. วารสารศรีนครินทร์วิโรฒวิจัย และพัฒนา. Vol 2, No 4 (2010), หน้า 3, 8. โปรดดู พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. บทละครพูดเรื่อง เสียดสละ หัวใจนักรบ และหัวใจชายหนุ่ม. (กรุงเทพฯ: 2518).

²⁵⁸ Limapichart, Thanapol. "The Prescription of Good Books: The Formation of the Discourse and Cultural Authority of Literature in Modern Thailand (1860s-1950s)." 2008.

²⁵⁹ คนจีนหรือชาวจีนโพ้นทะเล หมายถึง กลุ่มคนเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่นอกแผ่นดินจีน หรือชาวจีนผู้ เดินทางไปพำนักยังถิ่นอื่นเป็นการชั่วคราวส่วนใหญ่ คือ แถบภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สาเหตุที่ชาวจีนโพ้น

หลักฐานที่ชัดเจนที่สุดคือ ชาวจีนโพ้นทะเลที่อพยพเข้ามาได้รับอิทธิพลจากกระแสการปฏิวัติในประเทศจีน หรือ “ปฏิวัติซินไฮ่” กลุ่มชาวจีนที่อยู่ในสยามมี 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายที่สนับสนุนการปฏิวัติกับฝ่ายที่สนับสนุนการปฏิรูป ทั้ง 2 ฝ่ายมีบทบาทในการขับเคลื่อนแรงสนับสนุนฝ่ายตนเองในประเทศสยามผ่านกำลังเงิน และการเผยแพร่อุดมการณ์และแนวทางในการขับเคลื่อนผ่านหนังสือพิมพ์ การเมืองทั้งภาคภาษาจีน และภาษาไทย หนังสือพิมพ์ที่เผยแพร่และนำเข้าความคิดทางการเมืองต่างประเทศ อาทิ ภาคภาษาจีนฮั่วเซียมซิมโป คือหน้าซีโป กับภาคภาษาไทย อาทิ จีนโนสยามวารศัพท์²⁶⁰ ดังนั้นกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลทั้งสองกลุ่มนี้จึงเป็นผู้รับ และเป็นผู้มีบทบาทหลักในการเผยแพร่มนทัศน์ทางการเมืองต่างประเทศ

ทะเลอพยพจากเมืองจีนมาจากปัจจัยทั้งภายนอกและภายใน ปัจจัยภายในมาจากสภาพสังคมจีนในช่วงปลายยุคราชวงศ์ชิงเต็มไปด้วยปัญหาหลายประการโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเรื่องปากท้อง ส่วนปัจจัยภายนอกมาจากช่องทางการติดต่อระหว่างประเทศจีนกับประเทศอื่นๆ รอบนอก อาทิ ความร่วมมือทางการค้าได้เปิดโอกาสให้ชาวจีนเห็นโอกาสอยู่รอด พวกเขาจึงอพยพไปยังดินแดนในทะเลใต้เข้าไปทำการเกษตร หรือผู้ใช้แรงงานในดินแดนเหล่านั้น บทบาทและความสำคัญของ “จีนสยาม” มีมิติทางเศรษฐกิจ และมิติทางการเมือง อธิ มูราชิม่า เสนอความคิดเห็นว่า คนไทยเชื้อสายจีน ปรากฏการณ์ที่ตามมา คือ พวกเขาจึงสนใจสิ่งที่เกิดขึ้นในแผ่นดินจีน พวกเขาจึงรู้สึกร่วมและได้รับอิทธิพลจากเหตุการณ์ทางการเมืองในประเทศจีนไปด้วย บทบาทของชาวจีนในสยามเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2451 โดยฝ่ายก๊กมินตั๋ง ซึ่งผู้นำขบวนการ คือ ซุนยัตเซน และครั้งที่สอง คือ ฝ่ายคอมมิวนิสต์ เข้ามาในสยามปี 2467 มีการถ่ายทอดคำว่า “บอลเชวิค” ในตัวบทเรื่อง “สิ้นชีพดีกว่าสิ้นชาติ” ขนชาติที่นำเข้ามา คือ ฮอลแลนด์กับรัสเซีย และคนจีนในบังคับตะวันตกชื่อ กำจันซาม ซึ่งเขาเป็นคนในบังคับฮอลแลนด์ ได้ถ่ายทอดภาษาต่างประเทศคำว่า “บอลเชวิค” เป็นศัพท์ลงในหนังสือพิมพ์จีน “คิวเซ็ง” และดำเนินการตีพิมพ์ในสยาม โปรดดู เออิจิ มูราชิม่า, เขียนและแปล ; วรรศักดิ์ มัทธโนบล แปลและบรรณาธิการ. **การเมืองจีนสยาม : การเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย ค.ศ. 1924-1941.** (กรุงเทพฯ : ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา, จุฬาฯ, 2539), หน้า 5 - 7.

²⁶⁰ หนังสือพิมพ์การเมืองจีนโนสยามวารศัพท์เป็นหนังสือพิมพ์ที่มีภาษาจีน 8 หน้า และภาษาไทย 4 หน้า นายเซียวฮุดเสง สิบญูเรื่องกล่าวถึงจุดประสงค์การจัดทำหนังสือพิมพ์ว่าต้องการรายงานข่าวสารการปฏิวัติในประเทศจีน และแสดงความโน้มเอียงที่จะต่อต้านราชวงศ์แมนจู อาทิ เกิดขบถใหญ่ในเมืองจีน รีปป์ลิกจีน ดอกเตอร์ซุน ยัน เส็ง ที่สำคัญคือผู้วิจัยพบวิธีการถ่ายทอดศัพท์ด้วยการทับศัพท์เพื่อแสดงความคิดเห็นต่อสถานการณ์ในเมืองจีน และความคิดเห็นเรื่องผู้ปกครองบ้านเมืองที่ควรจะเป็นในหัวข้อข่าวเรื่อง “การประชุมเพื่อป้องกัน” ผู้วิจัยพบการใช้คำทับศัพท์คำว่า “รีปป์ลิก” กับ “คอนสตุติวชันแนล” ในบริบทของการปรึกษาหารือของล้าเงี้ยวอี่ตัวแทนฝ่ายรัฐบาลเซง กับโงห่งฮองตัวแทนฝ่ายประชาธิปไตย ล้าเงี้ยวอี่ได้ถาม โงห่งฮองว่า “ความเห็นของท่านเป็นอย่างไร” โงห่งฮองตอบว่า พลเมืองประเทศจีนหันมาข้างราชการ “รีปป์ลิก” และและถึงแม้จะมีคนกล่าวว่า ความรู้ของพลเมืองยังไม่เพียงพอจึงควรตั้งเป็นรัฐบาล “คอนสตุติวชันแนล” โงห่งฮองได้แสดงความคิดเห็นว่า “เมื่อเปนนคอนสตุติวชันแนลได้ ก็เปนนรีปป์ลิกได้เหมือนกัน เตียนนี้คำที่กล่าวนั้นก็ผิดกันเพียงประธานาธิบดีกับเจ้าแผ่นดินเท่านั้นเอง...” โปรดดู หจข. ร.6 บ.17 / 23 เรื่องสมุดของกลาง 2 เล่ม

นอกจากนี้การที่พวกเขาไม่ลืมนึกว่าตนเองเป็นชาวจีน และมีความรักชาติชาติจีน พวกเขามีได้ยอมรับหรือเกิดความรักประเทศที่เข้ามาอยู่อาศัยดังจะเห็นได้จากการที่พวกเขาเรียกตนเองว่า “คนไทยผสมหรือจีนสยาม หรือสยามจีนางกูร”²⁶¹ ซึ่งหมายถึง บุคคลจำพวกมีสองชาติ คือ สามารถเลือกได้ว่าจะเป็นจีนตอนไหนเป็นไทยตอนไหนสุดแล้วแต่ว่า พวกเขาจะได้ประโยชน์จากประเทศที่พวกเขาเข้าไปอาศัยอย่างอย่างไร พวกเขาจึงไม่รู้สึกรู้สีกพันกับประเทศที่เข้าไปอยู่อาศัย

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นถึงปัญหาจากกลุ่มชาวจีน พวกเขามีได้มีความยินยอมที่จะกลายเป็นพลเมืองที่แท้ และไม่กระตือรือร้นในกิจการบ้านเมืองที่พวกเขาได้เข้าไปอยู่อาศัย ดังนั้นพระองค์จึงตีพิมพ์พระราชนิพนธ์เรื่อง “ยิวแห่งบูรพทิศ” 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2457 เพื่อเตือนสติชาวจีนให้คำนึงถึงประโยชน์ที่พวกจีนได้รับจากการเข้าไปอาศัย ซึ่งบทความดังกล่าวสามารถถอดค้นได้โดยการปลุกความรู้สึกการแบ่งแยกระหว่างพวกจีนกับพวกไทย

การปลุกความรู้สึกการแบ่งแยกระหว่างพวกจีนกับพวกไทย ผู้วิจัยสืบค้นและพบที่มาของพระราชนิพนธ์เรื่องนี้มาจาก “ภัยพิวเหลือง” หรือ “Yellow Peril” ในยุโรป หลักฐานการรับรู้เรื่องนี้ของพระองค์ ผู้วิจัยพบจากการที่พระองค์ได้อ้างอิงรูปภาพชื่อว่า Peoples of Europe, Guard your Dearest Goods," 1895 ของเฮอรัมัน เน็คฟัส (Hermann Knackfuss) ศิลปินชาวเยอรมันว่า

“...เมื่อ ๒๐ ปีเศษล่วงมาแล้ว ได้มีการตุนอัน ๑ ซึ่งจำหน่ายกันโดยแพร่หลายในยุโรป เรียกว่า “ภัยพิวเหลือง” (The Yellow Peril) ในรูปมีเทวดาเสนตี่ไมเคิล สรวมเกราะมีตรานกอินทรีที่หน้าอก (หมายความว่าเยอรมนี) ยืนอยู่ที่ริมหน้าผา และชักชวนให้ประเทศอื่นๆ แห่งยุโรปแลดูลูกไฟซึ่งลูกกลมไปจากบูรพทิศ มีรูปพระพุทธรองค์ ประทับอยู่เหนือคว้นไฟ การ์ตูนนี้เกเซอร์วิลเลียมที่ ๒ เป็นผู้ทรงร่างให้ช่างเยอรมันเขียนอีกต่อ ๑ ...”²⁶²

²⁶¹ อัครวาท. ความเห็น 10 เรื่องของอัครวาท. (ม.ป.ท. : 2457), หน้า 79.

²⁶² รามจิตติ. อำนาจคือธรรม. ใน 100 ปี สงครามโลกครั้งที่ 1 : พระราชนิพนธ์อันเนื่องด้วยงานพระราชสงคราม ณ ทวีปยุโรป เล่ม 4. (กรุงเทพฯ : มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2560), หน้า 317.

รูปที่ 2 ภาพ Peoples of Europe, Guard your Dearest Goods," 1895 ของเฮอรั่มัน เน็คฟัส

CHULALONGKORN UNIVERSITY

“ภัยพิวเหลือง” ศัพท์คำนี้เป็นคำที่ใช้เรียกชาวเอเชียตะวันออกว่าเป็นพวกที่เป็นภัยคุกคามชาวยุโรป บุคคลแรกที่บัญญัติศัพท์คำนี้เป็นชาวรัสเซียชื่อฌาค โนวิคอฟ (Jacques Novikow) เขาได้เขียนเรียงความเรื่อง “Le Peril Jaune” ต่อมาภายหลังจากเรียงความเรื่องนี้ปรากฏสู่สาธารณะ พระเจ้าไกเซอร์ วิลเลียมที่ 2 ได้รับแรงบันดาลใจจากเอกสารเรื่องนี้จึงทรงร่างรูปเทวดาเสนตี่ไมเคิล สวมเกราะมีตรานกอินทรีที่หน้าอก แล้วทรงสั่งให้ช่างเยอรมันเฮอรั่มัน เน็คฟัสเขียนต่ออีกทอดหนึ่ง²⁶³ ดังนั้น ความกลัว “ภัยพิวเหลือง” ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรับรู้จากทวีปยุโรป พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ตัดแปลงเรื่องนี้เปรียบเทียบกับความรู้สึกเกลียดชังที่มีอยู่

²⁶³ Rupert, G. G. *The Yellow Peril or, the Orient versus the Occident*, (Union Publishing, 1911), p. 9.

ในทวีปยุโรป (รัสเซีย เยอรมัน ฝรั่งเศส และอังกฤษ) ด้วยการวิเทียบคุณลักษณะของชาวจีนด้วยการเทียบเคียงกับชาวยิวว่ามีสาเหตุในข้อใดที่เหมือนกันบ้าง

หนึ่ง พวกยิวนิยมถือโคตร คือ นิยมถือชาติกำเนิดและไม่เคยลืมนึกว่าตนเกิดเป็นยิว พวกยิวจะไม่ยอมให้มีธรรมเนียมประเพณีใดๆ ในประเทศที่ตนเข้าไปอาศัยอยู่เปลี่ยนชาติกำเนิดของชาวยิว เช่น เรื่องการแต่งงานชาวยิวจะมีเงื่อนไขในงานแต่งงานที่ไม่ให้ตนลืมนึกว่าตนถือกำเนิดเป็นชาวยิว ถ้าชายแต่งงานกับหญิงที่ไม่ใช่ยิวหญิงนั้นก็กลายเป็นยิว มิฉะนั้นบุตรก็ต้องกลายเป็นยิว แต่ถ้าหญิงยิวแต่งงานกับชายที่ไม่ใช่ยิว ชายคนนั้นก็ต้องเป็นเอนไตล์อยู่ตามเดิม ส่วนบุตรก็มีลักษณะของชาติยิว ดังนั้นเงื่อนไขการแต่งงานดังกล่าวจึงเป็นตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นการถือโคตรของชาวยิว และไม่ยอมลืมนึกว่าตนเกิดเป็นยิว

สอง พวกยิวนิยมแบ่งประเภทมนุษย์ออกเป็น 2 จำพวก คือ พวกยิวที่เห็นว่าพวกตนเป็นมนุษย์กับคนอื่นเป็น “เอนไตล์” ซึ่งมีหมายถึงมนุษย์ที่ต้องได้รับโทษ ผลที่ตามมาจากการแบ่งประเภทของมนุษย์เป็น 2 จำพวกนี้มีผลต่อการรับรู้ของชาวยิวคือกีดขวางไม่ให้ชาวยิวรู้สึกหรืออยากจะทำสมกลมกลืนกับประเทศที่ตนอาศัยอยู่หรือทำตนให้เป็นพลเมืองที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศที่ตนเข้าไปอยู่

สาม พวกยิวเป็นพวกฉลาดในทางหาเงินจนประพฤติปฏิบัติตนด้วยความคลั่งในการหาเงินจนไม่ผ่อนปรนประการใดๆ ในการให้ได้มาซึ่งทรัพย์สิน

ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสรุปภาพรวมถึงสาเหตุที่เกิดการเกลียดชาวยิวในยุโรปว่า “...ถึงแม้พวกยิวควรจะได้รับคำสั่งสรรในการที่ถูกข่มเหงและเกลียดชังต่างๆ เช่นนี้ แต่พวกยิวก็ไม่ควรจะรอดพ้นจากความติเตียนไปเสียทีเดียวเพราะต้องนับว่าตัวเขาเองเป็นผู้แสหาเหตุโดยความประพฤติของเขา คือ ความจองหอง ความปราศจากเมตตาปราณี ความน้อยโง่งและสังเกตุและการสังเกตุตามความประพฤติในกิจการทั้งปวง...”²⁶⁴

ในการเปรียบเทียบชาวจีนกับชาวยิว นั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวยอมรับว่าผลดีที่คนจีนเข้ามาในประเทศนั้น ไม่เพียงแต่จะช่วยเพิ่มจำนวนพลเมือง แต่ยอมทำให้เกิดโรคทรัพย์ของแผ่นดินมั่งคั่งสมบูรณ์มากขึ้นด้วย อย่างไรก็ตามคนจีนก็มีข้อเสียที่จะให้ลืมนึกถึงไม่ได้ คือชาวจีนไม่ได้เข้ามาอยู่โดยตั้งใจที่จะฝังรกรากไว้ในแผ่นดินและไม่ยอมกลายเป็นพลเมืองแท้ของเมืองนั้นเลย พระองค์จึงเปรียบเทียบชาวจีนมีลักษณะคล้ายยิว ซึ่งเป็นนิสัยที่ไม่พึงปรารถนา 3 ประการเช่นเดียวกัน ได้แก่

²⁶⁴ อัสวาทุ. พวกยิวแห่งบูรพทิศ และ เมืองไทยจึงตื่นเกิด. (กรุงเทพฯ : มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2528) หน้า 12.

หนึ่ง พวกจีนนิยมถือโคตร คือ พวกจีนไม่ยอมให้ธรรมเนียมหรือวิถีปฏิบัติใดๆ ของประเทศที่คนจีนเข้าไปอยู่ทำให้คนจีนลืมโคตรเหง้าของตน เช่น เรื่องการแต่งงาน เป็นต้นว่าเมื่อชาวจีนแต่งงานกับหญิง หญิงนั้นก็กลายเป็นจีนและประพฤติดตามธรรมเนียมชนบประเพณีข้างจีนทุกอย่าง ส่วนลูกนั้นก็กลายเป็นจีนไป แต่ถ้าชายแต่งงานกับลูกสาวจีน หญิงนั้นก็ยังคงเป็นจีน ส่วนชายไทยก็มักจะต้องประพฤติดตามไปข้างจีนและทำกิจกรรมต่างๆ เอนเอียงไปแบบจีน ส่วนลูกนั้นก็มักมีใจเป็นจีนหรือคิดอย่างจีน

สอง พวกจีนนิยมแบ่งมนุษย์ออกเป็น 2 ประเภทก็คือคนจีนกับคนฮวน หรือคนป่า ด้วยวิธีจัดประเภทมนุษย์เช่นนี้ คนจีนจึงคิดว่าฮวนมีอยู่เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับพวกเขาที่จะโกงหรือเอาเปรียบได้

สาม คนจีนฉลาดในทางหาเงินโดยไม่สนใจศีลธรรม

ดังนั้น พระราชนิพนธ์เรื่อง “ยิวแห่งบูรพทิศ” ได้สร้างสำนึกเรื่องความเป็นพวกจีนกับพวกไทยขึ้นในสยาม การแบ่งแยกดังกล่าวเป็นยุทธวิธีการสร้างแรงกดดันให้กับชาวจีนโพ้นทะเลที่เข้ามาพึ่งพระบรมธิสมภารให้ทำประโยชน์ให้กับประเทศที่เข้ามาอยู่อาศัย²⁶⁵ ไปพร้อมกับการสร้างความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันหรือความสามัคคีในหมู่คนไทยเพื่อต่อต้านภัยคุกคามในช่วงต้นของสงครามโลกครั้งที่ 1

อย่างไรก็ดี การเผยแพร่ความคิดเรื่อง “ยิวแห่งบูรพทิศ” ในพื้นที่สาธารณะของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีการกล่าวแก่โดยนายเชียวฮุดเสงว่า

“...หมูนี้อะไรๆ ก็ได้ยินเสียงเยาะเย้ยถากถางในเรื่องยิวแห่งบูรพทิศ ออกแข็งแ่ง โอ้อนิจจา! ความรักชาติต้องจำเป็นแอนตี้ชาติอื่น ที่ไม่ใช่เปนศัตรูของเราด้วยหรือ? แลพลเมืองที่ตั้งอยู่ในประเทศเดียว แลร่วมอยู่ในกฎหมายอันเดียว แต่มาแยกให้ออกเปน ๒ พวกนั้นจะมีประโยชน์อย่างไร? เหตุนี้เราจึงขออ้อนวอนท่านผู้ที่แสดงตัวให้เขาเห็นว่าตนเปนผู้คนรักชาตินั้น ขออย่าเหยียดพวกชาวบูรพทิศด้วยกันให้เกินกว่าเหตุสมควรเลย นี๊วไหนเน่าก็จงตัดนี้วั้นนี้เถิด มิควรจะโทษชาวจีนทั้งหมด เพราะจะก่อให้เกิดความแตกแยกโดยไร้ประโยชน์...”²⁶⁶ “...ผู้ที่

²⁶⁵ ภายหลังจากการตีพิมพ์พระราชนิพนธ์เรื่อง “ยิวแห่งบูรพทิศ” บรรดาชาวจีนโพ้นทะเลได้ร่วมกันบริจาคเงินเพื่อจัดซื้อเรือรบหลวงพระร่วง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงได้ตีพิมพ์บทความเรื่อง “ขอบใจเพื่อนจีน” เพื่อชื่นชมคนจีนที่ร่วมบริจาคเงินว่า “...การที่เพื่อนจีนได้แสดงไมตรีจิตร์ต่อไทย จะช่วยท้าวบ้านครั้งนี้ ไทยขอบใจขั้น 1 แล้ว และถ้าจะให้ดีเพื่อนจีนแสดงไมตรีจิตร์ต่อไปให้เปนการสม่าเสมอ ก็คงจะได้รับความขอบใจอย่างยิ่งขึ้นอีกเปนแน่...” โปรดดู อัครพาทู. ขอบใจเพื่อนจีน. สมุทรสาร, 1, 2547, หน้า 95.

²⁶⁶ จีนโนสยามวารศัพท์. ปัญหาเรื่องยิวแห่งบูรพทิศ. 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2457.

อ่านหนังสือพิมพ์ของเรา ถ้าได้อ่านตั้งแต่ต้นมาแล้วคงจำได้ว่า เมื่อครั้งจีนโนสยามวารศัพท์แรกออกนั้นมีอักษรจีนกับอักษรไทยรวมอยู่ในฉบับเดียว เพราะเหตุนี้เราจึงได้ตั้งนามหนังสือพิมพ์ของเราให้เรียกว่า จีนโนสยามวารศัพท์ หมายความว่าเปนจดหมายเหตุข่าวรายวันที่มีทั้งภาษาไทยและภาษาจีน หรือนำข่าวที่มีในประเทศจีนมาสู่ผู้อ่านในประเทศสยาม ซึ่งไม่ผิดอะไรกับบริษัทเรือเมล์จีนสยามที่แสดงให้ทราบว่าเป็นบริษัทที่ทำการเดินเรือระหว่างประเทศจีนกับสยามเท่านั้น...”²⁶⁷ (เน้นข้อความโดยผู้วิจัย)

เชียวสุดแสงได้ตั้งคำถามกับวิธีการสร้างชาติไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่พระองค์ทรงสร้างความรักชาติด้วยการสร้างความรู้สึกร่วมในหมู่ชาวไทยให้รู้สึกเกลียดชังชาวจีน ส่วนข้อกล่าวหาเรื่อง “คนไทยผสม” เชียวสุดแสงได้อธิบายการที่เขาได้บัญญัติศัพท์คำว่า “จีนโนสยาม” ขึ้นว่ามีที่มาจากจุดประสงค์ของหนังสือพิมพ์ของเขาที่ทำหน้าที่เป็นผู้ส่งข่าวสารจากจีนมายังสยามจึงได้เรียกกิจการหนังสือพิมพ์ของตนเองว่า “จีนโนสยาม”

5.3 การแปลแปลงมโนทัศน์ “ธรรมะ” เพื่อส่งสยามเข้าสู่สงคราม

เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับมหาสงคราม สยามมีการแปลข่าวภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย ทั้งการแปลข่าวโทรเลข อย่างไรก็ตามการรับข้อมูลข่าวสารที่แปลมาลงหนังสือพิมพ์หรือรายงานสถานการณ์นั้นเป็นการรับข่าวสารจากฝ่ายสัมพันธมิตรเนื่องจากสายโทรเลขจากเยอรมันถูกตัด สถานทูตไทยในต่างประเทศส่วนใหญ่ก็ตั้งอยู่ในประเทศฝ่ายสัมพันธมิตร ยกเว้นแต่การแปลข่าวลงหนังสือพิมพ์ของหนังสือพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์เท่านั้นที่ได้รับข่าวฝ่ายมหาอำนาจกลางจากจีน²⁶⁸

การรับรู้เหตุการณ์สงครามโลกของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็มาจากข่าวและบทความจากหนังสือพิมพ์ประเทศอังกฤษ อาทิ หนังสือพิมพ์ “ไทมส์” และ “เวอลด์” จากนั้นพระองค์ทรงแปลข่าวออกมาเป็น 2 ลักษณะ คือ แปลความตามตัวอักษรกับเลือกแปลเก็บความ และ

²⁶⁷ เพ็ญพิสุทธิ์ อินทรภิรมย์. เชียวสุดแสง สืบบุญเรื่อง : ทศนะและบทบาทของจีนสยามในสังคมไทย. (กรุงเทพฯ : ศูนย์ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทยกับประเทศในเอเชีย ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 190.

²⁶⁸ โรจน์ จินตมาศ แนวความคิดของผู้นำไทยเรื่อง "ชาติ" กับการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 ของไทย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531), หน้า 64.

ลงตีพิมพ์ในวารสารสมุทรสารของราชนาวิสมาคม ความสำคัญของการแปลข่าวหนังสือพิมพ์และบทความ คือ การเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับพระองค์ในการแสดงความคิดเห็นต่อพฤติกรรมต่างๆ ในการสงครามของฝ่ายสัมพันธมิตรและมหาอำนาจกลางลงวารสารสมุทรสาร และหนังสือพิมพ์สยามออบเซอร์เวอร์ ภาคภาษาอังกฤษ²⁶⁹

การแสดงความคิดเห็นต่อพฤติกรรมต่างๆ ในการสงคราม ผู้วิจัยพบว่ามีความแตกต่างจากการแสดงความคิดเห็นในช่วงต้นรัชกาล กล่าวคือ การรับมโนทัศน์ระบอบการเมืองต่างประเทศในช่วงต้นรัชกาลเป็นการ“รับหรือนำเข้า” ความรู้จากต่างประเทศเข้ามาและแปลงมโนทัศน์ทางการเมือง แต่ในช่วงมหาสงคราม พระองค์รับหรือนำเข้าเช่นเดียวกัน แต่พระองค์ได้มีการแปลงมโนทัศน์ทางการเมือง “ธรรมะ” ส่งความรู้แบบไทย “ออกนอก” ให้นานาประเทศรับรู้เช่นกัน

สมมติฐานการเกิดมหาสงคราม

สงครามโลกครั้งที่หนึ่ง หรือที่เรียกว่า "มหาสงคราม" (Great War) เป็นสงครามที่มีศูนย์กลางในยุโรประหว่างวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2457 (ค.ศ. 1914) ถึง 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2461 (ค.ศ. 1918) ทุกประเทศมหาอำนาจของโลกเกี่ยวพันในสงคราม ซึ่งแบ่งออกเป็นฝ่ายสัมพันธมิตร ได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศสและรัสเซีย และฝ่ายมหาอำนาจกลาง ได้แก่ เยอรมนี ออสเตรีย-ฮังการี อิตาลี และบัลแกเรีย พันธมิตรทั้งสองมีระดมทหารกว่า 70 ล้านนายเข้าสู่สงคราม สงครามโลกครั้งนี้จึงนับว่าเป็นความขัดแย้งวงกว้างภายในทวีปยุโรปครั้งใหญ่ที่สุด ทหารผู้เข้าร่วมรบเสียชีวิตเกิน 9 ล้านนาย และมีผู้เสียชีวิต บาดเจ็บและสูญหาย รวมกันไม่ต่ำกว่า 40 ล้านคน

จุดแตกหักที่นำไปสู่การเกิดสงคราม คือ การลอบปลงพระชนม์มกุฎราชกุมารของจักรวรรดิออสเตรีย-ฮังการี เหตุการณ์เกิดขึ้นเมื่ออาร์ชดยุกฟรานซ์ เฟอร์ดินานด์ (Archduke Franz Ferdinand) เสด็จมายังเมืองซาราเยโว เมืองหลวงบอสเนีย-เฮอร์เซโกวีนาวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2457 พระองค์พร้อมกับพระชายาถูกลอบสังหารโดยฟิโร ปรีนชิป (Gavrilo Princip)²⁷⁰ สมาชิกองค์กรลับมือดำ²⁷¹ ขบวนการชาตินิยมของเซอร์เบีย²⁷²

²⁶⁹ ปี พ.ศ. 2513 หอสมุดแห่งชาติกับกรมศิลปากรได้รวบรวมผลงานพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดดู หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร. พระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว บรรณานุกรม.

²⁷⁰ ข่าวการลอบปลงพระชนม์อาร์ชดยุกฟรานซ์ เฟอร์ดินานด์เป็นที่รับรู้ในสยามหลังจากนั้นไม่นาน ผู้วิจัยพบหลักฐานจากหนังสือพิมพ์เดลิเมล์ตีพิมพ์บทความเรื่อง “ศรีวิสัยหรือ” ฉบับลงวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2457 “ผู้เขียนบทความในหนังสือพิมพ์ยังใช้ศัพท์หลักธรรมทางพุทธศาสนามาว่า เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา และทศพิธราชธรรมบรรยายคุณธรรมประจำใจของอาชฎิก และหน้าที่หลักของพระองค์ คือ การบำเพ็ญบารมีให้เกิดความสุขแก่พลเมือง และใช้มโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกมาใช้เป็นบทวิจารณ์การกระทำของผู้ร้ายว่า ไม่มีคน

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 1 เกิดขึ้น สภาพบริบทความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมีอิทธิพลต่อสยามให้เกิดมีเจตคติในทางการเมืองระหว่างประเทศว่า สยามจะวางตัวเป็นกลาง หรือเข้าข้างฝ่ายใด เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นสามารถเรียบเรียงได้ว่า สยามเริ่มนโยบายต่างประเทศด้วยการวางตัวเป็นกลาง ก่อนที่จะประกาศสงคราม งานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในการสงครามครั้งนี้ นิยมวิเคราะห์การตัดสินใจของพระองค์ว่ามีอะไรเป็นสาเหตุ แรงผลักดัน และผลที่ได้จากการเป็นผู้ชนะในสงคราม²⁷³ รวมไปถึงสภาพบริบทที่มีอิทธิพลต่อเจตคติทางการเมืองระหว่างประเทศของสยามมีตั้งแต่คณะทูตฝ่ายสัมพันธมิตรชี้ให้เห็นประโยชน์ที่สยามจะได้รับหากเข้าร่วมสงคราม สยามอยู่ในสภาพบริบทที่แวดล้อมด้วยอาณานิคมทั้งอังกฤษและฝรั่งเศส หรือการที่

ประเทศใดที่ศิวิลียนิยมความประพฤติอันเลวทรามต่ำช้าของผู้รายที่ได้ชื่อว่าเป็นพวก “แอนาคิสต์” ที่พยายามทำลายความเจริญและทำความเดือดร้อนแก่พลเมือง **โปรตุเกส** หจข. ร. 6 น.20.8/2 ศรีวิสัยหรือทำลายชาติ บทความตัดจาก กรุงเทพฯ เดลิเมต์ ฉบับลงวันที่ 4 กรกฎาคม 2457.

²⁷¹ พอล แจ็คสัน (Paul Jackson) ศึกษาในกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวชาตินิยมในเซอร์เบียโดยเฉพาะความคิดทางการเมืองชาตินิยมของปรีนชิป และขบวนการ “Young Bosnia” เขาพบว่า การลอบปลงพระชนม์เกิดมาจากอุดมการณ์ที่เขาใช้คำว่า “Chrono-ethological” กล่าวคือ อุดมการณ์ที่เป็นแรงผลักดันมาจากศาสนาและการเมือง ศาสนาเป็นความคิดที่ให้แนวทางการดำเนินชีวิต ความคิดเรื่องการเกิด การเสียสละ การตาย การเมืองเป็นความคิดที่เกี่ยวกับการสร้างสังคม ดังนั้นมโนทัศน์ “Chrono-ethological” ในบริบทที่ชาวเซอร์เบียในอดีตดินแดนเคยอยู่ในการปกครองของอาณาจักรออตโตมันปกครองหลายชนชาตินอกเหนือไปจากเซอร์เบีย อาทิ ชาวบอสเนีย โครแอต และมุสลิม ต่อมาเมื่อชาวเซอร์เบียปลดปล่อยตนเอง ดินแดนของพวกเขาต้องตกอยู่ในการปกครองของอาณาจักรออสเตรีย-ฮังการีของราชวงศ์ฮาพส์บวร์ค (Habsburg) ดังนั้นชาวเซอร์เบียจึงดำรงชีวิตที่มีความคิดทางศาสนาและการเมืองซึ่งจำเป็นต้องเสียสละชีวิตเพื่อโค่นอำนาจที่ครอบงำสังคมอยู่ ขบวนการ “Young Bosnia” จึงตั้งขึ้นมาเพื่อต่อต้านและโค่นล้มการปกครองของอาณาจักรออสเตรีย-ฮังการี พอล แจ็คสันได้อ่านเอกสารที่แสดงถึงเป้าหมายของขบวนการนี้ เขาพบอุดมการณ์ทางการเมืองและใช้คำว่า “Ideological Synthesis” เพื่อสังเคราะห์อุดมการณ์ทางการเมืองชาตินิยม สังคมนิยม อนาคิสต์ มาร์กซิสต์เข้าด้วยกันเพื่อกำจัดอิทธิพลจากภายนอก ปรีนชิปจึงได้อ่านเอกสาร และรับรู้ถึงความคิดทางการเมืองดังกล่าว และนิยามตนเองว่าเป็นพวกหัวก้าวหน้า (Avant-garde) ที่พร้อมจะสนับสนุนและต่อต้านอาณาจักรออสเตรีย-ฮังการี **โปรตุเกส** Jackson. P. ‘Union or Death!’: Gavrilo Princip, Young Bosnia and the Role of ‘Sacred Time’ in the Dynamics of Nationalist Terrorism. *Journal Totalitarian Movements and Political Religions*. Vol 7, 2006 - Issue 1 p. 50, 52

²⁷² สุรชาติ บำรุงสุข. 100 ปี สงครามโลกครั้งที่ 1. จุลสารความมั่นคงศึกษา. (กรุงเทพฯ: สถาบันข่าวกรอง สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2557) หน้า 1.

²⁷³ ศุภมิตร ปิติพัฒน์. **อำนาจพระราชานิพนธ์รัชกาลที่ 6 เกี่ยวกับมหาสงคราม**. เข้าถึงได้จาก <https://www.the101.world/read-rama-vi-great-war/>.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้รับการศึกษาจากประเทศอังกฤษ และรวมไปถึงทัศนคติในแง่ลบของพระองค์ที่มีต่อเยอรมัน

อย่างไรก็ดีผู้เขียนพบพระราชนิพนธ์แปลของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเรื่อง “ความฝันของเยอรมัน” ปี พ.ศ. 2459 โดยอ็อตโต ริชาร์ด ตันเน็นแบร์ก (Otto Richard Tannenber) ความสำคัญของพระราชนิพนธ์แปลเรื่องนี้ คือ การ “รับหรือนำเข้า” องค์ความรู้ทางการสงครามแสดงให้เห็นแรงผลักดันที่มีต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวให้เห็นว่าเยอรมันเป็นภัยคุกคามตั้งแต่ปี พ.ศ. 2454 เพราะหนังสือเรื่องนี้ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2454 และฉบับที่พระองค์ทรงใช้ศึกษาและแปลนั้นมาจากฉบับภาษาฝรั่งเศสโดยนายโมริซ มิลลิยูต์ (Maurice Milliou) ปี พ.ศ. 2454 เช่นเดียวกัน หลังจากที่พระองค์ได้แปลหนังสือเรื่องนี้จบ และทรงมีสมมติฐานการเกิดมหาสงคราม คือ การสิ้นพระชนม์ของอาร์ชดยุกฟรานซ์เฟอर्डินันด์มีผลกระทบต่อความฝันการขยายดินแดนของเยอรมัน

“...เนื่องแต่การที่มีผู้ร้ายปลงพระชนม์ชีพแห่งรัชทายาทออสเตรียฮังการี ท่านพระองค์นี้เป็นผู้ที่ฝ่ายเยอรมันได้มุ่งหมายไว้ว่า จะได้เป็นผู้ยินยอมทำสัญญาระหว่างพระราชวงศ์หับเบอร์คกับเยอรมันนี้ ที่เชื่อว่าจะยอมทำสัญญาเช่นนี้ เพราะเหตุที่อาร์ชดยุกฟรานซ์เฟอर्डินันด์ต้องคั้นนี้มิได้มีชายเป็นเจ้า และตามกฎหมายออสเตรียโอรสจะสืบสันตติวงศ์หาได้ไม่ แต่ส่วนประเทศฮังการี มิได้มีกฎหมายห้ามเช่นนั้น ข้อนี้ทำให้เยอรมันคนเห็นว่า เจ้าฟรานซ์เฟอर्डินันด์ ถ้าปรารถนาจะให้โอรสได้สืบสันตติวงศ์คงจะยินยอมในการที่จะกระจายราชอาณาจักรออสเตรียฮังการีเดิมเสีย และตั้งราชอาณาจักรใหม่ เมื่อเจ้าฟรานซ์เฟอर्डินันด์สิ้นพระชนม์ลงเสียเช่นนั้น เขากล่าวกันว่าเปนเหตุให้ฝ่ายเยอรมันรู้สึกว่าจะเหลือที่จะรุ่งเรืองต่อไปได้ จึงเลยยุให้ออสเตรียก่อสงครามกับเซอร์เบียทีเดียว แต่ความจริงข้อนี้จะเป็นอย่างไร เวลานี้ก็ทราบไม่ได้โดยตัวเอง เพราะยังหาอะไรเปนหลักฐานไม่ได้...”²⁷⁴

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีสมมติฐานว่า ฟรานซ์เฟอर्डินันด์เป็นรัชทายาทลำดับที่ 1 แต่รัชทายาทของพระองค์จะมีได้เป็นกษัตริย์เพราะพระองค์มีพระชายาที่มีได้เป็นเจ้า ซึ่งเป็นข้อห้ามของกฎหมายออสเตรีย ส่วนในฮังการีนั้นมิได้มีกฎข้อห้าม ทางเยอรมันเลยคาดหวังที่จะผลักดันให้ฟรานซ์เฟอर्डินันด์ตั้งราชอาณาจักรหับเบอร์คใหม่ ซึ่งรวมฮังการี โปแลนด์ รูมาเนีย

²⁷⁴ อ็อตโต ริชาร์ด ตันเน็นแบร์ก. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แปล. ความฝันของเยอรมัน. (ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2459), หน้า 67 – 68.

เซอร์เบีย บัลกาเรียเป็น “เอ็มไพร์”²⁷⁵ และเมื่อฟรานซ์เฟอร์ดินันด์ถูกลอบปลงพระชนม์ เยอรมันจึงเปลี่ยนวิธีการใหม่ นั่นคือ การก่อสร้างเพื่อขยายดินแดน

5.4 การรักษาความเป็นกลางอย่างเคร่งครัด

สงครามโลกครั้งที่ 1 เริ่มต้นเมื่อ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2457 สยามได้ประกาศสถานะของตนตาม “ประกาศว่าด้วยกรุงสยามเป็นกลางในระหว่างสงครามที่เปนอยู่ในยุโรป” ในวันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2457 ข้ออ้างเหตุผลการดำรงสถานะความเป็นกลาง คือ 1.กรุงสยามมีสัมพันธไมตรีอันดีกับประมุขของประเทศและกับคนในบังคับของประเทศคู่สงคราม 2.ความผาสุกของคนในบังคับสยาม²⁷⁶

ผลที่เกิดขึ้นตามมาจากการประกาศความเป็นกลางของสยาม คือ ความเคลือบแคลงสงสัยจากรัฐบาลบางประเทศ เช่น รัฐบาลอังกฤษและฝรั่งเศสผู้ขัดแย้งเข้าใจว่า สยามจะเป็นกลางแต่ปากและคงจะมีได้ดำรงความเป็นกลางอย่างเคร่งครัด จะมีแต่รัฐบาลเยอรมันที่มีความเชื่อมั่นในสยามว่าจะเข้าข้างเยอรมันในที่สุด²⁷⁷ ดังนั้นการรักษาความเป็นกลางของสยามทำให้ฝ่ายอังกฤษและฝรั่งเศสเกิดความลังเล และความหวาดระแวง ส่วนฝ่ายเยอรมันก็ดูเหมือนว่าจะใช้สยามเป็น “เหยื่อ” กล่าวคือ เยอรมันทำตัวเหมือนกับสยามจะเข้าข้าง ซึ่งสร้างภาพลักษณ์ให้สยามเป็นที่หวาดระแวงเคลือบแคลงสงสัยต่อฝ่ายอังกฤษและฝรั่งเศสเข้าไปอีกโดยเฉพาะการออกคำสั่งให้นักเรียนไทยในเยอรมันเตรียมตัวไปร่วมกับกองทัพทุกคน²⁷⁸ เรือสินค้าเยอรมันลักลอบส่งวิทยุในอ่าวไทย²⁷⁹

ผู้วิจัยจึงเห็นว่าโจทย์ในทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในช่วงที่สยามประกาศความเป็นกลาง คือ การแก้ไขความระแวงสงสัยของฝ่ายสัมพันธมิตรที่มีต่อสยาม และการตกเป็นเหยื่อของฝ่ายมหาอำนาจกลาง นอกจากนี้ปัญหาที่มีอยู่แล้วก่อนหน้านี้จะประกาศความเป็น

²⁷⁵ เรื่องเดียวกัน., หน้า 52.

²⁷⁶ "ประกาศว่าด้วยกรุงสยามเป็นกลางในระหว่างสงครามที่เปนอยู่ในยุโรป ลงวันที่ 6 สิงหาคม 2457". (2457, 9 สิงหาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 36, ตอน ตอน 0 ก. หน้า 316.

²⁷⁷ สุจิตรา ศิริปิล. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับสงครามโลก ครั้งที่หนึ่ง. (กรุงเทพฯ : คณะกรรมการมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2528), หน้า 20 – 21.

²⁷⁸ เรื่องเดียวกัน., หน้า 21.

²⁷⁹ โรจน์ จินตมาศ แนวความคิดของผู้นำไทยเรื่อง "ชาติ" กับการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 ของไทย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531), หน้า 59.

กลาง คือ คนสยามส่วนใหญ่นิยมเยอรมัน ซึ่งรวมไปถึงชนชั้นเจ้านายก็มีใจโอนเอียงไปทางฝ่ายเยอรมัน²⁸⁰ เพราะเยอรมันไม่เคยทำอะไรให้กับสยามหากเทียบกับฝ่ายสัมพันธมิตร²⁸¹

ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการประกาศความเป็นกลางของสยามข้างต้น ผู้วิจัยมีสมมติฐานการเลือกเข้าข้างฝ่ายสัมพันธมิตรนอกเหนือไปจากคำอธิบายเรื่องที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีทัศนคติในแง่ลบตั้งแต่สมัยที่พระองค์ดำรงตำแหน่งพระบรมโอรสาธิราช คือ รัชกาลที่ 6 ไม่จำเป็นต้องรักษาความเป็นกลางเพราะข้อตกลงดังกล่าวเป็นภัยที่คุกคามสยาม ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยหมายถึงการที่เยอรมันสร้างสถานการณ์ที่บีบบังคับให้สยามเป็น “เหยื่อ” ดังนั้นพระราชนิพนธ์ในนามปากกาต่างๆ ของพระองค์ ที่ได้ตีพิมพ์ออกมาในช่วงมหาสงครามนี้จึงโน้มเอียงและเข้าข้างฝ่ายสัมพันธมิตร พระองค์ได้ตีพิมพ์พระราชนิพนธ์เพื่อเตือนสติชาวไทยเรื่อง “เมืองไทยจึงตื่นเถิด” ในเรื่องผลเสียที่เกิดจากความเป็นกลางด้วยการยกตัวอย่างประเทศที่ถือความเป็นกลาง แต่ได้รับผลร้ายว่า

“...ให้ดูประเทศเบลเยียมและนครลุกเซ็มเบอร์คเป็นตัวอย่าง ความเป็นกลางแห่งเมืองทั้ง ๒ นั้นนานาประเทศก็ได้รับประกันแล้ว แม้ถึงเช่นนั้นก็ดี ทั้ง ๒ เมืองนี้ยังไม่พ้นจากการถูกกองทัพศัตรูย่ำยี”²⁸²

ดังนั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ประเมินสถานการณ์ของสยามภายหลังจากการประกาศความเป็นกลางแล้ว แต่พระองค์กลับทรงพบว่า คำประกาศดังกล่าวส่งผลร้ายต่อสยาม พระองค์จึงไม่จำเป็นต้องรักษาข้อตกลงดังกล่าว พระองค์ได้ตีพิมพ์พระราชนิพนธ์แสดงความคิดเห็น และแปลข่าวหนังสือพิมพ์ที่เข้าข้างฝ่ายสัมพันธมิตรและสร้างภาพลักษณ์ผู้ร้ายให้กับเยอรมันจนกระทั่งพระองค์ทรงเห็นโอกาสว่า เยอรมันกำลังจะพ่ายแพ้สงคราม พระองค์ได้มีคำประกาศสงครามต่อฝ่ายมหาอำนาจกลาง

²⁸⁰ งามจิตติ. *อำนาจคือธรรม*. ใน 100 ปี สงครามโลกครั้งที่ 1 : พระราชนิพนธ์อันเนื่องด้วยงานพระราชสงคราม ณ ทวีปยุโรป เล่ม 4. (กรุงเทพฯ : มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2560), หน้า 336.

²⁸¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร, *เอกสารรัชกาลที่ 6* แฟ้ม 223 หมายเลข 1/223 บันทึกฉบับเรื่องความคิดที่จะให้กรุงสยามเข้าร่วมในสงคราม.

²⁸² พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. *เมืองไทยจึงตื่นเถิด*. ใน *ลัทธิเอาอย่าง*. (กรุงเทพฯ: ธรรมบรรณาการ, 2516), หน้า 265.

5.5 การรับรู้ความฝันของเยอรมัน: การเขียนแผนที่มหาเยอรมันในยุโรป

บรรดางานวิชาการที่ทำวิจัยวิเคราะห์การตัดสินใจของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่ามีอะไรเป็นสาเหตุ แรงผลักดัน ผลที่ได้จากการเป็นผู้ชนะในสงคราม หรือการที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้รับการศึกษาจากประเทศอังกฤษ และรวมไปถึงทัศนคติในแง่ลบของพระองค์ที่มีต่อเยอรมัน แต่ในงานวิชาการข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า ยังขาดการนำเสนออิทธิพลที่มีผลต่อการตัดสินใจของพระองค์ในประเด็นเรื่อง “การแปล” ซึ่งมีส่วนช่วยให้เห็นอิทธิพลทางความคิดที่มีผลต่อการตัดสินใจของพระองค์มากยิ่งขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น ผลงานแปลเรื่อง “*ความฝันของเยอรมัน*” ผู้วิจัยมีสมมติฐานว่า ผลงานแปลเรื่องนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการรับเอาทัศนคติในแง่ลบของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่มีต่อเยอรมัน เนื่องจากหนังสือที่พระองค์ได้แปลเรื่องนี้ตีพิมพ์ออกมาและแปลเป็นภาษาฝรั่งเศสก่อนการเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1

การแปลหนังสือเรื่องนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เขียนคำอธิบายเรื่องนี้ประกอบ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า พระองค์ทรงเห็น “ความฝัน” ของเยอรมันที่ปรากฏในหนังสือของตันเน็นแบร์ก²⁸³ เป็นภัยคุกคามต่อสยามอย่างแน่นอน พระองค์จึงได้สรุปความคิดของเยอรมันออกเป็น 5 ข้อ ดังนี้

“...๑ ถ้าเมื่อใดเยอรมันลงมือทำการแล้ว คงจะข้ามพันธรรมะใดๆ ทั้งสิ้น เพราะว่ามีกำลังพออยู่

๒ สิ่งใดๆ ที่เยอรมันจะได้กระทำในเบื้องหน้า ผู้อื่นคงต้องยินยอมทั้งสิ้น เพราะคนอื่นก็ได้กระทำเช่นนั้นมาแล้วในอดีต และในหนังสือนี้ได้ยกเอาทฤษฎีกรรมต่างๆ ในพงศาวดารมาอ้างเป็นตัวอย่าง, ไม่ใช่สำหรับตีเตียน, แต่สำหรับแสดงว่าเยอรมันนี้ก็ควรประพฤติเช่นนั้นได้บ้างเหมือนกัน (เช่น อ้างถึงการใช้ความดุร้ายของพวกอื่น เพื่อการรบเข้าศึกให้กลัว เป็นต้น)

๓ ทางเสียมีน้อยที่สุด ศัตรูของเยอรมันหาปรองดองกันไม่ เยอรมันจะกระทำ ความเข้าใจกันเสียกับประเทศอังกฤษ อังกฤษนั้นเป็นพ่อค้ามากกว่าสิ่งอื่น เราก็จะพุดกับเขาอย่างซื้อขายกัน...

๔ ทางได้จะมีเป็นอันมากนัก ส่วนดินแดนเยอรมันนี้จะได้พอแก่ความปรารถนา คงจะต้องมีการปันแดนกันอย่างใหญ่ การอันนี้จะจัดกันได้ดียิ่งกว่าในเวลาเมื่อไปทำการรบรุกรานอย่างใหญ่ๆ...ดินแดนภายในแห่งทวีปเอเชียจะได้เป็นของเยอรมัน

²⁸³ เขียนว่าเป็นนามปากกา โปรดดู Jean Brunhes and Camille Vallaux. German Colonization in Eastern Europe. *Geographical Review*, Dec., 1918, Vol. 6, No. 6 (Dec., 1918), pp. 465-480.

ทั้งหมด นอกจากนี้จะได้มีอาณาเขตเยอรมันแห่ง ๑ ในทวีปอาฟริกา กับจะ
ได้มีอเมริกาใต้ของเยอรมัน เมื่อไรเยอรมันนี้ต้องประสงค์อีก ก็จะได้ยื่นมือสาวเอา
ต่อไป

๕ สำหรับผู้มีสติปัญญา ไม่ควรมีความสงสารผู้แพ้ ประเทศเล็กๆ เช่น
สวิตเซอร์แลนด์ เบลเยียม วิลันดา คงจะมีความพอใจที่เดียวที่จะได้ถูกรวบรัดเข้าไป
ไว้ในราชอาณาจักรอันมหึมาส่วนประเทศที่ย่อมจนไม่ควรคำนึงถึง แม้ที่คงเป็นคน
ปกครองตนเองอยู่ก็ดี ก็จะชื่นชมยินดีอยู่ในความสุขแห่งอำนาจ เพราะเขาทั้งหลายก็
จะมีได้เป็นอะไรยิ่งไปกว่าประมาณส่วน ๑ แห่งอาณาจักรมหึมาแห่งเยอรมันเท่านั้น
...”²⁸⁴

ด้วยข้อเขียนข้างต้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประเมินฐานะของสยามใน
สายตาของประเทศเยอรมันว่า สยามคงมีฐานะเป็นเพียงประเทศประมาณส่วนหนึ่งของเยอรมัน
นอกจากเรื่องฐานะของสยามในสายตาเยอรมันแล้ว ผู้เขียนยังมีสมมติฐานเพิ่มเติมอีกว่า ข้อสรุป
ความคิดของเยอรมันของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนำไปสู่การตีพิมพ์พระราชนิพนธ์
เรื่องต่างๆ ซึ่งได้ใช้คำว่า “ธรรมะ” แปลงเป็นศัพท์ทางการเมืองในการสร้างภาพลักษณ์ให้เยอรมันเป็น
“ภัยคุกคาม” “อธรรม” “ศัตรู” อาทิ “*Might is right*” ซึ่งภายหลังต่อมาพระองค์ได้แปลเป็น
ภาษาไทยว่า “อำนาจคือธรรม” ลงในหนังสือพิมพ์ไทย วันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2460

นอกจากนี้การเลือกแปลบางบทในหนังสือของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวยังมี
นัยทางการเมืองในการสร้างการรับรู้เรื่องความจริง ความดี ความงามให้กับเยอรมันโดยเฉพาะอย่างยิ่ง
การแปลบทที่ 8 ของหนังสือเรื่องนี้ คือ การแปลบทสรุปเรื่องการเขียนแผนที่โลกใหม่ภายหลังจากที่
เยอรมันได้ทำสงครามและทำสัญญาสงบศึกกับนานาประเทศ เยอรมันได้ดินแดนใหม่รวมไปถึงการเข้า
ไปยึดครองอาณานิคมเดิมที่เคยเป็นของประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส²⁸⁵

²⁸⁴ อ็อตโต ริชาร์ด ตันเนินแบร์ค. ความฝันของเยอรมัน Gross Deutch. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎ
เกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้แปล. (ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2459), หน้า 1 – 3.

²⁸⁵ เรื่องเดียวกัน., หน้า 59 – 66.

5.6 การ “ แปล ”²⁸⁶ และ “ แปลง ” เพื่อเข้าร่วมมหาสงครามของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

การรับรู้ความฝันของเยอรมันว่าเป็นภัยคุกคามต่อสยามทำให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีทัศนคติแง่ลบต่อเยอรมัน ประกอบกับการยึดคำสัญญาในการรักษาความเป็นกลางมีแต่ส่งผลร้ายต่อสยาม นอกจากนี้ทัศนคติของผู้คนในสยามไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเจ้านาย ข้าราชการ และพลเมืองมีความคิดเห็นที่แตกแยกกันและเลือกเข้าข้างทั้งฝ่ายสัมพันธมิตรและมหาอำนาจกลาง ดังนั้นในสยามจึงมีความคิดเห็นต่อการสงครามในยุโรปออกเป็น 3 แนวทาง ทางแรกคือ เห็นเข้าข้างฝ่ายสัมพันธมิตร ทางที่สองคือ เห็นเข้าข้างฝ่ายมหาอำนาจกลาง และทางที่สามคือ นิ่งเฉยไม่สนใจ²⁸⁷

ดังนั้นการแสดงจุดยืนของพระองค์ในการเลือกเข้าข้างฝ่ายสัมพันธมิตรผ่านการตีพิมพ์พระราชนิพนธ์ผ่าน “นามปากกา” ชื่อต่างๆ อาทิ นักแปลนิทานทหารเรือ “สุครีพ”²⁸⁸ นักแปลข่าว

²⁸⁶ โรจน์ จินตมาศพบการแปลข่าวภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย ทั้งการแปลข่าวโทรเลข คำกล่าวรายงานเรื่องยุทธสงครามในยุโรป อย่างไรก็ตามการรับข้อมูลข่าวสารที่แปลมาลงหนังสือพิมพ์หรือรายงานสถานการณ์นั้นเป็นการรับข่าวสารจากฝ่ายสัมพันธมิตรเนื่องจากสายโทรเลขจากเยอรมันถูกตัด สถานทูตไทยในต่างประเทศส่วนใหญ่ที่ตั้งอยู่ในประเทศฝ่ายสัมพันธมิตร ยกเว้นแต่การแปลข่าวลงหนังสือพิมพ์ของหนังสือพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์เท่านั้นที่ได้รับข่าวฝ่ายมหาอำนาจกลางจากจีน โปรดดู โรจน์ จินตมาศ แนวความคิดของผู้นำไทยเรื่อง "ชาติ" กับการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 ของไทย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531), หน้า 64.

²⁸⁷ คนประเภทที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวใช้นิทานเรื่อง “ยายกับตาปลุกกล้วยปลุกงา” เพื่อเรียกคนสยามที่ไม่เอาใจใส่ธุระของผู้อื่น อย่าดูตาย เมื่อใครมาขอความช่วยเหลือทันที ไม่ควรคิดว่า ธุระไม่ใช่ หรือไม่ใช่ธุระของตน ซึ่งในกรณีนี้พระองค์หมายถึง คนที่ไม่เอาใจใส่ธุระของชาติในช่วงสงครามโลกเพราะเห็นว่า สยามดำเนินนโยบายเป็นกลางได้แสดงจุดยืนของสยามว่ามีได้มีความเกี่ยวข้องความขัดแย้งระหว่างฝ่ายสัมพันธมิตรกับฝ่ายมหาอำนาจกลาง การถอยนโยบายเป็นกลางของสยามจึงทำให้เกิดคนประเภท “นิ่งดูตาย” พระองค์ได้พระราชนิพนธ์ถึงคนประเภทนี้เป็นเรื่อง “ของควรรีก” ว่า

“...มีของบางอย่างซึ่งจัดว่าเป็นของควรรีก แต่โดยมากมักนึกแต่ตื่นๆ ไม่ใครจะได้ไตร่ตรองดูให้สุขุม หรือพูดกันตรงๆ ก็คือ โดยมากมักจะชี้เกียจนิกรตรงดูอะไรๆ เอง สู้ฟังคนอื่นเขาบอกเล่าให้ไม่ได้ คนชนิดนี้ไม่ผิดอะไรกับที่ในเรื่องยายกับตาปลุกกล้วยปลุกงา คือ ถ้าภัยไม่มาถึงตัวโดยจำเพาะแล้วก็มักพอใจพูดอยู่ว่า ไม่ใช่ของอะไรของข้า! แต่อันที่จริงคำพูดเช่นนี้ควรจะใช้แต่ในเวลาบางเวลา ไม่ใช่ใช้ทั่วไป เพราะคนเราที่หวังอยู่สุขในหมู่คณะจะเห็นแต่แก่ตัวผู้เดียว ไม่เหลียวแลดูทุกข์สุขของเพื่อนบ้านบ้างจะอยู่ไปกับเขาทั้งหลายได้ฤา?...” โปรดดู 100 ปี สงครามโลกครั้งที่ 1 : พระราชนิพนธ์อันเนื่องด้วยงานพระราชสงคราม ณ ทวีปยุโรป เล่ม. (กรุงเทพฯ : มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2560), หน้า 33- 39.

²⁸⁸ เจตนาของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในการเลือกนวนิทานมาแปลงลงในวารสารสมุทรสารปรากฏใน “หมายเหตุผู้แปล” คือ การชี้ให้เห็นความสำคัญของสติปัญญา ซึ่งนำเสนอเป็นนิทานสอนใจให้กับพลเรือนให้เห็นถึงการชิงความได้เปรียบในการสงครามเมื่อรู้จักใช้ความฉลาดของตน “...เรื่องนี้เป็นเรื่องนิทานที่เขาได้

สงคราม “พันแหลม” นักแปลชาวสงครามและเนติบัณฑิตสยาม “รามจิตติ” งานทั้งหมดนำเสนอความรู้ทางกฎหมายนานาประเทศ และวินิจฉัยความประพฤติของเยอรมันในสงคราม พระราชนิพนธ์ทั้งบทความแปลและแสดงทัศนะเกี่ยวกับการสงคราม พระองค์ใช้วิธีการ “แปล” และ “แปลง” ในการเปลี่ยนภาพลักษณ์ของสยามไม่ให้เป็นที่ยังสงสัยหรือหวาดระแวงต่อฝ่ายสัมพันธมิตร และเป็น “เหยื่อ” ให้กับฝ่ายมหาอำนาจกลางรวมไปถึงการให้ “ข้อมูล” “มุมมอง” ต่อพลเมืองในสยามให้ภาพลักษณ์เยอรมันเป็น “ผู้ร้าย” และสร้างความชอบธรรมให้กับการตัดสินใจของพระองค์ในช่วงเวลาที่ “โอกาส” เหมาะสม

การแปลข่าวรายงานเหตุการณ์สงครามเพื่อนำเสนอภาพลักษณ์ให้กับเยอรมันเป็น “ผู้ร้าย” ผู้วิจัยเห็นว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเริ่มต้นจากการแปลบทความเรื่อง “การจับกลางทะเล” ในปี 6 มิถุนายน พ.ศ. 2458 ของพระยาภักตยานไมตรี (Francis Bowes Sayre) ในนามปากกา “เนติบัณฑิตไทยผู้ ๑” ภายหลังจากเกิดเหตุการณ์การจมนเรือลูซิเตเนียโดยเรือดำน้ำเยอรมัน ในวันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2458 ต่อจากนั้นพระองค์ได้แสดงความคิดเห็นด้วยการแปลข่าวและเก็บข้อความจากหนังสือพิมพ์ “ไทมส์” ในนามของ “รามจิตติ” ว่า

“...ในที่นี้ข้าพเจ้าขอออกตัวไว้ว่า ข้าพเจ้ามีความเสียใจที่ข้าพเจ้าหาได้รับหนังสือพิมพ์เยอรมันไม่ เพราะฉะนั้นคดีก็เป็นอันได้มาแต่จากฝ่ายอังกฤษฝ่ายเดียวโดยมาก และข่าวคราวใดๆ ที่มีอยู่ว่าลงในหนังสือพิมพ์เยอรมันนั้น ก็เป็นข่าวที่หนังสือพิมพ์อังกฤษตอนเอามาอีกต่อ ๑ แต่ตามความเห็นของข้าพเจ้าโดยฐานเอกชน ข้าพเจ้ารู้สึกว่ คำแถลงการณ์ของผู้โดยสารในเรือลำที่จมนั้นเอง น่าถือเอาเป็นของควรเชื่อได้มากอยู่ เพราะเขาเป็นผู้ที่อยู่กับที่แท้ๆ และคงจะเล่าตามที่รู้เห็น ฝ่ายเยอรมันก็มีผู้ได้รู้เห็นเหมือนกันจริงอยู่ แต่ต้องเข้าใจว่า อาไศรยเหตุที่เขาเป็นทหารเรือ คงมีโอกาสที่จะให้ข่าวแก่หนังสือพิมพ์ได้น้อยกว่า...”²⁸⁹

ผูกขึ้นสำหรับอ่านเล่นก็จริงอยู่ แต่เราเห็นว่าเขาช่างเล่าสนุกดี ละมีข้อแสดงกลยุทธ์ทางทะเล ซึ่งพอจะทำให้พลเรือนเข้าใจได้ว่า ในการสงครามได้เปรียบเสียเปรียบบางทีก็อาจจะมีแก่กันได้โดยอาศัยความเฉลียวฉลาดของบุคคล และถ้าแม้รู้จักใช้กำลังของตนให้ดีแล้ว ถึงมีกำลังและเครื่องมือสู้อีกฝ่าย ๑ ไม่ได้ บางทีก็อาจจะกลับได้เปรียบได้ เพราะนิทานนี้มีลักษณะเช่นนี้ เราจึงได้รับลงพิมพ์ใน “สมุทรสาร” และขอชี้แจงว่า ถ้าจะมีใครแต่งหรือแปลนิทานเช่นนี้ส่งมาอีก เราจะรับพิจารณา และถ้าเห็นว่าเหมาะก็จะได้นำลงพิมพ์บ้างเหมือนกัน...” โปรดดู **สมุทรสาร ปีที่ 2 เล่ม 4 เมษายน พ.ศ. 2458** หน้า 71 – 72

²⁸⁹ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. การจมนแห่งเรือลูซิเตเนีย. ใน *กฎหมายทะเลจากสมุทรสาร*. (ม.ป.ท.: ม.ป.พ, 2461), หน้า 82.

การแปลบทความและเก็บความจากหนังสือพิมพ์ข้างต้นสะท้อนกลยุทธ์ในการระหว่างประเทศของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นอย่างดี กล่าวคือ ด้วยสถานะของพระองค์ คือ การเป็นประมุขของรัฐที่ผูกติดกับคำประกาศเรื่องความเป็นกลาง แต่การรักษาอำนาจอ่อนนั้นก็มีผลเสียต่อพระองค์และสยาม ดังนั้นการแสดงภาพลักษณ์ให้คนในประเทศและนานาชาติผ่านการตีพิมพ์บทความแปล และบทความแสดงทัศนะทางการเมืองด้วยการใช้ “นามปากกา” ลงในหนังสือพิมพ์ทั้งในและต่างประเทศจึงเป็นกลยุทธ์ทางการเมืองของพระองค์²⁹⁰

งานแปลเรื่องนี้ของพระยาภิรมย์ภักดีว่า ในช่วงเวลาที่มีการทำสงครามในทางบกนั้น มีหลักการข้อยกเว้นที่นานาประเทศให้การยอมรับ คือ การยกเว้นไม่ทำลายทรัพย์สินส่วนบุคคล แต่ในการสงครามในทางทะเลนั้นยังไม่มีกฎหมายหรือธรรมเนียมที่นานาประเทศยอมรับ ดังนั้นในช่วงศตวรรษที่ 19 นานาประเทศมีข้อเสนอให้รับธรรมเนียมการยกเว้นเรือพาณิชย์ของฝ่ายศัตรู และประเทศที่เป็นกลางได้รับการยกเว้นจากการถูกจับตามปฏิญญาแห่งลอนดอน ปี ค.ศ. 1909 แต่ข้อเสนอที่จะทำให้เป็นธรรมเนียมนี้ตกไปเพราะประเทศอังกฤษเป็นตัวละครสำคัญในการคัดค้าน²⁹¹

ลำดับต่อมาพระยาภิรมย์ภักดีได้แสดงหลักแห่งกิจในการจับกลางทะเล 5 หลัก ได้แก่ 1 ผู้มีอำนาจจับ 2 สิ่งซึ่งควรจับ 3 ที่ทำการจับ 4 เวลาที่ควรจับ และประเด็นที่ชวนขำและให้พิจารณา เหตุการณ์การจมเรือลูซิเตเนีย คือ ข้อ 5 ระเบียบการจับแล้ว และการทำลาย พระยาภิรมย์ภักดีเขียนว่า เรือลาดตระเวนของผู้ทำสงครามสามารถจับเรือพาณิชย์ได้ แต่มีข้อปฏิบัติที่ควรตระหนักว่า เรือนั้นเป็นเรือของพาณิชย์ของประเทศศัตรู หรือเป็นเรือพาณิชย์ของประเทศเป็นกลาง ถ้าเป็นเรือพาณิชย์ศัตรู เรือลาดตระเวนมีสิทธิจับได้ทันทีหากแล่นเข้ามาในทะเลหลวง แต่หากเป็นเรือพาณิชย์ของประเทศเป็นกลางแล้วจะมีเงื่อนไขในการพิจารณา คือ จะต้องนำเรือพาณิชย์ที่เป็นกลางไปส่งยังท่าเรือให้ศาลพิจารณาว่า เรือพาณิชย์ของประเทศเป็นกลางประพฤติฝ่าฝืนข้อห้ามข้อใดข้อหนึ่งหรือไม่ ดังนี้ 1 เป็นเรือรับใช้งานไม่เป็นกลางหรือไม่ 2 เป็นเรือบรรทุกของต้องห้ามหรือไม่ และ 3 เป็นเรือที่พยายามหลบหนีหรือไม่

²⁹⁰ การเข้าใจกลยุทธ์ทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในประเด็นนี้ ผู้วิจัยเข้าใจจากการศึกษาการแปล “นิทาน” และตีพิมพ์ลงวารสารสมุทรสาร กล่าวคือ เมื่อผู้วิจัยได้พบหลักฐานการคัดเลือกการแปลนิทานเพื่อนำมาตีพิมพ์ในวารสาร ผู้วิจัยพบว่า เหตุที่ในการคัดเลือกมาจากนิทานนั้นต้องสนใจให้ผู้อ่านที่แม้มีกำลังน้อยกว่า แต่อาศัยสติปัญญาก็สามารถสร้างความได้เปรียบให้กับตนเองได้ ซึ่งไม่แตกต่างจากสถานะของสยามที่มีกำลังน้อยกว่าประเทศคู่สงคราม

²⁹¹ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. กฎหมายทะเลจากสมุทรสาร. (ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2461) หน้า 83.

เมื่อพระยากัลยาณไมตรีได้วางหลักธรรมเนียมนานาชาติประเทศเกี่ยวกับการจับกลางทะเลเป็นที่เรียบร้อยแล้ว พระยากัลยาณไมตรีได้แสดงความคิดเห็นต่อการสงครามโลกครั้งที่ 1 นี้ว่า

“...เราควรพิจารณาดูงานสงครามคราวนี้ ซึ่งอังกฤษ ฝรั่งเศส และรัสเซียเป็นสัมพันธมิตรกัน ต่อสู้อยู่กัน และออสเตรีย ฝ่ายอังกฤษมีเมืองขึ้นอยู่ทั่วโลก และจะตั้งศาลพิจารณาเรือขโมยขึ้นในอาณาจักรแห่งใดแห่ง ๑ ก็ได้ เหตุฉะนั้นแม้ว่าทะเลซึ่งเป็นที่เรือลาดตระเวนอังกฤษจับเรือพ่อค้าศัตรูจะอยู่ห่างไกลเท่าใดๆ ก็ดี ก็คงจะมีศาลพิจารณาเรือขโมยอยู่ในที่ใกล้พอๆ อยู่ แต่ฝ่ายเยอรมันกับออสเตรียอยู่ในฐานะผิดกันมากอยู่ ข้อนี้ทำให้มีผลไปถึงความเห็นของประเทศทั้ง ๒ นี้ในเรื่องทำลายเรือขโมย ที่จริงไม่เป็นข้อัจจรรยอันใดที่ฝ่ายอังกฤษ ผู้มีความสะดวกเช่นกล่าวแล้วนั้น จะประพาศครั่งครัดอยู่ในเรื่องนั้น และถืออยู่ว่า โดยหลักการทั่วไป ไม่ควรจะทำลายเรือขโมย และไม่อัจจรรยเหมือนกันที่ประเทศอื่นๆ จะมีความเห็นที่หย่อนหน้อยในเรื่องทำลายเรือขโมย...”²⁹²

ความคิดเห็นของพระยากัลยาณไมตรีข้างต้นมีเป็นความคิดเห็นที่อิงอยู่กับอำนาจในทางทะเลของแต่ละประเทศ ดังจะเห็นได้จากประเทศอังกฤษสามารถบังคับใช้ธรรมเนียมนานาชาติได้ เนื่องจากประเทศอังกฤษเป็นมหาอำนาจในทางทะเล และเป็นเจ้าอาณานิคมในหลายประเทศ ซึ่งอำนวยความสะดวกให้อังกฤษสามารถบังคับใช้ธรรมเนียมปฏิบัติทางทะเลได้สะดวกกว่าประเทศอื่นๆ โดยเฉพาะประเทศเยอรมัน

รามจิตติ นักแปลชาวสงครามและเนติบัณฑิตสยาม²⁹³ ได้แสดงความคิดเห็นแย้งจากพระกัลยาณไมตรีว่า การสงครามเป็นสิ่งซึ่งกระทำแก่กันระหว่างกองทัพต่อกองทัพ ทั้งทางบกและทางเรือ ส่วนบุคคลที่มีได้รบก็ควรได้รับการยกเว้นโดยไม่ขัดกับความจำเป็นทางการทหาร แต่การที่เยอรมันได้กระทำการโดยไม่ยกเว้นโดยอ้างความจำเป็นทางการทหารก็แสดงว่า เราไม่สามารถพึ่งพากฎหมายนานาชาติได้อีกต่อไป รามจิตติได้แสดงความคิดเห็นต่อข้ออ้างเรื่อง “ความจำเป็น” ของเยอรมันว่า

²⁹² เรื่องเดียวกัน., หน้า 125

²⁹³ การแสดงความคิดเห็นเรื่องเหตุการณ์การจมเรือลูซิเตเนียของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้วิจัยมีข้อสังเกตในเรื่องการทำงานแปลชาวสงครามของพระองค์ คือ การแปลชาวจะแปลจากหนังสือพิมพ์ “ไทมส์” “เวอลด์” ของประเทศอังกฤษ และความเห็นของหนังสือพิมพ์ “ฮัมบูร์เกอร์น่าคริเคเต็น” ของประเทศเยอรมัน ประกอบการแสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์การจมเรือลูซิเตเนีย เพื่อเป็นข้อมูลก่อนที่จะแสดงความคิดเห็น ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า วิธีการเช่นนี้พระองค์เคยใช้ครั้งที่แปลบทความเรื่อง “ความกระจัดกระจายแห่งเมืองจีน”

“...ความจำเป็นย่อมไม่รู้จักรัศมีใดๆ! ถ้าจะเอาภาชิตอันนี้เป็นหลักแห่งการทำสงครามแก่กันแล้ว ข้าพเจ้าก็รู้สึกอึดอัดใจเต็มที่ กฎหมายนานาประเทศเป็นที่พึ่งไม่ได้อีกต่อไปแล้ว เราจะควรพึ่งอะไรเล่า? คำตอบมีอยู่คำเดียว พึ่งแขนขาของเรานั้นสิ ! เมื่อข้าพเจ้าได้ตอบตนเองเช่นนี้แล้ว ข้าพเจ้าจึงได้พยายามไปฝึกหัดศึกษาเสีย ป่าอยู่เป็นนิตย เพื่อทำตนให้เป็นผู้สามารถทำการในหน้าที่ลูกผู้ชายชาวไทย ป้องกันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ได้ในเมื่อบังเกิดความจำเป็นอีกประการ ๑ ข้าพเจ้าได้สละทรัพย์ของข้าพเจ้าด้วยความเต็มใจ ส่งไปยังพนักงานเหรียญกษาปณ์ของราชนาวิสมาคมเพื่อช่วยทำรั้วบ้านด้านทะเลด้วยแล้ว...”²⁹⁴

นอกจากการทำสงครามในทางทะเลแล้ว การสงครามโลกครั้งที่ 1 ยังมีสงครามทางบก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงได้ตีพิมพ์พระราชนิพนธ์เรื่อง “การสงครามป้อมค่ายประชิด” ซึ่งอธิบายถึงวิธีการรบที่ทั้งฝ่ายมหาอำนาจกลาง และฝ่ายสัมพันธมิตรใช้ในสงครามโลกครั้งที่ 1 ขอบเขตความมุ่งหมายของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในพระราชนิพนธ์เรื่องคือ คือการกล่าวถึงกิจกรรมที่ทหารทั้งสองฝ่ายใช้ในการสงครามป้อมค่ายประชิด และความเป็นไปที่เกิดขึ้น ณ สถานที่นั้น ข้อมูลที่พระองค์เก็บรวบรวมมา และแปลบทความเป็นภาษาไทยด้วยจุดประสงค์เพื่อให้เพื่อนทหาร เสือป่า และพลเรือนเกิดความรู้ ความเข้าใจมหาสงครามในครั้งนี้

“...ในที่นี้ข้าพเจ้าตั้งใจจะกล่าวถึงแต่จำเพาะกิจการอันเนื่องด้วยวิธีใช้ป้อมค่ายและสยามเพลาะ กับความเป็นไปในที่นั้นๆ เท่านั้น ไม่ตั้งใจกล่าวถึงประวัติการสงครามโดยทั่วไป หรือในภาคใดโดยจำเพาะให้เป็นข้อความพิสดาร ข้าพเจ้าจะขอแถลงแต่กิจการอันอยู่ในประเด็นแห่งการสงครามป้อมค่ายประชิดเท่านั้น ข้อความที่ข้าพเจ้าจะได้นำมาแสดงต่อไปนี้ ข้าพเจ้าขอออกตัวเสียทีเดียวว่า ไม่ใช่ของข้าพเจ้าริขึ้นเอง และไม่ได้ตั้งใจเลยที่จะแสดงความเห็นฐานอวดอ้างว่าเปนผู้ชำนาญ เปนแต่ข้าพเจ้าได้พบข้อความต่างๆ ในหนังสือและจดหมายเหตุต่างๆ ซึ่งมีผู้ได้เรียบเรียงขึ้นเปนภาษาต่างประเทศ ข้าพเจ้าเห็นว่าเปนข้อความที่น่ารู้ จึงได้เก็บมาเล่าต่อเปนภาษาไทย...”²⁹⁵

²⁹⁴ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. กฎหมายทะเลจากสมุทสาร. (ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2461) หน้า 122 - 123.

²⁹⁵ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. การสงครามป้อมค่ายประชิด : ปาฐกถา. (พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2459) หน้า 158.

ประเด็นหลักที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนำเสนอ คือ การให้ความรู้กับทหาร เสือป่า และพลเรือนในเรื่องกิจการในสงครามป้อมค่ายประชิด อาทิ การอธิบายศัพท์สำคัญๆ ในการสงครามป้อมค่ายประชิด อาทิ การอธิบายศัพท์คำว่า “สงบ” เพื่อให้ความรู้กับผู้ท้อหนังสือพิมพ์ที่รายงานว่า “...วันนั้นๆ เหตุการณ์ทางภาคนั้นๆ สงบอยู่...” มีความหมายว่าอย่างไร ที่สำคัญนอกจากพระองค์จะให้ความรู้เกี่ยวกับกิจการสงครามป้อมค่ายประชิดแล้ว พระราชนิพนธ์ของพระองค์ยังชี้แนะความเหนือกว่าของฝ่ายสัมพันธมิตร และมีการเก็บคำเห็นแบบฝ่ายมหาอำนาจกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายเยอรมัน การชี้แนะความเหนือกว่าของฝ่ายสัมพันธมิตร พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงยกเรื่องวิธีการที่ฝ่ายสัมพันธมิตร คือ กองทัพฝรั่งเศสใช้ประโยชน์จากรถยนต์เป็นเทคโนโลยีในการขนส่งเสบียง สรรพยุท รับผิดชอบต่อผู้ป่วย พระองค์ได้ชื่นชมการใช้รถยนต์ของแม่ทัพฝรั่งเศสนายพลกัลลีเยนีวว่า

“...ในงานสงครามคราวนี้แม่ทัพใหญ่น้อยและผู้บัญชาการกองพลใช้รถยนต์เป็นพื้น ไมใคร่จะขี่ม้า นอกจากนี้ได้มีคราวหนึ่งที่ได้ใช้รถยนต์เปนนยานรับทหารทั้งกองทัพใหญ่ไปที่รบ คือ เมื่อครั้งนายพลเอกฟอนคลุกยกทัพรุกเข้าไปจนถึงลำน้ำมาร์น และใกล้กรุงปารีสแล้ว นายพลกัลลีเยนี แม่ทัพฝรั่งเศสผู้รักษาเมืองปารีสได้รับเกณฑ์รถยนต์ทุกอย่างทุกชนิด บรรดาที่จะหาได้ในปารีสและที่ใกล้เคียง เอาทหารบรรทุกรถยนต์ยกทัพไปโดยเร็ว และนำทัพเข้าโจมตีทัพฟอนคลุก ฝ่ายเยอรมันครั้งนั้นตกอยู่ในความประมาท ไม่คิดว่ากัลลีเยนีจะสามารถยกออกมาจากปารีสได้โดยรวดเร็ว เช่นนั้นจึงมิได้จัดการเตรียมระวังปีกของตน...”²⁹⁶

ส่วนกิจการของกองทัพเยอรมันนั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงชี้แนะผู้อ่านให้เข้าใจการใช้อาวุธยุทธภัณฑ์ของฝ่ายเยอรมันว่าเป็นการใช้โดยไม่คำนึงถึงกฎ และธรรมเนียมการสงครามตั้งแต่การคิดค้นการใช้ปล่อยไอสำคัญเพื่อชิงความได้เปรียบในการรบในสยามเพลาะ ฝ่ายเยอรมันได้ริเริ่มใช้ปล่อยไอสำคัญไปขับไล่ผู้รักษาสยามเพลาะด้วย แล้วจึงปล่อยทหารราบไปตลุมบอนซ้ำเติม แต่การใช้ไอสำคัญได้ระงับไปเสียมากแล้ว เพราะ ๑ ต้องหาโอกาสที่เหมาะสม คือ เวลาลมพัดไปทางข้าศึกจึงจะพัดพาเอาไอสำคัญไปได้ตั้งปรารถนา อีกประการหนึ่งฝ่ายอังกฤษฝรั่งเศสก็ได้ปล่อยไอสำคัญไปตบแทนบ้างบางครั้ง และอีกประการ ๑ ซึ่งสำคัญที่สุด คือ ทั้ง ๒ ฝ่ายได้ตระเตรียมหน้ากากสำหรับใส่ป้องกันไอสำคัญไม่ให้เข้าจมูกแลปากได้เสียแล้ว ²⁹⁷ การใช้ไอพิษเช่นนี้ เป็นปัญหาอยู่ว่า จะควรถือว่าผิดกฎและแบบธรรมเนียมการสงคราม ซึ่งได้สัญญากัน ณ กรุงเฮกนั้นหรือไม่ แต่

²⁹⁶ เรื่องเดียวกัน., หน้า 227

²⁹⁷ เรื่องเดียวกัน., หน้า 170

เมื่อสงครามยังไม่สงบ ก็ยากที่จะได้รับคำวินิจฉัยปัญหาข้อนี้ได้ บางทีฝ่ายสัมพันธมิตรจะรู้สึกว่ารอฟังคำวินิจฉัยไม่เป็นประโยชน์กระมัง จึงได้ใช้อิทธิพลบ้าง ซึ่งมีผลคือทำให้ฝ่ายเยอรมันลดหย่อนการใช้ไอพิชลง นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวยังเก็บข้อมูลการรบของเยอรมันในเชิงเหินแสมพฤติกรรมของกองทัพเยอรมันในการสงครามบ้อมค่ายประชิด อาทิ เรื่องการนำประดับประดาเรื่องการตกแต่งสยามเปลาะของกองทัพเยอรมันมาจากที่พักอาศัยของพลเรือน เช่น ในสนามเปลาะฝ่ายเยอรมันพบหีบเพลง ตรงกันข้ามกับฝ่ายสัมพันธมิตรที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับในการทำสงคราม²⁹⁸

การเข้าใจเรื่องการใช้นามปากกาของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้วิจัยเริ่มต้นจากการเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องการใช้นามแฝงในพระราชนิพนธ์ต่างๆ ของพระองค์ ดังต่อไปนี้

1. บทละครภาษาไทย ได้แก่ พระชรรค์เพชร ศรีอยุธยา นายกท.ป.ส. (ทวีปัญญาสมิตร) ไก่เขียว เจ้าเงาะ

2. ส่วนบทละครภาษาอังกฤษที่ทรงแปลจากบทละครภาษาไทยของพระองค์ ทรงใช้พระนามแฝงว่า Sri Ayudhya, Sri Ayoothya, Phra Khan Bejra

3. พระนามแฝงที่ทรงใช้สำหรับบทความ ได้แก่ อัศวพาหุ Asvabhahu รามวชิราวุธป.ร.รามวชิราวุธ รามพันธ์ รามจิต รามสุร ราม ร. ราม ณ กรุงเทพ วชิราวุธ วชิราวุธโอ วชิราวุธป.ร. ว.ป.ร. มงกุฎเกล้า ม.ว. ม.ว.ร. ว.ร. ร.ร. M.V. V. V.R.

4. นิทาน รามจิตติเป็นพระนามแฝงที่ทรงใช้เมื่อทรงพระราชนิพนธ์นิทานเรื่องยาวที่ทรงแปลจากภาษาอังกฤษ บางครั้งทรงใช้ย่อว่า ร.จ.

5. พันแหลม เป็นพระนามแฝงสำหรับเรื่องเกี่ยวกับทหารเรือ และสุครีพ ทรงใช้สำหรับนิทานเบ็ดเตล็ดเกี่ยวกับทหารเรือ

6. พระนามแฝงที่มักทรงใช้ในหนังสือพิมพ์ดุสิตสมิตได้แก่ จุลสมิต มหาสมิต วรสมิต วิริยสมิต วิภาสสมิต วรณะสมิต และโสตสมิต

7. นอกจากนี้ยังทรงมีพระนามแฝงอื่น ๆ เช่น คอแดง คอยุโรป น.พ.ส. ความเห็นเอกชน ไทยอีกคนหนึ่ง ไทยศรีวิสัย นักเรียนเก่า นักเรียนคนหนึ่ง น.ภ. เนติบัณฑิตไทยผู้หนึ่ง น.ร. พรานบุญ พาลี

²⁹⁸ เรื่องเดียวกัน., หน้า 204

พันดา ศ.ธนัญชัย ศารทูล เสือเหลือง สภานายก อุบาสก เอกชน ศรีธนัญชัย สารจิตต์ สุริยงส่องฟ้า โสิต หัตถชัย หนานแก้วเมืองบุรีณั อัญชัย Khon Thai Sri Dhanya และ Oxonian ²⁹⁹

นามปากกาที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวใช้มากที่สุดในเรื่องของการแปลงมโนทัศน์เพื่อสร้างชาติไทย คือ อัศวพาหุ นามปากกานี้เป็นนามแฝงสำหรับบทความ ซึ่งแปลว่า “ผู้บังคับม้า” ส่วนที่มาของการตั้งชื่อมาจากบทพุทธคุณของพระพุทธเจ้า ที่ว่า “อะนุตตะโร ปุริสะทัณมะสาระถิ” ซึ่งแปลว่า “เป็นสารถิแห่งบุรุษพึงฝึกได้ไม่มีผู้อื่นยิ่งไปกว่า” ดังนั้น จากที่ชื่อของนามแฝงดังกล่าว ผู้วิจัยตีความประกอบกับบริบทที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวใช้นามปากกาในพระราชนิพนธ์บทความที่เกี่ยวกับการแปลงมโนทัศน์ทางการเมือง และการสร้างชาติไทย ผู้วิจัยตีความว่า พระองค์มีพระราชประสงค์ในการเป็นผู้นำในการฝึกให้บรรดาข้าราชการบริพาร ข้าราชการ ซึ่งเปรียบเสมือน “ม้า” ให้เกิดความรู้สึกรักชาติบ้านเมือง 2 ในช่วงมหาสงคราม พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนิยมนามปากกา “พันแหลม” ใช้เป็นนามปากกาตีพิมพ์บทความที่เกี่ยวข้องกับทหารเรือโดยพระองค์ได้สมมติเป็นนายทหารที่มียศพันจ่า “สุครีพ” เป็นนามปากกาที่เขียนเรื่องราวเกี่ยวกับการสงครามที่สมมติขึ้น และนายราม ฌ กรุงเทพฯ เป็นนามปากกาในช่วงที่พระองค์ก่อตั้งดุสิตธานีมีบทบาทเป็นพลเมืองทำอาชีพทนายความ ³⁰⁰

การใช้นามปากกาผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าเป็นการใช้เพื่อการแสดงความคิดเห็น ขณะเดียวกัน พระองค์ก็สามารถรับรู้ความคิดเห็นของคนอื่นๆ มาได้เช่นเดียวกัน เพราะในการตีพิมพ์บทความลงหนังสือพิมพ์ และเอกสารต่างๆ นั้นมิใช่เป็นการเขียนในนามพระเจ้าแผ่นดิน แต่เขียนในนามแฝงที่พระองค์ได้กำหนดบทบาทขึ้นเป็นนักเขียนที่ตีพิมพ์เนื้อหาที่สอดคล้องกับนามแฝง ดังนั้น บทความที่แสดงความคิดเห็นเรื่องการสร้างชาติ หรือการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองในประเทศจีนตามพระนามแฝงอัศวพาหุ บทความที่แสดงความคิดเห็นโต้ตอบยอมเป็นบทความจากนักหนังสือพิมพ์ที่เขียนในเรื่องเดียวกัน

²⁹⁹ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.ไชยันต์ ไชยพรในเรื่องการให้ความคิดเห็นเรื่องนามปากกา หรือพระนามแฝงของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งมีเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้มีเหตุผลมาจากจำนวนหนังสือพิมพ์ที่ทวีเพิ่มมากขึ้นพร้อมกับคอลัมน์ที่มีหลายหลายเรื่องราวทั้งการเมือง นิทาน การแปล การต่างประเทศ การใช้นามปากกาเพียงชื่อเดียวอาจเป็นการไม่เหมาะสม ดังนั้น การมีนามปากกาหรือพระนามแฝงยอมมีจำนวนมากขึ้นตามเนื้อหาและความสนใจของผู้เขียน และผู้อ่านที่ติดตามผลงานตามนามปากกาได้อีกด้วย

³⁰⁰ สิริรัตน์ พุ่มเกิด. อัศวพาหุ กับการใช้วรรณกรรมเพื่อเผยแพร่แนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมือง. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537), หน้า 22.

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบวิธีการ “แปลง” ศัพท์ที่มีใช้ทางการเมืองโดยตรงเพื่อใช้อธิบายเหตุการณ์ทางการเมืองในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในการสร้างภาพลักษณ์ “ผู้ร้าย” ให้คนในสยามและชาวต่างประเทศรับรู้ ศัพท์คำนั้นคือคำว่า “ธรรมะ”

การสร้างควมนิยมในศัพท์คำว่า “ธรรมะ” ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเริ่มต้นขึ้นเมื่อเยอรมนีได้ประกาศเจตนารมณ์ที่จะทำสงครามทางเรือดำน้ำแบบไม่มีข้อจำกัด และเมื่อสหรัฐอเมริกาประกาศสงครามกับเยอรมนีและออสเตรเลีย-ฮังการี เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2460 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงคาดการณ์ว่า มีความเป็นไปได้ที่เยอรมนีจะแพ้สงครามและถ้าอังกฤษและฝรั่งเศสตัดสินใจเข้ายึดทรัพย์สินและสิทธิพิเศษของเยอรมนีในสยาม สยามก็จะไม่สามารถทำอะไรได้ แต่หากเข้ากับฝ่ายสัมพันธมิตร สนธิสัญญาใด ๆ ที่สยามทำกับเยอรมนีก็จะถูกยกเลิกไปโดยปริยาย และฝ่ายสัมพันธมิตรอาจยินยอมให้มีการแก้ไขสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมกัน ซึ่งมีผลผูกมัดสยาม ดังนั้นในวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2460 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงอธิบายกับคณะที่ปรึกษาส่วนพระองค์ว่า การจะรอให้ฝ่ายสัมพันธมิตรเข้ามาเชิญเพื่อให้เข้าร่วมสงครามคงจะเป็นไปไม่ได้ยาก จากนั้นพระองค์ได้กล่าวว่า ถึงเวลาแล้วที่สยามจะดำเนินนโยบายของตัวเอง และทรงประกาศสงครามกับเยอรมนีและออสเตรเลีย-ฮังการี³⁰¹

การเปลี่ยนจุดยืนในการระหว่างประเทศในช่วงเวลาดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงดำเนินการอย่างระมัดระวังและค่อยเป็นค่อยไปเนื่องจากในสยามมีความเห็นที่เข้าข้างฝ่ายเยอรมันอยู่ เช่น กรมหลวงนครสวรรค์ เสนาบดีกระทรวงทหารเรือ เจ้าพระยาวงศานุประพันธ์ เสนาบดีกระทรวงคมนาคม หม่อมเจ้าสมบุญ กรมพระยาดำรงราชานุภาพก็เคยถูกสงสัยว่านิยมเยอรมัน³⁰² รวมไปถึงบรรดาหนังสือพิมพ์จีนรวมไปถึงพลเมืองบางคนที่ไม่เห็นด้วยกับการประกาศสงครามกับเยอรมัน เช่น นายนรินทร์ ภาชิต³⁰³

³⁰¹ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. ประกาศกระแสพระบรมราชโองการว่าด้วยการสงครามซึ่งมีต่อประเทศเยอรมนีและออสเตรเลียฮังการี. ใน 100 ปี สงครามโลกครั้งที่ 1 : พระราชนิพนธ์อันเนื่องด้วยงานพระราชสงคราม ณ ทวีปยุโรป เล่ม 6. (กรุงเทพฯ : มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2560), หน้า 3.

³⁰² โรจน์ จินตมาศ. แนวความคิดของผู้นำไทยเรื่อง “ชาติ” กับการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531, หน้า 88 – 89.

³⁰³ นายนรินทร์ ภาชิตเกิดในวันพุธที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2417 เขาได้เข้าเรียนที่วัดพิชัยญาติจนกระทั่งอายุ 15 ปีจึงได้บวชเป็นสามเณรสังกัดนิกายธรรมยุติก แต่หลังจากบวชได้เพียง 1 ปี กรมขุนมรุพงษ์ศิริพัฒน์ เทศาภิบาลมณฑลปราจีนได้ชักชวนให้นายนรินทร์เข้ารับตำแหน่งเสมียน และได้ไต่เต้าตำแหน่งสูงขึ้นจนได้เป็นนายอำเภอในจังหวัดชลบุรีพร้อมกับได้บรรดาศักดิ์เป็น “คุณหลวงสุภมาตรา” และด้วยผลงานอันโดดเด่นในการปราบโจรผู้ร้าย

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ใช้วิธีการ “แปลง” ศัพท์ทางพุทธศาสนาคำว่า “ธรรมะ”³⁰⁴มาใช้อธิบายพฤติกรรมกรรมการทำสงครามของเยอรมัน ซึ่งประพฤติผิดทำนองคลองธรรมของเยอรมันพร้อมทั้งชี้ให้เห็นที่มาของการนับถือลัทธินี้ของเยอรมัน ดังต่อไปนี้

“...ธรรมะเป็นสิ่งที่ ๑ ซึ่งเป็นของไม่ตาย และเปนของที่ใครๆ ที่มีอำนาจใหญ่โตกว่าใครๆ ในโลกจะบอกเลิกเสียแม้แต่ชั่วครวาก็ไม่ได้ อีกประการ ๑ ธรรมะเป็นสิ่งที่ซึ่งมีลักษณะอันเที่ยง ใครๆ จะเปลี่ยนแปลงลักษณะแห่งธรรมะตามความสะดวกของตนหาได้ไม่ สิ่งใดที่ดีแล้ว ถึงจะทำอย่างไร ก็ไม่กลายเป็นชั่วไปได้ ส่วนสิ่งที่ชั่ว เช่น การผิดสัญญาและการใช้อำนาจข่มเหงเพื่อนมนุษย์โดยอาการอันเหี้ยมโหดเป็นต้น ถึงแม้จะอธิบายแก้ไขไปอย่างไร ก็ไม่กลับกลายเป็นของที่ดีไปได้ หรือแม้จะแก้เพียงว่าเป็นของจำเป็นเท่านั้นก็ไม่ลบล้างความชั่วได้...”³⁰⁵

กรมขุนมรุพงษ์ศิริพัฒน์เห็นความดีความชอบจึงเสนอกราบทูลให้พระราชทานตำแหน่งเจ้าเมืองนครนายก และได้รับบรรดาศักดิ์เป็น “พระพนมสารนรินทร์”

นรินทร์ได้แสดงความคิดเห็นต่อการประกาศสงครามของสยามต่อฝ่ายมหาอำนาจกลางว่า “...หากว่าฝ่ายสยามเราจะเข้าช่วยสัมพันธมิตรรบด้วยและเอาเป็นฝ่ายเยอรมันแพ้ก็น่าจะไม่เห็นว่าจะมีเกียรติยศอย่างไรเพราะฝ่ายเยอรมันน้อยกว่าถ้าจะกล่าวตามธรรมดาแล้วก็จะเปรียบได้ว่า เท่ากับหมาหมู่รุมกัดหมาตัวเดียวแพ้ก็น่าจะประหลาดอะไร หรืออีกนัยหนึ่งพวกมากจะกล้าก้าวกั้น อวดเก่งหรือเก่งจริงสักปานใดก็ตาม เมื่อช่วยกันรุมทำเขาจนตรอกเข้า เขาก็จำต้องสู้เย็บตาหรือตายไปเท่านั้นเอง...และเมื่อเขาตายไปแล้วก็ยังมีชื่อเสียงปรากฏติดอยู่ในโลกได้ชั่วฟ้าแลดินและถ้าเขาชนะล่ะ? จะวางหน้าอึดมั่นไหนต่อไป...” **โปรดดู** ศักดินา ฉัตรกุล ณ อยุธยา. **ชีวิต, แนวคิด และการต่อสู้ของ นรินทร์กลิ้ง หรือ นรินทร์ ภาษิต คนชวางโลก.** (กรุงเทพฯ : มติชน, 2536), หน้า 41.

³⁰⁴ การถ่ายศัพท์ภาษาการเมืองระหว่างประเทศเป็นศัพท์สยามนอกเหนือไปจากการแปลชั่วและบทความแล้ว คือ การพบการใช้ศัพท์หลักธรรมทางพุทธศาสนาช่วยในการบรรยายและการนำเสนอข่าวเหตุการณ์ปลงพระชนม์ หนังสือพิมพ์ในสยาม อาทิ หนังสือพิมพ์ไทย หนังสือพิมพ์กรุงเทพฯ เดลิเมล์เปิดประเด็นตั้งคำถามให้ผู้อ่านในสังคมไทยว่า เหตุการณ์การปลงพระชนม์ดังกล่าวเป็นการกระทำของประเทศที่เจริญแล้วหรือ? การตั้งชื่อบทความเป็นไปในแนวทางเดียวกัน อาทิ “ศิริลัทธิหรือ” “ศิริลัทธิหรือทำลายชาติ” ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์สยาม ผู้เขียนบทความในหนังสือพิมพ์ยังใช้ศัพท์หลักธรรมทางพุทธศาสนาว่า เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา และทศพิชราชธรรมบรรยายคุณธรรมประจำใจของอาชฎิก และหน้าที่หลักของพระองค์ คือ การบำเพ็ญบารมีให้เกิดความสุขแก่พลเมือง และใช้มนต์ศรัทธาทางการเมืองตะวันตกมาใช้เป็นบทวิจารณ์การกระทำของผู้ร้ายว่า ไม่มีคนประเทศใดที่ศิริลัทธินิยมความประพฤติอันเลวทรามต่ำช้าของผู้ร้ายที่ได้ชื่อว่าเป็นพวก “แอนาคิสต์” ที่พยายามทำลายความเจริญและทำความเดือดร้อนแก่พลเมือง **โปรดดู** หจช. ร. 6 น.20.8/2 ศิริลัทธิหรือ บทความตัดจากกรุงเทพฯ เดลิเมล์ ฉบับลงวันที่ 4 กรกฎาคม 2457

³⁰⁵ หวส. 895.914 ม 113ช. รามจิตติ. ธรรมะกามะตา. (มิถุนายน 2460).

จุดเริ่มต้นการใช้ศัพท์คำว่า “ธรรมะ” ในทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในบริบทสงครามโลกครั้งที่ 1 คือ พระราชนิพนธ์เรื่อง “ธรรมะกามะตา” หรือแปลว่า “ความรักใคร่ในธรรม” ซึ่งพระองค์ได้อ้างอิงความหมายและความเข้าใจเรื่องนี้จาก “อนุศาสน์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงแสดงแก่กองเสื่อป่า ในวันถือน้ำเข้ากอง” วันที่ 6 พฤษภาคม ร.ศ. 130 ว่า

“...หัวใจแห่งศาสนานั้น ก็คือ ความใคร่จะประพฤติในทางที่ชอบ ซึ่งตนเห็นว่าเป็นถูก แม้หากประพฤติดั่งนั้น จะไม่เกิดผลงามภายนอก หรือซ้ากลับจะได้ทุกข์ร้อน ก็กล้าทนประพฤติได้ แลความไม่พอใจจะประพฤติในทางที่ผิด ผินความรู้สึกของตน แม้หากไม่กระทำได้ดั่งนั้นภัยอันตรายจะมีแก่ตน ก็กล้าทนได้ น้ำใจเช่นนี้ยังบุคคลให้สมัครประพฤติความดียั่งยืนเสมอไป เหตุดั่งนั้น ทำทั้งหลายจึงควรเคารพในพระศาสนา แต่ควรรู้จักเลือกสาระประพฤติให้เหมาะแก่กาลเทศะแลภูมิของตน...”³⁰⁶

จากแหล่งอ้างอิงข้างต้น ผู้วิจัยได้สืบค้นต่อไปอีกว่า ความหมายของศัพท์คำว่า “ธรรมะกามะตา” ว่า “ความรักใคร่ในธรรม” มาจากที่ใด ผู้วิจัยพบว่า ความเข้าใจนี้มาจากการที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ศึกษาพระสูตรตันตปิฎก และพบพุทธพจน์เรื่องความเจริญและความเสื่อมคือ “ธมฺมาโม ภวํ โหติ” แปลว่า “ผู้ใคร่ธรรมเป็นผู้เจริญ” และ “ธมฺมเทสฺสี ปราภโว” แปลว่า “ผู้เกลียดธรรมเป็นผู้เสื่อม”³⁰⁷ หลักฐานที่ผู้วิจัยอ้างเพื่อสนับสนุนปรากฏอยู่ในพระราชนิพนธ์ภาษาอังกฤษเรื่อง “Might is right”: A Siamese Opinion of the German Gospel³⁰⁸ พระองค์ได้ใช้พุทธสุภาษิตเขียนถึงเยอรมันว่าเป็นประเทศที่เกลียดธรรมว่า เยอรมันได้แสดงให้เห็นานานาประเทศ

³⁰⁶ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. อนุศาสน์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงแสดงแก่กองเสื่อป่า ในวันถือน้ำเข้ากอง ใน กุลลดา เกษบุญชู มีต์. *ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ วัฒนธรรมการรัฐไทย*. (กรุงเทพฯ: ฟ้าเดียวกัน, 2562) หน้า 328.

³⁰⁷ อ้างอิงคำแปลจากภาษาบาลีอักษรไทยว่า “ปราภวนตํ ปุริสํ มยํ ปุจฉาม โคตมํ ภควนตํ ปุฏฐมาคम्म กิ ปราภวาโต มุขํ ฯ สุวิชาโน ภวํ โหติ ทูวิชาโน - ปราภโว ธมฺมาโม ภวํ โหติ ธมฺมเทสฺสี ปราภโว” และแปลเป็นไทยตามพระไตรปิฎกฉบับหลวงได้ “ข้าพระองค์มา เพื่อจะทูลถามถึงคนผู้เสื่อม และคนผู้เจริญ กะท่านพระโคตม จึงขอทูลถามว่าอะไรเป็นทางของคนเสื่อม ฯ พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ผู้รู้ดีเป็นผู้เจริญ ผู้ชั่วเป็นผู้เสื่อม ผู้ใคร่ธรรมเป็นผู้เจริญ ผู้เกลียดธรรมเป็นผู้เสื่อม เพราะเหตุนั้นแล เราจงทราบชัด ข้อนี้เถิดว่าความเสื่อมนั้นเป็นที่ ๑ **โปรดดู** พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๕ พระสูตรตันตปิฎกเล่มที่ ๑๗ ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ-ธรรมบท-อุทาน-อิติวุตตะก-สูตรนินบาต เข้าถึงได้จาก https://84000.org/tipitaka/read/byitem_s.php?book=25&item=303&items=2

³⁰⁸ Ramachitti. *Might is right : a Siamese opinion of the German gospel*. (s.l. : s.n., 1910-1925), p 85.

เห็นถึงความเลวทรามโดยไม่เกรงกลัวต่อบาป ดังนั้นเยอรมันยอมเป็นประเทศที่ไม่สามารถหนีพ้นไปจากความเสื่อมได้³⁰⁹

ความเป็นผู้เกลียดธรรมของประเทศเยอรมัน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพบอิทธิพลทางความคิดที่มีต่อผู้คนในประเทศเยอรมันให้เป็นผู้ที่ถือว่า “อำนาจคือธรรม” มาจากนักปราชญ์เยอรมันชื่อ “นีตเช” (Nietzsche) และ “ไตรตซ์เชเก” (Treitschke) ว่า

“...นีตเชได้กล่าวไว้ในหนังสือที่เขาแต่งเล่ม ๑ ว่า: คำสอนของคริสตศาสนาข้อทำ อย่าให้เห็นแก่ตัวและให้เจียมตัวนั้น เปนธรรมะที่สมควรแต่สำหรับทาส ผู้เก่งจริงคือ ผู้ทำการสำเร็จทุกๆ อย่าง ที่ตั้งใจทำ อานุภาพคือ มาตรฐานแห่งความเป็นใหญ่ อำนาจยอมให้ธรรมะ หมายความว่า ผู้ที่มีอำนาจแล้ว มีกำลังมากแล้ว จะทำอะไรก็ต้องเปนของถูกทั้งสิ้น...”³¹⁰

“...ไตรตซ์เชเกได้กล่าวว่า: อำนาจยอมบังคับให้คนนับถือ ต้องสอนให้คนทั่วโลกรู้จักนิยมเยอรมัน อีกทั้งนับถือศิลปะกรรมและหัตถกรรมของเยอรมัน และนับถือลัทธิและความเจริญของเยอรมันด้วย นี่เปนกรณียะที่เยอรมันจะต้องปฏิบัติเพื่อความรุ่งเรือง และจะปฏิบัติได้ก็แต่โดยอาศัยศรัทธาของ สันติภาพเปนของสำหรับผู้อ่อนแอและเมื่อยล้า สงครามเปนเครื่องมือของผู้มีกำลัง...”³¹¹

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงวิเคราะห์คำสอนของทั้ง “นีตเช” และ “ไตรตซ์เชเก” เรื่องอำนาจคือธรรมเป็นคำสอนที่สะดวกแก่ผู้ปกครองที่จะบ่มเพาะพลเมืองให้รักชาติ แต่ด้วยอาจารย์ผู้สอนธรรมนิยมการใช้กำลังอำนาจเนื่องจากการสร้างความนิยมในเรื่องนี้กระตุ้นความมั่งใหญ่อันมีอยู่ในสันดานของคนอยู่แล้ว ความรักชาติของเยอรมันจึงกลายเป็นการถือธรรมะที่ผิดแปลกไปจากนานาประเทศที่เจริญรุ่งเรืองแล้ว ดังนั้นการถืออำนาจหรือกำลังของเยอรมัน พระองค์สรุปความว่า การนับถืออำนาจเป็นธรรมจะทำให้โลกถอยหลังกลับไปก่อนที่จะมีคำสอนพระพุทธเจ้า หรือพระเยซู มนุษย์จะกลับลงไปเหมือนสัตว์เดรัจฉาน ไม่รู้จักธรรมะนอกจากการใช้กำลัง³¹² คำสอนเรื่องนี้จึงเป็นคำสอนของผู้ที่เกลียดธรรมและนำไปสู่ความเสื่อมตามที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า

³⁰⁹ Ibid. 97.

³¹⁰ งามจิตติ. *อำนาจคือธรรม*. (ม.ป.ท: ม.ป.ท, 2460), หน้า 288.

³¹¹ เรื่องเดียวกัน., หน้า 2.

³¹² เรื่องเดียวกัน., หน้า 4.

เจ้าอยู่หัวนามโนทส์ “ธรรมะ”³¹³ แปลงเพื่ออธิบายคำสอนและพฤติกรรมการทำสงครามของเยอรมัน

นอกจากนี้พระองค์ยังได้สร้างภาพเยอรมันผู้ร้ายใจทมิฬ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้ศัพท์คำว่า “ฮัน” หรือ “ฮัน” คำๆ นี้เป็นคำศัพท์ที่ปรากฏในพงศาวดารจีน และเป็นศัพท์ที่ใช้เรียกชาติหนึ่งในเอเชีย ซึ่งได้ตีแผ่นดินจีน ชื่อเสียงของพวกฮันขึ้นชื่อในเรื่องของความดุร้าย จนมีการเรียกพวกฮันว่า “ร้ายราวกับฮัน” การเรียกเยอรมันว่า “ฮัน” เริ่มปรากฏเมื่อเกิดคณะ “บ็อกเซอร์” ได้ก่อจลาจลและทำร้ายชาวยุโรปในเมืองจีน นายพะเอินบาร์อน ฟอน เค็ตตเลอร์ (Baron von Kettler) อัครราชทูตเยอรมันประจำกรุงปักกิ่งได้ถูกทำร้ายและเสียชีวิตทำให้เยอรมันได้จัดนายพลส่งกองทัพไปที่จีน ก่อนที่จะไปนั้นพระเจ้าไกส์ฮาร์มีพระราชโอรสทูลขอทหารที่จะไปเมืองจีนให้เอาอย่างพวก “ฮัน” ทำการปราบคณะบ็อกเซอร์อย่างดุร้ายและรุนแรง ดังนั้น เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 ทหารเยอรมันได้ประพฤติทารุณกรรมผิดประเพณีต่างๆ จึงได้เกิดการรื้อศัพท์ “ฮัน” มาใช้เรียกพวกเยอรมันในสงครามโลกครั้งที่ 1³¹⁴ เพื่อสร้างภาพเยอรมันเป็นผู้ร้ายใจทมิฬ

นอกจากคำว่า “ฮัน” แล้ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวยังได้ใช้คำว่า “อำนาจคือธรรม” เพื่อสร้างภาพเยอรมันเป็นผู้ร้ายใจทมิฬ พระองค์อธิบายความหมาย “อำนาจคือธรรม” ว่า “...อำนาจ หมายความว่า กำลังซึ่งบุคคล หรือคณะ หรือชาติใดๆ ใช้สำหรับปราบปรามผู้อื่นให้ต้องทำตามใจ ไม่ว่าผิดหรือถูก... จะทำอะไรก็ต้องเป็นของถูกทั้งสิ้น”³¹⁵ ผลลัพธ์ที่เกิดตามมา คือ นักเลงโตกักจะมีอำนาจ ผู้ที่มีรูปร่างสูงใหญ่จะมีอำนาจทุกทีผู้รูปร่างบาง ผู้ชายจะข่มขืนผู้หญิง สัญญาทั้งปวงจะ

³¹³ ฝ่ายที่เห็นด้วยกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้รับอิทธิพลจากภาษาการเมืองเรื่อง “ธรรมะ” ของพระองค์ และได้ตีพิมพ์บทความลงหนังสือพิมพ์เพื่อวิจารณ์การทำสงครามของเยอรมันว่าไม่มี “ธรรมะ” เพราะหลอกลวงมนุษยทุกศาสนา ไม่รักษาสัญญาใดๆ เห็นแต่ประโยชน์ของตนเป็นใหญ่ ผู้ใช้นามปากกาว่าจักรวาลเรียกร้องให้สยามไม่ต้องการคบค้ากับชาวเยอรมันซึ่งเต็มไปด้วยอาชัฏธรรม ผู้ใช้นามปากกาว่าอิสลามกะชนตีพิมพ์บทความ “อิสลามในร่มธงเยอรมัน” ลงในหนังสือพิมพ์กรุงเทพฯ เดลิเมล์ และใช้คำว่า “ธรรมะ” โจมตีเยอรมันว่า “...เมื่อยังไม่เกิดสงครามนี้ ชาวอิสลามยังอยู่ข้างจะอ่อนอ่อนผ่อนทานอ่อนนุ่มบุชาเยอรมันมาก ด้วยเยอรมันได้บำเพ็ญตนพอให้เห็นเป็นมิตรของชาวอิสลามอยู่ก่อนโดยดำเนินวิธิตลบแต่ลง...ภายหลังเยอรมันได้ดำเนินนโยบายโดยปราศจากธรรมะใดๆ หมด อาจจะลวงหลอกลวงมนุษยทำลายจนไม่เลือกว่าศาสนา หรือสัญญาใดๆ ได้หมด สุดแต่จะเป้นประโยชน์แก่ตัวได้เป้นใหญ่แล้วเป้นเอาหมดไม่เลือกทั้งสิ้น ข้าพเจ้าเป้นเอกชนคนหนึ่งที่เป้นชาวอิสลามไม่เป้นที่พอใจความอาชัฏธรรมของเยอรมัน เหลือรับยิ่งกว่าหมูฮันเป้นสัตว์บาปของศาสนาอิสลาม...”

โปรดดู สุจิตรา ศิริโปล์. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับสงครามโลก ครั้งที่หนึ่ง. (กรุงเทพฯ : คณะกรรมการมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2528) หน้า 64 - 65.

³¹⁴ งามจิตติ. อำนาจคือธรรม ใน 100 ปี สงครามโลกครั้งที่ 1 : พระราชนิพนธ์อันเนื่องด้วยงานพระราชสงคราม ณ ทวีปยุโรป เล่ม 4. หน้า 319 - 321.

³¹⁵ เรื่องเดียวกัน., หน้า 287 - 288.

ไม่มีความมั่นคง โลกนี้จะถอยหลังไปอีกหลายพันปี เหมือนไม่ได้เคยมีพระพุทธเจ้ามาตรัสรู้ หรือพระเยซูมาสั่งสอน มนุษย์จะถลันถอยลงไปเหมือนสัตว์เดรัจฉาน³¹⁶ ดังนั้น การใช้คำว่า “ฮัน” และ “อำนาจคือธรรม” เรียกการประพฤติตัวของเยอรมันในสงครามโลกครั้งที่ 1 และเรียกความเชื่อของเยอรมันจึงเป็นการสร้างภาพเยอรมันเป็นผู้ร้ายใจทมิฬที่มีความรักชาติบ้านเมือง แต่ถือธรรมะผิดแปลกกว่าชาติอื่น³¹⁷

ดังนั้นศัพท์คำว่า “ธรรมะ” พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวใช้เป็นศัพท์สำคัญในการแสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์มหาสงครามทั้งทางบกและทางทะเลโดยเฉพาะอย่างยิ่งการประพฤติผิดธรรมะของเยอรมันในพระราชินิพนธ์เพื่อสร้างฉันทามติเพื่อนำสยามเข้าร่วมสงครามดังปรากฏในพระราชดำรัสในการประกาศสงครามกับเยอรมันและออสเตรีย ฮังการีว่า

“...รัฐบาลของข้าพเจ้าได้พยายามแล้วที่จะกล่าวขัดขวาง ในวิธีประเทศท่ามกลางยุโรปกระทำสงคราม โดยถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้เป็นสมาชิกในสมาคมแห่งชาติต้องปฏิบัติเป็นเช่นนั้น แต่เมื่อปรากฏแล้วว่า ประเทศท่ามกลางยุโรปมิได้ยึดถือคำขัดขวางนั้นๆ แล้ว ข้าพเจ้าจึงรู้สึกว่าการที่กรุงสยามจะคงถือความเป็นกลางต่อไปนั้นไม่ได้อีกแล้ว เป็นความจำเป็นที่จะต้องทำสงครามด้วย โดยอาศัยความจงรักภักดีและความอุตสาหะวิริยภาพแห่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารบก ทหารเรือ และข้าราชการพลเรือนซึ่งข้าพเจ้ามอบให้เป็นผู้กระทำขึ้นต้น เพื่อรักษาความสงบและความอยู่สุขแห่งสาธารณชน...”³¹⁸

5.7 การควบคุมฉันทามติเข้าร่วมสงคราม

หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 1 เริ่มต้น สยามมีการประกาศสถานะ “ความเป็นกลาง” ให้เป็นที่รับรู้แก่นานาประเทศในวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ.2457 คำตัดสินใจเรื่องนี้มาจากกระยะทางและสมมติฐานของสยามว่า การสงครามในครั้งนี้ สยามมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องใดๆ แต่ภายหลังจากคำประกาศนี้ปรากฏไปและเป็นที่ยอมรับแก่สาธารณะ รัฐบาลสยามพบว่า สยามไม่สามารถตัดขาดจากการสงครามในครั้งนี้ได้ เนื่องจากประเทศอังกฤษกับฝรั่งเศสคู่สงครามกับฝ่ายมหาอำนาจกลางนั้นได้ดินแดนรอบๆ สยามเป็นอาณานิคม และอิทธิพลของสงครามได้ทำให้เกิดกลุ่มการเมืองภายในที่มีความแตกต่างกันในทาง

³¹⁶ เรื่องเดียวกัน., หน้า 290.

³¹⁷ เรื่องเดียวกัน., หน้า 291.

³¹⁸ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว . 100 ปี สงครามโลกครั้งที่ 1: พระราชินิพนธ์อันเนื่องด้วยงานพระราชสงคราม ณ ทวีปยุโรป. (กรุงเทพฯ: มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2560) หน้า 151.

ความคิด 3 กลุ่ม ได้แก่ ฝ่ายที่นิยมสัมพันธมิตร ฝ่ายที่นิยมมหาอำนาจกลาง และฝ่ายที่นิยมความเป็นกลาง

เอกสารสำคัญที่แสดงให้เห็นการสรุปสถานการณ์หลังจากสยามประกาศความเป็นกลาง แต่กลับไม่สามารถตัดขาดการเมืองที่เกิดจากการสงครามในครั้งนี้ได้ คือ “พระราชอาธิบาย เรื่อง การรักษาความเป็นกลางในงานมหาสงคราม ณ ยุโรป” คำอธิบายเรื่องนี้เป็นของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระองค์ทรงอ่านในที่ประชุมเสนาบดีสภาลงวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2460

“...เมื่อรัฐบาลสยามแรกเริ่มงานมหาสงครามขึ้น รัฐบาลสยามก็ได้ดำเนินการเหมือนรัฐบาลอื่นๆ ที่มีได้มีสาเหตุวิวาทกับเขาในขั้นต้น กล่าวคือ ได้ประกาศความเป็นกลางอย่างกวัดขั้นแลไม่ลำเอียง (สตรีคต์ แอนด์ อิมพาร์เชียล นิว เนตรลิตี) ในเวลานั้นๆ ใครๆ ก็พากันเห็นอย่างเดียวกันหมด คือ เห็นว่ารัฐบาลสยามปฏิบัติเช่นนั้นเป็นการถูกต้องแลสมควรด้วยประการทั้งปวง ถ้าหากว่าจะมีผู้รู้สึกไม่พอใจอยู่บ้าง ก็แต่พวกที่เข้าใจผิด คือ ฝ่ายหนึ่งพวกเยอรมันเองที่เข้าใจว่าจะเป็นอย่างนั้น แม้พวกเพื่อนบ้านของเรา คือ พวกอังกฤษที่สิงคโปร์ แลฝรั่งเศสที่ไซ่ง่อน ก็ออกจะเห็นตามไปเช่นนั้นด้วย ดังนี้จึงเป็นอันว่า การที่เราประกาศความเป็นกลางโดยกวัดขั้นทำให้เยอรมันไม่พอใจเพราะผิดความคาดหมายของเขาแลทำให้อังกฤษฝรั่งเศสไม่พอใจเพราะนึกว่าเราจะเป็นอย่างนั้น...”³¹⁹

คำอธิบายของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวข้างต้นสามารถสรุปให้สถานการณ์ของสยามหลังจากประกาศความเป็นกลางตั้งแต่ปี พ.ศ. 2457 ได้เป็นอย่างดี คำประกาศความเป็นกลางได้สร้างความระแวงให้กับทั้งฝ่ายสัมพันธมิตรและฝ่ายมหาอำนาจกลาง ซึ่งยังคงมีอิทธิพลและกดดันสยามได้จากสนธิสัญญาที่ได้เจริญสัมพันธไมตรีในครั้งรัตนโกสินทร์ตอนต้น นอกจากนี้อิทธิพลและการกดดันจากประเทศคู่สงครามแล้ว การสงครามยังได้กดดันให้เกิดกลุ่มการเมืองภายในสยามที่เห็นเข้าข้างฝ่ายสัมพันธมิตร และมหาอำนาจกลางอีกด้วย คำอธิบายของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ระบุกลุ่มคนไทยและคนจีนที่มีความนิยมเยอรมันอีกด้วย

อย่างไรก็ดีคำอธิบายข้างต้นเป็นคำที่กล่าวที่มีขอบเขตถึงการสงครามในช่วงต้น แต่คำอธิบายที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนำเสนอแก่ที่ประชุมเสนาบดีในครั้งนี้ พระองค์ได้ประเมิน

³¹⁹ มุขนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. 100 ปี สงครามโลกครั้งที่ 1: พระราชวินิจฉัยอันเนื่องด้วยงานพระราชสงคราม ณ ทวีปยุโรป. (กรุงเทพฯ: มุขนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2560), หน้า 369.

สถานการณ์ของสงคราม และนำเสนอแก่ที่ประชุมว่า การดำรงสถานะเป็นกลางของสยามมีเหตุผลสนับสนุนจากความไม่แน่ใจว่าฝ่ายใดจะเป็นผู้ชนะ แต่เมื่อเวลาดำเนินมาจนถึงวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2460 เยอรมันไม่มีทางชนะได้แล้ว ดังนั้น การคงสถานะความเป็นกลางของสยามมีแต่จะขาดทุนกับเสมอตัวหากเยอรมันเป็นฝ่ายแพ้สงคราม หากเราเลือกฝ่ายสัมพันธมิตรที่ได้รับชัยชนะ สยามอาจมีทางได้กับทางเสมอตัวอย่างน้อยสยามก็สามารถยกเลิกสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมกับฝ่ายเยอรมันได้³²⁰

ใน “รายงานการประชุมเสนาบดี” ลงวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2460 เป็นเอกสารบันทึกการประชุมที่จัดโดยพระยาศรีภริปริชา และมีพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวประทับเป็นประธานในที่ประชุม การประชุมในครั้งนั้นมีผู้เข้าร่วมรับรู้และปรึกษาหารือกันจำนวนทั้งสิ้น 9 คน และผู้ที่ไม่มาเข้าร่วมประชุมจำนวน 5 คน³²¹ ที่ประชุมลงความเห็นกันว่า “...รวมความว่า เราจะอยู่นอกวงนั้นไม่ตี ต้องหาทางเข้า แต่ต้องเข้าให้เปนเกียรติยศ เพราะฉะนั้น ปัญหาที่เปนอันยังค้างคัมเชิงอยู่ เปนแต่ทำความเข้าใจกันไว้ดังนี้...”³²² หลังจากที่มีการประชุมปรึกษาหารือ 24 วันให้หลังสยามได้ประกาศสงครามกับฝ่ายมหาอำนาจกลางในวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2460 ซึ่งได้ระบุงการเข้าสงครามอย่างมีเกียรติยศว่า

“...แต่ว่าตั้งแต่ก่อนนี้มาแล้ว ได้ทรงสังเกตดูตามทางที่สมควรจะเห็นได้ในอาการกริยาของประเทศท่ามกลางยุโรป คือ ประเทศเยอรมะนี ๑ กับออสเตรียฮังการี ๑ ซึ่งได้กระทำการศึกนั้นแล้วก็กระทำให้เชื่อได้เปนแน่ว่าประเทศทั้งสองนั้นได้กระทำการศึกแลยังกระทำอยู่ต่อไป ในวิธีอย่างก็แล้งหมิ่นประมาทต่อหัวข้อใจความสำคัญของความเมตตากรุณาต่อมนุษยชน แลไม่ได้มีความนับถือต่อประเทศน้อยทั้งหลายเลย แลไม่ถือทำอย่างเปิดเผยตามความชอบธรรมแลตามสัญญาในระหว่างนานาประเทศหลายอย่างลายทาง จนเห็นได้ว่าเป็นการสงครามอันหนึ่ง ซึ่งประเทศทั้งสอง

CHULALONGKORN UNIVERSITY

³²⁰ เรื่องเดียวกัน., หน้า 372.

³²¹ รายงานผู้เข้าร่วมประชุม ได้แก่ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช สมเด็จพระยาเทเวศวงศ์โรปรการ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ เจ้าพระยาบดินทร์เดชาอนุชิต เจ้าพระยาอภัยราชา เจ้าพระยาวงศาอนุประพันธ์ เจ้าพระยาธรรมาธิกรณาธิบดี เจ้าพระยาสุรสีห์วิศิษฐศักดิ์ พระยาธรรมศักดิ์มนตรี รายงานผู้ไม่เข้าร่วมประชุม สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิชณุโลภประชานารถ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงนครสวรรค์พิณิต กรมพระนเรศวรฤทธิ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ เจ้าพระยายมราช

³²² มุลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. 100 ปี สงครามโลกครั้งที่ 1: พระราชวินิจฉัยอันเนื่องด้วยงานพระราชสงคราม ณ ทวีปยุโรป. (กรุงเทพฯ: มุลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2560), หน้า -386.

นั่นกระทำการค้าขายต่อชาติมนุษย์ แลต่อความสงบเรียบร้อยของโลกทั่วไป...”

323

ดังนั้นจากเอกสารหลักฐานข้างต้นที่ได้นำเสนอมาทำให้เห็นมุมมองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อสถานการณ์สงครามในทวีปยุโรป ซึ่งส่งผลกระทบต่อสยาม พระองค์ได้แปลงมโนทัศน์ทางการเมือง “ธรรมะ” และนำเสนอเพื่อสร้างฉันทามติในการเข้าร่วมสงครามอย่างมีเกียรติยศ เอกสารหลักฐานข้างต้นดังกล่าวช่วยระบุ “ร่องรอย” กลุ่มต่างๆ ในสยามที่มีความคิดต่อการสงครามในครั้งนี้ และนำผู้วิจัยไปสืบค้นการตอบรับการแปลงมโนทัศน์ทางการเมือง “ธรรมะ” ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวตั้งแต่ระดับเจ้านายขุนนาง หนังสือพิมพ์ และประชาชนทั่วไป

บรรดาเจ้านายขุนนางส่วนใหญ่ไม่ว่าจะเป็นสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ และเจ้าพระยามหाराช เสนาบดีกระทรวงนครบาล รวมไปถึงบรรดาอัครราชทูตสยามประจำประเทศฝ่ายสัมพันธมิตร มีความนิยมฝ่ายสัมพันธมิตรอยู่ก่อนแล้วยกเว้นเพียงแต่กรมพระนครสวรรค์วรพินิตเนื่องจากมีหลักฐานที่สร้างความระแวงและสงสัยให้เกิดขึ้นในหมู่เจ้านายและขุนนางต้องพึงเลี้ยงบพบาทของพระองค์ในช่วงสงคราม

การพึงเลี้ยงกรมพระนครสวรรค์วรพินิตได้มีผู้วิจัยในเรื่องนี้และพบสาเหตุว่ามาจาก 1.กรมพระนครสวรรค์วรพินิตได้รับการศึกษาจากประเทศเยอรมัน และได้รับราชการในกองทัพเยอรมันรวมไปถึงมีความสนิทสนมกับองค์จักรพรรดิเยอรมัน 2.ความสนิทสนมกับนายแพทย์ใหญ่ของกองทัพเรือและแพทย์ประจำสถานทูตออสเตรีย คือ นายแพทย์เบอร์เมอร์ (A. H. Boehmer) อย่างไรก็ตามข้อพึงเลี้ยงต่างๆ ที่มีต่อพระองค์ต้องหมดไปเนื่องจากพระองค์ทรงปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ ที่ได้รับมอบหมายจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวอย่างเคร่งครัด³²⁴

บรรดาหนังสือพิมพ์ในสยามที่ได้ลงข่าวการสงครามในยุโรปสามารถจัดแบบเป็นกลุ่มได้ 3 ฝ่ายเช่นกัน ได้แก่ หนังสือพิมพ์ของรัฐบาล และหนังสือพิมพ์ที่ได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาลจะลงข่าวและความคิดเห็นเข้าข้างฝ่ายสัมพันธมิตร ส่วนฝ่ายที่นิยมมหาอำนาจกลางจะเป็นหนังสือพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์ และฝ่ายที่เป็นกลาง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ลงตีพิมพ์บทความแสดง

³²³ เรื่องเดียวกัน., หน้า 4.

³²⁴ ลีริรัตน์ เกตุขุญเฐียร. บทบาททางการเมืองของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต (พ.ศ. 2446 - พ.ศ. 2475). (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522) หน้า 94.

ความคิดเห็นข้างฝ่ายสัมพันธมิตรด้วยนามแฝง มโนทัศน์ทางการเมือง “ธรรมะ”³²⁵ เป็นแนวคิดที่พระองค์ใช้ในการชี้นำพลเมืองในสยามให้เกิดมโนภาพว่า การเลือกเข้าร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตรเป็นการเข้าร่วมกับฝ่ายธรรมะ และชี้ให้ผู้คนในสยามรับรู้ธรรมะของเยอรมันว่า คือ ธรรมะของเยอรมันคืออำนาจ หรือ“อำนาจคือธรรมะ” มาสร้างกรอบคิดให้กับประชาชนในชาติไทยเกิดภาพเยอรมันเป็นผู้ร้ายใจทมิฬที่เอาแต่ใช้กำลังปราบปรามผู้อื่นให้ต้องทำตามใจ ไม่ว่าจะผิดหรือถูก... จะทำอะไรก็ต้องเป็นของถูกทั้งสิ้น”

“...ข้าพเจ้าตีความประพจน์ผิดธรรมะ ความประพจน์ผิดสัญญา และเรียกสัญญาว่า “เศษกระดาษ” ความประพจน์ให้ยมโหดร้ายโดยยกเอา ความจำเป็นทางการทหาร ขึ้นเป็นข้อแก้ ข้าพเจ้าตีการพูดพลิกตีกาพูดพลิกหัวเพนดิน และแก้ตัวไปอย่างน้ำขุ่นๆ หน้าด้าน ตีการที่เที่ยวยุแยะตะแคงบอนให้ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินของชาติอื่นเป็นขบถ และการลอบทำร้ายเจ้าของบ้านที่ตนอาศัยแผ่นดินเขาอยู่ เช่นที่ปรากฏข่าวไปในประเทศอเมริกา เป็นต้น ข้าพเจ้าตีกิจการเหล่านี้ เพราะข้าพเจ้าเป็นผู้ที่รักธรรมะ จะว่าข้าพเจ้ามีความผิดด้วยฤา...”³²⁶ (เน้นข้อความโดยผู้วิจัย)

หนังสือพิมพ์อย่างกรุงเทพเดลิเมล์ได้รับอิทธิพลจากมโนทัศน์ “ธรรมะ” ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และอาจจะมาจากการได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาล หนังสือพิมพ์กรุงเทพเดลิเมล์จึงได้ตีพิมพ์บทความลงหนังสือพิมพ์เพื่อวิจารณ์การทำสงครามของเยอรมันว่าไม่มี “ธรรมะ” ดังจะเห็นได้จากผู้ใช้นามปากกาว่าจักรวรรดิเรียกร้องให้สยามไม่ต้องการคบค้ากับชาวเยอรมันซึ่งเต็มไปด้วยอสังค์ธรรม³²⁷ ผู้ใช้นามปากกาว่าอิสลามกะชนตีพิมพ์บทความ “อิสลามในร่มธงเยอรมัน” ลงในหนังสือพิมพ์กรุงเทพฯ เดลิเมล์ และใช้คำว่า “ธรรมะ” โจมตีเยอรมันว่า

“...เมื่อยังไม่เกิดสงครามนี้ ชาวอิสลามยังอยู่ข้างจะโอนอ่อนผ่อนทานอ่อนน้อมบูชาเยอรมันมากี่มาก ด้วยเยอรมันได้บำเพ็ญตนพอให้เห็นเป็นมิตรของชาวอิสลามอยู่ก่อนโดยดำเนินวิธีตลบตลวง...ภายหลังเยอรมันได้ดำเนินนโยบายโดยปราศจาก

³²⁵ ความหมายคำว่าธรรมะของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้วิจัยพบการใช้ความหมายนี้ในบทความเรื่อง “ธรรมะกามะตา” พระองค์ได้รับอิทธิพลจากภาษาการเมืองนี้และนิยามว่า ธรรมะเป็นของไม่ตาย เป็นของที่มีอำนาจใหญ่โตกว่าใดๆ ในโลก เป็นสิ่งซึ่งมีลักษณะเที่ยง ใครจะเปลี่ยนแปลงไม่ได้ โปรดดู หวส. 895.914 ม. 113 ข. รามจิตติ (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว) มิถุนายน พ.ศ. 2460.

³²⁶ หวส. 895.914 ม. 113 ข. รามจิตติ (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว) มิถุนายน พ.ศ. 2460.

³²⁷ สุจิตรา ศิริไปล์. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับสงครามโลก ครั้งที่หนึ่ง. (กรุงเทพฯ : คณะกรรมการมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2528) หน้า 65.

ธรรมะใดๆ หมด อาจจะมีลวงหลอกมนุษย์ทำลายจนไม่เลือกศาสนา หรือสัญญาใดๆ ได้หมด สุดแต่จะเป็นประโยชน์แก่ตัวได้เป็นใหญ่แล้วเป็นเอาหมดไม่เลือกทั้งสิ้น ข้าพเจ้าเป็นเอกชนคนหนึ่งที่ไปหาอิสลามไม่เป็นที่พอใจความอัสดียธรรมของเยอรมัน เหลือรับยิ่งกว่าหม้ออันเป็นสัตว์บาปของศาสนาอิสลาม...”³²⁸ (เน้นข้อความโดยผู้วิจัย)

นอกจากนี้ยังปรากฏหนังสือพิมพ์ฉบับอื่นๆ ที่ขานรับการใช้ศัพท์คำว่า “ธรรมะ” ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโจมตีพฤติกรรมของเยอรมันในช่วงสงคราม กรุงเทพลีเมิลต์ตีพิมพ์บทความเรื่อง “ทุกโตทุกขฐานัง” เพื่อประณามเยอรมันว่า การที่เยอรมันกำลังขาดเสบียงอาหาร และเป็นที่ยังเกียจของนานาชาติเพราะความไร้ธรรมะในการใช้เรือดำน้ำ³²⁹

อย่างไรก็ดีฝ่ายที่นิยมมหาอำนาจกลาง และมีการตีพิมพ์ลงบทความในหนังสือพิมพ์อย่างเปิดเผย คือ หนังสือพิมพ์จินโนสยามวารศัพท์ แต่การลงข่าวเข้าข้างฝ่ายมหาอำนาจกลางจะเป็นการตีพิมพ์ในช่วงต้นของสงคราม³³⁰ ต่อมาเมื่อสยามได้ประกาศสงครามกับฝ่ายมหาอำนาจกลาง หนังสือพิมพ์จินโนสยามวารศัพท์กลับลงข่าวไม่เห็นด้วยกับการประกาศสงครามกับฝ่ายมหาอำนาจกลาง และเรียกร้องให้สยามรักษาความเป็นกลาง การเปลี่ยนจุดยืนในเรื่องนี้มีงานวิจัยวิเคราะห์สาเหตุมาจากเขียวสุดแสงเห็นต้นแบบจากประเทศจีนที่เข้าร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตร แต่กลับเสียผลประโยชน์³³¹ ในท้ายที่สุด เขียวสุดแสงได้รับแรงกดดันจากรัฐบาลสยาม เขาจึงยอมรับและเห็นด้วยกับการที่สยามจะเข้าสงคราม³³²

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³²⁸ เรื่องเดียวกัน., หน้า 64.

³²⁹ หจข. ร.6 น.20.8/28 “ทุกโตทุกขฐานัง”, บทความตัดจากหนังสือพิมพ์ กรุงเทพฯ เดลิเมิล ฉบับวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2460.

³³⁰ หนังสือพิมพ์จินโนสยามวารศัพท์ลงข่าวเข้าข้างเยอรมันในวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2457 ว่า “...ส่วนพระเจ้าไกเซอร์เองได้พยายามทุกอย่างที่จะบำรุงความสงบเสียบของโลกไว้ เพราะฉะนั้นการยุ่งยากที่เกิดขึ้นครั้งนี้ไม่ใช่ความผิดของพระองค์เลย ความสงบของโลกจะดำรงอยู่ได้ก็คือ รัสเซียจะหยุดทำการบุกรุกรานคุมเหงเยอรมะนี้แลออกศตรียเท่านั้น...” โปรดดู หจข. ร.6 น.20.8/4 หนังสือพิมพ์ตัด จินโนสยามวารศัพท์ ฉบับวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2457

³³¹ เพ็ญพิสุทธิ์ อินทรภิรมย์. เขียวสุดแสง สืบญเรื่อง : ทศนะและบทบาทของจีนสยามในสังคมไทย. (กรุงเทพฯ : ศูนย์ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทยกับประเทศในเอเชีย ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 212.

³³² ในหนังสือกราบบังคมทูลฯ ของเจ้าพระยาเยาวราช เสนาบดีกระทรวงนครบาล ลงวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2460 ได้ระบุว่า เขาได้ไปตักเตือนเขียวสุดแสงว่า “ขอให้ระมัดระวังคำพูด และการลงข่าวหนังสือพิมพ์ให้จงหนัก

ท้ายสุดคือ ฝ่ายที่แสดงความคิดเห็นว่าสยามควรถือความเป็นกลาง อาทิ นรินทร์ ภาชิต³³³ ได้จัดทำใบปลิวโจมตีการเข้าร่วมสงครามของสยาม เขาเสนอว่า การสงครามในครั้งนี้ของสยามควรจะถือความเป็นกลางอย่างเคร่งครัด เนื่องจากเขาได้ประเมินสถานการณ์ของสยามครมและพบว่า เยอรมันกำลังจะแพ้สงครามเพราะกำลังรบที่น้อยกว่าฝ่ายสัมพันธมิตร และการที่สยามจะเข้าร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตรนั้นไม่แตกต่างจาก “หมาหมู่” ที่รุมกัดหมาตัวเดียว ซึ่งการเข้าร่วมสงครามของสยามดังกล่าวเป็นการกระทำที่ไม่สมเกียรติ

“...หากว่าฝ่ายสยามเราจะเข้าช่วยสัมพันธมิตรรบด้วยและเอาเป็นฝ่ายเยอรมันแพ้ก็น่าจะไม่เห็นว่าจะมีเกียรติยศอย่างไรเพราะฝ่ายเยอรมันน้อยกว่าถ้าจะกล่าวตามธรรมดาแล้วก็จะเปรียบได้ว่า เทากับหมาหมู่รุมกัดหมาตัวเดียวแพ้ก็น่าจะประหลาดอะไร หรืออีกนัยหนึ่งพวกมากจะกล้าก้ากั้น อดทนหรือเก่งจริงสักปานใดก็ตาม เมื่อช่วยกันรุมทำเขาจนตรอกเข้า เขาก็จำต้องสู้เย็บตาหรือตายไปเท่านั้นเอง...และเมื่อเขาตายไปแล้วก็ยังมีชื่อเสียงปรากฏติดอยู่ในโลกได้ชั่วฟ้าแลดินและถ้าเขาชนะล่ะ? จะวางหน้าอีแต่มีไหนต่อไป...”³³⁴

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเจ้าพระยาอมราชจะมีได้มาประชุมเสนาบดีในวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2460 แต่เจ้าพระยาอมราชก็ได้จัดทำรายงานเพื่อกราบบังคมทูลทัศนคติของประชาชนในวันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2460 ว่า

“...ข้าพระพุทธเจ้ารู้สึกว่าเป็นน่าที่จะต้องฟังและสืบค้นให้ทราบความจริงเพื่อเป็นทางระมัดระวัง คือ ตั้งปัญหาขึ้นถามว่า พลเมืองของเราจะเปนจีนก็ตาม ไทยก็ตามตลอดถึงข้าราชการชั้นผู้น้อยๆ ใจคอจะเข้าข้างฝ่ายใด คนโดยมากคงจะตอบว่า ถ้าพูดกันอย่างเปิดเผยแล้วก็ต้องว่าเป็นกลางนั้นและดี แต่ถ้าถูกๆ คอกันสองต่อ

เรื่องอะไรไม่ควรพูด ควรกล่าวต้องยับยั้งไว้” โปรตดู หจข. ร.6 ต. 15.2/3 หนังสือเจ้าพระยาอมราช เสนาบดีกระทรวงนครบาล กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (7 มิถุนายน 2460)

³³³ นรินทร์ ภาชิตเกิดในวันพุธที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2417 เขาได้เข้าเรียนที่วัดพิชัยญาติจนกระทั่งอายุ 15 ปีจึงได้บวชเป็นสามเณรสังกัดนิกายธรรมยุติก แต่หลังจากบวชได้เพียง 1 ปี กรมขุนมรุพงษ์ศิริพัฒน์ เทศาภิบาลมณฑลปราจีนได้ชักชวนให้นายนรินทร์เข้ารับตำแหน่งเสมียน และได้ไต่เต้าตำแหน่งสูงขึ้นจนได้เป็นนายอำเภอในจังหวัดชลบุรีพร้อมกับได้บรรดาศักดิ์เป็น “คุณหลวงสุภามาตรา” และด้วยผลงานอันโดดเด่นในการปราบโจรผู้ร้าย กรมขุนมรุพงษ์ศิริพัฒน์เห็นความดีความชอบจึงเสนอกราบทูลให้พระราชทานตำแหน่งเจ้าเมืองนครนายก และได้รับบรรดาศักดิ์เป็น “พระพนมสารนรินทร์” โปรตดู ศักดินา ฉัตรกุล ณ อยุธยา. ชีวิต, แนวคิด และการต่อสู้ของ นรินทร์กลิ้ง หรือ นรินทร์ ภาชิต คนขวางโลก. (กรุงเทพฯ : มติชน, 2536), หน้า 24 – 25.

³³⁴ เรื่องเดียวกัน., หน้า 41.

สองแล้ว คงจะบอกตามความจริงว่า เข้าข้างเยอรมัน ที่เป็นดังนี้เพราะเหตุใด ก็ตอบได้ว่าเพราะชาติเยอรมันอาณาเขตรั้วเรามีได้ต่อเนื่องกับเรา ไม่เหมือนอังกฤษ ฝรั่งเศส เขตแดนต่อกับเรากว้างอยู่ไม่รู้ว้าย แลทั้งพากันไม่ลืมนก 112 อยู่ด้วย ฝ่ายข้างใต้ อังกฤษก็เอาเมืองมลายูไปไม่ช้านัก ในที่สุดเมื่อเกิดสงครามแล้ว ถูกกวาดชั้นเรื่อง แปลกลิสเข้าอีก อาไศรยเหตุเหล่านี้แหละจึงไม่ชอบ 2 ชาตินี้ คราวนี้ถามต่อไปอีกว่า ถ้าเป็นเช่นนั้น เราแตกทางไมตรีกับเยอรมันไปเข้าข้างสัมพันธมิตรหมู่ใหญ่ พวกที่ชอบเยอรมันจะมีพากันโกรธแค้นรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พากันก่อการหยุดหยิกขึ้นหรือ ในข้อนี้ตามความคาดคะเนของข้าพระพุทธเจ้า ตอบได้ว่าที่โกรธก็คงมี และเปนแต่จะบ่นๆ กันไปตามเรื่อง แต่ที่จะถึงคิดวุ่นวาย อันใดคูก็ไม่น่าจะเป็นได้...”³³⁵ (เน้นข้อความโดยผู้วิจัย)

ตั้งแต่มหาสงครามเริ่มต้น สยามได้ประกาศจุดยืนให้นานาประเทศรับรู้ถึงสถานะความเป็นกลาง ส่งผลให้การเมืองภายในสยามเกิดการแบ่งกลุ่มออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่นิยมฝ่ายสัมพันธมิตร ฝ่ายมหาอำนาจกลาง และฝ่ายที่ถือความเป็นกลาง แต่เมื่อสยามรับรู้ว่ามีฝ่ายเยอรมันกำลังเสียเปรียบ สยามได้ประเมินผลประโยชน์ที่จะได้รับหากเข้าร่วมสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร การรับรู้ถึงผลประโยชน์นี้ ผู้วิจัยมีสมมติฐานว่าคงเป็นที่รับรู้กันเป็นอย่างดีในหมู่ชนชั้นปกครองสยาม แต่ปัญหาคือ ทิศนคติของพลเมือง อาทิ คนจีน ข้าราชการชั้นผู้น้อย ซึ่งมีประวัติศาสตร์ความทรงจำที่ไม่ดีต่อประเทศอังกฤษและฝรั่งเศส การแปลงมโนทัศน์ทางการเมือง “ธรรมะ” เพื่อสร้างภาพลักษณ์ให้เยอรมันเป็นฝ่ายอธรรม และสร้างความชอบธรรมให้กับสยามเข้าร่วมกับฝ่ายที่รักษา “ธรรมะ” จึงช่วยส่งเสริมในการควบคุมฉันทามติให้คนในสยามเห็นพ้องกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในการประกาศสงครามกับฝ่ายมหาอำนาจกลาง

5.8 การกิจหลังประกาศสงครามจนถึงการประกาศ “ไซโย”

ช่วงเวลาหลังจากการประกาศสงคราม สยามได้รับโทรเลขแสดงความยินดีจากประมุขของประเทศฝ่ายสัมพันธมิตร หนังสือพิมพ์ทั้งในและต่างประเทศมีการลงข่าวการเข้าสงครามของสยาม แต่สยามมีภารกิจสำคัญที่จะต้องดำเนินการเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการสงครามของฝ่ายสัมพันธมิตร

³³⁵ หจข. ร.6 ต. 15.2/3 หนังสือเจ้าพระยายมราช เสนาบดีกระทรวงนครบาล กราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (7 มิถุนายน 2460)

ได้แก่ การจับกุมและยึดทรัพย์สินของเสีย การดำเนินการเกี่ยวกับนักเรียนไทย ซึ่งถูกจับกุมที่ประเทศเยอรมัน และการส่งทหารอาสา และกำลังพลสนับสนุนเพื่อช่วยฝ่ายสัมพันธมิตร³³⁶

บทบาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในช่วงนี้ คือ การให้ความรู้แก่ประชาชนในประเทศในเรื่องการทำตนในช่วงการประกาศสงครามกับฝ่ายมหาอำนาจกลาง วารสารสมุทสรสารจึงยังคงเป็นพื้นที่สาธารณะสำคัญในการเผยแพร่ความคิดเกี่ยวกับการสงครามของพระองค์ นอกจากนี้หนังสือเล่มสำคัญที่เผยแพร่การแปลงมโนทัศน์ “ธรรมะ” เรื่อง “อำนาจคือธรรม” ได้มีการวางขายทั้งภาคภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่ร้านหนังสือของสำนักพิมพ์ไทย และร้านหนังสือราชเลขานุการ³³⁷ ดังนั้นในช่วงหลังจากการประกาศสงครามจนกระทั่งการประกาศชัยชนะต่อฝ่ายมหาอำนาจกลาง พระราชนิพนธ์ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตีพิมพ์เพื่อให้ความรู้ในการดำรงตนในช่วงสยามประกาศสงครามมีตั้งแต่การแปลข่าวหนังสือพิมพ์เพื่อสนับสนุนฝ่ายสัมพันธมิตรเช่นเดิม การรายงานการดำเนินการกิจของสยามในเรื่องการจับกุมและยึดทรัพย์สินของเสีย และการหนุนเสริมการแปลงมโนทัศน์ “ธรรมะ” ที่พระองค์ได้เผยแพร่สู่ผู้คนที่ในและต่างประเทศว่า

“...ข้าพเจ้าอยากจะใคร่กล่าวโดยฐานตักเตือนฉันท์เพื่อร่วมชาติว่า การแสดงตนเป็นธรรมะจารีย่อมจะมีประโยชน์แก่บุคคลฉันใด สำหรับชาติก็ฉันนั้น สาธารณะย่อมเชื่อถือไว้วางใจบุคคลที่แสดงตนเป็นธรรมะจารีมากกว่าคนพาลฉันใด นานาประเทศก็ย่อมจะไว้วางใจประเทศที่เป็นธรรมะจารีมากกว่าประเทศที่เป็นพาลฉันนั้น ธรรมะ (รวมทั้งกฎหมายบ้านเมือง) เป็นเครื่องป้องกันผลประโยชน์ของสาธารณชนมิให้ผู้มีอำนาจวาสนา หรือกำลังน้อยต้องแพ้เปรียบผู้มีอำนาจวาสนาหรือกำลังมากฉันใด ธรรมะ (รวมทั้งกฎหมายระหว่างประเทศ) ก็ย่อมเป็นเครื่องป้องกันผลประโยชน์ของชาติต่างๆ ไม่เล็กลงกว่าเป็นชาติใหญ่หรือชาติน้อยลงฉันนั้น...”³³⁸

³³⁶ สุจิตรา ศิริโปล์. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับสงครามโลก ครั้งที่หนึ่ง. (กรุงเทพฯ : คณะกรรมการมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2528), หน้า 88 – 94, ผู้วิจัยได้สืบค้นจำนวนทหารอาสาที่รัฐบาลสยามได้ออกประกาศแจ้งให้ประชาชนและทหารบกทหารบกคุณสมบัตินอกจากการออกประกาศปรากฏว่ามีจำนวนผู้สมัครเป็นจำนวนมาก รัฐบาลจึงจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อคัดเลือกทหารอาสาที่มีคุณสมบัตินับได้จำนวน 1,424 นาย โปรดดู “สมุดรายชื่อทหารไทยกองอาสาไปราชการสงครามโลกครั้งที่ 1” พิพิธภัณฑสถานทหารกระทรวงกลาโหม เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/1943460155890416/posts/1994118544157910/>

³³⁷ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. ของควรววิเคราะห์ ใน 100 ปี สงครามโลกครั้งที่ 1: พระราชนิพนธ์อันเนื่องด้วยงานพระราชสงคราม ณ ทวีปยุโรป เล่ม 4. (กรุงเทพฯ: มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2560), หน้า 150.

³³⁸ เรื่องเดียวกัน., หน้า 41

พระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวข้างต้นเป็นหลักฐานที่ยืนยันได้อย่างชัดเจนว่า เพราะเหตุใดพระองค์จึงเลือกใช้มโนทัศน์ “ธรรมะ” เป็นความคิดรวบยอดสำคัญในการใช้เป็นประโยชน์ในการสร้างฉันทามติเข้าสู่สงคราม และอธิบายเหตุผลการเลือกเข้าข้างฝ่ายสัมพันธมิตรเนื่องจากมโนทัศน์ “ธรรมะ” เป็นมโนทัศน์ที่มาจากศาสนาพุทธ ซึ่งหากนำมาปรับใช้ในระดับบุคคลแล้วจะอำนวยให้เกิดความไว้วางใจกัน และถ้าหากนำมาปรับใช้ในระดับระหว่างประเทศแล้ว “ธรรมะ” จะมีส่วนช่วยเป็นกำลังสำคัญให้เกิดความไว้วางใจกันระหว่างนานาประเทศในการรักษากฎหมายเพื่อที่จะไม่ให้เกิดการเอาเปรียบกันจากประเทศที่มีอำนาจมากกว่า ดังนั้นการเลือกใช้ศัพท์คำว่า “ธรรมะ” และแปลงมโนทัศน์ไปใช้ในเหตุการณ์มหาสงครามของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงเป็นการเล่นการเมืองทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศของพระองค์ ซึ่งเป็นประเทศที่มีกำลังน้อย แต่สามารถแสดงตนให้เกิดการยอมรับจากนานาประเทศได้ หลักฐานสนับสนุนการยอมรับจากนานาประเทศเห็นได้จากการมีพระราชโองการประกาศสงครามแล้ว บรรดาห้างต่างๆ สถานทูตของฝ่ายสัมพันธมิตรได้ยกธงชาติไทยคู่กับธงชาติประเทศของเขา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแปลความหมายนี้ว่า “...เขาให้เกียรติแก่กรุงสยามว่าได้ขึ้นสู่ความเสมอหน้ากับชาติของเขาแล้ว...”³³⁹

การให้ความรู้กับพลเมืองในช่วงเวลาการศึกสงคราม พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรับเอาคำแนะนำจากบทความในหนังสือพิมพ์ชื่อ “เดลี แกรฟิค” ซึ่งได้ตีพิมพ์คำเตือนพลเรือนในเรื่องข้อควรปฏิบัติในช่วงสงครามจำนวน 10 ข้อ 1.ทำใจขึ้นไว้ 2.หันหน้าสู่ความจริง และทำงาน 3.เขียนจดหมายไปถึงสหายในสนามรบให้มีกำลังใจ 4.ไปฝึกหัดในกองทหารสมัครอย่างได้ขาด 5. ออกเงินซื้อใบกุ้ของรัฐบาลเพื่อทำสงคราม 6.ทำการเพาะปลูกในที่ดินของตน 7.ช่วยอุดหนุนโรงพยาบาลและผู้ถูกอาวุธ 8.อย่างกินอาหารให้เกินที่รัฐบาลกำหนดส่วนให้ 9.อย่าเก็บข้าวเหลวไหลไปเล่าต่อ 10.อย่าเชื่อฟังคำภาเหลวไหล แต่พระองค์ได้แปลงบางข้อให้เหมาะสมกับบริบทประเทศไทย อาทิ การไปฝึกในกองทหารสมัคร พระองค์ทรงแนะนำให้พลเมืองสยามเข้าไปฝึกในกิจการเสือป่าและลูกเสือ หรืออย่าเชื่อฟังคำภาเหลวไหล พระองค์ทรงยกตัวอย่างจากพระราชนิพนธ์เรื่อง “หัวใจนักรบ” ว่ามีตัวละครชื่อ “ซุ่นเบ่ง” เป็นบุคคลชนิดที่คอยระวังให้มากเนื่องจากเป็นบุคคลที่เข้ากับชาติใดก็ได้ หากได้ผลประโยชน์จากประเทศนั้น³⁴⁰

³³⁹ เรื่องเดียวกัน., หน้า 43

³⁴⁰ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. ท่านอยากจะช่วยชนะสงครามเถา? ขอให้อ่านข้อความข้างล่างนี้เถิด ใน 100 ปี สงครามโลกครั้งที่ 1: พระราชนิพนธ์อันเนื่องด้วยงานพระราชสงคราม ณ ทวีปยุโรป

วันที่ 4 กันยายน พ.ศ. 2460 สยามได้รับการติดต่อจากรัฐบาลฝรั่งเศสขอให้ช่วยเหลือในการสงคราม ได้แก่ 1.ขอให้ส่งคนงานไปช่วย 2.ขอให้จัดส่งแร่ลูปแฟรมจำหน่ายแก่ประเทศสัมพันธมิตร 3.ขอให้ฝรั่งเศสได้ทำป่าไม้ในเมืองไทย และขอให้ส่งไม้สักและไม้เนื้อแข็งชนิดอื่นๆ เพื่อใช้การต่อเรือรบและเครื่องบิน 4.ขอให้จัดส่งหน่วยพยาบาล คนขับรถยนต์ และนักบินไปช่วยเหลือกองทัพฝ่ายสัมพันธมิตรในยุโรป สยามได้ดำเนินการตอบรับต่อข้อเรียกร้องของรัฐบาลฝรั่งเศสทุกข้อยกเว้นการขอให้ส่งคนงานไปช่วยเนื่องจากสยามไม่มีกฎหมายในการเกณฑ์แรงงาน อีกทั้งแรงงานส่วนใหญ่ในสยามเป็นชาวจีน³⁴¹

การจัดส่งทหารอาสาไปช่วยรบในสมรภูมิยุโรป สยามมีการประกาศแจ้งให้ประชาชนและทหารบกทหารบกคุณสมบัติการรับราชการในกองทหารอาสา ผลปรากฏว่าจำนวนผู้ยื่นความประสงค์เข้ารับราชการมีมากกว่าที่ต้องการ เจ้าพระยาบดินทรเดชาอนุชิต เสนาบดีกระทรวงกลาโหมจึงได้จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อคัดเลือกบุคคลเพื่อเข้ารับราชการกองทหารอาสา ส่วนประชาชนที่มีได้ประสงค์เข้ารับการคัดเลือกก็ได้ช่วยเหลือราชการในครั้งนี้ด้วยการบริจาคเงินเพื่อซื้อสิ่งของจำเป็นสำหรับใช้ในกิจการสงคราม³⁴²

กองทหารอาสาได้ออกเดินทางจากสยามไปยังประเทศฝรั่งเศสในวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2461 และถึงประเทศฝรั่งเศสที่ท่าเรือมาร์แซย์ (Marseilles) ในวันที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2461 และเริ่มการฝึกเพื่อเตรียมตัวปฏิบัติการเพื่อเตรียมตัวรบในสมรภูมิ แต่สถานการณ์สงครามในยุโรปประเทศฝ่ายมหาอำนาจกลางเริ่มมีคำประกาศยอมจำนนต่อฝ่ายสัมพันธมิตรเริ่มตั้งแต่บัลกาเรีย ตุรกี ออสเตรีย-ฮังการีและเยอรมันเป็นลำดับสุดท้ายในวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2461

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทราบข่าวการลงนามสงบศึกของเยอรมันพระองค์จึงโปรดเกล้าฯ ให้มีประกาศการมีชัยของฝ่ายสัมพันธมิตรให้พสกนิกรทราบโดยทั่วกันว่า “... การที่สัมพันธมิตรหมู่ใหญ่ได้มีชัยในครั้งนี้ ก็แปลว่า ธรรมานุกาฬได้มีชัยแก่แสนยานุกาฬ อารยะธรรมได้มีชัยแก่นารยะธรรม เปรนที่เชื่อได้ว่าต่อไประรมาณากาฬจะเป็นใหญ่ในโลกนี้ ไม่ว่าชาติใหญ่ชาติน้อยปานใดก็จักต้องมีอิศรภาพเท่ากัน คนทุกชาติทุกภาษามีการประกอบอาชีพด้วยความสุขปราศจาก

เล่ม 4. (กรุงเทพฯ: มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2560), หน้า 173 – 181.

³⁴¹ สุจิตรา ศิริโปล์. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับสงครามโลก ครั้งที่หนึ่ง. (กรุงเทพฯ : คณะกรรมการมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2528), หน้า 92.

³⁴² เรื่องเดียวกัน, หน้า 96.

ภยันตราย บำรุงตนบำรุงชาติบำรุงบ้านเกิดเมืองนอนมารตรให้ดำเนินสู่ความเจริญยิ่ง พร้อมด้วยไมตรี
อันสนิทสนมระหว่างชาติ ปราศจากการรังแกข่มเหงซึ่งกันและกัน...”³⁴³

5.9 สรุปท้ายบท

จากการนำเสนอผลการสืบค้นข้างต้นจะให้ความสำคัญของการถ่ายศัพท์ภาษาต่างประเทศ เป็นศัพท์สยามโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การแปลข่าว บทความ และเหตุการณ์การสงครามของฝ่าย สัมพันธมิตรให้ผู้คนในสยามเกิดความคล้อยตามความประสงค์ของพระองค์ ต่อจากนั้นพระองค์ใช้ วิธีการแปลงศัพท์คำว่า “ธรรมะ” ซึ่งเป็นศัพท์ที่เป็นที่นิยม แพร่หลายและคุ้นเคยให้เป็นศัพท์ในทาง การเมืองเพื่อสร้างให้เยอรมันเป็นฝ่าย “อธรรม” และให้สยามกับฝ่ายสัมพันธมิตรเป็นฝ่าย “ธรรมะ” ทั้งนี้เพื่อเป็นการระดมสร้างฉันทามติและความชอบธรรมในการประการสงครามกับฝ่ายมหาอำนาจ กลาง

³⁴³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 110 – 112..

บทที่ 6

ดุสิตธานี: การจัดตั้งการปกครองตนเองในระบอบราชาธิปไตย

“...วิธีการที่ดำเนินเป็นไปนี้เป็นการทดลองว่าจะเป็นประโยชน์ได้เพียงใดเพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับธานีให้แน่ชัดเสียก่อน วิธีดำเนินการก็ได้เจริญรวดเร็วตลอดทั้งการทำงานในหน้าที่ฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายนคราภิบาล ข้าราชการทั้งหลายก็ได้ตั้งใจอุตสาหะพยายามทำกิจการในหน้าที่สมควรแก่ธานีที่เล็ก การก็เจริญขึ้นทุกอย่าง การงานที่จะเจริญขึ้นได้โดยรวดเร็ว ก็ต้องอาศัยข้าราชการฝ่ายรัฐบาล และฝ่ายนคราภิบาล ตลอดทั้งข้าแผ่นดินพร้อมใจกันช่วยกระทำการงานในหน้าที่ที่ควรกระทำให้เป็นผลสำเร็จ ในไม่ช้าธานีของเราก็เจริญขึ้นอีกเป็นอันมาก วิธีการดำเนินการในธานีเล็กๆ ของเราเป็นเช่นไร ก็ตั้งใจไว้ว่าจะให้ประเทศสยามได้ทำเช่นเดียวกัน แต่จะให้เป็นความสำเร็จรวดเร็วทันใจดังธานีเล็กๆ นี้ ก็ยังทำไปทีเดียวยังไม่ได้ โดยมีอุปสรรคบางอย่าง เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าขอให้ข้าราชการทั้งหลายตลอดจนทวยนาคร จงตั้งใจกระทำกิจการของตนตามหน้าที่ให้สมกับธานีซึ่งได้จัดตั้งขึ้นนี้ ในไม่ช้าจะได้แลเห็นผลของประเทศสยามว่าจะเจริญไปได้เพียงไร...”³⁴⁴

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในครั้ง
การเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดศาลารัฐบาลมณฑลดุสิตธานีเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2462

บทนำ

พระราชดำรัสเรื่องการจัดตั้งดุสิตธานีมีหลักฐานในบันทึกรายวันของหม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ในวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2461 ว่า ในขณะที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปจังหวัดเพชรบุรี ณ พระที่นั่งสรเพชรปราสาท ในพระรามราชนิเวศน์ พระองค์เสด็จลงที่หาดทรายและทรงเริ่มสร้างเมืองทรายและป้อม แล้วสร่งน้ำทะเล พระองค์ทรงทำเช่นนี้บ่อยครั้งยกเว้นบางวันที่เพียงแต่สร่งน้ำทะเล แต่พอเสด็จพระราชดำเนินกลับจากเพชรบุรีแล้ว พระองค์ได้โปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งดุสิตธานีทันที การริบจัดตั้งเมืองดุสิตธานีเป็นข้อควรพิจารณาเนื่องจากการจัดตั้งดุสิตธานีนั้น เป็นช่วงเวลาที่ยุทธศาสตร์โลกครั้งที่ 1 ยังไม่สิ้นสุด

บรรดางานวิชาการที่ศึกษาเรื่องดุสิตธานียังคงมีปัญหาเรื่องเจตนาการจัดตั้งเมืองแห่งนี้ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวภายหลังจากที่พระองค์เสด็จกลับจากเพชรบุรี รวมไปถึงการ

³⁴⁴ มุลินธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระราชดำรัส 100 ครั้ง. (กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์, 2529), หน้า 174.

มีข้อสรุปเรื่องการจัดตั้งดุสิตธานีของพระองค์แตกต่างกันไป ได้แก่ เจตนาของพระองค์เป็นที่เป็นเพียงการเล่นเมืองตุ๊กตา³⁴⁵ หรือเป็นการทดลองการจัดการปกครองท้องถิ่น³⁴⁶ และเป็นที่ทดลองประชาธิปไตย³⁴⁷ การสืบค้นและหาข้อสรุปในประเด็นข้างต้นในแง่มุมของการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองตั้งแต่การรับเอาแนวคิดตะวันตกมาใช้จนถึงการแปลงให้เหมาะสมกับสภาพบริบทของประเทศอาจจะได้คำตอบ และเกิดสมมติฐานใหม่ให้กับการศึกษาเรื่องดุสิตธานีที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงจัดตั้งขึ้นได้ ดังนั้นในบทนี้จึงมีลำดับการนำเสนอต่อไปนี้ 6.1 การรับรู้มโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกผ่านการเล่นบทบาทในเมืองจำลอง 6.2 การทดลองจัดการปกครองท้องถิ่น 6.3 เมืองจำลองรูปแบบระบอบประชาธิปไตย

6.1 การรับรู้มโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกผ่านการเล่นบทบาทในเมืองจำลอง

ผู้วิจัยเห็นว่าควรที่จะสืบค้นความคิดเรื่องนี้ของพระองค์ในช่วงเวลาดังกล่าวพร้อมๆ กับการสืบค้นที่มาของความคิดเรื่องดุสิตธานี ผู้วิจัยพบว่า พระองค์มีความพยายามและทดลองปฏิบัติจัดตั้งเมืองจำลองในลักษณะเช่นเดียวกันกับดุสิตธานีทั้งหมด 3 ครั้ง ได้แก่ 1. “สาธารณรัฐใหม่” (The New Republic) 2. “เมืองมั่ง” และ “สมาคมศรี”

ความพยายามและทดลองปฏิบัติจัดตั้งเมืองจำลองเช่นเดียวกันกับดุสิตธานีเริ่มต้นขึ้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสิ้นจากการศึกษาวิชาการทหารและพลเรือนจากประเทศอังกฤษ และเสด็จไปเยือนประเทศต่างๆ อาทิ รัสเซีย ฟินแลนด์ อียิปต์ ก่อนเสด็จกลับสยาม พระองค์เริ่มจัดตั้งและทดลองปฏิบัติเรียนรู้เรื่องการปกครอง “สาธารณรัฐใหม่” ในระหว่างที่พระองค์เสด็จพระราชดำเนินทางรถไฟจากกรุงปารีสไปยังกรุงเวียนนาเพื่อทรงเยี่ยมเยือนพระเจ้าฟรานซิสโจเซฟ (Francis Joseph) พระมหากษัตริย์ของประเทศออสเตรีย-ฮังการี พระองค์ได้เขียนจดหมายถึงสหายนินตระกูลพอตเตอร์ (Potter) ในชื่อเรื่องว่า “จดหมายถึงผีเสื้อ” หรือ “Letters to The Butterflies” ว่า

³⁴⁵ ศิริพจน์ เหล่ามานะเจริญ. ดุสิตธานี เป็นเมืองตุ๊กตา ไม่ใช่โมเดลทดลองประชาธิปไตย. เข้าถึงได้จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_330582

³⁴⁶ สนธิ เตชานันท์. แนวพระราชดำริทางการเมืองในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว : ศึกษาเฉพาะกรณีการพัฒนาการเมืองโดยกระบวนการปกครองท้องถิ่น (พ.ศ.2453-2468). (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527). และนรนิติ เศรษฐบุตร. ดุสิตธานี: การทดลองจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เมื่อ พ.ศ. 2461. (กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, 2550).

³⁴⁷ จมื่นอมรรตธรรมารักษ์ (แจ่ม สุนทรเวช). ดุสิตธานี เมืองประชาธิปไตยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (พระนคร : หอสมุดแห่งชาติ, 2513).

“...ขอให้ฉันเปลี่ยนเรื่อง และเล่าเรื่องสาธารณรัฐใหม่ ให้ฟังสักหน่อย เมื่อวันพุธฉันได้รับเกียรติให้เป็นผู้แจ้งให้พี่น้องของฉันทราบว่า ฉันเองได้เป็นผู้สร้างสาธารณรัฐนั้นขึ้น และเมื่อมีวิกฤตการระดับชาติ ฉันก็ต้องยุบสภา ซึ่งฉันได้กระทำโดยเร็วที่สุดและกำหนดให้มีการเลือกตั้งใหม่ การเลือกตั้งนั้นก็เรียบร้อยและมีผลดีมากด้วย พี่และน้องคงยินดีที่จะทราบว่า คณะผีเสื้อได้รับเลือกตั้งเข้ามาอย่างท่วมท้น ผู้คนที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามาบ้าง อยู่พรรคเล็กพรรคน้อยไม่ได้มีความหมายอะไรเลย ดังนั้นฉันก็ต้องขอให้คณะผีเสื้อจัดตั้งรัฐบาล เชื่อว่าคงไม่ปฏิเสธกันเป็นแน่ ฉันขอบอกว่าถ้าปฏิเสธ ก็เท่ากับว่าสร้างความปั่นป่วนอย่างหนักระดับชาติ สาธารณรัฐใหม่จะคงอยู่ได้อย่างไร? มีเสียงข้างมากในสภา แล้วจะไปนั่งเป็นฝ่ายค้าน ไหมไหวละ!...”³⁴⁸

จากจดหมายฉบับนี้แสดงให้เห็นว่า การจัดตั้ง “สาธารณรัฐใหม่” เป็นการศึกษาเรื่องการเมืองการปกครองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่วิธีการที่พระองค์ใช้ในการเรียนรู้ คือ การแสดงบทบาทสมมติ ซึ่งในจดหมายจะเห็นว่า บทบาทที่พระองค์ทรงเล่นร่วมกับสหายของพระองค์ ได้แก่ การเป็นผู้ก่อตั้งสาธารณรัฐ การยุบสภา การเลือกตั้ง พรรคการเมืองหลายพรรค พรรคการเมืองที่พระองค์สังกัดชื่อผีเสื้อ และการจัดตั้งรัฐบาลใหม่ ดังนั้นการจัดตั้ง “สาธารณรัฐใหม่” ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า การเล่นและทดลองปฏิบัติเช่นนี้เป็นวิธีการแสวงหาความรู้ในทางการเมืองการปกครองของพระองค์

การลงมือปฏิบัติด้วยการสร้างเมืองจำลองเพื่อเรียนรู้เรื่องการเมืองการปกครองยังดำเนินต่อไปเมื่อพระองค์เสด็จถึงสยาม พระองค์ได้ตั้ง “เมืองมั่ง” (มีที่มาจากศัพท์ภาษาอังกฤษคำว่า “Mango”) บริเวณสวนมะม่วงหลังหลังพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ซึ่งเป็นที่ประทับชั่วคราวของพระองค์ในระหว่างที่มีการซ่อมแซมพระราชวังสราญรมย์เมื่อปี พ.ศ. 2446 ในเมืองมั่งประกอบด้วยเรือนแถวจำนวน 20 ห้อง มีเฉลียงทางเดินติดต่อกับตัวพระตำหนักที่ประทับ นอกจากนี้พระองค์ยังจัดให้มีกิจกรรมต่างๆ เพื่อการเรียนรู้ในเมืองจำลองแห่งนี้ อาทิ การจัดตั้งธนาคาร “ลี ฟอ เทีย” เพื่อให้รู้จักการออมทรัพย์ และการทำหนังสือพิมพ์ “ชวนหัว” เพื่อแจ้งข่าวสารและข้อเขียนเพื่อความบันเทิง³⁴⁹

³⁴⁸ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล แปลเป็นภาษาไทย. จดหมายถึงผีเสื้อ. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2523).

³⁴⁹ คณะกรรมการฉลองวันพระบรมราชสมภพครบ 8 รอบและ 100 ปีของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. สารานุกรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (กรุงเทพฯ : คณะกรรมการฉลองวันพระบรมราชสมภพครบ 8 รอบและ 100 ปี ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2523), หน้า 495 – 498.

พระราชดำริเรื่อง “เมืองมั่ง” ผู้วิจัยพบหลักฐานสำคัญยืนยันได้ว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้รับอิทธิพลจากการจัดตั้ง “Municipality” ในยุโรป ประกอบกับในช่วงเวลานั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ออก “พระราชกำหนดศุขาภิบาลกรุงเทพฯ” ในปี พ.ศ. 2440 ซึ่งมีใจความสำคัญ คือ การป้องกันโรคภัย และรักษาความสะอาดในเขตพระนคร ช่วงเวลาดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวยังดำรงตำแหน่งเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ จึงได้จัดตั้ง “เมืองมั่ง” ขึ้นในปี พ.ศ. 2446 การจัดตั้งเมืองจำลองดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าคงจะได้รับอิทธิพลเรื่อง “มิวนิชิเปิลิตี้” จากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และมีความเข้าใจใน “เมืองมั่ง” ที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ ได้จัดตั้งขึ้นว่าเป็น “มิวนิชิเปิลิตี้” สำหรับรักษาความสะอาดว่า

“...มีข้อความในศุขาภิบาลข้อหนึ่งซึ่งจะว่าชมฤดีก็ตามว่ามีข้อห้ามว่าไม่ให้เอาของเที่ยวเร่ขายอยู่แต่กับที่ ที่ความคิดนั้นจะตรงกันกับมิวนิชิเปอลในวังที่ได้จัดขึ้นเมื่อเวลาเสด็จไปยุโรปคราวก่อน เพื่อจะไม่ให้ทิ้งไปไม้ไ้ต้องเประอะเปื่อน...”³⁵⁰

นอกจากนี้ในช่วงเวลาเดียวกัน สมเด็จพระบรมฯ ยังได้จัดตั้งสมาคมเพื่อการเรียนรู้การปกครองตนเอง พระองค์ได้เรียกสมาคมนี้ว่า “สมาคมกรี” หรือ “Gri Society” ชื่อนี้มีที่มาจากศัพท์คำว่า “กรี” หมายถึง “เข้าใจยาก” สมเด็จพระบรมฯ จึงใช้ชื่อนี้เพื่อเรียกกิจกรรมให้คนเรียนรู้ในเรื่องยาก ซึ่งพระองค์หมายถึง ระบอบการเมืองของตะวันตก ดังนั้นจุดมุ่งหมายของสมาคมนี้ พระองค์มีพระราชประสงค์ให้เกิดการเรียนรู้นำเอาวิธีการปกครองตนเองตามประเทศอังกฤษมาใช้ในการบริหารจัดการสมาคม สมาชิกของสมาคมกรีมีประมาณ 300 คน ส่วนใหญ่เป็นชาวต่างประเทศ ส่วนสมาชิกคนไทย อาทิ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิงวชิราภักย์ธัญญา พระยาประสิทธิ์ศิลปการ หลวงสุนทรโกษา

การเล่นเพื่อการเรียนรู้การปกครองตนเองในสมาคมแห่งนี้ สมาชิกทุกคนจะต้องเป็นผู้แทนเมืองใดเมืองหนึ่ง และใช้นามแฝงแทนชื่อตัวเอง เช่น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสมมุติพระนามของพระองค์ว่า เอ.แอล.เอ็ม.เอ็ส. อ็อกสฟอร์ด ผู้แทนอ็อกสฟอร์ดตะวันออก นอกจากนี้สมาชิกแต่ละคนต้องสังกัดพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่งใน ๒ พรรค คือ 1.พรรคสุภาพบุรุษ และ 2. พรรคแรงงาน พรรคสุภาพบุรุษได้แบบอย่างจากพรรคอนุรักษนิยม ส่วนพรรคแรงงานได้แบบอย่างจากพรรคแรงงานของอังกฤษ กิจกรรมหลักของสมาคมนี้จะเน้นการส่งเสริมการกีฬาเป็นส่วนใหญ่ มีการเลือกตั้งนายกสมาคมทุกเดือน เมื่อเลือกได้นายกสมาคมแล้ว นายกสมาคมก็

³⁵⁰ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารรัชกาลที่ 5 ม. 12.2/6 ร่างพระราชหัตถ์ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ที่ 8/49 ลงวันที่ 10 เมษายน ร.ศ. 128

แต่งตั้งบุคคลในพรรคเดียวกันให้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ อีก 9 ตำแหน่ง ได้แก่ เทรย์ญิก ผู้ช่วยเทรย์ญิก บรรณารักษ์ ผู้แทนชาวต่างประเทศ เลขาธิการชมรมคริกเก็ต เลขาธิการชมรมฟุตบอล เลขาธิการชมรมละคร ผู้แทนสมาชิกสตรี และเลขาธิการสภา³⁵¹

จากที่ได้กล่าวข้างต้นว่า ก่อนการจัดตั้งดุสิตธานี พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเคยมีการเล่นในทางการเมืองการปกครองเช่นนี้มาแล้ว 3 ครั้ง ซึ่งผู้วิจัยพบว่า “เจตนา” ของพระองค์ คือการเผยแพร่แนวคิดการปกครองตนเองผ่านการเล่นบทบาทในเมืองจำลอง พระองค์เริ่มต้นเรียนรู้ระบอบการปกครองตนเองผ่านการเล่นบทบาทสมมติกับสหายของพระองค์ ต่อจากนั้นพระองค์ได้เผยแพร่ผ่านการสั่งสอนการจัดการปกครองตนเองให้กับมหาดเล็กผ่านเมืองจำลองให้รู้จักบทบาทและหน้าที่ของพลเมืองโดยอาศัยแบบอย่างจากการปกครองตนเองจากประเทศอังกฤษ

6.2 การทดลองจัดการปกครองท้องถิ่นในดุสิตธานี

หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จกลับมาจากเพชรบุรี พระองค์ได้รับจัดตั้งดุสิตธานีในช่วงที่สงครามยังไม่สิ้นสุด และเป็นช่วงที่พระองค์จำเป็นต้องตัดสินใจเพื่อประกาศจุดยืนสถานะของสยามให้เป็นที่รับรู้แก่นานาประเทศ ผู้วิจัยพบหลักฐานสำคัญที่พอจะยืนยันสาเหตุที่พระองค์เลือกที่จะจัดตั้งดุสิตธานีในช่วงที่สงครามยังไม่สิ้นสุดจากคำประวัติศาสตร์บอกเล่าของพระยาบำรุงราชบริพาร (เสมียน สุนทรเวช) จากหนังสือเรื่อง “การศึกษาเป็นรากฐานประชาธิปไตย” ตามคำบอกเล่ามีการระบุว่า ก่อนการประกาศสงคราม 2 เดือน มีการเรียกประชุมเสนาบดี ซึ่งหัวข้อในการประชุมในเวลานั้นผู้วิจัยมีสมมติฐานจากเอกสารเรื่อง “พระบรมราชาธิบายเรื่องความเป็นกลาง” ในวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2460 การประชุมเสนาบดีในวันนั้นเป็นการทบทวนสถานะของสยามในการสงคราม และจะมีการยกประเด็นเรื่องกบฏ ร.ศ. 130 ขึ้นมา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสนอให้มีการเปลี่ยนระบอบการปกครองตามแบบประเทศอังกฤษ แต่ที่ประชุมไม่เห็นด้วยโดยอ้างว่า พลเมืองยังไม่มีการศึกษาดีพอที่จะทำปละอยให้มีการปกครองตนเองได้ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงการปกครองในเวลานี้จึงยังไม่ถึงเวลา³⁵² ดังนั้น การริบจัดตั้งดุสิตธานีหลังจากการกลับมาจากจังหวัดเพชรบุรี ผู้วิจัยจึงมีความคิดเห็นว่าการประชุมในครั้งนั้นเป็นแรงผลักดันให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวดำเนินการจัดการเรียนรู้การปกครองตนเองให้แก่ข้าราชการ

³⁵¹ หม่อมหลวงปิ่นให้เหตุผลว่า “เพราะสมัยนั้น คนไทยยังดำเนินการแบบประชาธิปไตยไม่เป็น จะต้องดูชาวต่างประเทศไปก่อน” โปรดดู นางแสงจันทร์ แสนสุภา . “สมาคมศรี” ในรัชกาลที่ ๖ เข้าถึงได้จาก <http://www.siammanussati.com/?p=8577>

³⁵² พระยาบำรุงราชบริพาร (เสมียน สุนทรเวช). การศึกษาเป็นรากฐานประชาธิปไตย. (เชียงใหม่: มูลนิธิเพชรรัตน์, 2563). หน้า 14.

บริพาการเพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนให้เกิดรากฐานการจัดการปกครองตนเองของพลเมืองสยามให้เกิดขึ้น

ดังนั้นตามคำบอกเล่าของพระยาบำรุงราชบริพาการ ดุสิตธานีจึงเป็นเมืองจำลองสำหรับการทดลองวิธีการปกครองตนเอง ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างขึ้นเมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2461 ที่มาของชื่อเมืองนี้มาจากสถานที่ก่อสร้างเกิดขึ้นในพระราชวังดุสิต ดุสิตธานีเป็นเมืองจำลองคล้ายเมืองตุ๊กตา ซึ่งใช้มาตราส่วน 1 ใน 20 เท่าของเมืองจริง³⁵³ อาทิ นาครศาลา ที่ทำการของคณะกรรมการบาล โฮเต็ลเมโทรโปล³⁵⁴ (ที่ประชุมและรับประทานอาหาร) ที่ทำการสมุหเทศาภิบาล สโมสรของพรครการเมือง และวัดธรรมาริปีโตย ดุสิตธานีจัดสร้างด้วยพระราชทรัพย์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวส่วนหนึ่ง และการออกค่าใช้จ่ายสร้างบ้านเรือนและภาชีอากรของบรรดาชาวเมืองดุสิต

นอกจากนี้ การให้การศึกษาแก่ข้าราชการ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นในเรื่องนี้ว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมองการณ์ไกลว่า ข้าราชการที่ใกล้ชิดกับพระองค์เป็นกลุ่มที่มีความสำคัญที่จะสืบทอดความคิด และเป็นกลุ่มที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนพระราชดำริของพระองค์ให้เกิดขึ้นจริง การให้การศึกษาเรื่องการปกครองตนเองแก่กลุ่มข้าราชการนี้จึงเป็นเสมือนการสร้างเครือข่ายทางความคิดที่จะคอยแสดงความคิดเห็นต่อกลุ่มการเมืองอื่นๆ ในสยามโดยเฉพาะกลุ่มนักหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นกลุ่มการเมืองที่รับเอามโนทัศน์ประชาธิปไตย และเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนระบอบการปกครอง ประกอบกับแนวทางการทำหนังสือพิมพ์ให้เป็นที่นิยมในสมัยรัชกาลที่ 6 นั้น นักหนังสือพิมพ์ใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นจนไปก้าวล่วงบุคคลอื่น และแสดงความคิดเห็นที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อชาติบ้านเมือง ดังต่อไปนี้

"...๑.ยกยอหนังสือพิมพ์ฉบับของตนว่าเก่งที่สุด โวหารตีฝีปากกล้า ดำว่าให้ทุกคนไม่เลือกหน้า, ถึงแม้ท่านจะเป็นผู้เคยมีพระเดชพระคุณแก่ตัวมาแต่ก่อนก็ไม่เป็นไร เพราะจะยืมชื่อมาอุดหนุนราชนาวิ ๒.หาความหนังสือพิมพ์ฉบับอื่นว่า กล่าวคำหยาบคาย, ลงเรื่องไม่เปน ประโยชน์, หรือเอาเรื่องส่วนตัวของบุคคล อันหาเปนประโยชน์

³⁵³ ด้วยอาคารสถานที่ในดุสิตธานีที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงจัดสร้างนั้นใช้มาตราส่วน 1 ใน 20 ของของจริง เช่น บ้านหลังคาสูง 10 เมตรจะเหลือเพียงสูง 50 เซนติเมตร แต่ด้วยขนาดดังกล่าวทำให้ไม่สามารถใช้เป็นที่อยู่อาศัย หรือสถานที่ทำงานได้ ในดุสิตธานีจึงมีอาคารและบ้านเรือนอยู่ใกล้ๆ เพื่อใช้ในการประชุม การเลี้ยงอาหาร สำนักงานและสโมสร **โปรดดู** คณะกรรมการฉลองวันพระบรมราชสมภพครบ 8 รอบและ 100 ปีของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. **สารานุกรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว**. (กรุงเทพฯ : คณะกรรมการฉลองวันพระบรมราชสมภพครบ 8 รอบและ 100 ปี ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2523), หน้า 98.

³⁵⁴ โฮเต็ลเมโทรโปล เป็นอาคารกว้างชั้นเดียว ซึ่งสร้างสำหรับใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ

แก่สาธารณะชนมาลงพิมพ์, ส่วนฉบับของตัวคงทำเช่นนั้นอยู่ก็ได้ ไม่เป็นไร ๓.ขอทานเงินให้เขาให้เกินค่ารับ ถ้าเขาไม่ให้จงดำ่ว่า ป.จ. หรือจะดำชนิดที่เรียกว่ากระทบกระเทียบก็ยิ่งดี; เมื่อถูกเข้าบ่อยๆ ก็คงจะต้องซื้อความรำคาญ โดยให้เงินเกินกว่าค่ารับ ๔. ถ้าหาข่าวลงพิมพ์ไม่ได้เพียงพอ จะนึกเขียนอะไรต่อมิอะไรลงไปก็ได้ ไม่จำเป็นจะต้องใกล้ความจริงหรือขบขัน. ๕.ไปจำข้อความและสำนวนโวหารมาจากพวกเล่นลำตัดแล้วดัดแปลงเสียเปรยร้อยแก้วเพื่อดำฉบับอื่น ในข้อนี้ถึงแม้ดำที่ว่าจะไม่เป็นจริงก็ไม่เป็นไร, ระวังแก่เขาให้ถูกปัญหาเหมือนถูกกลอนก็แล้วกัน ๖.หาเหตุหยุดให้บ่อยๆ สบายดีไม่ต้องทำงาน, และทั้งจะเป็นโอกาสเอาเปรียบต่อผู้รับด้วย ๗.ถ้าแม่เจ้าหน้าทีมัวหลงเที่ยวงานต่างๆ เสียหมดจนจะพิมพ์ไม่ได้ตามกำหนด, จะหยุดเกินไปกว่าที่ได้ประกาศไว้สักวันหนึ่งหรือสองวันก็ได้ คนอ่านคงลืม..." 355

จากความคิดเห็นของบรรณาธิการผู้หนึ่งของสำนักพิมพ์ดุสิตสมิตที่สังเกตการณ์กิจการหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยแสดงให้เห็นว่า กระแสการทำหนังสือพิมพ์ในสมัยนั้นจะเน้นไปที่การทำข่าวเพื่อโจมตีคนอื่นไม่ว่าจะเป็นรัฐบาล เอาเรื่องส่วนตัวของบุคคลมาลง หรือถึงขั้นแต่งเรื่องขึ้นเพื่อลงตีพิมพ์ อีกทั้งสำนักพิมพ์ยังขาดความเป็นมืออาชีพ ดังนั้นกิจการหนังสือพิมพ์จากข้อสังเกตข้างต้นจะเห็นได้ว่า กิจการหนังสือพิมพ์ในสยามยังขาดคุณภาพ ดังนั้นการจัดตั้งดุสิตธานีเมืองทดลองประชาธิปไตย ผู้วิจัยจึงเห็นว่า พระราชดำริในกิจการนี้ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นการฝึกฝนการปกครองตนเองให้กับข้าราชการปดัดเพื่อฝึกฝนทักษะการปกครองตนเองไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้ง การประชุม การแสดงความคิดเห็น และการจัดทำหนังสือพิมพ์ กิจกรรมดังกล่าวในดุสิตธานีล้วนแล้วแต่เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและอำนวยความสะดวกต่อกลุ่มข้าราชการปดัดกับพระองค์การเรียนรู้การปกครองตนเอง ฝึกฝนแสดงความคิดเห็น และลงมือทำเพื่อเป็นประโยชน์แก่สาธารณะ หรือต่อชาติบ้านเมืองตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

การจัดสร้างดุสิตธานีมีจุดประสงค์เพื่อเป็นแบบการทดลองการปกครองตนเอง³⁵⁶ ซึ่งกิจกรรมทางการเมืองเพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้ดังกล่าวเริ่มจากการจัดให้มีการปกครองตาม “ธรรมนูญลักษณะ

³⁵⁵ "หลักของหนังสือพิมพ์ (ความเห็นของบรรณาธิการผู้หนึ่ง", ดุสิตสมิต ฉบับที่ 2 (14 ธันวาคม 2462), หน้า 19 - 20.

³⁵⁶ ผู้วิจัยขอใช้คำว่า “การปกครองตนเอง” เนื่องจากผู้วิจัยพบหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการเลือกใช้คำใน “ธรรมนูญการปกครองนคราภิบาล พ.ศ. 2461” ว่ามีข้อมูลการเลือกใช้คำของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ การเลือกใช้คำว่า “เสรีภาพ” แทนคำว่า “ประชาธิปไตย” และมีพระราชปรารภเป็นหลักฐานว่า “การปกครองแบบเสรีภาพนั้นจะใช้ปกครองได้ต่อเมื่อประชาชนนมีการศึกษาเท่าเทียมกันแล้ว” แต่เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษา

ปกครองนคราภิบาล” พ.ศ. 2461 และ ฉบับการแก้ไขเพิ่มเติม 2 ครั้ง ซึ่งพระองค์ได้โปรดเกล้าฯ ให้พระยาบุรุษรัตนราชพัล ราชเลขาธิการในพระองค์แปลธรรมเนียมการปกครองเทศบาลของอังกฤษ และนำมาดัดแปลงแก้ไขในดุสิตธานี³⁵⁷

ดุสิตธานีมีการแบ่งส่วนราชการออกเป็นสามส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ส่วนกลางคือ ตำแหน่ง “อุปราชมณฑล” เป็นรัฐบาล ส่วนภูมิภาค คือ จังหวัดดุสิต และมีอำเภอทั้งสิ้น 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเขาหลวง อำเภอดอนพระราม อำเภอดุสิต และในระดับท้องถิ่นมี 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลบางไทร ตำบลบึงพระราม และตำบลปากน้ำ³⁵⁸

กิจกรรมหลักที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงออกแบบให้ดำเนินการในเมืองจำลองเพื่อให้ความรู้ในทางการปกครองตนเอง ได้แก่ การจัดการเลือกตั้ง การประชุมสภา การรักษาความสะอาด การจัดสอบ “ผู้นำทาง” หรือ “มรรคบุรุษ”³⁵⁹ และการออกหนังสือพิมพ์ การดำเนินกิจกรรมในเมืองจำลองจึงเป็นการฝึกหัดให้บรรดาทวยนาครฝึกหัดทำหน้าที่รับผิดชอบในการทำหน้าที่เป็น “นคราภิบาล” “เชษฐบุรุษ” “นักหนังสือพิมพ์”³⁶⁰ และเมื่อกิจการในดุสิตธานีดำเนินการได้

ธรรมนูญดังกล่าวกลับไม่พบการใช้คำว่า “เสรีภาพ” ในธรรมนูญ โปรดดู ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าไม่ควรใช้คำว่า “ประชาธิปไตย” เรียกการจัดตั้งดุสิตธานีว่าเป็นการทดลองฝึกการปกครองแบบประชาธิปไตย ผู้วิจัยจึงใช้คำว่า “การปกครองตนเอง”

³⁵⁷ จมื่นอมรรตธรรมารักษ์ (แจ่ม สุนทรเวช). ดุสิตธานี เมืองประชาธิปไตย ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (พระนคร : หอสมุดแห่งชาติ, 2513). หน้า ๕

³⁵⁸ เรื่องเดียวกัน., หน้า 4

³⁵⁹ ระยะเวลาใช้ศัพท์คำว่า “ผู้นำทาง” เพื่อเรียกบุคคลให้ทำหน้าที่เป็นผู้พาชมเมืองดุสิตธานีต่อมามีการบัญญัติศัพท์คำว่า “มรรคบุรุษ” แนวคิดที่เกิดขึ้นหลังจากที่มีการดำเนินการในเมืองดุสิตธานีแล้วเป็นเวลาเกือบ 1 ปี เนื่องจากจากที่ประชุมนคราภิบาลมีข้อสังเกตว่า มีทวยนาครบางคนไม่สัดทัดซื้อตำบล และสถานที่ต่างๆ ในดุสิตธานี โปรดดู จมื่นอมรรตธรรมารักษ์ (แจ่ม สุนทรเวช). ดุสิตธานี เมืองประชาธิปไตย ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (พระนคร : หอสมุดแห่งชาติ, 2513), หน้า 111

³⁶⁰ ดุสิตธานียังมีกิจการหนังสือพิมพ์ในเมืองแห่งนี้ 3 ฉบับ ได้แก่ ดุสิตสมัย ดุสิตสักขี ดุสิตสมิต หลักการและเหตุผลในการออกหนังสือพิมพ์ในดุสิตธานีเพื่อสั่งสอนและอบรมการจัดทำหนังสือพิมพ์ให้บรรดาทวยนาคร ในระยะแรกการจัดทำหนังสือพิมพ์มีการดำเนินงาน 2 ฉบับ ได้แก่ ดุสิตสมัยกับดุสิตสักขี แต่เนื้อหาที่จัดทำในหนังสือพิมพ์ทั้งสองฉบับหาสาระอะไรไม่ได้นอกเหนือไปจากการเขียนเนื้อหาโจมตีเรื่องส่วนตัวและพวกพ้องในดุสิตธานี พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงตั้งดุสิตสมิตขึ้นเพื่อเป็นแบบอย่างในการจัดทำหนังสือพิมพ์ที่มีการแปลบทความเพื่อให้ความรู้ และบทความล้อเลียนในทางสร้างสรรค์ โปรดดู สุกัญญา ติระวนิช. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการหนังสือพิมพ์: รายงานผลการวิจัย. (กรุงเทพฯ : มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในพระบรมราชูปถัมภ์, 2532), หน้า 149

ระยะหนึ่ง พระองค์ได้มีแนวคิดให้มีการจัดสอบมัคคุเทศก์เพื่อให้บุคคลเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นผู้แนะนำ และถ่ายทอดความรู้ในการดำเนินการในดุสิตธานี

ตามธรรมนูญฉบับนี้เริ่มต้นการฝึกหัดให้รู้จักกิจกรรมการเลือกตั้ง “นคราภิบาล”³⁶¹ พระองค์ได้บัญญัติศัพท์เพื่อใช้ในกิจกรรมทางการเมืองดังกล่าว ได้แก่ ศัพท์บัญญัติ “ทวยนาคร” เพื่อใช้เรียกบรรดาผู้คนที่อยู่ในดุสิตธานีและมีสิทธิเลือกผู้ปกครอง คำว่า “ทวย” เป็นภาษาเขมร ซึ่งหมายถึง หมู่ เหลา ส่วนคำว่า “นาคร” มาจากภาษาบาลีสันสกฤต “นคร” แปลว่า ผู้เกิดในเมือง จึงแปลรวมกันว่า “หมู่ผู้เกิดในเมือง”

คำว่า “นคราภิบาล”³⁶² เป็นศัพท์ที่พระองค์บัญญัติขึ้นจากคำว่า “นคร” กับ “อภิบาล” สันนิษฐานว่า การปกครองเมืองเพื่อใช้แทนภาษาอังกฤษคำว่า “Municipality” และตามธรรมนูญการปกครองได้บัญญัติบทวิเคราะห์ศัพท์คำนี้ในมาตรา 6 ว่า “...คำว่านคราภิบาลนั้น ท่านให้เข้าใจว่าผู้ที่ซึ่งราษฎรในจังหวัดดุสิตธานี ผู้มีสิทธิตามธรรมนูญนี้จะเลือกได้พร้อมใจกันเลือกตั้งขึ้นเป็นผู้ปกครองชั่วปีหนึ่งๆ โดยได้รับพระราชทานพระบรมราชาอนุมัติ...”³⁶³

การจัดเลือกตั้ง “นคราภิบาล” ทุก 1 ปีมีข้อมูลสำคัญที่จำเป็นต้องนำเสนอเนื่องจากระยะเวลา 1 ปีในดุสิตธานีนั้นมีการย่นเวลาให้เหลือเท่ากับ 1 เดือน และในช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. 2461 – 2462 หรือราว 2 ปีนั้น (ราว 24 ปีของปฏิทินดุสิตธานี) ได้มีการเลือก “นคราภิบาล” ถึง 7 ครั้ง เพื่อให้มีการอภิปราย ตัดติง เลือกตั้ง ฯลฯ ผ่านบทบาทสมมติ ดังนั้นการย่นเวลาเพื่อให้มีการจัดการเลือกตั้งทุกๆ 1 เดือนตามเวลาจริงจึงมีความสำคัญและแสดงให้เห็นเจตนาของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่จะทรงฝึกเหล่า “ทวยนาคร” ให้เกิดความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและการปฏิบัติในการปกครองตนเอง³⁶⁴

บุคคลแรกที่ได้รับเลือกตั้งเป็น “นคราภิบาล” คือ จางวางโท พระยาสุจริตธำรง (ไถ สุจริตกุล)³⁶⁵ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีภาพล้อพระหัตถ์ถึงพระยาสุจริตธำรง ซึ่ง

³⁶¹ การเลือกตั้งในเมืองนี้มีการจัดขึ้นบ่อยครั้งเนื่องจากเวลาในเมืองดุสิตธานีได้มีการกำหนดให้นับเวลา 1 เดือนเท่ากับ 1 ปี ดังนั้นการเลือกตั้งจึงเกิดขึ้นกันบ่อยๆ

³⁶² อำนาจหน้าที่ของ “นคราภิบาล” ตามธรรมนูญ อาทิ ดูแลรักษาเพิ่มพูนความผาสุกของ ดูแลการคมนาคม แม่น้ำลำคลอง การจัดไฟฟ้า การประปาในธานี **โปรดดู** มาตรา

³⁶³ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. **ธรรมนูญดุสิตธานี**. (พระนคร: โรงพิมพ์ไทยเขมร, 2495).

³⁶⁴ วชิรวิชัย กิตติชาติพรพัฒน์. ‘ดุสิตธานี’ เมืองจำลองประชาธิปไตย เบาละแสดและร่องรอยที่เหลืออยู่. เข้าถึงได้จาก <https://becommon.co/culture/dusit-thani-evidence/>

³⁶⁵ พระยาอุดมราชภักดี(ไถ สุจริตกุล) เป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในราชสำนักในรัชกาลที่ 6 มีความดีความชอบจนได้รับพระราชทานบ้านมนังคศิลา พระยาอุดมราชภักดีถือกำเนิดในราชินิกุลสุจริตกุล โดยเป็นบุตรของเจ้าพระยาสุธรรมมนตรี(ปลื้ม สุจริตกุล) กับพระนมแพ พระนมในสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระ

สามารถวิเคราะห์ให้เห็นได้ว่าตำแหน่งผู้ปกครองนั้น พระองค์ได้รับอิทธิพลจากตำแหน่งนายกเทศมนตรีในยุโรปดังจะเห็นได้จากภาพนี้ท่านนคราภิบาลผู้มีรอยสักที่ข้อมือขวาเป็นอักษรพระบรมนามาภิไธยย่อ ว.ป.ร.พระมหามงกุฎ หมายถึงท่านนคราภิบาลผู้นี้เป็น "คนหลวง" คือ ผู้ที่ได้ถวายตัว เป็นข้าราชการสำนักในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็กข้าหลวงเดิมมาตั้งแต่ พ.ศ. 2448 แต่งชุดพลเรือน สวมเสื้อราชปะแตน นุ่งโจง สวมรองเท้าหนังดำแบบราชการ (Court Shoes) สวมหมวกและเสื้อครุยประดับสังวาล เช่นเดียวกับเครื่องยศของผู้ดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรี หรือ "Lord Mayor" ในนครต่างๆ ของยุโรป มือซ้ายยื่นเท้าโต๊ะวางขวดและแก้ว ซึ่งเป็นเครื่องตั้งมียอดนิยมของไฮเต็ลเมโทรโปล³⁶⁶

รูปที่ 3 ภาพล้อฝีพระหัตถ์จางวางโท พระยาสุจริตธำรง (โถ สุจริตกุล)

ต่อมาคือ ศัพท์บัญญัติคำว่า “เชษฐบุรุษ” ใช้เรียก ตำแหน่งกรรมการที่ปรึกษาใน “นครบาล” และหัวหน้าทนายนครในเขตอำเภอ ซึ่งบัญญัติมาจากการสมานกันระหว่าง “เชษฐ” กับ “บุรุษ” หมายถึง ชายผู้เป็นใหญ่ การเพิ่มตำแหน่ง “เชษฐบุรุษ” มีเหตุผลระบุใน “พระราชกำหนดเพิ่มเติมและแก้ไข ธรรมนูญลักษณะการปกครอง คณะนคราภิบาลดุสิตธานี พระพุทธศักราช 2461” ว่า เมื่อ

บรมราชชนก โดยพระยาอุตมราชภักดีมีศักดิ์เป็นพี่ชายต่างมารดาของสมเด็จพระนางเจ้าอินทรศักดีศจี พระวรราชชายา พระสุจริตสุดา(เป็รื่อง) พระสนมเอกในรัชกาลที่ 6 และท่านผู้หญิงพัว อนุรักษ์ราชมณเฑียร

³⁶⁶วรชาติ มีชูบท. ท่านนคราภิบาลผู้มีสัก. เข้าถึงได้จาก https://vajiravudh.ac.th/OVtoVC/OVtoVC_101.htm และ V_mee. ไม่ทราบว่าไอโซโบราณท่านนี้ เฉลยหรือยังครับว่าเป็นท่านใด. เข้าถึงได้จาก <http://www.reumthai.com/index.php?topic=6914.30>.

ได้มีการทดลองใช้ธรรมนูญลักษณะการปกครองแล้วพบว่ายังมีข้อขาดตกบกพร่องอยู่ ซึ่งการแก้ไขเพิ่มเติมนั้นเป็นการเพิ่มหมวดที่ 2 “ว่าด้วยตำแหน่งเซษฐบุรุษ” ระบุในมาตรา 5 ว่า “เซษฐบุรุษนั้นให้ทวยนาครเจ้าบ้านสมมติ และเลือกคบตีนายบ้านผู้มีอายุ เป็นผู้นับถือในเขตอำเภอก่อนที่ตนตั้งบ้านเรือนอยู่นั้นอำเภอละคน เพื่อเป็นผู้แทนทวยนาครในอำเภอนั้น เข้าไปนั่งในสภากรรมการนคราภิบาล”

การแก้ไขเพิ่มเติมธรรมนูญด้วยการเพิ่มตำแหน่ง “เซษฐบุรุษ” เพื่อแก้ไขข้อขาดตกบกพร่องนั้นผู้วิจัยมีสมมุติฐานว่าเกิดขึ้นมาจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงต้องการฝึกฝนคนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองมากขึ้นเนื่องจากหน้าที่หลักในการปกครองและรับผิดชอบดูแลจังหวัดดุสิตธานีนั้น ความรับผิดชอบหลักอยู่ที่คณะนคราภิบาลแต่เพียงอย่างเดียว การเพิ่มตำแหน่ง “เซษฐบุรุษ” ขึ้นมาเป็นตัวแทนทวยนาครเข้าไปนั่งในสภากรรมการนคราภิบาลจึงเป็นการฝึกฝนให้ผู้รับตำแหน่งนี้แสดงความคิดเห็นในที่ประชุมอันเป็นประโยชน์ต่อทวยนาครในดุสิตธานี

การเลือกตั้งในดุสิตธานีนั้นมีหลักฐานจากประวัติศาสตร์บอกเล่าของนายลิขิตสารสนอง (ซัพพ์ บุณนาค)³⁶⁷ ผู้ที่เคยเป็นนคราภิบาลของดุสิตธานีคนสุดท้ายได้เล่าถึงการเลือกตั้งตามตามธรรมนูญการปกครองดุสิตธานีและฉบับการแก้ไขเพิ่มเติมว่า

“...ตามธรรมนูญการปกครองดุสิตธานีบัญญัติไว้ว่า ผู้ที่จะเข้ารับตำแหน่งเป็นนคราภิบาลจะต้องเลือกมาจากเซษฐบุรุษผู้ได้รับคะแนนนิยมสูงที่สุดในสมัยนั้น ซึ่งเป็นการเลือกตั้งแนวเดียวกันกับการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของเราในสมัยที่มีรัฐธรรมนูญใหม่ๆ คือ ในครั้งนั้นรัฐธรรมนูญกำหนดให้เลือกผู้แทนตำบลเสียชั้นหนึ่งก่อน แล้วให้ผู้แทนตำบลที่ราษฎรเลือกตั้งมานั้นลงคะแนนเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดของตน แต่ละจังหวัดตามจำนวนที่กฎหมายระบุไว้ เป็นที่เห็นได้ว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสมัยนั้น ได้เลือกมาจากผู้แทนตำบลนั่นเอง เป็นการเลือกตั้งสองชั้น มิได้เลือกโดยตรงจากราษฎรเช่นสมัยนี้ ส่วนการเลือกตั้งนคราภิบาลของดุสิตธานีนั้น มีที่ผิดแผกกันไปบ้าง ก็ในตอนที่มีสมาชิกของสภาดุสิตธานีเป็นผู้เสนอชื่อเซษฐบุรุษประจำอำเภอ เป็นผู้เข้ารับการแข่งขันคัดเลือกเป็นนคราภิบาล จะเสนออีกคนก็ได้ เมื่อได้เสนอชื่อเรียบร้อยแล้ว สภาก็จะเป็นผู้ออกเสียงลงคะแนนว่าเซษฐบุรุษคนใดจะได้รับคะแนนนิยมจากสภาสูงกว่ากัน...ฉะนั้นก่อนที่จะมีการเลือกตั้งนคราภิบาล จึงต้องมีการหาเสียงเลือกเซษฐบุรุษผู้อาวุโสในความนิยมเสียก่อน ในการประชุมเลือกตั้งเซษฐบุรุษและนคราภิบาลนั้น จะต้องมียทวยนาคร

³⁶⁷ จมื่นอมรรตธรรักษ์ (แจ่ม สุนทรเวช). ดุสิตธานี เมืองประชาธิปไตย ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (พระนคร : หอสมุดแห่งชาติ, 2513), หน้า 103.

ทั้งหมดมาร่วมประชุมพร้อมกัน แต่จะแบ่งทวายนาคออกเป็น 2 พรรค คือ ฝ่ายซ้าย และฝ่ายขวา หรือนัยหนึ่งเรียกว่าฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายค้าน เหมือนดัง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของเราที่เป็นอยู่ในเวลานี้...”³⁶⁸ (เน้นข้อความโดยผู้วิจัย)

ระบบเลือกตั้งตามธรรมนูญการปกครองดุสิตธานีและฉบับการแก้ไขเพิ่มเติมแสดงให้เห็นว่าเป็นระบบเลือกตั้งผู้แทนเพื่อเข้าไปเลือก “นคราภิบาล” ในตำบลบรรดาทวายนาคจะเลือก “เชษฐบุรุษ” เพื่อเป็นตัวแทนประจำอำเภอเพื่อเข้าไปทำหน้าที่เลือก “นคราภิบาล” ในสภาบรรดาทวายนาค จึงมิได้มีสิทธิเลือกผู้ปกครองของพวกเขาโดยตรง แต่ให้ “เชษฐบุรุษ” ทำหน้าที่นี้แทนพวกเขา ดังนั้น บรรดานคราภิบาลที่ได้รับการเลือกตั้งนั้นคือ “ผู้แทนตำบล” และเมื่อได้ตัวแทนครบ บรรดา “เชษฐบุรุษ” จะร่วมประชุมกันโดยการแบ่งออกเป็น 2 พรรค ได้แก่ พรรคแถบสีน้ำเงิน ซึ่งมีนายราม ภูกรุงเทพฯ นามสมมติของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นหัวหน้าพรรค กับพรรคแถบสีแดง ซึ่งไม่มีหัวหน้าพรรคถาวร แต่จะแต่งตั้งหัวหน้าพรรคขึ้นชั่วคราวเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้อภิปราย

6.3 เมืองทดลองรูปแบบระบอบประชาธิปไตย

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในครั้ง การเสด็จพระราชดำเนิน ทรงเปิดศาลารัฐบาลมณฑลดุสิตธานีเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2462

“...วิธีการที่ดำเนินเป็นไปนี้เป็นทดลองว่าจะจะเป็นประโยชน์ได้เพียงใดเพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับธานีให้แน่ชัดเสียก่อน วิธีดำเนินการก็ได้เจริญรวดเร็วตลอดทั้ง การงานในหน้าที่ฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายนคราภิบาล ข้าราชการทั้งหลายก็ได้ตั้งใจ อุตสาหะพยายามทำกิจการในหน้าที่สมควรแก่ธานีที่เล็ก การก็เจริญขึ้นทุกอย่าง การงานที่จะเจริญขึ้นได้โดยรวดเร็ว ก็ต้องอาศัยข้าราชการฝ่ายรัฐบาล และฝ่ายนคราภิบาล ตลอดทั้งข้าแผ่นดินพร้อมใจกันช่วยกระทำการงานในหน้าที่ที่ควรกระทำให้เป็นผลสำเร็จ ในไม่ช้าธานีของเราก็เจริญขึ้นอีกเป็นอันมาก วิธีการดำเนินการในธานี เล็กๆ ของเราเป็นเช่นไร ก็ตั้งใจไว้ว่าจะให้ประเทศสยามได้ทำเช่นเดียวกัน แต่จะ ให้เป็นการสำเร็จรวดเร็วทันใจดังธานีเล็กนี้ ก็ยังทำไปทีเดียวยังไม่ได้ โดยมีอุปสรรค บางอย่าง เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าขอให้ข้าราชการทั้งหลายตลอดจนทวายนาค จงตั้งใจ

³⁶⁸ เรื่องเดียวกัน., หน้า 103.

กระทำกิจการของตนตามหน้าที่ให้สมกับธานีซึ่งได้จัดตั้งขึ้นนี้ ในไม่ช้าจะได้แลเห็นผล
ของประเทศสยามว่าจะเจริญไปได้เพียงไร...”³⁶⁹ (เน้นข้อความโดยผู้วิจัย)

จากพระราชดำรัสเปิดศาลารัฐบาลมณฑลสุลตธานีแสดงให้เห็นพระราชประสงค์ของ
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโดยเฉพาะการใช้คำว่า “ทดลอง” วิธีการดำเนินการในดุสิต
ธานีตั้งแต่การมีธรรมนูญ การจัดการเลือกตั้ง การประชุมสภา การจัดตั้งให้มีพรรคการเมืองและกิจการ
หนังสือพิมพ์โดยคาดหวังว่า วิธีการดำเนินการที่ทรงทดลองทำในดุสิตธานีนี้มีแผนการจะนำไปใช้ใน
ระดับประเทศ

อย่างไรก็ตามนักวิชาการที่ไม่เห็นด้วยว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีเจตนา
จัดตั้งดุสิตธานีเพื่อเป็นต้นแบบประชาธิปไตย เขาก็วิเคราะห์ว่า การจัดตั้งดุสิตธานีนี้ไม่สามารถเรียกได้ว่า
เป็นต้นแบบประชาธิปไตยได้เนื่องจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจในเมืองนั้น ไม่ได้ตัดขาดออกไปจาก
ความสัมพันธ์เชิงอำนาจภายนอกดุสิตธานี แต่หากจะตีความถึงพระราชประสงค์ที่แท้จริง เจตนาของ
พระองค์คงเป็นเรื่องการฝึกการบริหาร หรือความพยายามที่จะปฏิรูประบบราชการของระบอบ
สมบูรณาญาสิทธิราชย์ นั่นก็คือ การฝึกให้ข้าราชการ โดยเฉพาะข้าราชการใกล้ชิดสามารถ
ประสานงานกันเพื่อกิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่ไม่ได้มีอะไรเกี่ยวกับประชาธิปไตย แต่หากจะจัดวาง
“ดุสิตธานี” ให้มีความเกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยจะจัดวางได้ว่า เมืองจำลองแห่งนี้เป็นหลักฐานของ
การวางรากฐานประชาธิปไตยในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เพื่อไม่ให้เกิดความตึงเครียดใน
โครงสร้างนั้นจนตั้งอยู่ต่อไปไม่ได้³⁷⁰

ผู้วิจัยเห็นด้วยกับบทวิเคราะห์ข้างต้นที่ว่า ดุสิตธานีไม่สามารถเรียกเป็นต้นแบบประชาธิปไตย
ได้ แต่บทวิเคราะห์ข้างต้นขาดการทำความเข้าใจประเด็นเรื่องการ “ทดลอง” ของพระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงมีพระราชประสงค์จะนำผลที่ได้จากการทดลองนี้เป็นแผนดำเนินการต่อไป
ในระดับประเทศ การทดลองตามพระราชประสงค์ของพระองค์ หมายถึง การทดลองพระราชทาน
อำนาจการปกครองตนเองในกิจการบางอย่างให้แก่ชาวดุสิตธานี แต่หากภายหลังปรากฏว่า อำนาจ
การปกครองตนเองที่พระองค์ได้พระราชทานนั้นชาวดุสิตธานียังไม่รู้จักใช้ พระองค์ก็สามารถเพิกถอน

³⁶⁹ มุลินธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระราชดำรัส 100 ครั้ง.
(กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์, 2529), หน้า 174.

³⁷⁰ ศิริพจน์ เหล่ามานะเจริญ. ดุสิตธานี เป็นเมืองตุ๊กตา ไม่ใช่โมเดลทดลองประชาธิปไตย. เข้าถึงได้จาก
https://www.matichonweekly.com/column/article_330582.

หรือแก้ไขได้เพื่อประโยชน์แห่งมหาชน³⁷¹ ดังนั้นการใช้คำว่า “ทดลอง” ทำให้เห็นวิธีการทดลองแปลง “การปกครองตนเอง” ซึ่งเป็นกระแสที่นิยมในช่วงเวลานั้นลงตัวกับระบอบราชาธิปไตย การพระราชทานอำนาจในการปกครองตนเองให้ดูแลกิจการบางอย่าง และสามารถเรียกเอาคืนและแก้ไขได้หากไม่รู้จักใช้อำนาจจึงเป็นการทดลองวิธีการดำเนินการในดุสิตธานีเพื่อเตรียมนำวิธีการจัดสรรอำนาจด้วยวิธีเดียวกันในระดับประเทศ

การจัดตั้งดุสิตธานีจึงเป็นการเล่นการเมืองทางวัฒนธรรมที่แปลงหลัก “การปกครองตนเอง” ให้เข้ากันได้กับระบอบราชาธิปไตยด้วยวิธีการพระราชทานอำนาจการปกครองตนเองให้ทดลองทำกิจการบางอย่างให้กับประชาชน การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองในเรื่องนี้ ผู้วิจัยพบหลักฐานจากประวัติศาสตร์บอกเล่าของพระยาสุทรพิพิธ ซึ่งได้แต่งเรื่องลงหนังสือวิชาฐานุสรณ์ว่า

“...เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๔ ข้าพเจ้าก็ได้รับโทรเลขกระทรวงมหาดไทยให้มารับราชการกรุงเทพฯ ขณะนั้นข้าพเจ้ารับราชการอยู่จังหวัดนครสวรรค์ ครั้นเข้ามาถึงและมารายงานตัวตามระเบียบแล้ว ท่านเสนาบดีก็แจ้งความประสงค์ให้ทราบโดยเลาๆ แล้วสั่งให้ไปฟังเรื่องราวละเอียดจากท่านปลัดกระทรวง เมื่อได้พบกับท่านปลัดกระทรวง ท่านจึงได้บอกเรื่องราวให้ทราบโดยตลอด นับแต่ที่ท่านได้รับพระราชกระแสมาประการใด และกระทรวงมหาดไทยมีแผนที่จะปฏิบัติต่อไปอย่างไร ท่านบอกว่า จังหวัดที่จะให้เริ่มงานนี้ได้เลือกเอาจังหวัดสมุทรสาคร...ส่วนบุคคลที่จะให้ไปดำเนินงานนั้น ก็ได้ตกลงกันแล้วว่า จะย้ายข้าพเจ้าจากจังหวัดนครสวรรค์มาอยู่ยังจังหวัดสมุทรสาครเพื่อเป็นผู้ปฏิบัติการตามนโยบายของกระทรวงมหาดไทยต่อไป... ฉะนั้นหน้าที่ของข้าพเจ้าในขั้นตอนนี้ก็คือร่วมเป็นกรรมการพิจารณาจัดร่างธรรมนูญการปกครอง และระเบียบแบบแผนที่จะต้องใช้ในการนี้ อีกประการหนึ่งก็คือ ข้าพเจ้าต้องศึกษาระบบ Municipality ของอังกฤษ โดยให้ไปติดต่อปรึกษาหารือกับหม่อมเจ้าสกลวรรณกร วรวรรณ ซึ่งเป็นกรรมการในเรื่องนี้ด้วยผู้หนึ่ง...ข้าพเจ้าก็ได้ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา และเมื่อหมดธุระในหน้าที่แล้วจึงกลับขึ้นไปจังหวัดนครสวรรค์ ภายหลังต่อมาดูเหมือนว่า เมื่อกระทรวงมหาดไทยได้ทูลเกล้าฯ ถวายร่างกฎหมายและระเบียบแบบแผนขึ้นไปแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงนำเรื่องเข้าที่ประชุมคณะเสนาบดี แล้วมีข่าวกระแสนกระสายจะเท็จจริงอย่างไร ไม่ทราบ ว่ามีเสนาบดีบางท่านเห็นว่า ร่างกฎหมายของกระทรวงมหาดไทยให้สิทธิแก่ราษฎรกว้างขวางเกินไปอาจกระทบกระเทือนต่อผลประโยชน์ของรัฐ เรื่องจึงยังตกลง

³⁷¹ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. ธรรมนูญดุสิตธานี. (พระนคร: โรงพิมพ์ไทยเชชม, 2495).

ไม่ได้ คงค้างพิจารณากันอยู่ ต่อมาไม่ช้า ถึงปี พ.ศ. 2465 กระทรวงมหาดไทยกับ กระทรวงนครบาลก็ถูกยุบรวมเข้าเป็นกระทรวงเดียวกัน ท่านเจ้าพระยาสุรสีห์วิสิษฐศักดิ์กราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งก่อนแล้ว เจ้าพระยายมราช เสนาบดีกระทรวงนครบาลได้เข้ามารับตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยแทน...”³⁷²

จากประวัติศาสตร์คำบอกเล่าของพระยาสุนทรพิพิธสามารถเชื่อมโยงไปยังเอกสารหลักฐานสำคัญ นั่นคือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างเจ้าพระยายมราชเรื่อง “บันทึกความเห็นเรื่องการจัดมวินิชิแปลดี” วันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2465 กับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเรื่อง “พระราชบันทึกความเห็นประกอบความเห็นของเจ้าพระยายมราชเรื่องจัดตั้งมวินิชิแปลดี” เนื่องจากจะเห็นว่าความพยายามผลักดันวิธีการดำเนินการในดุสิตธานีไปใช้เริ่มต้นเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2464 ต่อมาเมื่อพระยาสุนทรพิพิธกับหม่อมเจ้าสกลวรรณกร วรวรรณได้จัดทำร่างธรรมนูญการปกครองเสร็จสิ้นแล้ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนำเรื่องเข้าที่ประชุมคณะเสนาบดีจนกระทั่งในปี พ.ศ. 2465 เจ้าพระยายมราชได้เข้ารับตำแหน่งเป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย

การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างเจ้าพระยายมราชกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีที่มาจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้นำการแสดงความคิดเห็นเรื่องความสกปรกของการศุขาภิบาลจากหนังสือพิมพ์บางกอกไทมส์กับกรุงเทพเดลิเมล์ให้แก่เจ้าพระยายมราช ซึ่งมีสาระสำคัญ 2 ประการ 1. สิ่งโสโครกจากขยะมูลฝอย เจ้าพนักงานมิได้ทำลายตามกฎหมายศุขาภิบาล 2. สิ่งโสโครกจากโรงเลี้ยงสัตว์อยู่นอกเขตศุขาภิบาล ผู้เขียนหนังสือพิมพ์เสนอทางออกเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว คือ การขยายเขตศุขาภิบาลออกไปให้ครอบคลุมท้องที่³⁷³

เจ้าพระยายมราชจึงได้ถวายนความคิดเห็นเรื่อง “บันทึกความเห็นเรื่องการจัดมวินิชิแปลดี” ซึ่งแสดงให้เห็นวิธีการจัดวางหลักการปกครองตนเองในระบอบราชาธิปไตย “ว่าด้วยกรรมกรสภา การเลือกตั้งสภากรรมกรมีลักษณะอย่างไรบ้าง และสำหรับกรุงเทพฯ จะเหมาะแก่วิธีใด” เจ้าพระยายมราชได้จำแนกวิธีการการเลือกตั้งสภากรรมกร 3 แบบ ได้แก่ 1. ราษฎรเลือกตั้งโดยความเห็นของตนเอง 2. รัฐบาลเลือกตั้งขึ้นให้เป็นผู้แทนราษฎร 3. วิธีการเลือกแลเลือกตั้งผสมกัน และเห็นว่า วิธีการ

³⁷² จมื่นอมรรตรุณารักษ์ (แจ่ม สุนทรเวช). ดุสิตธานี เมืองประชาธิปไตย ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (พระนคร : หอสมุดแห่งชาติ, 2513), หน้า 323 – 234.

³⁷³ สนธิ เตชานันท์. แนวพระราชดำริทางการเมืองในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว : ศึกษาเฉพาะกรณีการพัฒนาการเมืองโดยกระบวนการปกครองท้องถิ่น (พ.ศ.2453-2468). (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527). หน้า 139.

เลือกตั้งสภากรรมการสำหรับกรุงเทพฯ คือ วิธีการผสม เจ้าพระยายมราชได้เขียนบันทึกความเห็นสนับสนุนวิธีการเลือกตั้งสภากรรมการแบบผสมว่า

“...สภากรรมการผสมเช่นนี้ บางที่จะเห็นว่าไม่ใช่ (ดีโมครติก) แต่อย่างไรก็ดี สมควรนำจะใช้วิธีนี้ในขั้นต้น เมื่อต่อไปข้างนำพลเมืองมีความเจริญทั่วถึง แลเมื่อมีความต้องการจะสำแดงความเอื้อเฟื้อในทางการปกครอง ก็อาจขยับขยายวิธีการไปได้ทีละเล็กละน้อยตามควรแก่สมัย เช่น การเพิ่มจำนวนกรรมการเลือกให้มากขึ้น หรือลดจำนวนกรรมการตั้งให้ลดลง เป็นต้น...”³⁷⁴ (เน้นข้อความโดยผู้วิจัย)

เจ้าพระยายมราชได้ให้เหตุผลสนับสนุนการใช้วิธีการเลือกตั้งแบบผสมเนื่องจากการให้ราษฎรเลือกตั้งโดยความเห็นของตนเองเป็นวิธีการที่ใช้ในประเทศที่เจริญแล้ว และไม่เหมาะกับการใช้ในประเทศที่มีการปกครองราชาธิปไตย ส่วนวิธีการให้รัฐบาลเลือกตั้งขึ้นเป็นผู้แทนราษฎรก็ไม่เหมาะสม เพราะวิธีการนี้เป็นวิธีการที่ใช้ในประเทศที่เป็นเมืองขึ้น และเป็นวิธีการที่ผิดความมุ่งหมายที่จะขยายสิทธิให้แก่พลเมือง³⁷⁵ บันทึกความคิดเห็นของเจ้าพระยายมราชในเรื่องนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชบันทึกตอบความคิดเห็นในข้อนี้ว่า “...เห็นว่าในขั้นต้นมีสภากรรมการผสมอย่างเช่นที่ว่านี้จะเหมาะแก่ความต้องการสำหรับกรุงเทพฯ”³⁷⁶

การแสดงความเห็นชอบและมีพระราชดำริให้มีการเริ่มต้นให้ราษฎรปกครองตนเองนั้น สามารถวิเคราะห์ได้ว่า พระองค์ได้เล่นการเมืองทางวัฒนธรรมเป็นที่เรียบร้อยแล้วด้วยการจัดวางมโนทัศน์ทางการเมืองประชาธิปไตยที่เริ่มเผยแพร่เข้ามาให้อยู่ในขอบเขตพระราชอำนาจที่พระองค์ทรงพระราชทานอนุญาต การจัดตั้งดุสิตธานี และพระราชดำริเรื่องการจัดตั้งให้เกิดการปกครองตนเองในกรุงเทพฯ การเผยแพร่พุทธวิธีหรือแผนการดำเนินการภายนอกเพื่อรองรับวิธีการปกครองที่ให้อำนาจ

³⁷⁴ เจ้าพระยายมราช. บันทึกความเห็นเรื่องการจัดมโนธิปไตย. ใน สนธิ เตชานันท์. แนวพระราชดำริทางการเมืองในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว : ศึกษาเฉพาะกรณีการพัฒนาการเมืองโดยกระบวนการปกครองท้องถิ่น (พ.ศ.2453-2468). (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527). หน้า 153.

³⁷⁵ เรื่องเดียวกัน., หน้า 150 – 151.

³⁷⁶ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระราชบันทึกความเห็นประกอบความเห็นของเจ้าพระยายมราชเรื่องจัดตั้งมโนธิปไตย. ใน สนธิ เตชานันท์. แนวพระราชดำริทางการเมืองในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว : ศึกษาเฉพาะกรณีการพัฒนาการเมืองโดยกระบวนการปกครองท้องถิ่น (พ.ศ.2453-2468). (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527). หน้า168.

แก่ประชาชนที่มาพร้อมกับความเจริญที่สยามรับมาจากประเทศตะวันตก พระองค์ได้สรุปความคิดในเรื่องนี้ไว้ว่า

“...เพราะสมัยนี้การศึกษาและสมาคมในกรุงสยามเจริญขึ้นมาก และเมื่อเป็นเช่นนั้นก็เป็นธรรมดาอยู่เองที่จะต้องเกิดมีคนบางจำพวกที่มีความปรารถนาที่จะได้มีเสียงในการปกครองบ้าง ความปรารถนาเช่นนี้เป็นเหมือนเงาตามตัวแห่งอารยธรรม ในเวลานี้จะกตความปรารถนาที่ไว้ก็ยังได้อยู่โดยใช้ความระวังอย่างเข้มแข็ง แต่ที่จะทำให้อันตรธานเพื่อระงับไปทีเดียวนั้น อย่างไรก็ตาม ก็พันวิสัยแน่นอน ในทางรัฐประศาสน์ ผู้เป็นนักการเมืองที่ดีจำจะต้องเป็นผู้เล็งเห็นการไกล และต้องเป็นผู้ที่พอจะคิดดำเนินการซึ่งรู้แน่แล้วว่าจะมาถึงเสียก่อนที่การอันนั้นจะมาบังคับให้ทำ ถ้าวางใจจนเหตุการณ์มาบังคับแล้วจึงคิดทำ บางที่ตรงยังไม่ตกก็อาจเข้าไปเสียแล้ว ฉะนั้นจึงควรต้องคิดเตรียมไว้ให้พร้อมก่อนเวลาที่จำเป็นจริงๆ เพื่อว่ามีเหตุการณ์มาบังคับจะได้ลงมือได้ทีเดียวโดยไม่ต้องเปลืองเวลาค่าคิด เปรียบเหมือนแม่ทัพ ถึงแม้จะเป็นเวลาที่สงบศึกอยู่ก็ต้องเตรียมการแลวางแผนยุทธศาสตร์ยุทธวิธีที่จำดำเนินการไว้พร้อม เพื่อจะได้ไม่ต้องทำการโดยฉุกฉลุกเมื่อเกิดศึกขึ้นแล้ว...”³⁷⁷ (เน้นข้อความโดยผู้วิจัย)

ดังนั้นจากเอกสารบันทึกตอบพระยายมราชของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในเรื่องนี้แสดงให้เห็นความคิดของพระองค์ต่อการแสวงหาการปกครองตนเองที่มาพร้อมกับความเจริญจากประเทศตะวันตก พระองค์ยอมรับว่าไม่สามารถปิดกั้นกระแสการเรียกร้องเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองไม่ได้ พระองค์จึงมองการณ์ไกลด้วยการจัดเตรียม “การเมืองทางวัฒนธรรม” เมืองทดลองปกครองตนเองดุสิตธานีไว้รองรับการเรียกร้องการเปลี่ยนแปลงการปกครองที่จะให้อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชนลดศักยภาพลงด้วยธรรมเนียมการปกครองราชาธิปไตย

6.5 สรุปท้ายบท

ในบทนี้สามารถสรุปได้ว่า การทดลองปฏิบัติจัดตั้งเมืองจำลองไม่ว่าจะเป็น “สาธารณรัฐใหม่” “เมืองมั่ง” และ “สมาคมศรี” รวมไปถึงการจัดตั้งดุสิตธานีมีความสำคัญในการการแปลงมโนทัศน์ประชาธิปไตยให้ลงตัวกับระบอบราชาธิปไตยด้วยวิธีการพระราชทานอำนาจในการปกครองตนเองในกิจการที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงอนุญาต ซึ่งเหตุผลสนับสนุนมาจากความนิยมใน

³⁷⁷ เรื่องเดียวกัน., หน้า 175.

หลักการปกครองที่ให้อำนาจประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครอง พระองค์จึงมีพระบรมราโชบาย คือ การเล่นการเมืองในทางวัฒนธรรมจัดวางธรรมเนียมการปกครองที่จะลดศักยภาพการให้อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชนที่ยังไม่พร้อมที่จะปกครองตนเอง

บทที่ 7

บทวิเคราะห์การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

“...ภาษาไทยนี้แหละจะเป็นหลักประกันแห่งความมั่นคง
ประชาชาติไทยต่อไป เพราะว่าถ้าเราใช้คำฝรั่งทับศัพท์ในคำที่
เกี่ยวกับความเห็นแล้ว เราอาจเดินเร็วเกินไปได้ กล่าวคือ เราอาจ
ถ่ายแบบของเขามาโดยแทนที่จะดัดแปลงเสียก่อนให้เข้ารูปเข้า
ทำนองความคิดความเห็นของเราตั้งนี่ก็เป็นได้ แต่ถ้าเราใช้คำไทยและ
คิดคำไทยขึ้นใหม่แล้ว เราต้องค่อยเดินค่อยไป...”³⁷⁸

บทนำ

“Republic” “Socialist” “God King Country” เป็น มโนทัศน์ทางการเมืองที่
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแปลงเพื่อสร้างชาติไทย ดังนั้นจุดประสงค์ของบทนี้ คือ
การนำเสนอบทวิเคราะห์ต่อมโนทัศน์ที่พระองค์ทรงแปลงเพื่อเข้าใจเจตนาของพระองค์ ดังนั้นในบทนี้
จึงมีลำดับในการนำเสนอดังต่อไปนี้ 7.1 วิเคราะห์การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทย
ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 7.2 ประเมินการตอบรับมโนทัศน์ทางการเมืองที่
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแปลง 7.3 วิเคราะห์อิทธิพลของการถ่ายศัพท์
ภาษาต่างประเทศเป็นศัพท์สยามต่อมโนทัศน์ทางการเมืองต่างประเทศที่รับเข้ามา และอิทธิพลต่อ
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า พระองค์ทรงมีปฏิกิริยาต่อสภาพบริบททางการเมือง
ต่างประเทศอย่างไร รวมไปถึงข้อจำกัดของการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

³⁷⁸ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิพงษ์ประพันธ์. สยามพากย์. วิทยาวรรณกรรม (กรุงเทพฯ:
แพร่พิทยา, 2514), หน้า 727.

7.1 บทวิเคราะห์การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นความคิดทางการเมืองของพระองค์ในบริบททางการเมืองตลอดระยะเวลา 15 ปี ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองในประเทศจีน การเกิดมหาสงครามในทวีปยุโรป และการอบรมข้าราชการบริหาร ข้าราชการในเรื่องการปกครองตนเอง ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็น “วิธีการ” (Means) ที่พระองค์ใช้จัดการกับความนิยมในมโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกที่เผยแพร่เข้ามา มโนทัศน์ที่พระองค์ทรงเปลี่ยนนั้นเป็นข้อวิจารณ์ที่มีต่อวิธีการปกครองของระบอบสาธารณรัฐ และสังคมนิยมที่ไม่สามารถนำมาปฏิบัติใช้ได้ ตัวอย่างเช่น หลังจากมีการปฏิวัติซินไฮ่ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนำเสนอมนทัศน์ “ราชวงศ์กระษัตริย์ใหม่” เพื่ออธิบายการก่อการของคณะเกิดเหม็งว่ามีได้ใช้วิธีการปกครองตามระบอบสาธารณรัฐ พวกเขากลับสร้างการรับรู้ในหมู่พลเมืองจีนว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเสมือนการเปลี่ยนราชวงศ์ หรือการนำเสนอมนทัศน์ “ศาสนาพระศรีอารีย์” เพื่ออธิบายว่าเป้าหมายของระบอบเป็นความดี ซึ่งพระองค์ก็ยอมรับและไม่ปฏิเสธ แต่มนทัศน์ที่พระองค์ทรงเปลี่ยนมุ่งไปที่การวิจารณ์ “วิธีการ” ไปสู่ระบอบสังคมนิยมไม่ว่าจะเป็นการจัดการให้ทรัพย์สินเป็นของกลาง การให้ความเสมอภาคแก่คนทุกคน การยกเลิกศาสนา ซึ่งพระองค์ยืนยันว่าเป็นวิธีการที่ไม่สามารถนำมาใช้ปฏิบัติจริงได้³⁷⁹

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ “วาทศิลป์” ซึ่งพบรูปแบบการใช้พระราชดำรัสของพระองค์เพื่อรับมือกับความนิยมในมโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกที่เผยแพร่เข้ามา พระองค์พบว่าข้อเขียนที่เผยแพร่ในหนังสือพิมพ์ หรือพฤติกรรมเลียนแบบเอาอย่างตะวันตกของคนในสยามเกิดกระแสเรียกร้องให้สยามเปลี่ยนแปลงตามตะวันตกอย่างรวดเร็ว ผู้วิจัยพบรูปแบบของวาทศิลป์ของพระองค์

³⁷⁹ การเสนอบทวิเคราะห์ว่า การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยเป็น “วิธีการ” ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวใช้เพื่อบรรลุเป้าหมายทางการเมือง วิธีการนี้มุ่งวิพากษ์ระบบและกลไก ซึ่งหมายถึง วิธีการปกครองที่จะนำไปสู่เป้าหมาย เช่น ในระบอบการปกครองโศเซียลิสต์มีเป้าหมายคือ สังคมที่เสมอภาค ซึ่งมีวิธีการปกครองที่จะนำไปสู่เป้าหมาย คือ การจัดทรัพย์สินเป็นของกลาง ผู้วิจัยพบว่า การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองของพระองค์มิได้ปฏิเสธเป้าหมายของระบอบการเมือง แต่พระองค์วิจารณ์ถึงวิธีการที่จะนำไปสู่เป้าหมายว่าเป็นอุดมคติที่ไม่สามารถนำไปปฏิบัติจริงได้ โปรดดู หัวข้อ 7.1.1 รีบลิคเก้ คือ ระบอบราชวงศ์กระษัตริย์ใหม่ 7.1.2 โสเซียลิสต์ คือ ศาสนาพระศรีอารีย์ หน้า 184 – 190.

ซึ่งแสดงให้เห็นแนวทางการปรับปรุงประเทศให้เกิดความเจริญอย่างค่อยเป็นค่อยไป ได้แก่ 1.การเสียดสีล้อเลียน 2.ความรู้อยังไม่มากพอ และ 3.อุดมคติที่เป็นไปไม่ได้³⁸⁰

7.1.1 รีพับลิคเก้ คือ ระบอบราชวงศ์กระษัตริย์ใหม่

การแปลงมโนทัศน์ระบอบการเมืองทั้ง “Republic” และ “Socialist” ผู้วิจัยเริ่มต้นวิเคราะห์ตั้งแต่การรับรู้มโนทัศน์ระบอบการเมืองต่างประเทศ ซึ่งจากหลักฐานสามารถยืนยันเป็นลายลักษณ์อักษรได้ว่า พระองค์รับรู้ครั้งแรกในช่วงที่ไปศึกษาต่อ ณ ประเทศอังกฤษ คำศัพท์ระบอบการเมืองที่พระองค์ใช้ปรากฏอยู่ในต้นฉบับลายพระหัตถ์ของพระองค์

เมื่อพระองค์เสด็จกลับจากการศึกษา และขึ้นครองราชย์สมบัติต่อจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเวลาที่เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองในประเทศจีน ซึ่งมีอิทธิพลต่อสยามในด้านของการเผยแพร่แนวคิดเรื่องระบอบการปกครองทั้ง “Republic” และ “Socialist” พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงได้แปลงมโนทัศน์ “Republic” เป็น “ราชวงศ์กระษัตริย์ใหม่” (Republic as a new dynasty) กับ การแปลงมโนทัศน์ “Socialist” เป็น “ศาสนาพระศรีอารีย์”

ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า การแปลงมโนทัศน์ระบอบการเมือง “Republic” ของพระองค์มาจากเหตุผล 2 ประการ ได้แก่ ก.ความรู้ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในเรื่องประสบการณ์ทางการเมืองในประเทศจีน ข.การแก้ไขความเข้าใจผิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองในประเทศจีนว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบอบสาธารณรัฐที่แท้

ก.ความรู้ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในเรื่องประสบการณ์ทางการเมืองในประเทศจีน

เหตุผลประการแรกที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวแปลงมโนทัศน์ “Republic” เป็น “ราชวงศ์กระษัตริย์ใหม่” คือ การเชื่อมโยงมโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกเข้ากับความรู้ของ

³⁸⁰ ผู้วิจัยขอกราบขอพระคุณขอเสนอแนะเรื่องรูปแบบของวาทศิลป์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโดยรองศาสตราจารย์ ดร.ศุภมิตร ปิติพัฒน์ ที่ได้แนะนำให้ศึกษาจากหนังสือเรื่อง Albert O. Hirschman *The Rhetoric of Reaction: Perversity, Futility, Jeopardy*. (London: The Belknap Press, 1991) และการประยุกต์ใช้และนำเสนอเป็น รูปแบบวาทศิลป์ของรัชกาลที่ 6 ที่มีปฏิกริยาต่อข้อเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมือง ได้แก่ 1.การเสียดสีล้อเลียน 2.ความรู้อยังไม่มากพอ และ 3.อุดมคติที่เป็นไปไม่ได้

พระองค์ที่ได้รับจากประสบการณ์ทางการเมืองในประเทศจีน มโนทัศน์ “Republic” ได้เผยแพร่และ
และชี้้นำโดยซุนยัตเซน และคณะที่เรียกตนเองว่า “เก๊กเหม็ง” แต่มโนทัศน์ทางการเมืองในเรื่องนี้เป็น
ของใหม่ ซึ่งพลเมืองจีนไม่รู้จักและไม่เข้าใจมโนทัศน์ทางการเมืองนี้ แต่สิ่งที่พลเมืองจีนเข้าใจ พระองค์
คิดว่าเป็นวัฒนธรรมทางการเมือง “โอรสสวรรค์”³⁸¹ ซึ่งสืบทอดกันมาในระบอบราชาธิปไตย

“...รีพับลิกจีนนั้น มีทางที่จะดำรงอยู่ต่อไปเพียงไร? ก่อนที่จะตอบปัญหาข้อนี้
จำเอนจะต้องย้อนตั้งปัญหาอีกข้อ ๑ ว่า ผู้ถามบ่งความถึงรีพับลิกประเภทใด ถ้า
หมายความว่าเพนรีพับลิกแต่เพียงชื่อ ซึ่งใช้เรียกวิถีปกครองบ้านเมืองชนิดหนึ่งเช่นนี้
แล้ว เราก็จะตอบได้ว่า รีพับลิกจีนจะดำรงอยู่ได้ตราบเท่าที่พวกพ้องของรีพับลิ
กเองยังมีความเชื่อถือกันอยู่ และตราบเท่าที่รัฐบาลแห่งรีพับลิกนั้น ยังสามารถใช้
อำนาจปกครองบ้านเมืองอยู่ได้โดยกวัดขั้น ฝ่ายพลเมืองจีนทั่วไปนั้น ไม่มีความรู้
หรือความอยากรู้ด้วยซ้ำ ว่าผู้ใดเพนหัวหน้าเพนประธาณอยู่ในเมืองหลวง ชาว
ต่างประเทศโดยมากที่รู้จักเมืองจีนดีมีความเห็นพ้องกันว่า ในส่วนพลเมืองจีน
ทั่วไปไม่มีความรู้สักว่า รัฐบาลกลางซึ่งตั้งอยู่ ณ เมืองหลวงนั้น เกี่ยวข้องแก่
ตัวอย่างไร เลยถ้าท่านจะลองพูดกับราษฎรจีน ถึงเรื่องรัฐบาลราษฎรนั้นคงจะเบ้ง
ดูน่าท่าน แต่ท่านพูดถึงพระโอรสสวรรค์ (วังตี้) เขาคงพยักหน้าแสดงความเข้าใจ
ทันที..”³⁸² (เน้นข้อความโดยผู้วิจัย)

ดังนั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้วิเคราะห์การเปลี่ยนระบอบการปกครอง
ในประเทศจีนมิใช่การเปลี่ยนไปสู่ระบอบสาธารณรัฐที่แท้จริง การเปลี่ยนแปลงเป็นการเปลี่ยนตัวผู้
อำนาจในการปกครอง แต่โครงสร้างทางการเมือง และวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อความคิดของพลเมือง
ยังคงดำรงอยู่ นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวยังได้อ้างหลักฐานเชิงประจักษ์จาก
นักปราชญ์ในวิชาพงศาวดารชาวญี่ปุ่นชื่อ “อียะเนนากา” (Toyokichi Iyenaga)³⁸³ ที่ได้แต่งหนังสือ

³⁸¹ “วังตี้” หรือแปลว่า “โอรสสวรรค์” ภาษาการเมืองคำว่า “วังตี้” มโนทัศน์เรื่องนี้เป็นความเข้าใจของ
ชาวจีน คือ ผู้ที่สามารถกระทำการเส่นไหว้สวรรค์ได้เพียงผู้เดียว หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ทำแทนพลเมืองจีนทั้งหมด

³⁸² อัครพาทุ. 2455. ปกิณณกะคดี. แปลจากภาษาอังกฤษ ซึ่งออกในหนังสือพิมพ์สยามมอบเซอร์เวอร์.
(ม.ป.ท.: หนังสือพิมพ์ไทย), หน้า 14 – 15.

³⁸³ โทโยคิชิ อียะเนนากา (Toyokichi Iyenaga) เขาจบการศึกษาทางด้านกฎหมาย และได้เป็นอาจารย์
มหาวิทยาลัยชิคาโก (Chicago) และมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย (Columbia) เขาได้เคยพบนายแพทย์มอร์ริสันขณะที่
เขาได้เดินทางไปเมืองปักกิ่งประเทศจีนในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงประเทศจีนเป็นสาธารณรัฐ ผลงานวิชาการส่วนใหญ่
ของเขาจะเน้นไปในการค้นคว้าของมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศญี่ปุ่น กับประเทศจีนและอเมริกา
ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อสันนิษฐานว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวคงได้อ่านหนังสือเรื่องนี้ของอียะเนนากา

เรื่องการตั้งสาธารณรัฐในประเทศจีนเพื่อเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ยืนยันว่า พลเมืองจีนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจว่าระบอบการเมือง “Republic” คืออะไรด้วยการใช้วิธีการสมมติว่า พลเมืองที่สามารถเข้าใจในระบอบรีพับลิค คือ คนชนชั้นกลางมีจำนวน 4,000,000 คน แต่พลเมืองจีนทั้งประเทศมีทั้งสิ้น 400,000,000 คน ดังนั้นจากตัวเลขที่ได้ประมาณขึ้นดังกล่าวก็พอที่จะอนุมานได้ว่า มีชาวจีนแค่ 1 ใน 100 เท่านั้นที่เข้าใจระบอบการปกครองรีพับลิค³⁸⁴

ข. การแก้ไขความเข้าใจผิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองในประเทศจีนว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบอบสาธารณรัฐที่แท้

“...ท่านทั้งหลายไม่คิดหรือ ว่าเราสมควรจะพยายามยกตัวเราให้เสมอเท่ากับชาติอื่นๆ จึงจะได้รับความนับถืออันแท้จริงแห่งชาติทั้งหลาย ไม่ใช่ถูกตบหลังอย่างปรานีดังที่เขาทำแก่เราอยู่ทุกวันนี้ ถ้าท่านเห็นว่าเป็นการสมควรแล้ว ท่านต้องบากบั่นหาญพอที่จะคิดจะทำอะไรด้วยตนเองบ้าง ในที่นี้ข้าพเจ้าขอวิวอนว่า อย่าเข้าใจผิด ! ข้าพเจ้าไม่ขอแนะนำให้ท่านแสดงความคิดแฝงอย่างจืดและซึ่งไม่ใช่อื่นไกล เป็นการเอาอย่างชนิดเลวทรามสามัญเท่านั้นเลย ข้าพเจ้าไม่อยากจะให้ท่านใช้ความคิดชนิดที่ทำให้เกิดผลเปลี่ยนราชอาณาจักรอันแท้จริงเป็น “รีพับลิคเก๊” ชนิดอเมริกาใต้ ดังปรากฏอยู่ในประเทศซึ่งไม่สู้จะห่างไกลเรานัก ! ...”³⁸⁵ (เน้นข้อความโดยผู้วิจัย)

หลักฐานข้างต้นเป็นข้อความที่ในเอกสารเรื่อง “การเอาอย่างโดยไม่ไตร่ตรอง” ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระองค์ได้ตีพิมพ์ภายหลังจากที่คณะเก๊กเหม็งได้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองในประเทศจีนสำเร็จ ผู้วิจัยตั้งใจยกข้อความดังกล่าวมาเพื่อประกอบกับหลักฐานที่ผู้วิจัยได้รวบรวมและนำเสนอไว้ในบทที่ 4 เรื่องการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองใน

ในตอนที่พระองค์ทรงเสด็จเยือนมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ยิ่งไปกว่านั้นพระองค์ยังได้แปลจดหมายของหมอมอร์ริสันทำให้เป็นหลักฐานที่ยืนยันและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของแหล่งข้อมูลที่เชื่อมโยงกันระหว่างอียิปต์ นากา หมอมอร์ริสัน และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดดู George Ernest Morrison. *The Correspondence of G. E. Morrison 1912 -.1920.* (Cambridge University Press, 1978), p 5.

³⁸⁴ อัสวาทุ. 2455. ปกิณณกะคดี. แปลจากภาษาอังกฤษ ซึ่งออกในหนังสือพิมพ์สยามออบเซอร์เวอร์. (ม.ป.ท.: หนังสือพิมพ์ไทย), หน้า 66.

³⁸⁵ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. การเอาอย่างโดยไม่ไตร่ตรอง. ใน ลัทธิเอาอย่าง. (กรุงเทพฯ: ธรรมบรรณาคาร, 2516), หน้า 24.

ต่างประเทศ ที่พระองค์ได้ข้อสรุปว่า การเปลี่ยนระบอบการปกครองในต่างประเทศนั้นอำนาจยังอยู่ อยู่ในคนเพียงคนเดียว หรือกลุ่มบุคคล มิใช่อยู่กับประชาชน กับหลักฐานที่รวบรวมพฤติกรรมของ คณะเก๊กเหม็งภายหลังการปฏิวัติยังคงใช้ธรรมเนียมจีน และใช้ประกอบกราววิเคราะห์พระราชประสงค์ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในเรื่องการแปลงมโนทัศน์ “Republic” เป็น “ราชวงศ์ กระจัตรีย์ใหม่”

ข้อความข้างต้นจึงแสดงให้เห็นว่า พระองค์มีความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงระบอบการ ปกครองเป็นสาธารณรัฐในประเทศจีนว่าเป็นของปลอม หรือ “เก๊” และทำให้ผู้วิจัยคาดเดาต่อไปได้ว่า บรรดาพลเมืองในสยามคงรับรู้และเข้าใจว่า การเปลี่ยนแปลงการปกครองในจีนเป็นการเปลี่ยนแปลง ที่จะมอบอำนาจให้พลเมืองจีนใช้เพื่อให้ได้รับประโยชน์ ดังนั้นการที่พลเมืองมีความเข้าใจการ เปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองในประเทศจีนดังกล่าวจึงเป็นความเข้าใจที่บิดเบือนไปจาก สภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศจีน ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในฐานะประมุข ของประเทศได้แปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อแก้ความเข้าใจผิดของพลเมืองให้ตรงและสอดคล้องกับ สภาพการณ์ในประเทศจีน

7.1.2 โสเซียลิสต์ คือ ศาสนาพระศรีอารีย์

นอกจากมโนทัศน์ “Republic” แล้ว มโนทัศน์ทางการเมืองอีกประการที่เผยแพร่เข้ามาใน สยาม คือ มโนทัศน์ “Socialist” ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรับรู้ว่ามีกระแสความ นิยมมาจากยุโรป แต่การรับเอามโนทัศน์ระบอบการเมืองเรื่องนี้เข้ามาในสยาม พระองค์ได้เลือก ช่องทางการรับรู้เพื่อสร้างความเข้าใจว่า ระบอบการเมืองนี้มีความเหมือนกันกับความเชื่อในศาสนา พุทธที่อยู่ในสยามมาอย่างยาวนาน คือ ความเชื่อเรื่อง “ศาสนาพระศรีอารีย์” ด้วยการทำให้พลเมือง สยาม และชาวต่างประเทศเห็นว่า การปกครองตามลัทธิโสเซียลิสต์เคยเกิดขึ้นมานานแล้วในดินแดนที่ เรียกว่า “อุตตรกुरु” ซึ่งพระองค์ได้นำเสนอและตีพิมพ์เป็นบทความเป็นภาษาอังกฤษชื่อว่า “Uttarakuru” อย่างไรก็ดี ผู้วิจัยยังมิได้กล่าวถึงเอกสารที่เป็น “ร่าง” ความคิดของพระองค์ที่ได้จัดทำ เป็นบันทึกส่วนพระองค์เพื่อเรียบเรียงความคิดเพื่อเปรียบเทียบใน “พระราชบันทึกโสเซียลิสต์” ซึ่ง พระองค์ได้เขียนบันทึกฉบับนี้ก่อนที่จะตีพิมพ์บทความภาษาอังกฤษก่อนเป็นเวลาเกือบ 1 ปี³⁸⁶

³⁸⁶ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เขียนพระราชบันทึกเรื่อง “โสเซียลิสต์” ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2454 เป็นร่างไว้ก่อนที่จะนำเสนอแนวคิดเรื่องนี้ในหนังสือพิมพ์ “Siam Observer” ในชื่อว่า “Uttarakuru” วันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2456

พระราชบัณฑิต “โสเชยลิสต์”³⁸⁷ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเล่นการเมืองทางวัฒนธรรมด้วยการเชื่อมโยงลัทธิการปกครองโสเชยลิสต์เข้ากับความสำเร็จเรื่อง “ศาสนาพระศรีอารีย์”³⁸⁸ ซึ่งประเด็นหลักในพระราชบัณฑิตเรื่องนี้ คือ การเพื่อสร้างภาพลักษณ์ให้มโนทัศน์โสเชยลิสต์เป็นความคิดทางการเมืองที่ดี แต่ไม่สามารถทำได้ หรือเกิดขึ้นจริงได้ในโลก

“...ลัทธิโสเชยลิสต์นั้น จะให้คุณให้โทษเพียงไร ถึงเวลาอย่างไรที่จะใช้ลัทธิอันนั้น ถ้าใช้ลัทธิอันนั้นขึ้นในเวลานี้จะเปนประโยชน์ให้คณะรุ่งเรืองยิ่งขึ้น ถ้าจะมีผลกันตรงข้าม ส่วนเรานั้นเห็นว่าจะมีผลตรงกันข้าม เห็นว่าจะเปนเครื่องนำความแตกฉาน

³⁸⁷ บริบทที่ทำให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชบัณฑิตเรื่องโสเชยลิสต์ คือ การที่พระองค์ได้ทรงพระอักษรหนังสือพิมพ์บางกอกไทมส์เรื่อง A Note on the Conspiracy ซึ่งพระองค์ถึงขนาดตัดข้อเขียนของนามปากกา “หนานไชยลังกา” มาปิดไว้ในพระราชบัณฑิตนี้ของพระองค์ด้วย ประเด็นสำคัญที่พระองค์คัดเลือกบทความนี้มาปิดเนื่องจาก “หนานไชยลังกา” ได้กล่าวถึงประเด็น “การกำเริบ” ซึ่งเกิดขึ้นที่กรุงเทพฯ และอีกที่หนึ่ง คือ เชียงราย ซึ่ง “หนานไชยลังกา” ได้ไปพบเห็นมาด้วยตาของเขาเองว่า “...And now comes word of Rebel in Bangkok. Insurgents in Krung Tep! And to my amazement I am told in awful whispers, It is Everywhere! I am told that there are even some discontents right here in Chieng Rai...”

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวยอมรับความคิดเห็นของหนานไชยลังกาว่าพูดความจริง พระองค์จึงวิเคราะห์ว่าสาเหตุที่เกิดการกำเริบในกรุงเทพฯ นั้นมาจากความพยายามของพระองค์เองที่หาทางปลุกใจให้คนไทยคิดถึงชาติและรักชาติของตนเอง พระองค์จึงตั้งคณะเสือป่า และพระราชนิพนธ์เรื่อง “ปลุกใจเสือป่า” ขึ้น แต่ผลที่ตามมาคือ เกิดพวกที่คิดการกำเริบ ซึ่งพระองค์น่าจะหมายถึงเหตุการณ ร.ศ 130 ที่ยกเอาการตั้งคณะเสือป่าของพระองค์ได้กดขี่ข่มเหงคนไทย แถมยังมีผู้ร้องจนพระองค์รับรู้ได้ว่า มีการพูดถึงการตั้งคณะเสือป่าในแง่ลบว่า “ถูกบังคับให้เข้าเป็นเสือป่า” ส่วนการเกิดการกำเริบที่เชียงราย หนานไชยลังกาพบว่า ชาติพันธุ์คนไท หรือ “Tai Race” ยังคงรับรู้ว่าเป็นคนไทย มิได้รับรู้หรือรู้สึกรักชาติบ้านเมือง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงวิเคราะห์ว่า ที่เป็นเช่นนั้นเพราะมีความเชื่อในพื้นที่ที่แฝงอยู่จนเป็นสันดานคนไทยมาหลายชั่วอายุคน คือ ความนิยมในเรื่อง “ศาสนาพระศรีอารีย์” เป็นเหตุ **โปรดดู** พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. **พระราชบัณฑิตของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง "คอนสติตูชัน" และเรื่อง "โสเชยลิสต์"**. (กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558), หน้า 17- 18.

³⁸⁸ ความเชื่อเรื่องพระศรีอารีย์เป็นความเชื่อในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน การเชื่อมโยงมโนทัศน์ “โสเชยลิสต์” เข้ากับความเชื่อเรื่อง “ศาสนาพระศรีอารีย์” ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานจากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องนี้ว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนำเสนอเรื่องนี้เนื่องจากความเชื่อเรื่องพระศรีอารีย์เป็นความเชื่อที่รวบรวมผู้คนให้เกิดการต่อต้านรัฐบาลสยามในช่วงที่มีการปฏิรูปการปกครอง อาทิ กบฏผีบุญ ดังนั้นความเชื่อเรื่องพระศรีอารีย์ที่สยามได้รับเอามาจากพระพุทธศาสนาดำรงอยู่และใช้ในระดับชาวบ้านที่รับรู้และเข้าใจจากบทสวด บทเทศน์ นิทานชาดก พระมาลัย และนิทานพื้นบ้านว่า “ผู้มีบุญ” และทำหน้าที่เป็นบุคคลผู้ที่จะมาช่วยเหลือชาวบ้านในยามทุกข์ยาก **โปรดดู** ฉลอง สุนทรวาณิชย์. ความเชื่อในเรื่องพระศรีอารีย์และกบฏในภาคอีสาน ข้อสังเกตเบื้องต้นเกี่ยวกับอุดมการณ์และผู้นำ. ใน **ความเชื่อพระศรีอารีย์ และ กบฏผู้มีบุญในสังคมไทย**. พรเพ็ญ อ้นตระกูล, อัจฉราพร กมฺพพิสมัย บรรณาธิการ. (กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์, 2527), หน้า 26.

ความพินาศภัยมาสู่คุณ สู่ชาติ บ้านเมือง จะเป็นเครื่องทำลายอิศรภาพแน่นอนแท้ ถ้าเราทั้งหลายที่รักชาติพากันเพิกเฉยนอนใจเสียแล้ว ก็เสมอให้โอกาสให้หนอนบ่อนไส้เรา พวกโสเชยลิสต์ก็จะทำให้คนไทยต่อไทยแตกกัน จะทำให้คนที่ต่างชั้นแต่เป็นชาติเดียวกันมีความฤศยาเกลียดชังซึ่งกันและกัน และทำให้มุ่งล้างผลาญซึ่งกันแลกัน เสมออยู่แต่ให้พี่น้องแตกกัน... ฉะนั้นทางที่เราควรใช้ต่อผู้คนจำพวกนี้ก็ต้องใช้วิธีเดียวกับเขานั่นเอง ต้องใช้วิธีพูด อธิบายคัดค้านคำที่เขากล่าว แต่ไม่ใช่คัดค้านไปเฉยๆ ต้องแสดงให้เห็นปรากฏด้วยว่าข้อความที่เขาถ่าวนั้น ถึงแม้ว่าจะเป็นความคิดอันดีก็ตาม แต่จะทำไปตามปากว่าได้จริงถา ถ้าฝ่ายเราแสดงให้เห็นแจ่มแจ้งได้ว่าจะเป็นไปไม่ได้แล้ว แลคนที่ฟังรู้สึกตัวก็คงจะกลับความคิดเอง...”³⁸⁹ (เน้นข้อความโดยผู้วิจัย)

พระองค์ได้เรียบเรียงผลดีที่จะเกิดขึ้นหากมีการจัดการปกครองโสเชยลิสต์ได้แก่ 1. เลิกรบราฆ่าฟัน 2. ได้รับความเสมอหน้าเหมือนกันหมด 3. ได้รับความสุขเสมอกัน 4. รวมทรัพย์สินทั้งปวงไว้เป็นส่วนกลาง 5. เลิกศาสนาทั้งปวง 6. รัฐบาลเลี้ยงเด็ก อย่างไรก็ตามพระองค์ได้เชื่อมโยงมโนทัศน์ “โสเชยลิสต์” กับความเชื่อเรื่อง “ศาสนาพระศรีอารีย์” เพื่อสร้างภาพลักษณ์ว่า ความคิดทางการเมืองดังกล่าวไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ดังนี้

ประการแรก การให้เลิกรบราฆ่าฟัน ซึ่งมีบางพวกยกวิธีการอนุญาโตตุลาการ (อาร์บิเตรชั่น) พระองค์ได้ยกเรื่องข้อพิพาทเรื่องกรรมกรอังกฤษหยุดงาน รัฐบาลอังกฤษแนะนำให้วินิจฉัยโดยอนุญาโตตุลาการ พวกหัวหน้าคนงานไม่ยอม พระองค์จึงกล่าวว่า ขนาดคนชาติเดียวกันยังใช้วิธีการนี้ไม่สำเร็จ จะหวังให้สำเร็จกับต่างประเทศเห็นจะไม่มีทางเป็นไปได้

ประการที่สอง ให้ทุกคนได้รับความเสมอหน้ากันหมด พระองค์เห็นว่าเป็นพระศรีอารีย์ เนื่องจากคนทุกคนไม่ได้มีความรู้ปัญญาเสมอกัน พระองค์ยกตัวอย่างเรื่องซุนยัดเซินที่ได้รับเลือกเป็นประธานาธิบดี แต่ตัวซุนยัดเซินเป็นคนทีฉลาดพอที่จะรู้ว่า ตนไม่มีความสามารถ เขาจึงยอมมอบตำแหน่งประธานาธิบดีให้ยวนซีไค

ประการที่สาม คือ ราษฎรทุกคนได้รับความสุขเสมอกัน ไม่ควรให้มีคนรวยจน ให้เฉลี่ยทรัพย์สินให้พลเมืองทุกคนเท่าๆ กัน แต่พระองค์เห็นว่า ความคิดเรื่องนี้เป็นเรื่องที่จะต้องรอโลกพระศรีอารีย์เนื่องจากการเฉลี่ยทรัพย์สินนั้น ถ้ากระทำครั้งเดียว คนที่เกิดมาภายหลังจะทำอย่างไร คนที่เกิดมาภายหลังจะมีแต่เสียเปรียบ

³⁸⁹ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระราชบันทึกของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง "คอนสติตูชั่น" และเรื่อง "โสเชยลิสต์". (กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558), หน้า 42.

ประการที่สี่ รวมทรัพย์สินทั้งปวงไว้เป็นของกลาง ไม่ว่าจะเป็นที่ดิน บ่อถ่าน โรงงานไฟฟ้า บ่อถ่าน บ่อแร่ โรงงานไฟฟ้า และให้รัฐบาลเป็นผู้ว่าจ้าง แต่การกระทำเช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดปัญหาที่ตามมา อาทิ ราษฎรย่อมเห็นว่างานของตนยากและหนักกว่าคนอื่น จึงตีราคางานของตนไว้สูงกว่าคนอื่น อีกทั้งพลเมืองมิใช่เป็นคนที่ทำงานได้ทุกคน เช่น ทารก คนชรา

ประการที่ห้า ฆ่าศาสนาทั้งปวงเพราะเป็นการขัดต่อความเจริญของบุคคล และเป็นเพราะศาสนาและนักบวชเป็นผู้นิยมระบอบการปกครองราชาธิปไตย

สุดท้ายประการที่หก คือ ให้รัฐบาลทำหน้าที่เป็นผู้เลี้ยงเด็กเพื่อแก้ไขเรื่องเด็กตายมากกว่าที่ควรจะตาย เด็กร่างกายไม่แข็งแรง มีโรคประจำตัวและเป็นคนจรจัด โสเซียลิสต์แก้ไขปัญหานี้ด้วยการรวบรวมชายหญิงที่มีร่างกายบริบูรณ์ให้อยู่ด้วยกัน เมื่อเกิดบุตร รัฐบาลจะเป็นธุระเลี้ยงดู แต่ปัญหาที่ตามมาจนทำให้ความคิดนี้เป็นไปไม่ได้ เช่น ผู้หญิงไม่ยอมมีลูก แต่ต้องถูกบังคับ ผู้หญิงต้องเป็นผู้ส่งวาสนาสืบสาน ซึ่งแพทย์เตือนว่าอาจมีโทษหลายประการที่ตามมา³⁹⁰

7.1.3 การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้าง “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์”

เมื่อผู้วิจัยได้รวบรวมหลักฐานการรับรู้ที่มีอิทธิพลต่อความคิดเรื่อง “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้วิจัยพบว่า หนังสือเรื่อง “Scouting for Boys” โดยบาเดลเปาเวลล์เป็นหนังสือที่มีอิทธิพลต่อพระราชนิพนธ์เรื่อง “ปลูกใจเสือป่า” พ.ศ. 2454 หนังสือเล่มนี้จึงเป็นเสมือนคู่มือให้กับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในการสั่งสอนให้พลเมืองรู้จักหน้าที่ประจำตัวให้จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ มีความรักชาติ และเคารพเลื่อมใสในศาสนา

นับจากการนำเสนอเรื่อง “หน้าที่ประจำตัวของพลเมือง” ครั้งแรก พระราชนิพนธ์ที่เกี่ยวข้องและมีการตีพิมพ์และนำเสนอตลอดรัชกาล ได้แก่ พระราชนิพนธ์เรื่อง “เทศนาเสือป่า” เป็นพระราชนิพนธ์ที่รวบรวมพระบรมราโชวาทที่พระองค์ทรงแสดงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2457 ต่อมาพระบรมบาทบารุง³⁹¹ ได้เก็บใจความสำคัญและตีพิมพ์เป็น “แบบประกอบการเรียนเสือป่า” ที่พระบาทสมเด็จพระ

³⁹⁰ เรื่องเดียวกัน., หน้า 29 – 35.

³⁹¹ พระยาบรมบาทบารุง (พิณ ศรีวรรณ) เป็นบุตรหลวงพินิจโกศัย (พัฒน์ ศรีวรรณ) และนางพินิจโกศัย (น้อย ศรีวรรณ) เมื่อยังเยาว์บิดาได้นำไปฝากศึกษาเล่าเรียนอักษรสมัยในสำนักพระศรีสมโพธิ (แพ ตีสสทวะมหาเถระ - ต่อมาเป็นสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช) ณ วัดสุทัศน์เทพวราราม ต่อมา พ.ศ. 2440 ได้เข้าเรียนต่อในโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ สอบไล่ได้ประโยค 2 แผนกภาษาอังกฤษแล้ว จึงย้ายไปศึกษาต่อที่โรงเรียนราชวิทยาลัย จบการศึกษาจากโรงเรียนราชวิทยาลัยเมื่อ พ.ศ. 2445 แล้ว ได้รับพระราชทานทุน

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นผู้ตรวจแก้ด้วยพระองค์เอง³⁹² และพระราชนิพนธ์เรื่อง “แบบสั่งสอนเสือป่า และลูกเสือ” ตีพิมพ์ปี พ.ศ. 2460 มีข้อความระบุเป็นหลักฐานยืนยันว่า การแต่งตำราเล่มนี้อาศัยการเก็บความมาจากหนังสือของบาเดิลเปาเวลส์ว่า

“...อนึ่งข้อความในหนังสือเล่มนี้ โดยมากข้าพเจ้าได้เก็บมาจากหนังสือภาษาอังกฤษ ชื่อ “สเคตติง พอร์ บอยส์” (แปลว่า “การสอดแนมสำหรับเด็กชาย”) ของนายพลโท เซอร์โรเบิร์ต บาเดิลเปาเวลส์ (กองทัพบกอังกฤษ) ซึ่งได้เป็นผู้ริเริ่มการตั้งคน “บอยสเคาต์” (คือเทียบกับ ลูกเสือของเรา) นั้นขึ้นในประเทศอังกฤษ แต่ข้าพเจ้าได้เก็บมาแก้ไขตัดแปลงเพื่อให้เหมาะแก่บ้านเมืองเรา...”³⁹³ (เน้นข้อความโดยผู้วิจัย)

จากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีสมมติฐานว่า พระราชนิพนธ์ที่พระองค์แต่งในกิจการเสือป่า และนำเสนอมนทัศน์ทางการเมืองให้พลเมืองรู้จักหน้าที่ พระองค์ได้นำเสนอเรื่องหลักการการเป็นเสือป่าก่อนที่จะนำเสนอวิธีการปฏิบัติการเป็นเสือป่า ความเชื่อมโยงดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยเข้าใจลำดับการนำเสนอของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ว่า พระราชนิพนธ์ลูกเสือเสือป่า คือ ภาคทฤษฎี ซึ่งพระองค์ได้ตัดแปลงแก้ไขให้เหมาะสมกับบริบททางวัฒนธรรม พระองค์ได้แปลง “God King Country” เป็น “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” และแบบสั่งสอนเสือป่าและลูกเสือ คือ ภาคปฏิบัติ

เล่าเรียนหลวงไปศึกษาต่อวิชาอักษรศาสตร์และครุศาสตร์ ณ มหาวิทยาลัยแมนเชสเตอร์ (University of Manchester) จบการศึกษาแล้วได้โดยเสด็จสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ ซึ่งทรงสำเร็จการศึกษากลับถึงกรุงเทพฯ ในปี พ.ศ. 2448 พระยาบรมบาทบารุงเริ่มรับราชการครั้งแรกที่กรมศึกษาธิการ กระทรวงธรรมการ ต่อมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายไปเป็นอาจารย์โรงเรียนมหาดเล็ก ซึ่งเปิดสอนอยู่ที่โรงเรียนราชกุมารเก่า ในพระบรมมหาราชวัง ตั้งแต่ พ.ศ. 2449 ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เริ่มจาก นายราชบริรักษ์ หลวงเชษฐกาโรวาท และพระบรมบาทบารุงตามลำดับ ต่อมาในปี พ.ศ. 2460 เมื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เลื่อน หัวหมื่น พระยาบริหารราชมานพ (ศร ศรเกตุ) ผู้บังคับการโรงเรียนมหาดเล็กหลวงเป็นเจ้ากรมโรงเรียนในพระบรมราชูปถัมภ์แล้ว จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้ย้ายพระบรมบาทบารุงอาจารย์โรงเรียนข้าราชการพลเรือน จ.ป.ร. ไปดำรงตำแหน่งผู้บังคับการโรงเรียนมหาดเล็กหลวง โปรดดู วรชาติ มีชูบท. มหาเสวกตรี พระยาบรมบาทบารุง (พิณ ศรีวรธนะ) ผู้บังคับการโรงเรียนมหาดเล็กหลวง เข้าถึงได้จาก http://www.vajiravudh.ac.th/VC_Annals/vc_annal33.htm

³⁹² พระบรมบาทบารุง. ใจความสังเขป พระราชนิพนธ์เทศนาเสือป่า. (ม.ป.ท. : ม.ป.พ, 2460)

³⁹³ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระบรมราโชวาทสั่งสอนเสือป่าและลูกเสือ. (ม.ป.ท. : ม.ป.พ, 2460), หน้า 5.

“ร่องรอย” การเขียนคำทับศัพท์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ผู้วิจัยพบพอจะเป็นหลักฐานในการตีความว่า พระองค์ใช้มีโนทัศน์ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” ในความหมาย “หน้าที่พลเมือง” ดังต่อไปนี้

“...เสือป่าทุกคน คนไทยทุกคน ต้องพยายามกระทำตนให้สมควรเป็นพีชพันธุ์เสือป่า เพื่อเกลาของเราได้ประพุดิมานิยมอย่างไรว่าดีแล้ว เราทั้งหลายต้องพยายามประพุดิและนิยมตาม ท่านแต่ก่อนได้เป็น “เสือป่า” มาแล้ว เราต้องเป็นไปตามท่าน ท่านสงวนศักดิ์ (ซึ่งคนชั้นใหม่มักมาเรียกกันไปตามศัพท์อังกฤษว่า “ออนเนอร์”) ยิ่งกว่าสินและพัสดุทั้งปวง แต่ศักดิ์นั้นยังยอมสละได้เพื่อแสวงความรู้ ซึ่งจะ เป็นประโยชน์แก่ชาติบ้านเมือง...”³⁹⁴ (เน้นข้อความโดยผู้วิจัย)

ข้อความที่ผู้วิจัยเน้นข้างต้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งคำทับศัพท์ “ออนเนอร์” จากภาษาอังกฤษ “Honour” ถือเป็นคำสอนของบาเดนเปาเวลล์แก่ “บอยสเคาต์” ที่ต้องสาบานและรักษาด้วยเกียรติยศ คำสอนเรื่องนี้ เขาเขียนไว้ว่า “...1. To be loyal to God and the King 2. To help other people at all-time 3. To obey the scout law...”³⁹⁵ การใช้คำและความหมายในหลักคำสอนทั้ง 3 ประการได้ระบุให้เห็น “หน้าที่” ต้องกระทำของ “บอยสเคาต์” ยิ่งไปกว่านั้นผู้วิจัยยังพบหลักฐานสนับสนุนการตีความของผู้วิจัย คือ หน้าที่ในข้อที่ 3 คือ การเชื่อฟังกฎของลูกเสือ (To obey the scout law) บาเดนเปาเวลล์ได้ขยายความกฎในข้อนี้ว่าหมายถึง “Be Prepared which means, you are always to be in a state of readiness on mind and body to do your Duty”³⁹⁶ ผู้วิจัยพบหลักฐานการนำคำสอนเรื่องนี้ไปใช้ในความหมาย “หน้าที่” ในบทความของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเรื่อง “เมืองไทยงตั้นเกิด” ว่า

“...แม้หวังตั้งสงบ จงเตรียมไว้พร้อมสรรพ สุภาชิตนี้ถึงฟังดูจะจิตและสามัญก็จริง แต่เป็นสุภาชิต ซึ่งมีความจริงแท้อยู่ในนั้น “จงเตรียมไว้ให้พร้อม” นี้เป็นสุภาชิตอันดีซึ่งนายพลโท บาเดลโปเวล ได้เลือกสรรมาใช้เป็นสุภาชิตของลูกเสืออังกฤษ ซึ่งถ้าเราจะจำใส่ใจไว้บ้าง ก็จะไม่เสียหายนะ...”³⁹⁷

³⁹⁴ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. **ปลุกใจเสือป่า**. (ม.ป.ท. : ม.ป.พ), 2454), หน้า 42. .

³⁹⁵ Baden-Powell of Gilwell, Robert Stephenson Smyth Baden-Powell. **Scouting for Boys**. (Pearson, 1908), p 32.

³⁹⁶ Ibid., p 73.

³⁹⁷ อิศวาทหุ. **เมืองไทยงตั้นเกิด**. ใน **ลัทธิเอาอย่าง**. (กรุงเทพฯ: ธรรมบรรณาคาร, 2516), หน้า 268.

ดังนั้นจากหลักฐานที่ผู้วิจัยได้แสดงมาข้างต้นจึงสนับสนุนการตีความของผู้วิจัยว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรับเอามโนทัศน์ “God King Country” จากหนังสือของบาเดนเปาเวลส์มาใช้และแปลงเป็น “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” เพื่อใช้ในความหมาย “หน้าที่ของพลเมือง” ให้ทุกคนรักชาติ เคารพเลื่อมใสในศาสนา และจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์

อย่างไรก็ดีประเด็นที่ควรนำเสนอเพิ่มเติมเพื่อสนับสนุนการนำเอามโนทัศน์ “God King Country” มาใช้ คือ การแก้ไขดัดแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกให้เหมาะสมกับประเทศสยาม วิธีการที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้คือ การเชื่อมโยงกับรากเหง้าทางวัฒนธรรมที่สั่งสมมาในสยาม นั่นคือ พุทธศาสนากับภาษาบาลีสันสกฤต พระองค์ได้ใช้วัฒนธรรมนี้ปรับเปลี่ยนดัดแปลงให้มโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกให้เกิดความเป็นไทย

การดัดแปลง “God”

การนำเสนอการดัดแปลงให้หลักการของประเทศอังกฤษเรื่อง “God” หรือ “พระเจ้า” ให้เกิดความเป็นไทย ผู้วิจัยพบว่าหลักฐานที่เกี่ยวข้องในการแสดงการแปลงหลักการเรื่องนี้ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้แก่ 1.ปลุกใจเสือป่า 2.พระราชบัญญัติโสเชยลิสต์ และ 3.เทศนาเสือป่า เนื่องจากพระราชนิพนธ์เรื่อง “ปลุกใจเสือป่า” มีการแสดงความคิดเห็นเรื่องหน้าที่ของศาสนาต่างๆ ศาสนาที่มีต่อประเทศ คือ การเป็นเครื่องบ่มเพาะความกล้าให้กับผู้คนในการป้องกันประเทศ ต่อมาใน “พระราชบัญญัติโสเชยลิสต์” มีการระบุสาเหตุที่พวกโสเชยลิสต์ต้องการเลิกศาสนาเนื่องจากพวกโสเชยลิสต์เห็นว่าศาสนาทำหน้าที่ค้ำจุนระบอบราชาธิปไตย และพวกพระสงฆ์กับนักบวชยังเป็นผู้มีความสามารถในการสอนชักจูงพลเมืองให้นิยมในระบอบราชาธิปไตยอีกด้วย และพระราชนิพนธ์เรื่อง “เทศนาเสือป่า” เป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่า การสร้างความเป็นไทยให้กับระบอบราชาธิปไตยด้วยการเน้นให้พลเมืองนับถือศาสนาพุทธ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเริ่มต้นจากการชี้ให้เห็นว่า ประโยชน์ของการมีศาสนา คือ การทำให้คนมีความกล้าหาญที่จะปกป้องประเทศของตน พระองค์ได้ยกธรรมเนียมก่อนที่นักเรียนจะเข้าศึกษาตามพงศาวดารสมัยกรุงศรีอยุธยา นักเรียนไทยจะผูกเครื่องรางเพื่อให้จิตใจมั่นคงไม่แตกต่างไปจากนักเรียนชาวยุโรปที่มีไม้กางเขนติดตัวออกทำศึก “...การมีศาสนาทำให้ใจมั่นคงไม่เป็นคนขลาด นักเรียนของไทยเราจึงพอใจผูกพระและเครื่องรางต่างๆ อันได้ลงเลขยันต์หัวข้อพระธรรมไว้กับตัว การที่ผูกพระแลเครื่องรางเช่นนี้ก็เพื่อมิให้ลืมว่าตนเป็นผู้มีศาสนา และถ้ารู้สึกว่าอานุภาพพระรัตนไตรยคุ้มครองรักษาอยู่แล้วคงจะรอดพ้นภัยอันตรายไปได้ การที่ศาสนาเป็นเครื่องทำให้คนมีความกล้าหาญเช่นนี้ ย่อมมีพยานแลเห็นปรากฏอยู่ไม่เฉพาะแต่ในเมืองเรา ถึงในประเทศอื่นๆ ก็เหมือนกัน

นักบวชชาวยุโรปไม่ว่าชาติใด คงเป็นผู้มีความเลื่อมใสมั่นอยู่ในศาสนาของตนแทบทั้งนั้น ทหารที่ไปในการศึกสงครามในประเทศยุโรปย่อมมีรูปไม้กางเขนติดตัวไปแทบทุกคน...”³⁹⁸

อย่างไรก็ดีการเชื่อมโยงวัฒนธรรมตะวันตกเข้ากับวัฒนธรรมไทยข้างต้นยังไม่เพียงพอที่จะทำให้คนในสยามเห็นว่า ศาสนาพุทธเป็นศาสนาของชาติเนื่องจากสยามในรัชสมัยของพระองค์มีความเชื่อว่า ศาสนาคริสต์ หรือการนับถือ “พระเจ้า” เป็นศาสนาของคน “ศิวิไลซ์” พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงอธิบายในประเด็นนี้ว่า

“...ขอกล่าวซ้ำอีกว่า ถึงแม้คนเราจะคงถือพระพุทธศาสนาอยู่ก็ไม่ศิวิไลซ์น้อยลงไป ถึงแม้จะแปลงไปเข้ารีตถือศาสนาคริสต์ก็ไม่ศิวิไลซ์มากขึ้น ผู้ที่แปลงศาสนา คนเขาถูกยิงเสียกว่าผู้ที่แปลงชาติ เพราะเขาย่อมเห็นว่า สิ่งที่น่าถือเลื่อมใสกันมาตลอด ครั้นปู่ตายายตั้งแต่เด็กมาแล้ว เป็นของสำคัญอันหนึ่ง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า คนนั้นมี ความสัตย์ มีความมั่นคงในใจหรือไม่ เมื่อมาแปลงชาติศาสนาได้แล้ว เป็นแลเห็นได้ทันทีว่าเป็นคนไม่มั่นคง อย่าว่าแต่อะไรเลย ศาสนาที่ใครทั้งโลกเขานับถือว่าเป็นของสำคัญที่สุดเขายังแปลงได้ตามความพอใจ หรือเพื่อสะดวกแก่ตัวเขานับประสาอะไรกับความสัตย์ นับประสาอะไรกับความประพฤติ ของสำคัญเช่นศาสนาแปลงได้เพื่อความสะดวกแล้ว ความซื่อสัตย์อาจจะทิ้งได้เพื่อความสะดวก ความซื่อตรงอาจจะทิ้งได้เพื่อความสะดวกเหมือนกัน เหตุฉะนั้นผู้แปลงศาสนา ถึงแม้จะไม่เป็นผู้ถึงเกลียดชังแห่งคนทั่วไป ก็ยอมเป็นที่เขาสามารถจะเชื่อได้น้อย เพราะเหตุฉะนั้นเป็นความจำเป็นที่เราทั้งหลายผู้เป็นไทยจะต้องมั่นอยู่ในศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นศาสนาสำหรับชาติเรา...”³⁹⁹ (เน้นข้อความโดยผู้วิจัย)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

พระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเทศนาข้างต้นแสดงให้เห็นการทำให้ศาสนาพุทธกับความเป็นไทยเป็นสิ่งเดียวกัน หลักคิดที่พระองค์ใช้ในการพิจารณาเรื่องนี้ คือ มโนทัศน์ “Honour” หรือ “ความสัตย์” ซึ่งพระองค์ใช้เป็นเครื่องแสดงความมั่นคงในจิตใจ พระองค์อธิบายว่า บุคคลที่แปลงศาสนาหาเป็นบุคคลที่มีจิตใจมั่นคงหรือซื่อสัตย์ไม่ เช่น บุคคลที่นับถือศาสนาพุทธ แต่ได้เปลี่ยนศาสนาที่ได้นับถือกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เขาจึงแสดงให้เห็นว่าเขาเป็นคนที่ไม่มี ความสัตย์เพราะเขาได้ทิ้งศาสนาตามความพอใจ หรือตามความสะดวกของเขา ดังนั้น คนที่เกิดในประเทศไทยที่มีบรรพบุรุษนับถือพุทธศาสนาอย่างยาวนานจึงควรซื่อสัตย์และเห็นว่าพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ

³⁹⁸ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. *ปลุกใจเสือป่า*. (ม.ป.ท. : ม.ป.พ), 2454), หน้า 68.

³⁹⁹ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. *เทศนาเสือป่า*. (กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2541), หน้า 58.

การตัดแปลง “King”

การสร้างความเป็นไทยให้กับศัพท์คำว่า “King” พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงใช้เรื่องเล่าการเกิดขึ้นของ “พระราชาธิบดี” ในหมู่คนเพื่อชี้ให้เห็นความจำเป็นที่พลเมืองควรจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ การเกิดขึ้นของ “พระราชาธิบดี” เริ่มต้นจากแต่เดิมคนต่างคนต่างอยู่ โดยลำพัง ต่อมาเมื่อมีคนมากขึ้น การแย่งหากินก็เกิดขึ้นตามมา คนใดมีร่างกายแข็งแรงก็จับเอาสัตว์อื่น หรือแย่งอาหารคนที่อ่อนแอกว่าได้ ดังนั้นสัตว์ที่อ่อนแอกว่าจึงรวมตัวกันเป็นหมู่เพื่อช่วยป้องกันชีวิตกันและกัน ความเป็นหมู่คณะจึงเกิดขึ้น แต่ความคิดก็มีได้ตรงกันทุกครั้งที่ไป ทุกคนจึงเห็นทางที่จะแก้ไขโดยมอบ “ฉันทะ” ให้บุคคลผู้หนึ่งเป็นผู้วางแผนการ และคนอื่นๆ ต้องยอมรับทำตามความคิดของคนผู้นั้นเพื่อดำเนินการเพื่อปกป้องและต่อสู้เพื่อคณะของตน

ในขั้นต้น “อธิปติ” “คณปติ” “คณิศร” “ฤาษคณิศร” เป็นคำศัพท์ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเก็บรวบรวมและสรุปว่าคำศัพท์ข้างต้นใช้ในการเรียกบุคคลผู้รับผิดชอบหน้าที่ เป็นผู้ปกครองเป็นครั้งคราว หรือมีเงื่อนไขเวลาในการทำหน้าที่ แต่ต่อมาๆ มีเหตุผลและความจำเป็นขึ้นว่า การผลัดเปลี่ยนตำแหน่งหน้าที่ไม่อำนวยให้เกิดความสะดวกให้กับการทำงาน ดังนั้นจึงมีการตกลงใช้คำว่า “พระราชาธิบดี” เป็นธรรมเนียมในการเรียกผู้ทำหน้าที่ปกครองจนกว่าจะสิ้นชีวิต

หน้าที่ของบุคคลที่มีต่อ “พระราชาธิบดี” คือ ความจงรักภักดี พระองค์ทรงอธิบายเหตุผลที่คนทุกๆ คนควรมีความจงรักภักดีต่อพระราชาธิบดีว่าเป็นเพราะพระราชาธิบดี คือ ผู้ที่ได้รับมอบอำนาจให้ถืออำนาจแห่งคณะไว้ และใช้อำนาจนั้นเพื่อประโยชน์และความสุขของคณะ ดังนั้นการนับถือเคารพพระราชาธิบดีคือ การเคารพนับถืออำนาจแห่งคณะ การจงรักภักดีต่อพระราชาธิบดีก็เหมือนรักตนเองเพราะราชาธิบดีมีหน้าที่ป้องกันรักษาชาติบ้านเมือง⁴⁰⁰

การตัดแปลง “Country”

การตัดแปลงศัพท์คำว่า “Country” ให้เกิดความเป็นไทย วิธีการสำคัญที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้ คือ การถ่ายศัพท์ภาษาต่างประเทศเป็นศัพท์สยาม หลักฐานสนับสนุนบทวิเคราะห์เรื่องนี้ คือ เมื่อพระองค์ทรงมีพระบรมราโชวาทแก่คณะบุคคลที่มาเข้าเฝ้า พระองค์จะ

⁴⁰⁰ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. **ปลุกใจเสือป่า**. (ม.ป.ท. : ม.ป.พ), 2454), หน้า 49

อธิบายที่มาของศัพท์ และการใช้คำว่า “ชาติ” อย่างสม่ำเสมอ⁴⁰¹ว่า การแปลความหมายคำว่า “ชาติ” ด้วยการเริ่มต้นจากอธิบายความหมายเก่าในภาษาบาลีสันสกฤตที่แปลว่า “เกิด” ต่อมาภายหลังจึงใช้เรียก “คนชน” ที่อยู่รวมกันว่า “ชาติ” แต่ในที่สุดความหมายที่กล่าวมาก็ไม่เพียงพอที่จะสร้างสำนึกให้คนมีจินตนาการร่วมกันได้ พระองค์จึงเพิ่มคำว่า “ไทย” เพื่อให้คนในชาติสามารถระบุได้ว่าตัวเราเป็นชาติอะไร

“...คำว่า “ชาติ” นี้ตามศัพท์เดิมแปลว่าตระกูลอุปสรรคแห่งบุคคล เช่น ชาติพราหมณ์ คือ ตระกูลบุคคลที่เป็นนักรบผู้ติดต่อกันหลายๆ ชั่วคน ชาติกษัตริย์คือ ตระกูลบุคคลที่เป็นนักรบตามกัน ดังนี้ เป็นต้น “ชาติ” ก็แปลตรงๆ ว่ากำเนิดเท่านั้น ชาติพราหมณ์ก็คือ เกิดมาเปนพราหมณ์ ชาติกษัตริย์ก็คือเกิดมาเปนกษัตริย์ ต่อมาภายหลังไทยเราจึงมาใช้เรียกคนชนที่อยู่รวมกันว่า “ชาติ” ซึ่งอันที่จริงก็ไม่ผิด เพราะคน “ชาติไทย” ก็คือ เกิดเปนไทย เกิดในหมู่ที่เรียกนามตนว่า “ไทย”...”⁴⁰² (เน้นข้อความโดยผู้วิจัย)

คำอธิบายข้างต้นจะเห็นได้ว่า “ชาติ” ที่แปลว่า “เกิด” เป็นความหมายที่ไม่เพียงพอต่อการนำมาสร้างจินตนาการร่วมกันของคนในชาติ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงใช้คำว่า “คณะ” กับคำว่า “ไทย” ผสมลงไปเพื่อขยายความหมายคำว่า “ชาติ” ดังนั้นคำว่า “ชาติ” ตามความเข้าใจของพระองค์ ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่ามีความหมายแฝงอยู่เป็นองค์ประกอบที่แสดงให้เห็น “องคภาพพ” จากการให้ความหมายของคำศัพท์ตั้งแต่การเกิดขึ้นเป็นบุคคลต่อมามีการรวมตัวเป็นคณะ ซึ่งจำเป็นต้องมีหัวหน้าหรือตัวแทนทำหน้าที่ปกป้องและต่อสู้เพื่อคณะของตน

คำว่า “คณะ” จึงมีความสำคัญต่อการสร้างชาติไทย พระองค์ได้ยืมคำศัพท์จากภาษาฝรั่งเศส คำว่า “เอสปริต์ เดอ คอรัปส์ (Esprit de corps)” ซึ่งแปลว่า วิญญาณหรือดวงใจของคณะ มาใช้เพื่อช่วยอธิบายให้เห็นความสำคัญว่า ก่อนที่จะเพาะความรักชาติจำเป็นต้องเพาะความรักคณะหรือความเห็นแก่คณะก่อนเพราะการเพาะความรักคณะจะทำให้บุคคลเสียสละ เสียความสุข ความสะดวกสบายของตนเองเพื่อประโยชน์ของคณะ⁴⁰³

⁴⁰¹ ผู้วิจัยพบการอธิบายศัพท์คำว่า “ชาติ” ที่มีลักษณะและสำนวนการอธิบายทิศทางเดียวกันจำนวน 3 ครั้ง ได้แก่ ปลุกใจเสือป่า พ.ศ. 2454 ความเป็นชาติโดยแท้ พ.ศ. 2458 และ “พระบรมราโชวาทพระราชทานแก่นักเรียนผู้กำกับลูกเสือ ณ ที่พักคณะเสือป่าพระราชวังดุสิต วันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2458”

⁴⁰² เรื่องเดียวกัน., หน้า 56 – 57.

⁴⁰³ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระบรมราโชวาทพระราชทานแก่คณะโรงเรียนในพระบรมราชูปถัมภ์ ในวันงานประจำปีของโรงเรียน วันที่ 28 ธันวาคม 2465. ใน มุขนิธิพระบรมราชานุสรณ์

สุดท้ายคือคำว่า “ไทย” ผู้วิจัยได้ยก “พระบรมราชาโหวาทพระราชทานแก่นักเรียนผู้กำกับลูกเสือ ณ ที่พักคณะเสือป่าพระราชวังดุสิต วันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2458” เพราะผู้วิจัยเห็นว่าพระบรมราชาโหวาทนี้สรุปองค์ประกอบความหมายคำว่า “ชาติ” ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ชัดเจนที่สุด ดังต่อไปนี้

“...ชาติคืออะไร ? แปลตามตรงก็กำเนิดของสัตว์หรือของคน นั้นแหละคือชาติ แต่ในขั้นนี้เราเข้าใจเพียงนี้พอหรือ ? ก็ไม่พอเสียแล้ว ชาติเราเข้าใจว่าเป็นคณะหรือเป็นหมู่ของคน ซึ่งในขั้นต้นก็เป็นญาติหรือมิตรที่สนิทสนมกัน ความคิดตรงกัน มารวมกันอยู่เป็นคณะในที่แห่งใดแห่งหนึ่ง คำว่าชาติเมื่อเข้าใจอย่างนี้แล้ว จะพอละหรือสำหรับสมัยนี้ต้องตอบว่า ไม่พอ สำหรับสมัยเก่าอย่างไรไม่ทราบ แต่เวลานี้เราไม่ต้องพูดถึงสมัยเก่า เพราะเป็นสมัยล่วงเลยมาแล้วเอาของเขามาใช้ไม่ได้ ในสมัยนี้ต้องเข้าใจคำว่า “ชาติ” ให้กว้างออกไป คือ เมื่อแลเห็นตัวอักษรว่า “ชาติ” แล้วต้องนึกต่อทันทีว่า เป็นตัวอักษรสำคัญที่สุด ตัวอักษร ๒ ตัวกับสระอยู่กลาง ! นี้แหละจงจำไว้เถิดว่า เป็นของที่เราก่อเกิดเป็นคนแล้วไม่มีสิ่งนี้ไม่ได้ เราต้องมีชาติอัน ๑ คือ เราต้องบอกได้ว่าตัวเราเป็นชาติอะไร ถ้าเขากลามท่านว่าชื่อไรบอกเขาว่าชื่อแดงลูกนายขาว ชาติไร? ไม่มี ! เราต้องกับไปเป็นลิง !...”⁴⁰⁴ (เน้นข้อความโดยผู้วิจัย)

หากจะตอบคำถามที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวตั้งไว้ว่า “เราต้องบอกได้ว่าตัวเราเป็นชาติอะไร” คำตอบคือ “ชาติไทย” คำตอบดังกล่าว พระองค์ได้ทรงอธิบายเกณฑ์การระบุว่าเป็นคนชาติไทยในพระราชนิพนธ์เรื่อง “ความเป็นชาติโดยแท้” ซึ่งตีพิมพ์ในวันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2458 ก่อนหน้าที่จะมีพระราชดำรัส 5 เดือน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงวางหลักเพื่อตัดสินว่าใครคือผู้ที่ชาติไทยโดยแท้จริงไว้ 2 ประการ ได้แก่ หนึ่ง เขาพูดภาษาใด เขาก็เป็นบุคคลของชาตินั้นเพราะภาษาเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่ยึดมนุษย์ให้เกิดความรู้สึกผูกพันและสร้างความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันให้กับมนุษย์ สอง บุคคลผู้นั้นจงรักภักดีต่อใคร เขาก็เป็นคนชาตินั้น

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระราชดำรัส 100 ครั้ง. (กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์, 2529), หน้า 212 – 214.

⁴⁰⁴ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระบรมราชาโหวาทพระราชทานแก่นักเรียนผู้กำกับลูกเสือ ณ ที่พักคณะเสือป่าพระราชวังดุสิต วันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2458. ใน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระบรมราชาโหวาทเสือป่า. (ม.ป.ท. : ม.ป.พ.), 2462 หน้า 72 – 73.

“...นอกจากนี้ก็มีหลักเกณฑ์ได้อีกสถานหนึ่ง คือ การที่จะตัดสินว่าผู้ใดเป็นชาติใด โดยแท้จริงนั้น ต้องพิจารณาว่าผู้นั้นมีความจงรักภักดีต่อใคร? ถ้าเขาจงรักภักดีต่อ พระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยามเขาจึงเป็นไทยแท้...”

เกณฑ์ในข้อที่สอง บุคคลผู้นั้นจงรักภักดีต่อใคร บุคคลผู้นั้นก็เป็นคนของชาตินั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้อธิบายศัพท์คำว่า “ภักดี” หมายถึง การสละความเป็นโสด ของตนบางอย่างเพื่อประโยชน์สาธารณะ เช่น ผู้ปกครองห้ามจุดไฟในบ้าน ถ้าเรายอมก็แล้วเราสละ ความเป็นโสดของตนบางอย่างเพราะบุคคลที่จะจุดไฟในบ้านของตนย่อมมีอิสระที่จะทำได้ แต่การที่ เขายอมสละความเป็นโสดแสดงว่า เขายอมเห็นแก่ประโยชน์ของสาธารณะมากกว่าความสะดวกสบาย ของตนเองบางประการ บุคคลที่ยอมเช่นนี้สามารถเรียกได้ว่าเป็นผู้ “ภักดี”

ดังนั้นถ้าบุคคลที่อาศัยอยู่ในสยามและสามารถเรียกได้ว่าเป็นคนไทยแท้ นอกเหนือไปจากการ พูดภาษาไทยแล้ว คือ การพิจารณาว่า บุคคลผู้นั้นพูดภาษาไทยและจงรักภักดีต่อพระเจ้าแผ่นดิน สยาม ด้วยข้อพิจารณาสองประการนี้ทำให้สามารถเรียกบุคคลนั้นได้ว่าเป็นคน “ชาติไทย” และเป็นผู้ ที่มีความจงรักภักดี คือ ยอมสละโสดหรือเสียสละตนบางอย่างเพื่อประโยชน์แก่พระเจ้าแผ่นดินสยาม

พลเมือง (ความหมายระหว่างบรรทัด)

คำสอนเรื่อง “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แม้ว่าจะไม่มีคำว่า “พลเมือง” ปรากฏร่วมอยู่เป็นอุดมการณ์ทางการเมืองของสยาม แต่คำสอนเรื่อง พลเมืองกลับปรากฏแทรกอยู่ในตัว⁴⁰⁵ บทพระราชนิพนธ์ของพระองค์อย่างสม่ำเสมอ ความหมายของ พลเมืองที่แทรกอยู่ระหว่างบรรทัด ผู้วิจัยมีสมมติฐานว่า ความหมายได้ส่งผ่านและสืบทอดมาตั้งแต่ รัชกาลที่ 4 จนกระทั่งถึงรัชกาลที่ 6 เนื่องจากสภาพบริบทที่ทั้งสามรัชกาลทรงเผชิญ คือ เงื่อนไขคน ในบังคับจากชาติตะวันตกที่ได้เปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง ประชาชนใน สยามได้ถูกจัดแบ่งออกเป็นคนในบังคับสยาม กับคนในบังคับชาติตะวันตก การสร้างพลเมืองที่พึง ประสงค์สำหรับการสร้างชาติไทยจึงเป็นประเด็นปัญหาที่ส่งต่อมาจนถึงรัชกาลที่ 6

⁴⁰⁵ การวิเคราะห์ในหัวข้อ “พลเมือง (ความหมายระหว่างบรรทัด)” ผู้วิจัยได้รับแรงบันดาลใจจากวิธีการ อ่านตัวบทของลีโอ เสร์ส (Leo Strauss) มาเป็นกรอบคิดสำหรับวิเคราะห์หาความหมายที่แทรกอยู่ในอุดมการณ์ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว **โปรดดู** Howse, Robert. "Reading between the Lines: Exotericism, Esotericism, and the Philosophical Rhetoric of Leo Strauss." *Philosophy & Rhetoric* 32, no. 1 (1999): 60-77.

ความหมายระหว่างบรรทัดของมโนทัศน์ “พลเมือง” ผู้วิจัยพบวิธีการอ่านที่จะนำเสนอความหมายที่ซ่อนอยู่ คือ การพินิจเนื้อความ ซึ่งเป็นศาสนาส่งต่อมาจากอดีต ความหมายระหว่างบรรทัดที่ซ่อนอยู่ระหว่างศัพท์ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” ค้นพบได้จากความหมายที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสถึงคนในอดีตว่ามีความคิดเรื่องพลเมืองอย่างไร พระองค์ทรงมีพระราชดำรัสถึงความคิดเรื่องพลเมืองว่า คนไทยทุกคนในสมัยโบราณรู้สึกว่าจะต้องต่อสู้เพื่อรักษา “คณะ” ในเวลาสงคราม และในเวลาสงบ คนไทยทุกคนจะช่วยส่งกำลังบำรุงทั้งแรง และทรัพย์เพื่อบำรุงรักษา “คณะ” เช่นกัน แต่ด้วยธรรมเนียมเลขสมได้เปิดโอกาสให้กลุ่มเจ้านายเอารัดเอาเปรียบคนไทยจนพวกเขาเกลียดการเป็นพลเมืองที่ต้องทำหน้าที่รักษาคณะ ด้วยประสิทธิภาพในการมองเห็นการณ์ไกลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้เปลี่ยนธรรมเนียมการเกณฑ์แรงงานเป็นการเกณฑ์ทหาร ทั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อเปลี่ยนความรังเกียจการเป็นพลเมืองที่ทำหน้าที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติจากธรรมเนียมในระบบศักดินา⁴⁰⁶

ดังนั้นความหมายระหว่างบรรทัดของ “พลเมือง” ที่ผู้วิจัยพบจากการอ่านเพื่อพินิจศาสนาส่งต่อในอดีตจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ คนไทยที่ต่อสู้ศัตรูผู้ที่ย้ายชาติเรา และคนไทยที่รักษาบ้านเกิดเมืองนอนได้ อย่างไรก็ดี ความหมายที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ออกมานั้นแท้จริงแล้วเป็นความหมายใหม่ ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้รับอิทธิพลจากมโนทัศน์ “พลเมือง” จากประเทศตะวันตก ผู้วิจัยพบการรับรู้และการแปลศัพท์คำว่า “พลเมือง” ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในพระบรมราชาโชวาทเรื่องเทศนาเสือป่า กัณฑ์ที่ 13 หลักแห่งความประพฤติชอบ ในวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2457 ดังต่อไปนี้

“...คำว่า ชิวไลซ์ แปลว่าผู้ที่ควรอยู่ในเมืองได้, หรือผู้ที่เป็นพลเมืองดีนั่นเอง เพราะมาจากศัพท์ ละติน ว่า ชิวิส พลเมืองผู้ที่ประพฤติตนไม่อยู่ในศีลในธรรม, ประพฤติตามใจตนเอง, นึกจะทำอะไรก็ทำไม่ต้องนึกถึงผู้อื่น, จะเป็น ชิวไลซ์ ไม่ได้. ผู้ที่เป็นชิวไลซ์ไม่ได้จะอยู่ในพวกพ้องไม่ได้ ก็ต้องแปลว่า “อันชิวไลซ์” เพราะฉะนั้นเป็นที่น่าอัศจรรย์ที่คนชั้นใหม่บางจำพวกอ้างตนว่า ชิวไลซ์ แต่ความประพฤติไม่ชิวไลซ์ เลย คือ ความประพฤตินึกแต่จะตามใจตัวเองอย่างเดียว สิ่งไรสะดวกแก่ตัวเองแล้วสิ่งนั้นนับว่าเป็นใช้ได้ทั้งนั้น...”⁴⁰⁷ (เน้นข้อความโดยผู้วิจัย)

⁴⁰⁶ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. **ปลุกใจเสือป่า**. (ม.ป.ท. : ม.ป.พ), 2454), หน้า 34 - 40.

⁴⁰⁷ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. **เทศนาเสือป่า**. (กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2541) หน้า 105 -

มโนทัศน์ “พลเมือง” ที่มีอิทธิพลต่อพระองค์จะเห็นได้ว่ามาจากศัพท์ภาษาละติน คือ คำว่า “Civis” ซึ่งพระองค์ใช้ในให้ศัพท์คำนี้แปลถึง พลเมืองผู้ประพฤติในศีลธรรม ไม่ประพฤติตามใจตนเอง นึกถึงผู้อื่น การสร้างและพัฒนาพลเมืองตามพระราชประสงค์ คือ การชี้ให้เห็นความสำคัญของการทำตาม “หน้าที่” ต่อคณะ ตั้งแต่วัยเด็ก ซึ่งมีหน้าที่ศึกษาเล่าเรียนเพื่อใช้ความรู้ไปประกอบหาเลี้ยงชีพ ต่อมาเมื่อมีอายุมากขึ้น ฝ่ายหญิงมีหน้าที่ฝึกตนให้เป็นแม่ศรีเรือน ส่วนฝ่ายชายก็ควรทำหน้าที่ให้สมกับเป็นชายหนุ่ม นั่นคือ การเป็นทหาร และเมื่อพ้นกำหนดการเกณฑ์เป็นทหารแล้วกลายเป็นพลเรือน ก็มีหน้าที่ช่วยบำรุงคณะด้วยทรัพย์สินที่หามาได้ และเมื่อมีบุตร พ่อแม่ก็ควรสั่งสอนให้คำนึงถึงชาติ ตั้งแต่วัยเยาว์ การเพาะกล้าดั่งขั้นของ “หน้าที่” ในแต่ละช่วงวัยดังกล่าว จึงเป็นการเพาะให้พลเมืองรู้สึกนึกถึงการอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว เป็นคณะ จนกระทั่งเป็นชาติ และมีความรู้สึกนึกคิดร่วมกันในอุดมการณ์ “ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์” ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

7.1.4 รูปแบบวาทศิลป์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ผู้วิจัยพบรูปแบบของวาทศิลป์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งแสดงให้เห็นแนวทางการปรับปรุงประเทศให้เกิดความเจริญอย่างค่อยเป็นค่อยไป ได้แก่ 1.การเสียดสีล้อเลียน 2. ความรู้ยังไม่มากพอ และ 3.อุดมคติที่เป็นไปไม่ได้ ผู้วิจัยพบรูปแบบการใช้วาทศิลป์ทางการเมืองของพระองค์ในเรื่องข้อเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมือง

ผู้วิจัยพบรูปแบบที่หนึ่งเรื่องการ “เสียดสีล้อเลียน” จากนิทานพระราชนิพนธ์ในครั้งที่พระองค์แต่งเรื่องเพื่อล้อเลียนวิธีการปกครองในรัฐสภา หรือ “ปาลิเมนต์” ที่นาย ก.ศ.ร.กุหลาบ และนายเทียนวรรณเรียกร้องและเขียนบทความลงหนังสือพิมพ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ล้อเลียนวิธีการประชุมปรึกษาหารือ การถกเถียงที่ไม่เข้าประเด็นในการประชุมในสภา รูปแบบที่สอง คือ “ความรู้ยังไม่มากพอ” พระองค์ได้มีบันทึกที่แสดงให้เห็นถึงความรู้ของกลุ่มบุคคลที่คิดเปลี่ยนระบอบการปกครองว่า “...เรื่องราวของผู้อื่นก็จะเห็นชั้นอยู่บ้าง คือ จะเห็นว่าชั้นคนยังมีความคิดถุกยาหุมหมยอยู่ขณะนี้ถ้าจะเป็นผู้ที่จัดการปกครองชาติบ้านเมืองอย่างริบปิลิคได้ อย่าวว่าแต่ริบปิลิคเลย ถึงแม้จะปกครองลักษณะเจ้าแผ่นดินมีคอนสติตูชั่นก็ไม่น่าจะทำไปได้...”⁴⁰⁸ วาทศิลป์ที่ยกมานี้พระองค์ยกขึ้นมาก่อนจะอธิบายความรู้เรื่องระบอบ “คอนสติตูชั่น” ซึ่งแสดงให้เห็นปฏิกิริยาของพระองค์ต่อกลุ่มบุคคลผู้ยังไม่มีความรู้มากพอที่จะจัดการปกครอง “ริบปิลิค” หรือ “คอนสติตูชั่น” ได้

⁴⁰⁸ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระราชบันทึกของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง "คอนสติตูชั่น" และเรื่อง "โสเชียลิสต์". (กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558), หน้า 17.

สุดท้ายคือ “อุดมคติที่เป็นไปไม่ได้” พบเป็นวาทศิลป์ที่พระองค์มีปฏิริยาต่อกระแสความนิยมในมโนทัศน์ทางการเมืองโซเซียลิสต์ในยุโรป วาทศิลป์ของพระองค์มุ่งวิจารณ์ที่วิธีการบรรลุเป้าหมายของสังคมนิยมโซเซียลิสต์ว่าเป็นสิ่งที่ประเสริฐสุดถ้าได้เกิดขึ้นบนโลกนี้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า พระองค์มิได้ใช้วาทศิลป์โจมตีอุดมคติของสังคมนิยม แต่มีปฏิริยาต่อวิธีการต่างๆ อาทิ การจัดทรัพย์สินเป็นของกลาง การจัดการบริหารให้ทุกคนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน และการยกเลิกศาสนาที่ปวง

อีกด้านของวาทศิลป์ปฏิริยาต่อการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมือง คือ วาทศิลป์ที่ชักจูงให้บรรดาผู้คนสนับสนุนมโนทัศน์ทางการเมืองที่พระองค์ทรงแปลง ผู้วิจัยพบรูปแบบการใช้วาทศิลป์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ “ความเป็นไทย” ผู้วิจัยพบการใช้วาทศิลป์ดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอในบริบทที่มีการเรียกร้องให้มีการเอาอย่างตะวันตกทั้งในเรื่องการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง และการเอาอย่างพฤติกรรมฝรั่ง

7.2 ประเมินการตอบรับมโนทัศน์ทางการเมืองที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแปลง

ตลอดรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงได้รับอิทธิพลจากสภาพบริบททางการเมืองเป็นแรงกดดัน และภาษาการเมืองต่างประเทศที่เผยแพร่เข้ามา การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยจึงเป็นวิธีการสำคัญในการกำหนดโลกทัศน์ให้กับผู้คนในประเทศเกิดจิตสำนึกร่วมกัน มโนทัศน์ทางการเมืองที่ได้รับการแปลงเพื่อสร้างชาติไทยตลอดรัชกาลสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วงเวลา ได้แก่ ต้นรัชกาล การก่อรูปมโนทัศน์ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” กับการแปลงมโนทัศน์ระบอบการเมืองต่างประเทศ ช่วงการสงคราม คือ การแปลงมโนทัศน์ “ธรรมะ” และการแปลงมโนทัศน์เพื่อการพัฒนาการปกครองตนเองในระบอบราชาธิปไตย

ดังนั้นในหัวข้อนี้จึงเป็นการนำเสนอของบทนี้จึงการสืบค้นและนำเสนอเรื่องการตอบรับของบรรดาผู้คนภายใน และต่างประเทศเพื่อประเมินการตอบรับต่อมโนทัศน์ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแปลงตลอดระยะเวลาที่พระองค์ครองราชย์สมบัติเป็นเวลา 15 ปี ซึ่งมีลำดับในการนำเสนอต่อไปนี้ 7.2.1 การแก้ต่างให้สาธารณรัฐจีนโดยเสี้ยวสุดแสง 7.2.2 การจัดวางมโนทัศน์ตะวันตกตามธรรมเนียมการปกครองราชาธิปไตย 7.2.3 อุดมการณ์หลักของประเทศไทย “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” จุดเริ่มต้นที่ได้รับการสถาปนา 7.2.4 การตอบรับการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองของนานาประเทศ

7.2.1 เสี้ยวสุดแสงแก้ต่างให้สาธารณรัฐจีน

ในช่วงต้นรัชกาล 6 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเผชิญกับปัญหาการเมืองภายในราชสำนัก และปัญหาจากมโนทัศน์ทางการเมืองต่างประเทศที่เผยแพร่เข้ามาผ่านเหตุการณ์การปฏิวัติในประเทศจีน พระองค์ทรงเริ่มต้นจากการสร้างฐานพระราชอำนาจผ่านการจัดตั้งกองเสือป่าและลูกเสือ ซึ่งบรรดาข้าราชการและบุคคลพลเรือนในหัวเมืองมณฑลต่างๆ ได้พร้อมใจกันยื่นใบสมัครเป็นจำนวนมากจนสามารถจัดตั้งกองเสือป่ารักษาดินแดนขึ้นในหัวเมืองมณฑลทั่วพระราชอาณาจักรไม่เว้นแม้แต่พื้นที่ที่มีสัญญาลับกับชาติมหาอำนาจ

อย่างไรก็ตามฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับกิจการเสือป่า คือ กลุ่ม ร.ศ. 130 ซึ่งมองว่า การก่อตั้งเสือป่าเป็นกิจการที่ทับซ้อนกับโครงสร้างหน้าที่ของฝ่ายทหาร ประกอบกับความคับข้องใจของฝ่ายทหารซึ่งมีความขัดแย้งที่มีมาตั้งแต่สมัยที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวยังดำรงตำแหน่งเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร นั่นคือ ความขัดแย้งระหว่างทหารกับมหาดเล็กของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช พวกเขาได้รับรู้มโนทัศน์ “ระบอบการเมือง” ต่างประเทศ และเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครองในประเทศจีนผ่านพื้นที่สาธารณะโดยเฉพาะ “หนังสือพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์” ซึ่งมีนายเซียวฮุดเสง ศรีบุญเรือง⁴⁰⁹ เป็นบรรณาธิการ นายพันตรีหลวงวิฆเนศร์ ได้ตัดข่าวหนังสือพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์ไว้โดยเฉพาะข่าวการปฏิวัติในประเทศจีน⁴¹⁰ และหนึ่งในคณะผู้ก่อการเหล่าถึง ศรีจันทร์⁴¹¹ ได้เขียนบันทึกเรื่อง “ว่าด้วยความเชื่อมชามและความเจริญของประเทศ”

⁴⁰⁹ เซียวฮุดเสงเกิดในเมืองไทยในปี พ.ศ. 2406 และเป็นบุตรของนายเซียวเลียงอัน และนางหิว ซึ่งในสมัยนั้นมีศัพท์เรียกว่า “จีนบาบ๋า” ซึ่งหมายถึง ชาวจีนที่อาศัยอยู่ในมะละกา และได้มีการแต่งงานกับผู้หญิงพื้นเมือง แต่สิ่งสำคัญที่ชาวจีนเหล่านี้ต้องคำนึงคือ การรักษารธรรมนิยมประเพณีเงินเอาไว้ การรักษารธรรมนิยมประเพณีเงินเอาไว้เป็นปมปัญหาในชีวิตของเซียวฮุดเสงที่น่าสนใจมาก กล่าวคือ เซียวฮุดเสงต้องพบกับข้อกล่าวหาจากรัฐบาลไทยเสมอโดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายต่อชาวจีนของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังนั้น เกือบตลอดชีวิตของเซียวฮุดเสงนั้น เขาต้องนำเสนอความคิดเห็นทางการเมือง และแสดงความคิดเห็นในประเด็นเรื่องความเป็นไทยของเขาเสมอ โปรดดู เพ็ญพิสุทธิ์ อินทรภิรมย์. **เซียวฮุดเสง สิบญูเรื่อง : ทัศนะและบทบาทของจีนสยามในสังคมไทย.** (กรุงเทพฯ : ศูนย์ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทยกับประเทศในเอเชีย ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 14 - 16.

⁴¹⁰ หจข. ร.6 บ.17 / 23 เรื่องสมุดของกลาง 2 เล่ม

⁴¹¹ ร้อยเอก นายแพทย์ขุนทวยหาญพิทักษ์ หรือมีชื่อจริงว่า นายแพทย์เหล็ง ศรีจันทร์ เขาเป็นนายทหารแพทย์ประจำโรงเรียนนายร้อยทหารบก และเป็นแพทย์ประจำพระองค์สมเด็จพระเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถฯ และหม่อมคัทริน พระชายา เหล็ง ศรีจันทร์เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2425 ที่ตำบลบ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา ฝั่งธนบุรี สำเร็จการศึกษาเบื้องต้นที่วัดประยุรวงศาวาส เมื่ออายุ 15 ปี ได้เข้าศึกษาวิชาแพทย์ที่โรงเรียนแพทยาลัยในสังกัดโรงพยาบาลศิริราช หลังสำเร็จการศึกษาไปเป็นแพทย์ฝึกหัดที่โรงเรียนฝึกหัดครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ก่อนไปเป็นนายแพทย์ตรีประจำโรงเรียนนายร้อยทหารบก ระหว่างนี้ได้เข้าศึกษาวิชาทหาร เป็นนักเรียนนายร้อยสำรอง จนสอบได้เป็นนายร้อยตรี สังกัดพลรบทหารราบ เป็นแพทย์ทหาร และได้เลื่อนยศมาเป็นลำดับจน พ.ศ. 2453 ได้รับยศ

วิจารณ์ระบอบ “แอ็บโซลูทคอมอนนากี” ว่าเป็นวิธีการปกครองประเทศที่ร้ายแรงมากเพราะกษัตริย์มีอำนาจเต็มที่อยู่เหนือกฎหมาย กษัตริย์ทำการชั่วร้ายหรือจะเบียดเบียนราษฎรอย่างไรก็ได้ ในกรณีประเทศสยามนั้น เหล่าวิจารณ์ว่า ทั้งกษัตริย์และพระญาติพระวงศ์เป็นพวกที่คอยทำลายและล้างผลาญ และยังเป็นพวกสอพลออีกเป็นอันมาก ต่างคนต่างกัดกินเลือดเนื้อของประเทศ ราษฎรไม่เป็นอันทำมาหาเลี้ยงชีพเพราะทำได้มาก็ถูกบีบคั้นเอาไปหมด การปกครองตามแบบวิธีนี้มีแต่ทำให้ประเทศซุดโทรมลงโดยเร็ว⁴¹²

การที่กลุ่มนายทหารมีความคิดเห็นไปในทางวิจารณ์ระบอบราชาธิปไตย ผู้วิจัยมีสมมติฐานว่าน่าจะมาจากการรับรู้ข้อมูลที่มาจาก หนังสือพิมพ์จีนในสยามวารศัพท์ ซึ่งเป็นสำนักพิมพ์ที่มีความคิดเห็นเข้าข้างและสนับสนุนการปฏิวัติในประเทศจีนดังจะเห็นได้จากบรรณาธิการ “เซียฮุดเสง” มีการเลือกการรับรู้ข้อมูลและนำมาเผยแพร่ในสยามด้วยการเลือกข้างอย่างเปิดเผย อาทิ การแปลหนังสือเรื่อง *1911-1912: A Historical and Political Record of the Civil War* โดยเอ็ดวิน ดิงเกิ้ล (Edwin Dingle) เป็นภาษาไทยว่า “สงครามกู่ชาติ” ลงในหนังสือพิมพ์ผดุงวิทยา ผู้แปลคือ “กระลำภัก” มีเจตนาชัดเจนที่จะไม่แปลว่า “การก่อกบฏของชาติจีน” เนื่องจากผู้แปลตระหนักดีว่า คำว่า “ก่อกบฏ” เป็นคำแสลง อีกทั้งยังยอมรับว่า การแปลหนังสือเล่มนี้นั้นเป็นการแปลงานของผู้แต่งที่คิดเห็นและศรัทธาในการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศจีน⁴¹³

อย่างไรก็ตามพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้แปลงมโนทัศน์ทางการเมือง “Republic” เป็น “ราชวงศ์กระษัตริย์ใหม่” การแปลงมโนทัศน์ระบอบการเมืองดังกล่าวพระองค์มิได้มีเจตนาในการบิดเบือนความหมายของมโนทัศน์ “Republic” เพราะเมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพบริบทประกอบกับตัวบทที่เกี่ยวข้องกับการแปลงมโนทัศน์ทางการเมือง “Republic” เป็น “ราชวงศ์กระษัตริย์ใหม่” พบว่า ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2196 – 2460 เกิดเหตุการณ์การเปลี่ยนการเมือง (Regime Change) ต่างประเทศที่สำคัญ นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการปกครองจากระบอบราชาธิปไตยเป็นระบอบ “รีพับลิค” หรือการมีระบอบ “คอนสติตูชัน” รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงเป็น “โซเชี่ยลิสต์” ซึ่งประเทศที่เปลี่ยนระบอบการเมืองดังต่อไปนี้

และบรรดาศักดิ์เป็น ร้อยเอก ขุนทวยหาญพิทักษ์ และเป็นผู้บังคับกองพยาบาลโรงเรียนนายทหารบก ร.อ.ขุนทวยหาญพิทักษ์ มีความมุ่งหมายจะให้เปลี่ยนแปลงการปกครอง แต่การก่อการครั้งนั้นล้มเหลว คณะผู้ก่อการถูกรวบตัวหมด โปรดดู เกรียงยุทธจักร และ เนตร พูนวิวัฒน์. กบฏ ร.ศ. 130 (การปฏิวัติครั้งแรกของไทย). (กรุงเทพฯ : ฝ่ายเอกสารและสิ่งพิมพ์ โครงการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย, 2517).

⁴¹² อารังศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์. "ข้ออ้าง" การปฏิวัติ-รัฐประหาร: กบฏในการเมืองไทยปัจจุบัน บทวิเคราะห์และเอกสาร. (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2550), หน้า 88.

⁴¹³ กระลำภัก. (คำนำ) สงครามกู่ชาติ. (มีนาคม ร.ศ. 131). หนังสือพิมพ์ผดุงวิทยา, หน้า .

ก.การเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการปกครองราชาธิปไตยเป็นสาธารณรัฐจำนวน 3 ประเทศ ได้แก่ อังกฤษ โปรตุเกส จีน

ข.การเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการปกครองราชาธิปไตยเป็นกษัตริย์ใต้รัฐธรรมนูญ 2 ประเทศ ได้แก่ ญี่ปุ่น ตุรกี

ค.การเปลี่ยนแปลงตัวประธานาธิบดี 1 ประเทศ ได้แก่ เม็กซิโก

ง.การเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการปกครองสาธารณรัฐเป็นราชาธิปไตย ได้แก่ ฝรั่งเศส

จ.ราชาธิปไตยเป็นสังคมนิยม 1 ประเทศ ได้แก่ รัสเซีย

ตารางที่ 5 สรุปการเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการปกครองในต่างประเทศ

ปีพุทธศักราช	เหตุการณ์เปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง
2196 – 2201	โอลิเวอร์ ครอมเวลเปลี่ยนราชาธิปไตยของอังกฤษเป็นสาธารณรัฐในฐานะ “เจ้าผู้พิทักษ์”
2347- 2357	นโปเลียน โบนาปาร์ตกลายเป็นจักรพรรดิแห่งฝรั่งเศส
2411	โชกุนถวายเป็นอำนาจอธิปไตยให้แก่พระเจ้าจักรพรรดิ
2451	กลุ่มยังเติร์กได้ก่อการปฏิวัติบีบบังคับให้สุลต่านประกาศใช้รัฐธรรมนูญ และลดบทบาทของสุลต่าน
2453	พรรคสาธารณรัฐนิยมโปรตุเกสทำรัฐประหารล้มระบอบราชาธิปไตย
2455	ซุนยัตเซนปฏิวัติเปลี่ยนแปลงราชาธิปไตยเม็งจูเป็นริ่ปบลิก
2454	ฟรังซิสโก ซี มาโครได้รับเลือกเป็นประธานาธิบดีแทนพลเอกดิยซ์ที่ปกครองเม็กซิโกมา 31 ปี
2460	บอลเชวิกล้มระบอบราชาธิปไตย

ในขณะที่ตัวบทหรือพระราชบัญญัติของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ได้รับอิทธิพลจากสภาพบริบทดังกล่าว คือ “ปกิณกคดี” ซึ่งมีข้อเขียนของพระองค์ที่บรรยายเหตุการณ์การเปลี่ยนระบอบการปกครองในต่างประเทศ และที่สำคัญ คือ ในพระราชบัญญัติเรื่องนี้พระองค์จะปรากฏการบัญญัติศัพท์เพื่อเรียกการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองดังต่อไปนี้

อังกฤษ ฝรั่งเศส โปรตุเกสและจีนมีจุดร่วมการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมือง คือ การเปลี่ยนจากราชาธิปไตยเป็นสาธารณรัฐ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงค้นพบว่า ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมือง ผู้นำอย่างโอลิเวอร์ ครอมเวลได้ตั้งตนเป็น “เจ้าผู้พิทักษ์” ที่ใช้ “วิธีหอกปลายปืน” คือ มีให้ผู้ที่มีความเห็นต่างกับคนเข้ามานั่งในที่ประชุม แต่เมื่อในที่ประชุมตกลงกัน

ไม่ได้ ครอบคลุมได้ใช้ทหารขับไล่ผู้แทนประชาชนออกไป เช่นเดียวกันกับพระองค์เรียกพฤติกรรมของนโปเลียนว่า “บรมราชาธิราช”

กรณีโปรตุเกสนายกรัฐมนตรีนูเออา ฟรังโกที่ทำการรัฐประหารในวันที่ 5 ตุลาคม ค.ศ. 1910 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชนิพนธ์เรื่องการปกครองอันเห็นมโหฬารของโปรตุเกสตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์พิมพ์ไทย วันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2456 ในพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ พระองค์ใช้คำว่า “เหี้ยมโหด” บรรยายเหตุการณ์ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการปกครองในประเทศโปรตุเกสว่า รัฐบาลรีพับลิคใช้อำนาจกดขี่คนที่มีใช้พวกพ้อง สุดท้ายคือการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองในประเทศจีน นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2455 ถึง พ.ศ. 2457 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชนิพนธ์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการปกครองในประเทศจีน ซึ่งพระองค์ได้แสดงความคิดเห็นทางการเมืองไว้หลายประเด็น ได้แก่ รีพับลิคในจีนคงเป็นรีพับลิคเพียงแค่อ้างอิงจากประชาชนชาวจีนโดยมากคงไม่อาจเข้าใจ หรืออธิบายได้ว่า รีพับลิคนี้คืออะไร หรือคือใคร หรือรีพับลิคที่เกิดขึ้นในจีนเป็นแค่ “เงา”⁴¹⁴ ต่อจากนั้นพระองค์ได้วิเคราะห์ถึงสาเหตุที่ทำให้การปฏิวัติในจีนประสบความสำเร็จเป็นเพราะคณะผู้ก่อการได้อาศัย “อั้งยี่” เป็นคณะสำคัญที่ให้ความช่วยเหลือ การแสดงความคิดเห็นต่อการเฉลิมฉลองชัยชนะของรัฐบาลรีพับลิคในพระราชนิพนธ์เรื่อง “เมื่อเสร็จก็เดินรำ”⁴¹⁵ การวิชันนาเรื่องเมืองจีน⁴¹⁶ และการกล่าวถึงพฤติกรรมของยวนไซไซ ภายหลังจากที่เขาเป็นประธานาธิบดีใน “ท่านประธานาธิบดีจงเจริญ”⁴¹⁷ และการที่พระองค์ทรง

⁴¹⁴ สาเหตุที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเรียกกรีพับลิคในจีนเป็นแค่ “เงา” เนื่องจากยวนไซไซยังเป็นเพียงแค่ประธานาธิบดีชั่วคราว สมาชิกรัฐสภายังไม่ได้เลือกตั้งรัฐมนตรีสภา ส่วนสมาชิกคนอื่นๆ กำลังเพเล็ดเพลินในการเล่นกีดกันซึ่งกันและกัน ส่วนฝ่ายตุลาการนั้นก็ยังมีได้ดำเนินการแต่ประการใด **โปรดดู** พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. **ปกิณณกคดี**. (พระนคร: ไทยเชชม, 2482).

⁴¹⁵ “เมื่อเสร็จเล่นเดินรำ” พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงกล่าวถึงการฟุ้งซ่านของผู้คนในเมืองจีนหลังจากที่เกิดการปฏิวัติเปลี่ยนวิธีการจัดการปกครองเป็นรีพับลิค พระองค์ได้เปรียบเทียบเป็นเหมือนกับการจัดงานรื่นเริงในสโมสรสันนิบาตใหญ่ต่างๆ ที่คนร่วมชาติ หรือคนที่มาในงานเลี้ยงยังไม่พร้อมที่จะเห็นประโยชน์ของการปกครองรีพับลิคตามประเทศที่ศิวิลแล้ว **โปรดดู** พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. **ปกิณณกคดี**. (พระนคร: ไทยเชชม, 2482), หน้า 113 - 141.

⁴¹⁶ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์เรื่องวิชันนาเรื่องเมืองจีนในวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2456 พระราชนิพนธ์เรื่องนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงกล่าวถึงเรื่องการเมืองในประเทศจีนที่พวก “เม่งจู” เป็นเครื่องกีดขวางความเจริญของประเทศ **โปรดดู** อัครพาทู. วิชันนาเรื่องการเมืองของจีน. ใน **อัจฉราพร กมุทพิสมัย. ปัญหาภายในสังคมไทยก่อนการปฏิวัติ 2475: ภาพสะท้อนจากงานเขียนทางหนังสือพิมพ์**. (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532), หน้า 336.

⁴¹⁷ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง “ท่านประธานาธิบดีจงเจริญ” เนื้อหาหลักในบทความเรื่องนี้คือ การวิจารณ์การปกครองของประธานาธิบดียวนไซไซว่า ไม่เป็นไปตามวิธีการ

เรียกการเปลี่ยนแปลงในประเทศจีนว่า “ราชวงศ์กระษัตริย์ใหม่” มาจากการที่พระองค์ทรงเห็นเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองภายหลังจากที่คณะปฏิวัติประสบความสำเร็จ กล่าวคือ สู้ตายแล้วขุนยัดเซินไม่ได้คิดจะตั้งรีบิลิตตามอย่างตะวันตก แต่ตั้งรีบิลิตตามธรรมเนียมจีน “วังตี้” หรือ “โอรสสวรรค์” เพื่อให้คนจีนเข้าใจว่า รีบิลิตเป็นทายาทของราชาธิปไตยเนื่องจากพระองค์เห็นพฤติกรรมของขุนยัดเซินหลังจากที่ตั้งรีบิลิต คือ การตั้งขบวนแห่ไปทำพิธีอ่านประกาศกราบทูล ณ ที่ฝังพระศพพระมหากษัตริย์ต้นพระราชวงศ์เหม็งว่า บัดนี้ได้ขับไล่พวกต่างชาติที่มาแย่งชิงราชสมบัติให้พ้นไปจากราชบัลลังก์จีนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ญี่ปุ่น ตูรกีเปลี่ยนระบอบการเมืองไปเป็นราชาธิปไตยมีรัฐธรรมนูญ แต่มีรายละเอียดที่แตกต่างกันกล่าวคือ การปกครองประเทศก่อนที่ญี่ปุ่นจะมีรัฐธรรมนูญนั้น อำนาจรวมอยู่ที่โชกุน ภายหลังจากที่โชกุนถวายอำนาจคืนให้แก่พระเจ้าจักรพรรดิตั้งแต่ปี พ.ศ. 2411 ประเทศญี่ปุ่นมีรัฐสภาสำหรับเป็นแนวทางในการปกครองประเทศ และมีรัฐธรรมนูญ ซึ่งใช้รัฐธรรมนูญเยอรมันเป็นแม่แบบ ส่วนกรณีตุรกี ในปี พ.ศ. 2419 กลุ่มปัญญาชนซึ่งเรียกตัวเองว่า ยังเติร์ก (Young Turks) ได้ลุกขึ้นมาเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเมือง และบีบให้สุลต่านอับดุลฮามิดที่ 2 (Abdulhamid II) พระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับแรก เปลี่ยนแปลงการปกครองของจักรวรรดิมาเป็นระบบรัฐสภาโดยมีสุลต่านเป็นประมุขเป็นครั้งแรก อย่างไรก็ตามรัฐธรรมนูญดังกล่าวใช้ได้เพียงปีเดียว ในปี ค.ศ. 2420 สุลต่านอับดุลฮามิดที่ 2 ได้ทรงยกเลิกรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตามการปกครองของจักรวรรดิออตโตมันได้ถูกเปลี่ยนกลับมาเป็นระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์อีกครั้ง ในปี พ.ศ. 2451 กลุ่มยังเติร์กได้ก่อการปฏิวัติบีบบังคับให้สุลต่านอับดุลฮามิดที่ 2 ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ และปลดสุลต่านอับดุลฮามิดที่ 2 ออกจากพระราชอำนาจ และตั้งสุลต่านเมห์เมตที่ 5 ซึ่งขึ้นครองราชย์ แต่ไม่มีพระราชอำนาจที่แท้จริงแต่อย่างใด ทรงเป็นเพียงหุ่นเชิดทางการเมืองเท่านั้น

ความแตกต่างการมี “รัฐธรรมนูญ” ระหว่างญี่ปุ่นกับตุรกีที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพยายามจะชี้ให้เห็นถึงเรื่องการปกครองโดยรัฐธรรมนูญของญี่ปุ่น พระองค์อธิบายศัพท์คำว่า “Constitution” ประเทศญี่ปุ่นนั้นอ้างอิงจาก “Jurisprudence” ในบริบทที่ใช้ตั้งแต่สมัยโรมัน การใช้คำๆ นี้ของพระองค์มีนัยทางการเมืองเนื่องจากรัฐสภาในญี่ปุ่นมิได้มีการกล่าวถึงการมี “Parliament” ดังนั้นคำว่า “Constitution” ในความเข้าใจของคนญี่ปุ่นในช่วงเวลานั้นจึงหมายถึงการตราพระราชกฤษฎีกาโดยผู้มีอำนาจสูงสุดเพื่อควบคุมรูปแบบหรือกระบวนการของรัฐบาล พระเจ้าจักรพรรดิจึงไม่ถูกบังคับให้ต้องกระทำตามความต้องการของประชาชน ส่วนกรณีตุรกีนั้นพระองค์

ปกครองรีบิลิตเนื่องจากภายหลังจากที่มีการจัดตั้งรัฐสภาขึ้นในประเทศจีน ยวนไซได้สั่งมิให้มีคณะเก๊กเหม็งทำหน้าที่ปรึกษาหารืออีกต่อไปแล้ว โปรดดู พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. **ปกิณกคดี.** (พระนคร: ไทยเชชม, 2482), หน้า 65 - 102.

ทรงอธิบายคำศัพท์คำว่า “เด็กหนุ่ม” หมายถึง คณะของคนชาวตุรกีหนุ่มๆ ซึ่งรวมกันเข้า มีความมุ่งหมายที่จะทำลายล้างสุลต่านอับดุลฮามิตเนื่องจากพระองค์ทรงเหนียวรั้งมิให้ประเทศตกก็ดำเนินไปสู่ความเจริญทำให้พวกเด็กหนุ่มทำการยึดอำนาจและเปลี่ยนวิธีการจัดการปกครองเป็น “คอนสตีติวชัน” หรือ “พระธรรมนูญการปกครอง” ซึ่งเป็นวิธีการจัดการปกครองที่เอาความเห็นของประชาชนเป็นใหญ่ แต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชวิจารณ์ว่า การกระทำของพวกเด็กหนุ่มไม่มีทางสำเร็จเนื่องจากวิธีการปกครองของพวกเขามีได้เอาความเห็นของประชาชนเป็นใหญ่ แต่ปกครองโดย “วิธีใช้หอกปลายปืน”

การเปลี่ยนแปลงการปกครองในเม็กซิโกเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2410 ตอนที่ประชาชนชาวเม็กซิโกเป็นขบถต่อพระเจ้าแผ่นดิน ฮิวาเรซได้รับตำแหน่งประธานาธิบดีของรีพับลิค ต่อจากนั้นเป็นนายเลอร์โต เดติกา ต่อมาประเทศเม็กซิโกเกิดขบถจนประธานาธิบดีเดติกาต้องหนีเอาตัวรอด นายพลเอกดิยซ์หัวหน้าขบถได้นำพลเข้าในเมืองและตั้งตนเองเป็นประธานาธิบดี และมีการประกาศข้อกำหนดระยะเวลาการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี 4 ปี แต่ในภายหลังนายพลเอกดิยซ์ได้ทำการแก้ไขรัฐธรรมนูญขยายระยะเวลาการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีต่อไปเรื่อยๆ ครั้นมีคู่แข่งเลือกตั้ง นายพลเอกดิยซ์ก็ใช้วิธีการใส่ความเพื่อให้ขึ้นศาลจนเวลาล่วงเลยการลงสมัคร ด้วยวิธีการนี้ดิยซ์จึงดำรงตำแหน่งเป็นประธานาธิบดีถึง 27 ปี อย่างไรก็ตามการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2453 มีการช่วงชิงอำนาจในการเลือกตั้งระหว่างนายพลปอร์ฟิโระ ดิยซ์ กับฟรังซิสโก ซี มาโคโร ผลการเลือกตั้งคือ นายมาโคโรได้รับชัยชนะ แต่เขาก็กลับถูกฝ่ายการเมืองของนายพลดิยซ์ต่อต้านจนเกิดการปะทะกันด้วยอาวุธ แต่ในท้ายที่สุดดิยซ์ก็ต้องออกจากอำนาจ การเลือกตั้งครั้งใหม่จัดขึ้นในปี พ.ศ. 2454 ผลักดันให้มาเดโรขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชนิพนธ์ถึงเหตุการณ์ทางการเมืองในเม็กซิโกว่า ประเทศเม็กซิโกได้รับผลดีจากการปกครองของดิยซ์ ความเจริญที่มีอยู่ในทุกวันนี้ก็มาจากนักรบผู้ชำนาญการเมืองดิยซ์ ผู้มีความสามารถในการปกครองอย่างประเสริฐ “...ดิยซ์นี้แหละเป็นผู้ที่ได้สะสางความยุ่งเหยิง ตั้งระเบียบและปั้นเม็กซิโกให้เป็นรูปร่างขึ้นพอสมควรจะเข็ดหน้าชูตาในหมู่ประเทศทั้งหลายได้”⁴¹⁸

สุดท้ายคือ รัสเซียเป็นหนึ่งในประเทศมหาอำนาจ แต่ในด้านการเมืองการปกครองนั้นยังไม่ลงหลักปักฐานหากเปรียบเทียบกับอังกฤษและฝรั่งเศส สภาพการณ์ดังกล่าวได้สร้างความไม่พอใจให้กับประชาชนที่เห็นว่า การปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบที่ขัดขวางความเจริญของประเทศ สภาพการณ์ยิ่งเลวร้ายลงไปอีกเมื่อรัสเซียแพ้สงครามแย่งชิงแมนจูเรียให้กับญี่ปุ่น ประชาชน

⁴¹⁸ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. **ปกิณณกคดี**. (พระนคร: ไทยเชชม, 2482). หน้า 40, 52, 64, 210 – 211.

แสดงความไม่พอใจจนพระเจ้าซาร์นิโคลัสที่ 2 ยอมรับข้อเรียกร้องของประชาชนโดยจัดตั้งสภาดูมา (Duma) แต่สภานี้กลับถูกจำกัดอำนาจและขอบเขต รวมไปถึงการถูกแทรกแซงจากพระเจ้าซาร์นิโคลัสที่ 2 และในที่สุดพวกบอลเชวิกได้ปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองของพระเจ้าซาร์ในปี พ.ศ. 2460

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์บทละครพูดภาษาอังกฤษเรื่อง “Coup d’Etat” และมีการแปลเป็นภาษาไทยว่า “ฉวยอำนาจ” เนื้อเรื่องกล่าวถึงประเทศคอโรเนีย ที่คณะกู้ชาติได้จัดประชุมเพื่อตกลงกันว่าจะล้มระบอบการปกครองราชาธิปไตยเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นรีพับลิก สาเหตุมาจากคณะกู้ชาติเห็นคณะเสนาบดีที่ไร้ความสามารถ เอาไรต์เอาเปรียบประชาชนชาวคอโรเนีย ปรากฏว่าพระเจ้าวิคเตอร์ที่ 6 ได้ปลอมตัวเข้ามาประชุมด้วย พระองค์จึงถือโอกาสเข้าชี้แจงให้คณะกู้ชาติเข้าใจว่า พระราชานั้นมีพระราชประสงค์ที่ดีต่อพสกนิกร แต่คณะเสนาบดีเป็นผู้สร้างปัญหาและอุปสรรคในการบริหารประเทศ นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้กล่าวถึงสถานการณ์ของประเทศในตอนนี้กำลังป่วยอยู่ อีกทั้งในตอนนี้แนวคิดของพวกบอลเชวิกกำลังเป็นที่แพร่หลายในยุโรป ดังนั้นพระองค์จึงเปรียบพวกบอลเชวิกเหมือนตัวเชื้อโรคว่า ถ้าปล่อยให้ตัวเชื้อโรคนี้อาศัยในร่างกายชาติเราก็จะป่วยหนักยิ่งกว่าบัดนี้ “...สมาชิกทั้งหลายแห่งสมาคมนี้ ล้วนแต่มีความมุ่งหมายอย่างเดียวกันคือ จะกู้ชาติของเราให้พ้นจากอำนาจของบุคคลที่เป็นเสมือนโรคภัยร้ายภายในร่างกายของเรา คอยกินเลือดเนื้อของเราอยู่เสมอ...พวกเศรษฐีเปรียบเสมือนของไม่ดีที่มีอยู่ภายในร่างกายของเรา ซึ่งทำให้ชาวเรามีอาการระส่ำระสายอยู่ พวกอำมาตย์ทุจริตเปรียบเหมือนแพทย์และคนพยาบาลที่นึกถึงค่ากำนัลมากกว่านึกถึงคนไข้ เมื่อเราหวังและไว้วางใจในพวกแพทย์ไม่ได้แล้ว เราก็ควรที่จะคิดหาแพทย์ใหม่ และหาวิธีกำจัดโรคให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นมาแล้ว...มีโรคภัยที่คอยอยู่เสมอเพื่อหาโอกาสเข้าสู่ร่างกายเรา กล่าวคือลัทธิบอลเชวิก พวกบอลเชวิกเปรียบตัวเชื้อโรค ซึ่งเที่ยวพ่นพ้านอยู่ทั่วไป ถ้าเชื้อโรคนี้อาศัยในร่างกายแห่งชาติเราได้แล้วเมื่อใด เมื่อนั้นชาติเราจะป่วยหนักยิ่งกว่าบัดนี้ ฉะนั้นเราจะทำอะไร ก็ตาม ต้องระวังอย่าให้เชื้อโรคบอลเชวิกเข้าสู่ร่างกายแห่งชาติเราได้เป็นอันขาด จึงจะได้ชื่อว่าเรารักษาชาติของเราแท้จริง...”⁴¹⁹

⁴¹⁹ ศรีอยุธยา. ฉวยอำนาจ. (กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯเดลิแมร์, 2466), หน้า 218.

ตารางที่ 6 การบัญญัติศัพท์เพื่อเรียกการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ปีพุทธศักราช	ประเทศ	การเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง	พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
2196 – 2201	อังกฤษ	ราชาธิปไตยเป็นสาธารณรัฐ	เจ้าผู้พิทักษ์
2347- 2357	ฝรั่งเศส	ราชาธิปไตยเป็นสาธารณรัฐ	บรมราชาธิราช
2411	ญี่ปุ่น	ศักดินาเป็นพระจักรพรรดิ	พระจักรพรรดิ
2451	ตุรกี	สุลต่านเป็นคอนสตันตุลัน	ยังเติร์ก
2453	โปรตุเกส	ราชาธิปไตยเป็นสาธารณรัฐ	เทียมโหด
2455	จีน	ราชาธิปไตยเป็นสาธารณรัฐ	ราชวงศ์กระษัตริย์ใหม่
2454	เม็กซิโก	ราชาธิปไตยเป็นประธานาธิบดี	ผู้สำเร็จราชการ
2460	รัสเซีย	ราชาธิปไตยเป็นบอลเชวิค	ฉวยอำนาจ

ดังนั้น การแปลงมโนทัศน์ระบอบการเมืองต่างประเทศของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงมีสาเหตุมาจากการค้นพบว่า การเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองเก่าในต่างประเทศยังมีใช้การเปลี่ยนไปสู่ระบอบใหม่อย่างแท้จริง พระองค์จึงจำเป็นต้องแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองในช่วงระยะเปลี่ยนผ่านที่เรียกว่า “ระบอบเก่ากำลังพังทลาย ระบอบใหม่ยังไม่ลงหลักปักฐาน” ทั้งนี้เพื่อแก้ความเข้าใจผิดของผู้คนที่คิดเห็นไปว่า การเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบอบใหม่ได้เกิดขึ้นเป็นที่เรียบร้อยแล้ว เช่น การเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองจากราชาธิปไตยเป็นสาธารณรัฐในประเทศจีน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแปลงมโนทัศน์ทางการเมือง “รีพับลิกันจีน” ว่าเป็น “ราชวงศ์กระษัตริย์ใหม่” เนื่องจากพระองค์ทรงพบว่า การเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองในประเทศจีนมิใช่การเปลี่ยนไปสู่ระบอบรีพับลิคอย่างแท้จริง กล่าวคือ อำนาจยังอยู่อยู่ในคนเพียงคนเดียว นั่นคือ หยวนซื่อไข่ ดังนั้นการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองของพระองค์จึงเป็นการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อเป็นศัพท์สำหรับเรียกชื่อสภาพการณ์ที่เป็นอยู่จริงๆ ของระบอบการเมืองในประเทศนั้นๆ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า อำนาจยังอยู่อยู่ในคนเพียงคนเดียว หรือกลุ่มบุคคล

บรรณาธิการสำนักพิมพ์จินโนสยามวารศัพท์อย่าง “เซียวฮุดแสง”⁴²⁰ ซึ่งตีพิมพ์เผยแพร่การเปลี่ยนระบอบการเมืองในประเทศจีนเป็นสาธารณรัฐ ได้ตีพิมพ์หนังสือ หนังสือเรื่อง “อาการของ

⁴²⁰ นายเซียวฮุดแสงได้เขียนบทความเรื่องนี้ตอบโต้บทความเรื่อง “วิสัยนาการเมืองจีน” โดยอัสวาทหุ ผู้วิจัยพบว่า นายเซียวฮุดแสงเองก็ยอมรับว่า สถานการณ์ทางการเมืองในประเทศจีนยังไม่เรียบร้อย “...อันรีพับลิกันจีน

ประเทศจีนเวลานี้” เขายอมรับว่า ประเทศจีนยังมีระบอบสาธารณรัฐที่แท้จริง แต่ในหนังสือเล่มนี้มี การแก้ข้อกล่าวหาที่ว่า ประเทศจีนยังไม่เป็นรีพับลิคที่แท้จริงหรือเป็นเพียง “ราชวงศ์กระษัตริย์ ใหม่”⁴²¹ ว่า การเปลี่ยนระบอบการปกครองในจีนจึงอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านที่ระบอบการเมืองรีพับลิค ยังไม่ลงตัวเป็นที่เรียบร้อย ซึ่ง จ, ส, ว, ศ ได้วิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนระบอบการเมือง ไปสู่รีพับลิคอย่างสมบูรณ์ คือ การมอบตำแหน่งประธานาธิบดีชั่วคราวให้กับหยวนไซไซ ซึ่งเป็นผู้ที่ไม่ได้ ศรัทธาหรือนิยมระบอบการเมืองรีพับลิค ผลลัพธ์ที่ตามมาคือ การปกครองตามระบอบการเมืองรีพับ ลิคถูกบิดเบือนออกไปจากจุดประสงค์ กล่าวคือ แทนที่หยวนไซไซจะปกครองประเทศตามหลักการรี พับลิค หยวนไซไซกลับใช้อำนาจที่ตนได้รับปกครองตามอำเภอใจของตนเอง

“...ครั้นเมื่อรีพับลิคจีนได้ยกไปตั้งที่กรุงปักกิ่ง แลยกหยวนไซไซขึ้นเป็นประธานาธิบดีชั่วคราว กิจการของรีพับลิคก็ค่อยๆ ผิดไปจากแนวเดิม เช่น คำสั่งของประธานาธิบ ติอาจเป็นไปได้ดังกฎหมาย โดยไม่ต้องให้ประชาชนทั้งรัฐสะท้อนชอบด้วยก่อน ที่สุด ประธานาธิบดีจะสั่งให้ฆ่าใครก็ได้ ไม่ต้องให้ศาลพิจารณาตามกฎหมาย เมื่อเป็นอย่างนี้ ก็เป็นหน้าที่ของพวกก๊กมินต้องจะต้องร้องทักท้วงบ้าง ฝ่ายพวกคณะต่างๆ ที่เป็นข้าศึก ต่อพวกก๊กมินต้องได้กล่าวมาแล้วนั้น ก็คอยช่วยแก้แทนประธานาธิบดีว่า เวลานี้ รัฐบาลของ รีพับลิคเพิ่งตั้งขึ้นใหม่ ควรจะพร้อมใจกันช่วยประธานาธิบดี จัดการ บ้านเมืองให้ดำเนินไปโดยเรียบร้อย...”⁴²²

เวลานี้ แม้แต่การภายในของตงก็ยังไม่เรียบร้อย...” ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า นายเซียฮุดเสงแสดงความคิด ความเห็นในเชิงยอมรับว่า ประเทศจีนยังไม่ได้ปกครองด้วยระบอบรีพับลิคตามที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า เจ้าอยู่หัวเรียกว่า “ราชวงศ์กระษัตริย์ใหม่” โปรดดู บทกฤษฎีกร. วิชฌนาเรื่องการเมืองจีน. ใน อัจฉราพร กมฺพพิสมัย. ปัญหาภายในสังคมไทยก่อนการปฏิวัติ 2475: ภาพสะท้อนจากงานเขียนทางหนังสือพิมพ์. (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532), หน้า 341

⁴²¹ การบิดเบือนมโนทัศน์ “Republic” ของหยวนไซไซ นาย จ, ส, ว, ศ ได้วิเคราะห์จนถึงขนาดเขียน หนังสือคัดค้านไปยัง ดร. ซุนยัตเซน และวิเคราะห์ว่า หยวนไซไซเป็นผู้มีความสามารถ แต่ขาดความซื่อตรง ดังนั้นจึง ไม่ควรที่คณะก๊กเหม็งจะยกหยวนไซไซเป็นประธานาธิบดีคนแรกแห่งรีพับลิคจีน แต่ ดร. ซุนยัตเซนได้เขียนหนังสือ ตอบเขากลับมาว่า “...การที่จะทำให้สำเร็จโดยกำลังอาวุธนั้นจำเป็นต้องเปลืองชีวิตพลพรรคเป็นอันมาก เมื่อมีทางอื่น จะทำให้สำเร็จได้จะดีกว่าหรือ? ทั้งเวลานี้พวกฝรั่งก็กำลังคุมเชิงอยู่ ถ้าการสงครามเน้นเข้าไปจะเป็นโอกาสให้ชาติ ต่างๆ เข้าเกี่ยว อนึ่งตำแหน่งประธานาธิบดีนั้น ไม่ใช่เป็นสิ่งของสำหรับกำนันกัน ว่ากันอย่างง่าย ๆ ก็คือ เปนบ่าวของ สาธารณ สำหรับการแทนประชาชนเท่านั้น หยวนเป็นคนมีความสามารถแลเป็นที่เชื่อถือแห่งชน ซึ่งพวกเรายกให้ เปนประธานาธิบดีนั้นไม่เป็นการปลาด แต่เราชาวประชาชนต้องเป็นผู้ตรวจตราอย่าให้เขาผิดผล่อได้เท่านั้น...” โปรดดู จ, ส, ว, ศ. อากาของประเทศไทยเวลานี้. (พระนคร: จีนโนสยามวารศัพท์, 2456), หน้า 60.

⁴²² เรื่องเดียวกัน., หน้า 29

การบิดเบือนมโนทัศน์ “Republic” ของหยวนไซไซ นาย จ, ส, ว, ศ ได้วิเคราะห์จนถึงขนาดเขียนหนังสือคัดค้านไปยัง ดร. ซุนยัตเซน และวิเคราะห์ว่า หยวนไซไซเป็นผู้มีความสามารถ แต่ขาดความซื่อตรง ดังนั้นจึงไม่ควรที่คณะเก๊กเหม็งจะยกหยวนไซไซเป็นประธานาธิบดีคนแรกแห่งรีพับลิคจีน แต่ ดร. ซุนยัตเซนได้เขียนหนังสือตอบเขากลับมาว่า

“...การที่จะทำให้สำเร็จโดยกำลังอาวุธนั้นจำเป็นต้องเปลืองชีวิตและทรัพย์เป็นอันมาก เมื่อมีทางอื่นจะทำให้สำเร็จได้จะดีกว่าหรือ? ทั้งเวลานี้พวกฝรั่งก็กำลังคุมเชิงอยู่ ถ้าการสงครามเน้นเข้าไปจะเป็นโอกาสให้ชาติต่างๆ เข้าเกี่ยว อนึ่งตำแหน่งประธานาธิบดีนั้น ไม่ใช่เป็นสิ่งของสำหรับกำนันกัน ว่ากันอย่างง่าย ๆ ก็คือ เปนบ่าวของสาธารณ สำหรับการแทนประชาชนเท่านั้น ยวนเป็นคนมีความสามารถแลเป็นที่เชื่อถือแห่งชน ซึ่งพวกเรายกให้เป็นประธานาธิบดีนั้นไม่เป็นการพลาด แต่เราชาวประชาชนต้องเป็นผู้ตรวจตราอย่าให้เขาผิดพลอได้เท่านั้น...”⁴²³

พฤติกรรมที่ไม่ซื่อสัตย์เช่นนี้ของหยวนไซไซได้เคยประพุดิเช่นนี้มาตั้งแต่สมัยที่จีนยังปกครองด้วยระบอบราชาธิปไตยในช่วงที่ประเทศจีนริเริ่มการปฏิรูป 100 วันในสมัยฮ่องเต้กวางซู่ กล่าวคือ ในช่วงที่ประเทศจีนเสียดินแดนในบริเวณท่าเรือให้แก่รัสเซียและเยอรมัน กลุ่มสมาคมที่เรียกตนเองว่า “ป่อฮ่องต่อง” ซึ่งมีนายคังโหย่วเว่ยเป็นหัวหน้า เขาได้เข้ากราบทูลฮ่องเต้กวางซู่เพื่อจัดธรรมเนียมการปกครองเสียใหม่เป็น “เฮียนเจงหวย” หรือ “คอนสติติวชันลิสต์” นายคังโหย่วเว่ยจึงได้อ้างกับหยวนไซไซว่า ฮ่องเต้กวางซู่รับสั่งให้หยวนไซไซใช้กำลังทหารกำจัดนางซู่สีไทเฮา แต่เขาได้หักหลังพระเจ้ากวางซู่ด้วยการนำเรื่องราวที่พระเจ้ากวางซู่จะกำจัดพระนางซู่สีไทเฮาไปกราบทูลพระนาง แผนการปฏิรูปประเทศจีนจึงล้มเหลว นายคังโหย่วเว่ยจึงต้องลี้ภัยทางการเมืองไปญี่ปุ่น⁴²⁴ ดังนั้น อาการของประเทศจีนเวลานี้จึงบิดเบือนไปจากการปกครองระบอบรีพับลิค เนื่องจากหยวนไซไซเป็นคนไม่ซื่อสัตย์ต่อมโนทัศน์ทางการเมืองรีพับลิค แต่นาย จ, ส, ว, ศ มิได้สรุปว่าเป็นความผิดของหยวนไซไซ แต่ความผิดนั้นเกิดจากคณะเก๊กเหม็งเอง นาย จ, ส, ว, ศ ได้ใช้วาทศิลป์เรื่อง “ต้นหญ้าทรงกระเทียมเป็นข้าศึกต่อต้นข้าว” เพื่อนำเสนอความผิดของคณะเก๊กเหม็งที่ได้แต่งตั้งคนผิดที่จงรักภักดีต่อราชวงศ์แมนจูให้เป็นประธานาธิบดีคนแรกของราชวงศ์จีนว่า

“...ธรรมดาบุคคลเราทำการอันใดจะให้สำเร็จด้วยแล้ว ก็ต้องคิดกำจัดสิ่งซึ่งเปนข้าศึกต่อการนั้นๆ ให้เด็ดขาดไปเสีย เช่น ต้นหญ้าทรงกระเทียมย่อมเปนข้าศึกของต้นข้าว ถ้าเราจะปลูกต้นข้าวลงในนาก็จำเป็นต้องขุดถางต้นหญ้านั้นเสียให้หมดจด แม้

⁴²³ เรื่องเดียวกัน., หน้า 60

⁴²⁴ เรื่องเดียวกัน., หน้า 12.

เราปล่อยให้รากของมันยังฝังอยู่ในที่นั่นแล้ว ในไม่ช้ามันก็จะงอกขึ้นสำหรับเพนข้าศึก
ของต้นข้าวเรา...”⁴²⁵

ดังนั้นจากข้อมูลที่ได้สืบค้นมาข้างต้นพอที่จะประเมินผลการตอบรับแนวคิดเรื่อง “ราชวงศ์
กระษัตริย์ใหม่” ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้แปลงมโนทัศน์ได้ว่า ทางสำนักพิมพ์จีน
โนสยามวารศัพท์ ซึ่งมีนายเซียวฮุดเสงเป็นบรรณาธิการทำข่าวการเปลี่ยนแปลงในประเทศจีนก็
ยอมรับว่า การเปลี่ยนแปลงในประเทศจีนนั้นยังมีใ้การเปลี่ยนไปสู่ระบอบสาธารณรัฐที่แท้จริง แต่
เป็นการปกครองโดยคนเพียงคนเดียว

7.2.2 การจัดวางมโนทัศน์ตะวันตกตามธรรมเนียมการปกครองราชาธิปไตย

กระแสตอบรับเรื่องการจัดตั้งดุสิตธานีของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ถ้า
พิจารณาดูในเบื้องต้นแล้วจะพบว่า การพระราชทานอนุญาตให้มีการปกครองตนเองจำกัดอยู่ในหมู่
ข้าราชการและข้าราชการบริพารที่ใกล้ชิดกับพระองค์ และถ้าจะพิจารณาถึงการนำตัวแบบนี้ไปใช้ใน
ประเทศสยามจะพบว่า ความพยายามในการผลักดันเรื่องการปกครองตนเองในสมัยรัชกาลที่ 6 ไม่
เกิดขึ้น อย่างไรก็ตามถ้าพิจารณาจากระยะเวลานับตั้งแต่การเข้ามาของมโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกที่
ให้อำนาจการปกครองแก่ประชาชนจะพบว่า มโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกได้รับการดัดแปลง⁴²⁶
หรือจัดการให้เข้ากับประสบการณ์ทางการเมืองของสยามที่ชนชั้นปกครองเป็นผู้สื่อสารทางการเมือง
กับประชาชน และเปิดพื้นที่ให้กับการใช้อำนาจของพระมหากษัตริย์เสมอมา หลักฐานเชิงประจักษ์ที่
สนับสนุนอย่างชัดเจน คือ มโนทัศน์ประชาธิปไตยได้รับการแปลงให้สอดคล้องกับประสบการณ์
ทางการเมืองของสยาม ภาษาวินิจฉัยของไทย มโนทัศน์ประชาธิปไตยจึงมีถูกดัดแปลง ปรับเปลี่ยนมโน
ทัศน์ให้เกิดการบัญญัติศัพท์ต่อเติมให้เกิดมโนทัศน์ใหม่ๆ ให้กับมโนทัศน์ประชาธิปไตยที่สยามรับเอา

⁴²⁵ เรื่องเดียวกัน., หน้า 53

⁴²⁶ มีงานวิชาการที่นำเสนอประเด็นเรื่องการรับมโนทัศน์ประชาธิปไตยของสยาม ซึ่งมีข้อเสนอว่า เมื่อมโน
ทัศน์ประชาธิปไตยเผยแพร่เข้ามาในสยามมีการตีความออกเป็น 2 แนวทาง ได้แก่ แนวทางที่ยึดต้นแบบ
ประชาธิปไตยจากตะวันตก กับแนวทางที่ปรับให้มโนทัศน์ประชาธิปไตยสอดคล้องกับประสบการณ์ทางการเมืองของ
สยาม แต่การตีความทั้งสองแนวนั้นพบว่ามีข้อจำกัด คือ แนวทางแรกจะไม่สนใจบริบททางประวัติศาสตร์ของ
ประเทศไทย ส่วนแนวทางที่สองได้รับการวิจารณ์ว่าเป็นการบิดเบือนหลักการสำคัญของมโนทัศน์ประชาธิปไตย
ดังนั้นหากจะจัดประเภทการนำเสนอแนวคิดเรื่องการปกครองตนเองในดุสิตธานีเป็นการตีความมโนทัศน์
ประชาธิปไตยในแบบใดนั้นสามารถระบุได้ว่าเป็นการปรับให้มโนทัศน์ประชาธิปไตยสอดคล้องกับประสบการณ์
ทางการเมืองสยาม โปรดดู เกษียร เตชะพีระ ประชาธิปไตยต้องเป็นอิสระจากรัฐและทุน. ใน สุกัลักษณ์ กาญจนขุน
ดี บรรณาธิการ อำนาจชาวบ้าน. (ม.ป.ท.: สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย, 2531), หน้า 18 – 30.

มาจากตะวันตก อาทิ ประชาธิปไตยแบบไทยๆ ประชาธิปไตยครึ่งใบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบัญญัติศัพท์คำว่า “ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข”⁴²⁷ ลงในรัฐธรรมนูญเป็นระบอบการเมืองหลักของสยามนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2492 ว่า

“...มาตรา ๒ ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข...”⁴²⁸

การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองข้างต้น ผู้วิจัยได้สืบค้นและพบว่า มีจุดเริ่มตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 และมีการสืบทอดภูมิปัญญาเรื่องนี้ผ่านการช่วงชิงความหมายจนกระทั่งลงตัวและมีการบัญญัติศัพท์คำคำว่า “ประชาธิปไตย มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” ลงในรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2492

การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองก่อกำเนิดในช่วงที่สยามมีการติดต่อกับชาติตะวันตก ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนั้นสามารถพบหลักฐานที่เป็นพระราชนิพนธ์แสดงความคิดเห็นและทัศนคติของ

⁴²⁷ ศัพท์คำว่า “Democracy” มีการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของการเขียนว่า “ประชาธิปไตย” และถูก “แปลงมโนทัศน์” เพื่อนำมาเรียกปรากฏการณ์ทางการเมือง อาทิ “เผด็จการประชาธิปไตย” เพื่อวิจารณ์ฝ่ายตรงข้ามที่เป็นประชาธิปไตยจอมปลอม หรือ การวิจารณ์สถานการณ์ประชาธิปไตยของประเทศไทยในปัจจุบันว่าเป็น “ประชาธิปไตยสล้างเดียว” หรือ “ประชาธิปไตยเสียวิไล” **โปรดดู** นายเสรี สุวรรณภานนท์ สมาชิกวุฒิสภา อภิปรายยืนยันการโหวตเลือกนายกรัฐมนตรีในวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2562 ช่วงหนึ่งนายจिरายู ห่วงทรัพย์ ส.ส. พรรคเพื่อไทย พาดพิงนายเสรีว่าชื่นชอบเผด็จการ ทำให้ถูกประท้วง จิรายูจึงถอนคำพูดเป็นคำว่า “ผู้ชื่นชอบผู้มีบุญคุณ” ด้านเสรี ได้กล่าวตอบได้ว่า “สิ่งที่ท่านกล่าวหาผมว่านิยมเผด็จการ ผมนิยมเผด็จการประชาธิปไตย แต่ไม่ได้นิยมพวกประชาธิปไตยจอมปลอมครับท่านประธาน” **โปรดดู** ประชาไทย. “เสรี สุวรรณภานนท์ : ผมนิยมเผด็จการประชาธิปไตย ไม่ได้นิยมพวกประชาธิปไตยจอมปลอม” (5 มิถุนายน 2562) <https://www.youtube.com/watch?v=0eQLo2qyXsQ> (สืบค้นเมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2562), นายเสรี สุวรรณภานนท์ สมาชิกวุฒิสภา อภิปรายยืนยันการโหวตเลือกนายกรัฐมนตรีในวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2562 ช่วงหนึ่งนายจिरายู ห่วงทรัพย์ ส.ส. พรรคเพื่อไทย พาดพิงนายเสรีว่าชื่นชอบเผด็จการ ทำให้ถูกประท้วง จิรายูจึงถอนคำพูดเป็นคำว่า “ผู้ชื่นชอบผู้มีบุญคุณ” ด้านเสรี ได้กล่าวตอบได้ว่า “สิ่งที่ท่านกล่าวหาผมว่านิยมเผด็จการ ผมนิยมเผด็จการประชาธิปไตย แต่ไม่ได้นิยมพวกประชาธิปไตยจอมปลอมครับท่านประธาน” **โปรดดู** ประชาไทย. “เสรี สุวรรณภานนท์ : ผมนิยมเผด็จการประชาธิปไตย ไม่ได้นิยมพวกประชาธิปไตยจอมปลอม” (5 มิถุนายน 2562) <https://www.youtube.com/watch?v=0eQLo2qyXsQ> (สืบค้นเมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2562) และ ประชาไทย. (20 สิงหาคม 2558). **เปิดวงถกเรื่องคณะกรรมการยุทธศาสตร์ฯ ประองตองบน 'ประชาธิปไตยเสียวิไล' ?** เข้าถึงได้จาก <https://prachatai.com/journal/2015/08/60914>.

⁴²⁸ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2492**. เข้าถึงได้จาก <http://lad.correct.go.th/main/wpcontent/uploads/2018/08/%E0%B8%A3%E0%B8%98%E0%B8%992492.pdf>

พระมหากษัตริย์ต่อการรับเอามโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกเข้าสู่สยาม ซึ่งผู้วิจัยได้เรียบเรียงมา นำเสนอ ได้แก่

1. “พระราชหัตถเลขา และพระราชสาส์นต่อข้าหลวงพันโทดับบลิว. เจ. บัตเตอร์วอร์ท (W.J.Butterworth) ผู้ว่าการเกาะปีนัง หรือเกาะปรินซ์ ออฟเวล” ในปี พ.ศ. 2354 โดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
2. “พระบรมราชาธิบายเรื่องสามัคคี” ปี พ.ศ. โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
3. “สำเนาพระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงเจ้าพระยายมราช” ลงวันที่ 4 มิถุนายน พ.ศ. 2455 โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกให้สอดคล้องกับประสบการณ์ทางการเมืองของสยามครั้งแรกปรากฏในรูปแบบพระราชหัตถเลขา และพระราชสาส์นต่อข้าหลวงพันโทดับบลิว. เจ. บัตเตอร์วอร์ท (W.J.Butterworth) ผู้ว่าการเกาะปีนัง หรือเกาะปรินซ์ ออฟเวล ในปี พ.ศ. 2354 เพื่อแจ้งข่าวพระราชพิธีบรมราชาภิเษกของพระองค์ที่จะมีขึ้นในเดือนพฤษภาคมปีเดียวกัน พระองค์ได้ลงท้ายในพระราชหัตถเลขาว่า “newly elect President of Acting King of Siam”⁴²⁹ คำลงท้ายพระนามดังกล่าวแสดงให้เห็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกกับภาษาวัฒนธรรมไทยเนื่องจากตำแหน่งประธานาธิบดีนั้นเป็นตำแหน่งที่ได้มาจากการเลือกตั้ง และการที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเจตนาที่จะใช้คำว่า “newly elect President of Acting King of Siam” ผู้วิจัยตีความเจตนาว่า พระประสงค์ของพระองค์ทรงต้องการให้ข้าหลวงชาวสหรัฐอเมริกายอมรับความชอบธรรมของพระองค์ว่ามาจากวิธีการได้รับเลือกจากบรรดาขุนนาง เสนาอำมาตย์เช่นเดียวกันกับประธานาธิบดีที่ได้มาจากการเลือกตั้ง แต่วิธีคิดที่อยู่เบื้องหลังการได้รับเลือกจากบรรดาขุนนางและเสนาอำมาตย์นั้นมีใช้วิธีการเลือกตั้งตามแบบตะวันตก แต่เป็นแนวคิด “อเนกชนนิกรสโมสรสมมติ”

ต่อมามีการเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองในสยามตามแบบตะวันตกครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 5 คณะเจ้านายและข้าราชการกราบบังคมทูล “ความเห็นจัดการเปลี่ยนแปลงระเบียบราชการแผ่นดิน ร.ศ. 103” มโนทัศน์ที่กลุ่มคณะเจ้านายและข้าราชการรับรู้ คือ มโนทัศน์

⁴²⁹ เพิ่มศักดิ์ จะเรียมพันธ์. ความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยในประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2475: การก่อรูป, การประชันความหมายและการผสมผสาน. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522) หน้า 84.

“Civilization” หรือ “ศิวิไลซ์เซชัน” ซึ่งพวกเขาใช้ในความหมายของการจัดการเปลี่ยนแปลงบ้านเมืองตามแบบยุโรปตามแบบที่ประเทศญี่ปุ่นได้ทำและประสบความสำเร็จ⁴³⁰ ดังนั้นคณะเจ้านายและข้าราชการจึงมีความเห็นว่า สยามควรมีการจัดการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองตามประเพณีอังกฤษ นั่นคือ “คอนสตีติวชันแนลโมนากี”⁴³¹ ข้อเรียกร้องของกลุ่มคณะเจ้านายและข้าราชการข้างต้นจะเห็นว่า พวกเขาได้รับรู้ในทัศนคติทางการเมืองจากประเทศตะวันตก และประเทศญี่ปุ่น ซึ่งได้มีการเปลี่ยนแปลงตามประเทศในยุโรป แต่พวกเขากลับเลือกที่จะยกถอนธรรมเนียมเก่าออกไปทั้งหมดเพื่อให้ชาวยุโรปเห็นว่า การกดขี่และความอยุติธรรมทั้งหลายต่างๆ จะไม่มีในสยามว่า “...ที่ได้กราบบังคมทูลพระกรุณามาแล้วดังนี้ เป็นความประสงค์ของข้าพระพุทธเจ้าได้เรียกว่า จัดการบ้านเมืองตามแบบยุโรป ทั้ง ๗ ข้อนั้นบางที่ข้าพระพุทธเจ้าได้กราบบังคมทูลพระกรุณาไปบ้างถ้าน้อยไปบ้าง แต่การที่เป็นใจความของจัดการตามแบบยุโรปนั้น มีรวมว่าเปลี่ยนแปลงยกถอนธรรมเนียมเก่าแลกฎหมายเก่า เพิ่มเติมธรรมเนียมแลกฎหมายบำรุงความเจริญขึ้นใหม่ แลจัดการเหล่านี้ให้มีผลประโยชน์ทั่วไปในอาณาเขต ให้ราษฎรมีความคิดรู้สึกตัวว่า การกดขี่แลอยุติธรรมต่างๆ ไม่มีอีกต่อไปแล้ว...”⁴³²

แต่จุดยืนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนอกเหนือไปจากการนำเสนอโมโนทัศน์เรื่อง “คอเวอนเมนต์รีฟอร์ม” แล้ว พระราชวินิจฉัยเรื่อง “พระบรมราชาธิบายเรื่องสามัคคี” ของพระองค์ยังแสดงถึงความคิดต่อการเผยแพร่เข้ามาของโมโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตก จนก่อให้เกิดกลุ่มบุคคลในสยามที่ต่อต้านธรรมเนียมยุโรปและพยายามอย่างยิ่งที่จะรักษาธรรมเนียมไทยกับเกิดกลุ่มบุคคลที่เห็นความจำเป็นที่จะต้องเอาอย่างธรรมเนียมของยุโรปไปหมดทุกอย่าง

“...แต่ทางซึ่งจะเป็นเครื่องอุดหนุนให้ถึงพร้อมด้วยความสามัคคีดังคาถาที่กล่าวและให้เป็นเหตุที่มีความเจริญแก่บ้านเมืองตามกาลตามเวลาด้วยนั้น จะว่าตามความคิดอย่างหนึ่งว่าบ้านเมืองเราเคยรักษามาอย่างไรให้ช่วยกันรักษาไปตามเดิมปลงใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างนี้พร้อมทั่วกันหมด ก็นับว่าเป็นสามัคคี แต่สามัคคีเช่นนั้นจะไม่ให้ความเจริญมั่นคงแก่บ้านเมืองได้ เพราะผิดกับกาลสมัยที่ควรจะเป็น

หรือจะมีความคิดอีกอย่างหนึ่ง เห็นว่าธรรมเนียมแบบอย่างอันใดจำเป็นต้องเอาธรรมเนียมยุโรปไปหมดทุกสิ่งทุกอย่าง เพื่อจะให้เป็นที่นับถือของคนประเทศยุโรป

⁴³⁰ ชัยอนันต์ สมุทวณิช และชัตติยา วรรณสุต. เอกสารการเมือง-การปกครองของไทย พ.ศ. 2417-2477. (กรุงเทพฯ : โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2518), หน้า 40

⁴³¹ เรื่องเดียวกัน., หน้า 50

⁴³² เรื่องเดียวกัน., หน้า 50 – 51.

ว่าเป็นคนมีธรรมเนียมเสมอกันเหมือนกัน และเป็นการง่ายที่จะจัดเพราะไม่ต้องคิดแบบอย่างอันใด ยกแต่ตำราของเขามาแปลงเป็นไทยจัดการไปตามนั้น ก็คงจะได้รับผลเหมือนกันกับที่เขาได้ผลมาแล้ว ก็ถ้าหากว่าผู้ซึ่งรับราชการปกครองรักษาแผ่นดินจะพร้อมใจกันเห็นควรจะจัดการเปลี่ยนแปลงโดยความหึกโหมดั่งนี้หมดด้วยกัน ก็นับว่าเป็นการสามัคคี แต่สามัคคีอย่างนี้ก็จะไม่เป็นเครื่องให้บ้านเมืองมีความเจริญขึ้นไปโดยเร็วได้ เพราะเหตุว่าจะต้องไปถูกที่ขัดขวางต่างๆ กีดกันอยู่โดยมาก เป็นต้นว่า ถ้าจะเลิกศาสนา ไปถือศาสนาคริสต์นิกาย จะเพิกถอนความนับถือพุทธศาสนาซึ่งติดอยู่ในน้ำใจคนตามที่เคยนับถือมาหลายสิบชั่วคนแล้วนั้นจะถอนได้โดยยาก แต่จะเริ่มเบื้องต้นขึ้นเท่านั้น ก็จะเป็นเหตุการณ์ใหญ่ๆ จนถึงบางทีจะไม่ได้ทันจัดการอันใดสักสิ่งเดียว ผู้ปกครองที่เป็นสามัคคีหมุ่นจะล้มไปเสียก่อนบ้านเมืองมีความเจริญแล้ว...”⁴³³

อย่างไรก็ตามพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ชี้ให้เห็นผลเสียของการปฏิเสธรณนิยมยุโรป คือ การมีแต่ถือเอาธรรมเนียมและรักษาความเป็นไทยและปฏิเสธรณนิยมของตะวันตกจะไม่ให้ความเจริญมั่นคงแก่บ้านเมืองได้ เพราะผิดกับกาลสมัยที่ควรจะเป็น แต่หากจะการนำเอาอย่างธรรมเนียมของยุโรปทั้งหมด อาทิ เอาวิธีการปกครองในประเทศยุโรปมาใช้ในสยามพระองค์ได้แสดงให้เห็นผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นเหมือนกับการเปิดตำราปลูกข้าวสาธิตมาใช้ปลูกข้าวเหนียวในเมืองสยาม อีกทั้งบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการมี “ปาลิเมนต์” กับ “โปลิตีกัลปาตี” มีจำนวนน้อย การประชุมเพื่อขับเคลื่อนบ้านเมือง และการแสดงความคิดเห็นเพื่อแลกเปลี่ยนกันจึงมีข้อจำกัดในการดำเนินให้เกิดประสิทธิภาพ ดังนั้นพระองค์จึงยังเห็นว่า การจัดให้มีวิธีการปกครองตามแบบยุโรปยังไม่ถึงเวลาอันสมควรกับสถานการณ์ในตอนนั้น

“จะเพล็นถือเอาความคิดของพวกที่เป็นผู้คิดราชการในประเทศยุโรปนั้น มาถือเป็นความคิดของตัวมาจัดการเมืองไทยก็จะเป็นการไม่ถูกกันเลย ด้วยพื้นเพการทำงานทั้งปวงไม่เหมือนกัน เหมือนหนึ่งจะไปลอกเอาตำราทำนาปลูกข้าวสาธิตในเมืองยุโรปมาปลูกข้าวเหนียวในเมืองไทยก็จะได้ผลอันใด ด้วยภูมิพื้นราชการในเมืองไทยแต่ก่อนมา เมื่อยังไม่ได้คบกับฝรั่งเป็นอย่างหนึ่งทีเดียว ถ้าจะตั้งเป็นโปลิตีกัลปาตีพวกคิดราชการก็จะมีได้พวกละแอกคนสิบคน หรือสี่คนห้าคน แต่ยังมีพวกอื่นอีกที่เป็นอย่างเก่าๆ อยู่ขึ้นตั้งร้อย พวกที่ถือว่าเป็นตัวเป็นโปลิตีกัลปาตีทั้งสองสาม

⁴³³ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระบรมราชาธิบายเรื่องสามัคคี. (พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, 2489), หน้า 5 – 6.

พวกก็ต้องเห็นถูกคนตั้งร้อยนั้นว่าเป็นเลขเข้าเดือนไปหมด เพราะเหตุที่คนตั้งร้อยนั้นไม่มีความรู้ทูลรอนอันใด และไม่มี ความชอบใจเห็นด้วยในความคิดนั้นทั้งสองอย่าง”⁴³⁴ (เน้นข้อความโดยผู้วิจัย)

เมื่อมีการปะทะกันระหว่างธรรมเนียมยุโรปกับธรรมเนียมไทย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงนิยามตนเองว่าเป็น “สายกลาง”⁴³⁵ ว่า

“...ข้าพเจ้าหวังใจว่าคงจะมีผู้เห็นจริงรับรองตามคำที่ข้าพเจ้าจะได้กล่าวต่อไปบ้าง เป็นแน่ ว่าตัวข้าพเจ้าเองเป็นคนแรกหรือเป็นคนหนึ่ง ซึ่งได้มีความอุตสาหะคิดอ่านที่จะเปลี่ยนแปลงการบ้านเมืองให้มีความเจริญ ก่อนบ้านเมืองจะต้องการเร่งรัดเอาเสียอีก แต่ข้าพเจ้าต้องยอมรับเหมือนกันด้วยว่า ข้าพเจ้าไม่เห็นชอบในความคิดแรงจัดทั้งสองอย่าง คือ ที่จะเปลี่ยนแปลงจนกระทั่งถึงศาสนา ซึ่งยังไม่เห็นว่าเป็นการต้องการเป็นการจำเป็นอย่างหนึ่งอย่างใดเลย และไม่เห็นว่าเป็นการซึ่งจะรักษาบ้านเมืองแต่ตามธรรมเนียมเดิม ไม่เปลี่ยนแปลงอันใดเลยนั้นด้วยเหมือนกัน ข้าพเจ้าชอบใจเพียงทางกลาง...”⁴³⁶ (เน้นข้อความโดยผู้วิจัย)

การใช้คำศัพท์ “ทางสายกลาง” ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นการใช้เพื่อปลูกฝังความสามัคคีให้เกิดขึ้นในสยามให้เดินสายกลางเนื่องจากพระองค์ทรงพบว่า บ้านเมืองขณะนั้นเกิดความแตกแยกทางความคิดออกเป็น 3 ฝ่าย⁴³⁷ ระหว่างการเลือกที่จะรักษาธรรมเนียม

⁴³⁴ เรื่องเดียวกัน., หน้า 4.

⁴³⁵ วิธีคิดที่อยู่เบื้องหลังพระราชดำริเรื่องนี้ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวตั้งอยู่บนคำศัพท์ของพุทธศาสนา ซึ่งพระองค์ได้นำมาใช้ในการอธิบายความหมายคำว่า “สามัคคี” ของพระองค์ เริ่มตั้งแต่ “พระคาถา” มาจากเจ้าพระคุณสมเด็จพรอริยวงศาคตญาณ (สา ปุสฺสเทวมหาเถร) สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ 9 วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม ทรงนิพนธ์ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อนำไปเป็นพระคาถาจารึกตราแผ่นดิน (ตราอาร์ม) ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดดู ศิลปวัฒนธรรม. (18 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2560). ที่มา “พระคาถา-ภษิต” ในพระปฐมสังฆราชโฆวาท สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๒๐ เข้าถึงได้จาก https://www.silpa-mag.com/history/article_6582.

⁴³⁶ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระบรมราชาธิบายเรื่องสามัคคี. (พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, 2489), หน้า 14.

⁴³⁷ มโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกที่เผยแพร่เข้ามาในสยามจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อความคิดของผู้คนในสยามอย่างไรนั้น ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้วว่าขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกกับภาษาวัฒนธรรมไทย ดังนั้นเมื่อเกิดการปะทะกันระหว่างมโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกกับภาษาวัฒนธรรม มิงานวิจัยที่ได้

ใดๆ โดยไม่คิดจะเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีโทษสำคัญ คือ เกิดการผิดสมัยกับสถานการณ์บ้านเมืองที่ควรจะเป็นกับการเลือกที่จะเปลี่ยนแปลงตามตะวันตก แต่มีผลเสียคือ อาจจะไม่ได้รับผลตามต้นแบบที่หวังไว้เพราะสภาพบริบทของสยามกับยุโรปแตกต่างกัน ดังนั้นการสร้างควมสามัคคีตามพระราชดำริของพระองค์ คือ การปลูกฝังให้ผู้คนสามัคคีกันใน “ทางสายกลาง” คือ กิจการใดที่ควรเปลี่ยนแปลงก็ควรเปลี่ยน แต่การจะเปลี่ยนแปลงใดก็ควรที่จะพิจารณาสภาพการณ์ในบ้านเมืองเสียก่อนว่าเหมาะสมหรือถึงเวลาที่เหมาะสมหรือไม่

ในสมัยรัชกาลที่ 6 ความแตกแยกกันในทางความคิดที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงกังวลนั้นยังคงดำเนินอยู่ต่อไป แต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวยังคงสืบสานต่อยอด “ทางกลาง” จากพระราชบิดาต่อไป หลักฐานเรื่องนี้ปรากฏใน “สำเนาพระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงเจ้าพระยายมราช” ลงวันที่ 4 มิถุนายน พ.ศ. 2455 พระองค์ได้พิจารณาว่า คนในราชการแบ่งออกเป็น 2 จำพวก ได้แก่ “พวกเก่า” คือ พวกที่ไม่เชื่อเลยว่า คนไทยเราจะเริ่มมีความคิดเห็นในทางการเมือง กับ “พวกใหม่” คือ พวกที่เชื่อว่าคนไทยเริ่มมี

ศึกษากลุ่มการเมืองในสยามหลังการเข้ามาของอิทธิพลตะวันตก และนำเสนอว่ามี 3 กลุ่ม และเป็นต้นตอให้นักวิชาการไทยได้อ้างอิงข้อมูลชุดนี้ นั่นคือ วิทยานิพนธ์ที่ได้แปลมาเป็นหนังสือเรื่อง “The politics of reform in Thailand: education in the reign of King Chulalongkorn” ของเดวิด เค. วยอจ (David K. Wyatt) เขาได้ศึกษาและนำเสนอว่า ในสยามมีกลุ่มการเมือง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มสยามหนุ่ม กลุ่มสยามเก่า และกลุ่มอนุรักษ์นิยมสยาม หลักฐานที่วยอจได้อ้างอิงนั้นมี 2 แหล่ง ได้แก่ 1. “Siam Repository” ฉบับที่ 5 ตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2416 วารสารที่รวมเอาวรรณคดีและเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อสยาม และตะวันออก อาทิ วิทยาศาสตร์ ภาษา ประวัติศาสตร์ ศาสนา ศิลธรรม เศรษฐกิจการเมือง ซึ่งมีหมอบรัดเลย์ เจ. สมิธ (Samuel J. Smith) เป็นบรรณาธิการ ข้อมูลที่เขาอ้างอิงคือ หัวข้อที่เขียนถึงเรื่อง “Phya Krasab” (พระยากระสาปนกิจโกศล (โหมต อมาตยกุล) กับ 2. “Schetsen Uit Siam” เป็นสมุดบันทึกการเดินทางของแซน วาน เบเซิล (Senn Van Basel) ตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2423 หมอบรัดเลย์ได้เรียบเรียงเนื้อหาเกี่ยวกับพระยากระสาปนกิจโกศลว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ในเชิงช่าง และได้จัดพระยากระสาปนกิจโกศลเป็นกลุ่มสยามหนุ่มเช่นเดียวกับพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ส่วนกลุ่มสยามเก่า หมายถึงพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ส่วนกลุ่มอนุรักษ์นิยมสยามนั้นหมอบรัดเลย์ไม่ได้กล่าวถึง ทั้งนี้การจัดประเภทของหมอบรัดเลย์เป็นการจัดประเภทโดยการดูจากบริบทที่สยามมีการติดต่อกับชาวตะวันตกตั้งแต่รัชกาลที่ 3 จนถึงรัชกาลที่ 5 ว่า รัฐบาลสยามมีท่าทีต่อการเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับชาติตะวันตกอย่างไร **โปรดดู** Wyatt, D. K. **The politics of reform in Thailand: education in the reign of King Chulalongkorn.** (New Haven, Yale University Press, 1969) p, 44. และ Samuel J. S. **The Siam Repository.** (Bangkok: Smith's office, 1873), p 451.

ความคิดเห็นในทางการเมืองและเร่งเร้าให้เปลี่ยนแปลง แต่จุดยืนของพระองค์ คือ การเลือก “ทางกลาง”⁴³⁸

“...ความตั้งใจของฉันมีอยู่ คือ จะเชื่อมต่อระหว่างการเก่ากับใหม่ให้สนิทที่จุดที่จะทำไปได้ การที่จะเปลี่ยนแปลงใดๆ ฉันตั้งใจที่จะค่อยๆ ค่อยๆ ไปเพื่อมิให้เสียการไปได้ แต่ก็ไม่ต้องการให้การคงที่อยู่ สิ่งใดควรเปลี่ยนก็ต้องเปลี่ยนไป สิ่งใดที่ควรคงไว้จนกว่าจะหาสิ่งที่ดีกว่ามาแทนที่ได้ **ความตั้งใจที่จะเดินทางกลางเช่นนี้มีผลต่อตัวฉันอย่างไร ย่อมมีผลดังนี้ คือ ๑ พวกเก่าเห็นว่าฉันเป็น “เรดิคัล” เกินไป เป็นอย่างไร “ใหม่” พวกใหม่เห็นว่าฉันเป็น “รีแอ็คชั่นนารี” เป็นอย่างไร “เก่า”...**”⁴³⁹
(เน้นข้อความโดยผู้วิจัย)

จากความคิดของทั้งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวแสดงให้เห็นทัศนคติของพระองค์ทั้งสองที่มีต่อการเผยแพร่เข้ามาของมโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตก ซึ่งจะแตกต่างจากกลุ่มทางการเมืองที่เกิดขึ้นในสยาม กลุ่มแรกเลือกที่จะปฏิเสชมโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตก กลุ่มที่สองเลือกที่จะใช้มโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกเป็นต้นแบบ พระองค์ทั้งสองได้ริเริ่มเชื่อมต่อกับมโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกเข้ากับระบอบการเมืองราชาธิปไตยจนกลายเป็นต้นแบบในการรับเอาวิธีการปกครองจากประเทศตะวันตกมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับประสบการณ์ทางการเมืองของสยาม

ดังนั้น หากจะประมวลพระราชดำริการเชื่อมต่อระหว่างการเก่ากับการใหม่ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวตั้งแต่เริ่มต้นรัชกาลจนกระทั่งถึงการจัดตั้งดุสิตธานี พระองค์เริ่มต้นจากการแก้ไขความเข้าใจผิดของพลเมืองที่เข้าใจว่า การเปลี่ยนแปลงการปกครองในประเทศจีนเป็นสาธารณรัฐอย่างแท้จริง การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองจึงเป็นวิธีการสำคัญในพระองค์แก้ไขความเข้าใจที่บิดเบือนในหมู่พลเมืองที่รับรู้เรื่องการเมืองในประเทศจีน ลำดับต่อมามโนทัศน์เรื่อง

⁴³⁸ หากจะวิเคราะห์ความหมายคำว่า “ทางกลาง” ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่เหมาะสมกับสยามในสมัยรัชกาลที่ 6 จึงเป็นการสร้างอุดมการณ์ให้คนมีจิตสำนึกร่วมกัน นั่นคือ อุดมการณ์ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” ดังจะเห็นได้จากตลอดรัชกาลจะเห็นเจตนาของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในเรื่องการแสดงจุดยืนต่อการเข้ามาของมโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตก พระองค์ได้นำเสนอแนวคิดที่ชี้ให้เห็นความจำเป็นที่จะต้องพิจารณา มโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกก่อนที่จะนำมาใช้ในสยามไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอบทความเรื่อง “การศึกษาและความไม่สงบในบูรพประเทศ” “ลัทธิเอาอย่าง” และ “โคลนติดล้อ”

⁴³⁹ “สำเนาพระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงเจ้าพระยายมราช” ลงวันที่ 4 มิถุนายน พ.ศ. 2455 โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

“ชาติ” ที่พระองค์ทรงแปลงและนำเสนอควบคู่กับ “ศาสนา” และ “พระมหากษัตริย์” มีบทบาทอย่างมากในการเป็นตัวเชื่อมต่อมนต์ศน์ทางการเมืองตะวันตกที่เผยแพร่เข้ามาให้จำกัดขอบเขตหลักการปกครองตนเองให้อยู่ภายใต้อุดมการณ์ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” สุดท้ายคือ การพระราชทานอำนาจปกครองตนเองที่พระองค์พระราชทานอนุญาตเป็นต้นแบบไว้รองรับการเรียกร้องการเปลี่ยนแปลงการปกครองที่จะให้อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน และลดศักยภาพลงด้วยธรรมเนียมการปกครองราชาธิปไตย

การแปลงมนต์ศน์ทางการเมืองที่เริ่มต้นตั้งแต่รัชกาลที่ 4 และสืบทอดต่อกันมาจนถึงรัชกาลที่ 6 ได้มีอิทธิพลต่อพระบรมวงศานุวงศ์ และปัญญาชนคนสำคัญในยุคต่อมาได้ร่วมสร้างวัฒนธรรมดังกล่าวขึ้นมาในสยามเพื่อช่วงชิงความหมายจากอีกฝ่ายที่เรียกร้องให้มีการเปลี่ยนระบอบการปกครองตามประเทศตะวันตก อาทิ พระองค์เจ้าธานีวัต พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ปิ่น มาลากุลเป็นนักปราชญ์ที่ได้รับอิทธิพลจากความเป็นไทยที่ได้รับการบ่มเพาะมาจากสมัยรัชกาลที่ 5 และจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในเรื่องการแปลงมนต์ศน์ดั้งเดิมที่มีอยู่ในสยาม อาทิ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตีความแนวคิดเรื่อง “มหาสมมติ”⁴⁴⁰ ใหม่เพื่อแสดงให้ “ความเป็นไทย” ปรากฏภาพลักษณ์ “ศิวิไลซ์” ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า นักปราชญ์ในกลุ่มนี้ที่ได้อบรมและสืบทอดมรดกของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ใช้องค์ความรู้ทางด้านบูรพคดีศึกษา หรือ “Oriental Studied”⁴⁴¹ เป็นวิธีการศึกษาและค้นคว้าข้อมูลเพื่อแปลงมนต์ศน์ราชาธิปไตยเป็นแบบไทย⁴⁴²

⁴⁴⁰ ผู้วิจัยพบว่า ไม่ว่าจะเป็คำว่ “มหาชนสมมติ” “เอนกชนนิกรสโมสรสมมติ” มีการใช้ในความหมายเดียวกัน คือ พระมหากษัตริย์ได้รับความเห็นชอบจากชุมชนทางการเมืองและมีสถานะเหนือราษฎร ส่วนสถานะของราษฎรมีความเท่าเทียมกันหมด ปรากฏในพระปรมาภิไธยของรัชกาลที่ 5 รัชกาลที่ 4 ใช้คำว่ “สิรินธรมหาชนนิกรสโมสรสมมติ” รัชกาลที่ 6 “บรมชนกาดิศรสมมติ” รัชกาลที่ 7 “บรมเชษฐโสทรสมมติ”

⁴⁴¹ ผู้วิจัยมีข้อสังเกตเรื่องบูรพคดีศึกษามีความสำคัญต่อการสืบทอดการสร้างชาติไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเนื่องจากนักปราชญ์ที่จบการศึกษาในสาขาวิชานี้สามารถฟื้นฟูความคิดทางการเมืองโบราณมาใช้เพื่อส่งเสริมระบอบราชาธิปไตย หรือในบริบทหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 กลุ่มนักปราชญ์ที่จบบูรพคดีศึกษาก็สามารถรักษาสถานะและความสำคัญของพระมหากษัตริย์ให้เป็นส่วนหนึ่งของอุดมการณ์หลักทั้งสามประการได้ ดังนั้นผู้วิจัยได้สืบค้นและนำเสนอ นักปราชญ์สยามที่จบบูรพคดีศึกษา เพื่อให้เห็นเครือข่ายความสัมพันธ์กันดังต่อไปนี้

ปีการศึกษา	นักปราชญ์สยาม	สาขาวิชาและมหาวิทยาลัย
2437	พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้ากิติยากรวรลักษณ	สาขาวิชาภาษาบาลีและสันสกฤต วิทยาลัยแบเลียม (Balliol College) ของมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด
2451	พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร	สาขาวิชาภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต วิทยาลัยเมอร์ตันคอลเลจ มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด

ในรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2492 มีบุคคลสำคัญที่ได้รับอิทธิพลของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร หรือมีพระนามเดิมว่า หม่อมเจ้าธานีนิวัต ปรากฏอยู่ในคณะอภิรัฐมนตรีทำหน้าที่เป็นหนึ่งในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ พระองค์เจ้าธานีนิวัตมีความเกี่ยวข้องกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวภายหลังจากที่ทรงศึกษาที่ประเทศอังกฤษ ทรงสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี (B.A.) สาขาบูรพคดีศึกษา (Oriental Studies) จากวิทยาลัยเมอร์ตันคอลเลจ มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด เมื่อปี พ.ศ. 2451 แล้วเสด็จกลับมาทรงรับราชการในปีถัดมา ทรงดำรงตำแหน่งปลัดกรมพลำงั กรมการปกครอง ข้าหลวงมหาดไทย มณฑลกรุงเก่า ราชเลขาธุการในสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง และได้รับพระราชทานยศจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทั้งพลเรือนในรัชกาลของพระองค์

2458	พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์	สาขาวิชาภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต วิทยาลัยแบลีย์ล (Balliol College) มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด
2464	หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล	ประกาศนียบัตรวิชาภาษาและวรรณคดีบาลีและสันสกฤต วิทยาลัยบูรพศึกษาและอาฟริกาศึกษา มหาวิทยาลัยลอนดอน (SOAS) ⁴⁴¹
2471		วิทยาลัยเบร็นโนส (Brasenose College) สาขาวิชาภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด

มีหลักฐานจากหม่อมหลวงปิ่นเองที่ยืนยันว่า หม่อมหลวงปิ่นรู้จักพระองค์เจ้าธานีนิวัตดีเพราะพระองค์เป็นคนสั่งให้หม่อมหลวงปิ่นไปสอนที่จุฬาเมื่อครั้งที่พระองค์เจ้าธานีนิวัตเป็นเจ้ากระทรวงธรรมการก่อนที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง นอกจากนี้ในบทความของหม่อมหลวงปิ่นยังชี้ให้เห็นการเชื่อมโยงในการรับความคิดทางการเมืองโดยเฉพาะนิยาม “ชาติไทย” ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ การพูดภาษาไทยเนื่องจากมีหลักฐานระบุว่า ในตอนที่พระองค์เจ้าธานีนิวัตเป็นเจ้ากระทรวง พระองค์ก็ส่งเสริมให้นิสิตจุฬาเรียนภาษาไทยด้วยการเพิ่มชั่วโมงเรียน และในบทความเรื่องนี้เช่นกัน หม่อมหลวงปิ่นได้แนะนำให้ผู้อ่านศึกษาบทความเรื่อง “สยามพากษ์” ของพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์เพื่อให้ผู้อ่านเห็นความสำคัญของ “ภาษาไทย” **โปรดดู** Pin Malakul. Education during the Time when H.H. Prince Dhani Was Minister of Public Instruction. *The Journal of the Siam Society* Vol. LXIII, Part 1-2, 1975. 9 – 28.

⁴⁴² ในเมืองไทยมีงานวิชาการที่ศึกษาการนำเอามโนทัศน์ทางการเมือง “ประชาธิปไตย” มาใช้ในไทย ซึ่งพบว่า มโนทัศน์ประชาธิปไตยมีการดัดแปลงทั้งด้านแนวคิด และกลไกเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองไทย ทำให้มโนทัศน์ประชาธิปไตยตะวันตกบิดเบือนไป **โปรดดู** ชาญวุฒิ วัชรพุกก์. **ประชาธิปไตย แบบ ไทย: บทศึกษาผลการนำแนวคิด และกลไกระบอบประชาธิปไตย มา ใช้ ใน เมือง ไทย.** วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.

เป็นมหาเสวกโท และเสื่อป่าสูงสุดในตำแหน่งนายกองเอก⁴⁴³ ความเชื่อมโยงดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีสมมติฐานว่า พระองค์เจ้าธานีนิวัตคงได้ศึกษาพระราชานิพนธ์ และรับเอาวัฒนธรรมการเล่นการเมืองในมโนทัศน์ประชาธิปไตยจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมา และบรรจุมโนทัศน์ประชาธิปไตยที่ได้รับการแปลงเป็น “ประชาธิปไตย มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” ลงในรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2492

หลักฐานที่ผู้วิจัยพบและเห็นว่าพระองค์เจ้าธานีนิวัตคงได้รับอิทธิพลจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ ผลงานเขียนเรื่อง “ราชา มุขิ มนะสุสาน” ซึ่งพระองค์เจ้าธานีนิวัตตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2491 บทความเรื่องนี้พระองค์ทรงเขียนขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์ให้กับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และได้สรุปบทบาทของพระมหากษัตริย์ต่อการสร้างชาติ คือ การเป็น “ผู้ประสานน้ำใจคนได้ทั่วไป”⁴⁴⁴ ความคิดดังกล่าวผู้วิจัยพบว่า พระองค์เจ้าธานีนิวัตได้คงได้รับอิทธิพลจาก “พระบรมราชานุศาสนีย์” ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระองค์ได้มีพระราชดำรัสเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2461 แก่ข้าราชการในพระราชสำนัก ทหารบก ทหารเรือ และข้าราชการหัวเมือง พระองค์ได้ระบุเจตนาในการแสดงพระบรมราชานุศาสนีย์เรื่องนี้ว่า “...บางที่จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่มีหน้าที่สั่งสอนคนในปกครองของตนให้รู้จักคุณพระรัตนไตรย คุณบูรพการี คุณพระมหากษัตริย์ และความรักชาติ และผู้ที่ต้องสั่งสอนเขานั้นด้วยถ้อยคำสำนวนอย่างคนธรรมดา พูด เช่น ครูสอนนักเรียน หรือนายทหารสอนพลในบังคับบัญชา เป็นต้น...”⁴⁴⁵

คำสั่งสอนเรื่อง “ราชา มุขิ มนะสุสาน” ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ซึ่งมีอิทธิพลต่อพระองค์เจ้าธานีนิวัตมีดังต่อไปนี้

“...อนึ่ง เมื่อสงวนชาติแล้วก็จำเป็นต้องสงวนสิ่งซึ่งเป็นหลักแห่งชาติ คือ พระมหากษัตริย์ ผู้ทรงเป็นประมุขนำชาติในการทั้งปวง พระศาสนาอันเป็นบรรทัดฐานที่ตั้งแห่งภูมิธรรมของชาติ และอิศระภาพแห่งชาติ ที่ต้องมีความจงรักภักดีและตั้งใจป้องกันพระมหากษัตริย์ ก็เพราะพระองค์ทรงเป็นหัวหน้าของชาติ เป็นผู้แทนชาติ ในนัยน์ตาของชนต่างภาษา และชาติใดที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขเปรียบ

⁴⁴³ พิชยลาภพฤตนิยากร, พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่น. **อัตตชีวิประวัติ**. พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพ พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิชยลาภพฤตนิยากร ณ พระเมรุหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส 15 ธันวาคม 2517. และ ราชกิจจานุเบกษา. พระราชทานยศนายพลเสื่อป่า. วันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2563 เล่มที่ 37 หน้า 4135 เข้าถึงได้จาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2463/D/4135.PDF>.

⁴⁴⁴ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. **มหาวิทยาลัย ฉบับวันเกิด 1 มกราคม 2491**. (พระนคร : สโมสรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2491), หน้า 1- 3.

⁴⁴⁵ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. **แสดงคุณานุคุณ พระบรมราชานุศาสนีย์**. (ม.ป.ท. : ม.ป.พ, 2461), หน้า ข.

เหมือนเรือที่มีธง สมด้วยพุทธศาสนะภาชิตว่า “ราชา รัฐสละ ปญญาณ” แปลว่า “พระราชาเปนสง่าแห่งแคว้น” อีกบท ๑ ว่า “ราชา มุขิ มนะสสานิ” แปลว่า “พระราชาเปน หน้าแห่งมนุษย์” หมายความว่า “...มนุษย์เหล่าใดมีพระราชาเปนหัวหน้าย่อมจะมีหน้ามีตา...”⁴⁴⁶ (เน้นข้อความโดยผู้วิจัย)

ดังนั้นคำสั่งสอนเรื่อง “ราชา มุขิ มนะสสานิ” ข้างต้นจะเห็นถึงอิทธิพลของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่มีต่อพระองค์เจ้าธานีวัตินในการใช้พุทธภาษิตมาใช้ในการแสดงความสำคัญของบทบาทพระมหากษัตริย์ ซึ่งสามารถทำให้เข้าใจได้ถึงการแปลงมโนทัศน์ประชาธิปไตยด้วยการใช้คำว่า “มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” ต่อท้ายเป็นการลดขอบเขตอำนาจสูงสุดที่เป็นของประชาชนให้ต้องมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นหัวหน้า

7.2.3 อุดมการณ์หลักของประเทศไทย “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” จุดเริ่มต้นที่ได้รับการสถาปนา

ในปัจจุบัน “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” ได้รับการสถาปนาและบรรจุลงในรัฐธรรมนูญ หมวดที่ 4 “หน้าที่ของปวงชนชาวไทย” ตามมาตรา 50 วรรค 1 ว่า “บุคคลมีหน้าที่ ดังต่อไปนี้ (๑) พิตักษ์ไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข”⁴⁴⁷ แต่ก่อนที่คำศัพท์ทั้งสามคำจะถูกบัญญัติลงในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันนั้น คำศัพท์ทั้งสามเป็นศัพท์ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เริ่มต้นสถาปนาเมื่อปี พ.ศ. 2454 รวมไปถึงกับการก่อตั้งกองเสือป่าและลูกเสือเพื่อสร้างให้พลเมืองมีจินตนาการถึงอัตลักษณ์ร่วมกันของชาติไทย การตอบรับอุดมการณ์ที่พระองค์ทรงสร้างให้ชาติไทยเป็นอย่างไรนั้น ผู้วิจัยประเมินว่า การสร้างชาติของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นช่วงเริ่มต้นสถาปนาจิตสำนึกความเป็นชาติยังคงมิได้เผยแพร่ไปสู่มวลชนอย่างกว้างขวางหากเทียบกับจำนวนประชากรของสยามทั้งประเทศกับจำนวนผู้รู้หนังสือและมีจิตสำนึกร่วมเป็นคนชาติเดียวกัน ซึ่งจำเป็นต้องสร้างและพัฒนาเป็นกระบวนการต่อเนื่องและยาวนาน

การประเมินผลการตอบรับมโนทัศน์ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” ผู้วิจัยเริ่มต้นประเมินจากศัพท์คำว่า “Nation” ว่า ก่อนที่ศัพท์คำๆ นี้จะกลายมาเป็นคำศัพท์ที่ก่อให้เกิดมโนทัศน์แก่ผู้คน

⁴⁴⁶ เรื่องเดียวกัน., หน้า 42

⁴⁴⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เข้าถึงได้จาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF>.

ให้มีสำนึกความเป็นชาตินั้นต้องรอจนถึงศตวรรษที่ 19 เนื่องจากความหมายของศัพท์คำๆ นี้ไม่ได้หมายถึง คนที่อาศัยอยู่ในประเทศเดียวกันมาตั้งแต่แรก คำว่า “Nation” มีวิวัฒนาการมาจากภาษาละติน “nation-em” หมายถึง สายพันธุ์ (breed) กลุ่มพันธุ์ (stock) เผ่าพันธุ์ (race) และ “nasci” หมายถึง เกิด⁴⁴⁸

จุดเริ่มต้นการวิเคราะห์และการนิยามคำว่า “Nation” ที่ใช้ในความหมายของคนที่อาศัยอยู่ในประเทศเดียวกันปรากฏครั้งแรกจากคำบรรยายของแอร์เนสต์ เรอนองเรื่อง “ชาติคืออะไร” (What is a Nation) ในปี ค.ศ. 1882 มีการนิยามความหมายคำว่า “Nation” ว่าเป็น หลักการทางจิตวิญญาณ ซึ่งเกิดขึ้นจากการมีความทรงจำอันยาวนานร่วมกันอยู่ และความปรารถนาที่ต้องการจะมีชีวิตอยู่ร่วมกัน หรือความปรารถนาที่จะสืบทอดมรดกที่เราได้รับมาจากอดีตร่วมกัน⁴⁴⁹

คำถามของเรอนองมีการวิเคราะห์และให้ความสำคัญเสมอมาจากนักวิชาการอย่าง เออร์เนสต์ เกลล์เนอร์ (Ernest Gellner) ที่เสนอชาติว่าเป็นผลจากการขยายตัวของอุตสาหกรรมและสังคมสมัยใหม่ โดยระบบการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการบูรณาการความคิดและภาษาให้คนในรัฐพูดภาษาเดียวกัน หรืออีริก ฮอบสบอร์ม (Eric Hobsbawm) นิยามชาติว่าเป็นประเพณีประติษฐ์ที่ถูกสร้างจากการศึกษาภาคบังคับ เทศกาลสาธารณะ และอนุสรณ์สถานให้ผู้คนในรัฐรู้สึกร่วมกันเป็นชาติ⁴⁵⁰ และเบเนดิกท์ แอนเดอร์สัน (Benedict Anderson) นิยามชาติว่า คือ ชุมชนจินตกรรมที่เกิดจากการบูรณาการทางภาษาของคนภายในรัฐผ่านเทคโนโลยีการพิมพ์ ซึ่งทำให้ผู้คนสามารถจินตนาการถึงชาติขึ้นมาได้⁴⁵¹ อย่างไรก็ตามในปี พ.ศ. 2015 นักวิชาการวอล์กเกอร์ คอนเนอร์ (Walker Connor) ตีพิมพ์บทความเรื่อง “When is a Nation?” หรือ “เมื่อใดจึงจะเป็นชาติ?” เขาได้นำเสนอได้ชี้ประเด็นปัญหาที่สำคัญ ซึ่งนักวิชาการส่วนใหญ่มักจะคั่นหานิยามความหมายของคำว่า “ชาติ” แต่พวกเขากลับละเลยหรือแทบที่จะไม่สังเกตเห็นเลยว่า มโนทัศน์ “ชาติ” ต้องการการรับรู้จากมวลชน (Mass) มีไหมมโนทัศน์ที่ต้องการการรับรู้จากชนชั้นนำ⁴⁵² ดังนั้นการสร้างชาติ (Nation

⁴⁴⁸ ไซยันต์ ไชยพร. *ข้อวิพากษ์ทฤษฎีการเมืองกระแสหลักของ คลิฟฟอร์ด เกียทซ์*. (กรุงเทพฯ: Openbooks, 2551), หน้า 79.

⁴⁴⁹ แอร์เนสต์ เรอนอง. *ชาติคืออะไร?*. นก ดารารัตน์ แปล. (กรุงเทพฯ: พารากราฟ), หน้า 53.

⁴⁵⁰ ฐนพงศ์ ลือขจรชัย. ปัญหาการปรับใช้ทฤษฎีชาติในไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีป. ใน *พัฒนา พสุธารชาติ และฐนพงศ์ ลือขจรชัย. เมื่อใดจึงเป็นชาติ*. (กรุงเทพฯ: อิลลูมิเนชั่น, 2564), หน้า 331.

⁴⁵¹ เบน แอนเดอร์สัน. *ชุมชนจินตกรรม : บทสะท้อนว่าด้วยกำเนิดและการแพร่ขยายของชาตินิยม*. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, บรรณาธิการแปล, (กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2560), หน้า 50 – 61.

⁴⁵² Connor, Walker. “When Is a Nation?” *Ethnic and Racial Studies*, vol. 13, no. 1, 1990, pp. 92–103., doi:10.1080/01419870.1990.9993663. หน้า 92.

Formation) ให้คนเกิดจิตสำนึกกว่าเป็นคนที่อยู่ร่วมกันจึงเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง (a process)

ในกรณีของสยามยังไม่มีมีโนทัศน์ “Nation” ที่หมายความถึง “ประเทศ” สยามได้รับมีโนทัศน์เรื่องนี้มาจากประเทศตะวันตกในรูปแบบของการยืมคำศัพท์จากภาษาบาลีสันสกฤตคำว่า “ชาติ” ซึ่งความหมายเดิมหมายถึง “การเกิด” แต่ได้นำความหมายคำว่า “Nation” หรือ “ประเทศ” มาใช้แทน การรับรู้ที่สยามเป็น “ประเทศ” นั้นมีความสำคัญเพราะเป็นจุดตั้งต้นของผู้คนที่สำนึกว่าเป็นคนที่อยู่ร่วมกันในสถานที่เดียวกันเป็นลำดับแรกก่อนที่จะสยามจะมีการสร้างวัฒนธรรมทางการเมือง ดังนั้นการสืบค้นองค์ความรู้ในเรื่องนี้มีความสำคัญในแง่ที่เป็นจุดตั้งต้นก่อนที่ผู้คนในสยามจะรับรู้ว่าเป็นบุคคลที่อยู่ร่วมกันและมีชุดความเชื่อ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์”

สยามมีการรับรู้คำว่า “Nation” ที่ใช้ในความหมายว่า บุคคลปรารถนาอาศัยอยู่ในอาณาเขตเดียวกันเมื่อใด? ผู้วิจัยได้สืบค้นด้วยการค้นหาคำศัพท์คำว่า “ชาติ” เป็นจุดตั้งต้น ผู้วิจัยพบว่า ชาติที่มีความหมายเก่าที่สุด คือ ชาติที่ใช้ในความหมายว่า “เกิด” ต่อมาคือ ชาติที่ใช้ในความหมายของการแสดงออกทางวัฒนธรรม เช่น ชาติสยาม ชาติแขก ชาติเขมร ชาติลาว และสุดท้ายคือ ชาติที่ใช้ในความหมาย ดินแดน อาณาจักร ซึ่งชาติในความหมายนี้นั้นปรากฏอยู่ในเอกสารจดหมายเหตุของชาวต่างประเทศที่ได้เข้ามาสำรวจดินแดนตั้งแต่สมัยอยุธยาจนกระทั่งถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ⁴⁵³

⁴⁵³ เอกสารชั้นต้นที่เกี่ยวกับชาวต่างประเทศที่เข้ามาในสมัยอยุธยา และรับรู้ว่าเป็น “กรุง” หรือเป็น “ดินแดน” ได้แก่ ประเทศวิลันดากับประเทศฝรั่งเศส ชาววิลันดาที่เข้ามาติดต่อกับกรุงศรีอยุธยา และได้เขียนงานพรรณนาเกี่ยวกับประเทศสยามตั้งแต่รัชสมัยของพระเจ้าทรงธรรมถึงสมเด็จพระนารายณ์ คือ หัวหน้าสถานีการค้าชาววิลันดา ได้แก่ คอร์เนลิส ฟัน ไนเคิลโรเดล (Cornelis van Nijernrode) โยสต์ เสคาเติน (Joost Schouten) และเยเรมัส ฟัน ฟลีต (Jeremais van Vilet) ส่วนชาวฝรั่งเศสได้เข้ามามีบทบาทในการเจริญสัมพันธไมตรีในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ คือ ซีมง เดอ ลา ลูแบร์ (Simon de la Loubère) บรรดาเอกสารชั้นต้นผู้วิจัยพบหลักฐานจากการใช้ศัพท์คำว่า “Country” “Kingdom” ปรากฏอยู่ในตัวบทที่แปลเป็นภาษาอังกฤษจากภาษาดัตช์และภาษาฝรั่งเศส และฉบับแปลเป็นภาษาอังกฤษ - ในทางกลับกันขุนนางสยามที่ได้มีโอกาสเป็นตัวแทนเจริญสัมพันธไมตรีกับคนต่างชาติ คือ โกษาธิบดี (ปาน) โกษาปานเริ่มบันทึกจดหมายเหตุรายวันตั้งแต่วันที่ 20 มิถุนายน - 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2229 ผู้วิจัยพบคำทับศัพท์ ซึ่งแสดงออกถึงการสำนึกว่าอยุธยาเป็น “อาณาจักร” หนึ่งในนานาประเทศที่มีการติดต่อกับประเทศอื่น อาทิ การทับศัพท์ “อุนรวิยัน” แปลว่า ราชอาณาจักร “วาวิเลวี เดฝรั่งเศส” (Vive, Le Roy de France) แปลว่า พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสทรงพระเจริญ “วีวีเลวี เดสยาม” (Vive Le Roy de Siam) แปลว่า พระเจ้ากรุงสยามทรงพระเจริญ อย่างไรก็ตามคำศัพท์ที่ชาวต่างประเทศใช้ หรือคำทับศัพท์ที่พระยาโกษาธิบดีใช้นั้นยังมิได้มีนัยสื่อให้เห็นถึงจิตสำนึกถึงความเป็นชาติไทยใดๆ **โปรดดู** เดอะ ลา ลูแบร์ ; แปลโดยสันต์ ท. โกลมบุตร. จดหมายเหตุ ลา ลูแบร์ : ราชอาณาจักรสยาม. (นนทบุรี : ศรีปัญญา, 2557) และ กำพล จำปาพันธ์. "ชีวิตและงานของเยเรเมียส ฟัน ฟลีต (Jeremias van Vliet) หรือ “วันวลิต” พ่อค้าฮอลันดาในสยามคริสต์ศตวรรษ ที่ 17." วารสารยุโรปศึกษา 22, no. 2 (2014): 68-100.

แต่ไม่ได้เป็นมโนทัศน์ที่สร้างจิตสำนึกให้ผู้คนที่อยู่ในดินแดน หรืออาณาจักรมีหลักการทางจิตวิญญาณใดๆ ร่วมกัน เช่นเดียวกันกับการเก็บรวบรวมคำศัพท์ทำเป็นพจนานุกรมโดยชาวต่างประเทศ หรือคำศัพท์ภาษาไทยจาก 1.พจนานุกรมลำดับแลแปลศัพท์ที่ใช้ในหนังสือไทย พ.ศ. 2435 โดยกรมศึกษาธิการ 2.พจนานุกรม เปนคำแปลศัพท์ภาษาไทยสำหรับเขียนคำใช้ให้ถูกตัวสะกด พ.ศ. 2445 โดยกรมศึกษาธิการ 3.พจนานุกรมสำหรับโรงเรียน พ.ศ. 2463 โดยกรมตำรา กระทรวงศึกษาธิการก็มิได้มีนัยความหมายใดๆ ที่จะสร้างให้คนมีจิตสำนึกความเป็นชาติ⁴⁵⁴

ดังนั้นจิตสำนึกความเป็นชาติจึงยังไม่ปรากฏและเป็นที่ยอมรับของมวลชนแต่พบว่ามีเริ่มต้นก่อตัวในช่วงรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้นำเสนอมนทัศน์ “คอเวนเมนต์รีฟอร์ม” รวมอำนาจเข้าสู่พระมหากษัตริย์ด้วยการสร้างสถาบันทางการเมือง ระบบราชการ กองทัพสมัยใหม่ ระบบบริหารราชการแผ่นดิน โครงสร้างพื้นฐานอื่นๆ อาทิ การไปรษณีย์ รถไฟ การทำแผนที่ การสำรวจประชากร การจัดการศึกษา ด้วยผลของการปฏิรูปสยามทำให้คนในสยามโดยเฉพาะชนชั้นเจ้านาย ขุนนาง และข้าราชการเกิดสำนึกร่วมกันว่าเป็นบุคคลของพระมหากษัตริย์ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงได้นำเสนออุดมการณ์ให้บรรดาผู้คนมีชุดความเชื่อร่วมกัน นั่นคือ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์”

ผู้วิจัยพบหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงการรับรู้การสร้างชาติไทยในสยามจากบันทึกการสำรวจภาคสนามของของหมอดอดด์ (W.C.Dodd) หลักฐานที่เชื่อมโยงกับบทความในหนังสือพิมพ์ของ “หนานไชยลังกา” ซึ่งเป็นชื่อนามปากกาของหมอบริกส์ (Briggs) เนื้อหาสาระสำคัญในบทความดังกล่าว หมอบริกส์พบว่า ชาติพันธุ์คนไท หรือ “Tai Race” ยังคงรับรู้ว่าเป็นคนไทย มิได้รับรู้หรือรู้สึกรักชาติบ้านเมือง บทความนี้ตีพิมพ์ในช่วงปี พ.ศ. 2455 หรือในช่วงต้นรัชกาลภายหลังจากเกิดเหตุการณ์กบฏ ร.ศ. 130 บันทึกภาคสนามของหมอดอดด์มีข้อความระบุอย่างชัดเจนว่าเขาเป็นเพื่อนร่วมงานกับหมอบริกส์ และเริ่มงานภาคสนามเพื่อสำรวจความเป็นมาของชาติไทย และตีพิมพ์งานออกมาในปี พ.ศ. 2468 ซึ่งเป็นช่วงปลายรัชกาลที่ 6 ว่า “...รัฐบาลสยามสามารถสถาปนาและยืนยันตัวเองเหนือส่วนที่ห่างไกลที่สุดของอาณาจักร เราสามารถเห็นแต่รู้สึกถึงความก้าวหน้าอย่าง

⁴⁵⁴ คำศัพท์ที่ผู้วิจัยได้สืบค้นความหมายจากพจนานุกรมชาวต่างประเทศกับชาวไทยที่ได้จัดทำขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น อาทิ พจนานุกรมของปาลเลอกัวส์มีการใช้คำว่า “ชาติ” และแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า “to be born” “race” “nation” “origin” “generation” และพบคำว่า “เทศ” แปลเป็นภาษาอังกฤษคำว่า “nation country” หนังสือเรื่อง “คำถุษาฎี” ซึ่งตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2488 โดยสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรสพบศัพท์คำว่า “ชาติ” ว่า “ประภา” หรือ “รุ่งเรือง” นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบคำว่า “ประเทศ” และแปลว่า “สถาน” โปรดดู สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, คำถุษาฎี. (ม.ป.ท. : มูลนิธิ "ทุนสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า" ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2533).

มหัศจรรย์มาก จิตสำนึกในเรื่องเชื้อชาติมีกำลังก่อตัว ความรักชาติได้รับการรับรู้และส่งเสริม...”⁴⁵⁵ ดังนั้นจากในช่วงต้นรัชกาลที่หมอบริกส์เขียนประเมินความรู้สึกรักชาติที่ยังไม่เกิดขึ้นในสยาม พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เริ่มการสร้างชาติผ่านพระราชกรณียกิจต่างๆ ผลที่เกิดขึ้นนั้นมีการรับรู้จากหมดจดดีในช่วงปลายรัชกาล

อย่างไรก็ดีการสร้างชาติไทยในสมัยรัชกาลที่ 6 ให้คนรู้สึกมีชุดความเชื่อร่วมกันนั้นเป็นช่วงเริ่มต้น ดังจะเห็นได้จากประชากรที่มีในสยามในปี พ.ศ. 2468 มีทั้งสิ้นประมาณ 9 ล้านคน⁴⁵⁶ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เริ่มเผยแพร่มนต์ศน์ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” สู่มวลชน ซึ่งพระองค์เริ่มต้นจากการจัดตั้งกองเสือป่า ซึ่งสมาชิกแรกเริ่มมีจำนวน 141 คนแต่ในปี พ.ศ. 2460 มีจำนวนเสือป่าทั้งสิ้น 8,566 คน⁴⁵⁷ หรือการออกพระราชบัญญัตินามสกุล พ.ศ. 2456 ซึ่งมีความสำคัญในการสร้างจิตสำนึกร่วมกันให้ประชาชนจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์⁴⁵⁸ จากการพระราชทานนามสกุลของพระองค์ทั้งสิ้น 6,432 นามสกุล⁴⁵⁹

⁴⁵⁵ “...Siamese government has been able to establish and assert itself over the remotest part of the kingdom we cannot but feel that that the progress is marvelous. Race coconsciousness in awakening, patriotism is being thought and fostered...” โปรตดู W. C. Dodd. **The Tai Race: Elder Brother of the Chinese.** (Torch: IOWA, 1923), p 281 - 283. ผู้วิจัยขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ศุภมิตร ปิติพัฒน์ที่ได้แนะนำหนังสือเรื่อง “วิจัยแหล่งกำเนิดของชาติไทย” ของเงินหลี่ฟานทำให้ผู้วิจัยมีร่องรอยในการค้นคว้าจนเพิ่มความเชื่อมโยงของเอกสารทั้ง 3 ชิ้น ได้แก่ พระราชบันทึกโสเชยลิสต์ A Note on the Conspiracy และ The Tai Race: Elder Brother of the Chinese

⁴⁵⁶ ในปี พ.ศ.2453 มีการสำรวจสำมะโนประชากรขึ้นอย่างเป็นทางการโดยกระทรวงมหาดไทย ซึ่งตอนนั้นยังเรียกกันว่า “สำมะโนครัว” ปรากฏว่าจำนวนพลเมืองสยามใน 17 มณฑล พบว่ามีประชากรในสยามทั้งสิ้น 8,131,247 คน โปรตดู ผู้จัดการออนไลน์. การสำรวจประชากรครั้งแรกในสยามสมัย ร.๕! ทั้งประเทศมีอยู่ ๘,๑๓๑,๒๔๗ คน!! เข้าถึงได้จาก <https://mgronline.com/onlinesection/detail/9630000074139>

⁴⁵⁷ ยูภาพร เจือจินดา. เสือป่า : โครงสร้างขององค์กรและบทบาททางการเมือง. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.หน้า 56, 62

⁴⁵⁸ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้อธิบายความสำคัญของพระราชบัญญัตินี้ต่อการสร้างชาติไทยในพระราชนิพนธ์เรื่อง “เปรียบเทียบนามสกุลกับชื่อแซ่” ว่าเป็นการแก้ไขปัญหาความไม่ปรองดองและการไม่คิดถึงชาติว่า “...การที่คงมีแซ่อยู่นั้นย่อมเป็นเครื่องบำรุงก๊กถือเหล่า อันเป็นเหตุให้เกิดความไม่ปรองดองกว้างพอ คือสมาชิกแห่งแซ่มีแก้วแต่คิดถึงแต่แซ่มากกว่าคิดถึงชาติ...” “แซ่” ตามภาษาจีนนั้นตรงกับคำว่า “แคลน” ตามภาษาของสก๊อต ส่วนตามภาษาอังกฤษเรียกว่า “ไทรบ์” พระองค์อธิบายต่อว่า ความมุ่งหมายของการมีแซ่ คือ ช่วยต่อสู้ศัตรูและการบ่มเพาะการอนุเคราะห์พวกกันเอง ซึ่งเป็นอาการแห่งการตั้ง “ช่อง” ดังนั้นชื่อแซ่จึงเป็นของสาธารณะสำหรับบรรดาผู้ที่เป็นสมาชิกแห่งคณะทุกคนโดยไม่จำเป็นต้องเป็นญาติ เช่น แคมป์เบลเป็น “แคลนเนม” ซึ่งบรรดาคนที่อาศัยอยู่ในเขตอาร์โคลีในสก๊อตแลนด์ใช้ทั่วกัน การอธิบายคำศัพท์ “แฟมิลี่” ซึ่ง พระองค์ใช้ภาษาบาลีสันสกฤตคำว่า “สกุล” เป็นคำแปล พระองค์ได้ระบุอย่างชัดเจนว่า การใช้คำว่า “สกุล” เป็นการบ่มเพาะความเคารพในบรรพ

นอกจากนี้พระองค์ยังได้ดำเนินการเผยแพร่อุดมการณ์ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” ผ่านตำราและวิชาเรียนในระบบการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งได้เริ่มต้นในปี พ.ศ. 2464 ในช่วงนั้นจำนวนตำบลที่มีการศึกษาภาคบังคับมีทั้งสิ้น 2,311 ตำบลจากจำนวนตำบลทั้งสิ้น 5,050 ตำบล แต่ในปี พ.ศ. 2468 มีการศึกษาภาคบังคับในตำบลทั้งสิ้น 3,792 ตำบลจากจำนวนตำบลทั้งสิ้น 4,968 ตำบล⁴⁶⁰ ส่วนจำนวนนักเรียนทั้งสิ้นที่ได้รับการศึกษาภาคบังคับในปี พ.ศ. 2468 มีทั้งสิ้น 572,083 คน⁴⁶¹ ดังนั้นด้วยจำนวนผู้รู้หนังสือ การเข้าเป็นสมาชิกกองเสือป่า และการรับราชการคงจะเป็นหลักฐานที่ยืนยันได้ว่า การสร้างชาติของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นช่วงเริ่มต้น จิตสำนึกความเป็นชาติยังคงมิได้เผยแพร่ไปสู่มวลชนอย่างกว้างขวางหากเทียบกับจำนวนประชากรของสยามทั้งประเทศกับจำนวนผู้รู้หนังสือและมีจิตสำนึกร่วมเป็นคนชาติเดียวกัน ซึ่งจำเป็นต้องสร้างและพัฒนาเป็นกระบวนการต่อเนื่องและยาวนานจนกระทั่งมีการบรรจุศัพท์คำว่า “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” ลงในรัฐธรรมนูญเป็นหน้าที่พลเมืองครั้งแรกในปี พ.ศ. 2517⁴⁶² นับรวมเวลาทั้งสิ้น 63 ปี

การเผยแพร่การแปลงมโนทัศน์ทางการเมือง “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” สู่มวลชน ผู้วิจัยมีข้อสังเกตจากการค้นคว้าในเรื่องดังกล่าวตามกรอบคิดของวอลท์เกอร์ คอนเนอร์ว่า ชาติในสมัยรัชกาลที่ 6 เป็นจุดเริ่มต้นของการสถาปนาขึ้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวอาจจะไม่มีเจตนาที่จะเผยแพร่อุดมการณ์สู่มวลชน ขอบเขตที่พระองค์ตั้งไว้คือ ข้าราชการบริพารใกล้ชิด ข้าราชการฝ่ายพลเรือน ฝ่ายทหารให้รู้จักหน้าที่พลเมือง คุณธรรมเรื่องความซื่อสัตย์และความจงรักภักดีเพราะกลุ่มเป้าหมายข้างต้นเป็นกลุ่มคนที่มีความสามารถเพียงพอที่จะสนับสนุนชนชั้นนำในการแย่งชิงอำนาจทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ หากเปรียบเทียบกับรัชกาลที่ 5

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บุรุษ ผู้ใหญ่ ผู้เป็นหัวหน้าปกครองสกุล และ “...เป็นเครื่องจูงใจให้รู้จักความภักดีต่อท่านผู้ปกครองชาติอีกชั้น ๑...” หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นการเชื่อมโยงกับคนในอดีตที่เป็นบรรพบุรุษของตนเอง **โปรดดู** พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. เปรียบนามสกุลกับชื่อแซ่. ใน **ลัทธิเอาอย่าง**. (กรุงเทพฯ: ธรรมบรรณาการ, 2516), หน้า 354 – 358.

⁴⁵⁹ ปานทิพย์ มหาไตรภพ. **นามสกุลพระราชทานในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว : การวิเคราะห์ทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์**. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519). หน้า 4.

⁴⁶⁰ แฉ่งน้อย ติรานนท์. **เสนาบดีกระทรวงธรรมการในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์**. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519). หน้า 209.

⁴⁶¹ เรื่องเดียวกัน หน้า 210.

⁴⁶² สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2492**. เข้าถึงได้จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/download/constitution/15-20061215114838_a18.pdf

ขอบเขตการต่อสู้แย่งชิงอำนาจในทางการเมืองเกิดขึ้นระหว่างกลุ่มสยามหนุ่มกับสยามเก่า การปฏิรูปการปกครองจึงเป็นวิธีการที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวใช้ในการรวมอำนาจเข้าสู่พระองค์ แต่เมื่อเปลี่ยนรัชกาล อำนาจที่เคยอยู่กับพระมหากษัตริย์ได้ลดทอนลงไปอยู่ในหมู่ของพระบรมวงศานุวงศ์ และบรรดาเสนาบดีครั้งรัชกาลก่อนทำให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวยังทรงสร้างชาติไทยในกลุ่มนี้รวมไปถึงการขยายอุดมการณ์ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” ไปในกลุ่มข้าราชการฝ่ายทหาร และพลเรือนอีกด้วย ดังนั้นการแสวงหาความชอบธรรมจากมหาชนจึงยังไม่มี ความจำเป็นสำหรับการสร้างชาติไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

7.2.4 การตอบรับการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองของนานาประเทศ

งานวิจัยเรื่องการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นวิทยานิพนธ์ที่วิจัยการนำเข้าองค์ความรู้จากประเทศตะวันตกโดยเฉพาะมโนทัศน์ทางการเมืองที่ผ่านเข้ามาทางช่องทางการถ่ายทอดศัพท์ภาษาต่างประเทศเป็นศัพท์สยาม งานวิจัยเรื่องนี้จึงเป็นงานที่ค้นคว้าในเรื่องการนำเข้า (Import) ความคิดทางการเมืองตะวันตกสู่สังคมไทยโดยมีพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นตัวแสดงในการนำเข้ามโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตก ซึ่งมีจุดเน้นไปที่การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยหลังจากที่พระองค์ได้นำเข้าความรู้จากตะวันตกมาแล้ว อย่างไรก็ตามในขั้นตอนการนำเข้านี้ ผู้วิจัยพบว่า พระองค์ได้รับอิทธิพลจากภาษาการเมืองต่างประเทศ ให้แปลงมโนทัศน์เพื่อนำเสนอ “ความเป็นไทย” (Thainess) และพระองค์มีความพยายามที่จะส่งออก (Export) การแปลงมโนทัศน์สู่นานาชาติ

ในเรื่องของการนำเข้าความคิดทางการเมืองตะวันตกมีหลักฐานเชิงประจักษ์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลที่สยามนำเข้าผ่านช่องทางการถ่ายทอดศัพท์ภาษาต่างประเทศเป็นศัพท์สยาม มโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกที่สยามรับเข้ามาไม่ว่าจะเป็นคำทับศัพท์คำว่า “ปาลิเมนต์” “คอนสติตูชัน” “รีพับลิค” มีอิทธิพลต่อความคิดต่อผู้อ่านออกเขียนได้ เช่น ชนชั้นนำที่ได้รับอิทธิพลจากคำศัพท์จนเสนอให้มีการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองในสมัย ร.ศ. 103 หรือไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอและอธิบายระบอบการเมืองตะวันตกของนาย ก.ศ.ร.กุหลาบ หรือนายเทียนวรรณผ่านช่องทางหนังสือพิมพ์การเมือง แต่คำศัพท์ที่ก่อให้เกิดผลกระทบและมีอิทธิพลต่อความคิดทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในฐานะที่เป็นหัวข้อในการวิจัย คือ คำทับศัพท์ที่คณะก่อการ ร.ศ. 130 ใช้และเขียนเป็นบันทึกเพื่ออธิบายและใช้เป็นเอกสารเพื่ออธิบายระบอบการเมือง เพราะคำทับศัพท์ที่ปรากฏอยู่ในบันทึกชี้แนะและเปลี่ยนความเข้าใจเดิมที่พวกเขารับรู้กิจการการเมืองการปกครองในสยาม

การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองจึงเป็นพระราโชบายสำคัญในการสร้างชาติไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ข้อเสนอที่ได้นี้มาจากการพิจารณาช่องทางที่มโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกที่พระองค์ทรงแปลงไม่ว่าจะเป็น “รีพับลิค” ที่สยามรับเข้ามาผ่านหนังสือพิมพ์จีน และก่อให้เกิดความเข้าใจว่า จีนมีการปกครองตามหลักการสาธารณรัฐที่แท้ หรือการนำเข้ามาในศัพท์ “โสภาธิปไตย” หรือ ความนิยมในศัพท์คำว่า “ศิวิไลซ์” ในหมู่คนสยามได้ก่อให้เกิดกระแสนิยมในวัฒนธรรม และพฤติกรรมของคนตะวันตก ซึ่งเป็นภัยทางความคิดที่ก่อให้เกิดความชังชาติตนเอง มโนทัศน์ที่พระองค์ทรงแปลงจึงเป็นการแก้ความเข้าใจผิด และเป็นการส่งเสริมให้คนในสยามเห็นและเกิดความภูมิใจและรักชาติ

การนำเสนอความเป็นไทยและส่งออกการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวสามารถสรุปได้ว่า พระองค์มีการส่งออกมโนทัศน์ที่พระองค์ทรงแปลงผ่านพื้นที่หนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษ เช่น หนังสือพิมพ์ Siam Observer ในครั้งที่แปลงมโนทัศน์ระบอบการเมืองต่างประเทศ รวมไปถึงพระราชกรณียกิจที่พระองค์เจตนาให้ชาวต่างประเทศรับรู้ ได้แก่ กิจการเสือป่าและลูกเสือ การจัดพิธีบรมราชาภิเษก การประกาศสงครามกับเยอรมัน

ดังนั้นผู้วิจัยได้สำรวจและค้นคว้าหาหลักฐานการรับรู้ของชาวต่างประเทศในเรื่องพระราชกรณียกิจ มโนทัศน์ที่พระองค์ทรงแปลง ซึ่งพระองค์ได้เผยแพร่ในช่องทางต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการจัดงานพระราชพิธี การตีพิมพ์บทความลงหนังสือพิมพ์ภาษาต่างประเทศ ผู้วิจัยพบหลักฐานการรับรู้ของชาวต่างประเทศที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เผยแพร่ ดังต่อไปนี้

1.การจัดให้มีการประกอบพิธีพระบรมราชาภิเษกในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์ หัวข้อที่ผู้วิจัยพบเป็นจำนวนมากตามนิตยสาร บันทึกและเอกสารทางราชการของชาวต่างประเทศ การประกอบพิธีพระบรมราชาภิเษกในสมัยรัชกาลที่ 6 เกิดขึ้น 2 ครั้ง ครั้งแรกวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ.2453 พบข้อมูลการรับรู้จากทูตอเมริกา และครั้งที่สอง คือ วันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ.2454 เหตุผลสำคัญที่มีการประกอบพิธีพระบรมราชาภิเษกในสมัยรัชกาลที่ 6 ถึงสองครั้งเป็นเพราะพระราชพิธีบรมราชาภิเษกครั้งแรกจัดขึ้นไม่ทันวันหลังจกวันสวรรคตของรัชกาลที่ 5 บรรยาอากาศจึงยังอยู่ในช่วงการไวกุชท์ทำให้จัดพระราชพิธีอย่างย่อ ไม่ได้เชิญแขกจากต่างประเทศมาร่วมในพระราชพิธี ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริให้มีการจัดงานอีกครั้งเพื่อเชิญผู้แทนจาก 14 ประเทศเข้าร่วม ซึ่งนับเป็นพระบรมราโชบายอันเป็นนัย

ยะของการประกาศความเป็นรัฐสมัยใหม่ของสยามเพราะเห็นว่าพิธีบรมราชาภิเษก หรือ “Coronation” คือวิธีการเผยแผ่เกียรติยศของชาติ⁴⁶³

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนำเข้าความรู้เรื่องพิธีพระบรมราชาภิเษกจากการเข้าร่วมพิธี “ราชาภิเษกพระเจ้ากรุงสเปน ซึ่งพระองค์ได้มีพระราชนิพนธ์ภาษาอังกฤษในครั้งที่พระองค์ดำรงตำแหน่งเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร และได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังกรุงแมดริด เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2445 เพื่อร่วมในงานพระราชพิธีราชาภิเษกพระเจ้าอัลฟองโซที่สิบสามแห่งสเปน ได้ทรงพระราชนิพนธ์ “The Spanish coronation” ไว้ในรูปของพระราชหัตถเลขา รวม 8 ฉบับ⁴⁶⁴

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ตัดแปลงพิธีพระบรมราชาภิเษก ซึ่งเป็นธรรมเนียมของสยามเพื่อสร้างการรับรู้และความเข้าใจให้กับชาวต่างประเทศที่เข้ามาร่วมงาน ตามธรรมเนียมประเพณี คือ การทำพิธีสงฆ์พระมรุธาภิเษกน้ำตามคติพราหมณ์ แต่พระองค์ทรงปรับเปลี่ยนแบบแผนพระราชพิธีให้เป็นแบบตะวันตกเพื่อให้บรรดาผู้แทนจากต่างประเทศเข้าใจพระราชพิธีนี้มากยิ่งขึ้น เพราะชาวต่างชาติไม่ได้เข้าใจเรื่องพิธีสงฆ์พระมรุธาภิเษก แต่จะเข้าใจเรื่องการสวมมงกุฎ

ผู้วิจัยพบหลักฐานการรับรู้ของชาวต่างประเทศเรื่องพิธีพระบรมราชาภิเษกในครั้งที่สอง ได้แก่ 1.บันทึกเรื่อง “แกรนด์ดั๊กบอริสแห่งรัสเซียในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว” ซึ่งแปลจากบันทึกเรื่อง “S.A.I. Le Grand – du Boris de Russie aux Fêtes du Siam pour le Couronnement do Roi” ของอีวาน เดอ เชค (Ivan de Schaeck) นายทหารราชองครักษ์ซึ่งตามเสด็จแกรนด์ดั๊กบอริส วลาดิเมียร์โรวิช แห่งรัสเซีย ผู้แทนพระองค์สมเด็จพระเจ้าซาร์แห่งรัสเซีย ที่เสด็จเข้าร่วมพระราชพิธี⁴⁶⁵ 2.บันทึกเรื่อง “พระราชพิธีบรมราชาภิเษกที่กรุงเทพฯ” ซึ่งแปลจากบันทึกเรื่อง The Coronation Ceremonies in Bangkok” อันเป็นตอนหนึ่งของหนังสือ “In the Lands of Sun : Notes and Memories of Tour in the East” พระนิพนธ์ของเจ้าชายวิ

⁴⁶³ ข้อเสนอเรื่อง “Coronation” คือวิธีการเผยแผ่เกียรติยศของชาติเป็นของซัลพล ไชยพร โปรดดู ศิลปวัฒนธรรม. (30 เมษายน พ.ศ.2562). Westernization ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภช แตกต่างจากโบราณราชประเพณีอย่างไร? https://www.silpa-mag.com/history/article_32045.

⁴⁶⁴ King Vajiravudh ; French translation by H.R.H. Princess Galyani Vadhana ; Thai translation by Mom Luang Pin Malakul. The Spanish coronation Le Couronnement Espagnol ราชาภิเษกพระเจ้ากรุงสเปน. (Bangkok: King Vajiravudh Memorial Foundation, 1988), p 88.

⁴⁶⁵ อีวาน เดอ เชค. แกรนด์ดั๊กบอริสแห่งรัสเซียในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. ใน เชื้อพร รังควร บรรณาธิการพระบรมราชาภิเษก รัชชราชมหาจักรีวงศ์. (กรุงเทพฯ : มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระบรมราชูปถัมภ์ และวชิราวุธวิทยาลัย, 2561).

ลเยี่ยมแห่งสวีเดน ผู้เสด็จเข้ามาในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภช⁴⁶⁶ และ 3.ข่าวงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก และพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภช ตลอดถึงข่าวที่เกี่ยวข้องที่ได้ลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ต่างประเทศ

2.เรื่องมโนทัศน์ที่พระองค์ทรงแปลงระบอบการเมืองต่างประเทศ ได้แก่ “Republic” คือ ราชนครรัฐสมัยใหม่ “Socialist” คือ ศาสนาพระศรีอารีย์ “Civilize” คือ ความเป็นไทย และไม่ต้องพึ่งใคร ผู้วิจัยไม่พบหลักฐานการรับรู้การแปลมโนทัศน์ทางการเมืองของพระองค์ แต่ผู้วิจัยพบหลักฐานการรับรู้เรื่องการสร้างอุดมการณ์ของชาติไทย “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” ผ่านกิจการเสือป่าและลูกเสือตีพิมพ์ลงในนิตยสารชื่อ “Chatterbox” ซึ่งก่อตั้งโดยจอห์น เออร์สกิน คลาร์ก (John Erskine Clarke)⁴⁶⁷ ในปี พ.ศ. 2457

นิตยสารเล่มนี้เป็นที่รู้จักและนิยมอ่านกันในหมู่ของกลุ่มเยาวชนวิกตอเรีย นิตยสารจะนำเสนอบทความเชิงสารคดี เรื่องสั้น ภาพประกอบต่างๆ ซึ่งจำหน่ายทั้งในประเทศอังกฤษรวมไปถึงการเผยแพร่ในประเทศสหรัฐอเมริกา นิตยสารเรื่องนี้ได้ตีพิมพ์บทความสารคดีเรื่องกิจการเสือป่าและลูกเสือเป็นบทความชื่อว่า “SIAM'S SCOUT: THE WILD TIGER CORPS” โรมันน์ เจมส์ (Romaine James) ผู้เขียนบทความเรื่องนี้รับรู้ว่าการเสือป่าที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ก่อตั้งขึ้นนั้นเป็นขบวนการเคลื่อนไหวภายใต้แนวคิดเรื่องชาติ (National Movement) รวมถึงมีการกล่าวถึงคำขวัญ “เสียชีพอย่าเสียสัตย์” เป็นข้อความภาษาไทยในลักษณะโรมัน ว่า “Sia cheep ya sia sat” และใส่วงเล็บเป็นคำแปลภาษาอังกฤษว่า “Zeal in a good cause” และมีการกล่าวถึงอุดมการณ์ของเสือป่าที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้นำเสนอว่า “loyalty to king and country, devotion to the Thai race”⁴⁶⁸

3. แลกเปลี่ยนของสยามในช่วงมหาสงคราม

มโนทัศน์ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแปลง คือ “ธรรมะ” พระองค์ได้แปลมโนทัศน์นี้เพื่อขึ้นำกลุ่มการเมืองที่ฝึกใส่เข้าข้างฝ่ายมหาอำนาจกลางให้เห็นพฤติกรรมที่เยอรมัน

⁴⁶⁶ Wilhelm (Prince of Sweden). *In the Lands of the Sun: Notes and Memories of a Tour in the East*. (London: Bveleigh), 1915.

⁴⁶⁷ จอห์น เออร์สกิน คลาร์ก (John Erskine Clarke) เป็นนักบวชชาวอังกฤษผู้ออกนิตยสารสำหรับวัดของสงฆ์ในอังกฤษ เขาก่อตั้งสิ่งพิมพ์ทางศาสนาอื่น ๆ อีกหลายแห่งและรับผิดชอบในการก่อตั้งโรงเรียนคริสต์จักรและโรงพยาบาล **โปรดดู** Wikipedia.org. John Erskine Clarke. Available from https://en.wikipedia.org/wiki/John_Erskine_Clarke

⁴⁶⁸ Romaine James. SIAM'S SCOUT: THE WILD TIGER CORPS. In Chatterbox (1914). Available from: <https://archive.org/details/chatterbox1914/page/107/Mode/2up?q=Romaine+Jame>

ทำในช่วงสงครามว่าเป็นการประพาศติผิดธรรมดา อย่างไรก็ตามมโนทัศน์ “ธรรมะ” มิได้เผยแพร่จนเกิดการรับรู้ในหมู่ชาวต่างประเทศ บรรดานานาประเทศที่รับรู้เจตนาของสยามในช่วงสงคราม คือ คำประกาศเรื่องความเป็นกลางของสยาม แต่นานาประเทศได้ระบุเหตุผลการเข้าสงครามของสยาม เช่น นิตยสารชื่อ “The National Geographic Magazine” ระบุว่า สยามเข้าสงครามเพื่อรักษาสิทธิของชาติที่มีใหม่หาอำนาจ⁴⁶⁹ (Small Nation) หรือ The Outlook เขียนว่า สยามเข้าร่วมสงครามเพราะสยามต้องการส่งเสริมความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายนานาประเทศ หลักความเป็นมนุษย์ และหลักการเคารพรัฐเล็ก (Small State)⁴⁷⁰

ประกาศว่าด้วยกรุงสยามเป็นกลางในระหว่างสงครามที่ไปอยู่ในยุโรป ลงวันที่ 6 สิงหาคม 2457 ได้รับการแปลเป็นภาษาอังกฤษ และนำไปตีพิมพ์รวมเล่มเป็นหนึ่งในหัวข้อในการถกเถียงในหัวข้อกฎหมายนานาประเทศเรื่อง “International law topics : neutrality proclamations and regulations, with notes, 1916” หนังสือเล่มนี้ได้รวบรวมเอาคำประกาศว่าด้วยความเป็นกลางในสงครามโลกครั้งที่ 1 ของประเทศต่างๆ จำนวน 24 ประเทศ บรรณาธิการผู้รวบรวมคือ พลเรือตรีออสติน เอ็ม ไนท์ (Austin M. Knight) การรวบรวมเอกสารในหัวข้อนี้มีจุดเริ่มต้นมาจากศาสตราจารย์มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดจอร์จ กราฟตัน วิลสัน (George Grafton Wilson)⁴⁷¹ ได้รวบรวมประเด็นทางกฎหมายนานาประเทศเรื่อง “ความเป็นกลาง” ซึ่งเป็นหัวข้อใน

⁴⁶⁹ Abbot, Willis J. (Willis John). *The nations at war*. (New York: Leslie-Judge co, 1918), p 231.

⁴⁷⁰ The Outlook. *New outlook*. v.116 1917 May-Aug. (The Outlook Company: New York, 1917), p .500. และ โปรดดู Garcia, Hazel Dicken (1989). *Journalistic Standards in Nineteenth-Century America*. Madison, Wisconsin: University of Wisconsin Press. p. 253. หนังสือเล่มนี้ได้กล่าวถึงแนวทางการทำหนังสือพิมพ์ของนิตยสารเรื่องนี้ว่าเปลี่ยนจากการนำเสนอเนื้อหาในทางศาสนาคริสต์เป็นประเด็นในทางสังคมและการเมืองต่อมาได้มีการควบรวมกับหนังสือพิมพ์ฉบับอื่นๆ ทำให้มีการเพิ่มช่องทางในการทำเนื้อหาเป็นการรายงานข่าว และการนำเสนอความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นในเรื่องการนำเสนอเนื้อหาของนิตยสารนี้ นิตยสารฉบับนี้รับรู้เจตนาของสยามในการเข้าร่วมสงครามได้แม้ว่าจะไม่ได้นำเสนอมนทัศน์ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแปลงมโนทัศน์ “ธรรมะ” เพราะนิตยสารฉบับนี้ลงเนื้อหาว่า สยามให้ความสำคัญกับกฎหมายนานาประเทศ หลักความเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นประเด็นเดียวกับที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวใช้มนทัศน์ธรรมะแสดงให้เห็นชาติเห็นความจำเป็นที่สยามต้องประกาศสงครามกับฝ่ายมหาอำนาจกลาง

⁴⁷¹ จอร์จ กราฟตัน วิลสัน (George Grafton Wilson) เป็นศาสตราจารย์ด้านกฎหมายระหว่างประเทศที่มีชื่อเสียงในช่วงครึ่งแรกของศตวรรษที่ 20 เขาทำงานในคณะของมหาวิทยาลัยบราวน์ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด โรงเรียนกฎหมายและการทูตของเฟลตเซอร์ และวิทยาลัยการทหารเรือแห่งสหรัฐอเมริกา เขามีผลงานตีพิมพ์ในด้าน

การอภิปรายและถกเถียงกันในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ดังนั้นการรวบรวมเอกสารในทางกฎหมายในหนังสือเล่มนี้จึงเป็นการรวบรวมไว้เพื่อการศึกษาในทางกฎหมายนานาประเทศของวิทยาลัยการทัพเรือของสหรัฐอเมริกา ต่อมาเมื่อสยามได้มีการประกาศสงครามกับฝ่ายมหาอำนาจกลาง คำประกาศนี้เป็นที่รับรู้แก่นานาประเทศผ่านช่องทางหนังสือพิมพ์ทั้งในประเทศอังกฤษ^{472 473} และสหรัฐอเมริกา⁴⁷⁴ จนกระทั่งไปถึงการสิ้นสุดสงครามอย่างเป็นทางการที่ทั้งทั้งสองฝ่ายได้มีการลงนามในสนธิสัญญาแวร์ซาย ในวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2462 ซึ่งได้มีการระบุชื่อผู้ก่อกบฏของเยอรมันต่อสยามในเรื่องสิทธิสภาพนอกอาณาเขต

7.3 วิเคราะห์อิทธิพลของการถ่ายศัพท์ภาษาต่างประเทศเป็นศัพท์สยาม

บทวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายศัพท์ภาษาต่างประเทศเป็นภาษาสยามกับมโนทัศน์ทางการเมืองต่างประเทศที่รับเข้า ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า มโนทัศน์ทางการเมืองต่างประเทศได้รับผลกระทบให้เกิด “การแปลง” ทั้งรูปลักษณะและความหมายด้วยวิธีการถ่ายศัพท์ของสยามรับเอาวิธีการของตะวันตกมาเพื่อทำความเข้าใจมโนทัศน์ทางการเมืองต่างประเทศ “รีพับลิค” “คอนสตีต्यूชัน” “โซเชี่ยลิสต์” “ศิริไลซ์” “เดโมคราซี” เป็นการถ่ายศัพท์ภาษาต่างประเทศเป็นศัพท์สยาม ซึ่งนำเอาจินตนาการถึงระบอบการปกครองที่แตกต่างไปจากคำบาลีสันสกฤต “อธิปติ” “คณปติ” “คณิศร” “ฤาคนศร” “พระราชาธิบดี” ที่ใช้เรียกความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครองแบบเดิม

นอกจากนี้อิทธิพลของการถ่ายศัพท์ภาษาต่างประเทศเป็นศัพท์สยามยังมีผลกระทบต่อความหมายเดิมของมโนทัศน์ทางการเมืองต่างประเทศ ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า มโนทัศน์ทางการเมืองต่างประเทศที่ได้ผ่านการถ่ายศัพท์ย่อมเกิดการเปลี่ยนแปลงของความหมายเนื่องจากมโนทัศน์ทางการเมืองต่างประเทศที่เข้ามานั้นได้เข้ามาอยู่ในบริบทใหม่ มโนทัศน์ทางการเมืองต่างประเทศย่อมได้รับการดัดแปลงความหมาย หรือได้รับการตีความตามประสบการณ์หรือวัฒนธรรมของประเทศปลายทาง

กฎหมายระหว่างประเทศเป็นจำนวนมาก อาทิ The Submarine and Place of Safety, Insurgency and International Maritime Law

⁴⁷² The New York Times. *Current history the European war.* (New York: New York C.H, 1919 - 1920), p 81, 110.

⁴⁷³ The New York Times. *Current history and forum.* (New York: New York C.H, 1917), p 5.

⁴⁷⁴ Frank A. Munsey & Company. *Munsey's Magazine, Volume 62.* (New York: Frank A. Munsey & Company, 1918), p 504 – 506.

คำทับศัพท์ภาษาต่างประเทศดังกล่าวจึงมีอิทธิพลต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในฐานะผู้มีอำนาจสูงสุดในระบอบราชาธิปไตย คำภาษาต่างประเทศจึงเป็นภัยคุกคามชนิดหนึ่ง ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่า ได้ก่อให้เกิดกรอบคิดที่เปลี่ยนความสัมพันธ์ที่มีอยู่เดิมในสยาม ดังนั้นผู้วิจัยได้ผลการวิเคราะห์ว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเห็นช่องทางในการสร้างการรับรู้จากการได้ทำงานและมีประสบการณ์กับการเรียนรู้โนทัศน์ทางการเมืองต่างประเทศ และพบว่า “กระบวนการถ่ายศัพท์ภาษาต่างประเทศเป็นศัพท์สยาม” เป็นช่องทางที่มีความสำคัญในการปกครองพลเมืองเพราะเป็นช่องทางที่สามารถกำกับได้ว่า “ความเข้าใจ” ใดเป็นสิ่งที่ถูกต้องในสังคม พระองค์จึงได้ดำเนินพระราชโองบายการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองในการเตรียมพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงในช่วงที่สยามติดต่อกับชาติตะวันตก และรับเอาวิธีการและเทคโนโลยีต่างๆ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาประเทศ

มโนทัศน์ทางการเมืองที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแปลงเพื่อสร้างชาติไทยคือ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” การวิเคราะห์ให้เห็นข้อจำกัดของชุดคำศัพท์ดังกล่าว ผู้วิจัยเริ่มต้นจากการประเมินข้อดีของมโนทัศน์ทางการเมืองนี้ว่า “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” เป็นมโนทัศน์ทางการเมืองที่มีความยืดหยุ่นเพราะคำศัพท์และความหมายเปิดโอกาสให้มีการตีความนำหลักการไปใช้ในการเอกภาพทางความคิดในหมู่พลเมือง

นับตั้งแต่ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” ได้รับการสถาปนาเป็นอุดมการณ์ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 ชุดคำศัพท์นี้ได้ผ่านความท้าทาย และได้รับผลกระทบให้ลดความสำคัญ หรือเปลี่ยนจุดเน้น แต่ชุดคำศัพท์นี้ยังคงดำรงอยู่มาจนถึงปัจจุบันได้ อาทิ ช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ. 2475 คณะราษฎรได้เพิ่มศัพท์ “รัฐธรรมนูญ” เป็นองค์ประกอบประการที่ 4 เป็น “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ รัฐธรรมนูญ”⁴⁷⁵ ต่อมาในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2481-2487)

⁴⁷⁵ พระยาพหลพยุหเสนาได้บรรจุหลักธรรมเป็นองค์ประกอบประการที่ 4 สำหรับการสร้างชาติไทยในคราวที่พระยาพหลพยุหเสนาและกลุ่มคณะราษฎรได้ก่อตั้งสมาคมรัฐธรรมนูญว่า “...รัฐธรรมนูญเป็นสิ่งซึ่งเราทั้งหลายรักใคร่นับถือประกอบกับชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ รัฐธรรมนูญเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เราทั้งหลายจะต้องเคารพสักการะ แต่รัฐธรรมนูญจะเป็นมีงขวัญอำนาจความสมบูรณ์พุดสุขให้แก่ประเทศชาติตลอดไปได้ ก็จะต้องฝังอยู่ในจิตใจของปวงชนสยาม...” โปรตตุ ภูริ พวงศ์เจริญ. "ลัทธิบูชารัฐธรรมนูญ" กับสยามสมัยคณะราษฎร. ใน *ศิลปวัฒนธรรม* ปีที่ 37 ฉบับที่ 2 (ธ.ค. 2558) หน้า 74-103. ผู้วิจัยมีข้อสังเกตจากการเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศจีนกับสยามพบว่า การเพิ่มและให้ความสำคัญกับรัฐธรรมนูญ คณะผู้ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้ตั้งระบอบราชาธิปไตยใต้รัฐธรรมนูญลงบนธรรมเนียมทางศาสนา คือ การจัดพิธีกรรมให้ราษฎรเคารพกราบไหว้รัฐธรรมนูญ ซึ่งไม่แตกต่างไปจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองในประเทศจีนครั้งเมื่อตั้ง “รีพับลิค” ซึ่งคณะเก๊กเหม็งได้ตั้งขบวนแห่ทำพิธีการคำประกาศตราบทูลหน้าหลุมศพพระมหากษัตริย์ราชวงศ์เหม็ง เพื่อแสดงให้เห็นราษฎรจีนเห็นและเข้าใจว่า ระบอบการเมืองรีพับลิคเป็นทายาทสืบทอดของระบอบราชาธิปไตยจีน

อุดมการณ์ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ถูกบดบังและแทนที่ด้วยอุดมการณ์ “เชื้อผู้นำชาติพันธุ์” หรือ “ลัทธิผู้นำ” แต่กลับได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาอีกครั้งภายหลังรัฐประหารวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2500 โดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์จนมีอิทธิพลมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน⁴⁷⁶

ผู้วิจัยมีข้อสังเกตสำคัญถึงความแตกต่างระหว่างการสร้างชาติไทยในสมัยรัชกาลที่ 6 กับการสร้างชาติไทยช่วงที่คณะราษฎรเข้ามามีบทบาทอย่างชัดเจนจากภาษาการเมืองที่ใช้ กล่าวคือ ภาษาการเมืองที่มีอิทธิพลต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ มโนทัศน์เรื่อง “Patriotism” แต่ฝ่ายคณะราษฎรได้รับอิทธิพลจากภาษาการเมือง “Nationalism” ซึ่งมีการแปลเป็นศัพท์สยามว่า “ลัทธิชูชาติ” ยิ่งไปกว่านั้นหนังสือที่มีอิทธิพลต่อการสร้างชาติไทยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 คือ หนังสือที่เรียบเรียงจากบันทึกภาคสยามเรื่อง “*The Tai Race: Elder Brother of the Chinese*” ของหมอดอคอดด์ ซึ่งได้เสนอว่า ชนชาติไทยมีถิ่นกำเนิดอยู่บริเวณเทือกเขาอัลไต ผู้วิจัยพบการอ้างอิงหนังสือเล่มนี้และนำมาใช้สร้างชาติไทยครั้งแรกในหนังสือเรื่อง “*หลักไทย*” พ.ศ. 2471 ที่แต่งโดยขุนวิจิตรมาตรา⁴⁷⁷ และได้รับการอ้างอิงจนมาถึงหนังสือเรื่อง “งานค้นคว้าเรื่องชนชาติไทย” ของหลวงวิจิตรวาทการ⁴⁷⁸ ด้วยภาษาทางการเมืองที่ใช้เป็นแนวทางทั้งสองช่วงเวลา ผู้วิจัยพบว่า แนวทางการสร้างชาติไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีความเปิดกว้างต่อพลเมืองที่เข้ามาอยู่ในสยาม ซึ่งเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร พระราชานิพนธ์เรื่อง “ยิวแห่งบูรพทิศ” นั้นมีการเข้าใจว่าเป็นการสร้างความเป็นอื่นให้กับชาวจีน หรือมีการกีดกันในทางเชื้อชาติ แต่แท้จริงแล้วพระราชประสงค์ของพระองค์ต้องการเตือนสติชาวจีนให้เกิดความรู้สึกรักชาติที่เข้ามาอาศัย ตรงกันข้ามกับฝ่ายคณะราษฎรที่มีแนวทางการสร้างชาติที่เน้นไปที่การกีดกันคนอื่นที่มีเชื้อชาติไทย ที่มีบรรพบุรุษมาจากแหล่งกำเนิดเดียวกัน

อย่างไรก็ดีนับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองในปี พ.ศ. 2475 สยาม ประกอบกับอิทธิพลของโลกาภิวัตน์ที่เข้ามาได้ส่งผลกระทบต่อความเชื่ออุดมการณ์หลักจนทำให้เห็นข้อเสียของ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” ว่าเป็นมโนทัศน์ทางการเมืองที่มีขอบเขตผลประโยชน์ที่จำกัดเฉพาะชนชั้นนำของสังคม อาจจะไม่สามารถยึดเหนี่ยวผู้คนให้เป็นเอกภาพต่อไปได้⁴⁷⁹

⁴⁷⁶ อิกานต์ ศรีนารา. การส่งเสริมอุดมการณ์ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์. เข้าถึงได้จาก <http://wiki.kpi.ac.th/index.php>.

⁴⁷⁷ รองอำมาตย์โท สง่า กาญจนาคพันธุ์. *หลักไทย*. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2471), หน้า 215.

⁴⁷⁸ อีรภัทร์ เสรีรังสรรค์. "รัฐไทย : ปฐมบทแห่งกำเนิดและที่มาของชนชาติไทย." *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์* 12, no. 3 (2561): 222-36. หน้า 226.

⁴⁷⁹ สมบัติ จันทร์วงศ์. *โครงการวิฤตความแตกแยกของธรรมวิทยาแห่งพลเมือง : การศึกษาคำประกาศธรรมของประกาศกร่วมสมัย*. (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: กรุงเทพฯ, 2556), หน้า 8.

สายชล สัตยานุรักษ์แสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้ว่า สังคมไทยกำลังเผชิญกับกระแสโลกาภิวัตน์ที่บังคับให้ประเทศต้องมึนโยบายเพื่อการพัฒนา ผลจากการพัฒนาประเทศ คือ การเกิดชนชั้นกลางระดับล่างขึ้นมา นอกเหนือไปจากชนชั้นกลางระดับสูง ระดับกลาง ชนชั้นที่เกิดขึ้นใหม่นี้ได้เข้ามาท้าทายชุดค่านิยมที่ชนชั้นปกครองได้ก่อรูปและสร้างไว้ อย่างไรก็ตามสมบัติ จันทรวงศ์วิเคราะห์ว่า นักประวัติศาสตร์เป็นประกาศกคนสำคัญในการการทำทหายอุดมการณ์หลักของประเทศ และพยายามที่จะทดแทน “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” ด้วยมโนทัศน์ทางการเมืองประชาธิปไตยเสรีนิยม และใช้ระบบกฎหมายแทน และลดมาตรฐานทางจริยธรรมและศีลธรรมให้อยู่ในปริมาณที่ส่วนตัว การปฏิเสธ “ศาสนา” “จริยธรรม” “ศีลธรรม” ซึ่งเป็นมโนทัศน์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างความรู้สึกร่วมกันนั้นไม่ใช่เป็นเรื่องง่ายที่จะระดมความรู้สึกร่วมเพื่อเปลี่ยนแปลง และนำมาทดแทน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทที่ 8

บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

8.1 บทสรุปและอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “การแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว” เป็นการทำวิจัยในสาขาความคิดทางการเมืองโดยใช้กรอบแนวคิด “ภาษาการเมือง” กระบวนการทำวิจัยตามกรอบดังกล่าวจะเริ่มต้นจากการค้นคว้าและทำความเข้าใจเรื่อง “การถ่ายศัพท์ภาษาต่างประเทศเป็นศัพท์สยาม” ขอบเขตหัวเรื่องในการศึกษานี้แสดงให้เห็นการนำเอาภาษาต่างประเทศเข้ามาสู่สยาม ซึ่งรวมไปถึงมโนทัศน์ทางการเมืองต่างประเทศด้วย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นตัวแสดงสำคัญที่รับเอาศัพท์ภาษาต่างประเทศ ถ่ายศัพท์ภาษาต่างประเทศเป็นศัพท์สยาม และทำหน้าที่ในแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทยเพื่อกำหนดกรอบคิดให้พลเมืองเกิดความเข้าใจตามพระราชดำริ

การค้นคว้าและทำความเข้าใจเรื่อง “การถ่ายศัพท์ภาษาต่างประเทศเป็นศัพท์สยาม” ทำให้พบว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็น “The Royal Cultural Politics of King Rama VI” เหตุผลที่สนับสนุนข้อสรุปดังกล่าว คือ พระองค์ทรงมีความรู้และมีพระปรีชาสามารถในการใช้วิธีการทับศัพท์ให้ตรงกับเสียงและวิธีการเลือกใช้คำจากภาษาบาลีสันสกฤตมาบัญญัติศัพท์ใช้แทนภาษาอังกฤษ และการแปลแปลนำเอาความรู้จากต่างประเทศให้เข้ากับสภาพบริบทของประเทศ ศักยภาพดังกล่าวที่พระองค์ทรงมีทำให้ผู้วิจัยได้ข้ออ้าง (Argument) จากการศึกษาในหัวเรื่องนี้ว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพบว่า “การถ่ายศัพท์ภาษาต่างประเทศเป็นศัพท์สยาม” เป็นวิธีหนึ่งในการปกครองที่ใช้เพื่อก่อให้เกิดการสร้างการรับรู้ สร้างความคิดเห็นให้กับพลเมืองให้เห็นชอบกับความคิด และระบอบการเมืองที่พระองค์ได้จัดวางไว้สำหรับการสร้างชาติไทย

ช่องทางและรูปแบบในการนำเสนอการถ่ายศัพท์ดังกล่าวเป็นช่องทางที่เปิดทางให้เฉพาะผู้ที่มีความรู้เรื่องภาษาบาลีสันสกฤต และภาษาต่างประเทศเท่านั้น ดังนั้นช่องทางดังกล่าวจึงเปิดพื้นที่ให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อคุณความหมายให้เป็นไปในทางที่ต้องการได้ดีเพราะหากเปรียบเทียบกับจำนวนผู้มีความสามารถในด้านนี้มีจำนวนน้อย ประกอบกับมีข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูล หรือเนื้อสารต้นทาง

มโนทัศน์ที่พระองค์ทรงแปลงตามที่ถูกวิจัยได้พบและนำเสนอในวิทยานิพนธ์ ไม่ว่าจะเป็น “ราชวงศ์กระษัตริย์ใหม่” “ศาสนาพระศรีอารีย์” “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” ได้เชื่อมต่อและ

ขยายให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างความคิดทางการเมืองกับระบอบการเมืองที่พระองค์ได้ตั้งไว้เป็นอุดมคติสำหรับการสร้างชาติไทย ซึ่งสามารถระบุมุมความคิดทางการเมืองของพระองค์ว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นผู้มีความคิดทางการเมืองแบบอนุรักษ์นิยม (Conservative) ในความหมายที่ว่า “ยอมรับการเปลี่ยนแปลง แต่จะต้องเป็นในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป การเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นต่อเมื่อหาสิ่งที่ดีกว่ามาแทนที่ได้”⁴⁸⁰ ความหมายที่ผู้วิจัยเสนอว่าเป็นความเข้าใจของพระองค์นี้ ผู้วิจัยพบความคิดทางการเมืองนี้แสดงออกมาในการตีพิมพ์พระราชนิพนธ์เพื่อแสดงทัศนคติต่อการปฏิวัติในประเทศจีน และขอเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองในสยาม

ความสำคัญของมโนทัศน์ทางการเมืองที่พระองค์ทรงแปลงอีกประการหนึ่ง คือ การแสดงให้เห็นความชอบธรรมที่พระองค์สร้างให้กับระบอบราชาธิปไตย ซึ่งพระองค์ได้จัดวางลงบนชุดคำศัพท์ 3 คำ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” ให้ดำรงอยู่ร่วมกัน ชุดคำศัพท์ดังกล่าวเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองที่สร้างความชอบธรรมให้กับการปกครองด้วยระบอบราชาธิปไตยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สังคมการเมืองของพระองค์จึงประกอบไปด้วยบุคคลที่เกิดมาร่วมกันเป็นหมู่คณะเพื่อช่วยป้องกันชีวิตกันและกัน แต่ความคิดของบุคคลในคณะก็มีได้ตรงกันทุกครั้งไป ทุกคนจึงเห็นทางที่จะแก้ไขโดยมอบ “ฉันทะ” ให้บุคคลผู้หนึ่งเป็นผู้วางแผนการ และคนอื่นๆ ต้องยอมรับทำตามความคิดของคนผู้นั้นเพื่อดำเนินการเพื่อปกป้องและต่อสู้เพื่อคณะของตน หัวหน้าคณะหรือตำแหน่งพระมหากษัตริย์จึงเกิดขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ให้เป็นประโยชน์แก่สาธารณะ เช่นเดียวกันกับหมู่คณะที่ต้องมีศาสนาเป็นเครื่องแสดงความมั่นคงของจิตใจให้เคารพพระมหากษัตริย์ ผู้ถืออำนาจแห่งคณะ และทำประโยชน์ให้แก่หมู่คณะ

มโนทัศน์ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแปลงนั้น พระองค์ย่อมทรงตระหนักว่าท่านกำลังปฏิสัมพันธ์ และสนทนากับทุกภาคส่วนหลายทางพร้อมกัน ทั้งส่วนที่ท่านไปสนทนากับตัวบทที่รับเข้ามา และส่วนที่เป็นความหมายแบบอื่นที่เกิดจากการสนทนากับตัวบทของคนอื่นๆ ที่อยู่ ในสนามความหมายในกรอบที่เทคโนโลยีการสื่อสารสมัยนั้นเปิดให้ทำ สภาพบริบทดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองของพระองค์ในการเลือกแนวทางการแปล และแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองเพื่อให้เกิดการควบคุมความหมายได้ตามพระราชดำริให้ได้มากที่สุด

ตัวบทต้นทางที่พระองค์ได้รับเข้ามา พระองค์เลือกแปลนำเข้าเนื้อหา และนำเสนอให้ผู้อ่านใช้ความคิดและใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจที่จะเชื่อเอง แต่มีข้อยกเว้นในช่วงที่เกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 พระองค์ได้เลือกแปลเนื้อหา และข้อมูลของฝ่ายสัมพันธมิตรฝ่ายเดียว ซึ่งเหตุผลมาจากทัศนคติใน

⁴⁸⁰ King Vajiravudh [Asvabahu], *A Siam Miscellany* (Bangkok: Siam Observer, n.d.), p. 56.

แห่งของพระองค์ที่มีต่อเยอรมัน หรือผลประโยชน์ของชาติที่จะได้รับหากเลือกข้างฝ่ายสัมพันธมิตร ในช่วงท้ายของสงคราม

บทสนทนาที่พระองค์กับตัวบของคนอื่นๆ ซึ่งมักจะเป็นนักหนังสือพิมพ์ หรือข้าราชการ หัวข้อในการแลกเปลี่ยนมีเรื่องการเปลี่ยนแปลงในประเทศจีน ความศิวิไลซ์ของสยาม การเลือก ฝักฝ่ายในช่วงมหาสงคราม พระองค์มีบทสนทนาดังกล่าวผ่านหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นเทคโนโลยี การสื่อสารที่ดีที่สุดในสยามตอนนั้น ความหมาย หรือมโนทัศน์ที่พระองค์ทรงแปลงนั้นได้เผยแพร่สู่ สาธารณะ และนำไปสู่การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และข้อวิจารณ์ที่มีต่อพระองค์ แต่กลับไม่สามารถ เปลี่ยนความหมายที่พระองค์ต้องการได้เนื่องจากรัฐบาลใช้วิธีการ “Subsidy” หรือทับศัพท์ว่า “ซึบ ซิตี” หนังสือพิมพ์เพื่อเป็นกระบอกเสียงให้กับรัฐบาล ซึ่งต่อมาในระยะหลังเกิดสงครามปากกา และ ทวีความรุนแรงมากขึ้น ทางรัฐบาลจึงออกพระราชบัญญัติว่าด้วยสมุด เอกสาร และหนังสือพิมพ์ในปี พ.ศ. 2468 เพื่อควบคุมสถานการณ์มิให้นักหนังสือพิมพ์เขียนอนุমান แนะขึ้น กล่าวกระทบ ใช้คำ เปรียบ เพื่อจะยุยงให้กระทำความผิดฐานประทุษร้ายต่อพระเจ้าอยู่หัวและพระราชอาณาจักร⁴⁸¹

ดังนั้นการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงนำไปสู่ การสร้างความหมายให้กับ “ชาติไทย” ให้เกิดการรับรู้ในหมู่พลเมือง มโนทัศน์ที่พระองค์ทรงแปลงนั้น จัดอยู่ในกลุ่มการเมืองสำนักจารีต ซึ่งเห็นว่ามโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกที่เข้ามาจำเป็นต้องมีการ ดัดแปลงให้เหมาะสมกับความเป็นไทย กลุ่มบุคคลที่รับมรดกการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองของ พระองค์ อาทิ พระองค์เจ้าธานีนิติ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล กลุ่มบุคคลดังกล่าวมีบทบาทอย่างมากในการรับมือกับมโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกที่ เผยแพร่เข้ามาในช่วงการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง พ.ศ. 2475 และแปลงมโนทัศน์ทาง การเมือง “Democracy” เป็น “ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” กับ กลุ่มที่เห็น ด้วยและเรียกร้องให้มีการนำเอามโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกมาใช้โดยไม่มีการดัดแปลงเพื่อ เปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เหมือนกับประเทศต้นทาง และเรียกร้องให้มีการคืน และสร้างความหมาย “ประชาธิปไตยสากล”

การแปลงมโนทัศน์ทางการเมือง ช่องทางและแนวทางวิธีการนำเสนอมนทัศน์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ในสมัยรัชกาลที่ 6 ส่งผลกระทบในเรื่อง “ผลประโยชน์ของประเทศชาติ” เป็นสำคัญเพราะการแปลง มโนทัศน์ทางการเมืองเป็นวิธีการที่เกิดขึ้นในช่วงการล่าอาณานิคม ที่ชาติตะวันตกเข้ามาแสวงหา ผลประโยชน์ และพยายามเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขในประเทศให้เอื้อต่อประโยชน์ในทางการเมืองและ

⁴⁸¹ พระราชบัญญัติว่าด้วยสมุด เอกสาร และหนังสือพิมพ์. ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 39 . (2464, 30 มกราคม). 546 – 585 หน้า 568. เข้าถึงได้จาก <https://dl.parliament.go.th/backoffice/Viewer2300/web/viewer.php>

เศรษฐกิจ การเผยแพร่มนต์ศน์ทางการเมืองตะวันตกจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการเปลี่ยนความคิดของผู้คนในท้องที่ให้เห็นตาม และยอมรับเงื่อนไขต่างๆ ที่ชาติตะวันตกจัดทำให้ การแปลงมนต์ศน์ทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงเป็นวิธีการสำคัญในการหยุดชะลอ หรือชี้ให้เห็นผลประโยชน์แรกที่ต้องคำนึงคือ ประโยชน์ของประเทศสยาม อย่างไรก็ตาม การแปลงมนต์ศน์ทางการเมืองตะวันตกให้เกิดความเป็นไทยของพระองค์ ได้สร้าง “วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า” ให้พลเมืองเข้าใจการเมืองในลักษณะที่ยอมรับอำนาจของผู้ปกครองเป็นขอบเขตการแปลงมนต์ศน์ทางการเมืองของพระองค์

8.2 ข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “การแปลงมนต์ศน์ทางการเมืองเพื่อสร้างชาติไทย” ผู้วิจัยได้ขอค้นพบว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็น “The Royal Cultural Politics of King Rama VI” ขอค้นพบนี้ได้มาจากการวิจัยในเรื่อง “การถ่ายศัพท์ภาษาต่างประเทศเป็นศัพท์สยาม” ซึ่งให้ความเข้าใจถึงความสำคัญของการศึกษาบริบทนี้ว่าเป็นการสร้างจินตกรรมใหม่ๆ ถึงกระบวนการสร้างชาติตามต้นแบบประเทศตะวันตก อย่างไรก็ตาม กิจกรรมการถ่ายศัพท์ภาษาต่างประเทศเป็นศัพท์สยามได้แสดงให้เห็นถึงกระแสความนิยมในมนต์ศน์ทางการเมืองตะวันตกที่ทวีเพิ่มมากขึ้น เช่นเดียวกันกับชนชั้นปกครองที่มองเห็นว่าในพื้นที่ดังกล่าวเป็น “พื้นที่การเล่นการเมืองทางวัฒนธรรม” เพื่อควบคุมความหมายให้เป็นประโยชน์ในการปกครอง

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย ประการที่หนึ่ง คือ การทำวิจัยเรื่องความคิดทางการเมืองไทยนั้นนอกจากการให้ความสำคัญในการศึกษาปัจจัยเรื่องการนำเข้ามามนต์ศน์ทางการเมืองตะวันตกแล้ว ควร การวิจัยเรื่องความคิดทางการเมืองไทยต้องให้ความสำคัญกับการแปลงมนต์ศน์ทางการเมือง เนื่องจากผู้วิจัยพบว่าการแปลงมนต์ศน์ทางการเมืองในบริบทที่ประเทศต่างๆ ในโลกที่เกิดการเปลี่ยนแปลงการเมืองเกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 6 การแปลงมนต์ศน์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในสยามมีนัยสำคัญต่อการศึกษาความคิดทางการเมืองในในสมัยหลังต่อมา กล่าวคือ การแปลงมนต์ศน์ที่ผู้วิจัยพบจากการศึกษาในสมัยรัชกาลที่ 6 นั้นยังคงเป็นการสื่อสารทางการเมืองที่ฝ่ายรัฐบาลสามารถควบคุมความคิดเห็นของมหาชน และความหมายให้เป็นไปตามที่ต้องการได้ แต่เมื่อสิ้นรัชกาล ผู้วิจัยพบนัยสำคัญของปรากฏการณ์ที่นักวิชาการในประเทศไทยปัจจุบันกำลังนิยมเรียกกิจกรรมการแปลงมนต์ศน์ทางการเมืองนี้ว่า “การเมืองทางวัฒนธรรม” ที่ฝ่ายอนุรักษ์นิยมกับฝ่ายเสรีประชาธิปไตยเริ่มมีการต่อสู้กันทางความคิดในเรื่องการสร้างความรู้ การแปล การบัญญัติศัพท์ ซึ่งเป็นหัวข้อที่สามารถนำไปค้นคว้าทำวิจัยในครั้งต่อไป

นอกจากนี้ ผลการวิจัยเรื่อง “วิธีการ” ของพระบาทสมเด็จพระ มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ใช้เป็นเครื่องมือในการปกครองทางวัฒนธรรม (Cultural Government) ผู้วิจัยเห็นว่า ผลการวิจัยดังกล่าวเป็น วิชรารัฐใหม่ (Neo - Vajiravudh) ซึ่งสามารถนำมโนทัศน์ที่พระองค์ทรงแปลงมาปรับปรุงให้ทันสมัยได้เนื่องจาก “วิธีการ” ที่พระองค์ทรงใช้เป็นแนวทางยังคงปรากฏและมีอิทธิพลมาจนถึงปัจจุบันทั้งในด้านอิทธิพลของพระองค์ต่อนักคิดทางการเมืองฝ่ายอนุรักษนิยมได้ใช้วิธีการเดียวกันกับพระองค์แปลงมโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตก และนำเสนอให้เข้ากับจินตกรรมของคนไทย มโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกที่ได้รับการแปลงและยังคงมีอิทธิพลจนถึงปัจจุบัน อาทิ ประชาธิปไตยแบบไทยๆ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ⁴⁸²

ประการที่สาม คือ เรื่องกระแสการเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลง หรือปฏิรูประบอบตามมโนทัศน์การเมืองตะวันตกยังคงมีอิทธิพลทำลายต่อระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ผู้วิจัยพบว่า กระแสข้อเรียกร้องดังกล่าวเกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 6 ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้วิเคราะห์พฤติกรรมการณ์แบบฝรั่งของคนในสยาม ซึ่งมีมโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตก ได้แก่ “Republic” “Socialist” “Constitution” “Civilize” ซับเคลื่อนอยู่เบื้องหลัง พระองค์เห็นว่าพฤติกรรมทางการเมือง หรือที่พระองค์เรียกว่า “ลัทธิเอาอย่าง” ดังกล่าวเป็นภัยคุกคามต่อการสร้างชาติไทยของพระองค์เพราะการเอาอย่างชาวต่างประเทศได้สร้างความรู้สึก “ชังชาติ” ให้เกิดขึ้นในบุคคล ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า กระแสข้อเรียกร้องดังกล่าวเป็นกระแสข้อเรียกร้องในลักษณะเดียวกันกับในครั้งรัชกาลที่ 6

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴⁸² ประชาธิปไตยไทยๆ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ประชาธิปไตยครึ่งใบ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นในเรื่องนี้ว่า มโนทัศน์ประชาธิปไตยเมื่อเข้าสู่สังคมไทยผ่านวัฒนธรรมจารีตประเพณีมักจะได้รับ การดัดแปลงเพื่อให้เกิดความเข้าใจแก่ผู้รับสารปลายทาง มโนทัศน์ประชาธิปไตยที่นำเข้ามาในสยามก็ได้รับการแปลง มโนทัศน์ทางการเมืองให้สอดคล้องกับการรับรู้ของคนในสยามเช่นกัน ผู้วิจัยเสนอว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นนักคิดคนแรกที่ได้รับอิทธิพลจากความนิยมในมโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตก อาทิ มโนทัศน์ สาธารณรัฐ กับสังคมนิยม พระองค์ได้แปลงมโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกให้ลงรอยกับวัฒนธรรมปลายทาง เช่น กรณีระบอบสาธารณรัฐที่เผยแพร่เข้าไปในประเทศจีน พระองค์เชื่อมโยงให้พลเมืองเกิดความเข้าใจด้วยการใช้ วัฒนธรรมทางการเมืองเดิมมาชี้ให้เห็นว่าคนในประเทศจีนเข้าใจการปฏิวัติซินไฮ่ว่าเป็นการเปลี่ยนราชวงศ์กษัตริย์ ใหม่เท่านั้น ประเทศจีนมิได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบอบสาธารณรัฐ ส่วนมโนทัศน์สังคมนิยมที่เผยแพร่เข้ามาใน สยาม พระองค์ชี้ให้เห็นว่าวิธีการปกครองเหมือนกับสังคมในทวีปอุตสาหกรรม ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่า ประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือมโนทัศน์ประชาธิปไตยไทยๆ ที่นำเสนอโดย พระองค์เจ้าธานีนิติ พระองค์เจ้า วรณไวทยากร ทั้งสองพระองค์ได้รับวิถึคิดในการแปลงมโนทัศน์ทางการเมืองตะวันตกจากพระบาทสมเด็จพระ มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทั้งสิ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยขอเสนอแนะจากผลการวิจัยประการสุดท้าย คือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีความคิดทางการเมืองที่ลึกซึ้งเป็นราชาปรัชญา (Philosopher King) เพราะการที่ผู้วิจัยได้ศึกษา “ภาษาการเมือง” ที่มีอิทธิพลต่อพระองค์ ความรู้ที่พระองค์นำเข้ามาถือว่าเป็นความรู้สมัยใหม่ และมีความเท่าทันต่อสถานการณ์ทางการเมือง และยังสามารถปรับประยุกต์ใช้ได้กับสถานการณ์ปัจจุบันที่มีประเด็นทางการเมืองในลักษณะเดียวกัน นอกจากนี้มโนทัศน์ที่พระองค์ทรงแปลง วิธีการแปลงที่พระองค์นำเสนอขึ้นแสดงให้เห็นความเข้าใจในความจริงที่มีผล หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า มโนทัศน์ที่พระองค์ทรงแปลงมีผลในภาคปฏิบัติ ที่สามารถควบคุมความรู้สึกของพลเมืองให้ เป็นไปตามพระราชดำริได้ และมีอิทธิพลมาจนถึงปัจจุบัน นั่นคือ มโนทัศน์ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์”

8.3 ข้อจำกัดของการวิจัย

ข้อจำกัดของงานวิทยานิพนธ์นี้ คือ การเก็บข้อมูลจากพระราชนิพนธ์ร้อยแก้วเป็นหลัก และใช้กรอบการอ่าน “การแปลงมโนทัศน์” เพื่อให้เห็นกระบวนการรับ การแปลง และการนำเสนอ มโนทัศน์ทางการเมืองที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแปลงออกสู่สาธารณะเพื่อสร้างชาติไทย ผลการวิจัยที่พบได้ให้หลักการสำคัญเรื่อง “การแปลงแปลง” เพื่อติดตามพิจารณาจากร้อยกรองหรือเป็นบทละคร หรือ พระราชดำรัส พระราชกระแสอื่นๆ หลักการดังกล่าวจะช่วยให้ผู้ที่สนใจศึกษาความคิดทางการเมืองจากงานร้อยกรองเห็นอิทธิพลทางความคิดที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรับมาจากงานร้อยกรอง หรือบทละครต่างประเทศเช่นเดียวกันกับผู้วิจัยที่เห็นอิทธิพลทางความคิดของพระองค์ และการแปลงนามโนทัศน์ทางการเมืองไปใช้เพื่อเล่นการเมืองทางวัฒนธรรมในสยามความหมาย

พระราชนิพนธ์ร้อยกรอง บทละคร รวมไปถึงพระราชดำรัสและพระกระแสอื่นๆ ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้นำเสนอนั้น พระองค์จะมีข้อเขียนระบุอิทธิพลที่พระองค์ทรงได้รับ เช่น พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระนลคำหลวง” เป็นการดัดแปลงมาจากมหากาพย์เรื่อง “มหากาพย์”⁴⁸³ หรือพระราชนิพนธ์เรื่อง “วิวาพระสมุทร” พระองค์นำเค้าโครงเรื่องมาจากตำนานกรีก⁴⁸⁴ อีกทั้งในบทละครต่างๆ ยังมีการสอดแทรกประเด็นต่างๆ ที่มาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง อาทิ การให้

⁴⁸³ อัญชลี ภูษะกา. พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว: วรรณคดีกับการสร้างชาติ. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์ดุสิตบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553). หน้า 376.

⁴⁸⁴ สุธา ศาสตรี. วิวาพระสมุทร: จุดประสานของหลากปัจจัย. ใน *รวมบทอ่านวรรณคดีเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ: วิชาการวรรณคดีเปรียบเทียบ โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า 4

ข้อมูลกิจการเสือป่าและลูกเสือในบทละครเรื่อง “หัวใจนักรบ”⁴⁸⁵ การซื้อเรือรบในพระราชนิพนธ์เรื่อง “มหาตมะ”⁴⁸⁶

อย่างไรก็ดีข้อแตกต่างประการสำคัญที่ต้องนำมากล่าว คือ รูปแบบการนำเสนอด้วยวิธีการเขียนระหว่างร้อยแก้วกับร้อยกรองย่อมาให้ผลลัพธ์ที่แตกต่างกัน พระราชนิพนธ์ร้อยแก้วมีรูปแบบการนำเสนอด้วยวิธีการเขียนเชิงพรรณนา การอธิบายและให้เหตุผล ซึ่งมุ่งสร้างความเข้าใจให้กับผู้อ่าน แต่พระราชนิพนธ์ร้อยกรอง บทละคร พระราชดำรัสอื่นๆ เป็นบทที่สื่อกับผู้รับให้เกิดความรู้สึกนึกคิด ซึ่งอาจจะเป็นรูปแบบประโยคสั้นๆ หรือด้วยถ้อยคำที่สอดคล้องกันแต่กระชับกินความลึก และมุ่งตรงไปยังความรู้สึก และสร้างอารมณ์ร่วมให้กับผู้อ่านให้เกิดความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

⁴⁸⁵ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. หัวใจนักรบ. (กรุงเทพฯ: ศิลกาบรรณาคาร, 2543), หน้า 27.

⁴⁸⁶ สุมาลี ลิ้มประเสริฐ. การสร้างเรือรบหลวงพระร่วง กับบทละครพระราชนิพนธ์เรื่องมหาตมะ. วารสารศิลปากร 24, 2: 231-261

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บรรณานุกรม

- Abbot, Willis J. (Willis John). *The Nations at War*. New York: Leslie-Judge co, , 1918.
- Aroonmanakun, Wirote. "A Unified Model of Thai Romanization and Word Segmentation." Paper presented at the Proceedings of the 18th Pacific Asia Conference on Language, Information and Computation, 2004.
- Baden-Powell, Robert. *Scouting for Boys*. Pearson, 1908.
- Britannica., Encyclopedia. "Extraterritoriality. ." (10 February 2017)
- Brunhes, Jean, and Camille Vallaux. "German Colonization in Eastern Europe." *Geographical Review* 6, no. 6 (1918): 465-80.
- Burke, Martin, and Melvin Richter. *Why Concepts Matter: Translating Social and Political Thought*. Vol. 6: Brill, 2012.
- cambridge dictionary. 2021.
- Carlyle, Thomas. . *On Heroes, Hero-Worship and the Heroic in History*. . Velhagen & Klasing, 1934. .
- Company., Frank A. Munsey &. *Munsey's Magazine, Volume 62.*, 1918.
- Connor, Walker. "When Is a Nation?". *Ethnic and Racial studies* 13, no. 1 (1990): 92-103.
- Dodd, W. C. *The Tai Race: Elder Brother of the Chinese*. (Torch: IOWA)1923
- Fedele., Dante. "The Renewal of Early-Modern Scholarship on the Ambassador: Pierre Ayrault on Diplomatic Immunity." *Journal of the History of International Law* 18(4): 449-68.
- Garcia, Hazel Dicken (1989). . *Journalistic Standards in Nineteenth-Century America*. Madison, Wisconsin: University of Wisconsin Press.
- Giles, Herbert Allen. "li. A Chinese Library." In *China and the Chinese*, 37-72: Columbia University Press, 1902.
- Hassall, A. *The Balance of Power*. New York: Macmillan, 1896.
- Hassall, A. . *Life of Viscount Bolingbroke*. . London: Waterloo, 1889.
- Hirschman, Albert O. *The Rhetoric of Reaction: Perversity, Futility, Jeopardy* London: The Belknap Press, 1991.
- Howse, Robert. "Reading between the Lines: Exotericism, Esotericism, and the

- Philosophical Rhetoric of Leo Strauss." *Philosophy & Rhetoric* 32, no. 1 (1999): 60-77.
- Instruction, Siam Ministry of Public. "Transcription from Siamese into Roman Character." *Journal of Siam Society*. . https://thesiamsociety.org/wp-content/uploads/2020/02/JSS_026_2g_TranscriptionFromSiameseIntoRomanCharacters.pdf.
- Jackson, Paul. "'Union or Death!': Gavrilo Princip, Young Bosnia and the Role of 'Sacred Time' in the Dynamics of Nationalist Terrorism." *Totalitarian Movements and Political Religions* 7, no. 1 (2006): 45-65.
- James., Romanne. " Siam's Scout: The Wild Tiger Corps. ." *Chatterbox* 1914.
- Jansup, Vasuree, Pad Lawangkul, Sombat Chantornvong, and Chai-Anan Samudavanija. "'ลูกเสือ" การ ถล่มมเกลลา และ การ สร้าง อัฒ ลักษณ์ ชาย ใน ประวัติศาสตร์ การเมือง ไทย (พ. ศ. 2454-2468 และ ยุค ปัจจุบัน)." *Rajapark Journal* 12, no. 27 (2018): 234-41.
- King Vajiravudh [Asvabahu]. *A Siam Miscellany* Bangkok: : Siam Observer, n.d.
- Limapichart, Thanapol. "The Prescription of Good Books : The Formation of the Discourse and Cultural Authority of Literature in Modern Thailand (1860s-1950s)." 2008.
- M., Verginius. "Only a Brief Moment. ." (n.d.).
- Malakul., Pin. "Education During the Time When H.H. Prince Dhani Was Minister of Public Instruction. ." (1975.): 9 – 28., https://thesiamsociety.org/wp-content/uploads/1975/03/JSS_063_1c_PinMalakul_EducationDuringPrinceDhaniNivat.pdf.
- Marsh, D. . "A Turn of Fortune's Wheel: A Dramatic Sketch in Six Scenes, ." 1899.
- Morrison, George Ernest. *The Correspondence of Ge Morrison 1912-1920*. Vol. 2: Cambridge University Press, 1978.
- Munro, A. "'Republic." *Encyclopedia Britannica*. " August 7, 2019.
- Murashima, Eiji. "The Origin of Modern Official State Ideology in Thailand." *Journal of Southeast Asian Studies* (1988): 80-96.
- Outlook., The. *New outlook*. v.116 1917 May-Aug. , 1917.
- Rupert, Greenberry G. *The Yellow Peril: Or, the Orient Vs. The Occident as Viewed by Modern Statesmen and Ancient Prophets*. Vol. 4: Union Publishing Company,

1911.

S., Samuel J. *The Siam Repository*. Bangkok: Smith's office, 1873.

Smith, Malcolm Arthur. *A Physician at the Court of Siam*. London: Country Life, 1947.

Sturm, Andreas. "The King's Nation: A Study of the Emergence and Development of Nation and Nationalism in Thailand." London School of Economics and Political Science (United Kingdom), 2006.

Sweden.), Wilhelm (Prince of. *In the Lands of the Sun: Notes and Memories of a Tour in the East*. . London: Bveleigh, 1915.

Times, The New York. *Current History the European War*. . New York: : New York C.H., 1919 - 1920.

Times., The New York. *Current History and Forum*. New York: New York C.H, , 1917), .

Vajiravudh, King. "Notes on the Proposed System for the Transliteration of Siamese Words into Roman Characters." *Journal of the Siam Society* 10, no. Part 4 (1931): 24-33.

———. *The Spanish Coronation Le Couronnement Espagnol* ราชภิเษกพระเจ้ากรุงเสปน Translated by; French translation by H.R.H. Princess Galyani Vadhana ; Thai translation by Mom Luang Pin Malakul. Bangkok: King Vajiravudh Memorial Foundation, 1988.

Vella, Walter F. *Chaiyo!: King Vajiravudh and the Development of Thai Nationalism*. University of Hawaii Press, 2019.

wikipedia.org. "George Bernard Shaw ."

https://en.wikipedia.org/wiki/George_Bernard_Shaw.

———. "John Erskine Clarke. ." https://en.wikipedia.org/wiki/John_Erskine_Clarke.

Wyatt, David K. *The Politics of Reform in Thailand: Education in the Reign of King Chulalongkorn*. Yale University Press, 1969.

กมุทพิสมัย, อัจฉราพร. กบฏ ร.ศ. 130 : ศึกษากรณีการปฏิรูปทางการปกครอง และกลุ่ม "ทหารใหม่". .

กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.

กรมพระปรมาธิบดีชิโนรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า. คำอรรถ ม.ป.ท.: มุลินธิ "ทุนสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า" ในพระบรมราชูปถัมภ์ 2533.

กรมศิลปากร, กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. "เอกสารรัชกาลที่ 6 แห่ง 223 หมายเลข 1/223 บันทึกกลับเรื่องความคิดที่จะให้กรุงสยามเข้าร่วมในสงคราม."

กรมศิลปากร, หอสมุดแห่งชาติ. พระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว บรรณานุกรม.

กรมเสนาธิการเสือป่า. แบบฝึกหัดเสือป่าราบ. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2458.

กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์. ภาษา วารณคดี และวิทยาการ. พระนคร: ก้าวหน้า, 2504.

กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์., พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ. "สยามพากย์." In วิทยาวารณกรรม. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา, 2514.

กระลำลัก. "(คำนำ) สงครามกู้ชาติ. ." หนังสือพิมพ์ผดุงวิทยา. , มีนาคม ร.ศ. 131.

กลุ่มมอเอียง., พวกร้อย. "พระบรมราโชบายเกี่ยวกับปัญหาชาวจีนในพระราชอาณาเขตรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. ." มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2524.

ก้องเกียรติ, ประจักษ์. การเมืองวัฒนธรรมไทย: ว่าด้วยความทรงจำ/วาทกรรม/อำนาจ. . นนทบุรี ฟ้าเดียวกัน, 2558.

กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. "เอกสารรัชกาลที่ 5 ม. 12.2/6 ร่างพระราชหัตถ์ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ที่ 8/49 ", ลงวันที่ 10 เมษายน ร.ศ. 128.

กาญจนาคพันธุ์, รองอำมาตย์โท สง่า. หลักไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2471.

กิตติชาติพรพัฒน์., วชิรวิชัย. " 'ดุสิตธานี' เมืองจำลองประชาธิปไตย เบาะแสและร่องรอยที่เหลืออยู่. "

<https://becommon.co/culture/dusit-thani-evidence/>

เกตุขจีชัย., สิริรัตน์. "บทบาททางการเมืองของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต (พ.ศ. 2446 - พ.ศ. 2475). ." จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522.

เกษกมล., มัทนา. "การวิเคราะห์ในเชิงประวัติศาสตร์เรื่องการเมืองและการปกครอง ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2453-2463).", จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,, 2517.

คณะกรรมการรวบรวมและค้นคว้าเกี่ยวกับพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. รายงานการค้นคว้าของคณะกรรมการรวบรวมและค้นคว้าเกี่ยวกับ พระราชนิพนธ์ ฯลฯ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ.2527. กรุงเทพฯ มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2528.

คณะทำงานประวัติการพิมพ์ในประเทศไทย. "ภาคผนวก." In สยามพิมพ์การ. กรุงเทพฯ: มติชน, 2549.

ศรีอภัยชัย, ลีโอ สเตร่า และโจเซฟ. ประวัติปรัชญาการเมือง. Translated by สมบัติ จันทรวงศ์. กรุงเทพฯ: คบไฟ, 2552.

ความเห็นของบรรณาธิการผู้หนึ่ง. "'หลักของหนังสือพิมพ์ " ดุสิตสมิต ฉบับที่ 2 (14 ธันวาคม 2462).

โคนันทวิศาล. "ลือติดโคลน." กรุงเทพฯเดลิเมล์, 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2458

จ, ส, ว, ศ. . อากาของประเทศไทยเวลานี้. พระนคร:: จีนโนสยามวารศัพท์, 2456.

จดหมายเหตุประภาสหัวเมืองปักษ์ใต้, พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ :: กรมศิลปากร, 2558.

จมีนอมรตรณารักษ์. เสือป่าและลูกเสือในประวัติศาสตร์รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระนคร องค์การค้าของคุรุสภา, 2514.

- จะเรียมพันธ์., เพิ่มศักดิ์. "ความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยในประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2475: การก่อรูป การประจักษ์
ความหมาย และการผสมผสาน. ." จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2563.
- จันทร์วงศ์., สมบัติ. โครงการวิกฤตความแตกแยกของธรรมวิทยาแห่งพลเมือง : การศึกษาคำประกาศธรรมของ
ประกาศกร่วมสมัย. . กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556.
- . ภาษาทางการเมือง: พัฒนาการของแนวอธิบายการเมืองและศัพท์การเมืองในงานเขียนประเภทสารคดีทาง
การเมืองของไทย พ.ศ.2475 – 2525. กรุงเทพฯ สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
2533.
- จันทวิมล, อภัย. การลูกเสือสำหรับเด็กชาย. วารสารมิตรครู กระทรวงศึกษาธิการ2518.
- จิตติพลังศรี., สุชาติ สวัสดิ์ศรี และแพรว. จากการแปล(ง) สู่อการแปล: ประวัติศาสตร์การสร้างและลบล้างตัวตนของนักแปล
ไทย จากยุคอาณานิคมถึงยุคสมัยใหม่ Podcast audio11 มิถุนายน 2561
<https://www.youtube.com/watch?v=p2iwKu8jFEo>.
- จินตมาศ., โรจน์. "แนวความคิดของผู้นำไทยเรื่อง "ชาติ" กับการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 ของไทย. "
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. มหาวิทยาลัย ฉบับวันเกิด 1 มกราคม 2491. พระนคร สโมสรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2491.
- เจือจินดา, ยุภาพร. "เสือป่า : โครงสร้างขององค์กรและบทบาททางการเมือง. ." จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,, 2528.
- แจ้งประจักษ์, วัชรพงษ์. "ประวัติการแปลในประเทศไทย." ((28 ตุลาคม 2546)).
http://www.uniserv.buu.ac.th/forum2/topic.asp?TOPIC_ID=88, .
- ช., หวส. 895.914 ม. 113. "รามจิตติ (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว) ", มิถุนายน พ.ศ. 2460. .
- ชัยอนันต์ สมุทรวณิช และชัตติยา กรรณสูต. เอกสารการเมืองการปกครองไทย (พ.ศ. 2417-2477). กรุงเทพฯ:
สถาบันสยามศึกษา สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2532.
- ชาติชินเชาวน์., จิระพันธ์. "การดำเนินนโยบายชาตินิยมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. "
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, , 2537.
- ไชยพร, ชัชพล. "Westernization ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภช แตกต่างจากโบราณราชประเพณีอย่างไร?
." (30 เมษายน พ.ศ.2562). https://www.silpa-mag.com/history/article_32045.
- ไชยพร, ไชยันต์. ข้อวิพากษ์ทฤษฎีการเมืองกระแสหลักของ คลิฟฟอร์ด เกียทซ์. กรุงเทพฯ: Openbooks, 2551.
- . นิธิ เอียวศรีวงศ์ใน/กับวิกฤตการเมืองไทย. กรุงเทพฯ: คบไฟ, 2557.
- ญาณวุฒิ, บวรพัฒน์. "การปรับตัวของกิจการลูกเสือในฐานะกลไกของรัฐ." มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2560.
- ดิลลอน, เอมิล โยเซฟ. "จดหมายหมอมอริสัน. ." Translated by แปล. อัสวพาหุ (นามแฝง). In ความกระจ่าง
กระจายแห่งเมืองจีน. พระนคร โรงพิมพ์หนังสือพิมพ์ไทย, 2455.

ต้นเนินแบร์ค., อ็อตโต ริชาร์ด. ความฝันของเยอรมัน. Translated by พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
แปล. ม.ป.ท.: ม.ป.พ., 2459.

ตาคะนันท์, ปฐม. "สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสกับการสถาปนาอุดมการณ์แห่งรัฐของสยาม", 2549.

ติรานนท์., แนน้อย. "เสนาบดีกระทรวงธรรมการในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์." จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519.

ตีระวนิช., สุกัญญา. ประวัติการหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช. กรุงเทพฯ:

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.

———. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการหนังสือพิมพ์: รายงานผลการวิจัย กรุงเทพฯ : มูลนิธิพระ
บรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในพระบรมราชูปถัมภ์ 2532.

———. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการหนังสือพิมพ์: รายงานผลการวิจัย. . กรุงเทพฯ มูลนิธิพระ
บรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในพระบรมราชูปถัมภ์, 2532.

เดชะพีระ, เกษียร. "การเมืองวัฒนธรรมว่าด้วยประชาธิปไตย: บทนำเปรียบเทียบกับเชิงทฤษฎี." สถาบันวัฒนธรรมและ
ศิลปะ (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ) ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (17) (ก.ค. - ธ.ค. 2550)).

ไต้ลิ่งคะ, สรณัฐ. "ความไม่พยายาของนาย “สำราญ” กับอุดมการณ์ชนชั้นกลาง." In ใน เอกสารประกอบการ
ประชุมวิชาการระดับชาติ พิพิธพรรณวรรณ: ความทรงจำและสยาม-ไทยศึกษาในบริบทสากล. . กรุงเทพฯ:
สยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์, 2556.

ทรงประเสริฐ, ภูวดล. "ทำทีของไทยที่มีต่อการลี้ภัยเข้ามาของ ดร.ชุนยัตเซ็น." จุลสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
(กันยายน — ธันวาคม, 2521)).

ทรงพระราชนิพนธ์เป็นภาษาอังกฤษ, พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. จดหมายจากเยอรมนี. Translated
by ละม้ายมาศ ศรีทัตต์. กรุงเทพฯ มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
2525. CHULALONGKORN UNIVERSITY

ทรัพย์สุนทร., สุรีย์. "พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับแนวพระราชดำริทางด้านพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อ
การดำเนินการปกครองประเทศ ", จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

เทียนวรรณ. งานของ ต.ว.ส. วัฒนาโก. . เชียงใหม่: มิ่งเมือง, 2543.

น.20.8/4, หจข. ร.6. "หนังสือพิมพ์ตัด จินโนสยามวารศัพท์ ", ฉบับวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2457.

น.20.8/28, หจข. ร.6. " "ทุกโตทุกฐานัน ", ." edited by บทความตัดจากหนังสือพิมพ์ กรุงเทพฯ เดลิเมล, ฉบับ
วันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2460.

นนท์, เทพ บุญ ตา. "พวก ยิว แห่ง บูรพา ทิศ: ประวัติศาสตร์ ว่า ด้วย ความ สัมพันธ์ ระหว่าง พระบาท สมเด็จพระ
มงกุฎเกล้า เจ้า อยู่ หัว กับ ชาว จีน โพนทะเล." *Manutsayasat Wichakan* 24, no. 1 (2017):
55-79.

- นุมนนท์., แฉมสุข. "การจับกุมทหารก่อการกำเริบ ร.ศ. 130." วารสารสังคมศาสตร์ 16 ((1) มกราคม — มีนาคม 2522): 1-25.
- บาทกุญชร. "วิสัยทัศน์การเมืองจีน. ." In ปัญหาภายในสังคมไทยก่อนการปฏิวัติ 2475: ภาพสะท้อนจากงานเขียนทางหนังสือพิมพ์. , edited by อัจฉราพร กงุทพิสมัย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532.
- บำรุงสุข., สุรชาติ. 100 ปี สงครามโลกครั้งที่ 1. จุลสารความมั่นคงศึกษา. . กรุงเทพฯ: สถาบันข่าวกรอง สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2557.
- บุญตานนท์, เทพ. "พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการสร้างภาพลักษณ์ทางการทหาร." จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556.
- บุญนาท., เดช. การปกครองระบบเทศาภิบาลของประเทศไทย พ.ศ. 2435 — 2458. . กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2548.
- บุญยะกาญจน, กานต์. มาคิโอเวลี การเมืองไทยของเจ้าผู้ปกครอง. กรุงเทพฯ: มติชน, 2562.
- บุญสนิท., ยุธัต. "ผู้หญิงและสังคมใน " ความพยายาม " . ." ปารีชาติ (ฉบับที่ 8 No 1 (1994): (เมษายน - กันยายน 2537).
- "ปัญหาเรื่องอิ้วแห่งบูรพทิศ.". จีนโนสยามวารศัพท์. , 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2457.
- ปิติพัฒน์, ศุภมิตร. "อ่านงานพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 6 เกี่ยวกับมหาสงคราม. ." <https://www.the101.world/read-rama-vi-great-war/>.
- ปีของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, คณะกรรมการฉลองวันพระบรมราชสมภพครบ 8 รอบและ 100. "สารานุกรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว." In กรุงเทพฯ: คณะกรรมการฉลองวันพระบรมราชสมภพครบ 8 รอบและ 100 ปี ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2523.
- ผู้จัดการออนไลน์. "การสำรวจประชากรครั้งแรกในสยามสมัย ร.๕! ทั้งประเทศมีอยู่ ๘,๑๓๑,๒๔๗ คน!! ." <https://mgronline.com/onlinesection/detail/9630000074139>.
- พระบรมบาทบำรุง. ใจความสังเขป พระราชนิพนธ์เทศนาเสือป่า. ม.ป.ท.: ม.ป.พ, 2460).
- พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รวมครั้งที่ 6. . พระนคร โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2470.
- พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระบรมราชาธิบายเรื่องสามัคคี. พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์, 2489.
- พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. จดหมายเหตุร้ายวัน ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2517.
- . ชั่วโมงอันแสนสั้น. Translated by ละม้ายมาศ ศรีทนต์ และ ม.ล. ปิ่น มาลากุล ผู้แปล) วัฒนา จันท์อินทร์. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2527.
- . ตำนานเสือป่า (คือตำนานของชาติไทย). กรุงเทพฯ:: สหประชาพานิชย์, 2522.
- . เทียวเมืองพระร่วง. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยเชชม, 2520.

- . ธรรมเนียมกุศลิศานี. . พระนคร: โรงพิมพ์ไทยเชชม, 2495.
- . นาฏะนวนิยายของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง อีซาเบล และความคิดของอีซาเบล.
กรุงเทพฯ: มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2527.
- . บทละครพูดเรื่องเสียดสละ หัวใจนักรบ และหัวใจชายหนุ่ม. กรุงเทพฯ 2518.
- . แบบสั่งสอนเสือป่าและลูกเสือ. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2454.
- . ปกิณณกคดี. พระนคร: ไทยเชชม, 2482.
- . ปรียทรรศิกา. กรุงเทพฯ: ศุรุสภา, 2505.
- . ปลุกใจเสือป่า. ม.ป.ท. : ม.ป.พ, 2454.
- . พระบรมราโชวาทเสือป่า. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2462.
- . พระราชนิพนธ์นวนิยายของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า เจ้าอยู่หัว เรื่องบิช็อฟ ลาสิก และ เรื่องทางออก
อันทรงเกียรติของแรมสเด้น Translated by ละม้ายมาศ ศรทัตต์. กรุงเทพฯ มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2527.
- . พระราชบันทึกของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง "คอนสตีตูดัน" และเรื่อง "โสเชยลิสม์".
กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558.
- . ลัทธิเอาอย่าง กรุงเทพฯ ธรรมบรรณาการ 2516.
- . "สำเนาพระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงเจ้าพระยายมราช" , ลงวันที่ 4
มิถุนายน พ.ศ. 2455.
- . หัวใจนักรบ. กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ, 2543.
- . อุดตกรุ. พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร ทรงแปล. กรุงเทพฯ โรงพิมพ์ศิริธรรมสาร, 2516.
- พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. จดหมายถึงผีเสื้อ. . Translated by หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล แปลเป็น
ภาษาไทย. กรุงเทพฯ : : โรงพิมพ์พิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2523.
- . โขกหมุนเวียนเปลี่ยนไปได้ทุกทุกวัน. Translated by ปิ่น มาลากุล ผู้แปล). กรุงเทพฯ อมรินทร์การพิมพ์
, 2524.
- . บทละครเรื่องพญาราชวังสัน. . กรุงเทพฯ: ศุรุสภา, 2505.
- . ประวัติต้นรัชกาลที่ 6. . กรุงเทพฯ: มติชน, 2559.
- . "รายงานการประชุมปาลิเมนต์สยาม. ." In ประชุมนิทานพระราชนิพนธ์ รัชกาลที่ 6. . ม.ป.ท.: รุ่งเรืองธรรม,
2505.
- พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว., มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์. พระราชดำรัส 100 ครั้ง. . กรุงเทพฯ: ชวน
พิมพ์, 2529.
- พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว., พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ. คำนำ. ใน ธรรมาธรรมะสงคราม : ตาม
เค้าเรื่องในธรรมะชาดก, เอกาทศนิบาต กรุงเทพฯ คณะกรรมการฉลองพระบรมราชสมภพครบ 100 ปีของ

- พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2524.
- พระมงคลวิเสสภานในรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 9 edited by พระมงคลวิเสสภานในรัชกาลที่ 6 พ.ศ. 2453
กรุงเทพฯ โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2546.
- พฤษภประมุข., เกื้อกมล. "ศัพท์บัญญัติที่เกิดก่อนการตั้งคณะกรรมการบัญญัติศัพท์ภาษาไทยของราชบัณฑิตยสถาน. ." มหาวิทยาลัยศิลปากร 2532.
- พันธ์., กำพล จำปา. "ชีวิตและงานของเยเรเมียส ฟลิต (Jeremias Van Vliet) หรือ "วันวลิต" พ่อค้าฮอลันดา
ในสยามคริสต์ ศตวรรษที่ 17." วารสารยุโรปศึกษา 22, no. 2 (2014): 68-100.
- พิทยลาภพฤฒิยากร, พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่น. อุตตชีวีประวัติ. พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพ พระวรวงศ์เธอ
กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร ณ พระเมรุหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส 15 ธันวาคม
2517.
- พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกรุงเทพฯ, ed. "สมุดรายชื่ออาหารไทยกองอาสาไปราชการสงครามโลกครั้งที่ 1"
พูนวิวัฒน์., เจริญ ศรีจันทร์ และ เนตร. กบุญ ร.ศ. 130 การปฏิวัติครั้งแรกของไทย. กรุงเทพฯ ฝ่ายเอกสารและ
สิ่งพิมพ์ โครงการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย, 2517.
- เพชรเลิศอนันต์, อารังศักดิ์. "ข้ออ้าง" การปฏิวัติ-รัฐประหาร: กบุญในเมืองไทยปัจจุบัน บทวิเคราะห์และเอกสาร. .
กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 2550.
- พวงศเจริญ., ภูริ. "'ลัทธิบูชารัฐธรรมนูญ" กับสยามสมัยคณะราษฎร. ." ศิลปวัฒนธรรม (ปีที่ 37 ฉบับที่ 2 (ธ.ค.
2558)): 74-103.
- ภูษะภา, อัญชลี. "พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว: วรรณคดีกับการสร้างชาติ.", จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.
- มหาไทรภพ., ปานทิพย์. "นามสกุลพระราชทานในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว : การวิเคราะห์ทาง
อรรถศาสตร์ชาติพันธุ์." จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519.
- มะปะวงศ์, นิธิวดี. "วิวัฒนาการศัพท์การเมืองการปกครองไทย ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ถึงรัชกาลที่ 7." จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2533.
- มีชูบท, วรชาติ. "การเมืองเรื่องนโยบายหลังทหารที่วิวาทขนาดเล็ก ชนวน ร.ศ. 130 ประวัติศาสตร์ที่ถูกบิดเบือน ใน
ศิลปวัฒนธรรม." (25 มีนาคม 2564). https://www.silpa-mag.com/history/article_28595.
- . "ท่านนคราภิบาลผู้มีสัก ". <https://vajiravudh.ac.th/OVtoVC/>.
- . "มหาเสวกตรี พระยาบรมบาทบำรุง (พิณ ศรีวรรณ) ผู้บังคับการโรงเรียนมหาดเล็กหลวง ".
http://www.vajiravudh.ac.th/VC_Annals/vc_annal33.htm.
- มีชูบท., วรชาติ. "กรมกองเสือป่า (๓)". https://www.vajiravudh.ac.th/OVtoVC/OVtoVC_78.htm.
- . "พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (๔) . " <https://vajiravudh.ac.th/OVtoVC/OVtoVC>.

- มีด., กุลดา เกษบุณชู. ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ วิวัฒนาการรัฐไทย. กรุงเทพฯ: ฟ้าเดียวกัน, 2562.
- มุขอเฮด, ปวีณา. "ยุทธ โภชะ: ภาพสะท้อนความคิดของทหารระหว่าง พ. ศ. 2435 - 2500." วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า 5 (2018): 131-58. , 12-13.
- มูราชิม่า., เออีจี. กำเนิดพรรคคอมมิวนิสต์สยาม (พ.ศ. 2473-2479). กรุงเทพฯ มติชน, 2555.
- เมฆไตรรัตน์., นครินทร์. ความคิด ความรู้และอำนาจการเมืองในการปฏิวัติสยาม 2475 กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2533.
- ไม่ได้นิยมพวกประชาธิปไตยจอมปลอม”, เสรี สุวรรณานนท์ : ฝมนิยมเผด็จการประชาธิปไตย. (5 มิถุนายน 2562).
- รังควร, เชื้อพร. บรรณาธิการพระบรมราชาภิเษก ฉัษฐราชมหจักรีวงศ์. . กรุงเทพฯ มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระบรมราชูปถัมภ์ และวชิราวุธวิทยาลัย, 2561.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. <http://www.ratchakitcha.soc.go>.
- ราชกิจจานุเบกษา. "พระราชทานยศนายพลเสือป่า." (วันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2563 เล่มที่ 37 หน้า 4135).
<http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2463/D/4135.PDF>.
- . พระราชบัญญัติว่าด้วยสมุด เอกสาร และหนังสือพิมพ์ เล่มที่ 39 546 — 585 (2464, 30 มกราคม).
<https://dl.parliament.go.th/backoffice/Viewer2300/web/viewer.php>.
- รามจิตติ. อำนาจคือธรรม. ม.ป.ท: ม.ป.พ, 2560.
- เรอนอง., แอร์เนสต์. ชาดีคืออะไร? กรุงเทพฯ: พารากราฟ, 2561.
- เรื่องมานะ., วิไลลักษณ์. " การศึกษาเปรียบเทียบนวนิยายแปลเรื่อง "ความพยายาม" สำนวน "แม่วัน" กับสำนวน "ว. วินิจฉัยกุล"., มหาวิทยาลัยมหิดล, 2546.
- "เรื่องสมุดของกลาง 2 เล่ม". จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ลิขสิทธิ์วัฒนกุล., สุรศักดิ์. "บันทึกของนายออร์ซ ปาดูซ์ (Georges Padoux) ที่ปรึกษาการร่างกฎหมายของรัฐบาลสยามเกี่ยวกับการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127." วารสารนิติศาสตร์. ((ปีที่ 18 ฉบับที่ 2, 1-38)).
- ลี้มประเสริฐ, สุมาลี. "การสร้างเรือรบหลวงพระร่วง กับบทละครพระราชนิพนธ์เรื่องมหาตมะ ". วารสารศิลปากร 24, 2: : 231-61.
- ลิมสายหัว., ดาวราย. "ชาตินิยมไทยกับข้อพิพาทเรื่องดินแดน: ศึกษาเปรียบเทียบรัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงคราม และรัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ.", จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, , 2560.
- ลือขจรชัย, ฐนพงศ์. "ปัญหาการปรับใช้ทฤษฎีชาติในไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีป.". In เมื่อใดจึงเป็นชาติ, edited by ไน พิพัฒน์ พสุธารชาติ และธนพงศ์ ลือขจรชัย บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: อิลลุมิเนชั่น, 2564.
- ลูแบร์, เดอะ ลา. จดหมายเหตุ ลูแบร์ : ราชอาณาจักรสยาม. Translated by สันต์ ท. โกมลบุตร. นนทบุรี ศรี

ปัญญา, 2557.

และเนตรพูนวิวัฒน์., เจริญ ศรีจันทร์. เจริญรำลึก, อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ร.ต.เจริญ ศรีจันทร์ ณ วัด
มกุฏกษัตริยาราม วันเสาร์ที่ 6 พฤศจิกายน .พ.ศ. 2514 กรุงเทพฯ: อักษรไทย, 2514.

วงศ์ตระหง่าน, ชัยอนันต์ สมุทวณิช และกนก. ภาษากับการเมือง. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.

วชิราวุธ, งาม. ประวัติต้นรัชกาลที่ 6. กรุงเทพฯ: มติชน, 2545.

วัชรพุกก์., ชาญุฒิ. "ประชาธิปไตย แบบ ไทย: บทศึกษาผลการนำแนวคิด และกลไกระบบประชาธิปไตย มา ใช้ ใน
เมือง ไทย." จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.

วีระภาสพงษ์., ภัควดี. "พูดเรื่องทฤษฎีการแปล (ตอนที่ 1)." ((ม.ป.ป.).).

<http://www.happyreading.in.th/article/detail.php?id=1058>.

ศรีจันทร์., อาทิตย์. "วรรณคดีสโมสรกับองค์ความรู้เรื่องวรรณกรรมในสังคมไทย: ข้อวิพากษ์ในบริบทของสังคม
การเมืองของการทำให้เป็นทันสมัย. " สงขลานครินทร์ Vol 22, no. No 1: ปีที่ 22 ฉบับที่ 1 ((มกราคม
- เมษายน 2559)).

"ศรีวิไลหรือทำลายชาติ บทความตัดจาก กรุงเทพฯ เดลิเมล์ ". ฉบับลงวันที่ 4 กรกฎาคม 2457.

ศรีแสงนาม., ปิติ. "ฮ่องกง: จากจุดเริ่มต้นศตวรรษแห่งความอภัยคอดสู สู่ความฝันของจีน (1)."

<https://www.the101.world/china-hongkong-1/>.

ศรีหงษ์., บุญพิสิฐ. "งานนิพนธ์ของ ก.ศ.ร. กุหลาบ: ชนชั้นนำและการสร้างองค์ความรู้ในสยามต้นยุคใหม่. "

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556.

ศรีอยุธยา. ฉวยอำนาจ. กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯเดลิเมล์, 2466.

ศาสตรี, สุธา. "วิชาวพระสมุทฺตร: จุดประสานของหลากปัจจัย. ." In รวมบทอ่านวรรณคดีเปรียบเทียบ กรุงเทพฯ: วิ
ชาวรรณคดีเปรียบเทียบ โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.

ศิลปวัฒนธรรม. "เมื่อ "ดร.ชุนยัตเซน" เข้าเฝ้า รัชกาลที่ 6." (11 ตุลาคม 2562). [https://www.silpa-
mag.com/history/article_21636](https://www.silpa-mag.com/history/article_21636).

ศิลปวัฒนธรรม. "ที่มา "พระคาถา-ภาษิต" ในพระปฐมสังฆราชโฆวาท สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๒๐." ((18
กุมภาพันธ์ พ.ศ.2560)). https://www.silpa-mag.com/history/article_6582.

ศุภผล., ศุภชัย. "การสร้างค่านิยมและปัญหาเกี่ยวกับการตีความทฤษฎีการเมืองของ ฌอง ฌากส์ รูสโซ ในบริบทการ
เมืองไทย. ." จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554.

สงครามสืบราชสมบัติโปแลนด์., พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. Translated by พระยาบุรีนราชากร ผู้
แปล. พระนคร กรมศิลปากร, 2496.

สังข์บุญลือ, ประภา. "วิเคราะห์หนังสือตรุโณวาท. ." มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2522.

สังข์พันธุ์, รื่นฤทัย. "วรรณศิลป์ในวรรณคดีที่ได้รับยกย่องจากวรรณคดีสโมสร." วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและ

พัฒนา 2, no. 4 (2010).

สัตยานุรักษ์., สายชล. 10 ปัญญาชนสยาม เล่ม 1 ปัญญาชนแห่งรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์. กรุงเทพฯ: โอเพ่นโซไซด์, 2557.

———. "ประวัติศาสตร์การบัญญัติศัพท์: การเมืองวัฒนธรรมก่อนและหลังการปฏิวัติ พ.ศ.2475. ."

<https://prachatai.com/journal/2008/08/17794>.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. "รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2492."

<http://lad.correct.go.th/main/wpcontent/uploads/2018/08/%E0%B8%A3%E0%B8%98%E0%B8%992492.pdf>.

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. รายงานการสัมมนาเชิงวิชาการ เรื่อง การแปลหนังสือวิชาการกับการพัฒนาประเทศ. กรุงเทพฯ: กองแปลและวิเทศสัมพันธ์ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2540.

สุทธวาทิน., ฉลอง. "ประเทศไทยกับการเมืองโลก: การเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ 1. ." วารสารมนุษยศาสตร์ (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) 14 no. 1-2 (2530): หน้า 29-45.

สุนทรเวช), พระยาบำรุงราชบริพาร (เสมียน. การศึกษาเป็นรากฐานประชาธิปไตย.

สุนทรเวช), จมื่นอมรรตุนารักษ์ (แจ่ม. ดุสิตธานี เมืองประชาธิปไตย ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.

พระนคร หอสมุดแห่งชาติ, 2513.

เสรีรังสรรค์, ธีรภัทร์. "รัฐไทย : ปฐมบทแห่งกำเนิดและที่มาของชนชาติไทย." วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ 12, no. 3 (2561): 222-36.

แสนสุภา, นางแสงจันทร์. " "สมาคมศรี" ในรัชกาลที่ ๖ ". <http://www.siammanussati>.

"หนังสือเจ้าพระยายมราช เสนาบดีกระทรวงนครบาล กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว." (7 มิถุนายน 2460). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เหล่ามานะเจริญ., ศิริพจน์. "ดุสิตธานี เป็นเมืองตุ๊กตา ไม่ใช่โมเดลทดลองประชาธิปไตย."

<https://th/DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF>.

อรุณมานะกุล, วิโรจน์. อักษรวิธีไทยและการถอดอักษร. กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

อัครวาท. "ขบใจเพื่อนจีน. ." สมุทรสาร 1 (2547).

———. ปกิณณกะคดี แปลจากภาษาอังกฤษ ซึ่งออกในหนังสือพิมพ์สยามออบเซอร์เวอร์ ม.ป.ท. : หนังสือพิมพ์ไทย, 2455.

อัครวาท. พวกยิวแห่งบูรพทิศ และ เมืองไทยจึ่งตื่นเกิด. กรุงเทพฯ มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2528.

———. "วิสัยทัศน์การเมืองของจีน." In ปัญหาภายในสังคมไทยก่อนการปฏิวัติ 2475: ภาพสะท้อนจากงานเขียนทางหนังสือพิมพ์, edited by อัจฉราพร กมฺพพิสมัย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2532.

อินทกริมย์., เพ็ญพิสุทธิ์. เขียวสุดแสง สีบุญเรือง : ทัศนะและบทบาทของจีนสยามในสังคมไทย. . กรุงเทพฯ ศูนย์

ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทยกับประเทศในเอเชีย ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

"เอกสารกรมราชเลขาธิการรัชกาลที่ 6 เบ็ดเตล็ด เรื่อง คำพยานชั้นใต้สวน." (1-8 มีนาคม 2454).

เออีจิ มูราชิม่า, เขียนและแปล การเมืองจีนสยาม : การเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย ค.ศ. 1924-1941. กรุงเทพฯ: ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา, จุฬาฯ, 2539.

เอียวศรีวงศ์., นิธิ. "รักชาติ. ." (วันพุธที่ 19 สิงหาคม พ.ศ.2563).

https://www.matichonweekly.com/column/article_337360.

แอนเดอร์สัน., เบน. "ชุมชนจีนตกรรรม : บทสะท้อนว่าด้วยกำเนิดและการแพร่ขยายของชาตินิยม." edited by บรรณาธิการแปล ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. กรุงเทพฯ มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2560.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	ชัชพันธ์ ยิ้มอ่อน
วัน เดือน ปี เกิด	15 มีนาคม 2528
สถานที่เกิด	นนทบุรี
วุฒิการศึกษา	รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
ที่อยู่ปัจจุบัน	78 หมู่ 3 ต.บางคูเวียง อ.บางกรวย จ.นนทบุรี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY